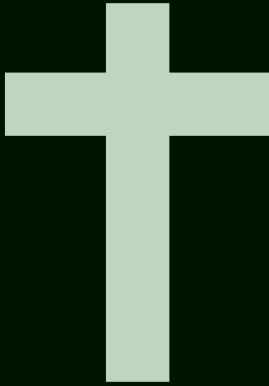

Kisin Kiraan
Kitabuna

The Holy Bible in the Yalunka language of Guinea.

Kisin Kiraan Kitabuna

The Holy Bible in the Yalunka language of Guinea.

La Sainte Bible en langue Yalunka avec le titre: «Kisin Kiraan Kitabuna» Publié par Traducteurs Pionniers de la Bible en collaboration avec la mission MCA à la Préfecture de Faranah, République de Guinée 2012

Copyright du text: © 2012—Traducteurs Pionniers de la Bible. Cette création est mise à disposition selon le Contrat Paternité-Pas d'Utilisation Commerciale-Pas de Modification 3.0 Unported disponible en ligne

<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/> ou par courrier postal à Creative Commons, 171 Second Street, Suite 300, San Francisco, California 94105, USA.

copyright © 2012 Pioneer Bible Translators

Language: Yalunka

Translation by: Pioneer Bible Translators

..
This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-06-21

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022

47153269-13a8-5fdd-8537-530b29da9f78

Contents

Matiyu Sora	1
Maraka Sora	63
Luka Sora	101
Yoni Sora	166
Kewanle Sora	212
Romi Kaane Sora	270
Kərənti Singen Sora	296
Kərənti Firinden Sora	322
Galati Kaane Sora	339
Efəsi Kaane Sora	349
Filipi Kaane Sora	359
Kələsi Kaane Sora	366
Tesaloniki Sin- gen Sora	372
Tesaloniki Firinden Sora	378
Timəte Singen Sora	382
Timəte Firinden Sora	390
Tito Sora	395
Filemən Sora	399
Heburune Sora	401
Yaki Sora	420
Piyəri Singen Sora	427
Piyəri Firinden Sora	434
Yoni Singen Sora	439
Yoni Firinden Sora	446
Yoni Saxanden Sora	448
Yudi Sora	449
Lankenəmayaan Sora	451

Matiyu Matiyu Yesu a Fe Xibaru Fajin Naxan Sebe

Matiyu Kitabun yireni ito sebexi nen jee tonge saxan e nun suulun joxon Yesu te xanbini kore xonna ma. Mudu maxinla nan yi Matiyu ra Romi kaane xa Yesu a xilima waxatin naxan yi. Matiyu findi Yesu a xarandiina nde nan na. Yesu a taruxun ligaxi nen Matiyu yee xori, a yi a sebe waxati gbete yi.

Matiyu nun Maraka nun Luka Yesu a taruxun yebama fayida kii kedenna nin. Koni Matiyu a gbeen sebexi Yahudiyane nan xa. Na nan a liga, a yirena ndee sebe Yahudiyane naxanye famuma dangu siya gbetene ra. A mon nabiya fala fonne fe falama dangu bonne ra alogo a xa a yita Yahudiyane ra fa fala Yesu bata nabine birin ma falane rakamali.

Kitabun yireni ito Yesu bari kiin nan singe yebama, Mariyamaa diina. Yesu xaran wuyaxi ti nen a dunuja yi gidini a yamaan xa. A mon kabanako wuyaxi liga nen. Matiyu na nan yebama Ningila Yesu kui. Donxen na, a Yesu a sayaan nan yebama e nun a rakeli fena sayani.

*Yesu benbane fe
Taruxune Singen 2.3-15
nun Luka 3.23-38*

¹ Yesu Alaa Muxu Sugandixin benbane xinle nan itoe ra. Dawuda bansonna nde nan yi Yesu ra. Iburahima bansonna nde nan yi Dawuda ra.

² Iburahima nan Isiyaga soto. Isiyaga yi Yaxuba soto. Yaxuba yi Yuda nun a xunyene nun a tadane soto. ³ Yuda yi Peresi nun Sera soto. E nga nan yi Tamari ra. Peresi yi Xesiron soto. Xesiron yi Rami soto. ⁴ Rami yi Aminadabo soto. Aminadabo yi Naxason soto. Naxason yi Salimon soto. ⁵ Salimon nun Raxabi yi Boosu soto. Boosu nun Ruti yi Obedi soto. Obedi yi Yese soto. ⁶ Yese yi Manga Dawuda soto.

Dawuda yi Sulemani soto. A nga yi findixi Yurayaa jaxanla nan na. ⁷ Sulemani yi Robowan soto. Robowan yi Abiya soto. Abiya yi Asa soto. ⁸ Asa yi Yosafati soto. Yosafati yi Yehorami soto. Yehorami yi Yusiya soto. ⁹ Yusiya yi Yotami soto. Yotami yi Axasi soto. Axasi yi Xesekiya soto. ¹⁰ Xesekiya yi Manase soto. Manase yi Amon soto. Amon yi Yosiya soto. ¹¹ Yosiya yi Yekonaya nun a xunyene nun a tadane soto, e Isirayila muxune suxu waxatin naxan yi, e siga e ra Babilon taani konyiyani.

¹² E siga xanbini Babilon taani, Yekonaya yi Selatili soto. Selatili yi Sorobabeli soto. ¹³ Sorobabeli yi Abiyudi soto. Abiyudi yi Eliyakimi soto. Eliyakimi yi Asori soto. ¹⁴ Asori yi Sadaki soto. Sadaki

yi Ahimi sɔtɔ. Ahimi yi Eliyudi sɔtɔ. ¹⁵ Eliyudi yi Eleyasari sɔtɔ. Eleyasari yi Matani sɔtɔ. Matani yi Yaxuba sɔtɔ. ¹⁶ Yaxuba yi Yusufu sɔtɔ, Mariyamaa xɛmɛna, naxan Yesu bari, naxan xili “Alaa Muxu Sugandixina.” ¹⁷ Awa, fɔlɔ Iburahima ma, han sa dɔxɔ Dawuda ra, na findi mayixetɛ fu nun naanin nan na. Fɔlɔ Dawuda ma, han e siga Isirayila yamaan na Babilɔn taani waxatin naxan yi, na fan mayixetɛ fu nun naanin. Fɔlɔ e sigan ma Babilɔn taani, sa dɔxɔ Alaa Muxu Sugandixin bari waxatin na, na fan findixi mayixetɛ fu nun naanin nan na.

Marigi Yesu sɔtɔ fena

Luka 2.1-7

¹⁸ Awa, Yesu Alaa Muxu Sugandixin sɔtɔxi kii naxan yi, na nan ito ra. A nga, Mariyama yi masuxi Yusufu xɔn ma nun, koni benun a xa dɔxɔ a xɔn ma waxatin naxan yi, a yi a to a bata fudikan fata Alaa Nii Sarijanxin na. ¹⁹ Tinxin muxun nan yi a xɛmɛn Yusufu ra. A mi yi waxi a xa Mariyama rayagi yamaan yetagi. Nanara, a yi a miri a xa a futun kala luxunni. ²⁰ A yi a mirima na feen ma waxatin naxan yi, Marigina malekan yi mini a xa xiyeeni, a naxa, “Yusufu, Dawuda bɔnsɔnna, i nama gaxu i ya naxanla Mariyama tongɛ, amasɔtɔ a diin naxan barima, na fataxi Alaa Nii Sarijanxin nan na. ²¹ A dii

xɛmɛn barima nɛn, i yi a xili sa Yesu* amasɔtɔ a tan nan a yamaan nakisima e yulubine ma.”

²² Ito birin ligaxi nɛn alogo Marigin naxan falaxi a nabiin xɔn ma, a na xa kamali. ²³ A naxa, “Sungutun nasɔlɔnxin fudikanma nɛn, a dii xɛmɛn bari. E yi a xili sa Emanuweli, na bunna nɛen fa fala, ‘Ala en tagi.’”†

²⁴ Nanara, Yusufu xulun waxatin naxan yi, Marigina malekan naxan yamari a ma, a na liga, a yi Mariyama tongo a naxanla ra. ²⁵ Koni e mi kafu han a yi dii xɛmɛn bari. Yusufu yi a xili sa “Yesu.”

2

Xɔntɔn tiin naxanye sa keli sogeteden binni

¹ Yesu to sɔtɔ Betɛlɛmi taani Yudaya yamanani Manga Herode waxatini, fekolonne yi fa sa keli sogeteden binni, fa Yerusalɛn taani. ² E muxune maxɔdin, e naxa, “Diidin naxan barixi Yahudiyane mangan na, na minɛn yi? Nxu bata a taxamaseri saren to nxu yi sogeteden binni waxatin naxan yi. Nanara, nxu bata fa nxu xa fa a batu.” ³ Manga Herode na mɛ waxatin naxan yi, a kuisan, e nun Yerusalɛn kaane birin. ⁴ A yi yamaan saraxarali kuntigine nun sariya karamɔxɔne xili, a yi e maxɔdin, a naxa, “Alaa Muxu

* **1:21:** Yesu xinla bunna nɛen, fa fala “Marakisi Tiina” Heburu xuini. † **1:23:** Esayi 7.14 nun 8.8 nun 8.10 fan mato.

Sugandixin yi lan a xa bari minen yi?"* 5 E yi a yabi, e naxa, "A barima Betelemi taan nin Yudaya yamanani. Nabini ito nan seβexi, a naxa, 6 'I tan, Betelemi taan Yuda yamanani, taa xuri mi i tan na Yudaya taa gbeene ye. Amasoto mangana nde kelimanen i tan yi naxan Isirayila muxune masuxuma, n ma yamana.' †

7 Awa, Manga Herode yi fekolonne xili wundoni, a yi e maxodin na saren mini waxatin yeteen ma. 8 A yi jingun sa e ma siga Betelemi taani, a naxa, "E sa diidina fe yee fen han! E na a to waxatin naxan yi, e yi n nakolon alogo n fan xa sa a batu."

9 E to mangana falan name, e yi siga. E saren naxan to sogeteden binni a foloni, e mon yi na to, a yi lu e yee ra han a sa ti diidin yiren xun ma. 10 E to na saren to, e yi sewa han! 11 E to so banxini, e yi diidin nun a nga Mariyama to. E yi e xinbi sin a xa, e yi a batu. Na xanbi ra, e yi e sanba seene ramini, e yi xemaan nun wusulanna nun mirihi latikonanna fi a ma. 12 Ala yi fekolonne rakolon xiyeni, a e nama fa xete Manga Herode fama. E yi xete kira gbete xon ma e konni.

Yesu soto muxune yi e gi

13 Fekolonne kelixin na yi, Marigina malekan yi mini

Yusufu xa xiyeni, a yi a fala a xa, a naxa, "Keli, i diidin nun a nga tongo, e yi e gi, e siga Misiran yamanani. E sa lu na han n na falan ti e xa waxatin naxan yi. Amasoto Herode diidin fenma a faxesinla nan ma." 14 Nayi, Yusufu yi keli, a diidin nun a nga tongo keenen na, e siga Misiran yamanani. 15 A lu na han Herode yi faxesa. Marigin naxan fala nabiin xon ma, na yi kamali, a naxa, "N na n ma dii xemen xilinen a xa keli Misiran boxoni." †

Diine faxesa fena

16 Herode to a kolon a fekolonne bata a mayenden, a bonen yi te kati! A yi yamarin fi, a dii xemen naxanye Betelemi taan nun a rabilinna birin yi, naxanye barin munma jee firin soto, a ne birin xa faxesa. A na waxatin nagidi fekolonne gbee falan nan xon. 17 Nayi, Nabi Yeremi a falan yi kamali, a naxa,

18 "Gbelegbele xuiin nun wuga xui gbeen tema Rama taani, Rakeli nan a diine wugama. A mi tinje a xa masabari amasoto e birin bata faxesa." §

E xete fena keli Misiran yi

19 Herode faxesa waxatin naxan yi, Marigina malekan yi mini Yusufu xa xiyeni Misiran yamanani, 20 a yi a fala, a naxa, "Keli, i diidin nun a nga tongo, i xete Isirayila yamanani amasoto naxanye diidin fenma a

* 2:4: A na maxodinna tixi nen bayo muxune yi Alaa Muxu Sugandixin faan mamema bayo nabi fonne waliyiya falane bata yi a fe yita xabu jee keme wuyaxi.

† 2:6: Mika 5.1 † 2:15: Hose 11.1 § 2:18: Yeremi 31.15

faxa feen na, ne bata faxa.”
 21 Nanara, Yusufu yi keli, a diidin nun a nga tongo, a xετε Isirayila yamanani.
 22 Koni a με waxatin naxan yi, a Herode a dii xεμεν Arikelayusi dɔxi a fafe ɲɔxɔni mangan na Yudaya yamanan xun na, Yusufu yi gaxu na yidɔxɔ feen na. Ala mɔn yi a rakolon xiyeni, a yi siga Galile yamanani. 23 A yi sa dɔxɔ taana nde yi naxan xili Nasareti. Nabine falane yi rakamali, fa fala, “A xili bama nen ‘Nasareti kaana.’ ”

3

Yoni Marafu Tiina kawandina

Maraka 1.1-8, Luka 3.1-18, Yoni 1.19-28

1 Yoni Marafu Tiin yi fa na waxatini a kawandin ba folɔ tonbonni Yudaya yamanani.
 2 A naxa, “E xun xanbi so ε hakene yi, amasɔtɔ Ariyanna Mangayaan bata maso!”
 3 Nabi Esayi yi a tan nan ma fe falama, a naxa, “Muxuna nde xuiin minima tonbonni, naxan a falama,

‘E kirani tɔn Marigin yeε ra, ε kirane matinxin a xa!’ ”*

4 Ƴɔgɔme xabe dugin nan yi ragodoxi Yoni ma. A yi tagi xidixi kidin na. A yi baloma tuguminne nun kumin nan na. 5 Yamaan yi lu fe

a fema keli Yerusalen nun Yudaya yamanan nun Yuruden baan nabilinna birin yi. 6 E yi e ti e yulubine ra, a yi e rafu Yuruden baani e tubi xinla ma Ala ma.

7 Yoni to Farisi muxune† nun Saduse muxun‡ wuyaxi to fe a fema, a xa e rafu igeni, Yoni yi a fala e xa, a naxa, “E tan saɲi bɔnsɔnne! Nde ε rakolonxi, ε xa ε gi Alaa xɔlɔn bun ma? 8 E kewanle xa a yita fa fala ε bata ε xun xanbi so ε hakene yi. 9 E nama ε miri fa fala ε benban nan Iburahima ra. N xa a fala ε xa, Ala nɔε gɛmeni itoe finde nen Iburahima bɔnsɔnne ra! 10 Bunbin bata yitɔn wudi salenne sege feen na. Wudin naxan mi bogi faɲi tima, na sege ma nen, a woli tee ni. 11 N tan ε rafuma igeni ε tubi xinla nan ma Ala ma. Koni naxan senben gbo n tan xa, na fama n tan xanbi ra, n mi nɔε naxan ma sankidi fulunye yati. Na ε rafuma Alaa Nii Sarijanxin nun tee nin. 12 A segedenna a yii, a maali fe, a yi a sa sagan kui, koni a se dagin sama nen tee tutareni!”

Yesu rafu fena igeni

Maraka 1.9-11, Luka 3.21-22, Yoni 1.32-34

13 Na waxatini Yesu yi keli Galile yamanani, a siga Yoni fema Yuruden baani, alogo Yoni xa a rafu igeni. 14 Koni

* **3:3:** Esayi 40.3 † **3:7:** Farisi muxune: Yahudiyane nan yi muxuni itoe ra naxanye lan ma fe yi a ra, e xa dinan suxu kii kedenni. E tan nan e sɔbe so Musaa sariyan suxun ma dangu Yahudiyane bonne ra. E mɔn yi e benbane namunne suxuma kii xɔde xeni. E tan yi laxi malekane ra. E mɔn yi laxi a ra a muxune kelima nen sayani. ‡ **3:7:** Saduse muxune: Yahudiyane nan yi muxuni itoe ra naxanye lan ma fe yi a ra, e xa dinan suxu kii kedenni. Lan mi yi e nun Farisi muxune tagi. E tan mi yi laxi malekane ra. E mɔn mi yi laxi a ra a muxune kelima nen sayani.

Yoni yi tondi, a naxa, “N makona a ma, i tan nan xa n tan nafu, koni i bata fa n tan fema.”¹⁵ Yesu yi a yabi, a naxa, “Tin ito xa liga singen, amasotɔ a lan nen en xa fe tinxinxine birin nakamali.” Nanara, Yoni yi tin.¹⁶ Yesu to rafu, a keli igeni nen tun, kore xonna deen yi rabi a xa, a yi Alaa Nii Sarijanxin to gode ganba sawurani, a doxo a ma.¹⁷ Fala xuiin yi keli kore, a yi a fala, a naxa, “N nafan Dii Xemen nan ito ra naxan bata n ken en ki faji.”

4

Setana yi kata Yesu ratantandeni

Maraka 1.12-13, Luka 4.1-13

¹ Na xanbi ra, Alaa Nii Sarijanxin yi Yesu xali tonbonni alogo Yinna Manga Setana xa kata a ratantan feen na.² Yesu yi soge tonge naanin kɛe tonge naanin ti sunni, a mi donse don, sunna yi a suxu.*³ Maratantan tiin yi fa Yesu fema, a naxa, “Xa Alaa Dii Xemen nan i tan na, a fala gemeni itoe xa, e xa maxete burun na.”⁴ Yesu yi a yabi, a naxa, “A sebexi Kitabun kui, a naxa, ‘Muxun mi balon donseen xan gbansan na fo Ala falan naxanye birin tima.’†”

⁵ Yinna Manga Setana yi Yesu tongo, a siga a ra Taa Sarijanxini,‡ a sa a ti Ala

Batu Banxin xun tagi.⁶ A yi a fala Yesu xa, a naxa, “Xa Alaa Dii Xemen nan i tan na, tugan, amasotɔ a sebexi Kitabun kui, a naxa,

‘Ala yamarin fima nen a malekane ma i ya fe yi. E yi i tongo, alogo i nama i sanna din gemε yo ra.’§

⁷ Yesu yi a yabi, a naxa, “A mon sebexi Kitabun kui, a naxa, ‘I nama i Marigina Ala mato bunbani.’*”

⁸ Na xanbi ra, Yinna Manga Setana mon yi a tongo, a siga a ra geya gbeen fari, a dununa mangayane nun a binyene birin yita a ra.⁹ Setana yi a fala a xa, a naxa, “Xa i xinbi sin n bun ma, i yi n batu, n ni itoe birin fima i ma nen.”¹⁰ Yesu yi a yabi, a naxa, “Setana, keli be! Amasotɔ a sebexi Kitabun kui, a naxa, ‘I xa i Marigina Ala binya, i yi a keden peen batu.’†”

¹¹ Nayi, Yinna Manga Setana yi keli Yesu fema. Malekane yi fa a mali.

Yesu yi a wanlafɔɔ Galileyi
Maraka 1.14-15, Luka 4.14-15

¹² Yesu a me waxatin naxan yi, a e bata Yoni sa kasoon na, a siga Galile yamanani.¹³ A mi fa doxo Nasareti taani sonon, a sa doxo Kaperunan taani Galile daraan de Sabulon nun Nafatali boxoni.¹⁴ A na ligaxi nen, alogo Nabi

* 4:2: Na waxatini, muxun na yi sunna suxu, a mi yi donseen donma hali kɛeen na. Waxatina nde yi, e mon yi a jɛnige e nama igen fan min hali kɛeen na. † 4:4: Sariyane 8.3 ‡ 4:5: Yerusalen nan xili Taa Sarijanxina bayo a rasarijanxi Ala xa. Na feen sebexi Yaburin 87.1-3 kui. § 4:6: Yaburi 91.11-12 * 4:7: Sariyane 6.16 † 4:10: Sariyane 6.13

Esayi naxan falaxi, na xa kamali, a naxa,

¹⁵ “Sabulon kaan nun Nafatali kaan naxanye baan binni, Yuruden baan de, siya gbete ne gbeen Galile naxan na,

¹⁶ yamaan naxan doxi dimini, ne bata ken en gbeen to.

Naxanye doxi sayaan dimini, ken enna bata mini ne ma!” †

¹⁷ Na waxatini, Yesu yi kawandin ba folo, a naxa, “E xun xanbi so e hakene yi! Amasoto Ariyanna Mangayaan bata maso.”

Yesu yi muxu naanin xili

Maraka 1.16-20, Luka 5.1-

11

¹⁸ Yesu sigan tima Galile Daraan dexon ma waxatin naxan yi, a yi ngaxakedenma firin to. Yexe suxun nan yi e ra. Simon naxan xili Piyeris e nun a ngaxakedenna, Andire, e yi yexe suxuni yalaan na darani. ¹⁹ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E bira n folo ra. N xa e findi muxu fenne ra Ala xa alo e yexen suxuma kii naxan yi.” ²⁰ E yi e yalane sa mafuren! E bira a folo ra. ²¹ A sigaxin yeen na ndedi, a yi ngaxakedenma firin gbete ye to, Yaki nun Yoni, Sebede a dii xemene. E nun e fafe yi e yalane yitonma kunkin kui. Yesu yi e xili. ²² E yi e fafe lu kunkin kui sa! E bira Yesu folo ra.

Yesu yi yamaan mali

Luka 6.17-19

²³ Yesu yi siga Galile yamanan birin yi, a yamaan

xaran e salide banxine yi. A yi Ariyanna Mangayana fe Xibaru Fajin kawandin ba e xa, a yi yamaan furetone rakendeya furen sifan birin ma. ²⁴ Muxune yi na feen xibarun me Siriya yamanan birin yi. Yamaan yi fa furetoun sifan birin nun toro muxune ra e nun jinan jaxin yi naxanye folo ra e nun gan furetone nun lebutenne. Yesu yi ne birin nakendeya. ²⁵ Yama gbeen yi bira a folo ra keli Galile yamanan nun Taa Xun Fune yi. Ndee fan yi sa keli Yerusalen nun Yudaya nun Yuruden baan kidi ma.

5

Yesu yi kawandin ba geyaan fari

¹ Yesu to yama gbeen to, a te a sa folo geyaan fari. A xarandiine yi fa a fema. ² A yi e xaran folo.

Sewa gbeena fe

Luka 6.20-23

³ A naxa, “Sewan na kanne xa, naxanye mako Ala ma bayo ne Ariyanna Mangayaan sotoma nen.

⁴ Sewan na kanne xa, naxanye wugama, bayo Ala ne madendenma nen.

⁵ Sewan na kanne xa, naxanye limaniyaxi, bayo baxon findima nen ne ken na.

⁶ Sewan na kanne xa, tinxinna xonla naxanye suxuma alo kamen nun min xonla, bayo ne wasama nen.

† 4:16: Esayi 8.23 han 9.1 § 4:18: Muxune mon Piyeri ma a Pita.

⁷ Səwan na kanne xa, naxanye kininkininma, bayo Ala kininkininma nən ne fan ma.

⁸ Səwan na kanne xa, naxanye bəɲɛn sarijanxi, bayo ne Ala toma nən.

⁹ Səwan na kanne xa, naxanye bəɲɛ xunbenla rasoma,

Ala ne xilima nən a a diine.

¹⁰ Səwan na kanne xa, naxanye bəsənχənxi e tinxinyana fe ra, bayo ne Ariyanna Mangayaan sətəma nən.”

¹¹ “Yamaan na ε konbi, e yi ε bəsənχənya, e yi fala jaxin sifan birin ti ε xili ma n tan ma fe ra, səwana ε tan xa nayi. ¹² E səwa, ε jaxan, amasətə barayi gbeen namaraxi ε xa ariyanna yi. Amasətə e nabine fan bəsənχənya na kii nin xabu a fəloni.”

Fəχən nun kənenna fe

Maraka 9.50, 4.21, Luka 14.34-35, 8.16

¹³ Yesu naxa, “E luxi nən alo fəχəna dunɲa muxune birin xa. Koni xa fəχən mεχəmεχenna ba ayi, a fa ramεχəmεχenna nanse ra nayi? A tənə mi fa na fə a woli ayi, yamaan yi a yibodon.

¹⁴ E luxi nən alo kənenna dunɲa muxune birin xa. Taan naxan tixi geyaan fari, na mi luxunɲε. ¹⁵ Muxu yo mi lenpun nadεge, a a raso deben bun ma. Koni fə lenpun xa dəχə seen nan fari. Nanara, a kənenna fiye banxi kui kaane birin ma. ¹⁶ A na kii nin, ε kənenna xa yanban

yamaan yεtagi alogo e xa ε wali fajine to, e yi ε Fafe Ala binya ariyanna yi.”

Musaa Sariyana

¹⁷ Yesu naxa, “E nama ε miri fa fala n bata fa Sariya Kitabun nun nabine kitabune kaladeni. N mi faxi e kaladeni fə e rakamalideni.

¹⁸ N xa jəndin fala ε xa, fanni kore xənna nun bəχə xənna daxi, sese mi bε Sariya Kitabun na hali sɛbenla yiredi keden pe han feen birin yi kamali. ¹⁹ Nanara, naxan na yamarini ito nde keden kala hali a xurun ki yo ki, a bonne xaran na ma, na kanna yatema muxudin nan na Ariyanna Mangayani. Koni naxan sariyani itoe suxuma, a bonne xaran ne ma, na kanna findima nən muxu gbeen na Ariyanna Mangayani. ²⁰ N xa jəndin fala ε xa, xa ε tinxinyaan mi dangu sariya karaməχəne nun Farisi muxune tinxinyaan na, ε mi soε Ariyanna Mangayani mumε!”

Yesu a falana xəbna fe yi

²¹ Yesu naxa, “E bata a mε a Ala bata yi a fala en benbane xa, a naxa, ‘I nama faxan ti. Naxan na muxun faxa, na kitima nən.’* ²² Koni n tan a falama ε xa iki, naxan na xələ a ngaxakedenna ma, na kitima nən. Naxan na a ngaxakedenna konbi, kitisa yamaan na makitima nən. Naxan na a fala fa fala, ‘I tan xaxilitarena,’ na kanna lan yahannama tɛɛn nin. ²³ Nanara, i nɛma i

* 5:21: Xəɲyaan 20.13 e nun Sariyane 5.17

ya kiseen nalima Ala ma waxatin naxan yi saraxa ganden yetagi, a na rabira i ma fa fala i ngaxakedenna xɔlɔxi i ma, ²⁴ i ya kiseen lu saraxa ganden yetagi singen. I siga xulen, i sa ε nun i ngaxakedenna tagini tɔn. Na xanbi ra, i yi i ya kiseen fi Ala ma.”

²⁵ “Xa i yengefaan sigama i ra i kitideni, ε nɛma kira yi, i xa kata i na feen ɲan ε tagi sinma alogo a nama i so kitisaan yii. Na fan yi i so doma kanne yii. Ne fan yi i sa kasoon na. ²⁶ N xa ɲɔndin fala i xa, nayi, i mi keɛ na mume, fɔ i yanginna birin fi!”

Yesu a maxadina yalunyaana fe yi

²⁷ Yesu naxa, “E bata yi a mɛ nun a Ala bata yi a fala, a naxa, ‘I nama yalunyaan liga.’† ²⁸ Koni n tan a falama ε xa, naxan na ɲaxanla mato han a kunfa a ma, na kanna bata yelin yalunyaan ligε a bɔɲeni. ²⁹ Xa i yiifari ma yɛɛn nan i birɛ yulubini, a ba na, i yi a woli ayi. Amasɔtɔ i fatin yirena nde halagixin fisa dangi i gbindin birin soon na yahannama yi. ³⁰ Xa i yiifari ma yiin nan i birɛ yulubini, a sɛgɛ a ra, i yi a woli ayi. I yii kedenna sɛgɛxin fisa

dangi i gbindin birin soon na yahannama yi.”

Futu kala feen maxadina Matiyu 19.9, Maraka 10.11-12, Luka 16.18

³¹ Yesu naxa, “E yi a falama nun, e naxa, ‘Naxan yo nɛma a ɲaxanla beɲinɲɛ, a xa futu kala keɛdin so a yii.’‡ ³² Koni n tan a falama iki, xa muxuna a ɲaxanla beɲin, ɲaxanla mi yalunya ligaxi, a bata a ɲaxanla ti yalunyaan ma nayi, § bayo xa xɛmɛ gbɛtɛ a futu, na bata yalunyaan liga a xɔn ma.”

Kɔlɔna fe maxadina

³³ Yesu naxa, “E mɔn bata yi a mɛ nun, a a fala nɛn en benbane xa, a i na i kɔlɔ Marigini, fɔ i xa a rakamali.* ³⁴ Koni n na a falama ε xa iki, ε nama ε kɔlɔ ariyanna yi amasɔtɔ Ala mangaya gbɛɛn mɛnni.† ³⁵ E nama ε kɔlɔ dunuɲa ra amasɔtɔ Ala san tiden na a ra, E nama ε kɔlɔ Yerusalɛn taani amasɔtɔ Manga gbeena taan nan na ra. ³⁶ E nama ε kɔlɔ ε xunna ra amasɔtɔ hali ε xun sɛxɛ kedenna, ε mi nɔɛ a fɔrɛ hanma ε yi a fixa. ³⁷ Koni i ya falan xa findi ‘Ɔn,’ hanma ‘En-ɛn’ tun! Xa i nde sa na fari, na kelixi Fe Ʋaxin Kanna nin.”

I nama i gbeen ɲɔxɔ Luka 6.29,30

† 5:27: Xɔrɔyaan 20.14 e nun Sariyane 5.18 ‡ 5:31: Sariyane 24.1 § 5:32: A bata a ɲaxanla ti yalunyaan ma. Bayo a ɲaxanla nan mɔn a ra Ala yɛɛ ra yi bayo a futun kala xun mi yi na Ala yɛɛ ra yi. * 5:33: Saraxaraline 19.12 e nun Yatene 30.3 e nun Sariyane 23.22-24 † 5:34: A mi kɔlɔna fe falama be lan wulen gbansanna ma. Koni hali ɲɔndin na a ra, Yesu naxa, i nama i kɔlɔ. Xa muxun dari feen nan ɲɔndi falan na, muxune lama a falan na nɛn hali a mi a kɔlɔ. ‡ 5:38: Xɔrɔyaan 21.23-25 e nun Saraxaraline 24.19-20 e nun Sariyane 19.21

38 Yesu naxa, “E bata yi a me nun fa fala, ‘Yeen joxon xa fi yeen na, jinna joxon xa fi jinna ra.’”[‡] 39 Koni n tan a falama iki, i nama i kankan muxu jaxin yee ra. Naxan na i deen foxo kedenna garin a ma, bode foxo fan ti a xa. 40 Xa muxuna nde waxi i kiti feni i ya doma bun birana fe ra, tin a xa i ya doma gbeen fan tongo. 41 Xa muxu yo i karahan i xa goronna maxali kilo kedenni, i tan xa a findi kilo firinna ra. 42 Naxan na i xandi seni, i xa na ki. Xa muxuna nde wa i doli feni sena nde yi, i nama tondi.”

Iyaxune xanu

Luka 6.27-28, 32-36

43 Yesu naxa, “E bata yi a me nun fa fala, ‘I adamadi boden xanu, i yi i yaxune rajaxu.’”[§] 44 Koni n tan a falama e xa iki, e xa e yaxune xanu. Naxanye e besenxonyama, e xa Ala maxandi ne xa. 45 Nanara, e ligama nen alo e Fafe Ala naxan ariyanna yi. Amasoto a sogen natema muxu fajine nun muxu jaxine nan xa. Amasoto tinxin muxun nun tinxintarena, Ala tulen nafama ne birin xa. 46 Muxun naxanye bata e xanu, xa e ne nan tun xanu, e barayin sotoma nayi di? Hali mudu maxinle fan na ligama! 47 Xa e e ngaxakedenne nan tun xonton, e nanfe ligaxi nayi naxan dangu bonne gbeen na? Amasoto hali denkeleyatarene na joxonna ligama. 48 Nanara, e lu fetareyani alo fe mi e Fafe

Ala ra kii naxan yi naxan ariyanna yi.”

6

Xaranna Ala kiseene fe ra

1 Yesu naxa, “E a liga e yeren ma, e nama e wali fajine ke yamaan yetagi alogo e xa e to. Xa e na liga, e mi barayi sotoma e Fafe Ala ra ariyanna yi. 2 Nanara, xa i yiigelitone kima, i nama xotaan fe i yee ra a ralideni alo nafigine a ligama kii naxan yi salide banxine nun taa tagine yi alogo yamaan xa e matoxo. N xa jondin fala e xa, e bata yelin e saranna sote yamaan yii. 3 Koni xa i yiigelitone kima, hali i komenna nama a kolon i yiifanna naxan ligama 4 alogo i ya hinan wanla xa raba suturani. Nayi, i Fafe Ala naxan i toma suturani, na i barayima nen.”

Xaranna Ala maxandin ma

Luka 11.2-4

5 Yesu naxa, “E nema Ala maxande, e nama a liga alo nafigine. Amasoto a rafan e ma, e xa ti salide banxine nun taa tagine yi, e yi sali alogo yamaan xa e to. N xa jondin fala e xa, e bata yelin e saranna sote yamaan yii. 6 Koni i tan nema Ala maxande, so i ya banxini, i deen nagali, i yi i Fafe Ala maxandi i mi naxan toma. Nayi, i Fafe Ala naxan wundo yi feene toma, na i barayima nen.”

7 Yesu naxa, “E nama lu xete fala fuyanne ma tun Ala maxandini alo

denkɛɣatAREne. Amasɔtɔ e mirima a ma fa fala e na falan nawuya ayi Ala e xuiin namema na nin. ⁸ E nama liga alo ne, bayo e Fafe Ala e makone kolon benun e xa a maxandi. ⁹ Awa, e Ala maxandima ikiini, e naxa, 'Nxu Fafe naxan kore xonna ma,

i xinla xa sarijan.

¹⁰ I ya Mangayaan xa fa, i sagoon xa liga dunuɣa yi alo a ligama kore xonna ma kii naxan yi.

¹¹ I nxɔ to balon fi nxu ma.

¹² I nxu mafelu nxu yulubine ra,

alo nxu fan nxu hakɛ tongone mafeluma kii naxan yi.

¹³ I nama tin nxu xa bira tantanni fɔ i nxu rakisi fe ɲaxin ma.' "

¹⁴ "Amasɔtɔ xa e e hakɛ tongone mafelu, e Fafe naxan ariyanna yi, na fan e mafeluma nɛn. ¹⁵ Koni xa e mi ne mafelu e hakene ra, e Fafe Ala fan mi e mafeluyɛ e yulubine ra."

Sun suxu feen xaranna

¹⁶ Yesu naxa, "E nɛma sunni, e nama e yetagini tɔɲɔn alo nafigine e yetagine yixidima kii naxan yi alogo yamaan xa a kolon a e sunni. N xa ɲɔndin fala e xa, ne bata yelin e saranna sɔtɛ yamaan yii. ¹⁷ I tan nɛma sunna suxuma, i yetagin maxa, i yi i xunni tɔn ¹⁸ alogo yamaan nama a kolon fa fala i sunni fɔ i Fafe Ala i mi naxan toma, na a kolonma nɛn. I Fafe Ala

naxan wundo feene toma, na i barayima nɛn."

Ariyanna nafunla fe

Luka 12.33,34

¹⁹ Yesu naxa, "E nama e nafunle ramara dunuɣani ito yi e banxine kui, xɔrinxɔrinna nun mɛlimɛnle a kalama denaxan yi. Muɲadene fan soma nɛn, e yi a muɲa. ²⁰ Koni e xa nafunla ramara ariyanna yi, xɔrinxɔrinna nun mɛlimɛnle mi a kalɛ denaxan yi, muɲadene fan mi soe na, e a muɲa ²¹ bayo i ya nafunla denaxan yi, i xaxinla fan mɛnna nin."

Fati bɛnden gbee kenenna a fe

Luka 11.34-36

²² Yesu naxa, "Muxun yɛɛn luxi nɛn alo lɛnpuna a fati bɛnden xa. * Xa i yɛɛn kɛndɛ, i fatin birin luma nɛn kɛnɛnni. ²³ Koni xa i yɛɛn kala, i fatin birin luma nɛn dimini. Nayi, kɛnɛnna naxan i yi, xa na bata findi dimin na, na dimin gboma ayi nɛn."

Ala nun nafunla fe

Luka 16.13, 12.22-31

²⁴ Yesu naxa, "Muxu yo mi nɔɛ walɛ kari firinna xa sanɲa ma kedenni. Amasɔtɔ a kedenna rapaxuma nɛn, a kedenna xanu, hanma a kedenna binyama nɛn, a yi bonna rayelefu. E mi nɔɛ wanla kɛ Ala nun nafunla xa sanɲa ma kedenni."

²⁵ "Nanara, n na a falama e xa, e nama kɔntɔfili e dunuɣa yi gidina fe ra, e naxan donma hanma e

* **6:22:** alo lɛnpuna: Sandani ito kui, i nɔɛ i yɛɛn tiyɛ nɛn se fajin na hanma a kobina. Xa i yɛɛn tixi se fajin na, na findima nɛn kɛnɛnna ra i xa.

naxan minma hanma ε ε maxidima naxan yi. Niin mi dangu donseen na ba? Fati benden mi dangu dugin na ba? ²⁶ Ε xoline mato, e mi se sima, e mi se xabama, donse ramarade mi e yii, koni ε Fafe naxan ariyanna yi, na nan e baloma. Ε mi fisa xoline xa ba? ²⁷ Ε tan nde nδε waxatidi se ε yete siine fari ε xaminna ma ba? ²⁸ Ε xaminma dugina fe ra nanfera? Ε wudi fuge fajine gbo kiin mato. E mi walima, e mi dugi rafalama e yete xa, ²⁹ anu n xa a fala ε xa, hali Manga Sulemani e nun a nɔrɔn birin yi, a mi a yete maraberi ba alo e tan nde. ³⁰ Ala nan sexene maraberi bama naxanye solima to, tila e gan, e jan fefe! A mi ε maraberi be dangu ne ra ba? Ε denkeleyaan xurun.”

³¹ “Nanara, ε nama xamin fa fala, ‘En balon sɔtɔma di?’ hanma ‘En na igen sɔtɔma di?’ hanma ‘En dugin sɔtɔma di?’ ³² Amasɔtɔ denkeleyatarene seni itoe birin fenma. Koni ε Fafe naxan ariyanna yi, na ε makoon kolon. ³³ Koni ε Alaa Mangayaan fen singen e nun a tinxinyana, na xanbi ra a seni itoe birin soma ε yii nen. ³⁴ Nanara, ε nama xamin tila tɔrɔna fe ra. Tila xaminna tila nan ma. Amasɔtɔ lɔxɔn birin nun a tɔrɔn na a ra.”

7

Enama bonne yalagi *Luka 6.37-38, 41-42*

* **7:6:** barene: Yanyina nde, sandani ito bunna nen, fa fala i lan i xa muxune kawandi naxanye nδε e tuli matiyε i ra. † **7:6:** bɔxɔ bun nafunla: Gemen siyana nde nan ma fe falaxi be naxan toma fɔxɔ ige yi xaxunna ndee kui. Na gemen xili nen “perili.”

¹ Yesu naxa, “Ε nama ε yete findi ε adamadi boden kewanle makiti muxun na, alogo Ala nama ε fan makiti. ² Bayo ε na bonne kewanle makiti kii naxan yi, Ala ε fan makitima na kii nin. Ε ligaseen naxan yatema bonne xa, Ala fan na nan yatema ε xa. ³ Nanfera jamadin naxan i adamadi boden yeen xɔn, i na toma, koni gbindonna naxan i tan yeen xɔn, i mi na toma? ⁴ I ya a falama i adamadi boden xa nanfera fa fala, ‘Tin, n xa jamadin ba i yeen xɔn ma,’ koni gbindonna i tan yeen xɔn ma. ⁵ I tan nafgina! Gbindonna ba i yete yeen xɔn ma singen, na xanbi ra, i nδε na jamadin toε nen, i yi a ba i adamadi boden yeen xɔn ma.”

⁶ “Ε nama se sarijanxin sa barene bun.* Ε nama ε bɔxɔ bun nafunla woli xɔsene bun ma.† Xa i na liga xɔsene e yibodonma nen, barene yi xaje ε ma, e yi ε xin.”

Ala maxandina fe *Luka 11.9-13*

⁷ “Ε seen maxɔdin, ε a sɔtɔma nen. Ε seen fen, ε a toma nen. Ε deen kɔnkɔn, a rabima ε xa nen. ⁸ Amasɔtɔ naxan yo na seen maxɔdin, na a sɔtɔma nen. Naxan na seen fen, na a toma nen. Naxan na deen kɔnkɔn, a rabima a xa nen. ⁹ Muxuna nde ε ye ba, naxan ma diin burun maxɔdinma a ra, a gemen so a yii? ¹⁰ Hanma

a na yεχεν maxɔdin a ra, a saɲin so a yii? ¹¹ Hali ε to findixi muxu ɲaxine ra, ε a kolon fa fala a lan nεn, ε xa se faɲin so ε diine yii. E faxi fa, ε Fafe naxan ariyanna yi, na se faɲine soma a maxandi muxune yii kii naxan yi!”

¹² “Sariya Kitabun nun nabine kitabune birin bunna nan ito ra: I waxi muxune xa feen naxanye raba i xa, na ɲoxonna liga bonne xa.”

De xurina fe

Luka 13.24

¹³ “E so de xurin na, amasoto kiraan naxan sigama yahannama yi, na ragbo, a so deεn nagbo. Muxu wuyaxi soma nεn mεnni.

¹⁴ Kiraan naxan sigama habadan nii rakisini, na yisiga raxolo, a deεn mi ragbo, muxu wuyaxi mi a toma.”

Wudin nun a bogina fe

Luka 6.43-44

¹⁵ “E a liga ε yeren ma wule nabine fe yi. E nεma fama e xuruxi alo yεχεena, koni e kui feen luxi nεn alo kanko xarɛne. ¹⁶ E ne kolonma e kewanle nan xɔn. I manpa bogin bolonɲε tansinna kɔε ra ba? I xɔde bogin bolonɲε wudi maɲalixin kɔε ra ba?

¹⁷ Wudi faɲin bogi faɲin nan tima. Wudi ɲaxin bogi ɲaxin nan tima.† ¹⁸ Wudi faɲin mi bogi ɲaxin tima. Wudi ɲaxin mi bogi faɲin tima. ¹⁹ Wudin naxan mi bogi faɲin tima, na segeɲma nεn, a gan. ²⁰ Nba,

ε wule nabine kolonma e kewanle xɔn ma na kii nin.”

Alaxuiin suxutare muxune fe

Luka 13.25-27

²¹ “Muxun naxanye a falama, e naxa, ‘Marigina, Marigina!’ ne birin mi soma Ariyanna Mangayani fo naxanye n Fafe Ala sagoon ligama. ²² Nanara, na loxɔn§ na a li, muxu wuyaxi a falama nεn, e naxa, ‘Marigina, Marigina! Nxu bata yi nabiya falane ti i xinli nun, nxu ɲinanne kedi i xinli, nxu kabanako fe wuyaxi liga i xinli!’ ²³ Nba, n na a falama e xa nεn, n naxa, ‘N mi ε kolon mumε! E tan fe ɲaxi rabane, ε keli n fema!’ ”

Banxi ti firinne fe

Luka 6.47-49

²⁴ “Awa, muxun naxan birin n ma falane ramεma, e yi e suxu, ne luxi nεn alo xεmε xaxilimaan naxan a banxin ti fanyen fari. ²⁵ Tulen fa waxatin naxan yi, xudene yi rafe, foye gbeen yi fa. Koni na banxin mi bira bayo a yi tixi fanyen nan fari. ²⁶ Muxun naxanye birin n ma falane ramεma koni e mi e suxuma, ne luxi nεn alo xaxilitaren naxan a banxin ti meɲensinna fari. ²⁷ Tulen faxina, xudene yi rafe, foye gbeen yi fa, banxin yi bira kii ɲaxini!”

Yesu senbena fe

²⁸ Yesu yelinxina falane birin tiye, yamaan yi kabε a xaran ti kiin ma. ²⁹ A tan mi

† **7:17:** bogina: Sanda sifani ito kui, bogi faɲin findixi kewali faɲin nan na.

§ **7:22:** Na loxɔn noε finde kitisa loxɔn nan na waxati raɲanni.

luxi alo e sariya karamoxone kii naxan yi, Yesu yi xaranna tima Ala senben nin.

8

Yesu yi dogonfontɔɔn nakendeya

Maraka 1.40-45, Luka 5.12-16

¹ Yesu yi godo keli geyaan ma, yama gbeen yi biraxi a fɔxɔ ra. ² Awa, dogonfontɔɔn yi fa a fema, a yi a xinbi sin a bun ma, a naxa, “N kanna, xa i tin, i nɔɛ n nakendeyɛ nɛn.”

³ Yesu yi a yiin sa a ma, a yi a yabi, a naxa, “N bata tin, i xa kɛndeya.” Dogonfontɔɔn yi kɛndeya mafuren. ⁴ Na xanbi ra, Yesu yi a fala a xa, a naxa, “I nama a fala muxu yo xa, koni siga saraxaraliin fema, a xa sa i mato. Na xanbi ra, Musaa sariyan saraxan naxan yamarixi, i na ba. Na finde nɛn sereyaan na e xa.”*

Sofa kuntigina walikɛɛn nakendeya fena

Luka 7.1-10

⁵ Yesu so Kapɛrunan taani waxatin naxan yi, Romi sofaan kemɛ kuntigin yi fa a fema, a yi a mafan, a naxa, ⁶ “N fafe, n ma walikɛɛn furaxina n konni, hali a mi nɔɛ

a mamaxe. A tɔrɔxi kati!” ⁷ Yesu yi a yabi, a naxa, “N xa sa a rakɛndeya.” ⁸ Kuntigin yi a yabi, a naxa, “N fafe, na binyen mi lan n ma, i siga n konni. Falan ti tun, n ma walikɛɛn kɛndeyama nɛn. ⁹ N fan kuntigina nde nan ma nɔ bun, sofane n fan bun. N na a fale na ndee xa nɛn, n naxa, ‘Siga,’ a siga. N yi a fala nde gbete xa, n naxa, ‘Fa,’ a fa. N yi a fala n ma konyin xa, n naxa, ‘Ito liga,’ a na liga.”†

¹⁰ Yesu na mɛ waxatin naxan yi, a kabɛ. Muxun naxanye yi biraxi a fɔxɔ ra, a yi a fala ne xa, a naxa, “N xa jɔndin fala ɛ xa, n munma denkelɛyaan sifani ito to Isirayila muxu yo yi.

¹¹ N xa a fala ɛ xa, muxu wuyaxi fama nɛn sa keli sogeteden nun sogegodode binni, e yi fa dɔxɔ Iburahima nun Isiyaga nun Yaxuba fema Ariyanna Mangayani.‡

¹² Koni naxanye yi lan nun e xa so Ariyanna Mangayani,§ ne raminima nɛn tanden ma dimini, wugan nun jin naxinna denaxan yi.” ¹³ Yesu yi a fala kuntigin xa, a naxa, “Siga, a ligama i xa nɛn alo i denkelɛyaxi a ma kii naxan

* **8:4:** dogonfontɔɔna: Alaa sariyan kui, dogonfontɔɔn mi yi daxe a xa so taani. A yi luma taan fari ma nɛn. Saraxaraline nan yi muxun fatin matoma a yi a fala, xa na kanna sarijan, hanma xa a mi sarijan. Muxu gbete mi yi a yiin dinjɛ dogonfontɔɔn na, bayo na yi na kanna sarijana kalama nɛn. A mato Saraxaraline 13.45-46. Xa dogonfonna na ba muxun ma, fɔ a xa saraxan ba alogo a mɔn xa sarijan kii naxan yi, a fa so taani, a dɔxɔ a konni. A mato Saraxaraline sora 14.

† **8:9:** Xɛmeni ito yi laxi a ra fa fala senben Yesu yii daala xun na alo senbena a tan sofa kuntigin yii a sofane xun na kii naxan yi. Xɛmen misaala nan tongoxi a yete dunjɛna yi gidin kiin ma alogo a xa a yita fa fala Yesu yi nɔɛ a walikɛɛn nakendeyɛ nɛn a senben na hali a gbindin mi siga. ‡ **8:11:** A bunna nɛn fa fala siya

gbetene fan kisin sɔtɔma nɛn hali ba Yahudiyane ra. § **8:12:** Yanyina nde, na lanxi Isirayila kaane nan ma.

yi.” Kuntigina walikεεν yi kεndεya na waxatin yεteni.

Yesu yi muxu wuyaxi rakεndεya

Maraka 1.29-34, Luka 4.38-41

¹⁴ Yesu yi siga Piyεri* konni, a yi a bitan gilεn furaxin li saxi a konni a fatin wolonxi a ma. ¹⁵ Yesu yi naxanla yiin suxu, fati mawolonna yi a bejin, a keli, a ti, a wali fεlo a xa.

¹⁶ Ninbanna soxina, yamaan yi fa muxu wuyaxi ra Yesu fεma yinna naxine yi naxanye fεxo ra. Yesu yi yinnane kedi a falan xεn, a furetεne birin nakεndεya. ¹⁷ A na liga nεn, alogo Nabi Esayi naxan fala, a na xa kamali, a naxa, “A en ma tεrεne nan tongoxi, en ma furene nan yi a fari.”†

Birana Yesu fεxo ra

Luka 9.57-62

¹⁸ Yesu to yama gbeen to a rabilinni, a yi a fala a xarandiine xa, a e xa gidi daraan bode fεxεn na.

¹⁹ Sariya karamεxεna nde yi fa a fεma, a naxa, “Karamεxo, i siga dεdε, n sigε i fεxo ra.”

²⁰ Yesu yi a yabi, a naxa, “Xulumaseene xima yinle nan na, xεline yi e tεεn sa, koni hali n na n xunna sama dεnaxan yi, na mi n tan Muxuna Dii Xεmεn yii.” ²¹ A fεxorabirana nde yi a fala a xa, a naxa, “N Marigina, tin n xa sa n fafe maluxun singen.”

²² Yesu yi a yabi, a naxa, “Bira

n fεxo ra, a lu fεxa muxune xa fεxa muxune maluxun.”‡

Yesu yi foye gbeen nati

Maraka 4.35-41, Luka 8.22-25

²³ Yesu yi dεxo kunkin kui, a xarandiine yi siga a fεxo ra. ²⁴ E daraan xun ma, foye gbeen yi keli, a igeni maxa. Igen mεrεnne§ yi sa kunkin xun ma. Koni Yesu yi xima. ²⁵ Xarandiine yi siga a fεma, e yi a raxulun. E yi a fala, e naxa, “Marigina, nxu rakisi, nxu faxamaan ni i ra.” ²⁶ Yesu yi e yabi, a naxa, “E gaxuma nanfera? E dεnkεleyaan mi gbo mumε!” Na xanbi ra, a keli, a foyen nun ige mεrεnne yamari, e yi e raxara. ²⁷ Muxune birin yi kabε, e naxa, “Muxu sifan mundun ito ra? Hali foyen nun igen mεrεnne a falan suxuma!”

Yesu yi muxu firin nakεndεya yinnane naxan fεxo ra

Maraka 5.1-20, Luka 8.26-39

²⁸ Yesu yi siga Gadara yamanani daraan bode fεxεn na. Muxu firin yi a li na yi naxanye yi kelixi bilingan yireni, yinna naxine yi e fεxo ra. E yi xεpε kati! Muxu yo mi yi suse sigan tiyε na kiraan xεn. ²⁹ Yinnane yi e rasεnxε e falan ti e xεn, e naxa, “Alaa Dii Xεmεna, i nanse fenma nxu fεma? I faxi nxu naxankataden nin ba benun waxatin xa a li?” ³⁰ Xεse

* **8:14:** Muxune mεn Piyεri ma a Pita. † **8:17:** Esayi 53.4 ‡ **8:22:** A muxune nan ma naxanye mi biraxi a fεxo ra naxanye mi nii rakisin sεtεxi. Ne luxi alo fεxa muxune niin mabinni. § **8:24:** Igen mεrεnne: alo foyen na so igeni.

kuru gbeen yi e dεgema na dεxɔn ma nun. ³¹ Yinnane yi Yesu mafan, e naxa, “Xa i nxu kedima, nxu rasiga xɔse kuruni ito yi.” ³² Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E siga.” Nayi, e sa so na xɔse kuruni. Xɔse kurun yi godo e giye geyaan ma, e sa faxa darani. ³³ Muxun naxanye yi xɔsene kantanma, ne yi e gi, e siga taani. E sa na feene birin fala e nun feen naxan ligaxi na muxune xa yinna naxane yi naxanye fɔxɔ ra. ³⁴ Na ma, taa yi kaane birin yi sa Yesu ralan. E a to waxatin naxan yi, e yi a mafan, a xa keli e yamanani.

9

Yesu yi lebutenna rakendeya
Maraka 2.1-12, Luka 5.17-

26

¹ Yesu yi dɔxɔ kunkin kui, a darani gidi, a siga a kon taani. ² Muxuna ndee yi fa xeme lebutenna nde ra a fema, a saxi a sa seni e yii. Yesu yi e denkelɛyaan to, a yi a fala lebutenna xa, a naxa, “N ma diina, i bɔnen xa sa, i yulubine bata xafari.” ³ Sariya karamɔxɔna ndee yi e miri, e naxa, “Xemeni ito Ala rayelefuma!”* ⁴ Yesu yi e miriyaan kolon. A yi a fala, a naxa, “E mirima fe naxi sifani itoe ma nanfera?” ⁵ Mundun fala raxɔɔ, ‘I yulubine bata xafari’ hanma, ‘Keli, i sigan ti?’ ⁶ N na a yitama ε ra nen nayi fa fala senbena n tan Muxuna Dii Xemen yii dunuɔa yi, n muxune mafelu e yulubine

ra.” A yi a fala lebutenna xa, a naxa, “Keli, i ya sa seen tongo, i siga i konni!” ⁷ Xemen yi keli, a siga a konni. ⁸ Yamaan to na to, e gaxu, e yi Ala tantun amasɔto a bata na senbe sifan fi muxune ma.

Yesu yi Matiyo xili

Maraka 2.13-17, Luka 5.27-32

⁹ Yesu yi keli, a siga. A yi mudu maxinla nde to, a yi xili Matiyo, a yi dɔxi mudu maxilideni. Yesu yi a fala a xa, a naxa, “Bira n fɔxɔ ra.” Matiyo yi keli, a bira a fɔxɔ ra.

¹⁰ Yesu yi a dεgema Matiyo a banxini waxatin naxan yi, mudu maxili wuyaxi nun hake kan wuyaxi yi fa, e dɔxɔ Yesu nun a xarandiine fema e dεgedeni. ¹¹ Farisi muxuna ndee na to waxatin naxan yi, e yi a fala a xarandiine xa, e naxa, “E karamɔxɔn nun mudu maxinle nun hake kanne e dεgema e bode xɔn ma nanfera?” ¹² Yesu yi e xuiin me, a yi e yabi, a naxa, “Muxun naxan kendε, na mako mi seribaan ma fɔ furetɔne. ¹³ E siga, ε sa Kitabuna falani ito bunna fεsefese, a naxa, ‘Hinanna rafan n ma dangu saraxan na.’† Amasɔto n mi faxi tinxin muxune xan xilideyi fɔ hake kanne.”

Maxɔdinna sun suxu feen ma

Maraka 2.18-22, Luka 5.33-39

¹⁴ Yoni a xarandiine yi fa Yesu fema, e yi a maxɔdin, e naxa, “Nxu tan nun Farisi

* **9:3:** Ala rayelefuna: Karamɔxɔne na falaxi nen bayo Yesu bata falan ti alo Ala nan yi a tan na, a naxa, “i yulubine bata xafari” anu, Ala nan yulubine xafarima.

† **9:13:** Hose 6.6

muxune sunna suxuma, koni nanfera i ya xarandiine mi sunna suxuma?" ¹⁵ Yesu yi e yabi, a naxa, "Naxalandi kannna nɛma ɲaxalandi tiine fema waxatin naxan yi, e lan e xa sunu ba?† Koni waxatina nde fama ɲaxalandi kannna bama nɛn e ye, e sunna suxuma nɛn na yi. ¹⁶ Muxu yo mi nɔɛ dugi nɛnɛn tongɛ a yi dugi fonna bɛtɛrɛn a ra\$ amasotɔ a dugi nɛnɛn bɔma nɛn a fonna ra, a yinla yi ragbo ayi. ¹⁷ Muxun mi manpa nɛnɛn sɛ se sase fonna kui. Xa a na liga, manpa nɛnɛn se sase fonna kalama nɛn, manpaan yi bɔxɔn, se sase fonna yi kala. Koni manpa nɛnɛn sama se sase nɛnɛn nan kui, e firinna birin namarama nɛn nayi ki faɲi."

Yesu yi muxu firin nakendɛya

Maraka 5.21-43, Luka 8.40-56

¹⁸ Yesu yi na falama e xa waxatin naxan yi, Yahudiya kuntigina nde yi fa a xinbi sin Yesu bun, a naxa, "N ma dii tɛmɛn bata faxa iki sa! Koni fa i yiin sa a ma, a niin birama a yi nɛn na yi." ¹⁹ Na ma, Yesu yi keli, a bira a fɔxɔ ra, e nun a xarandiine.

²⁰ Naxanla nde yi na yi, ɲaxalan furen yi a ma xabu ɲɛɛ fu nun firin. Na yi fa Yesu xanbi ra, a yi a yiin din a domain lenben na. ²¹ Bayo a yi a mirixi a ma, a naxa,

"Xa n na n yiin din a domain na tun, n kɛndɛyama nɛn na yi." ²² Yesu yi a firifiri, a yi a to, a yi a fala a xa, a naxa, "N ma dii tɛmɛna, i bɔɲɛn xa sa, i ya dɛnkeleyaan bata i rakendɛya." Naxanla yi kɛndɛya na waxatin yeteni!

²³ Awa, Yesu yi so kuntigina banxini, a xulen fene to e nun yamaan naxan yi wugama, ²⁴ a naxa, "E mini! Dii tɛmɛni ito mi faxaxi, a xiin nɛn tun!" E birin yi gele a ma. ²⁵ E to yamaan namini, Yesu yi so, a dii tɛmɛn suxu a yiin ma, dii tɛmɛn yi keli. ²⁶ Muxune yi na feen xibarun mɛ na yamanan yiren birin yi.

Yesu yi danxutɔ firin nakendɛya

²⁷ Yesu keli mɛnni waxatin naxan yi, danxutɔ firin yi bira a fɔxɔ ra. E gbelegbele a fɔxɔ ra, e naxa, "Dawudaa Dii Xɛmɛna,* kininkinin nxu ma!" ²⁸ Yesu so banxini waxatin naxan yi, danxutɔ firin yi so a fema banxin kui. A yi e maxɔdin, a naxa, "E laxi a ra yati fa fala a n nɔɛ ito lige nɛn ba?" E yi a yabi, e naxa, "Ɔn, nxu fafe." ²⁹ Yesu yi a yiin din e yeɛne ra. A yi a fala, a naxa, "A xa liga ɛ xa alo ɛ dɛnkeleyaxi a ma kii naxan yi." ³⁰ E yeɛne yi raba ayi. Yesu yi falan ti e xa a sɔbɛɛn na, a naxa, "Muxu yo nama feni ito kolon!" ³¹ Koni e yi siga, e sa Yesu a fe xibarun

† **9:15:** Naxalandi kannna: Yesu nan luxi alo ɲaxalandi kannna sandani ito kui. A bunna nɛnɛn, fa fala muxune mi sunna suxuma sɛwa waxatine yi. § **9:16:** dugi nɛnɛna: Yesu a sariya nɛnɛn mi sɛ Musaa sariya fonna ma. Sariya fonna mɔn mi sɛ sariya nɛnɛn ma. * **9:27:** Dawudaa Dii Xɛmɛna: E na falaxi nɛn bayo Yesu findixi Dawuda bɔnsonna muxuna nde nan na.

nali na yamanan yiren birin yi.

Yesu yi bobon nakendeya

³² Awa, na xemene yi sigama waxatin naxan yi, muxuna ndee yi fa xemena nde ra Yesu fema naxan mi yi nae falan tiye amasoto yinna jaxin nan yi a foxo ra. ³³ Yesu yinnan kedi waxatin naxan yi, bobon yi falan ti folo! Yamaan yi kabε, e naxa, “Ito joxonna munma to Isirayila muxune ye singen!” ³⁴ Koni Farisi muxune yi a fala, e naxa, “Yinna mangan nan senben fixi a ma a yinnane kedi.”

Yesu yi kininkinin yamaan ma

³⁵ Awa, Yesu yi siga taane nun banxidene yi, a sa yamaan xaran e salide banxine yi. A yi Ariyanna Mangayana fe Xibaru Fajin kawandin ba e xa, a yi muxune rakendeya furen sifan birin ma. ³⁶ A yamaan toxi waxatin naxan yi, a yi kininkinin e ma, amasoto e xaminxi, e mali muxu mi yi na yi alo yexeen naxanye kantant muxu mi na. ³⁷ Nanara, Yesu yi sandan sa a xarandine xa, a naxa, “Malo xaba daxin gbo koni a xaba muxune mi wuya. ³⁸ E xee kanna mafan, a xa walikena ndee rasiga malo xabadeni.”†

† **9:38:** xee kanna: Sandani ito kui, xee kanna findixi Ala nan na. Denkeleya muxune lan e xa muxune soto Ala xa alo malo xabane maala malanma kii naxan yi. * **10:4:** Yahudiya siya xanuna: Muxun nan yi ne ra naxanye yi Romi kaane

10

Xera fu nun firinne fe

Maraka 3.13-19, Luka 6.12-16

¹ Yesu yi a xarandii fu nun firinne xili. A senben fi e ma a e xa yinna jaxine kedi, e mon yi furetɔɔn sifan birin nakendeya. ² Na xera fu nun firinne xinle nan itoe ra.

A folona, Simon, naxan mon yi xili “Piyeri,” e nun a ngaxakedenna Andire nun Sebede a dii xemen Yaki nun a xunyen Yoni ³ nun Filipi nun Barotolome nun Tomasi nun mudu maxinla Matiyo, e nun Alifaa dii xemen Yaki nun Tade ⁴ nun Simon, e naxan ma a “Yahudiya siya xanuna,”* e nun Yudasi Isakariyoti naxan Yesu yanfa, a a so yiini.

Xera fu nun firinne xe fena

Maraka 6.7-13, Luka 9.1-6

⁵ Yesu yi yamarine fi muxu fu nun firinni itoe ma, a naxa, “E nama siga siya gbetene yamanani hanma Samariya taane yi. ⁶ Koni e siga Isirayila muxune fema naxanye lɔxi ayi alo yexene. ⁷ E siga, e sa e kawandi, e naxa, ‘Ariyanna Mangayaan bata maso.’ ⁸ E yi furetone rakendeya, e faxa muxune rakeli sayani, e dogonfontone rakendeya, e jinnan kedi. E seen naxanye sotoxi e mi ne saraxi, nayi e bonne ki hali e mi se rasuxu. ⁹ E nama xema xali, hanma gbeti fixena hanma

yengema alogo Isirayila kaane xa mini e senben bun ma.

wure gbeeli gbananne, ε nax-
anye singanma ε tagixidin
na, ¹⁰ hanma bɔndunla ε
sigatini, hanma doma firin,
hanma sankidina, hanma
dunganna. Amasɔtɔ walikεεn
lan a yi a balon sɔtɔ.”

¹¹ “Awa, ε na taan li hanma
banxidεna, ε muxu kendεna
nde fen, ε yi yigiya a konni
han ε kelin waxatin naxan
yi. ¹² E na so banxini, ε
naxa, ‘Ala xa bɔɲε xunbenla
lu banxini ito kui.’ ¹³ Xa
na falan lanxi na banxi kui
kaane ma, na duban xa lu
e xɔn. Koni xa na mi a ra,
na duban mɔn xa xεtε ε ma.
¹⁴ Xa muxune mi ε yisuxu,
e mi e tuli mati ε falane ra
banxina nde yi hanma taana
nde yi, ε sanne rakunkun, ε
kenla.† ¹⁵ N xa ɲɔndin fala ε
xa, kiti sa lɔxɔni, Ala kinink-
ininma nεn Sodoma taan nun
Gomora taan‡ ma dangu na
taan na!”

*Beɛɛnɔnyaan naxan fama
Maraka 13.9-13, Luka
21.12-17*

¹⁶ Yesu naxa, “E tuli mati, n
bata ε xε alo yεxεεne kankone
tagi. Nayi, ε kɔta ayi alo
saɲine, ε findi sɔntarene ra
alo ganbane. ¹⁷ E a liga ε
yeren ma amasɔtɔ muxune ε
suxuma nεn, e siga ε ra e taan
fonne fεma ε makitideni, e yi
ε bɔnbɔ e salide banxine yi.
¹⁸ E sigama ε ra nεn mangane
nun kuntigine fεma n tan ma
fe ra, ε yi findi n serene ra
e xa e nun siya gbetene xa.

† **10:14:** E sanne rakunkun feen findixi taxamasenna nan na naxan a yitama fa fala na taan goron yo mi luxi e xun ma hali e gbangbanna mi luxi e sanna ra.

‡ **10:15:** Sodoma nun Gomora findi taa ɲaxine nan na Ala naxanye halagi Iburahima waxatini. A mato Dunuɲa Fɔlɔn sora 19 kui.

¹⁹ E na ε suxu waxatin naxan
yi, ε naxan falama ε nama
xamin na fe ra. A waxatin
na a li, ε naxan falama Ala na
fima ε ma nεn. ²⁰ Amasɔtɔ a
mi findima ε tan ma fala ra.
E falan tima ε Fafe Alaa Nii
Sariɲanxin nan xɔn.”

²¹ “Muxune e ngaxake-
denne yanfama nεn, e yi faxa,
fafane fan na ligama nεn e
diine ra. Diine fan murutεma
nεn e sɔtɔ muxune xili ma,
e yi findi e faxa sabun na.
²² Muxune birin ε rapaxuma
nεn n tan ma fe ra. Koni
naxan na a yixɔdɔxɔ han a
rapanna, na kisima nεn. ²³ E
na ε beɛɛnɔnyaa taana nde yi,
ε ε gi menni, ε siga yire gbete
yi. N xa ɲɔndin fala ε xa, ε
mi ε wanla rapanɲε Isirayila
taane birin yi benun n tan
Muxuna Dii Xεmεn xa fa.”

²⁴ “Xarandiin mi dangu
a karamɔxɔn na, konyin
mi dangu a kanna ra.
²⁵ Xarandiin na liga alo a
karamɔxɔna, na bata lan.
Konyin fan xa liga alo a
kanna. Xa e bata denbaya
kanna xili ba yinna mangan
Belesebu, e nde falama nεn
denbayaan fan ma dangu na
ra!”

Ala yεεragaxuna fe

Luka 12.2-7

²⁶ Yesu naxa, “Na ma, ε
nama gaxu yamaan yεε ra.
Fe luxunxine minima nεn
kenenni, wundo feen birin
kolonma nεn. ²⁷ N naxan
falama ε xa dimini, ε na fala
kenenna ma. N na naxan

koyekoyen e xa, e na rawanga banxine xuntagi. ²⁸ Muxun naxanye fati benden faxama, koni e mi nae e niin halage, e nama gaxu ne yee ra. Koni e gaxu Ala yee ra naxan fati benden nun niin halagima yahannama yi. ²⁹ Xolidi firin mi sare gbanan firinna ra ba? Koni hali na xolidi keden pe mi bire boxoni xa i Fafe Ala mi tin. ³⁰ Hali e xun sexe keden kedenne, Ala e birin xasabin kolon. ³¹ Nanara, e nama gaxu, e tan fisa xolidi wuyaxi xa!”

I ti Yesu a fe ra yamaan yetagi

Luka 12.8-9

³² Yesu naxa, “Naxan yo na a ti n ma fe ra yamaan yetagi, n fan na joxonna ligama a xa nen n Fafe Ala yetagi ariyanna yi. ³³ Koni naxan yo na a me n na yamaan yetagi, n tan fan n mema a ra nen n Fafe Ala yetagi ariyanna yi.”

Bone xunbenla mi a ra dunuya yi

Luka 12.51-53, 14.26-27

³⁴ Yesu naxa, “E nama e miri fa fala n faxi bone xunbenla nan na dunuya yi. N mi faxi bone xunbenla xan na koni fo silanfanna. § ³⁵ N bata fa alogo dii xemene xa keli e fafane xili ma, dii temene yi keli e ngane xili ma, jaxanle fan yi keli e mamene xili ma. ³⁶ Muxune yaxune kelima e denbayane yeteen nin. ³⁷ Naxan yo a nga hanma a fafe xanu dangu n tan na,

na kanna mi finde n gbeen na. Naxan yo a dii xemena hanma a dii temen xanu dangu n tan na, na kanna mi finde n gbeen na. ³⁸ Naxan mi a faxa wudin* tongoma, a bira n foxo ra, na kanna mi finde n gbeen na. ³⁹ Naxan na a niin makantan, na bonoma ayi nen. Koni naxan na bono a niini n ma fe ra, na kisma nen.”

Barayina fe

Maraka 9.41

⁴⁰ Yesu naxa, “Naxan na e tan yisuxu, na bata n fan yisuxu. Naxan na n tan yisuxu, na bata na kanni suxu naxan n xexi. ⁴¹ Naxan na Alaa xerana nde yisuxu bayo Alaa xeraan to a ra, na kanna barayin sotoma nen naxan nagidixi Alaa xerane ma. Naxan na tinxin muxuni suxu bayo a tinxin, na kanna barayin sotoma nen naxan nagidixi tinxin muxune ma. ⁴² N xa jondin fala e xa, naxan na ige xunbenla gbansanna fi muxudina nde ma bayo n foxorabirana nde to a ra, na mi fulama a barayin na.”

11

Yoni Marafu Tiina xerane

Luka 7.18-35

¹ Yesu yelin yamarine fiye a xarandii fu nun firinne ma waxatin naxan yi, a yi siga xaran tideni e nun kawandi badeni Galile yamanan taane yi.

² Yoni yi Alaa Muxu Sugandixina wanle fe me

§ 10:34: Silanfanna: Sofane yengeso degemana. * 10:38: Romi kaane yi muxune gbangbanma wudin nan ma, e yi e faxa. Ito bunna nen, fa fala fo Yesu a xarandiine xa e wekile sayaan na Yesu foxo ra.

kasoon na, a yi a xarandiina ndee rasiga a fema. ³ E xa sa Yesu maxodin, e naxa, “Yoni yi naxan ma fa fe falama, na nan i tan na ba, hanma nxu lan nxu xa muxu gbete nan legeden?” ⁴ Yesu yi e yabi, a naxa, “E naxan mema, e yi a to, e sa na fala Yoni xa. ⁵ Danxutone seen toma, lebutenne sigan tima, dogonfontone kendeyaan sotoma, tuli xorine falan mema, faxa muxune kelima sayani, n ma falan Xibaru Fajin nalima yiigelitone ma. ⁶ Sewan na kanna xa naxan mi birama tantanni n ma fe yi!”

⁷ Yoni a xarandiine yi sigama waxatin naxan yi, Yesu yi Yoni a fe fala folo yamaan xa, a naxa, “E siga nanse matodeyi tonbonni? Foyen sexe ramaxan ba? ⁸ Xa na mi yi a ra, e siga nanse matodeyi? Xemen naxan maraberi baxi dugi fajin na ba? Koni muxun naxanye maraberi baxi na kiini, ne manga banxine nin! ⁹ Nayi, e siga nanse matodeyi, nabiin ba? N xa a fala e xa, e bata nde to naxan gbo nabiin xa. ¹⁰ Amasoto Kitabun bata Yoni a fe fala, a naxa, ‘N nan n ma xeraan nasigama i yee ra, naxan kirani tonma i xa.’* ¹¹ N xa jondin fala e xa, muxun naxanye birin folo bari, Yoni gbo ne birin xa. Koni naxan xurun e birin xa Ariyanna Mangayani, na

gbo Yoni xa. ¹² Folo Yoni a waxatin ma han iki, e bata Ariyanna Mangayaan jaxankata. Gbalotone kataxi e xa a suxu. ¹³ Nabine kitabune nun Sariya Kitabun bata nabiya falane ti fa han fa doko Yoni a waxatin na. ¹⁴ Xa e tinje a feen me, e a kolonma nen, Yoni nan Nabi Eli ra naxan yi daxa a xa fa.† ¹⁵ Awa, xa tunla naxan xon, na xa a tuli mati!”

¹⁶ “Awa, n to muxune misale nanse ra iki? E luxi nen alo diidin naxanye sabaan soma loko tideni e yi e xui ramini bonne ma, ¹⁷ e naxa, ‘Nxu bata xulenna fe e xa koni e mi e bodon. Nxu bata binbi wuga sign sa koni e mi wuga!’ ¹⁸ Yoni fa nen a mi donse don, a mi a min, bayo a yi sunni waxatin birin, e birin yi a fala, e naxa, ‘Ninanna nan a foko ra!’ ¹⁹ N tan Muxuna Dii Xemen yi fa, n donseen don, n yi n min, e birin yi a fala, e naxa, ‘Xemeni ito mato! Fudimaan nun dolo minna nan a ra. Mudu maxinle nun hake kanne xoyin nan a ra!’ Koni naxanye Alaa fe kolonna suxi, ne jondin yitama e kewanle xon ma nen.”

Taa denkeyatarene fe

Luka 10.13-15

²⁰ Na xanbi ra, Yesu yi na taane yalagi folo, a bata yi kabanako fe wuyaxi liga denaxanye yi, bayo e muxune mi yi tinma e kewanle

* **11:10:** Malaki 3.1. † **11:14:** Nabi Eli a fe sebexi Malaki 3.23 kui. Sariya karamoxone yi laxi a ra a Nabi Malaki bata a fala a Nabi Eli mon fama nen benun Alaa Muxu Sugandixin xa fa. Yoni Marafu Tiin nan na nabiya falan nakamali.

masare. ²¹ A yi a fala, a naxa, “Gbalon Korasin kaane yee ra! Gbalon Betasada kaane yee ra, bayo kabanako feen naxanye liga e tagi, xa ne yi liga Tire taan nun Sidon taani nun, na kaane yi e xun xanbi soma e hakene yi nen, e kasa benbenle ragodo e ma nimisani, e dɔxɔ xubeni.†
²² Nba, n xa a fala e xa, fa fala Ala kininkininma nen Tire taan nun Sidon taan ma Kiti Sa Lɔxɔni dangu e tan na.
²³ E tan Kapɛrunan kaane, e tema nen kore xonna ma ba? En-en, e godoma laxira nin! Bayo kabanako feen naxanye bata liga e tagi, xa na yi liga Sodoma taani nun, sa a mon yi na nun han to! ²⁴ N xa a fala e xa, Ala kininkininma Sodoma kaane ma nen Kiti Sa Lɔxɔni dangu e tan na!”

*Fa Yesu ma
Luka 10.21-22*

²⁵ Yesu yi a fala na waxatini, a naxa, “N Fafe Ala, kore xonna nun dunuɗa Marigina, n barikan birama i xa bayo i feen naxanye luxunxi xaxilimane nun fekolonne ma, i bata ne yita diidine ra. ²⁶ N Fafe, a i kenɛnxi na kii nin.
²⁷ N Fafe bata feen birin taxu n na. Muxu yo mi Alaa Dii Xɛmɛn kolon fɔ a Fafe Ala. Muxu yo mi Fafe Ala kolon fɔ a Dii Xɛmɛna e nun a Dii

Xɛmɛn waxi a yita feni naxanye ra.”

²⁸ “E tan naxanye birin xadanxi, goron binyene e tan naxanye xun ma, § e fa n ma, n xa matabun fi e ma. ²⁹ E n ma goron tongo gbelemɛn* tongo, e yi n ma xaranna suxu bayo n limaniyaxi, n nan n yete magodoxi, e niine matabun sɔtoma nen.
³⁰ Amasɔtɔ, n ma goron tongo gbelemɛn mi binya, n ma goronna yelefu.”

12

*Matabu Lɔxɔna fe
Maraka 2.23-28, Luka 6.1-*

⁵ ¹ Na waxatini, Yesu yi danguma xɛɛna nde ma Matabu Lɔxɔni, kamɛn yi a xarandiine suxu e sansi tonsɔnne ratorondon fɔlɔ, e yi e don. ² Farisi muxune to na to, e yi a fala Yesu xa, e naxa, “A mato, i ya xarandiine feen naxan ligama na mi daxa Matabu Lɔxɔni.”*

³ Yesu yi e yabi, a naxa, “E mi na xaranxi ba, kamɛn Dawuda nun a fɔxɔrabirane suxu waxatin naxan yi?†

⁴ Na waxatini, a so nen Alaa banxini. A tan nun a fɔxɔrabirane yi buru ralixin don, muxun mi yi daxa a xa naxan don fɔ saraxaraline.
⁵ E munma Sariya Kitabun

† **11:21:** E dɔxɔ fena xubeni, e namunna nan yi na ra naxan yi a yitama fa fala e bata e xun xanbi so e hakene yi. § **11:28:** Goronna mi a ra muxun xun ma fɔ naxan a niin tɔrɔma. *

11:29: Goron tongo gbelemeni ito bunna neen fa fala muxune lan e xa Yesu a dunuɗa yi gidi kiin tongo. Na mi muxune findima konyine ra, koni a e raxɔrɔyama e yulubina konyiyaan nan ma. * **12:2:** Farisi muxune namunne mi yi tinɗe wali yo xa ke Matabu Lɔxɔni. Na feen seɓexi Xɔrɔyaan 20.8-10 kui. Farisi muxune fena ndee saxi sariyan fari, e naxa, a hali muxu sɔxɔlexine mi

yi maliyɛ na lɔxɔni. † **12:3:** A mato Samuyeli Singen 21.2-7 kui.

xaran ba? A sebexi naxan kui fa fala a saraxaraline walima saraxa badeni Ala Batu Banxini Matabu Loxon birin yi koni e mi yalagixi. ⁶ N xa a fala ε xa, fena nde be naxan gbo Ala Batu Banxin xa. † ⁷ Kitabun naxa, 'Hinanna rafan n ma dangu saraxan na.' § Xa ε yi na bunna kolon nun, ε mi yi yo kanna yalagima nun. ⁸ Bayo n tan Muxuna Dii Xemen nan Matabu Loxon kanna ra."

*Xeme yii madonxina fe
Maraka 3.1-6, Luka 6.6-11*

⁹ Yesu yi keli na, a siga e salide banxini. ¹⁰ Xemena nde yi na yi naxan yiin yi madonxi. E yi Yesu maxodin, e naxa, "A daxa dandanna yi ti Matabu Loxoni ba?"* Amasoto e yi wama a tɔnegε feni fena nde ma. ¹¹ Yesu yi e yabi, a naxa, "Xa yexεena ε tan nde keden yii, xa a sin yinla ra Matabu Loxoni, ε mi a rate ba? ¹² Muxun fisa yexεen xa pon! Nanara, a daxa muxun xa fe fajin liga Matabu Loxoni." ¹³ Na xanbi ra, a yi a fala xemen xa, a naxa, "I yiini bandun." Xemen yi a yiini bandun. A yiin yi kendεya alo a yiin bonna kii naxan yi.

† **12:6:** Yesu faxi kisi kiraan naxan na, na tɔnɔn gbo dangu Ala Batu Banxin na.

§ **12:7:** Hose 6.6 Na waxatini, saraxane yi ralima Ala ma, nde yeteen yi sa teeni muxu yo mi e don. Ala naxa, a rafanɲe a ma, i hinan i adamadi boden na benun i xa saraxan ba Ala xa. * **12:10:** Musaa sariyan mi tinɲe muxun xa wali Matabu Loxoni. (Xɔrɔyaan 20.8-10) Muxuni itoe yi laxi a ra fa fala dandan tiin findixi wanla nan na. Yesu yi muxune rakendεyama Matabu Loxoni. Na yi findi yengεn na Yesu nun dina muxune tagi naxanye yi sariyan suxi kii xɔdεxeni. † **12:20:** a mi lenpu tumatɔn natuyε: Na findixi a limaniyaan misaala nan na fa fala a maliin nan tima benun a xa kalan ti. † **12:21:** Esayi 42.1-4

¹⁴ Farisi muxune yi siga, e sa e bode to Yesu xili ma a faxa feen ma.

Ala walikεen naxan sugandixi

¹⁵ Yesu yi na kolon, a keli, a siga. Muxu wuyaxi yi biraxi a foxo ra. A yi e furetɔne birin nakendεya, ¹⁶ a yi e yamari, a e nama a fe fala bonne xa. ¹⁷ A na ligaxi nen, alogo Nabi Esayi naxan falaxi, na xa kamali, a naxa, ¹⁸ "Ala naxa, 'N ma walikεen ni i ra,

n naxan sugandixi, n xanuntenna naxan n kenεnxi han!

N nan n ma Nii Sariɲanxin nagodoma a ma nen.

A yi n ma kiti kendεn nali siyane ma.

¹⁹ A mi fe matandin tiyε,

a mi sɔnxɔ sɔnxɔε.

A mi falan tiyε taan xun xɔn.

²⁰ A mi xayε yidoxini girε, a mi lenpun tumatɔn natuyε. †

Han a yi nɔɔn sɔtɔ kiti kendεn xa.

²¹ Siyane e yigi sama nen a yi.'
" †

Yesu nun Yinna Mangana fe

Maraka 3.20-30, Luka 11.14-23

²² Muxuna nde yi fa xeme danxutɔna nde ra Yesu fema, a mi yi nɔε falan fan tiyε

bayo jinan jaxin nan yi a fɔxɔ ra. Yesu yi a rakendɛya, a nɔ falan tiye, a yi seen to. ²³ Yamaan birin yi kabɛ e maxɔdinna ti, e naxa, “Dawudaa Dii Xɛmɛn nan ito ra ba?” § ²⁴ Farisi muxune to na mɛ, e yi a fala, e naxa, “A jinnan keɗima yinna mangan Belesɛbu barakan nin.” ²⁵ Yesu yi e miriyaan kolon. A yi a fala e xa, a naxa, “Yɛngɛn yamanan naxan yitaxunxi,* na yamanan kalama nɛn mafuren! Yɛngɛn tanden naxan kui hanma taana, na fan kalama nɛn. ²⁶ Xa Setana nan Setana keɗima, a mangayaan bata yitaxun yɛngɛni. A sabatima nayi di? ²⁷ Xa n jinnan keɗima Belesɛbu barakan nin, ɛ fɔxɔrabirane e keɗima nanse xɔn nayi? Na ma, ɛ fɔxɔrabirane a yitama nɛn nayi fa fala yo mi ɛ xa! ²⁸ Koni xa n jinnan keɗima Alaa Nii Sarijanxin barakan nin, na a yitama nɛn nayi fa fala Alaa Mangayaan bata ɛ li.”

²⁹ “Muxu yo mi nɔɛ soɛ senbɛmana banxini,† a yi a yii seene tongo, fɔ a senbɛmaan xidi singen. Na xanbi ra, a nɔɛ banxin kui seene tongɛ nɛn. ³⁰ Xa muxun mi luxi n xa, na bata keli n xili ma. Xa nxu nun muxu yo mi malan, ne

sigama ayi nɛn.”

³¹ “Nanara, n na a falama ɛ xa fa fala muxun yulubin naxan birin ligama e nun a fala jaxin naxan birin tima Ala ma, Ala e mafeluyɛ nɛn ne birin na. Koni muxu yo na Alaa Nii Sarijanxin nayelevu, na kanna mi mafeluyɛ mumɛ! ³² Muxu yo fala jaxin ti n tan Muxuna Dii Xɛmɛn ma, Ala a mafeluyɛ nɛn. Koni muxu yo fala jaxin ti Alaa Nii Sarijanxin ma, Ala mi na kanna mafeluyɛ dunuɗa yi hanma waxati famatɔni han habadan.”

Wudin nun a bogine fe

Luka 6.43-45

³³ “Xa wudin binla fan, a bogin fan fanma ayi nɛn. Xa wudin binla kobi, a bogin fan kobima ayi nɛn. Bayo wudin kolonma a bogin nan xɔn. ³⁴ Ɛ tan saɗi bɔnsɔnne! Ɛ nɔɛ fala faɗin tiye di, bayo ɛ jaxu? Amasɔtɔ feen naxanye muxun bɔɗɛni, a ne nan falama. ³⁵ Muxu faɗin fe faɗin nan naminima a muxu faɗiyani. Muxu jaxin yi fe jaxin namini a muxu jaxiyani. ³⁶ N xa a fala ɛ xa fa fala muxune deɗteɗɛn sama nɛn kiti lɔxɔni lan e fala fuune birin ma. ³⁷ Bayo i ya fala tixine nan yoon fima i ma, e

§ **12:23:** Dawudaa Dii Xɛmɛna: Yamaan yi Dawuda bɔnsɔnna muxuna nde legedenma naxan yi lan nun a findi mangan na fata nabiya falane ra naxanye Alaa Muxu Sugandixin fa feen falaxi benun a waxatin xa a li. * **12:25:** yamanan: Jinnan nun yinnane Setana senben bun alo yamanan nun a mangan kii naxan yi. Seen naxanye Setana senben bun, xa ne e bode kedi, na luxi nɛn alo yamanan na yitaxun. Nayi, Setana mi jinnan keɗe alo muxuni itoe a falama Yesu ma kii naxan yi. † **12:29:** Sandani ito kui, Setana findixi senbɛmaan nan na. Xa Yesu bata muxune ba Setana yinna jaxine senben bun ma, nayi, Yesu bata Setana xidi.

tan nan mɔn findima i yalagi xunna ra.”

Nabi Yunusaa taxamasenna fe

Maraka 8.11-12, Luka 11.29-32

³⁸ Na xanbi ra, sariya karamɔxɔn nun Farisi muxuna ndee yi falan ti a xa, e naxa, “Karamɔxɔ, nxu waxi a xɔn ma, nxu xa i to kabanako taxamasenna nde ligɛ.” ³⁹ Yesu yi e yabi, a naxa, “Iki muxune findixi muxu jaxine nun nafigine nan na, ε to n maxɔdinma kabanako taxamasenna ma. Koni ε mi kabanako fe yo toε ba Nabi Yunusa taxamasenna ra. ⁴⁰ Nabi Yunusa kɔε saxan soge saxan ti yεxε gbeen kui kii naxan yi, n tan Muxuna Dii Xεmɛn fan kɔε saxan soge saxan tima na kii nin bɔxɔn bun ma. ⁴¹ Niniwa kaane tima nɛn Kiti Sa lɔxɔni, e yi iki muxune yalagi bayo ne Yunusaa kawandin mε waxatin naxan yi, e xun xanbi so nɛn e hakene yi. Anu, fena nde be naxan gbo Yunusa xa. † ⁴² Naxalan Mangan naxan keli sogetede yiifanna ma, na tima nɛn kiti sa lɔxɔni, a yi iki muxune yalagi bayo a kelixi bɔxɔn danna nan na fa a tuli matideni Sulemani a fekolonna falane ra. § Awa, n xa a fala ε xa, naxan gbo Sulemani xa, na be yi.”

Yinna jaxine xεε fena

Luka 11.24-26

⁴³ “Yinna jaxin na xεε muxun fɔxɔ ra waxatin

naxan yi, a sigama yire yixaren nin, a sa a matabuden fen. Xa a mi yire yo to, ⁴⁴ a a mirima nɛn nayi, a naxa, ‘N kelixi dɛnaxan yi, n mɔn xa xεε na.’ Nayi, a na xεε na, xa a sa na kui genla li,* a makɔxi, a yitɔnxi, ⁴⁵ a sigama nɛn nayi, a sa fa yinna jaxi solofere gbete ye ra naxanye jaxu dangu a tan na. Ne yi lu a fɛma. Na muxuna fe rajanna jaxuma ayi nɛn dangu a fɔlɔn na. A ligama na kii nin iki muxu jaxine fan na.”

Yesu nga nun a xunyεne fe

Maraka 3.31-35, Luka 8.19-21

⁴⁶ Yesu yi falan tima yamaan xa waxatin naxan yi, a nga nun a xunyεne yi fa, e ti tandeni, e yi waxi a xɔn ma, e xa falan ti Yesu xa. ⁴⁷ Nanara, muxuna nde yi a fala a xa, a naxa, “I nga nun i xunyεne tixi tandeni, e waxi i to feni.” ⁴⁸ Yesu yi e yabi, a naxa, “Nga nun n xunyεne findixi nde ra?” ⁴⁹ Na xanbi ra, a yi a yiin ti a xarandiine ma, a naxa, “Nga nun n xunyεne itoe nan na. ⁵⁰ Bayo naxanye n Fafe Ala sa goon liga, naxan ariyanna yi, ngaxakeden xεmɛmaan nun jaxalanmaan ne nan na, e nun nga.”

13

Sansi wonla fe sandana

Maraka 4.1-9, Luka 8.4-8

† 12:41: A mato Yunusa sora 1 han sora 4 kui. § 12:42: A mato Mangane Singen 10.1-10 kui.

* 12:44: Na yire kui genla findixi muxun bɔjɛn nan na. Xa a mi lugoxi Alaa Nii Sarijanxin na, a mi ratangaxi yinnane wali kobine ma.

¹ Na ɓɔxɔn yeteni Yesu yi keli banxini, a siga daraan deɓɔn ma, a sa dɔxɔ na yi. ² Yama gbeen yi malan a fema. Nayi, a yi so kunkin kui, a dɔxɔ. Yamaan yi lu xareyaan na. ³ A fala wuyaxi ti e xa sandani, a naxa,

“Xee biina nde yi mini, a siga a sansiin wolideni. ⁴ A yi sansiin wolima waxatin naxan yi, ndee yi bira kiraan xɔn ma, xɔline yi ne don. ⁵ Ndee yi bira fanyen fari, bendɛ gbee mi yi denaxan yi. E yi soli mafuren, amasɔɓ bendɛn mi yi gbo na yi. ⁶ Sogen to te, ne yi lisi a ra, e xara bayo e salenne mi yi godoxi ɓɔxɔni ki faji. ⁷ Sansina ndee yi bira seXe jali kanne tagi, seXene yi gbo, e yi e don. ⁸ Koni ndee yi bira ɓɔxɔ fajini, e bogi, e keden kedenna birin yi keMe sɔɓ hanma tonge sennin, hanma tonge saxan. ⁹ Xa tunla naxan xɔn, na xa a tuli mati!”

Sandane sa xunna

Maraka 4.10-12, Luka 8.9-

10

¹⁰ Xarandiine yi fa Yesu fema, e yi a maxɔdin, e naxa, “Nanfera i falan tima yamaan xa sandani?” ¹¹ Yesu yi e yabi, a naxa, “Ariyanna Mangayaan wundo feene kolonna bata so e yii koni a mi soxi e tan yii. ¹² Amasɔɓ seen muxun naxan yii, nde mɔn soma nen na yii, a yi gbo ayi. Koni se mi muxun naxan yii hali naxan di a yii, na bama a yii nen. ¹³ Nanara, n falan tima ne xa sandan

nin. Amasɔɓ e seen matoma nen han, koni e mi a yigbema, e tuli matima nen han, koni e mi fe mema, e mɔn mi a famuma. ¹⁴ Na ma, Nabi Esayi a nabiya falan bata kamali nayi, a naxa, ‘E tuli matima nen han, koni e mi fefe famuma. E seen matoma nen han, koni e mi a yigbema.

¹⁵ Amasɔɓ yamani ito ɓɔɓen bata xɔdɔxɔ ayi.

E bata e tunle dutun, e yi e yeene raxi.

Na ma, e mi fa seen toma e tunle yi falan me, e xaxinla yi feen famu.

E yi xete n ma, n yi e rakendeya.*”

¹⁶ “Koni sewana e xa, amasɔɓ e yeene bata seen to, e tunle mɔn bata feen me.

¹⁷ N xa jɔndin fala e xa, nabi wuyaxi nun tinxin muxu wuyaxi yi waxi a to feni e naxan toma, koni e mi a to, e mɔn mi a me e naxan mema.”

Yesu yi sandan bunna yeBa

Maraka 4.13-20, Luka

8.11-15

¹⁸ Yesu naxa, “E tuli mati, e yi sansi wonla fe sandan bunna kolon. ¹⁹ Naxanye na Ariyanna Mangayaan falan me, koni e mi a famu, Fe Naxin Kanna fama nen, a yi a xasun e ɓɔɓeni. Ne luxi nen alo sansiin naxanye bira kiraan xɔn ma. ²⁰ Sansiin naxanye bira fanyen fari, ne luxi nen alo muxun naxanye falan me, e yi a suxu sewani sa! ²¹ Koni salen mi e bun, e mi buma. Tɔɔɔn nun besenxɔnyaan na

* 13:15: Esayi 6.9-10

fa waxatin naxan yi Alaa falana fe ra, e birama nen tantanni xulen! ²² Sansiin naxanye bira sexe jali kanne tagi, ne luxi nen alo muxun naxanye falan mema, koni dunuja xaminne nun nafulu feen kunfan yi a liga e Alaa falan bejin, a tonon mi lu e ma. ²³ Sansiin naxanye bira boxo fajini, ne luxi nen alo muxun naxanye falan me, e yi a famu. E bogima nen, ndee yi bogi keme ramini, ndee tonge sennin, ndee tonge saxan.”

Maala nun xaratuna fe sandana

²⁴ Yesu yi sanda gbete sa e xa, a naxa, “Ariyanna Mangayaan luxi nen alo xemen naxan sansi fajin woli a xeen ma. ²⁵ Koni yamaan yi xima waxatin naxan yi, a yaxun yi fa xaratu kesen woli maali, a siga. ²⁶ E to sabati, maala yi a biye ayi, xaratun fan yi a biye ayi. ²⁷ Xee kanna walikene yi fa a fema, e naxa, ‘Nxu fafe, i mi sansi fajin xan woli i ya xeen ma ba, xaratuni ito kelixi minen yi?’ ²⁸ A yi e yabi, a naxa, ‘N yaxuna nde nan na ligaxi.’ Walikene yi a maxodin, e naxa, ‘I waxi a xon nxu xa sa e matala ba?’ ²⁹ A yi e yabi, a naxa, ‘En-en de! Enema xaratune tale waxatin naxan yi, e maala nde fan talama nen. ³⁰ E xa a lu na, maala nun xaratun xa gbo e bode xon ma han a xaba waxatina. N na a fale n ma walikene xa na waxatini, n naxa,

e xaratun singen malan, e yi a raxidi alogo e xa sa teeni. Na xanbi ra, e maala fan malan, e yi a sa n ma sagan kui.’ ”

Sansi kесе xunxurina fe sandana

Maraka 4.30-32, Luka 13.18-19

³¹ Yesu yi sanda gbete sa e xa, a naxa, “Ariyanna Mangayaan luxi nen alo sansi kесе xuridina,† muxun naxan sima a xeen ma. ³² Hali a to xurun sansiin birin xa, koni a na gbo waxatin naxan yi, a danguma nen sii seene birin na, a findi wudi binla ra, xoline yi e teen sa a yi.”

Burun nate sena fe sandana

Luka 13.20-21

³³ Yesu yi sanda gbete sa e xa, a naxa, “Ariyanna Mangayaan luxi nen alo burun nate sena‡ jaxanla naxan tongo, a yi a sa buru fuji benbeli keden yi, a yi a yimaxa, a birin yi te.”

Yesu yi e xaran sandane ma

Maraka 4.33-34

³⁴ Yesu yi feni itoe birin fala yamaan xa sandane yi. A mi yi falan tima e xa, xa a mi sandan sa. ³⁵ Nayi, nabina falan yi kamali, a naxa, “N sandane nan sama. N wundo fonne nan yebama naxanye yi luxunxi xabu dunuja da.”§

Yesu yi xaratu kesena feen yeba

³⁶ Na xanbi ra, Yesu yi keli yamaan fema, a so banxini.

† 13:31: Sansini ito xili nen mutaridi.

a ra naxan burun nagboma ayi.

‡ 13:33: burun nate sena: Lebenna na

§ 13:35: Yaburin 78.2

A xarandiine yi fa a fema, e naxa, “Xaratun naxanye xεεn ma, na sandan bunna fala nxu xa.”³⁷ Yesu yi e yabi, a naxa, “Xεμεn naxan sansi fajin woli, n tan Muxuna Dii Xεμεn nan na ra.³⁸ Xεεna, dunuƙa nan na ra. Sansi fajina, Ariyanna Mangayaan muxune nan ne ra. Xaratu keƙene, Fe Naxin Kanna muxune nan ne ra.³⁹ Yaxun naxan xaratu keƙen wolin xεεn ma, Yinna Mangan nan na ra, Setana. Malo xabana, waxati rajanna nan na ra, malo xabane nan malekane ra.⁴⁰ Xaratun ba fena maali, a sa tεni, a ligama na kii nin waxati rajanni.⁴¹ N tan Muxuna Dii Xεμεna, n nan n ma malekane rasigama nen. Naxanye birin muxune birama tantanni e nun fe jaxi rabane birin, malekane ne malanma nen, e yi e ba n ma Mangayani.⁴² E yi e woli sulun tεni,* wugan nun jin naxinna denaxan yi.⁴³ Koni tinxin muxune yilenma nen alo sogena e fafe Alaa Mangayani. Xa tunla naxan xɔn, na xa a tuli mati!”

Nafulu luxunxina fe sandana

⁴⁴ Yesu naxa, “Ariyanna Mangayaan luxi nen alo nafulu gbeen naxan luxunxi xεεn ma. Xεμεna nde yi na to, a mɔn yi a luxun. Nayi, a sɛwaxin yi sa a yii seene birin mati, a xεε, a fa na bɔxɔn sara.”

⁴⁵ Yesu naxa, “Ariyanna Mangayaan mɔn luxi nen alo yulan naxan bɔxɔn bun nafunla† fenma.⁴⁶ A to gεme faji fajin to naxan sare gbo han, a yi xεε a konni, a yi sa a yii seene birin mati, a sa na gεμεn sara.”

Yεεe suxu yalana fe sandana

⁴⁷ Yesu naxa, “Ariyanna Mangayaan luxi nen alo yεεe suxun yalaan naxan wolin baani, a yi yεxen siyane birin suxu.⁴⁸ Yalaan na rafe waxatin naxan yi, yεεe suxune yi a bandun. E yi a rate xareyaan na, e dɔxɔ. E yi yεεe sensenne malan debene kui, e yi a jaxine woli ayi.⁴⁹ A ligama na kii nin waxati rajanni. Malekane sigama nen, e muxu jaxine malan e danna, keli tinxin muxune tagi,⁵⁰ e yi e woli sulun tεni, wugan nun jin naxinna denaxan yi.”

Fe fonna nun a nenena a fe

⁵¹ Yesu yi e maxɔdin, a naxa, “E bata feni itoe famu ba?” E yi a yabi, e naxa, “Ɔn.”

⁵² A yi a fala e xa, a naxa, “Nanara, sariya karamɔxɔn naxanye birin bata xaran lan Ariyanna Mangayana fe ma, ne luxi nen alo banxi kanna naxan nafulu nenene nun a fonne raminima a se ramadani.”

Nasarɛti kaaneyi e mε Yesu ra

Maraka 6.1-6, Luka 4.16-30

* **13:42:** Sulun tεen mɔn falama yirena nde yi fa fala “Furu tεena.” † **13:45:** bɔxɔ bun nafunla: Gemen siyana nde nan ma fe falaxi be naxan toma fɔxɔ ige yi xaxunna ndee kui. Na gεμεn xili nen “Perili.”

53 Yesu yelin sandane se waxatin naxan yi, a yi keli menni, 54 a xεε a konni a maxuruxi taan naxan yi. A e xaran e salide banxini waxatin naxan yi, naxanye a xuiin mε, ne yi kabε. E maxɔdinna ti, e naxa, “A xaxili sifani ito nun kabanako senbeni ito sɔɔxi minen yi? 55 Kamudεrena dii xεmen xa mi ito ra ba? Mariyama a diin xa mi a ra ba? Yaki nun Yusufu nun Simɔn nun Yudasida tada xa mi ito ra ba? 56 A xunye dii tεmene xa mi dɔxi be ba? A tan feni itoe birin sɔɔxi minen yi?” 57 E yi e mε a ra.

Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Nabiin binyε yiren birin yi fɔ a konna nun a denbayani.” 58 A mi kabanako fe wuyaxi liga na amasɔɔ e mi yi denkeleyaxi.

14

Herode yi Yoni Marafu Tiin faxa

Maraka 6.14-29, Luka 9.7-9

1 Na waxatini, Galile mangan Herode yi Yesu a fe mε.

2 A yi a fala a fɔxɔrabirane xa, a naxa, “Yoni Marafu Tiin nan a ra. Yoni bata keli sayani! Nanara, senbena a yii, a kabanako feene liga.”

3 A na fala nen, amasɔɔ a bata yi Yoni suxu nun, a yi a xidi, a yi a sa kasoon na Herodiyade a fe ra, naxan yi findixi Herode fafaxake-denna Filipi a naxanla ra nun. 4 Yoni yi a falama Herode xa, a naxa, “A mi daxa, i xa Herodiyade futu!”

5 Herode yi waxi a xɔn ma a

xa Yoni faxa, koni a yi gaxuxi yamaan yεε ra bayo ne yi Yoni yatεxi nabiin nan na.

6 Awa, Herode bari lɔxɔn sumunna a lixina, Herodiyade a dii tεmen yi a bodon yamaan yetagi. Na yi Herode kenεn han 7 a yi saratin tongo na sungutunna xa, a yi a kɔɔ, a a na a xandi sese yi, a na soma a yii nen.

8 A nga yi a radin alogo a xa ito nan fala, a naxa, “Yoni Marafu Tiin xunna so n yii wure lefaan ma be.” 9 Manga Herode niin yi rafɔrɔ a ma, koni bayo a bata yi saratin tongo a muxu xilixine yεε xɔri, a yi yamarin fi, a na xa liga. 10 Nayi, e sa Yoni xunna sege a de kasoon na. 11 E yi fa a xunna ra wure lefaan ma, e yi a so sungutunna yii, a siga a ra a nga fema. 12 Yoni a xarandiine yi fa a binbin tongo, e sa a maluxun. Na xanbi ra, e yi sa a fala Yesu xa.

Yesu yi muxu wuli suulun dege

Maraka 6.30-44, Luka 9.10-17, Yoni 6.1-14

13 Yesu na feen xibarun mε waxatin naxan yi, a siga kunkin kui a danna yire madunduxina nde yi. Yamaan to na mε, e keli e taane yi, e siga a fɔxɔ ra e sanna ma. 14 Yesu to mini kunkin kui, a yi yama gbeen to, a kininkinin e ma, a yi e furetɔne rakendeya.

15 Ninbanna ra, a xarandiine yi e maso a ra, e naxa, “Kɔε bata so, burunna nan nun be ra, yamaan bejin, e

xa siga banxidene ra, alogo e xa sa donseen sara e yete xa.”¹⁶ Yesu yi e yabi, a naxa, “Hali e mi siga, ε tan yeteen xa donseen so e yii.”¹⁷ E yi Yesu yabi, e naxa, “Naxan nxu yii be buru xun suulun nun yexε firin.”¹⁸ Yesu naxa, “E fa ne ra be.”¹⁹ A yi a fala yamaan xa, a e xa dɔxɔ seXene fari. Na xanbi ra, a yi na buru xun suulunne nun yexε firinne tongo, a yi a yeen nate kore, a barikan bira Ala xa, a burune yigira. A yi e so a xarandiine yii, e yi e yitaxun yamaan na.²⁰ E birin yi e dege, e lugo ken! A xarandiine yi debe fu nun firin nafe e dungi dungi dɔnxene ra.²¹ Muxun naxanye e dege, ba naxanle nun diidine ra, muxu wuli suulun jɔxɔn.

Yesu yi sigan ti igen fari

Maraka 6.45-52, Yoni 6.15-

21

²² Na xanbi ra, Yesu yi a xarandiine rasiga kunkin kui a yee ra daraan kidi ma. A tan yi lu xanbin na, a yi yamaan naxete.²³ A to yelin yamaan nasige, a kedenna yi te geyaan fari Ala maxandideni. A yi lu na han kɔe yi so.

²⁴ Kunkin bata yi siga daraan xun ma pon! Igen mɔrɔnne* yi lu kunkini maxε amasɔɔ foye gbeen bata yi a xun sa e ma.²⁵ Yesu yi fa sigan tiyε igen fari, a yi sa e li subaxa makedini.²⁶ A xarandiine to a to sigan tiyε igen fari, e gaxu kati! E

gbelegbele, e naxa, “Muxun yelenna nan ito ra!”²⁷ Yesu yi falan ti e xa mafuren, a naxa, “E wekile, n tan nan a ra. E nama gaxu!”²⁸ Piyeri yi falan ti, a naxa, “Marigina, xa i tan nan a ra yati, n yamari a n xa siga i fema igen fari.”²⁹ Yesu yi a yabi, a naxa, “Fa be!” Nayi, Piyeri yi keli kunkin kui, a sigan ti fɔlɔ igen fari siga Yesu fema.³⁰ Koni a toxina a foyen gbo, a yi gaxu, a godo fɔlɔ igen bun ma. A gbelegbele, a naxa, “Marigina, n nakisi.”³¹ Yesu yi a yiin nasiga mafuren! A yi a rate, a naxa, “I ya denkeleyaan xurun. I sikexi nanfera?”³² E firinna birin yi dɔxɔ kunkin kui, foyen yi a raxara.³³ Xarandiin naxanye yi kunkin kui, ne yi e xinbi sin Yesu bun ma, e naxa, “Nɔndin nan a ra yati, Alaa Dii Xemen nan i tan na!”

Yesu yi muxune rakendeya

Maraka 6.53-56

³⁴ E to daraan gidi, e sa xaren li Genesareti yamanani.³⁵ Yamaan yi Yesu kolon menni. Na ma, e xeraan nasiga na rabilinna taane birin yi, e yi fa e furetɔne ra Yesu fema.³⁶ E yi a mayandi, a xa tin furetɔne xa e yiine din a doma gbeen lenben na. Naxanye birin yi e yiin dinma a ra, ne birin yi kendeyama nen.

15

Yahudiyane namun feene

Maraka 7.1-13

* 14:24: Igen mɔrɔnne: alo foyen na so igeni.

1 Na xanbi ra, Farisi muxuna ndee nun sariya karamɔxɔne yi keli Yerusalɛn taani. E fa Yesu fɛma, e yi a maxɔdin, e naxa, 2 “Nanfera i ya xarandiine mi en benbane namun feene suxuma? Benun e xa donseen don e mi e yiin naxama en ma dinan kiin ma.” 3 Yesu yi e yabi, a naxa, “Ɛ fan Alaa yamarin kalama ɛ yɛtɛ namun feene ma nanfera?” 4 Bayo Ala naxa, ‘I baba nun i nga binya. Naxan na a baba danga hanma a nga, ɛ na kanna faxes.’* 5 Koni ɛ tan naxa, a naxan na a fala a fafe xa hanma a nga, a naxa, ‘I yi maliin naxan sɔtɔma n na nun, n bata na fi Ala ma’ 6 hali na kanna nama fa a fafe binya na maliin na. Nayi, ɛ bata Alaa falan kala ɛ namunna fe ra. 7 Ɛ tan nafigine! Nabi Esayi waliyiya falan naxan ti ɛ fe ra, jɔndin na a ra, a naxa, 8 ‘Ala naxa, yamani ito n binyama e dɛɛn nin koni e bɔjɛn makuya n na pon! 9 E n batuma fuyan! Bayo e xaranna findixi adamadiine yamari xaraxine nan gbansan na!’† ”

Muxuna sarijanna kala fena

Maraka 7.14-23

10 Na xanbi ra, Yesu yi yamaan xili a fɛma. A yi a fala e xa, a naxa, “Ɛ tuli mati, ɛ yi ito famu. 11 Seen naxan soma

muxun dɛ, na mi a sarijanna kalama fɔ falan naxan minima a dɛ.”

12 A xarandiine yi fa Yesu fɛma, e naxa, “I mi a kolon ba, fa fala i ya falan bata Farisi muxune xɔlɔ?” 13 Yesu yi e yabi, a naxa, “N Fafe naxan ariyanna yi, na mi si seen naxanye sixi, ne birin talama nɛn. 14 Ɛ e lu na, danxutɔne nan e ra danxutɔne yɛɛ ra. Xa danxutɔɔn danxutɔɔn yii rasuxu, e firinna birin birama nɛn yinla ra.”

15 Piyɛri yi falan ti, a naxa, “Sandani ito bunna fala nxu xa.” 16 Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Ɛ fan munma xaxili sɔtɔ ba? 17 Ɛ mi a kolon ba? Seen naxan na so muxun dɛ, na godoma a kui nɛn, na xanbi ra, a mini a fatini. 18 Koni falan naxan minima muxun dɛ, na kelima a bɔjɛn nin, na nan muxune sarijanna kalama. 19 Bayo miriya jaxine kelima muxun bɔjɛn nin, a yi a ti muxu faxan nun yalunyaan nun yanga suxun nun mujan nun wule sere baan nun konbin ma. 20 Na feene nan muxune sarijanna kalama. Koni i na i dɛge i yiin naxataren na, na mi muxune sarijanna kalama.”

Naxanla denkeleyana fe

Maraka 7.24-30

21 Yesu yi keli na, a siga Tire taan nun Sidɔn taan yamanani. 22 Kanan kaa jaxanla nde yi na yi, na yi fa Yesu fɛma. A gbelegbelema, a naxa, “N fafe, Dawudaa Dii Xɛmɛna, kininkinin n ma!

* 15:4: Xɔrɔyaan 20.12 nun 21.17 e nun Sariyane 5.16 † 15:9: Esayi 29.13

Ninanna n ma dii temen foxo ra, a toroxi han!" ²³ Koni Yesu mi fala yo ti a xa. Yesu a xarandiina ndee yi fa a fema, e yi a mafan, e naxa, "Naxanli ito rasiga! A biraxi en foxo ra, a gbelegbelema." ²⁴ Awa, Yesu yi e yabi, a naxa, "N mi faxi muxu gbete ma fo Isirayila kaa tununxine alo yexene." ²⁵ Awa, na naxanla yi fa, a yi a xinbi sin Yesu bun ma, a yi a fala, a naxa, "N fafe, n mali." ²⁶ Yesu yi sandan sa a xa, a naxa, "A mi lan i xa diidine donseen sa barene bun ma." ²⁷ Naxanla yi a yabi, a naxa, "N fafe, nondin nan na ra. Koni hali barene donse yoloxine donma nen e kanna naxanye rayolonma boxoni." ²⁸ Nayi, Yesu yi a yabi, a naxa, "Nga naxanla, i ya denkeyaan gbo! I rafan feen bata liga i xa." Na waxatin yeteni, a dii temen yi kendeya.

Yesu yi muxu wuyaxi rakendeya

²⁹ Yesu yi keli na yi, a siga Galile Daraan dexon ma. A yi te geyaan fari, a dexo. ³⁰ Yama gbeen yi fa a fema, e fa lebutenne nun danxutone nun madontone nun bobone nun fureto wuyaxi gbete ye ra, e yi e sa Yesu bun ma. A yi e rakendeya. ³¹ Yamaan to a to, fa fala bobone falan tima, madontone bata kendeya, lebutenne bata sigan ti, danxutone seen toma, e kabe. E yi Isirayilaa Ala tantun.

Yesu yi muxu wuli naanin dege

Maraka 8.1-10

³² Yesu yi a xarandiine xili a fema, a yi a fala e xa, a naxa, "Yamani ito kininkininna bata n suxu bayo e bata soge saxan ti n fema, donse mi fa e yii iki. N mi waxi e rasiga feni kamena e ma. Xa na mi a ra, e fangan janma nen kira yi." ³³ Xarandiine yi a maxodin, e naxa, "Nxu tan donseen sotoma minen yi wulani ito yi naxan yama gbeen i to luge?" ³⁴ Yesu yi e maxodin, a naxa, "Buru xun yoli e yii?" E yi a yabi, e naxa, "Buru xun solofere, e nun yexedi dando nan nxu yii." ³⁵ Yesu yi yamaan xili a e xa fa dexo boxon ma. ³⁶ Na xanbi ra, a buru xun soloferen nun yexene tongo, a barikan bira Ala xa. A yi e yigira, a yi e so a xarandiine yii, xarandiine yi e yitaxun yamaan na. ³⁷ E birin yi e dege, e lugo. Xarandiine yi a dungi dungine matongo, e debe solofere rafe ne ra. ³⁸ Xemen naxanye na don, ba naxanle nun diidine ra, muxu wuli naanin. ³⁹ Na xanbi ra, Yesu yi yamaan nasiga, a dexo kunkin kui, a siga Magadan yamanani.

16

Taxamasenna maxodin fena

Maraka 8.11-13, Luka 12.54-56

† 15:26: Yesu naxanli ito a denkeyaan nan fefesema sandani ito xon. Sandan kui, siya gbete ne findixi barene ra, diidine fan yi lu alo Isirayila kaane.

¹ Farisi muxuna ndee nun Saduse muxuna ndee yi fa Yesu fεma alogo e xa a keɲaan fεsefεse, e a maxɔdin a xa taxamasenna yita e ra keli ariyanna yi. ² Yesu yi e yabi, a naxa, “Xa kuyeni gbeelixi jinbanna ra ε a falama nen a kuye faji yibama nen tila. ³ Xɔtɔnni xa kuyeni gbeelixi ε naxa, “Tulen famaani i ra.” E nɔε kore xɔnna matoε nen ε yi a bunna kolon. Koni ε mi nɔε waxatini ito feene bunna kolonɲε. ⁴ Iki muxune findixi muxu ɲaxine nun nafigine nan na, ε to n maxɔdinma kabanako taxamasenna ma. Koni ε mi sese toma xa naxan mi findixi Yunusa taxamasenna ra.”

Na xanbi ra, a keli e fεma, a yi siga.

Marakolonna lan xaranne ma

Maraka 8.14-21

⁵ Xarandiine yi gidima daraan kidi ma waxatin naxan yi, e yi jinan, e mi buru xali e yii. ⁶ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E a liga ε yeren ma Farisi muxune nun Saduse muxune burun nate sena* fe ra.” ⁷ E falan ti fɔɔ e bode tagi, e naxa, “A ito falama nen bayo en mi faxi buru ra en yii.” ⁸ Yesu yi a kolon e yi naxan falama. Nanara, a yi e maxɔdin, a naxa, “E nanse falama ε bode tagi, a ε mi faxi burun na? E denkeleyaan xurun ɲε? ⁹ E munma xaxili sɔɔba? E bata jinan na xɔnba, n muxu wuli suulunna dege waxatin naxan yi buru

xun suulunna ra, ε debe yoli rafe buru dungi dungi dɔnxene ra? ¹⁰ Hanma buru xun soloferen naxan yitaxun muxu wuli naaninna ra, ε debe yoli rafe buru dɔnxene ra na yi? ¹¹ Nanfera ε mi a bunna kolonxi fa fala n mi burun xan ma fe falama ε xa. N naxa, “E a liga ε yeren ma Farisi muxune nun Saduse muxune buru rate sena fe ra!” ¹² Na xanbi ra, xarandiine yi a kolon, a mi yi a falama e xa a e xa a liga e yeren ma burun nate sena a fe yi naxan buruni, koni fɔ Farisi muxune nun Saduse muxune xaranna fe yi.

Piyeri a falana Yesu a fe yi

Maraka 8.27-30, Luka 9.18-21

¹³ Yesu yi siga Sesariya taani Filipi yamanani, a yi maxɔdinni ito ti a xarandiine ma, a naxa, “Yamana a falama a nde n tan Muxuna Dii Xεmεn na?” ¹⁴ E yi a yabi, e naxa, “Ndee naxa, a Yoni Marafu Tiin nan i tan na. Bonne naxa, a Nabi Eli nan i tan na. Nde gbeteye fan naxa, a Yeremi nan i tan na hanma nabina nde.” ¹⁵ A yi e maxɔdin, a naxa, “E tan go, ε tan naxa di? Nde n tan na?” ¹⁶ Simɔn Piyeri yi a yabi, a naxa, “Alaa Muxu Sugandixin nan i tan na, habadan Alaa Dii Xεmεna.”

¹⁷ Yesu yi a yabi, a naxa, “Sεwana i tan xa Simɔn, Yunusaa dii xεmεna, bayo adamadi mi ito makenenxi i xa, fɔ n fafe Ala naxan ariyanna yi. ¹⁸ Nanara, n na a falama i xa, Piyeri, gεmεn

* 16:6: burun nate sena: Lebenna na a ra naxan burun nagboma ayi.

nan i tan na, n nan n ma banxin tima gemen naxan fari, n ma denkeleya yamana. Hali laxira so deene mi noon sote n ma denkeleya yamaan ma mumε!† 19 N na Ariyanna Mangayaan so deen jinna soma i yii nen. I na tonna doxo feen naxan na dunuja yi, Ala tonna doxoma nen na ra ariyanna yi. I na tin feen naxan ma dunuja yi, Ala tinma nen na ma ariyanna yi.” 20 Na xanbi ra, Yesu yi a xarandiine yamari, a e nama a fala muxu yo xa fa fala Alaa Muxu Sugandixin nan a tan na.

Yesu yi a sayana fe fala

Maraka 8.31-9.1, Luka 9.22-27

21 Folo na waxatin ma, Yesu yi a yeba folo a xarandiine xa, a naxa, a fere mi na fo a xa siga Yerusalen taani, a sa toro wuyaxi soto yamaan fonne nun saraxarali kuntigine nun sariya karamoxone yii, e yi a faxa, a mon yi keli sayani a soge saxande lxonni. 22 Piyeri yi Yesu ba bonne fema, a Yesu maxadi folo, a naxa, “Marigina, Ala xa i tanga na ma, na nama liga i ra mumε!” 23 Yesu yi a yee rafindi a ma, a yi a fala Piyeri xa, a naxa, “Setana, fata n ma! I kataxi n natantan feen nan na. I mi i mirima Alaa feene ma fo adamadiine.”

24 Na xanbi ra, Yesu yi a fala a xarandiine xa, a naxa, “Xa muxu yo waxi bira feni

n tan foxo ra fo a xa a me a yete ra, a yi a yete faxa wudin† tongo, a bira n foxo ra. 25 Bayo naxan waxi a niin nakisi feni, na bonoma ayi nen, koni naxan bonoma a niini n tan ma fe ra, na kisima nen. 26 Xa muxun dunuja birin soto, a bono a niini habadan, na tonon nanse ra? Muxun noe nanse fiye, alogo a niin mon xa kisi? 27 Bayo n tan Muxuna Dii Xemen fama nen n Fafe Alaa binyeni, nxu nun a malekane. N yi muxun birin saranna filan a kewanle ma. 28 N xa jondin fala e xa, muxuna ndee be e mi faxe fo e n tan Muxuna Dii Xemen to fe n ma mangayani.”§

17

Yesu a norona fe

Maraka 9.2-13, Luka 9.28-36

1 Xii sennin danguxina, Yesu yi Piyeri nun Yaki nun a ngaxakedenna Yoni tongo, a siga e ra e danna geya gbeen fari. 2 A kejaan yi masara e yee ra yi, a yetagin yi lu mayilenje alo sogena. A dugine yi fixa ayi alo kenenyana. 3 Na waxatin yeteni, Nabi Musa nun Nabi Eli yi mini kenenni e yetagi, e yi lu falan tiye Yesu xa. 4 Piyeri yi a fala Yesu xa, a naxa, “Marigina, a lanxi bayo nxu be. Xa i waxi a xon ma, n xa gage saxan ti be, i gbeen keden, Nabi Musa

† 16:18: Piyeri xinla bunna neen fa fala gemena. † 16:24: Romi kaane yi muxune gbangbanma wudin nan ma, e yi e faxa. Ito bunna neen, fa fala fo Yesu a xarandiine xa e wekile sayaan na Yesu foxo ra. § 16:28: A Matiyo 17:2-3 nan ma fe falama.

gbeen keden, Nabi Eli gbeen keden.”

⁵ A yi falan tima waxatin naxan yi, kunda mayilenxin yi godo e xun ma, fala xuiin yi keli na kundani, a naxa, “N nafan Dii XEMEN nan ito ra naxan bata n KENEN ki faji, ε tuli mati a xuiin na!”

⁶ Xarandiine na mε waxatin naxan yi, e gaxu kati, han e sa felen, e yetagine yi lan bəxən ma. ⁷ Yesu yi fa e fεma, a yi a yiin din e ra, a naxa, “E keli, ε nama gaxu!” ⁸ E yi e yeε rakorin, e mi muxu yo to fə Yesu.

⁹ E yi godoma geyaan na waxatin naxan yi, Yesu yi e yamari, a naxa, “E feen naxan toxi, ε nama a fala muxu yo xa han n tan Muxuna Dii XEMEN yi keli sayani.”

¹⁰ Xarandiine yi Yesu maxədin, e naxa, “Sariya karaməxəne a falama nan-fera nayi fa fala Nabi Eli nan singe fama?” ¹¹ Yesu yi e yabi, a naxa, “Nabi Eli nan singe fama yati, a yi feene birin yitən. ¹² Koni n xa a fala ε xa fa fala Eli bata yelin fε koni yamaan mi a kolon, e yi e rafan feene birin liga a ra. Awa, e n tan Muxuna Dii XEMEN fan tərəma nən na kiini.” ¹³ Na xanbi ra, xarandiine yi a kolon fa fala a falan tima Yoni Marafu Tiin nan ma fe ma.*

Yinnan diidin naxan fəxə ra
Maraka 9.14-29, Luka
9.37-43

¹⁴ E fa yamaan fεma waxatin naxan yi, xεmεna nde yi fa Yesu fεma, a yi a xinbi sin a bun ma, ¹⁵ a naxa, “N fafe, kininkinin n ma dii xεmεn ma. Gan furen nan a fari, a tərəxi kati, a bata bira tεeni sanja yi wuyaxi hanma igeni. ¹⁶ N bata fa a ra i ya xarandiine fεma koni e mi nəxi a rakendεye.” ¹⁷ Yesu yi a yabi, a naxa, “E tan denkeleyatarene nun tinxintarene, n xa lu ε fεma han waxatin mundun yi? N xa dija ε xa han waxatin mundun yi? Fa diin na n fεma!” ¹⁸ Yesu yi yinnan yamari, a xεte a fəxə ra. Nayi, a dii xεmεn yi kendεya na waxatin yeteni.

¹⁹ Na xanbi ra, xarandiine yi siga Yesu fεma e danna, e yi a maxədin, e naxa, “Nan-fera nxu tan mi nəxi yinnan kedε?” ²⁰⁻²¹ Yesu yi e yabi, a naxa, “Bayo ε denkeleyaan xurun. N xa jəndin fala ε xa. Xa denkeleyana ε yi, hali a xurun alo sansi keεε xurudina,† ε nəε a fale nən geyani ito ma, ε naxa, ‘Keli be, i siga menni!’ a yi siga. E nəε feen birin lige nən!”

Yesu mən yi a faxa feen fala
Maraka 9.30-32, Luka
9.43-45

²² Xarandiine birin e malan e bode xən ma waxatin naxan yi Galile yamanani, Yesu yi a fala e xa, a naxa, “N tan Muxuna Dii XEMEN soma nən muxune yii, ²³ e yi n

* **17:13:** Nabi Eli a fe sebəxi Malaki 3.23 kui. Sariya karaməxəne yi laxi a ra a Nabi Malaki bata a fala a Nabi Eli mən fama nən benun Alaa Muxu Sugandixin xa fa. Yoni Marafu Tiin nan na nabiyā falan nakamalixi. † **17:20-21:** Sansini ito xili nən mutaridi.

faxa. Koni n mən kelima nən sayani a soge saxande loxəni.”

Xarandiine nii yi raxaxu e ma kati!

Ala Batu Banxin mudu fi fena

²⁴ Yesu nun a xarandiine Kapərunan taan li waxatin naxan yi, Ala Batu Banxin mudu maxinle yi fa Piyəri fəma, e yi a maxədin, e naxa, “I karaməxən mi Ala Batu Banxin mudun fima ba?” ²⁵ Piyəri yi e yabi, a naxa, “A fima nən.” Piyəri so banxini waxatin naxan yi, Yesu singe yi falan ti, a naxa, “Simən, i mirixi a ma di? Dunuɣa mangane mudun maxilima nde ra? E diine ba, hanma muxu gbətəye?” ²⁶ Piyəri yi a yabi, a naxa, “Muxu gbətəye.” Yesu yi a fala, a naxa, “Na bunna nēen, hali a diine mi a fi. ²⁷ Koni nxu mi waxi a xən ma, nxu xa muxuni itoe rafen. Nanara, siga baani, i sa kənna bira. I na yexə singen naxan suxu, i a dēeni bi, i gbeti gbanan keden toma nən a dē, naxan lanɣe en ma mudun ma. I siga na ra, i sa i gbeen nun n gbeen fi.”

18

Nde gbo birin xa?

Maraka 9.33-37, Luka 9.46-48

¹ Xarandiine yi fa Yesu fəma na waxatini, e yi a maxədin, e naxa, “Nde gbo birin xa Ariyanna Mangayani?”

² Yesu yi diidina nde xili, a yi a ti e birin yətagi. ³ Yesu yi a fala, a naxa, “N xa jəndin

fala ε xa, xa ε mi maxete, ε liga alo diidine, ε mi soe Ariyanna Mangayani mumel! ⁴ Nanara, naxan yo na a yete magodo alo diidini ito, na gbo dangu a birin na Ariyanna Mangayani. ⁵ Naxan yo mən na diidini ito sifani suxu n xinli, na bata n tan yisuxu.”

Yulubina fe

Maraka 9.42-48, Luka 17.1-2

⁶ “Diidini itoe naxanye bata denkeleya n ma, xa muxu yo ne bira yulubini, a fisa na kanni gəme gbeen xidi a kəe ra, a woli baan tilinna ma.”

⁷ “Gbalon dunuɣa muxune yee ra bayo feen naxanye yamaan birama yulubini. A fere mi na fo na fe sifane xa fa koni e fatama muxun naxanye ra, gbalon na kanne yee ra! ⁸ Xa i yiina hanma i sanna i birama yulubini, a sege a ra, i yi a woli ayi! A fisa i yii dungin nun i san dungi kanna xa so habadan nii rakisini, benun i yii firinna nun i san firin kanna xa woli yahannama teeni. ⁹ Xa i yeen nan i bire yulubini, a ba na, i yi a woli ayi! A fisa i yee keden kanna yi so habadan nii rakisini, benun i yee firin kanna xa so yahannama teeni.”

Yexee tununxina fe sandana

Luka 15.3-7

¹⁰⁻¹¹ “E a liga ε yeren ma, ε nama diidini itoe rafeya. N xa a fala ε xa, e kantan malekane ariyanna yi. E n Fafe Ala yətagin toma waxatin birin.”

¹² “E mirixi a ma di? Xa yexee keme muxuna nde yii,

xa keden siga na xun xɔn, na kanna nanfe ligama? A yεxεε tonge solomanaanin e nun solomanaaninne luma nɛn e dεgedeni geyaana fari, a siga a tununxi kedenna fendeni. ¹³ N xa jɔndin fala ε xa, a na a to waxatin naxan yi, a sɛwama nɛn na yεxεε kedenna fe ra dangu tonge solomanaanin e nun solomanaaninne ra naxanye mi lɔxi ayi. ¹⁴ A na kii nin, ε Fafe Ala naxan ariyanna yi, a mi rafan a ma diidini ito nde keden peen xa lɔ ayi.”

Hake tongone

¹⁵ “Xa i ngaxakedenna haken liga i ra, siga a fema i yi a sɔnna fala a xa ε firinna tagi. Xa a i xuiin name, i bata i ngaxakedenna sɔtɔ na yi. ¹⁶ Koni xa a mi a tuli mati i xuiin na, ε nun muxu keden hanma muxu firin xa siga a fema alogo ‘feen birin xa makiti sereya firin hanma saxan xuiin xɔn.’* ¹⁷ Koni xa a mi a tuli mati ne xuiin na, na feen fala denkeleya yamaan xa. Xa a mi a tuli mati denkeleya yamaan xuiin na, a yate alo denkeleyatarena hanma mudu maxinla.”

Tondi feen nun tin fena

¹⁸ “N xa jɔndin fala ε xa, ε na tɔnna dɔxɔ feen naxan na dunuɓa yi, Ala tɔnna dɔxɔma nɛn na ra ariyanna yi. E na tin feen naxan ma dunuɓa yi, Ala tinma nɛn na ma ariyanna yi.”

¹⁹ “N mɔn xa a fala ε xa, xa muxu firinna lan fefe ma dunuɓa yi Ala maxandini, n

Fafe naxan ariyanna yi, a na ligama ε xa nɛn. ²⁰ Bayo muxu firin hanma saxan na e malan dɛdɛ yi n xinli, n fan luma nɛn mɛnni e ye.”

Muxun naxan mi mafeluun tima

²¹ Na xanbi ra, Piyeri yi fa Yesu fema, a yi a maxɔdin, a naxa, “Marigina, n xa ngaxakedenna mafelu dɔxɔɓa ma yoli, a na n haken tongo waxatin naxan yi? Han dɔxɔɓa ma solofere ba?” ²² Yesu yi a yabi, a naxa, “N xa a fala i xa, dɔxɔɓa ma solofere mi a ra de, fɔ tonge solofere e nun solofere.”

²³ “Nanara, Ariyanna Mangayaan luxi nɛn alo mangan naxan waxi a walikene saren fi feni. ²⁴ A na fɔlɔxina, e fa walike keden na gbeti gbananna wuli fu donla yi naxan ma, donla naxan nun a siimayaan birin wali saranna yi lan. ²⁵ Bayo a mi yi nɔɛ a donla fiye, mangan yi a ragidi a e xa a tan nun a jaxanla nun a diine nun a yii seene birin mati e findi konyine ra, alogo a xa donla fi. ²⁶ Nanara, walikɛɛn yi a xinbi sin mangan bun ma, a yi a mafan, a naxa, ‘Diɓa n xa, n na i ya donla birin fima nɛn!’ ²⁷ A kanna yi kininkinin a ma, a yi diɓa a donla ma, a yi a lu na.”

²⁸ “Koni na walikɛɛn yi siga, a sa a lanfana nde to a gbeti xurudi yi naxan ma. A yi a suxu, a yi a kɔɛɛn dɛtɛn. A yi a fala, a naxa, ‘N ma donla fi!’ ²⁹ A lanfaan yi a xinbi

* 18:16: Sariyane 19.15

sin a bun ma, a yi a mafan, a naxa, 'Dija n xa, n na i ya donla fima nen!' ³⁰ Koni a mi tin. A yi sa a sa kasoon na han a na a donla fi wax-atin naxan yi. ³¹ Walikεεn bonne to na to, e xɔɔ kati, e siga e kanna fema, e sa na birin fala a xa. ³² Nanara, e kanna yi a tan walikεεn xili, a naxa, 'I tan walikε naxina, n ma donla naxan birin i ma, n dija nen na ma bayo i bata n mafan. ³³ A mi yi lan nun ba, i fan xa kininkinin i walikε boden ma alo n kininkinin i ma kii naxan yi?' ³⁴ Nayi, a kanna yi a sa kasoon na a xɔɔni alogo a kantan muxune xa a naxankata han a yi a donla birin fi. ³⁵ N Fafe naxan ariyanna yi, na fan ε suxuma na kii nin, xa ε tan nde mi a ngaxakedenna mafelu a bɔɔeni."

19

Futu kala fena

Maraka 10.1-12

¹ Yesu yelinxi na falane tiye, a keli Galile yamanani, a siga Yudaya yamanani denaxan Yuruden baan kidi ma. ² Yama gbeen yi bira a fɔxɔ ra, a yi ne rakendeya.

³ Farisi muxuna ndee yi fa a fema a bunbadeni, e yi a maxɔdin, e naxa, "Sariyan na a ra ba, xεmεn xa naxanla rame, a findi bun yo ra?"

⁴ Yesu yi e yabi, a naxa, "E mi Kitabun xaranxi ba? A naxa fa fala a fɔɔni 'Ala yi adaman da, xεmεn nun naxanla,'" ⁵ a naxa, 'Nanara, xεmεna a nga

nun a fafe bejinma, a a maso a naxanla ra, e findi fati bende kedenna ra.'† ⁶ Nayi, muxu firin mi fa e ra koni fɔ keden. Nayi, Ala bata seen naxanye tugun e bode ra, muxe nama ne fata."

⁷ E yi a maxɔdin, e naxa, "Nanfera Musa a yamarixi fa fala a xεmεn xa futu kala kedin so a naxanla yii, a yi a bejin?" ⁸ Yesu yi e yabi, a naxa, "Musa bata tin, a ε xa ε naxanle bejin amasɔtɔ ε bɔɔnen xɔɔxɔ. Koni a mi yi na kiini nun a fɔɔni. ⁹ Awa, n xa a fala ε xa, xεmεn naxan na a me a naxanla ra, xa a naxanla mi yalunya ligaxi, xεmεn yi nde gbete futu, na xεmεn bata yalunyaan liga."

¹⁰ A xarandiine yi a fala a xa, e naxa, "Xa xεmεn nun a naxanla tagi na kii nin, a lan futu nama ti na yi." ¹¹ Yesu yi e yabi, a naxa, "Birin mi nɔε xaranni ito suxe, koni fɔ Ala bata a feren fi naxanye ma. ¹² Xεmεna ndee mi nɔε naxanla futuε amasɔtɔ e bari kiin xɔn, muxune nan ndee gbete ye ligaxi na kiini, koni ndee gbete ye lanxi a ma nen a e nama naxanla futu alogo e xa lu wale Ariyanna Mangayaan xa. Awa, xa naxan nɔε xaranni ito suxe, na xa a suxu."

Yesu yi duba diidine xa

Maraka 10.13-16, Luka 18.15-17

¹³ Muxuna ndee yi fa e diidine ra Yesu fema, alogo a xa a yiin sa e diidine xunni, a yi Ala maxandi e xa koni

* 19:4: Dunuja Fɔɔn 1.27 nun 5.2 † 19:5: Dunuja Fɔɔn 2.24

xarandiine yi falan ti ne ma.
 14 Yesu naxa, “E tin diidine xa fa n fema, e nama e raxete amasoto e tan sifane nan gbee Ariyanna Mangayaan na.”
 15 A yi a yiin sa e xunni, a yi duba e xa, a siga.

Xeme nafulu kannafe

Maraka 10.17-31, Luka 18.18-30

16 Banxulanna nde yi fa Yesu fema, a naxa, “Karamoxo, n fe fajin mundun lige, n habadan nii rakisinsoto?”
 17 Yesu yi a yabi, a naxa, “Nanfera i n maxodinma fe fajina fe ma? Ala nan keden fan. Xa i waxi a xon ma, i xa nii rakisinsoto, yamarine suxu.”
 18 A mon yi maxodinna ti, a naxa, “Yamari mundun ne ra?”
 Yesu yi a yabi, a naxa, “I nama faxan ti. I nama yalunyaan liga. I nama mupan ti. I nama wule seren ba.
 19 I baba nun i nga binya, i yi i adamadi boden xanu alo i yetena.”
 † 20 Banxulanna yi a yabi, a naxa, “N bata ne birin suxu, nanfe fa luxi?”
 21 Yesu yi a yabi, a naxa, “Xa i waxi a xon ma, i xa findi muxu kamalixin na, siga, i sa i yii seene mati, i yi yiigelitone ki. I nafunla soto ma nen ariyanna yi. Na xanbi ra, i fa bira n foxo ra.”
 22 Banxulanna na me waxatin naxan yi, a sunuxin yi siga amasoto nafulu gbee kannan yi a ra.

23 Na xanbi ra, Yesu yi a fala a xarandiine xa, a naxa, “N xa jondin fala e

xa, nafulu kanne so raxolo Ariyanna Mangayani!
 24 N mon xa a fala e xa, nafulu kannan so raxolo Alaa Mangayani dangu jogomen so feen na sagilaan yinla ra.”
 25 Xarandiine na me waxatin naxan yi, e yi kabε kati! E yi a maxodin, e naxa, “Nde fa nεe kise nayi?”
 26 Yesu yi e mato, a naxa, “Muxun mi nεe na lige koni Ala nεe feen birin lige nen.”

27 Na xanbi ra, Piyeri yi a fala a xa, a naxa, “A mato, nxu bata feen birin bejin, nxu bira i foxo ra. Nxu tan nanse soto ma nayi?”
 28 Yesu yi a fala e xa, a naxa, “N xa jondin fala e xa, waxati nene famatoni, n tan Muxuna Dii Xemen na dexo n ma mangaya gbede binyaxini, e tan naxanye biraxi n foxo ra, e fan dextoma nen manga gbede fu nun firinne ma, e yi Isirayila banson fu nun firinne makiti.
 29 Naxanye birin bata banxine lu na, hanma a ngaxakeden xemεmane nun a jaxalanmane hanma a fafe hanma a nga hanma a diine hanma a xεene n tan ma fe ra, a na joxon keme soto ma nen e nun habadan nii rakisina.
 30 Koni naxanye yeen na, ne wuyaxi sa luma nen xanbin na. Naxanye xanbin na iki, ne yi sa lu yeen na.”

20

Xee kannawalikene fe

1 Yesu naxa, “Ariyanna Mangayaan luxi nen alo xee

† 19:19: Xarayaan 20.12-16 nun Sariyane 5.16-20 nun Saraxaraline 19.18

kanna naxan minin sub-axani muxu fendeni alogo e xa sa wali a manpa bili nakɔni. ² E yi lan a ma, a xa e saranna fi gbeti gbanan keden keden, naxan lanɲɛ soge keden saranna ma. A yi e rasiga a manpa bili nakɔni. ³ Soge raxɛnɛn waxatini, a keli, a siga lɔxɔ dɛɛn na, a yi muxuna ndee li tixi na, naxanye mi yi wali yo ra. ⁴ Nanara, a yi a fala e xa, a naxa, ‘Ɛ fan xa siga, ɛ sa wali n ma manpa bili nakɔni, a lan n xa ɛ saren fi naxan na, n na soɛ ɛ yii.’ ⁵ Awa, ne yi siga walideni. Na danguxina, a mɔn yi na ɲɔxɔn liga yanyi tagini e nun se din waxatin masoxina. ⁶ Awa, se din waxatin danguxina, a mɔn yi siga, a sa muxu gbeteye fan li tixi na. A yi e maxɔdin, a naxa, ‘Ɛ fɛriɲɛnxi be nanfera? Ɛ mi fefe ligama?’ ⁷ E yi a yabi, e naxa, ‘Bayo muxu yo mi nxu tixi wali ra.’ A yi a fala e xa, a naxa, ‘Awa, ɛ fan xa siga wali kedeni n ma manpa bili nakɔni.’ ”

⁸ “Ninbanna soxina, manpa bili nakɔ kanna yi a fala walike kuntigin xa, a naxa, ‘Walikene xili, e saranna xa fi. A fɔlɔ dɔnxɛ ra xiine ma, i sa a rajan a singe ra xiine ma.’ ⁹ Xɛmɛn naxanye wanla fɔlɔ ɲinbari waxatini, ne keden kedenne birin yi gbeti gbanan keden keden sɔtɔ. ¹⁰ Nanara, muxun naxanye singe wanla fɔlɔ, ne to fa, e yi a miri fa fala, a e a sɔtɔma nɛn dangu bonne ra, koni e keden kedenna birin

yi gbeti gbanan keden keden sɔtɔ.”

¹¹ “Awa, e to yi a rasuxuma, e xɛɛ kanna mafala fɔlɔ. ¹² E yi a fala, e naxa, ‘Muxun naxanye faxi dɔnxɛn na, ne waxatidi nan tɔn wali kɛxi. I nxu nun ne birin saren fima kii kedenna nin ba, nxu tan naxanye fɛriɲɛnxi sogen na?’ ¹³ Xɛɛ kanna yi e tan nde keden yabi, a naxa, ‘Sɔxɔ, n mi tinxintareya xan ligaxi i ra. En mi lanxi gbeti gbanan keden xan ma ba? ¹⁴ I saranna tongo, i siga i konni. Naxanye faxi dɔnxɛn na, n waxi ne saranna fi feni alo n bata i saranna fi kii naxan yi. ¹⁵ N mi daxa ba, n xa n sa- goon liga n ma gbetini? I n maxɔxɔlɔnma nɛn ba bayo n fonisire?’ ¹⁶ Na kiini, naxanye yɛɛn na, ne wuyaxi sa luma nɛn xanbin na. Naxanye xanbin na iki, ne yi sa lu yɛɛn na.”

*Yesu mɔn yi a faxa feen fala
Maraka 10.32-34, Luka
18.31-34*

¹⁷ Yesu yi sigama Yerusalɛn taani waxatin naxan yi, a yi a xarandii fu nun firinne xali e danna. A yi a fala e xa, ¹⁸ a naxa, “Ɛ a mato, en sigama Yerusalɛn taani, n tan Muxuna Dii Xɛmɛn sa soma nɛn saraxarali kuntigine nun sariya karamɔxɔne yii na yi. E n ma kitin bolonma nɛn, a lan sayaan ma. ¹⁹ Na xanbi ra, e yi n so siya gbetene yii naxanye n magelema, e yi n bulan, e yi n gbangban wudin ma. A soge saxande lɔxɔni n kelima nɛn sayani.”

Yaki nun Yoni nga maxandina

Maraka 10.35-45

²⁰ Sebede a dii xεmεne nga yi fa Yesu fεma e nun a dii xεmεne, e yi e xinbi sin Yesu bun ma, e yi a maxandi fena nde ma. ²¹ Yesu yi e maxodin, a naxa, “I waxi nanse xon ma?” A yi a yabi, a naxa, “Tin, i na i ya mangayaan soto, n ma dii xεmε firinni itoe xa doxo i fεma, kedenna i yiifanna ma, kedenna i komenna ma.” ²² Yesu yi e yabi, a naxa, “E n maxandixi naxan ma, ε mi na kolon. E nε ε minjε troya igelengenna ra ba, n fama n mindeni naxan na?” E yi a yabi, e naxa, “Nxu nε nen.” ²³ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E fama ε mindeni nen n ma troya igelengenna ra yati! Koni muxun doxo fena n yiifanna ma hanma n komenna ma, na mi n tan ma fo n fafe bata yi a ragidi naxanye xa.”

²⁴ Xarandii fuun bonne na mε waxatin naxan yi, e xolo na ngaxakedenma firinne ma. ²⁵ Nanara, Yesu yi e birin xili a fεma, a naxa, “E a kolon yati siyane mangane nyaan nan ligama e xun na, e muxu gbeene fan yi kuntigiyaan naba e xun na. ²⁶ Koni a mi na kiini ε tan tagi. Xa naxan yo waxi findi feni muxu gbeen na ε ye, fo a xa findi ε walikεen nan na. ²⁷ Xa naxan yo wa findi feni ε yeratiin na fo a xa findi ε konyin nan na ²⁸ alo n tan Muxuna Dii Xεmen to mi faxi muxe xa wali n xa koni alogo n tan xa wali, n yi n niin

fi muxu wuyaxi xunbaan na.”

Yesu yi danxuto firin nakendeya

Maraka 10.46-52, Luka 18.35-43

²⁹ E yi kelima Yeriko taani waxatin naxan yi, yama gbeen yi bira Yesu foxo ra. ³⁰ Danxuto firinna naxanye yi doxi kiraan na, ne yi a mε a Yesu dangumatoon nan yi a ra, e yi gbelegbele, e naxa, “Nxu fafe, Dawudaa Dii Xεmena, kininkinin nxu ma!” ³¹ Yamaan yi e masabari, koni e mon yi gbelegbele kati, e naxa, “Marigina, Dawudaa Dii Xεmena, kininkinin nxu ma.” ³² Awa, Yesu yi ti, a yi e xili, a yi e maxodin, a naxa, “E waxi a xon ma n xa nanfe liga ε xa?” ³³ E yi a yabi, e naxa, “Marigina, nxu waxi a xon ma nen, nxu mon xa seen to.” ³⁴ Yesu yi kininkinin e ma, a yi a yiin din e yeene ra. E yi seen to mafuren, e bira Yesu foxo ra.

21

Yesu so fena Yerusalen taani

Maraka 11.1-11, Luka 19.28-40, Yoni 12.12-19

¹ E to maso Yerusalen taan na, e yi Betifage taan li, Oliwi Geyaan fari. Yesu yi a xarandii firin nasiga e yeε ra. ² A yi a jungu e ma, a naxa, “E siga banxideen na ε yeε ra, ε sa sofanla nde lima xidixi na yi, a diina a fεma. E e fulun, ε fa e firinna ra n xa. ³ Xa muxuna nde ε maxodin, ε a fala a xa, ε naxa, ‘Margin nan mako e

ma,' na kanna e soma ε yii nεn sa."

⁴ Na liga nεn alogo nabiin naxan fala, na xa kamali, a naxa, ⁵ "E a fala Siyon kaane xa, ε naxa, 'E a mato! E man-gan fama ε ma. A limaniya. A fama sofanelan fari, sofali diina, sofali gilen diina.'* "

⁶ Na ma, xarandiine yi siga, Yesu naxan fala e xa, e sa na liga. ⁷ E yi fa sofanelan nun a diin na. E yi e dugine yifulun e fari, Yesu yi dεxε sofanelan fari. ⁸ Yamaan yi e dugine yifulun kiraan xεn ma, nde yi jεxεndene magira, e yi e sa kiraan xεn a binya feen na. ⁹ Yamaan naxan yi a yεε ra e nun a xanbi ra, ne birin yi lu sεnxεε, e naxa, "Tantunna xa fi Dawudaa dii xεmεn ma! Naxan fama Marigin xinli, Ala xa na baraka! Ala tantun kore xεnna ma pon!"

¹⁰ Yesu so Yerusalen taani waxatin naxan yi, taan yi maxa. Yamaan yi maxεdinna ti, e naxa, "Nde ito ra?" ¹¹ Yamaan yi e yabi, e naxa, "Nabi Yesu nan ito ra, keli Nasareti taani Galile yamanani."

*Yesu Ala Batu Banxini
Maraka 11.15-19, Luka
19.45-48, Yoni 2.13-22*

¹² Yesu to so Ala Batu Banxini, a yi sare matine nun sare soone birin kedi na yi. A yi gbeti masarane tabanle rafelen e nun ganba matine gbεdεne. ¹³ A yi a fala e xa, a naxa, "A sεbεxi Kitabun kui, Ala naxa, 'N ma Banxin xili

bama nεn Ala maxandi banxina.'† Koni ε tan bata a findi munadene luxunden na!"

¹⁴ Danxutεne nun lεbutenne yi siga Yesu fεma Ala Batu Banxini, a yi e rakεndeya.

¹⁵ Koni saraxarali kuntigine nun sariya karamεxεne to a to kabanako feene lige, e diidine fan to naxanye yi sεnxεma Ala Batu Banxini, e naxa, "Tantunna xa fi Dawudaa Dii Xεmεn ma," e yi xεlε. ¹⁶ E yi a fala Yesu xa, e naxa, "I mi diidine falan mεεn ba?" Yesu yi e yabi, a naxa, "Di! E mi Kitabun yireni ito xaranxi ba, naxan a falaxi, 'I bata didine nun dii jεfεne yamari, e yi i matεxε?'‡ "

¹⁷ Yesu yi e lu mεnni, a keli taani, a siga Betani taani, a sa xi na.

*Yesu yi xεdε binla danga
Maraka 11.12-14, 20-24*

¹⁸ Na xεtεn bode, a xεtematεεn Yerusalen taani, kamen yi a suxu. ¹⁹ A yi xεdε binla to kiraan dεxεn ma, a yi siga a bun ma, koni a mi a bogi yo li a ra, fε a dεene. Nanara, a yi a fala xεdε binla ma, a naxa, "I tan mi fa bogin sεnεn!" Awa, na waxatin yeteni xεdε binla yi xara! ²⁰ Xarandiine to na to, e yi kabε, e maxεdinna ti, e naxa, "Xεdε binli ito xaraxi di xulen?" ²¹ Yesu yi e yabi, a naxa, "N xa jεndin fala ε xa, xa ε denkeleyaxi, ε mi sike, n naxan ligaxi xεdε binli ito ra, ε fan nεε na jεxεnna lige nεn. A birin xa mi na ra, ε nεε

* 21:5: A mato Sakari 9.9 kui. † 21:13: A mato Esayi 56.7 nun Yeremi 7.11 kui.

‡ 21:16: Yaburin 8.3

a fale nen geyaan xa, ε naxa, 'Keli be, i sa sin fəxə igeni,' na yi liga. ²² Xa ε denkeleyaxi, ε na sese maxədin Ala ra, ε na sətəma nen."

Yesu senben maxədinna fe

Maraka 11.27-33, Luka 20.1-8

²³ Yesu mən yi fa Ala Batu Banxini. A yi yamaan xaranma waxatin naxan yi, saraxarali kuntigine nun yamaan fonne yi fa a fema, e yi a maxədin, e naxa, "I feni itoe ligama senbe mundun na, nde i yamarixi i xa feni itoe liga?" ²⁴ Yesu yi e yabi, a naxa, "N fan xa ε maxədin fe keden ma, xa ε n yabi, n feene ligama senben naxan yi, n fan na falama ε xa nen. ²⁵ Nde Yoni rafaxi a xa muxune rafu igeni e tubi xinla ma, a kelixi Ala nan ma ba, hanma muxune?" E yi falan ti fələ e bode tagi, e naxa, "Xa en na a yabi fa fala a kelixi Ala nan ma, a falama nen nayi, a naxa, 'Nanfera ε mi laxi Yoni ra?' ²⁶ Koni xa en na a fala fa fala a kelixi muxun nan ma, en gaxu yamaan yeε ra bayo e birin laxi a ra a nabiin nan yi Yoni ra." ²⁷ Nanara, e yi Yesu yabi, e naxa, "Nxu mi a kolon." Awa, a yi a fala e xa, a naxa, "N tan fan feni itoe ligama senben naxan yi, n mi na falama ε xa na yi."

Dii xeme firinna fe sandana

²⁸ "E xaxili lu ito xən ma. Xemena nde yi na, dii xeme firin yi naxan yii. A siga a forimaan fema, a sa a fala a xa, a naxa, 'N ma diina, siga wali kedeni n ma nakəni to.' ²⁹ A yi a yabi, a naxa, 'N mi

waxi siga feni.' Koni dənxen na, a bənen yi maxete, a siga. ³⁰ A fafe yi siga a diin bonna fema, a sa na fala kedenna ti na fan xa, a yi a yabi, a naxa, 'N fafe, n sigama nen.' Koni a mi siga. ³¹ Ne firinna ye, nde a fafe sagoon ligaxi?" E yi a yabi, e naxa, "Forimana." Yesu yi a fala e xa, a naxa, "N xa jəndin fala ε xa, mudu maxinle nun yalundene singe soma ε yeε ra Alaa Mangayani. ³² Amasətə Yoni bata fa, a tinxinna kiraan yita ε ra, ε mi la a ra. Koni mudu maxinle nun yalundene bata la a ra. Hali ε to na to, ε bəne mi maxete, ε la a ra."

Nakə kantanne fe sandana

Maraka 12.1-12, Luka 20.9-19

³³ Yesu naxa, "E tuli mati sanda gbete ra. Nakə kanna nde yi na nun naxan manpa bili nakəon sa, a yi a sansan, a yi manpa ige badeni tən, a yi gbengben ti. Na xanbi ra, a yi nakəon taxu a kantant muxune ra, a siga sigatini. ³⁴ Awa, a bogi waxatina a lixina, a yi a walikena ndee rasiga a nakəon kantan muxune ma, a e xa a gbeen so ne yii. ³⁵ Nakəon kantan muxune yi nakə kanna walikene suxu, e kedenna mabənbə, e bonna faxa, e bonna magəlon gemene ra. ³⁶ Na xanbi ra, nakə kanna mən yi a walike gbeteeye rasiga, naxanye yi wuya dangu a fəlyixine ra. Nakəon kantan muxune yi ne fan liga na kii kedenni. ³⁷ Dənxen na, a yi a dii xemen

nasiga e ma, a naxa, 'E danma nen n ma diin tan na.' "

38 "Koni nakɔ kantanne to a dii xemen to, e yi a fala e bode xa, e naxa, 'Nakɔ kanna ke tongon nan ito ra, ε fa be, en na a faxes alogo en xa a keen soto.' 39 Nayi, e yi a suxu, e siga a toron-toronje nakɔ xeen fari ma, e sa a faxes. § 40 Awa, nakɔ kanna na fa waxatin naxan yi, a nanfe ligama nakɔ kantanne ra?" 41 E yi a yabi, e naxa, "A na muxu jaxine faxama nen kii jaxini, a yi nakɔn taxu muxu gbeteje ra naxanye a gbeen soe a yii a xaba waxatini." 42 Yesu yi a fala e xa, a naxa, "E munma Kitabun yireni ito xaran ba? A naxa, 'Banxi tiine e me gemen naxan na, na bata findi banxin gemen fisamantenna ra. Marigin nan na ligaxi, a findi kabanako feen na en ye ra yi.' "

43 Yesu naxa, "Nanara, n na a falama ε xa, Alaa Mangayaan bama ε yii nen, a so yama gbeten yii, naxanye kewali lanje a ma. 44 Naxan yo na bira gemeni ito fari, na yigirama nen a dungin dungin na. Koni xa a nu bira naxan yo fari, a na yilunburunma nen."

45 Saraxarali kuntigine nun Farisi muxune to Yesu a sandan me, e yi a kolon a falan tima e tan nan ma. 46 Nanara, e yi kata a suxu feen na, koni

e yi gaxu yamaan ye ra naxanye yi a mirixi fa fala a nabiin nan Yesu ra.

22

Naxalandi tiin sandana *Luka 14.15-24*

1 Yesu men yi sandan sa yamaan xa. 2 A yi a fala, a naxa, "Ariyanna Mangayaan luxi nen alo mangan naxan jaxalandi tiin sewa donse donna malanni ton a dii xemen xa. 3 A yi a walikene rasiga a muxu xilixine ma alogo e xa fa donse donna malanni, koni e mi tin fe. 4 Nanara, a yi a walike gbeteje rasiga e ma, a naxa, 'E sa a fala e xa, a donseen birin bata yiton iki. N bata n ma turaan nun jinge raturaxine faxes, seen birin bata yiton. E fa jaxalandi tiin donse donna malanni!' 5 Koni e mi a yate, e siga e makone ra. Nde yi siga xee ne ma, nde yi siga e wanle ra. 6 A donxene yi walikene suxu, e yi e rayarabi, e yi e faxes."

7 "Mangan yi xolo kati, a yi a sofane rasiga, e sa faxes tiine halagi, e yi e taan gan. 8 Na xanbi ra, a yi a walikene xili, a naxa, 'Naxalandi tiin malanna bata yiton koni n muxun naxanye xilixi, ne mi yi daxa e xa xili. 9 Awa, iki ε siga kira xunne ma. E na muxu yo to, ε ne xili malanni.' 10 Nanara, walikene yi siga kira xunne ma, e muxun naxanye birin to,

§ 21:39: Sandani ito kui Ala nan misalixi nakɔ kanna ra. A dinan taxuxi Isirayila kaane ra. A walikene findixi nabine ra naxanye xe Isirayila kaane ma. A diin findixi Yesu ra. * 21:42: Yaburin 118.22-23

e yi ne malan muxu jaxine nun muxu fajine birin. Nayi, jaxalandi tiin malan yiren yi rafe muxu xilixine ra.”

¹¹ “Koni mangan to so, a xa a muxu xilixine to, a yi xemena nde to menni, jaxalandi ti domaan mi yi a ma. ¹² A yi a maxodin, a naxa, ‘Soxo, i soxi be di, anu, i mi maxidixi alo a daxa jaxalandi ti malanni kii naxan yi?’ Koni xemen mi a yabi soto. ¹³ Mangan yi a fala a walikene xa, a naxa, ‘E a xidi ken, e yi a ramini tanden ma dimini, wugan nun jin naxinna denaxan yi.’ ” ¹⁴ Yesu naxa, “Muxu wuyaxi xilixi koni muxu dando nan tun sugandixi.”

Mudu fiin maxodinna fe

Maraka 12.13-17, Luka 20.20-26

¹⁵ Farisi muxune yi siga, e sa Yesu tajege feni ton a fala xuiin xon ma. ¹⁶ E yi e xarandiina nde nun Herode a muxuna nde rasiga Yesu fema a faladeni, e naxa, “Karamoxo, nxu a kolon fa fala jondi falan nan i tan na, i yamaan xaranma Ala jondin nan ma. Muxe mi noe i ya miriyaan maxete, amasoto i mi muxune rafisaxi e bode xa. ¹⁷ Awa, i mirixi a ma di, a fala nxu xa, a daxa mudun yi fi Romi Manga Gbeen ma ba hanma a nama fi?”

¹⁸ Koni Yesu yi e nata jaxin kolon. A yi e yabi, a naxa,

“E tan nafigine! Nanfera, e katama n bunbadeni? ¹⁹ E gbeti gbananna yita n na mudun fima naxan na!” E yi gbeti gbananna yita a ra. ²⁰ Yesu yi e maxodin, a naxa, “Nde xili nun a yetagin sawura a ma?” ²¹ E yi a yabi, e naxa, “Romi Manga Gbeen.” Nayi, Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Mangan gbeen xa so a yii, Ala gbeen yi so Ala yii.”* ²² E na me waxatin naxan yi, e kabε kati, e keli a fema, e siga.

Faxa muxune rakeli fena

Maraka 12.18-27, Luka 20.27-40

²³ Na boxon yeteni, Saduse muxune yi e maso Yesu ra naxanye a falama a faxa muxune mi kelima sayani. E yi Yesu maxodin, ²⁴ e naxa, “Karamoxo, Musa bata yi a fala, a naxa, ‘Xa xemen faxa, a mi dii lu, a ngaxakedenna xa a ke jaxanla tongo alogo a xa diina nde bari faxa muxun xa.’† ²⁵ Awa, ngaxakedenmane muxu solofere yi be nun, forimaan yi jaxanla futu, a faxa, a mi dii soto, a jaxanla yi lu a xunyεn xa. ²⁶ A yi liga na kiini a firinden fan na, a saxanden fan yi liga na kiini, na yi liga han solofere. ²⁷ Donxen na, jaxanla fan yi faxa. ²⁸ Awa, faxa muxune na keli waxatin naxan yi, jaxanla findima nde gbee ra na muxu

* **22:21:** Ala gbeen: Mangan yetagin sawuran to gbeti gbananna ma, na a findixi a gbeen nan na bayo a tan nan a rafalaxi. Adamadiine daxi Ala maligan nan na, nayi e fan findixi Ala gbeen nan na. Gbetin lan a so mangan yii mudun na, koni muxune lan e yi e yete so Ala yii bayo e findixi e da mangan gbeen nan na.

† **22:24:** A mato Dunuja Folon 38.8 nun Sariyane 25.5-6 kui.

soloferene ye? Bayo e birin bata yi a dɔxɔ.”

²⁹ Yesu yi e yabi, a naxa, “E bata tantan, amasɔtɔ e mi Kitabun kolon hanma Ala senbena. ³⁰ Bayo faxa muxune na keli waxatin naxan yi, e ligama nen alo malekan naxanye ariyanna yi. Xemen mi naxalan fute, naxanla mi dɔxe xemen xɔn.

³¹ Awa, naxan lanxi faxa muxune rakeli feen ma, e mi Alaa falan xaranxi ba? A naxa, ³² ‘Ibrahimaa Ala nan n tan na, e nun Isiyagaa Ala e nun Yaxubaa Ala.’ Anu, faxa muxune Ala mi a tan na fo niiramane.”†

³³ Yamaan na me waxatin naxan yi, e kabɛ Yesu a xaranna ma kati!

Yamari fisamantenna fe

Maraka 12.28-34, Luka 10.25-28

³⁴ Farisi muxune a me waxatin naxan yi, a Yesu e yabi kiin bata a liga Saduse muxune yi e dundu, e yi e malan.

³⁵ Sariya karamɔxɔ keden yi na, na yi Yesu keɲaan feɛfeɛ, a yi a maxɔdin, ³⁶ a naxa, “Karamɔxɔ, yamarin mundun gbo dangu a birin na Sariya Kitabuni?” ³⁷ Yesu yi a yabi, a naxa, “‘I Marigina Ala xanu i bɔɲen birin na e nun i niin birin na e

nun i xaxinla birin na.’”³⁸ Yamarini ito gbo dangu e birin na. ³⁹ A firindeni ito luxi nen alo bonna, a naxa, ‘I adamadi boden xanu alo i yetena.’* ⁴⁰ Sariya Kitabun nun nabine kitabune birin singanxi yamari firinni itoe nan na.”

Yesu yi maxɔdinna ti

Maraka 12.35-37, Luka 20.41-44

⁴¹ Farisi muxune malanxi waxatin naxan yi, Yesu yi e maxɔdin, a naxa, ⁴² “E mirixi Alaa Muxu Sugandixina feen ma di? Nde bɔnsɔn a ra?” E yi a yabi, e naxa, “Dawuda bɔnsɔnna nan a ra.” ⁴³ Yesu yi e maxɔdin, a naxa, “Nanfera Dawuda a xili bama ‘N Marigina’ fata Alaa Nii Sarijanxin na? Amasɔtɔ Dawuda a falama, a naxa,

⁴⁴ ‘Marigin yi a fala n marigin xa,

a naxa, “Dɔxɔ n yiifanna ma, han n yi i yaxune sa i sanna bun ma.”† ’

⁴⁵ Awa, xa Dawuda a xili bama, ‘N Marigina,’ na ma, Alaa Muxu Sugandixin findixi Dawuda bɔnsɔnna ra di?”†

⁴⁶ Muxu yo mi nɔ a yabɛ fala keden peen na! Keli na waxatin ma, muxu yo mi fa susu a maxɔdinɲe fe gbete ma.

† **22:32:** niiramane: Ala naxa a Ibrahimaa Ala nan a ra. A mato Xɔɔyaan 3.6 nun 3.15-16 kui. A mi a falaxi nun a Ibrahimaa Ala nan yi a tan na Ibrahimaa yi a nii ra waxatin naxan yi. Na luxi nen alo Ala yeena e ra laxira yi. E mon e nii ra Ala yeɛ ra yi. Nanara, faxa muxune kelima nen sayani. § **22:37:** Sariyane 6.5

* **22:39:** Saraxaraline 19.18 † **22:44:** Yaburin 110.1 † **22:45:** Na waxatini karamɔxɔne yi a falama a Alaa Muxu Sugandixin barima Dawuda bɔnsɔnna nin fata Alaa falan na Samuyeli Firinden 7.16 kui. Anu, xa Dawuda nan Yaburi 110 sebe, nayi a tan a falama Alaa Muxu Sugandixin ma fa fala “N Marigina.” Na bunna neen fa fala Alaa Muxu Sugandixin gbo a benba Dawuda xa. Na yi muxune yifu, a yi a yita a Yesu Alaa Muxu Sugandixin tiden gbo dangu Dawuda ra Ala yeɛ ra yi.

23

Yesu yi sariya karamaxone nun Farisi muxune yalagi

Maraka 12.38-39, Luka 11.43, 46, 20.45-46

¹ Na xanbi ra, Yesu yi falan ti yamaan nun a xarandiine xa, ² a naxa, “Sariya karamaxone nun Farisi muxune dɔxi Nabi Musa funfun nin. ³ Nayi, ε e falane birin suxu, ε yi e liga. Koni ε nama e kewali sifane tan liga, amasoto e naxan falama, e mi na ligama. ⁴ E goron binyene raxidima, e yi e dɔxo muxune xun ma, koni hali e yii sonla, e tan mi waxi na din feni e ra e maxalideni. ⁵ E feen birin ligama nen alogo muxune xa e to. Nayi, e Kitabu falane sebema, e yi e xidi e tigne nun e yiine ra han a gbo ayi. E domane maxidixi luti denbexi kuyene ra. ⁶ Binye dɔxodene rafan e ma malanne yi, e dɔxo yamaan yeε ra salide banxine yi. ⁷ Binye xontonne rafan e ma lɔxo tidene yi, muxune yi e xili ‘Karamoxo.’”

⁸ “Koni muxe nama ε tan xili ba fa fala, ‘Karamoxo,’ amasoto ngaxakedenmaan nan ε birin na, karamoxo keden pee nan ε yii. ⁹ Awa, ε nama muxu yo xili dunuja ito yi fa fala, ‘N Fafe,’ amasoto Fafe keden pee nan ε yii ariyanna yi. ¹⁰ ε nama tin muxune xa ε xili ‘Kuntigina,’ amasoto kuntigi keden pee nan ε yii. Alaa Muxu Sugandixin nan na ra. ¹¹ Muxun naxan gbo ε birin xa, na xa findi ε konyin na. ¹² Naxan na a yeε yite, na

yigodoma nen. Naxan na a yeε magodo, na yitema nen.”

Sariya karamaxone nun Farisi muxune nafigiya

Maraka 12.40, Luka 11.39-42, 44-52, 20.47

¹³ “Gbalona ε xa, ε tan sariya karamaxone nun Farisi muxu nafigine! Amasoto ε Ariyanna Mangayaan deen nagalin muxune yeε ra, ε tan yeεen mi soma, ε mon mi muxune luma e so naxanye waxi so feni.”

¹⁴ “Gbalona ε xa, ε tan sariya karamaxone nun Farisi muxu nafigine! Amasoto ε kaja gilene yii seene bama e yii. ε yi ε yeε mayita sali xunkuyeni. ε yalagima nen na feene ma a naxin na.”

¹⁵ “Gbalona ε xa, ε tan sariya karamaxone nun Farisi muxu nafigine! ε foxo igen nun boxo xonna birin yisigama alogo ε xa tubi muxu keden pee soto. ε na a soto ε a findima nen yahannama kaan na naxan jaxu ε tan xa dɔxo firin.”

¹⁶ “Gbalona ε xa, ε tan danxutɔn naxanye danxutɔn yii rasuxuma. ε tan naxanye a falama, ε naxa, ‘Xa muxuna nde a kolo Ala Batu Banxin xinli, hali a mi a rakamali, koni naxan na a kolo Ala Batu Banxin xemani, fo na kanna xa a falan nakamali.’ ¹⁷ ε tan danxuto xaxilitarene! Mundun gbo xemana hanma Ala Batu Banxin naxan xemaa nasarijanma? ¹⁸ ε mon a falama, ε naxa, ‘Xa muxuna nde a kolo saraxa

ganden xinli, hali a mi a rakamali. Koni xa muxuna nde a kɔlɔ saraxan yeteni naxan saraxa ganden fari, fɔ a xa a falan nakamali.’¹⁹ Danxutɔne! Mundun gbo saraxana hanma saraxa ganden naxan saraxan nasarijanma? ²⁰ Awa, naxan na a kɔlɔ saraxa ganden xinli, na bata a kɔlɔ saraxa ganden xinli e nun seen naxanye birin a fari. ²¹ Naxan na a kɔlɔ Ala Batu Banxin xinli, na bata a kɔlɔ Ala Batu Banxin nun Ala yeteni, naxan luma ε ye mɛnni. ²² Muxun naxan na a kɔlɔ ariyanna yi na bata a kɔlɔ Alaa manga gbɛdɛni e nun naxan dɔxi a yi.”

²³ “Gbalona ε xa, sariya karamɔxɔne nun Farisi muxu nafigine, ε nakɔ yi seene yaganna bama alo soron-tonna nun sabi se gbɛtɛye, koni ε bata ε mɛ sariyana fe gbeene ra, alo kiti kɛndɛn nun kininkininna nun tɔgɔndiyana. Anu, ε lan ε xa ne nan liga, e nun fe dɔnxene. ²⁴ ε tan danxutɔɔn naxanye danxutɔne yii rasuxuma, ε minseen naserendenma alogo ε xa soso keden peedin ba a yi, koni ε yi ɲɔgɔmɛn gerun!”

²⁵ “Gbalona ε xa, sariya karamɔxɔne nun Farisi muxu nafigine, ε igelengenna nun ε donse saseen fanna masug-usuguma, koni e kuiin nafexi milan nun yetɛ rafan fe ɲaxine ra. ²⁶ Itan Farisi muxu danxutɔna, i ya igelengenna nun i ya donse saseen kui maxa singen, alogo a fanna fan xa sarijan.”

²⁷ “Gbalona ε xa, sariya karamɔxɔne nun Farisi muxu nafigine. ε luxi nɛn alo banxi faɲin naxan tixi gaburun xun ma bɛndɛ fixɛn soxi naxan ma naxanye fari tofan, koni e kuiin nafexi faxa muxu xɔnne ra e nun se xɔsixin sifan birin. ²⁸ ε fan na kiini, ε yetɛ findima tinxin muxun nan na muxune birin yetagi, koni ε kuiin nafexi nafigiyaan nun fe ɲaxine ra pen!”

Yesu yi e ɲaxankatana fe fala

Luka 11.47-51

²⁹ “Gbalona ε xa, sariya karamɔxɔne nun Farisi muxu nafigine. ε banxi tofajine tima nabine gaburune xun ma, ε yi tinxin muxune gaburune ratofanɲɛ ayi. ³⁰ ε yi a fala, ε naxa, ‘Xa nxu yi na nun nxu benbane waxatini, nxu mi yi kafuma e ma e nabine faxa waxatin naxan yi.’ ³¹ Awa, ε tan yetɛɛn sereyaan bama ε yetɛ xili ma fa fala naxanye nabine faxa, ne nan bɔnsɔn ε ra. ³² Awa, ε benbane hakene dɛfe! ³³ ε tan kosone, ε tan saɲi bɔnsɔnne, ε giye yahannama kitin bun ma di?”

³⁴ “Nanara, n nabine nun xaxilimane nun sariya karamɔxɔne rasigama ε ma. ε nde faxama nɛn, ε yi nde gbangban wudin ma. ε yi nde bulan salide banxine kui, ε yi e sagatan keli taa ma han taa ma. ³⁵ Na kiini, ε saranma nɛn na tinxin muxune birin faxa feen na, keli Habila tinxin muxun ma han Sakari, Bɛrɛkaya dii xɛmɛna, ε naxan faxa Ala Batu Banxin nun

saraxa ganden tagi. ³⁶ N xa jɔndin fala ε xa, na birin xεtεma nεn iki muxune ma.”

Yesu yi Yerusalen taan xanu

Luka 13.34-35

³⁷ “Yerusalen kaane! Yerusalen kaane! Ε tan naxanye nabine faxaxi, ε yi Alaa xεrane magɔɔn. A xɔnla n suxu nεn sanja ma wuyaxi n xa ε malan n fema alo tɔxe ngana a diine malanma a gabutεen bun kii naxan yi, koni ε mi tin! ³⁸ Awa, Ala ε konna raberinma nεn fefe! ³⁹ Amasɔtɔ n xa a fala ε xa, ε mi fa n toma sɔnɔn han ε yi a fala, ε naxa, ‘Naxan fama Marigin xinli, Ala xa na baraka!’ ”

24

Ala Batu Banxin kalana fe Maraka 13.1-2, Luka 21.5-

6

¹ Yesu yi keli na, a siga. A to yi minima Ala Batu Banxini, a xarandiine yi fa a fema, e yi Ala Batu Banxin ti kiin yita a ra. ² Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Ε mi seni itoe birin toma ba? N xa jɔndin fala ε xa, gεmeni ito kedenna mi luma a funfuni be. E e birin naxuyama ayi nεn.”

Tɔɔn nun bεsenxɔnyana fe Maraka 13.3-13, Luka

21.7-19

³ Yesu yi dɔxi Oliwi Geyaan fari waxatin naxan yi, a xarandiine yi siga a fema wundoni, e yi a maxɔdin, e naxa, “Feni itoe birin ligan waxatin naxan yi, na fala nxu xa, e nun taxamasenna naxanye i fa waxatin nun

waxati rajanna yitama nxu ra.”

⁴ Yesu yi e yabi, a naxa, “Ε a liga ε yeren ma alogo muxe nama ε mayenden. ⁵ Amasɔtɔ muxu wuyaxi fama nεn n xinli, e yi a fala, e naxa, ‘Alaa Muxu Sugandixin nan n tan na,’ e muxu wuyaxi mayenden. ⁶ Ε yεngε feene mεma nεn, ε yεngεna ndee xinle mε. Koni ε nama gaxu. A fεε mi na fɔ na fe sifane xa liga nεn, koni waxati rajanna mi na ra singen. ⁷ Siyana ndee siyana ndee yεngεma nεn, yamanana ndee yi yamanana ndee yεngε. Fitina kamene yi so, bɔxɔn yi xuruxurun yirena ndee yi. ⁸ Na feene birin ligama nεn alo jaxanla dii bari kuiin xɔε singena.”

⁹ “Na xanbi ra, e ε suxuma nεn, e yi ε tɔrɔ, e yi ε faxa. Siyane birin ε rajaxuma nεn n tan ma fe ra. ¹⁰ Muxu wuyaxi birama nεn tantanni na waxatini, e yi e bode yanfa, e e bode so yiini, e yi e bode rajaxu. ¹¹ Wule nabi wuyaxi fama nεn e fa muxu wuyaxi mayenden. ¹² Fe jaxin gboma ayi nεn dunuja yi han muxu wuyaxi a xanuntenyaan yi xurun. ¹³ Koni naxan na a yixɔdɔxɔ han a rajanna, na kisima nεn. ¹⁴ Awa, Alaa Mangayana falan Xibaru Fajin kawandin bama nεn dunuja yiren birin yi, a findi seren na siyane birin xa, na xanbi ra waxati rajanna yi a li.”

Se Haramuxina fe Maraka 13.14-23, Luka

21.20-24

¹⁵ “E na Se Haramuxin to tixi yire sarijanxini naxan halagin tima, Nabi Daniyeli naxan ma fe fala, (naxan ito xaranma, na xa a bunna kolon),* ¹⁶ nayi, naxanye Yuda ya yi, ne xa e gi, e te geyane fari. ¹⁷ Muxun naxan a kore banxin kɔɛ ra, na nama xετε, a godo banxini a yii seene tongodeni. ¹⁸ Muxun naxan xεεν ma, na nama xετε banxini a doamaan tongodeni. ¹⁹ Gbalo gbeen fudi kanne nun diin ngane yεε ra na waxatine yi! ²⁰ E Ala maxandi alogo ε giin nama lan xunbeli waxatin ma hanma Matabu Lɔxɔna! ²¹ Amasɔto na lɔxɔne tɔrɔn jaxuma ayi nen dangu a birin na. A jɔxɔn munma liga singen xabu dunuja da waxatini han iki. A jɔxɔn fan mi fa ligama sɔnɔn! ²² Xa Ala mi yi nde ba na lɔxɔne ra nun, muxu yo mi yi kisima, koni a bata nde ba a ra a muxu sugandixine fe ra.”

²³ “Awa na waxatini, xa muxuna nde a fala, a naxa, ‘A mato, Alaa Muxu Sugandixin be yi,’ hanma, ‘A sa mɛnni,’ ε nama la na ra. ²⁴ Amasɔto muxu wulexi sugandixine nun wulen nabine kelima nen, e taxamaseri gbeene nun kabanako feene liga alogo hali Alaa muxu sugandixine, e xa ne mayenden, xa na lanje. ²⁵ E a mato, n bata a fala ε xa benun a waxatin xa a li. ²⁶ Nanara, xa muxu yo a fala ε xa, a naxa, ‘A mato, a sa burunna ra!’ E nama siga na!

Hanma xa e a fala fa fala, ‘A luxunxi be yi!’ E nama la na ra! ²⁷ Amasɔto alo kuyen na a jinna masɔxɔn keli sogetedeni han sogegododeni, n tan Muxuna Dii Xεμεν fama na kii nin. ²⁸ Binbin denaxan yi, dugane e malanma menna nin.”

Muxuna Dii Xεμεν fa fena

Maraka 13.24-27, Luka 21.25-28

²⁹ “Na tɔrɔ lɔxɔne na dangu, ‘sogeni dimima nen, kiken mi fa degeɛma, sarene kelima nen kore e bira, kore xɔnna senbene yimaxama nen.’† ³⁰ Nayi, n tan Muxuna Dii Xεμεna taxamasenna minima nen kenenni kore. Dunuja siyane birin yi wuga. E n tan Muxuna Dii Xεμεn toma fe nen kore xɔnna kundani senben nun binyeni. ³¹ Xɔta xui gbeen na mini, n na n ma malekane rasigama nen bɔxɔn tongon naaninne birin yi, e yi n ma muxu yεbaxine malan, keli dunuja danna bonna ma sa dɔxɔ bonna ra.”

Xɔde binla fe taxamasenna

Maraka 13.28-31, Luka 21.29-33

³² “E xaxili sɔto xɔde binla fe ma. A yiine na maɲingi, a deene yi mini fɔlo, ε a kolonma nen nayi fa fala jεμεn bata maso. ³³ A na kii nin, ε na feni itoe birin to waxatin naxan yi, ε a kolonma nen fa fala waxati saxin bata maso, a bata so de yeteen li. ³⁴ N xa jɔndin fala ε xa, iki muxune mi danguma fɔ na feene birin

* **24:15:** A mato Daniyeli 9.27 nun 11.31 nun 12.11 kui. † **24:29:** Esayi 13.10 nun Esayi 34.4

liga. ³⁵ Kore xonna nun bəxə xonna danguma nən, koni n ma falane mi danguma habadan!”

Muxu yo mi na waxatin kolon

Maraka 13.32-37, Luka 17.26-30, 34-36

³⁶ “Muxu yo mi na ləxən nun waxati saxin kolon, hali malekan naxanye ariyanna yi hanma Dii Xeməna, fə a Fafe Ala keden peena. ³⁷ N tan Muxuna Dii Xemən fa feen ligama nən alo naxan liga Nuhan gbee waxatini. ³⁸ Benun fufaan xa fa waxatin naxan yi, yamaan yi e degema, e yi e minma, e yi naxanle futuma, e yi e diine fima xeməne ma futun na, han Nuhan so waxatin yi a li kunkin kui. ³⁹ Koni feen naxan fama ligadeni, e mi yi na kolon mumə han fufaan yi fa, a yi e birin xali. Muxuna Dii Xemən na fa waxatin naxan yi, a ligama na kii nin. ⁴⁰ Muxu firin luma nən xeen ma na waxatini, keden xalima nən, keden yi lu na. ⁴¹ Naxalan firin luma nən se dinni, kedenna xalima nən, keden yi lu na. ⁴² E lu e yee ra yi, amasətə e mi e Marigin fa waxatin kolon. ⁴³ E e xaxili lu ito xən ma. Xa banxi kanna yi mupaden fa waxatin kolonje kəeen na nun, a mi yi tinje mupaden xa so a banxini, a yi luma a yee ra yi nən. ⁴⁴ Nanara, e xa e yitən amasətə e xaxili mi ləxən nun waxatin naxan ma, n tan Muxuna Dii Xemən fama na waxatin nin.”

Walikε tinxinxina fe

Luka 12.41-48

⁴⁵ “Walikεen mundun lan-naya muxun nun xaxilimaan na? Naxan ma kuntigi a dəxi walikεen bonne xun na, a e donseen taxun e ra a waxatini, a tan nan na ra. ⁴⁶ Na walikεen sewama nən, xa a kuntigina a li na wanla ke! ⁴⁷ N xa jəndin fala e xa, a kuntigina a yii seen birin taxuma a ra nən. ⁴⁸ Koni xa walikε naxin na a ra, a a falama nən a yete ma, a naxa, ‘N ma kuntigin bata buye ayi.’ ⁴⁹ A yi lu walikεen bonne bənbə, a yi a dege, a yi a min e nun dələ minne. ⁵⁰ Awa, walikεen yengi mi ləxən naxan ma, a mi waxatin naxan kolon, a kuntigin fama na waxatin nin. ⁵¹ A kuntigina a naxankatama nən, a yi a saran a xun yifu wanle ra, a lu yire yi wugan nun jin naxinna denaxan yi.”

25

Sungutun fuuna fe sandana

¹ “Ariyanna Mangayaan luxi nən alo sungutun fuun naxanye e lenpune tongo e siga naxalandi kanna ralandeni siga naxalandi tiine malanni. ² Xaxilitare suulun yi e ye, xaxilimaan nan yi suulunna bonne ra. ³ Xaxilitarene yi e lenpune tongo koni e mi ture tongo. ⁴ Koni xaxilimane yi e lenpune tongo, e yi turena nde sa e goronne kui lenpun nadεge seen na. ⁵ Naxalandi

kanna to bu, xixɔnla yi sungutunne suxu, e xi.”

⁶ “Kɔɛ tagini sɔnxɔ xuiin yi mini, e naxa, ‘Naxalandi kanna bata fa. E fa a ralan!’

⁷ Nayi, sungutunne birin yi xulun, e yi e lɛnpune yitɔn.

⁸ Xaxilitarene yi a fala xaxilimane xa, e naxa, ‘E nxu ki tureni, amasɔtɔ nxɔ lɛnpune tumaan ni i ra.’ ⁹ Xaxilimane yi e yabi, e naxa, ‘En-ɛn, a mi en birin yiliyɛ. E siga sare matine fɛma ε sa nde sara ε yetɛ xa.’ ¹⁰ Nayi, sungutun xaxilitarene yi siga ture saradeni. E sa mɛnni waxatin naxan yi, ɲaxalandi kanna yi fa. Sungutun suulunna naxanye yitɔnxi, ne yi so ɲaxalandi kanna fɔxɔ ra malanni. E dɛɛn nagali. ¹¹ Na xanbi ra, sungutunna bonne yi fa, e naxa, ‘Nxu fafe, yandi, dɛɛn nabi nxu xa.’ ¹² Naxalandi kanna yi e yabi, a naxa, ‘N xa ɲɔndin fala ε xa, n mi ε tan kolon mumɛ!’”

¹³ Yesu yi a fala, a naxa, “E lu ε yɛɛ ra yi amasɔtɔ ε mi lɔxɔn nun waxati saxin kolon.”

Walikɛ saxanna fe san-dana

Luka 19.11-27

¹⁴ “Ariyanna Mangayaan ligaxi nɛn alo xɛmɛn naxan yi sigama sigatini, a yi a walikɛne xili, a yi a yii seene taxu e ra. ¹⁵ A yi xɛma gbanan suulun so keden yii, a yi firin so gbɛtɛ yii, a yi keden so a saxanden yii, e birin nun e yilan. Na xanbi ra, a yi siga sigatini. ¹⁶ Walikɛɛn naxan xɛma gbanan suulun sɔtɔ, na yi siga na rayulayadeni

mafuren, a yi xɛma gbanan suulun gbɛtɛ sɔtɔ. ¹⁷ Walikɛɛn naxan xɛma gbanan firin sɔtɔ, na fan yi firin gbɛtɛ sɔtɔ. ¹⁸ Koni walikɛɛn naxan xɛma gbanan keden sɔtɔ, na yi sa yinla ge, a yi a kuntigina xɛmaan luxun na.”

¹⁹ “Waxati xunkuye danguxina, walikɛne kuntigin yi fa alogo e xa e dɛntɛge.

²⁰ Walikɛɛn naxan xɛma gbanan suulun sɔtɔ, na yi fa, a yi xɛma gbanan suulun gbɛtɛ yita a ra. A yi a fala, a naxa, ‘N kanna, i xɛma gbanan suulun nan taxu n na. N bata suulun gbɛtɛ sɔtɔ, a tan ni i ra.’ ²¹ Kuntigin yi a fala a xa, a naxa, ‘I bata i yixɔdɔxɔ, i tan walikɛ fajin nun lannaya muxuna! I bata lannayaan liga fe xurune yi, nayi n fe gbeene taxuma i ra nɛn. Fa sɛwa n tan i kanna xɔn!’ ²² Na xanbi ra, a xɛma gbanan firinna so naxan yii, na yi fa, a naxa, ‘N kanna, i xɛma gbanan firin nan so n yii. N bata firin gbɛtɛ sɔtɔ, a tan ni i ra.’ ²³ Kuntigin yi a fala a xa, a naxa, ‘I bata i yixɔdɔxɔ, i tan walikɛ fajin nun lannaya muxuna! I bata lannayaan liga fe xurune yi, nayi n fe gbeene taxuma i ra nɛn. Fa sɛwa n xɔn!’ ²⁴ Dɔnxɛn na, naxan xɛma gbanan keden sɔtɔ, na yi fa, a naxa, ‘N kanna, n na a kolon a i ya fe xɔdɔxɔ. I seen xabama yireni i mi a bixi dɛnaxan yi, i donseen malanma yireni i mi se sixi dɛnaxan yi. ²⁵ Na nan n gaxu, n yi siga, n yi sa i ya xɛmaan luxun bɔxɔn bun. I gbeen naxan na, na

ni i ra.’ ²⁶ A kuntigin yi a yabi, a naxa, ‘I tan walikε jaxi salantenna, i a kolon ba, fa fala a n seen xabama yireni n mi a bixi denaxan yi, n yi donseen malan yire yi n mi a sixi denaxan yi. ²⁷ Na ma, a yi lan nun i xa sa n ma xεmaan taxu gbeti mara banxin yulane ra, alogo n na fa waxatin naxan yi, n yi xεmaan nun a tɔnɔdin sɔtɔ. ²⁸ Nba, ε xεma gbananna ba a yii, xεma gbanan fu naxan yii, ε a so na yii. ²⁹ Amasɔtɔ seen muxun naxan yii, nde soma nεn na yii mɔn, a yi a gbegebe sɔtɔ. Koni se mi naxan yii hali naxan di a yii, na bama a yii nεn. ³⁰ Nba, tɔnɔ mi na walikεεn naxan na, ε na woli tandeni, dimini, wugan nun jin naxinna denaxan yi.’ ”

Kiti dɔnxεna fe

³¹ “N tan, muxuna Dii Xεmεn na fa a binyeni waxatin naxan yi, e nun malekane birin a fɔxɔ ra, a dɔxɔma nεn a mangaya gbɛdeni binyeni. ³² Dunuɓa siyane birin malanma nεn a yetagi. A yi e yitaxun dɔxɔ firinna ra, alo xuruse rabaan yεxεene nun siine yitaxunma kii naxan yi. ³³ A yεxεene malanma nεn a yiifanna ma, a siine malan a kɔmenna ma. ³⁴ Na xanbi ra, mangana a falama nεn a yiifari ma muxune xa, a naxa, ‘E fa be, n Fafe Ala dubaxi ε tan naxanye xa. E fa ε keen sɔtɔ, mangayaan naxan yitɔnxi ε xa xabu dunuɓa da waxatini. ³⁵ Bayo kamεna n suxu nεn,

ε yi donseen so n yii. Min xɔnla yi n suxu, ε yi igen so n yii. N siga nεn xɔneyani, ε yi n yigiya. ³⁶ Marabenna yi n suxu, ε yi n maraberi ba. N yi fura, ε yi n dandan. N yi sa kasoon na, ε yi fa n xɔntɔn.’ ³⁷ Tinxin muxune a yabima nεn na yi, e naxa, ‘Marigina, nxu i kamεtɔn to minεn yi, nxu yi donseen so i yii, hanma i min xɔlitɔna, nxu yi igen so i yii? ³⁸ Nxu i to xɔneyani waxatin mundun yi, nxu yi i yigiya, hanma marabenna i ma, nxu yi i maraberi ba? ³⁹ Nxu i to furaxi waxatin mundun yi, hanma i kasoon na, nxu yi i xɔntɔn?’ ⁴⁰ Mangana e yabima nεn, a naxa, ‘N xa jɔndin fala ε xa, ε naxan liga ngaxakedendina nde xa, naxan xurun dangu birin na, ε na liga n tan nan xa nayi!’ ”

⁴¹ “Na xanbi ra, naxanye na lu a kɔmenna ma, a yi a fala ne xa, a naxa, ‘E masiga n na, dangatɔne, ε siga habadan tεeni naxan yitɔnxi Yinna Manga Setana nun a malekane xa. ⁴² Bayo kamεna n suxu nεn, ε mi donseen so n yii. Min xɔnla yi n suxu, ε mi igen so n yii. ⁴³ N yi lu xɔneyani, ε mi n yigiya. Marabenna yi n suxu, ε mi n maraberi ba, n fura kasoon na, ε mi n mali.’ ⁴⁴ Ne fan yi a yabi, e naxa, ‘Marigina, nxu i kamεtɔn to minεn yi, hanma i min xɔlitɔna hanma i xɔneyani hanma i maraberitɔna hanma i furetɔna hanma i kasoon na, nxu mi tin i maliye?’ ”

45 Mangana e yabima nɛn, a naxa, 'N xa ɲɔndin fala ε xa, ε mi naxanye liga muxudini ito nde keden xa naxan xurun dangu birin na, ε mi na ligaxi n tan fan xa na yi.' 46 Awa, ne sigama habadan tɔrɔn nin. Koni tinxin muxune sigama habadan nii rakisin nin."

26

Mangane yi yanfani tɔn Yesu ma

Maraka 14.1-2, Luka 22.1-2, Yoni 11.45-53

1 Yesu to yelin na falane birin tiyε, a yi a fala a xarandiine xa, a naxa, 2 "E a kolon, a luxi xii firin Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla* xa a li. N tan Muxuna Dii Xɛmɛna, e n yanfama nɛn, n lu yiini, e n gbangban."

3 Na waxatini, saraxarali kuntigine nun yamaan fonne yi e malan Saraxarali Kuntigi Singe Kayafa konni. 4 E yi a nata, e xa Yesu suxu yanfani, e yi a faxa. 5 E yi a fala, e naxa, "En nama a suxu sanla waxatini, xanamu, yamaan murutɛma nɛn!"

Latikɔnɔnna sa fena Yesu ma

Maraka 14.3-9, Yoni 12.1-8

6 Yesu yi Simɔn dogonfontɔna banxini waxatin naxan yi Betani taani, 7 ɲaxanla nde yi fa a fɛma, a fa latikɔnɔnna sare xɔdɛxɛn na a sase gɛmɛ ramaan kui, gɛmɛn naxan xili "alabasita."

* **26:2:** Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla: Musaa waxatini, Ala fitina feen nafa nɛn Firawona yamaan ma, malekan yi fa e dii singene birin faxa kɛ kedenna ra. Koni, Isirayila kaane yi saraxa wunla xuya e banxine dɛ wudine ma, saya malekan yi dangu e xun ma. Na feen sanla ni ito ra. A mato Xɔrɔyaan 12.1-13 kui. † **26:15:** A mato Sakari 11.12 kui.

A yi a sa Yesu xunna ra a binya feen na, a yi a dɛgema waxatin naxan yi. 8 Yesu a xarandiine to na to, e yi xɔlɔ, e yi maxɔdinna ti, e naxa, "I ito birin yikalama nanfera? 9 Latikɔnɔnni ito yi matiyε nɛn dɛɛ xɔdɛxɛn na, a saren yi so yiigelitɔne yii." 10 Koni Yesu yi a kolon, e yi naxan falama, a yi a fala e xa, a naxa, "E ɲaxanli ito mafalama nanfera? A bata fe fajin liga n xa. 11 Amasɔtɔ yiigelitɔne ε fɛma waxatin birin koni n tan mi luma ε fɛma waxatin birin. 12 A bata latikɔnɔnna sa n fatin ma alogo n xa n yitɔn gaburuna fe ra. 13 N xa ɲɔndin fala ε xa, n ma falan Xibaru Fajini ito na rali dunuɲa yire yo yi, ɲaxanli ito kɛwanla falama nɛn, yamaan yi e miri a ma."

Yudasi yi Yesu yanfa

Maraka 14.10-11, Luka 22.3-6

14 Nayi, xarandii muxu fu nun firinna nde keden naxan yi xili Yudasi Isakariyoti, na yi siga saraxarali kuntigine fɛma, 15 a naxa, "Xa n Yesu so ε yii, ε nanse soma n yii?" Ne yi gbeti gbanan tonge saxan so a yii.† 16 Fɔlɔ na waxatin ma, Yudasi yi lu fɛrɛn fɛɲɲɛ, alogo a xa Yesu yanfa, a a so e yii.

Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla fe

Maraka 14.12-21, Luka 22.7-14, 21-23, Yoni 13.21-30

17 Buru Tetaren Sanla† so-
gen fəlna, xarandiine yi fa
Yesu fəma, e yi a maxədin, e
naxa, “I waxi a xən ma nxu
xa Halagi Tiin Dangu Ləxən
Sanla donseen nafala i xa
minən?” 18 A yi a fala e xa,
a naxa, “E siga xəmənna nde
fəma taani, ε sa a fala a xa,
ε naxa, ‘Karaməxə naxa, n
ma waxatin bata a li. N tan
nun n ma xarandiine xa Ha-
lagi Tiin Dangu Ləxən Sanla
donseen don i ya banxini.’”
19 Xarandiine yi a liga alo
Yesu a fala e xa kii naxan yi,
e yi Halagi Tiin Dangu Ləxən
Sanla donseni tən.

20 Ninbanna to so, Yesu nun
a xarandii fu nun firinne
yi dəxə e dəgedeni. 21 E yi
e dəgema waxatin naxan
yi, Yesu naxa, “N xa jəndin
fala ε xa, ε tan nde keden n
yanfama nən, a yi n so yiini.”
22 Xarandiine yi sunu han, e
yi a maxədin fəlb keden keden
yεen ma, e naxa, “Marigina, n
tan nan na ra ba?” 23 Yesu
yi e yabi, a naxa, “Nxu nun
naxan nxu yiin nagodoxi
lenge kedenna kui, na nan n
soma yiini. 24 N tan Muxuna
Dii Xəmən faxama nən, alo
Kitabuna a falaxi kii naxan
yi, koni gbalon na kanna yεe
ra naxan Muxuna Dii Xəmən
soma yiini! A yi fisa nun hali
na muxun mi yi bari nun
mume!” 25 Yudasi naxan a
soma yiini, na yi falan tongo
a naxa, “Karaməxə, n tan nan
na ra ba?”

Yesu yi a yabi, a naxa, “I
bata a fala.”

Marigina ximenna fe

*Maraka 14.22-26, Luka
22.15-20, Kərənti Kaane Sin-
gena 11.23-25*

26 E yi e dəgema waxatin
naxan yi, Yesu yi burun
tongo, a barikan bira Ala
xa, a yi a yigira, a yi a so a
xarandiine yii. A yi a fala, a
naxa, “E a tongo, ε yi a don, n
fati bəndən nan ito ra.” 27 Na
xanbi ra, a yi igelengenna
tongo, a barikan bira Ala xa, a
yi a so e yii, a yi a fala, a naxa,
“E birin xa a min 28 amasəto
n wunla ni ito ra n layirin
xidima en tagi naxan xən, a
minima muxu wuyaxi xa nən
e yulubin mafeluun na. 29 N
xa a fala ε xa, en wudi bogi
igen naxan minma ito ra, n
mi fa a minma han en birin
mən yi sa a min n Fafe Alaa
Mangayani.”

30 Na xanbi ra, e yi bətin
ba,§ e siga Oliwi Geyaan fari.

Piyəri a mēfena Yesu ra

*Maraka 14.27-31, Luka
22.31-34, Yoni 13.36-38*

31 Nayi, Yesu yi a fala e xa,
a naxa, “E birin ε mēma n
na nən to kəeen na, amasəto
a sebexi Kitabuni, fa fala, ‘N
xuruse rabaan faxama nən,
yεxεene birin yi xuya ayi.’”
32 Koni n na keli sayani, n
sigama nən ε yεe ra Galile ya-
manani.” 33 Piyəri yi Yesu

† 26:17: Buru Tetaren Sanla: Yahudiyane yi burun donma leben mi yi saxi naxan
yi xii solofere sanli ito bun. E sarijan kiina nde nan yi a ra. A mato Xəwəyaan 12.15
kui. § 26:30: betina: E namunna nan yi a ra na sanla waxatini e xa Yaburin
yirena nde ba, fata sorani ito nde ra: 113 han 118. * 26:31: A mato Sakari 13.7
kui. Sandani ito kui, Yesu misalixi xuruse rabaan na bayo e a faxama nən.

yabi, a naxa, “Hali bonne birin e me i ra, n tan mi n me i ra mumε!”³⁴ Yesu yi a fala Piyeri xa, a naxa, “N xa jɔndin fala i xa, benun dontonna xa wuga to kɔεεn na, i a falama nen dɔxɔna ma saxan fa fala i mi n kolon.”³⁵ Piyeri yi a yabi, a naxa, “Hali en birin faxa, n mi a fale mumε, fa fala n mi i kolon.” Xarandiin bonne fan birin yi na fala.

Yesu yi Ala maxandi nakɔni

Maraka 14.32-42, Luka 22.39-46

³⁶ Na xanbi ra, Yesu nun a xarandiine yi siga yirena nde yi naxan xili Getesemani. A yi a fala e xa, a naxa, “E dɔxɔ be, n tan sigan mɛnni, n xa sa Ala maxandi.”³⁷ A siga Piyeri nun Sebede a dii xεmε firinne ra. A bɔjɛn yi rafɔrɔxi, a yi sunuxi.†³⁸ Nanara, a yi a fala e xa, a naxa, “N bɔjɛn nafɔrɔxi han n faxa, ε lu be, ε lu ε yεε ra yi n xɔn ma.”

³⁹ A yi siga ndedi, a yi bira, a yetagin yi lan bɔxɔn ma, a yi Ala maxandi, a naxa, “N Fafe, xa a lanjε tɔrɔya igelengenni ito masiga n na, koni n tan sagoon nama liga fɔ i tan sagona.”⁴⁰ Na xanbi ra, a mɔn yi xεtε, a yi a xarandiine li xixɔnli. A yi a fala Piyeri xa, a naxa, “E mi nɔxi luyε ε yεε ra yi n xɔn ma hali waxatidi?”⁴¹ E lu ε yεε ra yi, ε Ala maxandi, alogo ε nama bira

tantanni. E niin waxɔn feen fan koni ε fati bɛnden sɛnbe mi na.”

⁴² Yesu mɔn yi siga a firindeni, a sa Ala maxandi, a naxa, “N Fafe, xa tɔrɔya igelengenni ito mi nɔε masigε n na, fɔ a xa n li, i sagoon xa liga.”⁴³ A mɔn yi xεtε, a xarandiine li xiyε, bayo xixɔnla bata yi e suxu.

⁴⁴ A mɔn yi keli e fεma, a siga a saxandeni, a sa Ala maxandi, a mɔn yi na fala kedenna ti.⁴⁵ Na xanbi ra, a xεtε xarandiine fεma, a naxa, “E mɔn xima ba? E mɔn ε matabuma ba? A mato! Waxatin bata a li! N tan, Muxuna Dii Xεmɛn bata so hake kanne sɛnɛn bun ma iki.”⁴⁶ E keli, en siga, muxun naxan n yanfama, a n so yiini, na bata fa!”

Yesu suxu fena

Maraka 14.43-50, Luka 22.47-53, Yoni 18.3-12

⁴⁷ A yi falan tima waxatin naxan yi, Yudasi a xarandii fu nun firinna nde yi fa, gali gbeen yi biraxi a fɔxɔ ra saraxarali kuntigine nun sariya karamɔxɔne nun yamaan fonne naxanye xε. Silanfanne nun gbengbetenne yi e yii.‡⁴⁸ Naxan yi a yanfama, a a so yiini, na bata yi taxamasenni ito fala yamaan xa nun, a naxa, “N na muxun naxan sunbu,§ a tan nan na ra. E a suxu ken!”⁴⁹ Nanara, Yudasi yi a tinxin Yesu ra keden na, a naxa,

† 26:37: A sunu bayo a a kolon fa fala muxune a faxama nen. ‡ 26:47:

Silanfanna: Sofane yengεso degemana. § 26:48: sunbuna: Mɛn kaane yi darixi e bode xɔntɔnjε sunbuni, koni Yudasi yi a findi taxamasenna ra, a xa Yesu yita a yaxune ra.

“Karamoxo, i nuwali.” A yi a sunbu. ⁵⁰ Yesu yi a yabi, a naxa, “N xoyina, i faxi naxan na, na liga.”

Nayi, e yi Yesu suxu ken! ⁵¹ Naxanye yi Yesu foxo ra, na nde keden yi a silanfanna botin, a Saraxarali Kuntigi Singena konyin tunla sege a ma. ⁵² Yesu yi a fala a xa, a naxa, “I ya silanfanna raxete a funfuni, amasoto naxan birin silanfanna tongoma, ne faxama silanfanna nan na. ⁵³ I mi a kolon ba, fa fala n noe n Fafe Ala xile nen, a yi maleka gali gbee fu nun firin nafa n ma mafuren? ⁵⁴ Koni xa na liga, Kitabun fala xuiin kamalima* di nayi? Bayo a sebexi a fo a xa liga ikiini.”

⁵⁵ Yesu yi falan ti ganla xa, a naxa, “E bata fa n suxudeni silanfanne nun gbengbetenne e yii alo mafu tiin nan yi n na nun. N yi xaranna tima Ala Batu Banxini loxo yo loxo, koni e mi n suxu. ⁵⁶ Koni na birin ligaxi nen alogo nabine falan naxanye sebexi, ne xa kamali.”

Nayi, a xarandiine birin yi a rabejin, e yi e gi.

Yesu Yahudiya mangane yetagi

Maraka 14.53-65, Luka 22.54-55, 63-71, Yoni 18.13-14, 9-24

⁵⁷ Naxanye Yesu suxu, ne yi a xali Kayafa konni Saraxarali Kuntigi Singena, sariya karamoxone nun

yamaan fonne yi malanxi denaxan yi. ⁵⁸ Piyeri yi bira Yesu foxo ra, koni e nun ganla tagi kuya, han Saraxarali Kuntigi Singena tande ma. A yi so tanden ma e nun kantan muxune yi dexo alogo a xa a kolon a rajanma kii naxan yi.

⁵⁹ Saraxarali kuntigine nun kitisa yamaan birin yi katama wule seren ba feen na Yesu xili ma, alogo e xa a faxes. ⁶⁰ Koni hali muxu wuyaxi to fa wule seren ba a xili ma, e mi sese soto. Donxen na muxu firin yi ti e yetagi, ⁶¹ e naxa, “Xemeni ito naxa, a noe Ala Batu Banxin kale nen, a mon yi a ti soge saxan bun ma.” ⁶² Saraxarali Kuntigi Singen yi keli, a falan ti Yesu xa, a naxa, “Muxuni itoe naxan falama i xun ma, na yabi mi i xon ba?” ⁶³ Koni Yesu mi fala yo ti. Saraxarali Kuntigi Singen yi falan ti a xa mon, a naxa, “N na i rakoloma habadan Ala xinli, xa Alaa Muxu Sugandixin nan i tan na, Alaa Dii Xemena, na fala nxu xa.” ⁶⁴ Yesu yi a yabi, a naxa, “I bata a fala. Koni n xa a fala e birin xa, folo iki ma, e n tan Muxuna Dii Xemen toma doxi Ala Senbemaan yiifanna ma, e yi n famatdon to kore kundani.”

⁶⁵ Saraxarali Kuntigi Singen na me waxatin naxan yi, a yi a domani bo, a naxa, “A bata Ala rayelefu!† En mako mi fa sere yo ma sonon! E bata a fala jaxine me! ⁶⁶ E

* **26:54:** Kitabuna falan kamalima: Esayi 53.5 a falaxi a Alaa Muxu Sugandixin faxama nen yamaan yulubine fe ra. A na falaxi yanyina nde jee keme solofere benun a xa raba. † **26:65:** Musaa sariyan kui, muxun naxan na Ala rayelefu, na kannan a xa faxes. A mato Saraxaraline 24.16 kui.

mirixi a ma di?" E yi a yabi, e naxa, "A lan nen a xa faxa." ⁶⁷ Nayi, e yi e dɛgen puru Yesu yetagi, e yi a bɔnbɔ. ⁶⁸ E lu a maxɔdinɛ, e naxa, "I tan Alaa Muxu Sugandixina, a fala nxu xa fata Ala ra, nde i bɔnbɔxi?" †

Piyeri a mɛ fena Yesu ra

Maraka 14.66-72, Luka 22.56-62, Yoni 18.15-18, 25-27

⁶⁹ Piyeri yi dɔxi tanden ma waxatin naxan yi, Saraxarali Kuntigi Singena walikɛ jaxanla nde yi fa a fɛma, a naxa, "I tan fan yi Yesu Galile kaan fɔxɔ ra nun." ⁷⁰ Koni a yi a tandi e birin yetagi, a naxa, "N mi a kolon i waxi naxan fala fe yi." ⁷¹ Na xanbi ra, a yi siga tanden so dɛɛn na. Walikɛ jaxalan gbete yi a to. Muxun naxanye yi dɔxi na, a yi a fala ne xa, a naxa, "Xɛmɛni ito yi Yesu Nasarɛti kaan fɔxɔ ra nun." ⁷² Piyeri yi a tandi, a yi a kɔlɔ, a naxa, "N mi na xɛmɛn kolon!" ⁷³ Waxatidi danguxina, naxanye yi tixi na, ne yi fa Piyeri fɛma, e naxa, "A tan nan nde i tan fan na! Amasɔtɔ i fala ti kiin bata a yita nxu ra!" § ⁷⁴ Nayi, Piyeri yi a kɔlɔ dangane ra, a yi a fala, a naxa, "N mi xɛmɛni ito kolon mume!" Na waxatin yeteni dontonna yi wuga mafuren. ⁷⁵ Nayi, Yesu a falan yi rabira Piyeri ma, a naxa, "Benun dontonna xa wuga i a falama nen dɔxɔna ma saxan

fa fala i mi n kolon." Piyeri yi mini, a nimisa wugan ti!

27

E siga Yesu ra Pilati fɛma
Maraka 15.1, Luka 23.1-2,
Yoni 18.28-32

¹ Xɔtɔn xɔtɔn, saraxarali kuntigine nun yamaan fonne yi a ragidi, a e xa Yesu faxa. ² E yi a xidi, e siga a ra yamana kanna Pilati fɛma.

Yudasi faxa fena

Kɛwanle 1.18-19

³ Yudasi naxan Yesu yanfa, a a so yiini, na to a to, e bata Yesu yalagi sayaan na, a yi nimisa, a yi gbeti gbanan tonge saxanna raxete saraxarali kuntigine nun yamaan fonne ma. ⁴ A yi a fala, a naxa, "N bata yulubin liga, n muxun yanfa naxan mi hake yo ligaxi alogo e xa a faxa!" E yi a yabi, e naxa, "Nxu tan ma fe mi na yi, i ya feen nan na ra!" ⁵ Yudasi yi gbetin woli Ala Batu Banxini, a siga, a sa a yetɛ singan.

⁶ Saraxarali kuntigine yi gbetin matongo, e naxa, "A mi daxa gbetini ito xa sa en ma gbeti ramarade sarijanxini, bayo faxa tiin saren nan a ra." ⁷ E yi lan a ma a e xa na gbetin tongo, e feɛne rafalana nde a bɔxɔn sara na gbetin na, e yi na findi xɔɛ maluxunden na. ⁸ Nanara, han to, e na bɔxɔn xili bama a "Wuli Bɔxɔna." ⁹ Nayi, Nabi Yeremi naxan fala, na

† 26:68: Muxun naxanye a bɔnbɔma, ne mɔn a magelema na falan na. § 26:73: a fala ti kiina: Yanyina nde, a yi falan tima alo muxun naxanye kelixi Galile yamanani hanma Nasarɛti yamanana.

yi kamali, a naxa, “E yi gbeti gbanan tonge saxanne tongo, Isirayila kaane a sara gbetin naxan na. ¹⁰ E feƚe rafalana bɔxɔn sara a ra alo Marigina n yamari kii naxan yi.”*

Pilati yi Yesu maxɔdin

Maraka 15.2-5, Luka 23.3-5, Yoni 18.33-38

¹¹ Yesu yi ti yamana kannna yeƚagi, yamana kannna yi a maxɔdin, a naxa, “Yahudiyane mangan nan i tan na ba?”† Yesu yi a yabi, a naxa, “I bata a fala.” ¹² Koni saraxarali kuntigine nun yamaan fonne a kansun waxatin naxan yi, a mi fefe fala. ¹³ Nayi, Pilati yi a fala a xa, a naxa, “E i kansunma feen naxanye birin na, i mi ne me ba?” ¹⁴ Koni Yesu mi tin a yabe mumɛ, yamana kannna yi kabɛ kati!

E Yesu faxa feen nagidi

Maraka 15.6-15, Luka 23.13-25, Yoni 18.39-19.16

¹⁵ Nba, sanli ito na yi a li nun, yamana kannna yi darixi kasorasaan muxu keden bejinƚe nen, yamaan na wa naxan xɔn ma. ¹⁶ Na waxatini, kasorasa ɲaxina nde yi na naxan xili Baraba. ¹⁷ Nanara, Pilati yamana kannna yi yamaan malanxin maxɔdin, a naxa, “E waxi a xɔn ma n xa nde bejin, Baraba hanma Yesu naxan xili Alaa Muxu Sugandixina?” ¹⁸ Bayo a yi a kolon

yati, fa fala e Yesu soxi a yii xɔxɔlɔnyaan nan ma.

¹⁹ Pilati yi dɔxi kiti sadeni waxatin naxan yi, a ɲaxanla yi xeraan nasiga a ma, a naxa, “I nama fefe liga tinxin muxuni ito ra amasɔto n tɔrɔxi nen xiyeni a fe ra to ki faɲi!” ²⁰ Saraxarali kuntigine nun yamaan fonne yi yamaan nadin, a Pilati xa Baraba bejin, a yi Yesu faxa. ²¹ Yamana kannna yi e maxɔdin, a naxa, “E waxi a xɔn ma muxu firinni itoe, n xa nde bejin?” E yi a yabi, e naxa, “Baraba!” ²² Pilati yi e maxɔdin, a naxa, “Yesu naxan xili Alaa Muxu Sugandixina, e waxi a xɔn ma, n xa nanfe liga a ra?” E birin yi a yabi, e naxa, “A xa gbangban wudin ma.” ²³ Koni Pilati yi e maxɔdin, a naxa, “A fe ɲaxin mundun ligaxi?” Koni e sɔnxɔn yi siga gboɛ ayi, e naxa, “A gbangban wudin ma!”

²⁴ Pilati a to waxatin naxan yi, a mi yi nɛɛ sese ra, sɔnxɔn yi gboma ayi, a yi igen tongo, a yi a yiin naxa yamaan yeɛɛ xɔri, a naxa, “N gbee yo mi xemɛni ito faxa feni! E feen ni ito ra!” ²⁵ Yamaan yi a yabi, e naxa, “A wunla goronna xa lu nxu tan nun nxɔ diine xun ma!” ²⁶ Awa, na xanbi ra, Pilati yi Baraba bejin, a yi a yamari a e xa Yesu bulan, a yi a so e yii alogo e xa a gbangban wudin ma.

* **27:10:** A mato Sakari 11.12-13 nun Yeremi 18.2-3 nun 19.1-2 nun 32.6-15 kui.

† **27:11:** mangana: Yamana kannna yi waxi a kansun feen nin fa fala a murutɛxi a mangayaan nan ma. Xa a tan nan a yeƚe findi mangan na, na yi findima a yalagi xunna nan na.

*Sofane yi Yesu magele**Maraka 15.16-20, Yoni 19.2-3*

²⁷ Yamana kanna sofane yi Yesu xali yamana kan banxini, sofane ganla birin yi e malan a rabilinni. ²⁸ E yi a dugine ba a ma, e yi doma gbeela† ragodo a ma. ²⁹ E yi wudi yii nali kanne denbe komotin na mangaya taxamasenna ra, e yi a so a xunna, e dunganna so a yii. ³⁰ E yi e xinbi sin a bun ma, e lu a magele, e naxa, “I kene Yahudiyane mangana!” ³¹ E yi degen puru a ma, e yi a dunganna tongo, e yi a bonbo a xunna ma. ³² E to yelin a magele, e domaan ba a ma, e mon yi a maxidi a gbee dugine yi. Na xanbi ra, e yi siga a ra a gbangbandeni wudin ma.

*E yi Yesu gbangban wudin ma**Maraka 15.21-32, Luka 23.26-43, Yoni 19.17-27*

³² E yi minima taani waxatin naxan yi, e yi lan xemena nde ra, naxan yi xili Simon Sireni kaana. E yi na karahan, a xa Yesu gbangban wudin tongo. ³³ E yi fa na yireni denaxan xili Gologota, naxan bunna nen “xun xori yirena.” ³⁴ E yi manpaan so a yii naxan yi basanxi se gbete ra naxan xolo, alogo a xa a min, koni a to a lenna ti a ma, a mi tin a minne.

³⁵ E yi a gbangban wudin ma.* Na xanbi ra, e yi masensenna ti lan a dugine yitaxun feen ma. ³⁶ E yi doxo a kantandeni.

³⁷ E yi a kansun kedin sebe, e yi a gbangban a xun ma, e naxa, “Yahudiyane Mangan nan Yesu ito ra.”

³⁸ E yi mujade firin gbangban wudin ma Yesu fema, keddenna a yiifanna ma, bonna a komenna ma.

³⁹ Yamaan yi dangu a makonbe, e lu e xunni maxe, ⁴⁰ e naxa, “I tan naxan Ala Batu Banxin kalama, i mon yi a ti soge saxan, i yete rakisi! Xa Alaa Dii Xeme nan i tan na, goda, i keli wudin ke ra.” ⁴¹ Saraxarali kuntigine nun sariya karamoxone nun yamaan fonne fan yi a magele na kii nin, ⁴² e naxa, “A bonne rakisi nen, koni a mi noe a yete rakise! Isirayila mangana xa mi a tan na ba? A xa keli wudin ke ra, a goda be alogo nxu xa denkeleya a ma! ⁴³ A denkeleyaxi Ala ma, a naxa, a Alaa Dii Xemen nan a tan na. Nba, xa a rafan Ala ma, a xa a xunba!” ⁴⁴ Hali mujaden naxanye yi gbangbanxi wudin ma a dexon, ne fan yi a makonbi na kiini.

*Yesu faxa fena**Maraka 15.33-41, Luka 23.44-49, Yoni 19.28-30*

† **27:28:** Doma gbeela yi findixi mangayaan taxamasenna nde nan na. Yamaan to a kansun fa fala a bata a yete findi mangan na, sofane fa a mangayana fe magelema. **§ 27:29:** E dunganna so a yii alo mangaya dunganna a magele feen na.

* **27:35:** Sofane yi a yiine nun a sanne gbangban wudin ma, e yi a singan na kiini. E yi na ligama nen alogo muxune xa nenin benun e xa faxa.

⁴⁵ Sogen bata yi a ratinxin nun, dimin yi so yamanan birin yi han se din waxatin yi maso. ⁴⁶ Na waxatini, Yesu yi gbelegbele a kon xuini, a naxa, “Eli, Eli, lama sabakitan?” na bunna nεεn, “N ma Ala, n ma Ala, i n nabejinxi nanfera?”† ⁴⁷ Muxuna ndee yi tixi na yi, ne yi a xuiin mε, e naxa, “A Nabi Eli nan xilima.” ⁴⁸ E tan nde keden yi a gi mafuren, a sa dugi dungin tongo, a yi a sin minse muluxunxini, a yi a filin tamin jɔε ra, a yi a ti a xa, a xa a min. ⁴⁹ Koni bonne naxa, “A mamε, en na a mato xa Nabi Eli fa a rakise.”

⁵⁰ Yesu mɔn yi a xui ramini fangan na, a niin yi ba.

⁵¹ Dugin naxan yi singanxi Ala Batu Banxin tagi, na yi bɔ firinna ra, fɔlɔ a xunna ra han a sanbun na. Bɔxɔn yi xuruxurun, fanyene yi bɔ. ⁵² Gaburune yi rabi, faxa muxu sarijanxina ndee yi keli. ⁵³ E keli gaburune kui. Yesu keli xanbini sayani, e yi siga Taa Sarijanxini, e mini kenenni muxu wuyaxi xa.

⁵⁴ Sofa kemεn kuntigin nun a sofaan naxanye yi Yesu kantanma, ne to bɔxɔn to xuruxurunjε, e nun feen naxanye birin bata liga, e yi gaxu kati! E yi a fala, e naxa, “Alaa Dii Xεmεn nan yi a ra yati!”

⁵⁵ Naxanla naxanye yi biraxi Yesu fɔxɔ ra keli Galile yamanani, naxanye yi a malima nun, ne wuyaxi yi na, e tixi wulani, e a matoma. ⁵⁶ Mariyama

Magadala kaan yi ne yε nun, e nun Mariyama, Yaki nun Yusufu nga, e nun Sebede a dii xεmεne nga.

Yesu maluxun fena
Maraka 15.42-47, Luka
23.50-56, Yoni 19.38-42

⁵⁷ Ninbanna to a li, nafulu kanna nde yi fa naxan yi xili Yusufu Arimate kaana, Yesu a xarandiina nde nan yi a fan na. ⁵⁸ A yi siga Pilati fεma, a yi a maxɔdin Yesu binbina fe ma. Pilati yi e yamari, a e xa Yesu binbin so Yusufu yii. ⁵⁹ Nanara, Yusufu yi a binbin tongo, a yi a kasangen dugi fixeni, ⁶⁰ a sa a maluxun gaburun na fanye kui gexini alo faran yili, a yi baxi naxan gedeni a yetε xa nun. Na xanbi ra, a yi gεmε belebelen makutukutu gaburun dε ra, a siga. ⁶¹ Mariyama Magadala kaan nun Mariyama bonna yi dɔxi na nun, e yeεn lanxi gaburun ma.

Gaburu kantanne
⁶² Yuma lɔxɔn xɔtɔn bode, saraxarali kuntigine nun Farisi muxune yi siga Pilati fεma, ⁶³ e naxa, “Nxu fafe, wule falani ito yi a nii ra waxatin naxan yi, nxu xaxili dɔxi na xɔn ma, a fala nεn, a naxa, ‘Soge saxan na dangu waxatin naxan yi, n mɔn kelima nεn sayani.’” ⁶⁴ Na ma, i xa yamarin fi, gaburun xa kantan ken, han a soge saxande lɔxɔni alogo a xarandiine nama fa a binbin muja, e siga a ra. E yi a fala yamaan xa fa fala ‘A bata

† 27:46: A mato Yaburin 22.2 kui.

keli sayani.' Xa ito liga, wule dɔnxɛni ito naxuma ayi nɛn dangu a fɔlɔn na." ⁶⁵ Pilati yi a fala e xa, a naxa, "Ɛ kantan muxune tongo, e xa sa gaburun kantan alo e nɔɛ a ra kii naxan yi." ⁶⁶ Nanara, e yi siga, e sa gaburun dɛɛn nagali ki fɔɲi, e taxamasenna sa a ma, e yi a kantan sofane lu na yi.

28

Yesu keli fena sayani

Maraka 16.1-10, Luka 24.1-12, Yoni 20.1-10

¹ Matabu Lɔxɔn danguxina, xati lɔxɔn subaxani, Mariyama Magadala kaan nun Mariyama bonna yi siga gaburu matodeni. ² Bɔxɔn yi xuruxurun gbeen ti. Marigina malekan yi godo keli kore, a yi gɛmɛ gbeen maku-tukutu, a dɔxɔ a fari. ³ Na malekan yetagin yi luxi alo kuyen na a ɲinna masɔxɔn, a dugine yi fixa alo balabalan kɛsɛna. ⁴ Kantan muxune yi gaxu han e xuruxurun, e yi fuga a ra, e lu alo faxa muxune. ⁵ Koni malekan yi falan ti naxanle xa, a naxa, "Ɛ nama gaxu, n na a kolon fa fala ɛ Yesu nan fenma naxan gbangban wudin ma. ⁶ A mi be yi, a bata keli alo a a fala kii naxan yi. Ɛ fa a saden mato. ⁷ Ɛ siga mafurɛn, ɛ sa a fala a xarandiine xa, ɛ naxa, 'A bata keli sayani, ɛ sa a lima Galile yamanani, ɛ a toma nɛn na yi!' N bata a fala ɛ xa iki."

⁸ Nanara, e keli gaburun yireni mafurɛn gaxun nun

sɛwani, e siga e giyɛ, e sa a fala a xarandiine xa.

⁹ Yesu yi e ralan mafurɛn, a naxa, "Ɛ nuwali." E yi fa a sanna suxu, e yi a batu. ¹⁰ Yesu yi a fala e xa, a naxa, "Ɛ nama gaxu, ɛ siga, ɛ sa a fala ngaxakedenne xa, a e xa siga Galile yi, e sa n toma mɛnna nin."

Kantan muxune dentɛgɛna

¹¹ Naxanle mɔn yi kira yi waxatin naxan yi, sofaan naxanye yi gaburun kantanma, na ndee yi xɛtɛ taani. Feen naxan birin ligaxi, e na fala saraxarali kuntigine xa. ¹² Saraxarali kuntigine nun yamaan fonne yi e bode to, e lan fe keden ma, e gbeti gbeen so sofane yii. ¹³ E yi a fala e xa, e naxa, "Ɛ xa ito fala, ɛ naxa, 'A xarandiine bata fa kɔɛɛn na, e yi a binbin muɲa, nxu yi xiin waxatin naxan yi.' ¹⁴ Xa yamana kanna na mɛ, nxu a mafanɲɛ, nxu yi ɛ ba kɔntɔfinli." ¹⁵ Kantan muxune yi gbetin nasuxu. E naxan fala e xa, e yi na liga. Na falan yi xuya ayi na kiini Yahudiyane tagi han to.

Yesu yi a xarandiine xe

Maraka 16.14-18, Luka 24.36-49, Yoni 20.19-23, Kewanle 1.6-8

¹⁶ Xarandii fu nun kedenna yi siga Galile yamanani geyaan fari Yesu naxan ma fe fala e xa. ¹⁷ E to a to, e yi a batu. Koni siken yi ndee yi. ¹⁸ Yesu yi a maso e ra, a naxa, "Ɛnɛn birin bata fi n ma kore xɔnna nun bɔxɔ xɔnna fari. ¹⁹ Nayi, ɛ siga, ɛ sa siyane birin findi n ma xarandiine

ra, ε yi e rafu igeni n Fafe
 Ala nun a Dii Xεμεη nun a
 Nii Sariηanxin xinli, ²⁰ n na ε
 yamarixi naxanye birin ma,
 ε yi e xaran ne suxun ma. A
 mato, n luma nεη ε xεn ma
 waxatin birin han dunuηa
 raηanni.”

Maraka Maraka Yesu a Fe Xibaru Fajin Naxan Sebe

Yesu fɔxɔrabira naanin nan Marigi Yesu a taruxun nun a falane seβε Alaa Nii Sarijanxin barakani: Matiyu, Maraka, Luka, e nun Yoni. Muxune laxi a ra a Maraka a gbeen sebexi nen alogo Romi kaane xa denkeleya Yesu ma. A feene yebaxi kiina nde yi alogo Romi kaane xa la Yesu senben na. Yesu kabanako feen naxanye ligaxi, ne nan yebaxi dangu Yesu xaranna ra Maraka gbeen kui.

Maraka Kitabun yireni ito sebexi nen jee tonge saxan joxɔndɔn Yesu te xanbini kore xonna ma. Kitabun yireni ito Yesu rafu feen nan singe yebama igeni. A mi a bari feen yebama. Yesu dunuɗa yi gidini, a xaran wuyaxi ti nen a yamaan xa. A mɔn kabanako fe wuyaxi liga nen. Maraka na nan yebama Ningila Yesu kui. Dɔnxɛn na, a Yesu a sayaan nan yebama e nun a rakeli fena sayani.

*Yoni Marafu Tiina kawan-
dina*

*Matiyu 3.1-12, Luka 3.1-
18, Yoni 1.19-28*

¹ Ningila Yesu a fe fɔlɔn ni ito ra, Alaa Muxu Sugandixina, Alaa Dii Xɛmena.* ² A

* **1:1:** Yesu yatexi Alaa Dii Xɛmen na bayo a fafe mi toxi dunuɗa yi. Ala nan a falaxi a xa da a nga kui, a yi da. Na feen sebexi Luka 1.34-35 nan kui. † **1:3:** Esayi 40.3

sebexi Nabi Esayi Kitabun kui, a naxa,

“N nan n ma xeraan nasigama nen i yee ra, a kiraan nafala i xa.

³ Muxuna nde xuiin minima tonbonni,

a naxa, ‘E kirani tɔn Marigin yee ra,

e kirane matinxin a xa!’ ”†

⁴ Nanara, Yoni yi mini kenenni tonbonni, a lu yamaan nafuye igeni e tubi feen na Ala ma, a e kawandi, a e xa e xun xanbi so e yulubine yi, e yi rafu igeni alogo e yulubine xa xafari. ⁵ Yudaya kaane nun Yerusalɛn kaane birin yi siga a fema. E yi e ti e yulubine ra. A yi e rafu igeni Yurudɛn baani e tubi feen na. ⁶ Nɔgɔme xabe dugin nan yi ragodoxi Yoni ma, a tagi xidixi kidin na. A yi baloma tuguminne nun kumin nan na. ⁷ A yi kawandin ba yamaan xa, a naxa, “Naxan fama n tan xanbi ra, na senben gbo dangu n tan na, n mi sa lan nen n xa findi a sankidin luti fulunna ra. ⁸ N tan e rafuma igen nin iki, koni a tan e rafuma Alaa Nii Sarijanxin nin.”

Yesu rafu fena igeni

*Matiyu 3.13-4.11, Luka
3.21-22, 4.1-13*

⁹ Na xanbi ra, Yesu yi fa sa keli Nasarɛti taani Galile yamanani. Yoni yi a rafu Yurudɛn baani. ¹⁰ Yesu yi a rake-lima igeni waxatin naxan yi, a yi kore xonna to rabiyɛ, Alaa Nii Sarijanxin yi godo a ma ganba sawurani. ¹¹ A yi fala

xuiin me keli kore, a naxa, “N nafan Dii Xemen ni i tan na. I bata n kenen ki faji.”

¹² Na waxati yeteni, Alaa Nii Sarijanxin yi a rasiga tonbonni. ¹³ A yi lu na yi soge tonge naanin. Setana yi kata a xa a ratantan. Yesu nun burunna subene nan yi a ra. Malekane fan yi fa a mali.

Yesu yi muxu naanin xili

Matiyu 4.12-22, Luka 4.14-15, 5.1-11

¹⁴ E yelin xanbini Yoni se kasoon na, Yesu yi siga Galile yamanani. A sa Alaa falan Xibaru Fajin kawandin ba yamaan xa, ¹⁵ a naxa, “Waxatin bata a li, Alaa Mangayaan bata maso. E e xun xanbi so e hakene yi, e denkeleya n ma falan Xibaru Fajin ma.”

¹⁶ Awa, Yesu yi sigan tima Galile Daraan dexon ma waxatin naxan yi, a yexe suxun muxu firin to, Simon nun a ngaxakedenna Andire. E yi yexe suxu nin yalaan na darani. ¹⁷ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E bira n foxo ra. N xa e findi muxu fenne ra Ala xa alo e yexen suxuma kii naxan yi.” ¹⁸ E yi e yalane bira mafuren! E bira a foxo ra. ¹⁹ Yesu mon yi siga yeen na ndedi, a yi Yaki nun a ngaxakedenna Yoni to, Sebede a dii xemene. E yi e yalane yitonna kunkin kui. ²⁰ Yesu yi e xili keden na. E yi e fafe Sebede nun walikene lu kunkin kui, e bira Yesu foxo ra.

Yinnan muxun naxan foxo ra

Luka 4.31-37

²¹ E yi sa Kaperunan taan li. Yesu yi so salide banxini Matabu Loxoni, a yi lu xaranna tiye. ²² Yamaan yi kabε Yesu xaran ti kejaan ma, amasoto a yi xaranna tima Ala senben nin. A mi yi luxi alo sariya karamoxone. ²³ Na waxatin yeteni, xemena nde yi e salideni yinna jaxin yi naxan foxo ra. Yinnan yi xemene nasoxo, a yi falan ti a xon, ²⁴ a naxa, “Yesu Nasareti kaana, i waxi nanse xon ma nxu xa? I faxi nxu halagiden nin ba? N ni i kolon, Alaa muxu sarijanxin nan i tan na.” ²⁵ Yesu yi yinnan yamari a sobeen na, a naxa, “I dundu, xete xemeni ito foxo ra.” ²⁶ Yinna jaxin yi xemene naxuruxurun kati! A gbelegbele, a xete a foxo ra. ²⁷ Muxune yi kabε, e yi e bode maxodin folo, e naxa, “Nanse ito ra, xaran neneni ni ito ra ba, Ala senben naxan yi? A yinna jaxine yamarima, e yi a falan suxu.” ²⁸ Muxune yi Yesu a fe xibarun me Galile yamanan yiren birin yi mafuren!

Yesu yi muxu wuyaxi rakendeya

Matiyu 8.14-17, Luka 4.38-41

²⁹ E to mini salide banxini, Yesu nun Yaki nun Yoni yi siga Simon nun Andire konni keden na. ³⁰ Simon bitan gilen furaxin yi saxi banxini, a fatin wolonxi a ma. E yi a fe fala Yesu xa sa! ³¹ Yesu yi siga na jaxanla fema, a yi a suxu a yiin ma, a yi a

mali, a yi a rakeli. Fati ma-wolonna yi a bejin, a wali folo e xa. ³² Ninbanna ra, sogen godo xanbini, yamaan yi fa furetane birin na Yesu fema e nun jinan jaxine muxun naxanye foxo ra. ³³ Taan birin yi e malan deen na. ³⁴ Yesu yi furetɔ wuyaxi rakendeya furen sifan birin ma, a jinan wuyaxi kedi muxune foxo ra. Koni a mi yi tinma jinnan yi falan ti hali ndedi amasoto e yi a kolon.

Yesu yi kawandin ba Galile yi

Luka 4.42-44

³⁵ Na xoton bode subaxani, Yesu yi keli, a mini, a siga yire madunduxina nde yi Ala maxandideni. ³⁶ Koni Siman nun a lanfane yi siga Yesu fendeni. ³⁷ Awa, e a toxina, e yi a fala a xa, e naxa, “Muxune birin i fenma iki.” ³⁸ Koni Yesu yi e yabi, a naxa, “En siga taa gbete ye yi be dexon ma, alogo n mon xa sa kawandin ba menne fan yi, amasoto n fahi na nan ma.” ³⁹ Nayi, a yi siga Galile yamanan yiren birin yi, a sa kawandin ba salide banxine kui, a yi jinnan kedi.

Yesu yi dogonfontɔn nakendeya

Matiyu 8.1-4, Luka 5.12-16

⁴⁰ Dogonfontɔn yi fa Yesu fema, a yi a xinbi sin a bun ma. A yi a mafan, a naxa,

“Xa i tinje, i nae n nakendeye nen.” ⁴¹ Yesu yi kininkinin a ma han, a yi a yiin sa a ma. A yi a yabi, a naxa, “N bata tin, i xa kendeya!” ⁴² Dogonfonna yi a bejin sa! Xemen yi kendeya. ⁴³ Na xanbi ra, Yesu yi a maxadi ken ken, a yi a rasiga keden na, ⁴⁴ a naxa, “I tuli mati, i nama a fala muxu yo xa. Koni siga saraxaraliin fema mafuren, a xa i mato. Na xanbi ra, i saraxan ba i rasarijan feen na alo Nabi Musa a yamari kii naxan yi. Na findima nen sereyaan na saraxaraline xa.”† ⁴⁵ Koni xemen yi siga yiren birin yi, a sa feni ito fala muxune birin xa. A yi a fala kati, han Yesu mi yi fa nae soe taani kenenni, a lu a danna burunna ra. Yamaan yi fa a fema sa keli yiren birin yi.

2

*Yesu yi lebutennarakendeya
Matiyu 9.1-8, Luka 5.17-26*

¹ Waxatidi danguxina, Yesu yi xete Kaperunan taani. Yamaan yi a me a Yesu bata fa a konni. ² Muxu wuyaxi yi e malan na yi. E na rafe han hali tandeni, tide mi yi fa na. Yesu yi Alaa falan kawandi ba e xa. ³ Muxu naanin yi fa xeme lebutenna nde ra e yii. ⁴ E mi yi nae Yesu masote amasoto yama gbeen yi na yi. Nanara, e yalenna raba

† **1:44:** dogonfontona: Alaa sariyan kui, dogonfontɔn mi yi daxe a xa so taani. A yi luma taan fari ma nen. Saraxaraline nan yi muxun fatin matoma a yi a fala, xa na kanna sarijan, hanma xa a mi sarijan. Muxu gbete mi yi a yiin dinje dogonfontɔn na, bayo na yi na kanna sarijanna kalama nen. A mato Saraxaraline 13.45-46. Xa dogonfonna na ba muxun ma, fo a xa saraxan ba alogo a mon xa sarijan kii naxan yi, a fa so taani, a daxe a konni. A mato Saraxaraline sora 14.

banxin fari Yesu xun ma. E xεmεn nagodo Yesu ma na yalenna ra, a saxi a sa seni. ⁵ Yesu to e denkeleyaan to, a yi a fala lεbutenna xa, a naxa, “N ma dii, i yulubine bata mafelu.”

⁶ Sariya karamoxona ndee yi dōxi na yi, ne yi e miri e yete ma, e naxa, ⁷ “A falan tima na ki nanfera? A bata Ala rayelefu. Muxu yo mi nōe yulubine mafeluyε fō Ala keden peena!” ⁸ Yesu yi e miriyaan kolon mafuren! Nanara, a yi a fala e xa, a naxa, “E mirima fe sifani itoe ma nanfera? ⁹ Nanse fala raxolo lεbutenna xa, ‘I yulubine bata mafelu’ hanma ‘Keli, i ya sa seen tongo, i sigan ti?’ ¹⁰ N na yitama ε ra nen nayi fa fala senbena n tan Muxuna Dii Xεmεn yii dunuja yi, n muxun mafelu a yulubine ra.” A yi a fala lεbutenna xa, a naxa, ¹¹ “N na a falama i xa, keli i i ya sa seen tongo, i siga i konni.” ¹² Xεmεn yi keli mafuren, a yi a sa seen tongo, a sigan ti e birin yeε xōri. E birin yi kabε kati! E yi Ala tantun, e naxa, “Nxu munma ito joxonna to singen mumε!”

Yesu yi Lewi xili

Matiyu 9.9-13, Luka 5.27-32

¹³ Yesu mōn yi siga daran dε, yama gbeen yi fa a fema, a e xaran fōlo. ¹⁴ A yi sigama waxatin naxan yi, a mudu

maxinla nde to, a xili Lewi, Alifaa dii xεmεna, a yi dōxi mudu maxilideni. Yesu yi a fala a xa, a naxa, “Bira n fōxō ra.” Lewi yi keli, a bira a fōxō ra. ¹⁵ Na xanbi ra, Yesu yi siga a dεgedeni Lewi a banxini. Mudu maxinla nun hake kan wuyaxi yi dōxō e dεgedeni Yesu nun a xarandiine fema, bayo na muxu sifan wuyaxi yi biraxi a fōxō ra. ¹⁶ Farisi muxu* sariya karamoxona ndee yi Yesu to a dεge hake kanne nun mudu maxinle fema. Nanara, e yi a xarandiine maxōdin, e naxa, “Nanfera Yesu a dεgema mudu maxinle nun hake kanne fema?” ¹⁷ Yesu yi e xuiin mε, a yi e yabi, a naxa, “Muxun naxan kendε na mako mi seribaan ma fō furetōne. N mi faxi tinxin muxune xan xilideyi fō hake kanne.”

Sun suxun maxōdinna

Matiyu 9.14-17, Luka 5.33-39

¹⁸ Yoni a xarandiine nun Farisi muxune yi sunna suxuma. Muxuna ndee yi fa Yesu fema, e yi a maxōdin, e naxa, “Nanfera Yoni a xarandiine nun Farisi muxune xarandiine sunna suxuma koni i gbeene mi sunna suxuma?” ¹⁹ Yesu yi e yabi, a naxa, “Naxalandi kanna nεma jaxalandi tiine fema, e sunna suxε ba?† Na mi ligε, xa a e fema!

* **2:16:** Farisi muxune: Yahudiyane nan yi muxuni itoe ra naxanye lan ma fe yi a ra, e xa dinan suxu kii kedenni. E tan nan e sōbe so Nabi Musaa sariyan suxun ma dangu Yahudiyān bonne ra. E mōn yi e benbane namunne suxuma kii xōdεxeni. E tan yi laxi malekane ra. E mōn yi laxi a ra a muxune kelima nen sayani. † **2:19:** Naxalandi kanna: Yesu nan luxi alo jaxalandi kanna sandani ito kui. A bunna nen, fa fala muxune mi sunna suxuma sewa waxatine yi.

²⁰ Koni waxatina nde fama, jaxalandi kanna bama nen e ye. Na waxatini, e sunna suxuma nen. ²¹ Muxu yo mi dugi nene dungin tonge, a yi dugi fonna beteren a ra. †
Xa a na liga, a dugi nenen boma nen a fonna ra, a yinla yi ragbo ayi. ²² Muxun mi manpa nenen se se sase fonna kui. Xa a na liga, manpa nenen se saseen kalama nen, se saseen nun manpaan yi kala. Koni manpa nenen sama se sase nenen nan kui.”

Matabu Loxona fe

Matiyu 12.1-8, Luka 6.1-5

²³ Yesu nun a xarandiine yi danguma xena nde ma Matabu Loxona nde yi, a xarandiine yi sansi tonsonne ratorondon folo. ²⁴ Nanara, Farisi muxune yi a fala Yesu xa, e naxa, “I ya xarandine feen naxan ligama, na mi daxa Matabu Loxoni.” §
²⁵ Yesu yi e yabi, a naxa, “E munma na xaran ba, kamen Dawuda nun a foxorabirane suxu waxatin naxan yi?”*
²⁶ A so nen Alaa banxini Saraxarali Kuntigi Singena Abiyatari waxatini, a yi Alaa buru ralixin don muxe mi daxa a xa naxan don fo saraxaraline. Dawuda mon yi ndee so a foxorabirane fan yii.” ²⁷ Yesu mon yi a fala e xa, a naxa, “Matabu Loxon daxi muxun nan xa, muxun xa mi daxi Matabu Loxon xa.”
²⁸ Nanara, n tan Muxuna Dii

Xemen nan Matabu Loxon kanna ra.”

3

Xeme yii madonxina fe

Matiyu 12.9-14, Luka 6.6-

11

¹ Na xanbi ra, Yesu mon yi siga salide banxini. A yi xeme yii madonxina nde li menni. ² E yi lu Yesu matoe xa a xemen nakendeye Matabu Loxoni alogo e xa a kansun na fe ra. ³ Yesu yi a fala xeme yii madonxin xa, a naxa, “Keli, i fa yamaan yetagi be.”
⁴ Na xanbi ra, a yi yamaan maxodin, a naxa, “Matabu Loxoni, nanse daxa a xa liga, a jaxin ba, xa a fajina? En yi muxun niin nakisi ba, xa en yi a halagi?” Koni e mi fefe fala. ⁵ Yesu xoloxin yi e mato. A sunu e kininkin-intareyana fe ra ki faji. A yi a fala xemen xa, a naxa, “I yiini bandun.” A yi a yiini bandun, a kendeya. ⁶ Nanara, Farisi muxune yi mini mafuren! E nun Herode a muxuna ndee yi sa e bode to, e Yesu faxa feni ton.

Yamaan yi e malan daraan de

⁷ Yesu nun a xarandiine yi siga Galile Daraan dexon ma, yama gbeen yi bira a foxo ra keli Galile yamanani, e nun Yudaya ⁸ nun Yerusalen nun Idumeya nun Yuruden baan kidimaan nun Tire taan nun Sidon taan nabilinni.

† **2:21:** dugi nenen: Yesu a sariya nenen mi se Nabi Musaa sariya fonna ma. Sariya fonna mon mi se sariya nenen ma. § **2:24:** Farisi muxune namunne mi yi tinje wali yo xa ke Matabu Loxoni. Na feen sebexi Xoroyaan 20.8-10 kui. Farisi muxune fena ndee saxi sariyan fari, e naxa, a hali muxu soxolexine mi yi maliye na loxoni. * **2:25:** A mato Samuyeli Singen 21.2-7.

Yesu yi feen naxanye ligama, yamaan yi na με, e yi fa a fema. ⁹ A yi a fala a xarandiine xa a e xa kunkina nde fen a xa, alogo yamaan nama a yigβeten. ¹⁰ A bata yi muxu wuyaxi rakendeya nun. Furetone birin yi kataxi alogo e xa e maso a ra, e yi e yiin din a ra. ¹¹ Nba, yinna naxine yi muxun naxanye foxo ra, ne a to waxatin naxan yi, e bira a bun ma, yinna naxine yi lu e ragbelegbelε, e falan ti e xon, e naxa, “Alaa Dii Xemen nan i tan na.” ¹² Koni a yi yinnane yamari, a e nama a fe fala.

Yesu yi xera fu nun firinne yeba

Matiyu 10.1-4, Luka 6.12-16

¹³ Awa, Yesu yi te गयाan fari. A yi waxi muxun naxanye xon ma, a yi ne xili, e yi fa a fema. ¹⁴ A yi muxu fu nun firin sugandi, a naxanye findi xerane ra alogo e xa lu a fema, ¹⁵ a yi e rasiga kawandi badeni, a fangan so e yii e jinanne kedi. ¹⁶ A muxu fu nun firinna naxanye sugandi, ne nan itoe ra, Simon, Yesu naxan xili sa Piyeri,* ¹⁷ e nun Sebede a dii xemen Yaki nun a xunyen Yoni Yesu naxanye xili sa “Boyanerige.” Na bunna nen “Kuye Sarinna diine.” ¹⁸ E nun Andire nun Filipi nun Barotolome

nun Matiyu nun Tomasi nun Alifaa dii xemen Yaki nun Tade nun Simon e naxan ma a “Yahudiya siya xanuna,”† ¹⁹ e nun Yudasi Isakariyoti naxan Yesu yanfa, a a so yiini.

Yesu nun Yinna mangana fe

Matiyu 12.22-32, Luka 11.14-23, 12.10

²⁰ Na xanbi ra, Yesu yi xete banxini. Yama gbeen yi e malan na yi han Yesu nun a xarandiine mi yi fa nεe e dege feřen sote. ²¹ A denbayaan na με waxatin naxan yi, e siga a tongodeni, amasoto a denbayaan yi a falama nen, e naxa, “Seen bata so a yi.” ²² Sariya karamoxon naxanye fa sa keli Yerusalen taani, ne yi a fala, e naxa, “Belesebu nan a foxo ra!” Bonne naxa, “A yinnane kedima yinna mangan Belesebu barakan nin.” ²³ Nanara, Yesu yi e xili a fema, a sandana ndee sa e xa, a naxa, “Setana nεe Setana kede ba?” ²⁴ Xa yamanan bata yitaxun yengeni, na yamanan mi sabatima.† ²⁵ Yengen tanden naxan kui, na tanden mi sabatima. ²⁶ Xa Setana keli a yete xili ma, a mangayani taxunma yengeni nen. A mi sabatima, a janma nen na yi. ²⁷ Muxu yo mi nεe soe senbemana banxini, a yi a yii seene tongo, xa a mi

* **3:16:** Muxune mon Piyeri ma a Pita. nan yi ne ra naxanye yi Romi kaane yengema alogo Isirayila kaane xa mini e non bun ma.

† **3:24:** yamanana: Ninanne nun yinnane Setana senben bun alo yamanan nun a mangan kii naxan yi. Seen naxanye Setana senben bun, xa ne e bode kedi, na luxi nen alo yamanan na yitaxun. Nayi, Setana mi jinanne kede alo muxuni itoe a falama Yesu ma kii naxan yi.

† **3:18:** Yahudiya siya xanuna: Muxun

senbemaan xidi singen. § Na xanbi ra, a banxi kui seene tonge nen. ²⁸ Na xa jɔndin fala e xa, muxun yulubin naxan birin ligama, hali a na Ala rayelefu, Ala e mafeluyε nen na birin na. ²⁹ Koni muxun naxan na Alaa Nii Sariɔanxin nayelevu, na mi mafeluyε mumε, habadan yulubin luma a ma nen.” ³⁰ Yesu ito falaxi nen amasɔto muxune yi a falama nen, e naxa, “Yinna jaxin nan a fɔxɔ ra.”

*Yesu nga nun a xunyene fe
Matiyu 12.46-50, Luka
8.19-21*

³¹ Na xanbi ra, Yesu nga nun a xunyene yi fa. E ti tandeni, e xeraan nasiga a xilideni banxini. ³² Yamaan yi dɔxi Yesu rabilinni, e yi a fala a xa, e naxa, “A mato, i nga nun i xunyene tandeni e waxi i to feni.” ³³ Yesu yi e yabi, a naxa, “Ndee nga nun n xunyene ra?” ³⁴ Muxun naxanye dɔxi a rabilinni, a yi ne mato, a naxa, “N nga nun n xunyene mato be yi. ³⁵ Amasɔto muxun naxanye Ala sagoon ligama, ngaxakeden xememaan nun a jaxalanmaan ne nan na e nun n nga.”

4

*Sansi wonla fe sandana
Matiyu 13.1-9, Luka 8.4-8*

¹ Na xanbi ra, Yesu mɔn yi xaranna fɔlɔ daraan de. Yama gbeen yi malan a fema han a yi so kunkin kui daraan xun

ma. Yamaan yi lu baan xe deen xɔn ma. ² A yi e xaran fe wuyaxi ma sandani. A yi a fala e xa a xaranni, a naxa, ³ “E tuli mati. Xee biina nde yi mini, a siga a sansiin wolideni. ⁴ A yi sansiin wolima waxatin naxan yi, ndee yi bira kiraan xɔn ma. Xɔline yi ne don. ⁵ Ndee yi bira fanyen fari bendε gbee mi yi denaxan yi. E yi soli mafuren, amasɔto benden mi yi gbo na yi. ⁶ Sogen to te, e yi lisi a ra, e xara, bayo e salenne mi yi godoxi bɔxɔni ki faji. ⁷ Sansina ndee yi bira seXe jali kanne tagi, seXene yi gbo, e yi e don, e mi bogi. ⁸ Koni ndee yi bira bɔxɔ fajini, e soli, e sabati, e bogi, e keden kedenna birin yi tonge saxan sɔto hanma tonge sennin, hanma kemε.” ⁹ Yesu yi a fala, a naxa, “Xa tunla naxan xɔn, a feen mε, na xa a tuli mati!”

*Sandane sa xunna
Matiyu 13.10-17, Luka 8.9-10*

¹⁰ Yesu yi a danna waxatin naxan yi, muxun naxanye nun a xarandii fu nun firinne yi a rabilinni, ne yi a maxɔdin sandane fe ma. ¹¹ Yesu yi e yabi, a naxa, “Alaa Man-gayaan wundo feen bata so ε tan yii. Koni muxun naxanye a fari ma, ne feen birin mema sandan nin ¹² bayo, ‘E seen matoma nen han, koni e mi a yigbema. E e tuli matima nen han, koni e mi fefe famuma,

§ 3:27: Sandani ito kui, Setana findixi senbemaan nan na. Xa Yesu bata muxune ba Setana yinna jaxine senben bun ma, nayi, Yesu bata Setana xidi. * 4:12: Esayi 6.9-10

alogo e nama maxετε, e yulubine yi xafari.* ”

Yesu yi sandan bunna ye ba Matiyu 13.18-23, Luka 8.11-15

¹³ Na xanbi ra, Yesu yi e maxɔdin, a naxa, “E mi sandani ito bunna kolon ba? Xa ε mi ito kolon, ε sandan bonne bunne kolonma di?”

¹⁴ “Awa, sansi wonla Alaa falan nan wolima. ¹⁵ Muxuna ndee luxi nen alo sansiin naxanye bira kiraan xɔn ma. E na Alaa falan me tun, Setana yi fa, a yi a ba e yi. ¹⁶ Muxuna ndee luxi nen alo sansiin naxanye bira fanyen fari. E na Alaa falan me, e a suxuma nen sewani mafuren! ¹⁷ Koni salen mi e bun ma, e mi buma. Tɔrɔn nun besenxɔnyaan na fa Alaa falana fe ra, e birama nen tantanni mafuren! ¹⁸ Muxuna ndee luxi nen alo sansiin naxanye bira sexejali kanne tagi. E Alaa falan me, ¹⁹ koni dunuja xaminne nun nafunla fe kunfan nun nata gbete ye yi a liga e falan bejin, a tɔnɔn mi lu e ma. ²⁰ Koni muxuna ndee luxi nen alo sansiin naxanye bira bɔxɔ fajini. E Alaa falan mema nen, e yi a suxu, e bogi. Ndee yi tonge saxan namini, ndee tonge sennin, ndee kemε.”

Lenpun dɔxɔ fena seen bun ma

Luka 8.16-18

²¹ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Lenpun dɔxe deben bun ma hanma saden bun ma ba? A mi dɔxɔma seen xan fari ba? ²² Feen naxanye birin luxunxi, ne makεnenma nen. Feen

naxanye birin wundoni, ne minima nen kenenni. ²³ Xa tunla naxan ma a feen me, na xa a tuli mati!” ²⁴ A mɔn yi a fala e xa, a naxa, “E feen naxan mexi, ε na fe liga ε yeren ma. E ligaseen naxan yatema bonne xa, Ala fan na yatema ε xa nen, a yi nde sa a fari. ²⁵ Seen muxun naxan yii, nde mɔn soma nen na yii, koni se mi muxun naxan yii, hali naxan di a yii, na bama nen a yii.”

Sansi xɔnna fe sandana

²⁶ Yesu mɔn yi a fala, a naxa, “Alaa Mangayaan luxi nen alo xemεn naxan a sansiin woli a xεen ma. ²⁷ Xa a xi, xa a mi xi, kɔεen ba, yanyin ba, sansi xɔnna solima nen, a yi gbo, koni a tan mi a liga kiin kolon. ²⁸ Bɔxɔn nan bogi seene raminima a yete ra. A solima nen singe, na xanbi ra, a sabati, dɔnxεn na a yi bogi. ²⁹ A na mɔ waxatin naxan yi, xemεn yi wɔliten naso a ra, bayo a xaba waxatin bata a li.”

Sansi xurina fe sandana

Matiyu 13.31-32, 34, Luka 13.18-19

³⁰ Yesu yi maxɔdinna ti, a naxa, “En na Alaa Mangayaan sama nanse ma, hanma en nɔe a yebe sandan mundun xɔn? ³¹ A luxi nen alo sansi kesε xuridin† naxan xurun dangu se kesεn birin na muxune naxanye sima. ³² Koni a na si, a gboma nen han a dangu sansine birin na. A yiine yi gbo han xɔline yi e

† 4:31: Sansini ito xili nen mutaridi.

tεene sa a yiine yi, a nininna ra.”

³³ Yesu yi Alaa falan nali e ma sanda sifani ito wuyaxi xɔn, e yi nɔε naxanye famunɲε. ³⁴ A mi yi falan tima e xa, xa a mi sandan sa. Koni e nun a xarandiine nεma yi e danna, a yi e birin yeɓama nεn e xa.

*Yesu yi foye gbeen yamari
Matiyu 8.23-27, Luka 8.22-*

25

³⁵ Na lɔxɔn ɲinbanna ra, Yesu yi a fala a xarandiine xa, a naxa, “En gidi daraan kidi ma.” ³⁶ Nayi, e yi keli yamaan ye, e sa so kunkin kui Yesu yi dɔxi naxan kui. Kunki gbeteɓe fan yi a dεxɔn. ³⁷ Foye gbeen yi keli, igen mɔrɔnne† yi so fɔlɔ kunkin kui, a yi luxi ndedi kunkin xa rafe igen na.

³⁸ Yesu yi xima kunkin kui xanbin na, a xunna saxi xunbunsaan fari. E yi a raxulun, e yi a fala a xa, e naxa, “Karamɔxɔ, i ya fe mi nxu faxa feni ba?” ³⁹ Yesu yi keli, a foyen nun igen mɔrɔnne yamari, a naxa, “I raxara, i sabari!” Foyen yi dɔxɔ, na yi madundu yenyen! ⁴⁰ Na xanbi ra, Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E gaxuxi nanfera? Denkeleya mi ε yi singe ba?” ⁴¹ Koni e gaxu kati! E a fala e bode xa, e naxa, “Nde xεmeni ito ra? Hali foyen nun igena a falan suxuma!”

† 4:37: Igen mɔrɔnne: alo foyen na so igeni.

5

*Yesu yi muxun nakεndeya
yinnane naxan fɔxɔ ra*

Matiyu 8.28-34, Luka 8.26-

39

¹ E yi dangu Galile Daraan bode fɔxɔn na Gadara yamanani. ² Yesu godo nεn kunkin kui tun, xεmena nde yi fa sa keli bilingan yireni, yinna ɲaxin yi naxan fɔxɔ ra. ³ Na xεmen yi bilingan yiren nin, muxu yo mi yi fa nɔε a xide sɔnɔn, hali yɔlɔnxɔnna ra. ⁴ Amasɔtɔ e bata yi a sanne balan wuren na, e a yiine xidi yɔlɔnxɔnne ra sanɲa ma wuyaxi, koni a yi a yɔlɔnxɔnne yibolonma nεn, a wurene ba a sanne ma. Muxu yo mi yi fa a nɔε. ⁵ A yi sigama bilingan yiren nin, e nun geyane fari kɔεεn nun yanyin birin na. A yi gbelegbelema nεn waxatin birin, a yi lu a yeɓe maxabe gεmen na.

⁶ A to sa Yesu to fε wulani, a yi a gi, a sa a xinbi sin a bun ma. ⁷ A yi a xuini te, yinnan yi a ragbelegbele a falan ti a xɔn, a naxa, “Kore Xɔnna Alaa Dii Xεmena, Yesu, i waxi nanse xɔn ma n tan xa? I kɔlɔ Ala yi, fa fala i mi n ɲaxankatama!” ⁸ A na falaxi nεn, amasɔtɔ Yesu bata yi a fala, a naxa, “I tan yinna ɲaxina, xεte xεmeni ito fɔxɔ ra.” ⁹ Yesu yi yinnan maxɔdin, a naxa, “I xili di?” A yi a yabi, a naxa, “N xili nεn, ‘Ganla.’ Amasɔtɔ nxu wuya!” ¹⁰ Yinnan yi lu Yesu mafanɲε, a nama yinnane kedi yamanani. ¹¹ Awa,

xɔsɛ kuru gbeen yi na dɛxɔn ma, e yi e dɛgema geyaana ma. ¹² Yinnane yi Yesu mafan, e naxa, “Nxu rasiga xɔsɛ kuruni itoe yɛ, alogo nxu xa sa so ne yi.” ¹³ Nanara, a yi tin. Yinna jaxine yi xɛtɛ xɛmɛn fɔxɔ ra, e sa so xɔsɛne yi. Xɔsɛ kurun birin yi godo e giyɛ geyaana na, e godo darani, e faxa. Xɔsɛ wuli firin jɔxɔn.

¹⁴ Muxun naxanye yi xɔsɛne kantanma, ne yi siga e giyɛ taani, e sa na xibarun nali taani e nun xɛɛne ma. Yamaan yi siga na feen matodeni. ¹⁵ Awa, e siga Yesu fɛma, e na xɛmɛn to yinna ganla yi naxan fɔxɔ ra nun. A dɔxi, domaan nagodoxi a ma, a bata xaxili sɔtɔ. Nanara, e birin yi gaxu kati! ¹⁶ Naxanye na feene birin to, e yi ne yɛba yamaan xa naxan ligaxi na muxun xa yinna jaxin yi naxan fɔxɔ ra e nun naxan liga xɔsɛne ra. ¹⁷ Nanara, e Yesu mafan fɔlɔ, a xa keli e yamanani. ¹⁸ Awa, Yesu yi soma kunkin kui waxatin naxan yi, yinna jaxin yi xɛmɛn naxan fɔxɔ ra nun, na yi Yesu mafan alogo a xa lu a fɛma. ¹⁹ Koni Yesu mi tin, a yi a fala a xa, a naxa, “Xɛtɛ i konni i ya denbayaan fɛma. Marigin naxan ligaxi i xa, a kininkininxi i ma kii naxan yi, i sa na fala e xa.” ²⁰ Awa, xɛmɛn yi siga na Taa Xun Fune birin yi. Yesu feen naxan ligaxi a xa, a sa na fala. Na muxune yi kabɛ kati!

Yesu yi muxu firin nakendɛya

Matiyu 9.18-16, Luka 8.40-

56

²¹ Yesu mɔn yi xɛtɛ daraan bode fɔxɔn na kunkin kui. Yama gbeen yi malan Yesu rabilinni daraan dɛxɔn ma. ²² Salide banxin kuntigina nde yi fa, naxan yi xili Yirusu, a yi a to, a bira Yesu san bun ma. ²³ A yi a mafan kati, a naxa, “N ma dii tɛmɛn faxamaan ni i ra! Yandi, fa i yiin sa a ma alogo a xa kɛndɛya, a lu a nii ra.”

²⁴ Awa, Yesu yi siga a fɔxɔ ra, yama gbeen fan yi siga a fɔxɔ ra, e yi a yigbɛtɛn han! ²⁵ Naxanla nde yi na nun jaxalan furen yi naxan ma xabu jɛɛ fu nun firin. ²⁶ A bata yi tɔrɔ seriba wuyaxi fɛma a dandandeni, a gbetin birin bata yi jan, koni a mi kɛndɛya, fɔ a furen to yi sigan gboɛ ayi! ²⁷ A to Yesu a fe mɛ, a yi fa yamaan yɛ Yesu xanbi ra, a yi a yiin din a domaan na. ²⁸ Amasɔtɔ a yi a mirima nɛn, a naxa, “Hali n na n yiin din a domaan na gbansan, n kɛndɛyama nɛn.” ²⁹ Na waxatin yeteni, wunla naxan yi minima a ma, na yi dan, a yi a kolon a fatini fa fala a bata kɛndɛya.

³⁰ Yesu yi a kolon mafuren a senbena nde bata mini a yi. A yi a yɛɛ rafindi yamaan ma a yi a fala, a naxa, “Nde a yiin dinxi n ma domaan na?”

³¹ A xarandiine yi a fala a xa, e naxa, “I yamaan toma i yigbɛtɛnjɛ, i mɔn a falama, i naxa, ‘Nde a yiin dinxi n na?’ ” ³² Koni Yesu yi lu a rabilinna matoɛ alogo a xa jaxanla to naxan a yiin dinxi

a ra. ³³ Naxanla yi xuruxu-runma gaxuni, a to bata a kolon naxan ligaxi a xa, a yi fa bira a san bun, a yi jɔndin fala a xa. ³⁴ Yesu yi a fala a xa, a naxa, “N ma dii tɛmɛna, i ya dɛnkɛleyaan bata i rakisi, siga bɔjɛ xunbenli, i ya tɔrɔn bata jan.”

³⁵ Yesu yi na falama wax-atin naxan yi, xɛrana ndee yi fa sa keli salide banxin kuntigin Yirusu konni. Ne yi a fala Yirusu xa, e naxa, “I ya dii tɛmɛn bata faxa. I karamɔxɔ tɔrɔma nanfera?” ³⁶ Yesu mi a tuli mati e falan na, koni a yi a fala salide banxin kuntigin xa, a naxa, “I nama gaxu, i xa dɛnkɛleya tun!” ³⁷ A mi tin muxu yo xa siga a fɔxɔ ra, fɔ Piyeri nun Yaki nun Yaki xunyɛn Yoni. ³⁸ E to salide banxin kuntigin konna li, Yesu yi e to kɔntɔfilixi, e yi wugama han, e gbelegbelema! ³⁹ A yi so banxini, a yi a fala e xa, a naxa, “E kɔntɔfilixi nanfera, e yi wuga? Diin mi faxaxi, a xiin nɛn.”

⁴⁰ Koni, e yi a magele fɔlɔ. A yi e birin namini banxini, a yi diidina nga nun a fafe xili e nun a xarandii saxanna. E diidin saxi dɛnaxan yi, e so mɛnni. ⁴¹ A yi a suxu a yiin ma, a yi a fala a xa a kon xuini, a naxa, “Talita kumi.” Na bunna nɛɛn fa fala, “Dii tɛmɛna, n na falama i xa, keli!” ⁴² Dii tɛmɛn yi keli mafuren, a sigan ti fɔlɔ. A barin bata yi jɛɛ fu nun firin ti. E yi kabe na ma kati! ⁴³ Koni Yesu yi e yamari, a muxu yo

nama feni ito kolon, e mɔn xa donseen so diin yii.

6

Nasarɛti kaaneyi e mɛ Yesu ra

Matiyu 13.53-58, Luka 4.16-30

¹ Yesu yi keli na yi, a siga a konni, a maxuruxi taan naxan yi, a xarandiine biraxi a fɔxɔ ra. ² Matabu Lɔxɔn to a li, a yi xaranna ti fɔlɔ salide banxini. Yamaan naxan yi tuli matixi a ra, ne yi kabe, e yi a fala, e naxa, “A ito sɔtɔxi minen yi? A xaxinla sifani ito sɔtɔxi di, a to fa kabanako feni itoe ligama? ³ Kamudɛɛn xa mi ito ra ba? Mariyamaa diin xa mi a ra ba? Yaki nun Yusufu nun Yudasu nun Simɔn tada xa mi ito ra ba? A xunyɛ jaxalanmane xa mi dɔxi be ba?” E yi e mɛ a ra.

⁴ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Nabiin binyɛ yiren birin yi, fɔ a kon taan nun a xabilan nun a denbayani.” ⁵ A mi nɔ kabanako fe yo lige mɛnni, fɔ a to a yiin sa furetɔna ndee tun ma, a yi e rakɛndɛya. ⁶ A yi kabe e dɛnkɛleyatareyaan ma han!

Xera fu nun firinne xɛ fena

Matiyu 10.5-15, Luka 9.1-6

Na xanbi ra, Yesu yi siga na taane yi, a yi yamaan xaran. ⁷ A yi xarandii fu nun firinna xili, a yi e rasiga firin firin yɛɛn ma. A yi sɛnben so e yii yinna jaxine xun na. ⁸ A yi e yamari, a naxa, “E nama siga sese ra e yii sigatini, fɔ dunganna. E nama siga buru ra hanma bɔndunla hanma gbetina e tagi xidini. ⁹ E xa

sankidin so ε sanni koni ε nama doma gbee firin xali ε yii.”¹⁰ A mən yi a fala e xa, a naxa, “E na yigiya banxin naxan yi, ε xa lu mənni han ε yi keli na taani.”¹¹ Xa ε yirena nde li, yamaan mi ε rasuxu, e mi e tuli mati ε ra, ε xa keli na yi. E yi ε sanne rakunkun, ε yi na gbangbanna ba ε sanne ra.* Na findima nen sereyaan na e xa!”¹² Nayi, e yi siga, e sa kawandin ba, e naxa, a yamaan xa e xun xanbi so e hakene yi.¹³ E yi jinan wuyaxi kedi, e turen sa furetəne xunne yi misaala ra, e yi e rakendeya.

*Yoni Marafu Tiin faxa fena
Matiyu 14.1-12, Luka 9.7-9*

¹⁴ Manga Herode yi na birin mε amasəto Yesu xinla bata yi xuya ayi yiren birin yi. Muxuna ndee naxa, “Yoni Marafu Tiin nan kelixi sayani. Nanara, senbena a yii, a kabanako feene liga.”¹⁵ Koni ndee naxa, “Nabi Eli nan a ra.” Ndee naxa, “Nabiin nan a tan na alo waxati danguxin nabina nde.”

¹⁶ Herode a mε waxatin naxan yi, a yi a fala, a naxa, “Yoni nan a ra, n naxan xunna sege a de! A bata keli sayani!”¹⁷ Herode yeteen yamarin fi nen, a Yoni xa suxu, e yi a xidi, e yi a sa kasoon na Herodiyade a fe ra, naxan bata yi doxo Herode fafaxakedenna Filipi xon, Herode naxan doxo a naxanla ra.¹⁸ Yoni bata yi a fala

Herode xa, a naxa, “A mi daxa i xa i fafaxakedenna naxanla doxo!”¹⁹ Nanara, Herodiyade yi xolo Yoni ma, a yi waxi a faxa feni. Koni a mi no,²⁰ amasəto Herode yi gaxuxi Yoni yee ra, bayo a yi a kolon a muxu tinxinxi sarijanxin nan yi a ra. Nanara, a yi lu a ratange. Herode na yi a tuli mati Yoni ra waxati yo yi, a yi kuisanma nen, anu a yi rafan a ma a xa a tuli mati a ra.

²¹ Koni loxona nde, Herode yi a bari loxon sumunna donse donni ton a kuntigine nun sofa mangane nun Galile yamanan muxu gbeene xa.²² Herodiyade a dii temen yi so banxini, a yi a bodon. Na yi Herode nun a muxu xilixine kenen. Nanara, mangan yi a fala na sungutunna xa, a naxa, “I waxi sese xon ma, n na soe i yii.”²³ A yi a kolo, a yi saratin tongo a xa, a naxa, “I na n xandi sese yi, n na soma i yii nen hali n ma yamanan foxo kedenna!”²⁴ Nanara, sungutunna yi mini, a siga, a sa a nga maxodin, a naxa, “N xa a xandi nanse yi?” A nga yi a yabi, a naxa, “Yoni Marafu Tiin xunna.”²⁵ Nayi, dii temen yi xete mangan fema mafuren, a yi a fala a xa, a naxa, “N waxi a xon ma, i xa Yoni Marafu Tiin xunna so n yii wure lefaan ma iki sa!”²⁶ Na yi mangan niin naforo a ma, koni bayo a bata yi saratin tongo a muxu xilixine yee xori, a mi yi wama

* **6:11:** E sanne rakunkun feen findixi taxamasenna nan na naxan a yitama fa fala na taan goron yo mi luxi xerane xun ma hali e gbangbanna mi luxi e sanna ra.

tondi feni. ²⁷ A yi sofana nde yamari mafuren, a a xa sa fa Yoni xunna ra. Na yi siga, a sa Yoni xunna sege a de kasoon na, ²⁸ a fa a ra wure lefaan ma. A yi a so sungutunna yii, na yi a so a nga yii. ²⁹ Yoni a xarandiine to na me, e yi fa a binbin tongo, e sa a maluxun.

Yesu yi muxu wuli suulun dege

Matiyu 14.13-21, Luka 9.10-17, Yoni 6.1-14

³⁰ Xerane yi e malan Yesu fema, e feen naxan birin ligaxi, e nun e yamaan xaran kii naxan yi, e yi na birin yeba a xa. ³¹ A yi a fala e xa, a naxa, “E fa e danna yire madunduxina nde yi, e fa e matabu n fema.” Amasoto muxu wuyaxi yi fama, e siga, han e mi yi feren yati sotoma, e yi e dege. ³² Nayi, e yi te kunkin kui alogo e xa siga yire madunduxina nde yi.

³³ Koni muxu wuyaxi yi e to sigε, e yi a kolon mafuren! Nanara, muxune yi keli taane birin yi, e yi e gi han e tan singe yi sa so. ³⁴ Yesu to mini kunkin kui, a yi yama gbeen to na yi, a kininkinin e ma amasoto e yi luxi nen alo yexenen naxanye kantan muxu mi na. Nanara, a e xaran folo fe wuyaxi ma.

³⁵ A xarandiine yi fa a fema ninbanna ra, e naxa, “Koen bata so, burunna nan nun be ra. ³⁶ Yamaan naxete alogo e xa siga be rabilinna banxidene ra e nun xene ma, e sa donseen sara e yete xa.” ³⁷ Yesu yi e yabi, a naxa, “E tan yeten xa donseen so

e yii.” E yi a fala a xa, e naxa, “I waxi a xon ma, nxu xa sa walikεen kike solomasεε saranna sara burun na ba nxu yi donseen so e yii?” ³⁸ Yesu yi e maxodin, a naxa, “Buru xun yoli e yii? E sa a mato.” E yi a yabi, e naxa, “Buru xun suulun, yεεε firin nan be.” ³⁹ Nayi, Yesu yi a fala, a e xa yamani taxun doxode yeen ma, e doxo seχene fari. ⁴⁰ Awa, yamaan yi doxo muxu keme yeen nun muxu tonge suulun yeen ma. ⁴¹ Na xanbi ra, Yesu yi buru xun suulunne nun yεεε firinne tongo, a yi a yeen nate kore, a barikan bira Ala xa. A na buru xun suulunni gira, a yi a so a xarandiine yii, a e xa a yitaxun yamaan na. A yεεε firinne fan yitaxun e ra. ⁴² E birin yi e dege, e lugo ken! ⁴³ Xarandiine yi debe fu nun firin nafe burun nun yεεε dungi donχene ra. ⁴⁴ Muxun naxanye na burune don, xemene gbansan, muxu wuli suulun.

Yesu yi sigan ti igen fari

Matiyu 14.22-33, Yoni 6.15-21

⁴⁵ Na waxatin yeteni, Yesu yi a xarandiine rasiga kunkin kui a yee ra Betasada taani daraan kidi ma. A tan yi lu xanbin na yamaan naxetedeni. ⁴⁶ A to keli yamaan fema, a yi te geyaan fari Ala maxandideni. ⁴⁷ Ninbanna to a li, kunkin yi daraan tagini, Yesu tan kedenna boxoni. ⁴⁸ A yi a to a xarandiine toroma kunkin nasiga feen na bayo foye gbeen bata yi a xun sa e ma.

Na nan a liga a siga e fɛma subaxani, a sigan tima igen fari, a yi dangu feni e ra nun. ⁴⁹ Koni e to a to sigan tiyɛ igen fari. E yi e miri fa fala, muxun yɛlɛnna nan a ra. E gbelegbele, ⁵⁰ amasɔɔ e birin a to nɛn, e yi gaxu kati! Yesu yi falan ti e xa mafurɛn, a naxa, “Ɛ wɛkilɛ, n tan nan a ra. Ɛ nama gaxu.” ⁵¹ A so kunkin kui e fɛma, foyen yi a raxara. Xarandiine yi kabɛ han! ⁵² Amasɔɔ e mi buru don feen kabanako feen famuxi, bayo e bɔɲɛn yi xɔdɔxɔ.

*Yesu yi furetɔne rakendɛya
Matiyu 14.34-36*

⁵³ Yesu nun a xarandiine yi daraan gidi. E siga Genesarɛti yamanani, e kunkin xidi na yi. ⁵⁴ E to mini kunkin kui tun, yamaan yi Yesu kolon. ⁵⁵ Mɛn kaane na yi a xinla mɛ dɛnaxan yi, e birin yi fama e furetɔne ra nɛn a fɛma dagine ma. ⁵⁶ Yesu siga yiren naxan birin yi, banxidɛne nun taane nun xɛɛne, mɛn muxune yi fama e furetɔne ra nɛn lɔxɔ tidene yi. E yi Yesu mafan, a a xa tin furetɔne xa e yiin din a domaan lenben na. Naxanye birin yi e yiin dinma a ra, ne birin yi kɛndɛyama nɛn.

7

*Yahudiyane namun feene
Matiyu 15.1-9*

¹ Awa, Farisi muxuna ndee nun sariya karamɔxɔna ndee yi e malan Yesu rabilinni sa keli Yerusalɛn taani. ² E yi a

to fa fala a xarandiina ndee e dɛgema, e yiine mi yi sarijan lan Yahudiyane dinan kiin ma. Na bunna nɛɛn fa fala e mi e yiin naxaxi.

³ Anu, Farisi muxune nun Yahudiyane birin mi yi donseen donɲɛ xa e mi e yiin naxa lan e dinan kiin ma, amasɔɔ e yi kankanxi e benbane namun feene ma. ⁴ E na keli lɔxɔ tideni, xa e mi e fatin maxa lan e dinan kiin ma, e mi e dɛgɛ. Namun fe wuyaxi mɔn e yii, alo igelengenna nun tunden nun sulan goronne maxana.

⁵ Farisi muxune nun sariya karamɔxɔne yi Yesu maxɔdin, e naxa, “Nanfera, i ya xarandiine mi en benbane namunna suxuma? E donseen donma e yiin mi raxaxi lan en ma dinan kiin ma!” ⁶ Yesu yi e yabi, a naxa, “Nabi Esayi waliyiya falan naxan ti ɛ fe yi, a ɲɔndin nan yi a ra, ɛ tan nafigine, bayo a sɛbɛxi, a naxa, ‘Yamani ito n binyama e dɛɛn nin, koni e bɔɲɛn makuya n na pon!’ ⁷ E n batuma fuyan! Amasɔɔ e xaranna findixi adamadiyaan yamari xaraxine nan gbansan na.’* ”

⁸ Yesu naxa, “Ɛ bata Alaa yamarine beɲin, ɛ adamadiine namun feene suxu. ⁹ Ɛ fatan Alaa yamarine kaladeni alogo ɛ xa kankan ɛ gbee namun feene ma! ¹⁰ Amasɔɔ Musa a fala nɛn, a naxa, ‘I baba nun i nga binya,’ a mɔn naxa, ‘Naxan na a baba danga hanma a nga, ɛ na

* 7:7: Esayi 29.13 † 7:10: Xɔɔɔyaan 20.12 nun 21.17 e nun Sariyane 5.16

kanna faxa.’† 11 Koni ε tan a falama, ε naxa, a naxan na a fala a fafe xa hanma a nga xa, a naxa, ‘I yi maliin naxan sətəma n yii nun, na bata findi Ala gbeen na,’ e yi na falama e kon xuini, fa fala ‘korobanna.’ 12 Xa a na fala, ε mi fa tinma a xa sese liga a fafe nun a nga xa. 13 Nayi, ε Alaa falan kalama ε namun feene xən ε yamaan xaranma naxanye ma. Ε na fe sifa wuyaxi gbətəye ligama.”

Muxuna sarijanna kala fena

Matiyu 15.10-20

14 Na xanbi ra, Yesu mən yi yamaan xili a fəma. A yi a fala e xa, a naxa, “Ε birin xa ε tuli mati n xuiin na, ε yi ito famu. 15 Muxun seen naxan birin donma, na mi a sarijanna kalama. Koni feen naxan kelima a bəjəni, na nan a sarijanna kalama. 16 Awa, xa tunla naxan xən, a xa feen mε, na xa a tuli mati!”

17 A keli yamaan fəma wax-atin naxan yi, a so banxini, a xarandiine yi a maxədin na sandan bunna ma. 18 Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Ε fan munma xaxili sətə ba? Ε mi a to, muxuna sarijanna mi kalama donseen xan xən naxan soma a dε? 19 Amasətə a mi soma a bəjənen xan yi, fə a godo a kui, na xanbi ra, a yi mini a fatini.” Yesu to ito fala, a yi a falama nən fa fala donse yo mi haramuxi.

20 A yi a fala, a naxa, “Naxan kelima muxun bəjəni, na nan a sarijanna

kalama. 21 Bayo feen nax-anye kelima a bəjəni, ne nan itoe ra, miriya jaxin nun yanga suxun nun mujan nun muxu faxana 22 e nun yalunyaan nun milan nun fe jaxin nun yanfantenyaan nun haramu feene nun xəxələnyaan nun muxu makonbin nun wason nun xaxilitareyana. 23 Fe jaxin sifani itoe birin kelima muxun bəjənen nin, e yi a sarijanna kala.”

Naxanla a denkeleyana fe

Matiyu 15.21-28

24 Yesu yi keli na yi, a siga Tire yamanani, a sa so banx-ina nde kui. A mi yi waxi a xən ma, muxu yo xa a yiren kolon. Koni a mi yi nəε a luxunje. 25 Naxanla nde yi na, yinna jaxin yi naxan ma dii tēmen fəxə ra. Na to Yesu a fe mε tun, a fa bira a sanna bun ma.

26 Girəki kaan nan yi na jaxanla ra, a bari Siriya-Fenisa yamanan nin. A yi Yesu mafan, a xa yinnan kedi a dii tēmen fəxə ra. 27 Koni Yesu yi sandan sa a xa, a naxa, “En diidine dεge singen han e lugo. A mi lan en yi diidine donseen tongo, en yi a sa e barene bun ma.”† 28 Naxanla yi a yabi, a naxa, “N fafe, baren naxanye tabanla bun ma, ne donse yolonxine nan donma, diidine naxanye rayolonma bəxəni!” 29 A yi a fala a xa, a naxa, “I bata n yabi ki faji. Nayi, siga i

† 7:27: Yesu jaxanli ito a denkeleyaan nan fεfεfεsεma sandani ito xən. Sandan kui, siya gbətene findixi barene ra, diidine fan yi lu alo Isirayila kaane.

konni, yinnan bata xεε i ya dii tεmεn fɔxɔ ra!”³⁰ Nayi, a yi xεε a konni, a yi a diin to saxi a sadeni, yinnan bata xεε a fɔxɔ ra fefe!

Yesu yi bobon nakendεya

³¹ Na xanbi ra, Yesu yi keli Tire yamanani a dangu Sidɔn yamanani. A yi gidi Galile Daraan binni Taa Xun Fune yamanani.³² Muxuna ndee yi fa xεmε tuli xɔrina nde ra a fεma fala ti feen yi xɔdɔxɔ naxan ma. E yi Yesu mafan, a xa a yiin sa a ma.³³ Nanara, Yesu yi a tongo a keli yamaan yε. A yi a yii sonla raso a tunle kui, a yi a dεgen namini, a yi a sa xεmεn lεnna ma.³⁴ Na xanbi ra, Yesu yi a yεεn nate kore, a yi kutun sununi! A yi a xui ramini a kon xuini, a naxa, “Epafata.” Na bunna nεεn “A xa rabi!”³⁵ Na waxatin yεtεni xεmεn tunle yi raba ayi, a lεnna yi fulun, a falan ti fɔlɔ ki faɲi.

³⁶ Yesu yi e birin yamari, a e nama a fala muxu yo xa. Koni a yi danna sama na falan ma kii naxan yi, falan yi sigama ayi na kii nin.³⁷ Yamaan yi kabε kati, e naxa, “A feen birin ligama ki faɲi! Hali tuli xɔrine, a ne tunla rabama ayi, bobone yi falan ti.”

8

Yesu yi muxu wuli naanin dεge

Matiyu 15.32-39

¹ Na waxatini, yama gbeen mɔn yi malan. Donse to mi yi na, Yesu yi a xarandiine xili a fεma, a yi a fala e xa, a naxa,

² “N bata kininkinin yamani ito ma, amasɔtɔ e bata soge saxan ti n fεma. Donse yo mi fa e yii iki.³ Xa n na e kamεtɔne rasiga e konne yi, e sa fugama a ra nεn kira yi amasɔtɔ e tan ndee kelideni kuya.”⁴ A xarandiine yi a yabi, e naxa, “Donseen sɔtɔn minεn yi wulani ito yi naxan e lugε?”⁵ Yesu yi e maxɔdin, a naxa, “Buru xun yoli ε yii?” E yi a yabi, e naxa, “Solofere.”

⁶ A yi a fala yamaan xa, a e xa dɔxɔ bɔxɔni. A yi na buru xun soloferen tongo, a barikan bira Ala xa, a yi e yigira, a yi e so a xarandiine yii, a e xa e yitaxun yamaan na. Awa, xarandiine yi a liga na kiini.⁷ Yεxεdina ndee fan yi e yii. Yesu yi barikan bira ne fan ma fe ra. A yi a fala xarandiine xa, a naxa, a e xa ne fan yitaxun yamaan na.⁸ Muxune birin yi e dεge, e yi lugo ken! Xarandiine yi na dɔnxε dungi dunge ma-tongo, e debe solofere rafe ne ra.⁹ Xεmεne gbansanna, e muxu wuli naanin nan jɔxɔn yi a ra. Nayi, Yesu yi e rasiga.¹⁰ Na waxatin yεtεni, e nun a xarandiine yi so kunkin kui, e siga Dalamanutu yamanani.

Taxamasenna maxɔdin fena

Matiyu 16.1-4

¹¹ Farisi muxuna ndee yi fa, e Yesu tandi fɔlɔ. E yi waxi a bunba feni, e yi a maxɔdin, a xa taxamasenna nde liga sa keli ariyanna yi.¹² Yesu yi kutun sununi ki faɲi, a yi a fala e xa, a naxa, “Nanfera

to muxune taxamasenna nde maxɔdinma? N xa jɔndin fala ε xa, e mi taxamaseri yo toma.”¹³ Na xanbi ra, a yi keli e fema, a mɔn yi te kunkin kui, a yi dangu daraan bode fɔxɔn na.

Marakolonna lan xaranne ma

Matiyu 16.5-12

¹⁴ Nba, xarandiine yi jinan, e mi siga buru ra e yii fɔ buru xun keden pe, na nan yi kunkin kui. ¹⁵ Yesu yi e yamari, a naxa, “E a liga ε yeren ma Farisi muxune nun Herode a muxune buru rate sena* fe yi.” ¹⁶ E yi falan ti e bode tagi, e naxa, “A ito falan nen bayo buru mi en yii.”

¹⁷ E yi naxan falama, Yesu yi na kolon. Nanara, a yi e maxɔdin, a naxa, “E falan tima nanfera fa fala buru mi en yii? E mɔn munma a yeε to ε munma xaxili sɔto? E bɔjɛn nan xɔdɔxɔ ba? ¹⁸ Yeεna ε ma ba, ε mi sese toma? E tunla na koni ε mi fefe mɛen ba? E bata jinan ba, ¹⁹ n to muxu wuli suulunna dɛge buru xun suulunna ra, ε debe yoli rafe a dungi dungi dɔnxene ra?” E yi a yabi, e naxa, “Fu nun firin.” ²⁰ Yesu mɔn naxa, “N to muxu wuli naaninna dɛge buru xun soloferen na, ε debe yoli rafe a dungi dungi dɔnxene ra?” E yi a yabi, e naxa, “Solofere.” ²¹ A yi e maxɔdin, a naxa, “E munma a famu ba?”

Yesu yi danxutɔɔn nakendɛya

²² Nba, Yesu nun a xarandiine to sa Betasada taan li, muxuna ndee yi fa xεmε danxutɔɔn na Yesu fema. E yi a mafan, a xa a yiin sa danxutɔɔn ma. ²³ Yesu yi danxutɔɔn yiin suxu, a yi siga a ra taa xanbin na, a yi a dɛgen sa xεmɛn yeεne ma, a yi a yiine sa a ma, a yi a maxɔdin, a naxa, “I sena nde toma ba?” ²⁴ Xεmɛn yi a yeεn nate, a naxa, “N muxune toma, koni e luxi alo wudi binle nan sigan tima.” ²⁵ Yesu mɔn yi a yiine sa xεmɛn yeεne ma. A yeεne yi rabi, a yi seene yigbε ki faji! ²⁶ Yesu yi a rasiga a konni, a naxa, “I nama fa xεtε taani sɔnɔn de!”†

Piyeri a falana Yesu a fe yi

Matiyu 16.13-20, Luka 9.18-21

²⁷ Na xanbi ra, Yesu nun a xarandiine yi siga Sesariya rabilinna taane yi Filipi yamanani. Yesu yi a xarandiine maxɔdin kira yi, a naxa, “Yamana a falama a nde n tan na?” ²⁸ E yi a yabi, e naxa, “Ndee naxa, a Yoni Marafu Tiina. Bonne naxa, a Nabi Eli nan i tan na, koni ndee gbɛtɛye fan naxa, a nabina nde nan i tan na.” ²⁹ Yesu yi e maxɔdin, a naxa, “E tan go? E tan naxa a di? Nde n tan na?” Piyeri yi a yabi, a naxa, “Alaa Muxu Sugandixin nan i tan

* **8:15:** burun nate sena: Lebenna na a ra naxan burun nagboma ayi. Yesu na lebenna sama Farisi muxune xaranna nan ma. Farisi muxune xaranna yamaan birin kalama alo leben xurudin burun birin nagboma kii naxan yi. † **8:26:** Yanyina nde, Yesu mi yi waxi a xɔn ma muxune xa a kolon fa fala a bata muxun nakendɛya alogo yamaan nama gbo ayi.

na.”³⁰ Awa, Yesu yi e yamari, a e nama a fe fala muxu yo xa.

Yesu yi a sayana fe fala

Matiyu 16.21-28, Luka 9.22-27

³¹ Na xanbi ra, Yesu yi a xarandiine xaran fɔɔ, a naxa, a fεε mi na fɔ a tan Muxuna Dii XεMεN xa tɔɔ wuyaxi sɔɔ. A naxa, a yamaan fonne nun saraxarali kuntigine nun sariya karamɔxɔne e mεma a ra nεn, e yi a faxa. A soqe saxandeni, a yi keli sayani. ³² A yi ito yεba e xa ki faɲi. Nanara, Piyeri yi a ba bonne fεma, a yi a maxadi fɔɔ. ³³ Koni Yesu yi a yεε rafindi e ma, a yi a xarandiine mato, a Piyeri maxadi, a naxa, “Setana, fata n ma! I mi i mirima Alaa feene ma fɔ adamadiine.”

³⁴ Yesu yi yamaan xili a fεma e nun a xarandiine. A yi a fala e xa, a naxa, “Xa muxu yo waxi bira feni n tan fɔxɔ ra, a xa a mε a yetε ra, a yi a faxa wudin† tongo, a bira n fɔxɔ ra. ³⁵ Amasɔɔ naxan waxi a niin nakisi feni, na bɔnɔma a yi nεn. Koni naxan na bɔnɔ a niini n tan nun n ma falan Xibaru Faɲina fe ra, na kisima nεn. ³⁶ Xa muxun dunuɲa birin sɔɔ, a bɔnɔ a niini habadan, tɔnɔn mundun na ra? ³⁷ Muxun nɔε nanse fiyε, a mɔn yi a niin sɔɔ? ³⁸ Awa, xa muxun yagi a tiyε n tan nun n ma fe falana fe ra hakε kanne nun nafigine yεε ra iki, n tan

Muxuna Dii XεMεN fan yag-ima nεn na kanna fe ra, nxu nun maleka sariɲanxine na fa waxatin naxan yi n Fafe Alaa binyeni.”

9

¹ A mɔn yi a fala e xa, a naxa, “N xa ɲɔndin fala ε xa: Ndee be, ne mi faxε fɔ e Alaa Mangayaan to fε a sɛnbɛni.”

Yesu a nɔɔna fe

Matiyu 17.1-13, Luka 9.28-36

² Xii sennin danguxina, Yesu yi Piyeri nun Yaki nun Yoni tongo, a siga e ra e danna geya gbeen fari. A keɲaan yi masara e yεε ra yi. ³ A dugin yi lu mayilenɲε, a fixa ayi fefe! Dugi xaan mi dunuɲa yi naxan nɔε dugin fixε na kiini. ⁴ Nabi Eli nun Nabi Musa yi mini kenenni e yetagi, e yi lu falan tiyε Yesu xa. ⁵ Piyeri yi a fala Yesu xa, a naxa, “Karamɔxɔ, a lanxi bayo nxu be. Nxu xa gage saxan ti be, i gbeen keden, Nabi Musa gbeen keden, Nabi Eli gbeen keden.” ⁶ A mi yi fa a kolon a naxan falama, amasɔɔ gaxun bata yi e suxu han! ⁷ Kundaan yi godo e xun ma, fala xuiin yi keli na kundani, a naxa, “N nafan Dii XεMεN nan ito ra, ε tuli mati a xuiin na!” ⁸ E yi e yεε rakoɲin e rabilinni mafuren, koni e mi muxu yo to e fεma fɔ Yesu kedenna!

⁹ E yi godoma geyaan na waxatin naxan yi, Yesu yi e

† 8:34: Romi kaane yi muxune gbanghanma wudin nan ma, e yi e faxa. Ito bunna nεn, fa fala fɔ Yesu a xarandiine xa e wekilε sayaan na Yesu fɔxɔ ra.

yamari, a e feen naxan toxi, e nama na fala muxu yo xa fə a tan Muxuna Dii XEMEN na keli sayani. ¹⁰ E yi na falan namara, koni e yi falan ti fəb e bode tagi, e naxa, “Keli fena sayani, na bunna di?”

¹¹ E yi Yesu maxədin, e naxa, “Sariya karaməxəne a falama nanfera fa fala Nabi Eli nan singe fama?”* ¹² A yi e yabi, a naxa, “Nabi Eli nan singe fama yati, a yi feene birin yitən. Koni nanfera Kitabuna a falama a Muxuna Dii XEMEN tərəma nən kati, muxune yi e mε a ra? ¹³ Koni n xa a fala ε xa, Nabi Eli bata yelin fε. E yi e rafan feene birin liga a ra alo Kitabuna a fe falaxi kii naxan yi.”

Yinnan yi diidin naxan fəxə ra

Matiyu 17.14-21, Luka 9.37-43

¹⁴ E to fa xarandiin bonne fεma, e yi yama gbeen to e rabilinni. E nun sariya karaməxəna ndee yi e bode matandima. ¹⁵ Yamaan to Yesu to, e yi kabε kati! E siga e giyε a ralandeni, e yi a xəntən. ¹⁶ Yesu yi a xarandine maxədin, a naxa, “E bode matandima nanfera?”

¹⁷ Muxu keden yi a yabi yamaan ye, a naxa, “Karaməxə, n bata fa n ma dii XEMEN na i fεma amasəto yinnana a fəxə ra. A mi nε falan tiyε. ¹⁸ Yinnan na keli a

ra waxati yo yi, a a rabi-rama nən bəxəni. A de xunfanna yi lu minε, a lu a jinna raxinjε. A xara ayi. N bata i ya xarandine mafan, alogo e xa yinnani ito kedi, koni e mi nəxi a kedε.” ¹⁹ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E tan denkeleyatarene, n luma ε fεma han waxatin mundun yi? N xa dija ε xa han waxatin mundun yi? E fa diin na n fεma.” ²⁰ E yi fa a ra Yesu fεma.

Yinnan to Yesu to, a yi banxulanna raxuruxurun keden na, a yi bira bəxəni, a yi lu a makutukute, a de xunfanna yi lu minε. ²¹ Yesu yi banxulanna fafe maxədin, a naxa, “Xabu waxatin mundun ito ligama a ra?” A fafe yi a yabi, a naxa, “Xabu a dii jərəna. ²² Yinnan bata kata a faxa feen na sanja ma wuyaxi. A bata yi a rabira tēn nun igeni. Xa i nε a lige, kininkinin nxu ma, i yi nxu mali.” ²³ Yesu naxa, “I tan naxa, ‘Xa i nε.’ Naxan na denkeleya, na nε feen birin lige nən.” ²⁴ Banxulanna fafe yi a xuini te sa, a naxa, “N denkeleyaxi, koni n mali n ma denkeleyatareyani.”

²⁵ Yesu yi a to, yamaan yi masoma e ra. Nanara, a yinna jaxin yamari, a naxa, “I tan yinnan bobo tuli xərina, n bata i yamari, xεtε diidini ito fəxə ra, i nama fa a tərə sənən!” ²⁶ Yinnan yi gbelegbele. A banxulanna

* **9:11:** Nabi Eli a fe sεbexi Malaki 3.23 kui. Sariya karaməxəne yi laxi a ra a Nabi Malaki bata a fala a Nabi Eli mən fama nən benun Alaa Muxu Sugandixin xa fa. Yoni Marafu Tiin nan na nabiyi falan nakamalixi. A a lixi taruxuni ito kui, Herode bata yi Yoni Marafu Tiin faxa.

raxara ayi ken! A xετε a fαxα ra. Banxulanna yi liga alo faxa muxuna. Muxune birin yi a fala, e naxa, “A bata faxa.”²⁷ Koni Yesu yi banxulanna suxu a yiin ma. A yi a rakeli, a ti.

²⁸ Yesu so banxini waxatin naxan yi, a xarandiine yi a maxαdin e danna, e naxa, “Nanfera nxu tan mi nαxi na yinnan kedε?”²⁹ Yesu yi e yabi, a naxa, “Na sifan mi kedε Ala maxandin xanbi.”

*Yesu mαn yi a faxa feen fala
Matiyu 17.22-23, Luka
9.43-45*

³⁰ E yi keli mεnni, e dangu Galile yamanani. Yesu mi yi waxi a xαn ma muxune xa a yire kolon,³¹ amasαtα a yi a xarandiine nan xaranma. A yi a fala e xa, a naxa, “N tan Muxuna Dii Xεμεn yanfama nen, e yi n so muxune yii, e yi n faxa. Koni soge saxan na dangu, n mαn kelima nen sayani.”³² Koni, e mi na falan bunna kolon, e mαn yi gaxu a maxαdinε.

Nde gbo birin xa?

Matiyu 18.1-5, Luka 9.46-48

³³ E Kapεrunan taan li waxatin naxan yi, e so banxini. Yesu yi a xarandiine maxαdin, a naxa, “E yi ε bode matandima kira yi nanfe ma?”³⁴ Koni e yi dundu amasαtα e bata yi e bode matandi kira yi nun fa fala nde gbo birin xa e ye.³⁵ Yesu yi dαxα, a yi a xarandii fu nun firinne xili, a yi a fala e xa, a naxa, “Xa muxu yo waxi findi feni xunna ra, na xa a

yeτε lu a rajanna ra, a findi birin ma walikεen na.”³⁶ A yi diidina nde rakeli, a yi a ti e birin yeτagi. A yi a tongo, a yi a fala e xa, a naxa,³⁷ “Naxan na diidini ito nde yisuxu n xinli, na bata n tan yisuxu. Naxan na n tan yisuxu, na mi n tan xan tun yisuxi, fα naxan n xεxi.”

*Naxan mi kelixi ε xili ma
Luka 9.49-50*

³⁸ Yoni yi a fala Yesu xa, a naxa, “Karamαxα, nxu bata xεmena nde to jinanne kedε i xinli, nxu yi a raxαlα, a xa a lu amasαtα a mi yi en tan fαxα ra.”³⁹ Yesu yi e yabi, a naxa, “E nama a raxαlα amasαtα muxun naxan ka-banako feen ligama n xinli, na mi nαε n ma fe jαxin fale.⁴⁰ Amasαtα naxan mi kelixi en xili ma, na en xa nen.⁴¹ N xa jαndin fala ε xa, muxu yo igen so ε yii amasαtα Alaa Muxu Sugandixin gbeen nan ε tan na, na barayin sαtαma nen!”

Yulubina fe

Matiyu 18.6-9, Luka 17.1-2

⁴² Yesu naxa, “Diidin nax-anye denkelεyaxi n ma itoe ra, muxu yo na nde keden bira yulubini, a yi fisa nun γεμε gbeen yi xidi na kanna kαε ra, a woli tilinna ma.⁴³ Xa i yii nan i birε yulubini, a seγε a ra. A fisa i yii keden kanna xa so habadan nii rakisini, benun i yii firin kanna xa so yahannama τε tutareni,⁴⁴ ‘kunle nun tεen mi jαnε denaxan yi habadan!’⁴⁵ Xa i sanna nan i birε yulubini,

a sege a ra. A fisa i san keden kannna xa so ariyanna yi benun i san firin kannna xa so yahannama yi, ⁴⁶ 'kunle nun teen mi jannne denaxan yi habadan!' ⁴⁷ Xa i yeen nan i birɛ yulubini, a ba na. A fisa i yee keden kannna xa so Alaa Mangayani benun i yee firin kannna xa so yahan-nama yi, ⁴⁸ 'kunle nun teen mi jannne denaxan yi habadan!' ⁴⁹ Amasoto teen sama muxun birin ma nen menni alo i na foxon so suben ma."

⁵⁰ "Foxon fan, koni xa a mexemexenna ba ayi, a fa ramexemexenna nanse ra nayi? E kewali fajine xa lu e dunuɲa yi gidini alo foxon naxan donse jaxumeni, e lu bɔɲe xunbenli e bode xon."

10

Xaranna lan futu kala feen ma

Matiyu 19.1-12, Luka 16.18

¹ Na xanbi ra, Yesu yi keli menni, a yi siga Yudaya yamanani, a Yuruden baan gidi. Yamaan mon yi malan a fema. A mon yi e xaran alo a darixi a lige kii naxan yi.

² Farisi muxuna ndee yi fa a fema, e yi a maxodin alogo e xa a keɲaan feseɲese, e naxa, "A fala nxu xa, a daxa sariyani ba xemen xa a me a jaxanla ra?" ³ Yesu yi e yabi, a naxa, "Musa yamarin mundun so e yii?" ⁴ E yi a yabi, e naxa, "Musa bata tin a xemen xa futu kala kedin sebe, a yi a jaxanla beɲin."

⁵ Yesu yi a fala e xa, a naxa, "Musa na yamarin seɲexi e xa nen bayo e bɔɲen xodoxo. ⁶ Koni a foloni dunuɲa da waxatini, 'Ala xemen nun jaxanla da nen,' ⁷ 'Nanara, xemena a nga nun a fafe beɲinma nen, a yi a maso a jaxanla ra, ⁸ e findi fati bende kedenna ra.*' Nayi, muxu firin mi fa e ra koni muxu keden. ⁹ Nanara, Ala bata seen naxanye tugun e bode ra, muxe nama ne fata."

¹⁰ E xete banxini waxatin naxan yi, xarandiine yi Yesu maxodin na feen ma. ¹¹ A yi a fala e xa, a naxa, "Xemen naxan na a jaxanla beɲin, a jaxalan gbete futu, a bata yalunyaan liga lan a jaxalan singen ma.† ¹² A na kii nin, jaxanla naxan na a me a xemen na, a lu xeme gbete xa, na jaxanla bata yalunyaan liga."

Yesu yi duba diidine xa

Matiyu 19.13-15, Luka 18.15-17

¹³ Muxune yi fa diidine ra Yesu fema, alogo a xa a yiin sa e xunni, a duba e xa. Koni xarandiine yi falan ti ne ma. ¹⁴ Yesu to na to, a yi xolo, a yi a fala a xarandiine xa, a naxa, "E tin diidine xa fa n fema, e nama e raxete amasoto e tan sifane nan gbee Alaa Mangayaan na. ¹⁵ N xa jondin fala e xa, xa naxan mi Alaa Mangayaan suxu alo diidine, na mi soe Alaa Mangayani mumel!" ¹⁶ Na xanbi ra, a yi

* **10:8:** Dunuɲa Folon 1.27 nun 2.24 futu singen yamarin bun Ala yee ra yi.

† **10:11:** A yalunyaan ligaxi bayo a mon

diidine dɔxɔ a kanke ra, a yi a yiin sa e ma, a duba e xa.

Xeme nafulu kannafe

Matiyu 19.16-30, Luka 18.18-30

¹⁷Yesu sigamatɔna, xemena nde yi a gi Yesu fɔxɔ ra, a sa a xinbi sin a bun ma. A yi a maxɔdin, a naxa, “Karamɔxɔ fajina, n nanfe lige n habadan nii rakisin sɔtɔ?” ¹⁸Yesu yi a maxɔdin, a naxa, “I n xilima nanfera fa fala muxu fajina? Muxu yo mi fan, Ala nan keden fan. ¹⁹I yamarine kolon ba? Fa fala, I nama faxan ti. I nama yalunyaan liga. I nama mujan ti. I nama wule seren ba. I nama muxun yii seene kansun. I baba nun i nga binya.†”

²⁰Xemen yi a fala, a naxa, “Karamɔxɔ, xabu n dii jɔreyani waxatin naxan yi, n ne birin suxi.” ²¹Yesu yi a mato, a yi a xanu, a yi a fala a xa, a naxa, “Fe keden luxi i ma. Siga, i sa i yii seene birin mati, i yiigelitɔne ki. I nafunla sɔtɔma nen ariyanna yi. Na xanbi ra, i fa bira n fɔxɔ ra.” ²²Xemen na me waxatin naxan yi, a bɔɔnen yi rajaxu a ma, a sunuxin yi siga, amasɔtɔ nafulu kan gbeen nan yi a ra nun. ²³Yesu yi a xarandiine mato a rabilinni. A yi a fala e xa, a naxa, “Nafulu kanne so raxɔlɔ Alaa Mangayani han!”

²⁴Xarandiine yi kabɛ na falan ma. Koni Yesu mɔn yi a fala e xa, a naxa, “N ma diine, Alaa Mangayani

so raxɔlɔ han! ²⁵Nafulu kannaf so raxɔlɔ Alaa Mangayani dangu jɔgɔmɛn so feen na sagilaan yinla ra.” ²⁶Xarandiine yi kabɛ kati, e yi e bode maxɔdin, e naxa, “Nde nɔɛ kisɛ nayi?” ²⁷Yesu mɔn yi e mato. A yi a fala, a naxa, “Muxun mi nɔɛ na lige koni Ala tan nɔɛ nen. Ala nɔɛ feen birin lige nen.”

²⁸Piyɛri yi a fala a xa, a naxa, “A mato, nxu bata feen birin bejin, nxu bira i fɔxɔ ra.” ²⁹Yesu yi a fala e xa, a naxa, “N xa jɔndin fala ɛ xa, naxan birin bata a konna lu na hanma a ngaxakeden xememane nun a jaxalanmane, hanma a nga hanma a fafe hanma a diine hanma a xɛene, n tan nun n ma falan Xibaru Fajina fe ra, ³⁰na kannaf na jɔxɔn kemɛ sɔtɔma nen waxatini ito yi, banxine nun ngaxakeden xememane nun jaxalanmane nun ngane nun diine nun xɛene, besɛnxɔnyane fan yi sa ne fari, a yi habadan nii rakisin sɔtɔ waxati famatɔni. ³¹Koni naxanye yɛen na, ne wuyaxi sa luma nen xanbin na. Naxanye xanbin na iki, ne yi sa lu yɛen na.”

Yesu mɔn yi a faxa feen fala

Matiyu 20.17-19, Luka 18.31-34

³²E yi kira yi waxatin naxan yi, e sigama Yerusalɛn taani, Yesu yi tixi a xarandiine yɛɛ ra. Xarandiine yi kuisan kati! A fɔxɔrabirane yi gaxu. Yesu mɔn yi a xarandii

† 10:19: Xɔɔyaan 20.12-16 nun Sariyane 5.16-20

fu nun firinne tongo, a siga e ra e danna. Feen naxanye fama ligadeni a ra, a na fala e xa. ³³ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E a mato, en sigama Yerusalen taani. N tan Muxuna Dii Xemen soma nen saraxarali kuntigine nun sariya karamoxone yii na yi. E n ma kitin bolonma nen, a lan sayaan ma. Na xanbi ra, e yi n so siya gbetene yii, ³⁴ naxanye n magelema, e yi e dengen namini n ma, e yi n bulan, e yi n faxa. Soge saxan na dangu, n mon kelima nen.”

Yaki nun Yoni e maxandina fe

Matiyu 20.20-28

³⁵ Na xanbi ra, Sebede a dii xemene Yaki nun Yoni yi fa Yesu fema, e naxa, “Karamoxo, nxu waxi a xon ma, i xa fena nde liga nxu xa.” ³⁶ Yesu yi e maxodin, a naxa, “E waxi a xon ma, n xa nanfe liga e xa?” ³⁷ E yi a yabi, e naxa, “I na dexo i ya binyeni, tin nxu xa dexo den soto i fema, keden i yiifanna ma, keden i komenna ma.” ³⁸ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E n xandima naxan yi, e mi na kolon. N na n minma toroya igelengenna naxan na, e nxe e minye na ra ba hanma e rafuye xoleni alo n nafuma kii naxan yi?” ³⁹ E yi a yabi, e naxa, “On, nxu a nxe.” Yesu yi a fala e xa, a naxa, “N na n minma toroya igelengenna naxan na, e fama e mindeni na ra nen yati! N nafuma xoleni kii naxan yi, e fan yi rafu na kiini. ⁴⁰ Koni muxun dexo fena n yiifanna

ma hanma n komenna ma, n tan mi na ragidima. Ala bata yelin na yirene ragide muxune ma.”

⁴¹ Xarandii fuun bonne na me waxatin naxan yi, e yi xolo Yaki nun Yoni ma. ⁴² Nanara, Yesu yi e birin xili a fema, a naxa, “E a kolon fa fala naxanye yatexi mangane ra siyane ye, ne noyaan nan ligama e xun na, e muxu gbeene fan yi kuntigiyaan dexo e ra. ⁴³ Koni a mi na kiini e tan tagi. Koni xa naxan yo waxi findi feni muxu gbeen na e ye, fo na xa findi e walikenen na. ⁴⁴ Xa naxan yo waxi findi feni e yeratiin na, fo a xa findi birin ma konyin na. ⁴⁵ Amasoto hali n tan Muxuna Dii Xemena, n mi fahi fa fala muxe xa wali n xa, koni alogo n tan xa wali, n yi n niin fi muxu wuyaxi xunbaan na.”

Yesu yi danxutoon yeen naba ayi

Matiyu 20.29-34, Luka 18.35-43

⁴⁶ Awa, e yi sa Yeriko taan li. Yesu nun a xarandiine nun yama gbeen yi minima Yeriko taani waxatin naxan yi, danxutona nde yi dxi kiraan de xandi tideni naxan yi xili Baritime. Na bunna nen “Time a dii xemena.” ⁴⁷ A to a me a Yesu Nasareti kaan nan danguma, a gbelegbele folo, a naxa, “Yesu, Dawudaa Dii Xemena, kininkinin n ma!” ⁴⁸ Muxu wuyaxi yi a masabari. Koni a mon yi lu gbelegbele, a naxa, “Dawudaa Dii Xemena, kininkinin n ma!” ⁴⁹ Yesu yi ti, a naxa, “E a xili.” Nayi, e danxutoon

xili, e naxa, "I bɔɲen xa xun-beli. Keli i ti, a i xilima."⁵⁰ A yi a doma gbeen nawoli ayi, a tungan, a fa Yesu fɛma.⁵¹ Yesu yi a maxɔdin, a naxa, "I waxi a xɔn ma, n xa nanfe liga i xa." Danxutɔɔn yi a yabi, a naxa, "Karamɔxɔ, n waxi a xɔn ma, n xa seen to."⁵² Yesu yi a fala a xa, a naxa, "Siga, i ya denkeleyaan bata i rakendeya." A yi seen to mafuren, a bira Yesu fɔxɔ ra kiraan xɔn ma.

11

Yesu so fena Yerusalɛn taani

Matiyu 21.1-11, Luka 19.28-40, Yoni 12.12-19

¹ E to maso Yerusalɛn taan na, e yi so Betifage nun Betani taadine yi, Oliwi Geyaan dexɔn ma. Yesu yi a xarandii firin nasiga e yee ra. ² A yi a ɲungu e ma, a naxa, "Ɛ siga banxideen na e yee ra. Ɛ na na li tun, ɛ sofalidina nde toma nen xidixi, muxe munma dɔxɔ naxan fari sin-gen. Ɛ a fulun, ɛ fa a ra be. ³ Xa muxuna nde ɛ maxɔdin fa fala, 'Ɛ na ligama nanfera?' Ɛ a fala a xa, ɛ naxa, 'Marigin makona a ma,' na kanna a soma ɛ yii nen mafuren."

⁴ Nanara, e yi siga, e sa sofalidin to xidixi kiraan de banxina nde de ra. E yi a fulunma waxatin naxan yi, ⁵ muxun naxanye yi tixi na yi, na ndee yi e maxɔdin, e naxa, "Ɛ sofalidini ito fulunma nanfera?" ⁶ E yi e yabi alo Yesu a fala e xa kii naxan yi, e yi tin e xa siga. ⁷ E yi fa sofalidin na Yesu fɛma, e yi e domane yifulun

sofalidin fari, Yesu yi dɔxɔ a fari. ⁸ Muxu wuyaxi yi e domane yifulun kiraan xɔn ma, bonne yi ɲɔxɔndene magira, e yi e sa kiraan xɔn ma a binya feen na. ⁹ Naxanye yi sigama a yee ra e nun naxanye yi biraxi a fɔxɔ ra, ne yi lu sɔnxɔe, e naxa, "Ala tantun! Naxan fama Marigin xinli, Ala xa na baraka! ¹⁰ En benba Dawudaa mangayaan naxan fama, Ala xa na baraka! Ala tantun kore xɔnna ma pon!"

¹¹ Yesu yi so Yerusalɛn taani, a siga Ala Batu Banxini. A yi banxin kui seene birin mato, koni a li kɔe bata so, a yi siga Betani taani e nun a xarandii fu nun firinne.

*Yesu yi xɔde binla danga
Matiyu 21.18-19*

¹² Na xɔtɔn bode, e yi kelima Betani taani waxatin naxan yi, kamɛn yi Yesu suxu. ¹³ A yi xɔde binla to wulani a deene ɲingixi a ma. A yi siga na alogo a xa sa a bogina ndee fen a kɔe ra. Koni a to na li, a mi a bogi yo to, fɔ a deene amasɔtɔ xɔden bogi waxatin munma yi a li. ¹⁴ Yesu yi a fala xɔde binla ma, a naxa, "Muxu yo mi fa i tan bogin donma!" A xarandiine yi a fala xuiin me.

Yesu yi siga Ala Batu Banxini

Matiyu 21.12-17, Luka 19.45-48, Yoni 2.13-22

¹⁵ E Yerusalɛn li waxatin naxan yi, Yesu yi siga Ala Batu Banxini. Naxanye yi sare matiin nun sare soni mɛnni, a ne kedi fɔlɔ. A yi gbeti masarane tabanle

rafelen, e nun ganba matine gbɛdɛne. ¹⁶ A mi yi tinma muxu yo xa goronna radangu Ala Batu Banxin tanden ma. ¹⁷ A yi yamaan xaran, a naxa, "A sɛbɛxi Kitabun kui, Ala naxa, 'N ma Banxin xili bama nɛn, Ala maxandi banxina siyane birin xa.*' Koni ε tan bata a findi muɲadene luxunden na!"

¹⁸ Saraxarali kuntigine nun sariya karamɔxɔne na mɛ waxatin naxan yi, e yi Yesu faxa fɛrɛn fen fɔlɔ. Bayo e yi gaxuxi a yɛɛ ra nun, amasɔtɔ yamaan birin bata yi kabɛ a xaranna ma. ¹⁹ Ninbari soxina, Yesu nun a xarandiine yi keli taani.

*Xɔdɛ binla fe xaranna
Matiyu 21.20-22*

²⁰ Na xɔtɔn bode subaxani, e yi sigama kiraan xɔn ma waxatin naxan yi, e yi na xɔdɛ binla tɔ xaraxi han a salenne. ²¹ A fe yi rabira Piyɛri ma. A yi a fala Yesu xa, a naxa, "Karamɔxɔ, i xɔdɛ binla naxan danga, a mato, a bata xara!"

²² Yesu yi e yabi, a naxa, "ɛ dɛnkɛleya Ala ma. ²³ N xa ɲɔndin fala ε xa, naxan na a fala geyani ito ma fa fala, 'Siga, i sa bira fɔxɔ igeni,' xa a mi sikɛ a bɔɲeni, a yi dɛnkɛleya, fa fala a falan nakamalima nɛn, a ligama a xa nɛn. ²⁴ Na na a toxi, n na a falama ε xa, ε na Ala maxandi fena nde ma, xa ε la a sɔtɔ feen na, ε na sɔtɔma nɛn. ²⁵ Awa, ε nɛma Ala maxandɛ waxatin

naxan yi, xa fena nde ε kui muxuna nde xili ma, ε xa a mafelu na ra. Nanara, ε Fafe Ala naxan ariyanna yi, na ε mafeluyɛ ε hakɛne ra. ²⁶ Xa ε mi bonne mafelu, ε Fafe Ala naxan ariyanna yi, na mi ε fan mafeluyɛ ε yulubine ra."

*Yesu sɛnbɛn maxɔdinna fe
Matiyu 21.23-27, Luka
20.1-8*

²⁷ Awa, e mɔn yi so Yerusalɛn taani. Yesu yi a masiga tima Ala Batu Banxin tanden ma waxatin naxan yi, saraxarali kuntigine nun sariya karamɔxɔne nun yamaan fonne yi fa a fɛma. ²⁸ E yi a maxɔdin, e naxa, "I feni itoe ligama sɛnbɛn mundun yi? Nde i tixi itoe ligan na?" ²⁹ Yesu yi e yabi, a naxa, "N xa ε maxɔdin fe keden na, xa ε n yabi, naxan n tixi na feene ra, n na falama ε xa nɛn. ³⁰ Awa, ε a fala n xa, nde Yoni rafaxi a xa muxune rafu igeni e tubi xinla ma, a kelixi Ala nan ma ba, hanma muxune?"

³¹ E yi falan ti fɔlɔ e bode tagi, e naxa, "Xa en na a yabi fa fala a kelixi Ala nan ma, a a falama nɛn nayi, a naxa, 'Nanfera ε mi la Yoni ra?' ³² Koni xa en na a fala fa fala a kelixi muxun nan ma, na di?" Amasɔtɔ, e yi gaxuxi yamaan yɛɛ ra bayo yamaan birin yi laxi a ra a nabiin nan yi Yoni ra. ³³ Nayi, e Yesu yabi, e naxa, "Nxu mi a kolon." Yesu yi a fala e xa, a naxa, "N tan fan feni itoe ligama sɛnbɛn naxan yi, n mi na falama ε xa na yi."

* 11:17: Esayi 56.7 nun Yeremi 7.11

12

*Nakɔ kantanne fe sandana
Matiyu 21.33-46, Luka
20.9-19*

¹ Na xanbi ra, Yesu yi sandan sa e xa, a naxa, “Muxuna nde yi manpa bili nakɔɔn sa. A yi a sansan, a yi manpa ige badeni tɔn, a yi gbengben ti. Na xanbi ra, a nakɔɔn taxu a kantan muxune ra, a siga sigatini. ² A bogi waxatin to a li, a yi a walikɛna nde rasiga nakɔ kantanne ma, a e xa a gbeen so na yii. ³ Nakɔ kantanne yi na walikɛn suxu, e yi a bɔnbɔ, e yi a raxɛtɛ. E mi sese so a yii. ⁴ Na xanbi ra, nakɔ kanna mɔn yi walikɛ gbɛtɛ rasiga e ma, e yi na fan bɔnbɔ a xunna ma, e yi a makonbi. ⁵ A yi a saxanden fan nasiga, e yi na tan faxa. Na xanbi ra, a yi ndee gbɛtɛye rasiga, e yi na ndee bɔnbɔ, e yi ndee faxa. ⁶ A lu a rafan dii xɛmɛ keden peen ma. Dɔnxɛn na, a yi na rasiga, a naxa, ‘E yagima nɛn n ma diin tan yɛɛ ra.’ ⁷ Koni nakɔ kantanne yi a fala e bode xa, e naxa, ‘Nakɔ kanna kɛ tongon nan ito ra, ɛ fa be, en na a faxa. Nayi, a kɛɛn yi findi en gbeen na!’ ⁸ Awa, e yi a dii xɛmɛn suxu, e yi a faxa, e yi a woli ayi nakɔɔn fari ma.”*

⁹ Yesu yi e maxɔdin, a naxa, “Nakɔ kanna nanfe ligama nayi? A fama nɛn nayi, a yi na muxune faxa.

A nakɔɔn taxu muxu gbɛtɛye ra. ¹⁰ Ɛ munma Kitabun yireni ito xaran ba, a sebɛxi dɛnaxan yi fa fala, ‘Banxi tiine e mɛ gɛmɛn naxan na, na bata findi banxin gɛmɛ fisamantenna ra. ¹¹ Marigin nan na ligaxi, kabanako feen nan na ra en yɛɛ ra yi.’† ?”

¹² E yi kata Yesu suxu feen na amasɔtɔ e yi a kolon fa fala Yesu na sandan saxi e tan nan xa. Koni e gaxu yamaan yɛɛ ra. Nanara, e keli a fɛma, e siga.

*Mudu fiin maxɔdinna fe
Matiyu 22.15-22, Luka
20.20-26*

¹³ E yi Farisi muxuna ndee nun Herode a muxuna ndee rasiga Yesu fɛma alogo e xa a suxu feni tɔn a falana fe ra. ¹⁴ E yi fa a fɛma, e naxa, “Karamɔxɔ, nxu a kolon fa fala jɔndi falan ni i ra. Muxu yo mi nɔɛ i ya miriyaan maxɛtɛ, amasɔtɔ i mi muxune rafisaxi e bode xa fɔ i yamaan xaranma Alaa kiraan ma jɔndini. Awa, a daxa mudun xa fi Romi Manga Gbeen ma ba hanma a nama fi? Nxu lan nxu yi a fi, hanma nxu nama a fi?”‡

¹⁵ Koni Yesu yi e nafigiyaan kolon. A yi e yabi, a naxa, “Ɛ n dɛɛn bunbama nanfera? Ɛ fa gbɛti gbanan keden na, n xa a mato.” ¹⁶ E yi fa gbɛti gbanan keden na a xɔn. A yi e maxɔdin, a naxa, “Nde xili nun a yɛtagin sawura a ma?”

* **12:8:** Sandani ito kui Ala nan misalixi nakɔ kanna ra. A dinan taxuxi Isirayila kaane ra. A walikɛne findixi nabine ra naxanye xɛ Isirayila kaane ma. A diin findixi Yesu ra. † **12:11:** Yaburin 118.22-23 ‡ **12:14:** Xa a fala e nama a fi, a birama mangane ra nɛn, xa a fala e xa a fi, a birama yamaan na nɛn naxanye yigbetɛnxi mudu maxinle xɔn.

E yi a yabi, e naxa, “Romi Manga Gbeena.”¹⁷ Yesu naxa, “Mangan gbeen xa so a yii, Ala gbeen xa so Ala yii.”§

E kabε a ma kati!

*Faxa muxune rakeli fena
Matiyu 22.23-33, Luka
20.27-40*

¹⁸ Saduse muxuna* ndee yi fa Yesu fema naxanye a falama fa fala a muxune mi kelima sayani. E yi a maxɔdin,¹⁹ e naxa, “Karamɔxɔ, Musa ito nan sebexi en xa, a naxa, ‘Xa xεmεna nde faxa, a naxanla lu, koni dii mi a yii, xεmεn na ngaxakedenna xa na ke naxanla tongo, e diin bari faxa muxun xa.’†²⁰ Awa, ngaxakedenmane muxu solofere yi na nun, a forimaan yi naxanla futu, a faxa, a mi dii lu.²¹ A xunyεn yi ke naxanla tongo, na fan yi faxa, a mi dii lu. A liga na kiini a xunyεn saxanden fan na.²² Na muxu soloferene sese mi dii lu. Dɔnxεn na, na naxanla fan yi faxa.²³ Awa, faxa muxune na keli sayani waxatin naxan yi, na naxanla findima nde gbee ra nayi? Amasɔtɔ a bata yi dɔxɔ muxu

solofereni ito birin xɔn ma nun!”

²⁴ Yesu yi e yabi, a naxa, “E bata tantan, amasɔtɔ ε mi Kitabun kolon hanma Ala senbena.²⁵ Bayo faxa muxune na keli sayani waxatin naxan yi, e ligama nen alo malekan naxanye ariyanna yi. Xεmεn mi naxalan futuma, naxanla mi dɔxɔn xεmεn xɔn ma.²⁶ Awa, n xa faxa muxune rakeli feen nɔndin yita ε ra. E mi na xaranxi Musaa Kitabun kui ba, Ala naxan fala a xa fɔtandin yireni, a naxa, ‘Ibrahimaa Ala nan n tan na, e nun Isiyagaa Ala e nun Yaxubaa Ala?’‡²⁷ Anu, faxa muxune Ala mi a tan na, koni fɔ niiramane.§ E tantanna gbo.”

*Yamari fisamantenna fe
Matiyu 22.34-40, Luka
10.25-28*

²⁸ Sariya karamɔxɔna nde yi na nun naxan e fe matandi xuiin mε. Na yi a to a Yesu bata Saduse muxune yabi ki faji. Nanara, a yi a maxɔdin, a naxa, “Yamarin mundun gbo dangu a birin na sariyan yamarine yε?”²⁹ Yesu naxa, “Naxan gbo a birin xa na nan ito ra. ‘Isirayila kaane, ε tuli

§ **12:17:** Ala gbeena: Mangan yetagin sawuran to gbeti gbananna ma, na a findixi mangan gbeen na bayo a tan nan a rafalaxi. Adamadiine daxi Ala maligan nan na, nayi e fan findixi Ala gbeen na. Gbetin lan a so mangan yii mudun na, koni muxune lan e yi e yete so Ala yii bayo e findixi e da mangan gbeen nan na.

* **12:18:** Saduse muxune: Yahudiyane nan yi muxuni itoe ra naxanye lan ma fe yi a ra, e xa dinan suxu kii kedenni. Lanna mi yi e nun Farisi muxune tagi. E tan mi yi laxi malekane ra. E mɔn mi yi laxi a ra a muxune kelima nen sayani.

† **12:19:** Dunuɲa Fɔlɔn 38.8 nun Sariyane 25.5-10 ‡ **12:26:** Xɔrɔyaan 3.2 nun

3.6 nun 3.15-16 § **12:27:** niiramane: Ala naxa a Ibrahimaa Ala nan a ra. A mi a falaxi nun fa fala Ibrahimaa Ala nan yi a tan na, a yi a nii ra waxatin naxan yi. A luxi alo Ala yεena e ra laxira yi. E mɔn e nii ra Ala yεε ra yi. Nanara, faxa muxune kelima sayani.

mati. Marigina en ma Ala keden peen na a ra. ³⁰ I xa i Marigina Ala xanu i bɔɔɛn birin na, e nun i niin birin na e nun i xaxinla birin na e nun i sɛnbɛn birin na.*
³¹ A firinden nan ito ra. 'I adamadi boden xanu alo i yetena.'† Yamari gbete mi na naxan gbo itoe firinna xa."

³² Sariya karamɔxɔn yi a fala Yesu xa, a naxa, "Karamɔxɔ, na lanxi. I bata jɔndin fala fa fala Ala keden peen nan a ra, gbete yo mi na fɔ a tan. ³³ I na Ala xanu i bɔɔɛn birin na e nun i xaxinla birin e nun i sɛnbɛn birin, i yi i adamadi boden xanu alo i yetena, na dangu saraxa gan daxine nun saraxane birin na." ³⁴ Yesu yi a to fa fala a bata a yabi xaxilimayani. Nanara, Yesu yi a fala a xa, a naxa, "I mi makuya Alaa Mangayaan na."

Na xanbi ra, muxu yo mi susu a maxɔdinɛ fe gbete ma.

Yesu yi maxɔdinna ti

Matiyu 22.41-46, Luka 20.41-44

³⁵ Yesu yi yamaan xaranma Ala Batu Banxini waxatin naxan yi, a yi maxɔdinna ti, a naxa, "Sariya karamɔxɔne a falama nanfera fa fala Dawudaa bɔnsɔnna nan Alaa Muxu Sugandixin na?
³⁶ Dawuda yetɛɛn bata a fala, fata Alaa Nii Sarijanxin na, a naxa,

'Marigin yi a fala n marigin xa,
 a naxa, "Dɔxɔ n yiifanna ma han n yi i yaxune sa i sanna bun ma." ‡

³⁷ Dawuda yetena a xili nɛn, a naxa, 'N Marigina.' Awa, Alaa Muxu Sugandixin findixi Dawuda bɔnsɔnna ra di nayi?"§

Yama gbeen yi Yesu xuiin name sɛwani.

Yesu yi Sariya karamɔxɔne nun Farisi muxune yalagi

Matiyu 23.1-36, Luka 20.45-47

³⁸ A yi e xaranma waxatin naxan yi, a naxa, "E a liga e yeren ma sariya karamɔxɔne fe yi. A rafan e ma e xa doma gbeene ragodo e ma, e yi lu e masiga tiye. A rafan e ma yamaan xa e xɔntɔn lɔxɔ tidene yi. ³⁹ Muxu gbee dɔxɔdene rafan e ma salide banxine yi, e nun dɔxɔde fajine donse donna malanne yi. ⁴⁰ E kaɲa gilene yii seene bama e yii. E yi e yete mayita sali xunkuyene yi! E yalagima nɛn na feene ma han a radangu ayi!"

Kaɲa gilena kisena

Luka 21.1-4

⁴¹ Yesu yi dɔxɔ Ala Batu Banxin gbeti maraden yetagi yamaan yi darixi Ala kiseene sɛ denaxan yi. A yi yamaan matoma, e gbetin sama na yi.

* 12:30: Sariyane 6.4-5 † 12:31: Saraxaraline 19.18 ‡ 12:36: Yaburin

110.1 § 12:37: Na waxatini karamɔxɔne yi a falama a Alaa Muxu Sugandixin barima Dawuda bɔnsɔnna nin fata Alaa falan na Samuyeli Firinden 7.16 kui. Anu, xa Dawuda nan Yaburin 110 seɛ, nayi a tan a falama Alaa Muxu Sugandixin ma fa fala "N Marigina." Na bunna nɛɛn fa fala Alaa Muxu Sugandixin gbo a benba Dawuda xa. Na yi muxune yifu, a yi a yita a Yesu Alaa Muxu Sugandixin tiden gbo dangu Dawuda ra Ala yeɛ ra yi.

Nafulu kan wuyaxi yi gbeti gbeen sa. ⁴² Koni, kaɲa gile yiigelitɔɔn fan yi fa, a wure gbeeli gbanan firin sa, naxanye munanfanna xurun a birin xa. ⁴³ Yesu yi a xarandine xili a fɛma, a yi a fala e xa, a naxa, “N xa ɲɔndin fala e xa, fa fala kaɲa gile yiigelitɔɔni ito naxan saxi gbeti maradeni, na gbo bonne birin gbeen xa. ⁴⁴ Amasɔtɔ bonne birin naxan saxi, ne birin baxi e nafunla nde nan na, koni kaɲa gilɛni ito, hali yiigelitɔɔn to a ra, naxan birin a yii a balon na, a na nan saxi.”

13

*Ala Batu Banxin kalana fe
Matiyu 24.1-2, Luka 21.5-6*

¹ Yesu to yi minima Ala Batu Banxini, a xarandiina nde yi a fala a xa, a naxa, “Karamɔxɔ, i yɛɛn ti gɛmɛ fajine nun banxi fajine ra!”

² Yesu yi a yabi, a naxa, “I bata banxi gbeeni itoe to ba? Hali gɛmɛni ito kedenna mi luyɛ a bode fari. E birin naxuyama ayi.”

*Tɔrɔn nun besɛnxɔnyana a
fe*

Matiyu 24.3-14, Luka 21.7-19

³ Yesu yi dɔxi Oliwi Geyaan fari Ala Batu Banxin yetagi waxatin naxan yi, Piyɛri nun Yaki nun Yoni nun Andire yi siga a fɛma e danna a maxɔdindeni. ⁴ E yi a fala, e naxa, “Na feene liga waxatin fala nxu xa. Taxamasenna

mundun a yitama nxu ra fa fala a waxatin bata a li?”

⁵ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E a liga e yeren ma alogo muxɛ nama e mayenden.

⁶ Muxu wuyaxi fama nɛn n xinli, e yi a fala fa fala, ‘A tan nan n tan na.’ E muxu wuyaxi mayenden. ⁷ E na yɛngɛ feene mɛ e nun yɛngɛna ndee xinla, e nama gaxu. A fɛrɛ mi na fɔ na fe sifane xa liga nɛn. Koni waxati rapanna mi na ra singen.

⁸ Siya kedenna siyaan bonna yɛngɛma nɛn, yamana keden yi yamanan bonna yɛngɛ. Bɔxɔn xuruxurunma nɛn yirena ndee yi. Fitina kamɛne yi so. Na feene birin ligama nɛn alo ɲaxanla dii barin kui xɔɛ singena.”

⁹ “E a liga e yeren ma, amasɔtɔ muxune e suxuma nɛn, e siga e ra kiti sadeni.* E e bulan salide banxine yi. E tima nɛn yamana kanne nun mangane yetagi n tan ma fe ra, e yi n ma fe sereyaan ba e xa. ¹⁰ A fɛrɛ mi na fɔ n ma falan Xibaru Fajin kawandin xa ba siyane birin xa singen.

¹¹ E na e suxu waxatin naxan yi, e siga e ra kiti sadeni, e naxan falama, e nama xamin na ra benun a waxatin xa a li. Ala na naxan so e yii na waxatini, e na fala. Amasɔtɔ e tan xa mi falan tima fɔ Alaa Nii Sariɲanxina. ¹² Muxuna a ngaxakedenna yanfama nɛn, a yi a faxa. Fafane na ɲɔxɔnna ligama nɛn e diine ra. Diine murutɛma nɛn e sɔtɔ muxune xili ma, e yi e ti sayaan ma.

¹³ Muxun birin e rapaxuma

* 13:9: e suxuma nɛn: E suxuma Yesu a xinla fe ra.

nɛn n tan ma fe ra. Koni muxun naxan dijama han a rajanna, na kisima nɛn.”

Se Haramuxina

Matiyu 24.15-28, Luka 21.20-24

¹⁴ “E na ‘Se Haramuxi Halagi Tiin’ to yirena nde yi, a mi daxa denaxan yi, nayi naxanye Yudaya yamanani, ne xa e gi, e te geyane fari. Naxan na feni ito xaran, na xa a bunna kolon! ¹⁵ Muxun naxan a kore banxin kɔɛ ra, na nama xɛtɛ, a godo banxini a yii seene tongodeni. ¹⁶ Muxun naxan xɛɛn ma, na nama xɛtɛ banxini a domain tongodeni. ¹⁷ Gbalo gbeen fudi kanne yɛɛ ra na lɔxɔni e nun diin ngane! ¹⁸ E Ala maxandi alogo na feene nama liga xunbeli waxatini! ¹⁹ Amasɔtɔ na lɔxɔne tɔrɔn jɔxɔn munma liga singen xabu Ala dunuɔa da waxatin naxan yi han iki. A jɔxɔn fan mi fa ligama sɔnɔn! ²⁰ Xa Marigin mi yi nde ba na lɔxɔne ra nun, adamadi yo mi yi kisima, koni a bata nde ba e ra a muxu yɛbaxine fe ra.”

²¹ “Xa muxu yo a fala e xa na waxatini, a naxa, ‘A mato, Alaa Muxu Sugandixin be yi’ hanma, ‘A mato, a sa mɛnni,’ e nama la ne ra. ²² Amasɔtɔ muxu wulexi sugandixine nun wule nabine kelima nɛn, e taxamasenne nun kabanako feene liga alogo e xa Ala muxu yɛbaxine mayenden, xa na lanjɛ. ²³ Koni, e xa a liga e yeren ma! N bata feene birin fala e xa benun e waxatin xa a li.”

Muxuna Dii Xɛmɛn fa fena
Matiyu 24.29-31, Luka

21.25-28

²⁴ “Na lɔxɔne yi, na tɔrɔ lɔxɔne na dangu, ‘sogeni dimima nɛn, kiken mi fa dɛgɛma. ²⁵ Sarene kelima nɛn kore, e yolon. Kore xɔnna senbene yimaxama nɛn.’ ²⁶ N tan Muxuna Dii Xɛmɛn minima nɛn kɛnɛnni kundani senbɛ gbeen nun binyeni. ²⁷ N yi n ma malekane rasiga bɔxɔn tongon naaninne birin yi. E yi n ma muxu yɛbaxine malan keli dunuɔa danna bonna ma sa dɔxɔ bonna ra.”

Xɔdɛ binla fe taxamasenna

Matiyu 24.32-35, Luka 21.29-33

²⁸ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E xaxili sɔtɔ xɔdɛ binla fe ma. A yiine na mapingi, a dɛene yi mini fɔlɔ, e a kolonma nɛn nayi fa fala jɛmɛn bata maso. ²⁹ A na kiini, e na feni itoe to ligɛ waxatin naxan yi, e a kolonma nɛn nayi fa fala waxati saxin bata maso, a bata a so dɛɛn yɛtɛɛn li. ³⁰ N xa jɔndin fala e xa, to muxune mi dangue mumɛ fɔ na feene birin liga. ³¹ Kore xɔnna nun bɔxɔ xɔnna danguma nɛn. Koni n ma falane mi danguma habadan!”

Muxu yo mi na waxatin kolon

Matiyu 24.36-44

³² “Muxu yo mi na lɔxɔn nun waxati saxin kolon hali malekan naxanye ariyanna yi hanma Muxuna Dii Xɛmɛna, fɔ Fafe Ala keden peena. ³³ E a liga e yeren ma, e yi lu e yɛɛ ra yi amasɔtɔ e mi

na waxatin kolon. ³⁴A ligama nɛn alo xɛmɛn naxan keli a konni, a siga sigatini, a yi a sɛnbɛn nadangu a walikɛne ma, a yi wanla so e keden kedenna birin yii. A yi a fala banxi xunna xa, a xa lu a yɛɛ ra yi. ³⁵Awa, ɛ lu ɛ yɛɛ ra yi amasɔtɔ ɛ mi banxi kanna fa waxatin kolon, xa jɪnbanna na a ra ba hanma kɔɛ tagini hanma subaxani donton wugan ma hanma xɔtɔnni. ³⁶Xa a fa sinma, a nama ɛ li xixɔnli! ³⁷Awa, n naxan falama ɛ xa, n na a falama muxune birin nan xa. Ɛ lu ɛ yɛɛ ra yi!”

14

Mangane yi yanfani tɔn Yesu ma

Matiyu 26.1-5, Luka 22.1-2, Yoni 11.45-53

¹A bata yi lu nun soge firin benun Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla* nun Buru Tetaren Sanla† xa a li. Saraxarali kuntigine nun sariya karamɔxɔne yi katama Yesu suxu feen na yanfani alogo e xa a faxes. ²E yi a fala, e naxa, “En nama a liga sanla waxatini alogo yamaan nama sɔnxɔ sɔnxɔ.”

Latikɔnɔnna sa fena Yesu ma

Matiyu 26.6-13, Yoni 12.1-8

³Yesu yi Simɔn dogonfontɔna banxini Betani taani

waxatin naxan yi, a yi a dɛgema, jɔxanla nde yi fa, a so banxini. Alabasita gɛmɛn muranna suxi a yii latikɔnɔnna sare xɔdɛxɛn yi naxan kui naxan xili naradi. A na muranni bɔ Yesu xun ma a latikɔnɔnna sa a xunni. ⁴Muxuna ndee yi na yi, ne yi xɔlɔ, e yi a fala e bode xa, e naxa, “Latikɔnɔnni ito yikalaxi nanfera? ⁵A yi sare nɛn dangu walikɛɛn jɛɛ keden saranna ra, na gbetin yi so yiigelitɔne yii.” E yi jɔxanla mafala kati!

⁶Koni Yesu yi a fala, a naxa, “Ɛ fata a ma, ɛ a mafalama nanfera? A bata fe fajin naba n tan xa. ⁷Amasɔtɔ yiigelitɔne ɛ fema waxatin birin, ɛ fe fajin nabe e xa nɛn, xa ɛ wa, koni n tan mi luma ɛ fema waxatin birin yi. ⁸A nɔɛ naxan ligɛ, a bata na liga. A bata latikɔnɔnna sa n fatin ma, a yi a yitɔn n maluxun lɔxɔna fe ra benun na waxatin xa a li. ⁹N xa jɔndin fala ɛ xa, n ma falan Xibaru Fajini ito na rali dunuɔna yire yo yi, jɔxanli ito naxan ligaxi, na fan falama nɛn, yamaan yi e miri a ma.”

Yudasi yi Yesu yanfa

Matiyu 26.14-16, Luka 22.3-6

¹⁰Na xanbi ra, Yudasi Isakariyoti, Yesu a xarandii fu nun firinna nde, na yi siga saraxarali kuntigine fema

* **14:1:** Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla: Nabi Musaa waxatini, Ala fitina feen nafa nɛn Firawona yamaan ma, malekan yi fa e dii singene birin faxes kɔɛ kedenna ra. Koni, Isirayila kaane yi saraxa wunla xuya e banxine dɛ wudine ma, saya malekan yi dangu e xun ma. Na feen sanla ni ito ra. A mato Xɔrɔyaan 12.1-13 kui.

† **14:1:** Buru Tetaren Sanla: Yahudiyane yi burun donma lɛbɛn mi saxi naxan kui xii solofere sanli ito bun. E sarijan kiina nde nan yi a ra. A mato Xɔrɔyaan 12.15 kui.

Yesu so feen na e yii. ¹¹ E yi e tuli mati a ra sɛwani, e yi a nata a e xa gbetin so a yii. Nanara, Yudasi yi fɛrɛn fen fɔlɔ, a xa Yesu so e yii.

Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla fe

Matiyu 26.17-25, Luka 22.7-14, 21-23, Yoni 13.21-30

¹² Buru Tetaren Sanla lɔxɔ singena, yɛxɛɛ diin faxama lɔxɔn naxan yi Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla saraxan na, xarandiine yi Yesu maxɔdin, e naxa, “I waxi a xɔn ma, nxu xa sa Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla donseen nafala i xa minɛn yi?” ¹³ Awa, Yesu yi a jɔngu muxu firin ma e yɛ, a yi e rasiga, a naxa, “ɛ siga taani, ɛ xɛmɛna nde toma nɛn ige fɛjɛn dɔxi a xun ma, ɛ bira a fɔxɔ ra. ¹⁴ A na so dɛnaxan yi, ɛ a fala mɛnna banxi kanna xa, ɛ naxa, ‘Karamɔxɔ naxa, a xɔjɛ yigiyaden minɛn e nun a xarandiine Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla donse donna tiin dɛnaxan yi?’ ¹⁵ Nayi, a banxin yire gbeena nde yitama ɛ ra nɛn kore banxin kɔɛ ra, a yitɔnxi ki faji, ɛ xa donseen nafala en xa mɛnni.” ¹⁶ Xarandiine yi keli, e siga taani, e sa feene birin li na alo Yesu a fala e xa kii naxan yi. E yi Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla donseen nafala.

¹⁷ Ninbanna to a li, Yesu nun a xarandii fu nun firinne yi fa. ¹⁸ E yi e dɛgema waxatin naxan yi, Yesu naxa, “N

xa jɔndin fala ɛ xa, ɛ tan naxanye ɛ dɛgema n fɛma, ɛ tan nde keden n yanfama nɛn.” ¹⁹ Xarandiine yi sunu han, e yi e bode maxɔdin fɔlɔ keden keden yɛɛn ma, e naxa, “N tan nan a ra ba?” ²⁰ Yesu yi e yabi, a naxa, “ɛ tan muxu fu nun firinna nde keden nan a ra nxu nun naxan nxu yiin nagodoma lenge kedenna kui yati! ²¹ N tan Muxuna Dii Xɛmɛn faxama nɛn alo Kitabuna a falaxi kii naxan yi, koni gbalon na kanna yɛɛ ra naxan n tan Muxuna Dii Xɛmɛn soma yamaan yii! A yi fisa nun hali na muxun mi yi bari nun mumɛ!”

Marigina ximɛnna fe

Matiyu 26.26-30, Luka 22.15-20, Kɔrɛnti Kaane Singena 11.23-25

²² E yi e dɛgema waxatin naxan yi, Yesu yi burun tongo, a barikan bira Ala xa, a yi a yigira, a yi a so a xarandiine yii. A yi a fala, a naxa, “ɛ a tongo, n fati bɛndɛn nan ito ra.”

²³ Na xanbi ra, a yi igelengenna fan tongo, a barikan bira Ala xa, a yi a so e yii, e birin yi e min a ra. ²⁴ Yesu naxa, “N wunla ni ito ra n layirin xidima en tagi naxan xɔn. A minima muxu wuyaxi nan xa. ²⁵ N xa jɔndin fala ɛ xa, en wudi bogi igen naxan minma ito ra, n mi fa a minma han n mɔn yi a min Alaa Mangayani.”

²⁶ Na xanbi ra, e bɛtin ba, † e siga Oliwi Geyaan fari.

† 14:26: E namunna nan yi a ra e xa bɛtin ba na sali waxatini fata Yaburin sorana nde ra keli Yaburin 113 han Yaburin 118 kui.

*Piyeri yi a mε Yesu ra
Matiyu 26.31-35, Luka
22.31-34, Yoni 13.36-38*

²⁷ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E birin ε mema n na nen, amasoto a sebexi Kitabuni, fa fala, ‘N xuruse rabaan faxama nen, yexεene birin yi xuya ayi.’[§] ²⁸ Koni n na keli sayani, n sigama nen ε yεε ra Galile yamanani.” ²⁹ Piyeri yi a yabi, a naxa, “Hali bonne birin e mε i ra, n tan mi na lige!” ³⁰ Yesu yi a fala Piyeri xa, a naxa, “N xa nɔndin fala i xa. To kɔeen na, benun dontonna xa wuga sanja ma firin, i yetena a falama nen dɔxɔna ma saxan a i mi n kolon.” ³¹ Piyeri yi a yabi a sɔbeen na, a naxa, “Hali en birin faxa, n mi a fale mumε, fa fala n mi i kolon!” Xarandiin bonne fan birin yi na fala.

*Yesu yi Ala maxandi
nakɔni
Matiyu 26.36-46, Luka
22.39-46*

³² E yi siga yirena nde yi naxan xili Getesemani. Yesu yi a fala a xarandiine xa, a naxa, “E dɔxo be, n tan xa sa Ala maxandi.” ³³ Na xanbi ra, a Piyeri nun Yaki nun Yoni tongo, a siga e ra, a bɔnen yi rafɔro, a yi sunu. ³⁴ A yi a fala e xa, a naxa, “N bɔnen nafɔrɔxi han n faxa. E lu be, ε lu ε yεε ra yi.”

³⁵ A yi a masiga ndedi, a yi bira bɔxɔni, a yi Ala maxandi alogo a xa nɔ na tɔro waxatin makuye a ra. ³⁶ A yi

Ala maxandi, a naxa, “N Fafe Ala, baba, i nɔε feen birin lige nen. Tɔroya igelengenni ito masiga n na, koni n tan sa-
goon nama liga fo i tan sag-
ona.” ³⁷ Na xanbi ra, a mɔn yi xεte, a yi a xarandiine li xixɔnli. A yi a fala Piyeri xa, a naxa, “Simɔn, i xiin nen ba, i mi nɔxi luyε i yεε ra yi hali waxatidi? ³⁸ E lu ε yεε ra yi, ε yi Ala maxandi alogo ε nama bira tantanni. E niin waxɔn feen fan koni ε fati benden senben mi na.”

³⁹ A mɔn yi siga, a sa Ala maxandi, a mɔn yi xεte na falane ma. ⁴⁰ A mɔn yi xεte, a xarandiine li xiye, bayo xixɔnla bata yi e suxu. E mi yi fa a kolon e a yabin naxan na. ⁴¹ A mɔn yi xεte a saxandeni a yi a fala e xa, a naxa, “E mɔn xima ba? E mɔn ε matabuma ba? E a lu iki, waxatin bata a li! A mato, n tan Muxuna Dii Xemen bata so hake kanne senben bun ma iki. ⁴² E keli, en siga. Muxun naxan n yanfama, a n so yiini, a bata fa!”

*Yesu suxu fena
Matiyu 26.47-56, Luka
22.47-53, Yoni 18.3-12*

⁴³ A mɔn yi fala tiini, Yudas, Yesu a xarandii fu nun firinna nde yi fa, ganla biraxi a fɔxo ra saraxarali kuntigine nun sariya karamɔxɔne nun yamaan fonne naxanye rafa. Silanfanne nun gbengbetenne e yii.* ⁴⁴ Naxan yi a yanfama, na bata yi taxamasenna fala nun, a naxa,

§ 14:27: Sakari 13.7 Sandani ito kui, Yesu misalixi xuruse rabaan na. E na Yesu faxa, a xarandiine birin xuyama ayi nen. * 14:43: Silanfanna: Sofane yengeso deɣemana.

“N na muxun naxan sunbu, a tan nan na ra. E yi a suxu, kantan muxune yi siga a ra!”

⁴⁵ Yudasi yi a tinxin Yesu ra keden na, a naxa, “Karamoxo!” A yi a sunbu.

⁴⁶ Nayi, e dutun Yesu ma, e yi a suxu! ⁴⁷ Muxun naxanye yi tixi na dexon, na nde yi a silanfanna botin, a yi Saraxarali Kuntigi Singena konyin tunla sege a ma.

⁴⁸ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E bata fa n suxudeni silanfanne nun gbengbetenne e yii alo mafu tiin nan yi n na nun. ⁴⁹ Nyi efema lxo yo lxo, n yi xaranna tima Ala Batu Banxini, e mi n suxu. Koni a ferε mi na fo Kitabuna falan xa kamali.”

⁵⁰ Na xanbi ra, xarandiine birin yi a rabepin, e yi e gi.

⁵¹ Banxulanna nde yi biraxi Yesu foxo ra, a bitinganna nan tun yi mafilinfilinxi a ma. E yi a suxu, ⁵² koni a yi a dugin lu e yii, a ragenla yi a gi.

Yesu Yahudiya mangane yetagi

Matiyu 26.57-68, Luka 22.54-55, 63-71, Yoni 18.13-14, 19-24

⁵³ E yi Yesu tongo, e siga a ra Saraxarali Kuntigi Singena banxini. Saraxarali kuntigine nun yamaan fonne nun sariya karamoxone yi e malan na. ⁵⁴ Piyeri yi bira a foxo ra, koni e yi tagi kuya, han Saraxarali Kuntigi Singena tande ma. A dxxo kantan muxune fema teen xon e maxaradeni.

⁵⁵ Saraxarali kuntigine nun kitisa yamaan birin yi kata

sereyana nde fendeni Yesu xili ma alogo e xa a faxes. Koni e mi sese soto. ⁵⁶ Muxu wuyaxi yi wulen seren ba Yesu xili ma, koni sereyane mi yi lanxi e bode ma.

⁵⁷ Muxuna ndee mon yi keli e wule sereni ito ba Yesu xili ma, e naxa, ⁵⁸ “Nxu a xuiin mexi nen a falama, a naxa, ‘N na Ala Batu Banxini ito kalama nen adamadiine naxan nafalaxi, n yi gbete ti soqe saxan bun ma, adamadiine mi naxan tiye.’ ” ⁵⁹ Koni hali ne fan, e sereyane mi lan e bode ma.

⁶⁰ Saraxarali Kuntigi Singen yi ti e birin yetagi, a Yesu maxodin, a naxa, “Muxuni itoe naxan falama i xun ma, na yabi mi i xon ba?”

⁶¹ Koni Yesu mi fala yo ti. Saraxarali Kuntigi Singen mon yi a maxodin, a naxa, “Alaa Muxu Sugandixin nan i tan na ba, Duban Kanna a Diina?” ⁶² Yesu yi a yabi, a naxa, “A tan nan n tan na. Awa, e birin n tan Muxuna Dii Xeman toma nen dxxi Ala Senbeman yiifanna ma. E yi n famatxon to kundani keli kore.”

⁶³ Saraxarali Kuntigi Singen yi a domani bo, a naxa, “En mako mi fa sereya yo ma sonon! ⁶⁴ E bata a xuiin me a Ala rayelefuma. E mirixi a ma di?” E birin yi a yalagi, e naxa, a lan nen a xa faxes. ⁶⁵ Ndee yi e degen namini folo Yesu ma. E yi a yeen maxidi, e yi a bonbo, e naxa, “Nabiya falane ti!” Kantan muxune yi a suxu, e yi a bonbo.

*Piyeri a me fena Yesu ra
Matiyu 26.69-75, Luka*

22.56-62, Yoni 18.15-18, 25-27

⁶⁶ Piyeri yi dɔxi tanden ma waxatin naxan yi, Saraxarali Kuntigi Singena walikɛ jaxanla nde yi fa. ⁶⁷ A to Piyeri to a maxarɛ, a yi a mato ki faji, a naxa, "I tan fan yi Yesu Nasarɛti kaan fɔxɔ ra." ⁶⁸ Koni Piyeri yi a tandi, a naxa, "N mi a kolon i waxi naxan fala fe yi," a siga tanden so dɛɛn na. Nayi, dontonna yi wuga. ⁶⁹ Walikɛ jaxanla to a to mɛnni, muxun naxanye yi tixi na, a mɔn yi a fala ne xa, a naxa, "A tan muxuna nde nan ito ra." ⁷⁰ A mɔn yi a matandi. Waxatidi danguxina, muxun naxanye yi tixi na, ne mɔn yi a fala Piyeri xa, e naxa, "A tan nde nan i tan fan na yati, amasɔɔ Galile kaan nan i tan fan na." ⁷¹ Nayi, Piyeri yi a kolɔ dangane ra, a yi a fala e xa, a naxa, "N mi xɛmɛni ito kolon ɛ naxan ma."

⁷² Na waxatin yeteni dontonna mɔn yi wuga a firindeni, Yesu falan naxan ti, na yi rabira Piyeri ma, a naxa, "Benun dontonna xa wuga sanja ma firin, i a falama nɛn dɔxɔna ma saxan a i mi n kolon." Nayi, a yi wuga fɔɔ.

15

E siga Yesu ra Pilati fema

Matiyu 27.1-2, 11-14, Luka 23.1-5, Yoni 18.28-38

¹ Subaxani saraxarali kuntigine nun yamaan fonne nun sariya karamɔxɔne nun kitisa yamaan birin yi a feen nagidi. E yi Yesu xidi, e yi a xali Pilati fema.

² Pilati yi a maxɔdin, a naxa, "Yahudiyane mangan nan i tan na ba?" Yesu yi a yabi, a naxa, "I bata a fala."

³ Saraxarali kuntigine yi Yesu kansun fe wuyaxi ra.

⁴ Nanara, Pilati mɔn yi a maxɔdin, a naxa, "I mi e yabin ba? A mato, e bata i kansun fe wuyaxi ra." ⁵ Yesu mi tin fala yo tiyɛ. Pilati yi kabɛ na ma kati!

E Yesu faxa feen nagidi

Matiyu 27.15-26, Luka 23.13-25, Yoni 18.39-19.16

⁶ E yi darixi nɛn kasorasa keden bejinɲɛ sali lɔxɔni, yamaan na naxan ma fe fala. ⁷ Na waxatini xɛmɛna nde yi na naxan yi xili Baraba, a yi kasoni e nun muxu murutɛxin naxanye keli mangan xili ma, e faxan ti. ⁸ Yamaan yi fa Pilati mafan, a xa a dari feen liga e xa. ⁹ Pilati yi e maxɔdin, a naxa, "E waxi a xɔn ma n xa Yahudiyane mangan bejin ɛ xa?" ¹⁰ Amasɔɔ a yi a kolon a saraxarali kuntigine Yesu soxi a yii xɔxɔlɔnyaan nan ma.

¹¹ Koni saraxarali kuntigine yi yamaan nadin, alogo Pilati xa Baraba nan bejin.

¹² Pilati mɔn yi falan ti yamaan xa, a naxa, "E naxan xilima fa fala a Yahudiyane mangana, n xa nanfe liga a ra?" ¹³ E yi sɔnxɔ, e naxa, "A gbangban wudin ma!"

¹⁴ Koni Pilati yi e maxɔdin, a naxa, "A fe jaxin mundun ligaxi?" Koni e sɔnxɔn yi siga gboɛ ayi, e naxa, "A gbangban!" ¹⁵ Pilati

yi tin a xa yamaan nafan feen naba. Nanara, a yi Baraba bejin e xa. A yi yamarin fi a Yesu xa bulan, e yi a gbangban wudin ma.

Sofane yi Yesu magele

Matiyu 27.27-31 Yoni 19.2,3

¹⁶ Yamana kannan sofane yi Yesu xali yamana kan banxini, sofane ganla birin yi e malan. ¹⁷ E yi doma mamiloxin nagodo a ma,* e wudi yii jali kanne denbe komotin na mangaya taxamasenna ra, e yi a so a xunna. ¹⁸ E yi lu a magele, e naxa, "I xonye, Yahudiyane mangana!" ¹⁹ E yi tamina nde tongo, e lu a bonbe a xunna ma, e yi e degen namini a ma, e yi e xinbi sin a yetagi, e a binya mageleni. ²⁰ E to yelin a magele, e doma mamiloxin ba a ma e mon yi a maxidi a gbee dugine yi. Na xanbi ra, e yi siga a ra a gbangbandeni wudin ma.

E yi Yesu gbangban wudin ma

Matiyu 27.32-44, Luka 23.26-43, Yoni 19.17-27

²¹ E yi lan xemena nde ra naxan yi xili Simon Sireni kaana, Alesandire nun Rufu fafe. A yi kelima xeen ma siga taani. E yi a karahan a xa Yesu faxesa wudin tongo. ²² E yi siga Yesu ra han na yireni denaxan xili Gologota, naxan bunna neen, "xun xori yirena." ²³ E yi mirihi nun manpaan basanxin so Yesu yii alogo a xa a min, nde yi

ba toroyaan na, koni a mi tin a rasuxe. ²⁴ Awa, e yi a gbangban wudin ma, e yi masensenna ti lan a dugine yitaxun feen ma. ²⁵ E yi a gbangban wudin ma soge raxenxen waxatini. ²⁶ E yi a kansun kedin sebe fa fala "Yahudiyane Mangan nan ito ra." ²⁷ E yi mujade firin gbangban wudine ma Yesu fema, keden a yiifanna ma, keden a komenna ma.

²⁸ Kitabuna falan bata kamali nayi, a naxa, "A yate nen alo fe jaxi rabane." ²⁹ Dangu muxune yi a makonbi e yi e xunni maxa, e naxa, "Ee! I tan naxan Ala Batu Banxin kalama, i yi a ti soge saxan bun ma, ³⁰ awa, iki, godo i keli wudin koe ra, i yi i yete rakisi!" ³¹ Saraxarali kuntigine nun sariya karamoxone fan yi Yesu magele na kiini, e yi a fala e bode xa, e naxa, "A bata bonne rakisi, koni a mi noe a yete rakise!" ³² Nxu xa Alaa Muxu Sugandixina, Isirayila mangan to gode iki keli wudin ma alogo nxu xa denkeleya a ma!"

Muxun naxanye yi gbangbanxi wudin ma a fema, ne fan yi a makonbi han!

Yesu faxesa fena

Matiyu 27.45-56, Luka 23.44-49, Yoni 19.28-30

³³ Dimin yi so yiren birin xun na yanyi tagini han se din waxatin yi maso. ³⁴ Na waxatini, Yesu yi gbelegebele a kon xuini lengben, a naxa, "Eli, Eli, lama sabakitani?"

* **15:17:** Doma mamiloxin findixi mangane domaan na. E fa a mangayaan nan magelema.

Na bunna nɛɛn fa fala, “N ma Ala, n ma Ala, i n nabɛjɪnxi nanfera?”†

³⁵ Muxuna ndee yi tixi na yi, na ndee yi a xuiin mɛ, e naxa, “Ɛ tuli mati, a Nabi Eli xilima!” ³⁶ E tan nde yi dugi dungin tongo, a siga a giyɛ, a sa a sin minse muluxunxini, a yi a so wudin xun na, a yi a ti Yesu xa. A yi a lan Yesu dɛɛn ma, a naxa, “A mamɛ, nxu xa a to xa Nabi Eli a ragodɛ keli wudin kɔɛ ra!”

³⁷ Yesu yi a xuini te fangan na, a faxa.

³⁸ Dugin naxan yi singanxi Ala Batu Banxin tagi, na yi bɔ firinna ra, fɔɔ a xunna ma han a labena. ³⁹ Sofa Kuntigin naxan yi tixi wudin yɛtagi nun, na yi Yesu xuiin mɛ, a yi a faxa kiin to, a naxa, “Alaa Dii Xɛmɛn nan yi a ra yati!”

⁴⁰ Naxanla ndee yi tixi wulani, e a matoma. Mariyama Magadala kaan yi ne yɛ nun, e nun Mariyama, Yaki xuri nun Yose nga e nun Salome. ⁴¹ Ne nan yi biraxi a fɔxɔ ra Galile yamanani nun a malideni. Naxalan wuyaxi gbɛtɛye fan yi na naxanye fan fa a fɔxɔ ra Yerusalɛn taani.

Yesu maluxun fena

Matiyu 27.57-61, Luka 23.50-56, Yoni 19.38-42

⁴² Ninbanna bata yi a li. Yuma lɔxɔn nan yi a ra Matabu Lɔxɔn nan yi na xɔtɔn bode. ⁴³ Yusufu Arimate kaan yi fa, muxu gbeen nan yi a ra kitisane malanni, naxan fan yi Alaa mangayaan mamɛma, na

yi susu sigɛ Pilati fɛma a maxɔdindeni Yesu binbina fe ma. ⁴⁴ Pilati na mɛ waxatin naxan yi fa fala a Yesu bata faxa, a yi tɛɛna na falan na. A sofa kuntigin xili, a yi a maxɔdin xa Yesu bata faxa. ⁴⁵ Pilati to sofa kuntigina falan mɛ, a yi yamarin fi, a e xa Yesu binbin so Yusufu yii. ⁴⁶ Yusufu yi kasangenna sara, a yi a binbin nagodo, a yi a kasangen, a sa a maluxun gaburun na fanye kui gexini alo faran yili. Na xanbi ra, a gɛmɛ gbeen makutukutu gaburun dɛ ra. ⁴⁷ Mariyama Magadala kaan nun Mariyama bonna, Yose nga, ne yi a matoma e Yesu sa dɛnaxan yi.

16

Yesu keli fena sayani

Matiyu 28.1-8, Luka 24.1-12, Yoni 20.1-10

¹ Matabu Lɔxɔn to dangu, Mariyama Magadala kaan nun Mariyama, Yaki nga nun Salome yi latikɔnɔnna sara alogo e xa sa a sa Yesu binbin ma. ² Xatin xɔtɔnni sogen te waxatini, e yi sigama gaburu dɛɛn na, ³ e yi e bode maxɔdin, e naxa, “Nde gɛmɛn makutukutuma, a yi a ba gaburun dɛ ra en xa?” ⁴ E fa e yɛɛn nakeɛ, e yi a to a gɛmɛn bata yi makutukutu, a ba gaburun dɛ ra. Na gɛmɛn yi gbo han! ⁵ E yi so gaburun kui, e banxulan doma fixɛ kannna nde to dɔxi yiifanna ma, e gaxu kati!

⁶ A yi a fala e xa, a naxa, “E nama gaxu, ε Yesu Nasareti kaan nan fenma naxan gbangan wudin ma. A mi be, a bata keli sayani! E a sa be nin. ⁷ Koni ε siga, ε sa a fala a xarandiine nun Piyeri xa, ε naxa, ‘A sa ε lima Galile yamanani, ε sa a toma nen na yi, alo a fala ε xa kii naxan yi.’ ” ⁸ E kui fuxin yi siga e giye keli gaburun kui, e xuruxurunma. Koni e mi sese fala muxu yo xa amasoto e yi gaxuxi han!

Yesu yi mini kenenni Mariyama Magadala kaan xa Matiyu 28.9-10, Yoni 20.11-18

⁹ Yesu to keli sayani xatin subaxani, a mini Mariyama Magadala kaan nan singe xa kenenni, a jinan soloferen kedi naxan foxo ra. ¹⁰ Mariyama yi sa na xibarun nali Yesu foxorabirane ma, naxanye yi wugama Yesu jnan feen na. ¹¹ Awa, e to a me a Yesu niin mon bata bira a yi, a Mariyama bata a to, e mi la a ra.

Yesu yi a yete yita a xarandii firin na

Luka 24.13-35

¹² Na xanbi ra, Yesu yi a yete yita e tan muxu firinna nde ra kii gbete yi kiraan xon ma, e yi sigan tima burunna ra waxatin naxan yi. ¹³ E yi xete, e sa na fala bonne xa, koni e mi la e ra.

Yesu yi a xarandiine xe

Matiyu 28.16-20, Luka 24.36-49, Yoni 20.19-23, Kewanle 1.6-8

¹⁴ Na xanbi ra, Yesu yi mini kenenni xarandii fu nun kedenne xa, e yi e degema waxatin naxan yi. A yi e maxadi e denkeyatareyaan nun e boje xodexyana fe ma amasoto naxanye a to a niini, e mi la ne ra. ¹⁵ A yi a fala e xa, a naxa, “E siga dunuja yiren birin yi, ε n ma falan Xibaru Fajin kawandin ba daala birin xa. ¹⁶ Naxan na denkeya, a rafu igeni, na kisima nen. Xa naxan mi denkeya, na yalagima nen. ¹⁷ Naxanye na denkeya, e taxamasenni itoe ligama nen n xinli: E jinnan kedima nen, e yi xui gbete nenene fala, ¹⁸ e yi sapine suxu e yiine ra, e dabarin don, sese mi liga e ra. E yiin sama nen furetone ma, e yi e rakendeya.”

Yesu te fena ariyanna yi

Luka 24.50-53, Kewanle 1.9-11

¹⁹ Marigi Yesu yelin falan tiye e xa waxatin naxan yi, a te ariyanna yi a sa doko Ala yiifanna ma. ²⁰ E yi siga kawandin badeni yiren birin yi. Marigin yi walima e xon, a yi a falan senbe so taxamasenne ra.

Luka Luka Yesu a Fe Xibaru Fajin Naxan Sebe

Marigi Yesu fɔxɔrabira naanin nan Yesu a taruxun nun a falane sebe Alaa Nii Sariɗanxin barakani: Matiyu, Maraka, Luka, e nun Yoni. Luka Kitabun yireni ito sebexi nen fɔ jee tonge saxan e nun suulun jɔxɔndɔn Yesu te xanbini kore xonna ma. Luka mi yi Yesu fɔxɔ ra a dunuɗa yi gidini. A denkeleya Yesu te xanbin nin kore xonna ma Xera Pɔli waxatini. Dandan tiin nan yi Luka ra, a yi lɔnnixi ki fajin. A siga nen Yesu a xarandiine fema Yerusalen taani, a yi Yesu a fe birin fese fese alogo a xa dentegɛ kamalixin sa dunuɗa muxune birin xa. A sebexi muxuna nde nan ma naxan xili, "Teyofili." A kari mi kolonxi to, koni a xinla bunna neen fa fala "Ala Xanu Muxuna." Han to, a mɔn sebexi ne nan ma naxanye bata Ala xanu.

Kitabun yireni ito Yesu bari kiin nan singe yebama, Mariyamaa diina. Yesu a dunuɗa yi gidini, a xaran wuyaxi ti nen a yamaan xa. A mɔn yi kabanako wuyaxi liga. Luka na nan yebama Ningila Yesu kui. Dɔnxen na, a Yesu a sayaan nan yebama e nun a keli fena sayani. Yesu texi ariyanna yi kii naxan yi,

na fan yebaxi Kitabun yireni ito yi.

Kitabun yireni ito nan muxune malima alogo e xa a famu Yesu findixi Alaa Diin na kii naxan yi. Na feen sebexi Luka 1.34-35 kui. Ala mi finde diin sɔtɔ muxun na alo adamadiine diin sɔtɔn kii naxan yi. Ala Yesu daxi a nga kui nen alo a dunuɗa da a fala xuiin xɔn ma kii naxan yi. Ala nan a falaxi a xa da a nga kui, a yi da. Nayi, Yesu Fafe mi toxi dunuɗa yi. Xa a fafe mi toxi dunuɗa yi, a fafe findixi nde ra nayi? Na feen ma, yamaan to a fafe a fe falama, e yi a fala fa fala Ala nan a fafe ra bayo a tan nan Yesu da a nga kui. Na nan Yesu findixi Alaa Diin na.

¹ N xɔyin Teyofili,*

Muxu wuyaxi bata sebenla ti lan feene ma naxanye liga nxu yee xɔri. ² E feene yebaxi nen alo sereya kendene a fala e xa kii naxan yi, xabu a fɔlɔni, naxanye Alaa falan nalima. ³ Awa, n xɔyin Teyofili, n bata feni itoe xaran, n yi e fese fese ki fajin xabu a fɔlɔni. N bata n miri a ma, n naxa, "A lan n xa a sebe ki fajin, n yi a rasiga i ma." ⁴ N ni ito ligaxi nen alogo i xa na feene birin jɔndin kolon i xaranxi naxanye ma.

Yoni bari feen yi fala

⁵ Ito birin fɔlɔxi Herode a mangayaan waxatin nin Yudaya yamanani. Saraxaralina nde yi na, a xili Sakari naxan yi kelixi saraxarali

* **1:1:** Teyofili: Muxu xinla na a ra naxan bunna neen, fa fala "Muxun naxan Ala xanuxi."

Abiya b̄ons̄onni. A ɲaxanla yi xili Elisabeti. Na fan yi kelixi saraxarali Haruna b̄ons̄onna nin. ⁶E firinna birin yi tinxin Ala yεε ra yi, e yi Marigina yamarin nun a sariyan birin suxi. ⁷Dii yo mi yi e yii nun, amas̄ot̄o gbantan nan yi Elisabeti ra, e firinna birin bata yi fori han!

⁸L̄ox̄ona nde, Sakari a saraxarali wanla waxatin yi a li Ala xa, ⁹e yi a sugandi mas̄ens̄enna x̄on alo saraxaraline darixi a ra kii naxan yi, alogo a xa so Marigin Batu Banxini wusulan gandeni. ¹⁰Yamaan yi malanxi tandeni Ala maxandideni wusulanna gan waxatini, ¹¹nayi, Marigina malekan yi mini ken̄enni a xa, a ti wusulan ganden yiifanna ma. ¹²Sakari malekan to waxatin naxan yi, a kuisan, a gaxu. ¹³Koni malekan yi a fala a xa, a naxa, “Sakari, i nama gaxu! Ala bata i xuiin m̄e, i ya ɲaxanla, Elisabeti dii x̄em̄en s̄ot̄oma n̄en i xa, i yi a xili sa Yoni. ¹⁴I s̄ewama n̄en, muxu wuyaxi fan yi s̄ewa a bari feen na. ¹⁵Amas̄ot̄o a findima n̄en muxu gbeen na Marigin yεtagi. A nama manpaan min, a nama d̄olo ma se yo min. A lugoma n̄en Alaa Nii Sariɲanxin na xabu a nga kui waxatin naxan yi. ¹⁶A fama n̄en Isirayila kaan wuyaxi ra e Marigina Ala ma. ¹⁷A sigama Marigina x̄erayaan na n̄en senbeni alo Nabi Eli† a liga kii naxan yi. A yi dii fafane b̄oj̄en

nafindi e diine ma. A yi muxu murut̄exine masara, e miriyaan yi liga alo tinxin muxune, alogo a xa yamani t̄on Ala xa ki faj̄i.”

¹⁸Sakari yi a fala malekan xa, a naxa, “N na a kolonma di, fa fala ɲ̄on̄di nan ito ra? N tan bata fori, n ma ɲaxanla fan bata fori.”

¹⁹Malekan yi a yabi, a naxa, “Baraka Yibirila nan n tan na, naxan tima Ala yεtagi. A tan nan n x̄exi i ma feni ito Xibaru Faj̄in nalideni i ma. ²⁰Koni bayo i mi laxi n ma falan na, naxan sa kamalima a waxatini, i findima n̄en bobon na, i mi falan tima han na yi liga.”

²¹Na waxatini, yamaan yi Sakari mam̄ema. E yi k̄ont̄ofili bayo a bata yi bu Ala Batu Banxini. ²²Koni a to mini, a mi n̄o falan tiȳe e xa, e yi a kolon fa fala a bata fe toon ti Ala Batu Banxini. A yi a yiin maliga e xa bayo a mi yi n̄o falan tiȳe.

²³A wali l̄ox̄one ɲanxina Ala xa, Sakari yi x̄ete a konni. ²⁴Na dangu xanbini, a ɲaxanla Elisabeti yi fudikan. Kike suulun, a mi mini tandeni. ²⁵A yi a fala, a naxa, “Marigina ito nan ligaxi n xa, a bata tin a xa n ma yagin ba n ma n ma muxune tagi.”

Yesu bari feen yi fala

²⁶Elisabeti kuiin kike seninna, Ala yi maleka Yibirila rasiga Galile taana nde yi naxan xili “Nasareti.” ²⁷A falan ti sungutun nas̄ol̄onxin xa, x̄em̄ena nde bata yi a

† 1:17: A mato Malaki 3.23-24 kui.

masuxu naxan yi xili Yusufu, Manga Dawuda bənsəna muxuna nde nan yi na ra. Na sungutun nasələnxin yi xili nən Mariyama. ²⁸ Malekan yi fa a fəma, a naxa, “Səwani i xa Ala fe fajin nagidixi i tan naxan ma. Marigina i xən!”

²⁹ Mariyama yi kuisan malekana falana fe ra, a yi a miri a xəntəna bunna ma. ³⁰ Malekan yi a fala a xa, a naxa, “Mariyama, i nama gaxu amasətə Ala bata maragidi fajin fi i ma. ³¹ I fudikanma nən, i dii xəmen sətə, i yi a xili sa Yesu.† ³² A binyen sətəma nən, a xili bama nən a Kore Xəna Alaa Dii Xəməna. Marigina Ala a findima nən mangan na alo a benba Dawuda yi kii naxan yi. ³³ A findima nən Yaxuba bənsəna mangan na habadan. A mangayaan mi janje mume!”

³⁴ Mariyama yi a fala malekan xa, a naxa, “Sungutun nasələnxin nan n tan na, ito ligama di nayi?”

³⁵ Malekan yi a yabi, a naxa, “Alaa Nii Sarijanxin godoma nən i ma, Kore Xəna Ala sənben godoma nən i xun ma. Nanara, na dii sarijanxin xili bama nən a Alaa Dii Xəməna. ³⁶ I ngaxakedenna Elisabeti fan fudikanna nan a ra iki. Hali a to bata fori, e yi a falama naxan ma a gbantana, na kuiin kike senninden na ra iki. ³⁷ Amasətə Ala nəe feen birin lige nən.”

³⁸ Mariyama naxa, “Marigina walikəen nan n tan na, Ala xa na liga n xa alo i bata a fala kii naxan yi.” Malekan yi keli a fəma.

Mariyama yi siga Elisabeti fəma

³⁹ Na xanbi ra, Mariyama yi a yitən mafuren, a siga taana nde yi Yuda yamanani, geya wuyaxi yi denaxan yi. ⁴⁰ A siga Sakari konni Elisabeti xəntəndeni. ⁴¹ Elisabeti Mariyama xəntən ti xuiin me waxatin naxan yi, diin yi a ramaxa Elisabeti kui. Elisabeti yi lugo Alaa Nii Sarijanxin na. ⁴² A yi a fala ti xuini te, a naxa, “Baraka diin nan i tan na jaxanle tagi! I diin naxan fan sətəma, baraka diin nan na ra! ⁴³ N binyen sifani ito sətəxi di, n kanna nga xa fa n konni? ⁴⁴ Amasətə, n na i xəntən ti xuiin me waxatin naxan yi, diin yi a ramaxa n kui səwani. ⁴⁵ Səwani i xa, i tan naxan laxi a ra fa fala Marigina falan kamalima nən.”

Mariyamaa betina

⁴⁶ Mariyama naxa, “N Marigin tantunma n bəjeni. ⁴⁷ N səwaxi n bəjeni n nakisi-mana Alaa fe ra. ⁴⁸ Amasətə a bata a xaxili lu n tan a walikə magodoxin xən ma. Nanara, fələ iki ma han habadan, muxun birin a falama nən a baraka diin nan n tan na. ⁴⁹ Amasətə Ala sənbeəmaan bata fe gbeen liga n xa.

† 1:31: Yesu xinla bunna nən, fa fala “Marakisi Tiina” Heburu xuini.

A xinla sarijan.

⁵⁰ A kininkinin a yeeragaxu muxune ma han mayixete mayixetene.

⁵¹ Ala bata a yiini bandun, a yi waso muxune raxuya ayi e nun e fe yitoxine.

⁵² Ala bata manga senbe kanne ba e manga gbede ne yi.

Naxanye e yete magodoxi, a yi ne yite.

⁵³ A kametone ralugo fe fajin na.

A nafulu kanne yii seene jan.

⁵⁴ Ala layirin naxan xidi en benbane xa, a mi jinanxi na ma.

⁵⁵ A yi a xaxili lu a hinanna xon ma

Ibrahimaxa e nun a bansonna birin han habadan!"

⁵⁶ Mariyama yi kike saxan ti Elisabeti fema. Na xanbi ra, a yi xete a konni.

Yoni Marafu Tiin bari fena

⁵⁷ Elisabeti dii bari waxatin yi a li, a yi dii xemene soto.

⁵⁸ A dexo bodene nun a xabilan muxune yi a me a Marigin bata kininkinin a ma, e yi sewa e bode xon ma.

⁵⁹ Diin barin lexo xunna, e fa a ra a banxulandeni, e yi a xili sama nen Sakari alo a fafe xinla kii naxan yi. ⁶⁰ Koni a nga naxa, "En-en de! A xili sama nen Yoni."

⁶¹ E yi a fala a xa, e naxa, "Muxu yo mi i bansonni naxan xili na kiini." ⁶² Nayi, e yi e yiin maliga a fafe xa, e yi a maxodin diin xinla ma.

⁶³ Sakari yi walaxan tongo, a yi a sebe, a naxa, "A xili nen Yoni." E birin yi kabe kati! ⁶⁴ Na waxatin yeteni,

Sakari yi no falan tiye, a Ala tantun folo. ⁶⁵ A dexo bodene yi gaxu kati! Muxune yi na feene falama Yudaya yamanan birin yi. ⁶⁶ Naxan birin a me, ne yi e miri, e maxodinna ti, e naxa, "Diini ito sa ligama di?" Amasoto e bata yi a yigbe kati, a Marigin senbena a xun ma.

Sakari yi waliyiya falane ti

⁶⁷ Yoni Fafe Sakari yi lugo Alaa Nii Sarijanxin na, a yi waliyiya falane ti, a naxa,

⁶⁸ En Marigin tantun, Isirayilaa Ala!

Amasoto a bata fa, a yi a yamaan mali, a yi e xoro ya.

⁶⁹ A bata Marakisi Tiin senbemaan namini

a walikéen Dawuda bansonni, ⁷⁰ alo a fala a nabi sarijanxine xon ma kii naxan yi

xabu waxati danguxine.

⁷¹ A layirin xidi

a a en xunbama nen en yaxune yii,

e nun naxanye birin en naraxuxi.

⁷² A yi kininkinin en benbane ma,

a yi a xaxili lu a layiri sarijanxin xon ma,

⁷³ alo a kolo en benba Ibrahimaxa kii naxan yi.

⁷⁴ A yi en xunba en yaxune ma.

A tin, en yi a batu boje xunbenli.

⁷⁵ A yi en findi a muxu sarijanxine

nun tinxin muxune ra a ye ra yi en siin birin yi.

⁷⁶ N ma diina, e i xilima nen a Kore Xonna Alaa nabina.

I sigama nɛn Marigin yɛɛ ra.
 I kirani tɔn a xa.
⁷⁷ I yi kisi feen yita a yamaan
 na,
 e yulubine yi xafari
⁷⁸ a kininkinin gbeen
 barakani.
 A tan nan a ligama en lu
 kɛnɛnni
 alo sogen tematɔna.
⁷⁹ A yi muxune makɛnɛn
 naxanye dɔxi dimini sayaan
 yɛɛ ra.
 A yi bɔɔɛ xunbenla kiraan
 yita en na.
⁸⁰ Awa, diin yi gboma, a yi
 sɛnbɛn sɔtɔma e nun xaxinla.
 A yi lu wulani han a mini
 waxatin yi a li kɛnɛnni Isiray-
 ɪla muxune xa.

2

Yesu yi bari Matiyu 1.18-25

¹ Na waxatini, Romi Manga
 Gbee Ogustu yi yamarin fi
 a yamanan muxune birin
 xinla xa seɓɛ. ² Kiriniyusi
 yi yamana kanyani Siriya
 yamanani waxatin naxan
 yi, a seɓɛ fɔlɔn nan yi na ra.
³ Awa, muxune birin yi siga e
 taane yi e xinle seɓɛdeni.
⁴ Yusufu fan yi keli Galile
 Nasarɛti taani, a siga Yudaya
 taana nde yi naxan yi xili
 Betɛlɛmi, Manga Dawuda
 sɔtɔxi dɛnaxan yi. Yusufu
 yi siga na, amasɔtɔ Dawuda
 bɔnsɔnna nan yi a tan fan na,
⁵ a siga a xili seɓɛdeni e nun
 Mariyama naxan yi masuxi
 a xɔn ɲaxalandiyani. A fudi
 kannan nan yi a ra. ⁶ E yi
 Betɛlɛmi yi waxatin naxan yi,
 Mariyama dii bari waxatin yi

a li. ⁷ A yi a dii xɛmɛ singen
 sɔtɔ. A yi a mafilin dugini,
 a yi a sa xuruseene balon sa
 seen kui kulani amasɔtɔ e mi
 yigiya sɔtɔ xɔɲɛ yigiyadeni.

Yɛxɛɛ kantanne nun malekane fe

⁸ Yɛxɛɛ kantanna ndee yi
 na yamanani naxanye yi
 xima burunna ra, e yi e
 yɛxɛɛne kantanna kɔɛɛn na.
⁹ Marigina malekan yi mini
 kɛnɛnni e xa, Marigina nɔrɔn
 yi godo e xun ma. E gaxu
 kati! ¹⁰ Koni malekan yi a
 fala e xa, a naxa, “E nama
 gaxu amasɔtɔ n faxi fena nde
 Xibaru Fajin nan nalideyi
 ε ma, naxan findima sɛwa
 gbeen na yamaan birin xa.
¹¹ Marakisi Tiin bata sɔtɔ ε
 xa to kɔɛɛn na Dawuda gbee
 taani. Alaa Muxu Sugandixin
 na a ra! Marigin na a ra!
¹² Taxamasenna ni ito ra ε
 xa, ε diidin lima saxi nɛn
 xuruseene balon sa seen kui
 kulani, a mafilinxi dugini.”
¹³ Na waxatin yɛtɛni
 maleka ganla yi keli kore, e
 fa malekan boden fɛma, e yi
 Ala tantun, e naxa,
¹⁴ “Binyen xa fi Ala ma kore
 xɔnna ma pon! Muxun nax-
 anye bata Ala kɛnɛn, ne xa
 bɔɔɛ xunbenla sɔtɔ dunuɲa
 yi.”
¹⁵ Malekane keli e fɛma
 waxatin naxan yi, e xɛtɛ
 ariyanna yi, yɛxɛɛ kantanne
 yi a fala e bode xa, e naxa,
 “En siga Betɛlɛmi yi, en sa feni
 ito to naxan ligaxi, Marigin
 naxan falaxi en xa.”
¹⁶ Nanara, e siga mafurɛn,
 e sa Mariyama nun Yusufu

li na, e diidin to saxi xuruseene balon sa seen kui kulani. ¹⁷ YEXEE kantanne to diidin to, malekan falan naxan ti e xa diidina fe yi, e yi na birin yeɓa. ¹⁸ Muxun naxanye birin e xuiin me, ne yi kabε xuruse kantanne falan ma. ¹⁹ Mariyama yi feni itoe birin namara a xaxinla ma, a yi a miri ne ma kati! ²⁰ YEXEE kantanne yi xeɛ, e Ala tantunma, e a binya na feen na e naxan toxi alo malekana a fala e xa kii naxan yi.

Yesu xili sa fena

²¹ Loxo xun keden danguxina, diidin banxulan waxatin yi a li, e yi a xili sa Yesu alo malekana a fala kii naxan yi benun a xa bari.

E Yesu taxu Ala ra

²² E marasariɓanna waxatin to ɓan alo Musaa Sariya Kitabun naxan falaxi lan dii bari feen ma,* Yusufu nun Mariyama yi siga diidin na Yerusalen taani, e sa a taxu Marigin na. ²³ A seɓexi Marigina Sariya Kitabuni, a naxa, “Dii xeme singen birin xa rasariɓan Marigin xa.”† ²⁴ E yi saraxan ba alo Marigina Sariya Kitabuna a falaxi kii naxan yi, a naxa, “ganba firin hanma kolokonde dii firin.”‡

²⁵ Muxuna nde yi Yerusalen taani nun, a xili Simeyon. Tinxin muxu toɓɓondiyaxin nan yi a ra. A yi Ala mamema Isirayila mali feen na. Alaa Nii Sariɓanxin yi a yi. ²⁶ A

bata yi a kolon Alaa Nii Sariɓanxin xon ma fa fala a mi faxe fo a Marigina Muxu Sugandixin to. ²⁷ Alaa Nii Sariɓanxin yi Simeyon nasiga Ala Batu Banxini. Yesu soɓo muxune yi fa a ra Ala Batu Banxini, e xa a liga alo Sariya Kitabuna a fala kii naxan yi. ²⁸ Simeyon yi Yesu tongo, a yi a sa a kanke ra, a barikan bira Ala xa, a naxa, ²⁹ “Marigina, i bata i ya layirin nakamali n xa. Iki, i ya walikeen xa siga boɓe xunbenli ³⁰ amasoɓo n bata i ya kisi feen to, ³¹ i naxan yitoxi yamane birin yeɛ ra. ³² A tan nan findima kenenna ra siyane xa, a findima nen Isirayilaa binyen na, i ya yamana.”

³³ Simeyon falan naxan ti Yesu a fe yi, a nga nun a fafe yi kabε na ra. ³⁴ Simeyon yi duba a nga Mariyama xa, a naxa, “Ala bata diini ito yeɓa, a yi Isirayila muxu wuyaxi halagi, a yi a wuyaxi rakisi. A findima nen taxamasenna ra koni muxu wuyaxi a matandima nen, ³⁵ a yi e miriya luxunxine ramini kenenni. Toɓona i boɓen soxonna nen alo degema xenxena.”

³⁶ Nabi ɓaxalanmana nde yi na nun, a yi xili Anna, Fanuweli a dii temena. A yi kelixi Aseri bɓnsonna nin. Naxalan fori gbeen nan yi a ra naxan bata yi ɓee solofere ti futuni nun, ³⁷ a ɓee tonge solomasexe e nun ɓee naanin

* **2:22:** Na feen seɓexi Saraxaraline 12.1-4 kui. † **2:23:** A mato Xorɔyaan 13.2 nun 13.12 nun 13.15 nun Yatene 18.15-16 kui. ‡ **2:24:** A mato Saraxaraline 12.8 kui.

ti kaɲa gilɛyani. A yi Ala Batu Banxini waxatin birin, a yi Ala batuma kɔɛɛn nun yanyin na, a yi Ala maxandɛ, a sunna suxu. ³⁸ Na waxatin yeteni, a fa, a barika bira Ala xa, a lu diina fe falɛ muxune xa naxanye yi Yerusalɛn taan xunba waxatin mamɛma.

Xɛɛ feen Nasarɛti yi

³⁹ Yusufu nun Mariyama to yelin feene birin nakamalɛ alo Marigina Sariya Kitabuna a yamarixi kii naxan yi, e xɛɛ Galile yamanani e taani Nasarɛti. ⁴⁰ Diidin yi gboma, a sɛnbɛn sɔtɔ, a fe kolonna yi dɛfe. Alaa hinanna yi a yi.

Yesu dii jɔrɛna Ala Batu Banxini

⁴¹ Yesu sɔtɔ muxune yi sigama Yerusalɛn taani jɛɛ yo jɛɛ Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanli. ⁴² Yesu sɔtɔn jɛɛ fu nun firinna ti waxatin naxan yi, e siga sanla rabadeni alo e namunna kii naxan yi. ⁴³ Sanla jɲan waxatin naxan yi, e xɛɛ e konni. Yesu yi lu Yerusalɛn taani, koni a sɔtɔ muxune mi yi a kolon. ⁴⁴ E yi e miri, a a yi yamaan yɛ, e fɛriɲɛn sigan tiyɛ. Na xanbi ra, e Yesu fen fɔlɔ e ngaxakedenne nun e xɔyine tagi. ⁴⁵ Koni e mi a to. Nanara, e xɛɛ a fendeni Yerusalɛn taani. ⁴⁶ A soge saxandeni, e yi sa a to Ala Batu Banxini, a dɔxi Yahudiya karamɔxɔne tagi, a tuli matixi e ra, a e

maxɔdinma. ⁴⁷ Naxan birin a xuiin mɛ, ne yi kabɛ a xaxilimayaan yabine ma. ⁴⁸ A sɔtɔ muxune a to waxatin naxan yi, e kabɛ. A nga yi a fala a xa, a naxa, “N ma diina, i ito ligaxi nxu ra nanfera? Nxu nun i fafe bata yigitɛɛ i fendeni kati!”

⁴⁹ A yi e yabi, a naxa, “ɛ n fenma nanfera? ɛ mi a kolon fa fala a lan nɛn n xa lu n Fafe a banxini?” ⁵⁰ Koni a naxan fala e xa, e mi na famu.

⁵¹ Nanara, Yesu yi siga e fɔxɔ ra Nasarɛti yi, a yi e sa-
goon liga. A nga yi feni itoe birin namara a xaxinla ma. ⁵² Yesu yi xungbo, a xaxili sɔtɔ, a fe yi rafan Ala nun yamaan ma.

3

Yoni Marafu Tiina kawan- dina

Matiyu 3.1-12, Maraka 1.1-8, Yoni 1.19-28

¹ Pɔnsi Pilati yi yamana kanyani Yudaya yamanani waxatin naxan yi, Romi Manga Gbeen Tiberi a mangayaan jɛɛ fu nun suulunna nan yi a ra nun. Herode fan yi kuntigiyani Galile yamanan xun na. A ngaxakedenna, Filipi fan yi kuntigiyani Iture nun Tirakoniti yamanane xun na. Lisanisa fan yi kuntigiyani Abileni yamanan xun na. ² Anasa nun Kayafa, saraxarali kuntigi singene nan yi ne fan na. Ala falan ti Sakari a dii

§ 2:41: Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla: Musaa waxatini, Ala fitina feen nafa nɛn Firawona yamaan ma, malekan yi fa e dii singene birin faxa kɛ kedenna ra. Koni, Isirayila kaane yi saraxa wunla xuya e banxine dɛ wudine ma, saya malekan yi dangu e xun ma. Na feen sanla ni ito ra. A mato Xɔrɔyaan 12.1-13 kui.

xemɛn Yoni xa na waxatin nin wulani. ³ Yoni yi sigama Yurudɛn baan dɛ kawandi badeni, a naxa, “Ɛ xun xanbi so ɛ yulubine yi, ɛ rafu igeni, ɛ yulubine xafarima nɛn.”

⁴ Nabi Esayi a sɛbɛ nɛn a Kitabun kui, a naxa,

“Muxuna nde xuiin minima tonbonni,

a naxa, ‘Ɛ kirani tɔn Marigin yɛɛ ra,

ɛ kirane matinxin a xa!

⁵ Ɛ folone birin naxutu,

ɛ geyane nun yire matexine birin wuru.

Kira yidɔxine birin yi tinxin.

Kira ɲaxine birin yi malaxun.

⁶ Adamadiine birin kisi feɛn toma nɛn fata Ala ra!”*

⁷ Yamaan yi fa Yoni fɛma, a a xa e rafu igeni e tubi xinla ma Ala ma. A yi a fala e xa, a naxa, “Ɛ tan saɲi bɔnsɔnne! Nde ɛ rakolonxi, ɛ xa ɛ gi Alaa xɔlɔn bun ma?”

⁸ Ɛ kɛwanle xa a yita fa fala ɛ bata ɛ xun xanbi so ɛ hakɛne yi. Ɛ nama ɛ miri fa fala, ɛ benban nan Iburahima ra. N xa a fala ɛ xa, Ala nɔɛ gɛmɛni itoe maxɛtɛ nɛn, a e findi Iburahima bɔnsɔnne ra! ⁹ Bunbin bata yitɔn wudi salenne sɛgɛ feen na. Wudin naxan mi bogi fajin tima, na sɛgɛma nɛn, a woli tɛɛni.”

¹⁰ Yamaan yi a maxɔdin, e naxa, “Nxu nanfe ligama na yi?”

¹¹ A yi e yabi, a naxa, “Doma firin naxan yii, a xa keden fi gbɛtɛ ma se mi naxan yii, donseen muxun naxan yii, a xa a yitaxun.”

¹² Mudu maxinla ndee yi fa alogo e xa rafu igeni e tubi xinla ma Ala ma, e yi a maxɔdin, e naxa, “Karamɔxɔ, nxu tan nanfe ligama?”

¹³ A yi e yabi, a naxa, “Ɛ nama seen maxili dangu a danna ra.”

¹⁴ Sofana ndee fan yi a maxɔdin, e naxa, “Nxu tan go? Nxu nanfe ligama?”

A yi a fala e xa, a naxa, “Ɛ nama gbetin ba muxune yii fangan na hanma wuleni. Ɛ wasa so ɛ saranni.”

¹⁵ Yamaan yi e yigin sa fɔlɔ Yoni yi. E yi mirixi a ma fa fala Alaa Muxu Sugandixin na a ra. ¹⁶ Nanara, Yoni yi a fala e birin xa, a naxa, “N tan ɛ rafuma igen nin, koni naxan sɛnbɛn gbo n tan gbeen xa, na fama, n tan mi sa lan nɛn n findi a sankidi fulunna ra. Na ɛ rafuma Alaa Nii Sariɲanxin nun tɛɛn nin. ¹⁷ A segedenna a yii, a maali fe, a yi a sa sagan kui, koni a se dagin sama nɛn tɛɛ tutareni!”

¹⁸ Yoni yi Alaa falan Xibaru Fajin nali yamaan ma maxadi kii wuyaxi yi. ¹⁹ Koni Yoni yi Manga Herode sɔn ɲaxina fe fala, amasɔtɔ a bata yi a fafaxakedenna ɲaxanla Herodiyade futu e nun a mɔn bata yi fe ɲaxi wuyaxi liga. ²⁰ Herode mɔn yi fe ɲaxi gbɛtɛ liga naxan dangu bodene ra, a Yoni sa kason na.

*Yoni yi Yesu rafu igeni
Matiyu 3.13-17, Maraka
1.9-11, Yoni 1.32-34*

²¹ Yamaan birin yelin na-fuyɛ waxatin naxan yi, Yesu

* 3:6: Esayi 40.3-5

fan yi rafu igeni. Yesu yi Ala
maxandima waxatin naxan
yi, kore xonna dɛɛn yi rabi,
²² Alaa Nii Sarijanxin yi godo
a ma ganba sawurani. Fala
xuiin yi keli kore, a naxa, “N
nafan Dii Xɛmɛn nan i tan na.
I bata n kɛnɛn ki faji.”†

*Yesu benbane fe
Matiyu 1.1-17*

²³ Yesu to jɛɛ tonge saxan
sɔtɔ, a yi a wanla fɔlɔ. Yamaan
yi mirixi a Yusufu a dii xɛmɛn
nan a tan na.

Heli nan ma dii yi Yusufu ra,
²⁴ Mataha nan ma dii yi Heli
ra,

Lewi nan ma dii yi Mataha ra,
Meliki nan ma dii yi Lewi ra,
Yanayi nan ma dii yi Meliki
ra,

Yusufu nan ma dii yi Yanayi
ra,

²⁵ Matahisa nan ma dii yi
Yusufu ra,
Amosi nan ma dii yi Matahisa
ra,

Nahun nan ma dii yi Amosi
ra,

Esili nan ma dii yi Nahun na,
Nagagi nan ma dii yi Esili ra,

²⁶ Maati nan ma dii yi Nagagi
ra,

Matahisa nan ma dii yi Maati
ra,

Sɛmɛnni nan ma dii yi
Matahisa ra,

Yoseke nan ma dii yi Sɛmɛnni
ra,

Yoda nan ma dii yi Yoseke ra,
²⁷ Yohana nan ma dii yi Yoda
ra,

Resa nan ma dii yi Yohana ra,
Sorobabeli nan ma dii yi Resa
ra,

Selatili nan ma dii yi Soroba-
beli ra,

Neri nan ma dii yi Selatili ra,
²⁸ Meliki nan ma dii yi Neri
ra,

Adi nan ma dii yi Meliki ra,
Kosan nan ma dii yi Adi ra,
Elemadan nan ma dii yi
Kosan na,

Eri nan ma dii yi Elemadan
na,

²⁹ Yosuwe nan ma dii yi Ere
ra,

Elisere nan ma dii yi Yosuwe
ra,

Yorimi nan ma dii yi Elisere
ra,

Mataha nan ma dii yi Yorimi
ra,

Lewi nan ma dii yi Mataha ra,
³⁰ Simeyɔn nan ma dii yi Lewi
ra,

Yuda nan ma dii yi Simeyɔn
na,

Yusufu nan ma dii yi Yuda ra,
Yonan nan ma dii yi Yusufu
ra,

Eliyakimi nan ma dii yi
Yonan na,

³¹ Meleya nan ma dii yi
Eliyakimi ra,

Mena nan ma dii yi Meleya
ra,

Matata nan ma dii yi Mena ra,
Natan nan ma dii yi Matata
ra,

Dawuda nan ma dii yi Natan
na,

³² Yese nan ma dii yi Dawuda
ra,

Obedi nan ma dii yi Yese ra,
Boosu nan ma dii yi Obedi ra,

Salimon nan ma dii yi Boosu
ra,

Naxason nan ma dii yi Sal-
imon na,

³³ Aminadabo nan ma dii yi
Naxason na,

† 3:22: A mato Yaburin 2.7 nun Esayi 42.1 kui.

Rami nan ma dii yi Aminad-
abo ra,
Xesirɔn nan ma dii yi Rami ra,
Peresi nan ma dii yi Xesirɔn
na,
Yuda nan ma dii yi Peresi ra,
³⁴ Yaxuba nan ma dii yi Yuda
ra,
Isiyaga nan ma dii yi Yaxuba
ra,
Ibrahimana nan ma dii yi
Isiyaga ra,
Tera nan ma dii yi Ibrahimana
ra,
Nahori nan ma dii yi Tera ra,
³⁵ Serugu nan ma dii yi Na-
hori ra,
Rehu nan ma dii yi Serugu ra,
Pelegi nan ma dii yi Rehu ra,
Eberi nan ma dii yi Pelegi ra,
Selaxa nan ma dii yi Eberi ra,
³⁶ Kayinan nan ma dii yi Se-
laxa ra,
Arapaxadi nan ma dii yi Kay-
inan na,
Semi nan ma dii yi Arapaxadi
ra,
Nuhan nan ma dii yi Semi ra,
Lameki nan ma dii yi Nuhan
na,
³⁷ Matusela nan ma dii yi
Lameki ra,
Xenaki nan ma dii yi Ma-
tusela ra,
Yaredi nan ma dii yi Xenaki
ra,
Mahalaleli nan ma dii yi
Yaredi ra,
Kenan nan ma dii yi Maha-
laleli ra,
³⁸ Enosi nan ma dii yi Kenan
na,
Seti nan ma dii yi Enosi ra,
N Benba Adama nan ma dii yi
Seti ra,

Ala nan N Benba Adama da.

4

*Setana yi kata a xa Yesu
ratantan
Matiyu 4.1-11, Maraka
1.12-13*

¹ Yesu yi keli Yuruden baani
a lugoxi Alaa Nii Sarijanxin
na. Alaa Nii Sarijanxin yi
siga a ra tonbonni. ² Yinna
Manga Setana yi kata a xa
Yesu ratantan soge tonge
naanin. Yesu mi sese don
na waxatini, sunna yi a suxu
han!*

³ Yinna Manga Setana yi a
fala a xa, a naxa, “Xa Alaa
Dii Xemen nan i tan na, a fala
gemeni ito xa, a xa findi bu-
run na.”

⁴ Yesu yi a yabi, a naxa,
“A sebexi Kitabuni, a naxa
‘Muxun mi balon donseen
xan gbansan na.’† ”

⁵ Na xanbi ra, Yinna Manga
Setana yi a tongo, a siga a ra,
a dununa mangayane birin
yita a ra mafuren. ⁶ Awa,
Yinna Manga Setana yi a fala
a xa, a naxa, “N non birin
fima i ma nen e nun nafunli
ito birin amasoto a birin tax-
uxi n tan nan na, muxun
naxan na n kenen, n yi a so na
yii. ⁷ Awa, xa i n batu, n ni ito
birin fima nen i ma.”

⁸ Yesu yi a yabi, a naxa, “A
sebexi Kitabuni, a ‘I xa i Ma-
rigina Ala binya, i yi a keden
peen batu!’‡ ”

⁹ Na xanbi ra, Yinna Manga
Setana yi Yesu tongo, a siga a
ra Yerusalen taani, a yi a ti Ala

* **4:2:** Yesu mi sese don: Na waxatini, muxun na yi sunna suxu, a mi yi donseen donma hali kɛɛn na. Waxatina nde, e mon yi a penige e nama igen fan min hali kɛɛn na. † **4:4:** Sariyane 8.3 ‡ **4:8:** Sariyane 6.13-14

Batu Banxin xun tagi, a yi a fala a xa, a naxa, “Xa Alaa Dii Xεμεν nan i tan na, tugan be, ¹⁰ amasoto a σεβexi Kitabuni, fa fala, ‘Ala yamarin fima nen a malekane ma i ya fe yi alogo e xa i kantan,’ ¹¹ a mon yi a fala, a naxa, ‘e i tongoma nen alogo i nama i sanna din γεμε yo ra.’§ ”

¹² Yesu yi a yabi, a naxa, “A σεβexi, ‘I nama i Marigina Ala mato bunbani.’* ”

¹³ Yinna Manga Setana to yelin Yesu matoε kiin birin yi, a keli a fema han waxati gbete.

*Yesu yi a wanla folo Galile
Matiyu 4.12-17, Maraka
1.14-15*

¹⁴ Na xanbi ra, Yesu yi xete Galile yi, Alaa Nii Saripanxin senbena a xun ma. A fe xibarun yi rali na yamanan birin yi. ¹⁵ A yi e xaran e salide banxine yi, e birin yi a tantun.

*Nasarēti kaaneyi e me Yesu
ra
Matiyu 13.53-58, Maraka
6.1-6*

¹⁶ Na xanbi ra, Yesu yi siga Nasarēti taani, a maxuruxi denaxan yi. Matabu Loxoni, a yi siga salide banxini alo a darixi a ligε kii naxan yi. A keli, a ti xaran feen na. ¹⁷ E yi Nabi Esayi gbee Kitabun so a yii. A yi a rabi, a na yiren to a σεβexi denaxan yi, a naxa,

¹⁸ “Marigina Niina n yi. A bata n sugandi, a n xa Alaa falan Xibaru Fajin nali yiigelitone ma. A bata n

nasiga, a n xa xoro ya feen kawandin ba suxu muxune xa, n yi danxutone yeen nabi. Naxanye non bun ma, n ne xoro ya. ¹⁹ N xa Marigina muxune xunba jeeen nali.”†

²⁰ Yesu yi Kitabun nagali, a yi a so a suxu muxun yii, a doxo. Muxun naxanye birin yi salide banxini, ne yi e yeen ti a ra. ²¹ A falan ti folo e xa, a naxa, “To, n bata naxan xaran, ε yi a me, na bata kamali.”

²² E birin yi a sere ba, e kabε na fala fajine ma a naxanye ti e xa. E yi a fala, e naxa, “Yusufu a dii xεμεν xa mi ito ra ba?”

²³ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “N laxi a ra yati, fa fala ε sandani ito sama n ma nen fa fala, ‘Seribana, i yete rakendeya.’ E mon a falama n ma nen fa fala, ‘Nxu feen naxanye mexi i ya fe yi Kapεrunan yi, ne fan liga i gbee taani.’ ” ²⁴ Yesu mon yi a fala e xa, a naxa, “N xa jondin fala ε xa, nabiin mi binyen sote a kon taani mumε!”

²⁵ A yi a fala, a naxa, “E tuli mati, jondin na a ra, ke jaxalan wuyaxi yi Isirayila muxune ye Nabi Eli waxatini. Na waxatini tulen mi fa jeeε saxon e nun a tagi, fitina kamen yi so na yamanan birin yi. ²⁶ Koni hali na Ala mi Nabi Eli rasiga e tan nde keden yo ma, fo ke jaxalan keden peen naxan yi Sarepata taani, Sidon yamanani. ²⁷ Dogonfonto wuyaxi yi Isirayila muxune

ye Nabi Elise waxatini, koni hali na keden pe, a mi kendeƳa fɔ Naman, Siriya kaana.”†

²⁸ Muxun naxanye yi salide banxini, ne na me waxatin naxan yi, e bɔɲen yi te. ²⁹ E keli, e siga a ratuntunɲe taan fari ma han geyaan tintinna ra taan yi geyaan naxan fari, alogo e xa a radin lanbanni. ³⁰ Koni a dangu yamaan tagi, a siga.

Yinnan muxun naxan fɔxɔ ra

Maraka 1.21-28

³¹ Na xanbi ra, Yesu yi siga Galile Kapɛrunan taani, a yamaan xaran denaxan yi Matabu Lɔxɔni. ³² E birin yi kabɛ a xaran ti kiin ma amasɔɔ a yi falan tima Ala senben nin. ³³ Xɛmɛna nde yi salide banxini yinnan yi naxan fɔxɔ ra, yinna ɲaxina. A yi a xuini te, a gbelegbele, a naxa ³⁴ “Ee! Yesu Nasareti kaana, i waxi nanse xɔn ma nxu yii? I faxi nxu halagiden nin ba? N na a kolon nde i ra. Alaa muxu sariɲanxin nan i tan na.”

³⁵ Yesu yi yinnan yamari a sɔbɛɛn na, a naxa, “I dundu, xete xɛmɛni ito fɔxɔ ra.” Yinnan yi xɛmɛn nabira e birin yetagi, a xete a fɔxɔ ra, a mi sese ɲaxi liga a ra.

³⁶ Muxune birin yi kabɛ, e yi a fala e bode xa, e naxa, “Xaran sifan mundun ito ra? Xɛmɛni ito bata falan ti yinna ɲaxine xa nɔɔn nun senbeni, e xete muxune fɔxɔ ra!” ³⁷ Yesu a fe xibarun yi xuya ayi na yamanan birin yi.

Yesu yi muxu wuyaxi rakendeƳa

Matiyu 8.14-17, Maraka 1.29-34

³⁸ Yesu yi keli salide banxini, a siga Simɔn konni. A yi a li Simɔn bitan gilɛn fatin wolonxi a ma. E yi a fe fala Yesu xa. ³⁹ A sa a ti a saden dɛxɔn ma, a yi falan ti fati mawolonna xili ma, ɲaxanla yi kendeƳa na waxatin yeteni, a yi keli a fɔlɔ wale e xa.

⁴⁰ Sogen godo waxatin naxan yi, furemane yi muxun naxanye birin yii, furen sifa wuyaxi, ne yi fa ne ra Yesu fema. A yi a yiin sa e birin xun ma, a yi e rakendeƳa. ⁴¹ Ninanne fan yi muxun naxanye fɔxɔ ra, e yi ne ragbelegbele e falan ti e xɔn, e naxa, “Alaa Dii Xɛmɛn nan i tan na!” E xete muxu wuyaxi fɔxɔ ra.

Koni, a yi ɲinanne yamari a e nama falan ti, amasɔɔ e yi a kolon a Alaa Muxu Sugandixin nan a tan na.

Yesu yi kawandin ba

Maraka 1.35-39

⁴² Subaxani, Yesu yi keli taani, a siga a danna yirena nde yi. Yamaan yi a fen fɔlɔ. E a to waxatin naxan yi, e kata e xa a makankan alogo a nama siga ⁴³ koni a yi a fala e xa, a naxa, “A fɛɛ mi na fɔ n xa Alaa Mangayaan Xibaru Fajin nali taan bonne fan yi nen amasɔɔ Ala n xexi na nan ma.”

⁴⁴ Nanara, a yi kawandin bama Yudaya yamanani salide banxine yi.

† 4:27: A mato Mangane Firinden sora 5.1-14 kui.

5

Yesu yi a xarandii singene xili

Matiyu 4.18-22, Maraka 1.16-20

¹ Lɔxɔna nde, Yesu yi tixi Genesareti Daraan de, yamaan yi a yigbetenma Alaa falan medeni, ² a yi kunki firin to igen de yeXe suxune bata yi keli naxanye kui e lu e yalane raxe. ³ Yesu yi so Simɔn ma kunkin kui, a yi a mafan, a xa a tutin igen xun ma ndedi. Yesu yi dɔxɔ kunkin kui, a yamaan xaran.

⁴ A yelin falan tiye waxatin naxan yi, a yi a fala Simɔn xa, a naxa, “Kunkin nasiga tilin yireni e nun i lanfane xa yalane ragodo igeni, e yeXen suxu.”

⁵ Simɔn yi a yabi, a naxa, “Nxu kanna, nxu bata wali kɔɛɛn na kati! Nxu mi sese suxu. Koni xa i bata a fala na kiini, n yalane ragodoma nen igeni.” ⁶ E to yalane ragodo igeni, e yeXe wuyaxi suxu han yalane yi lu yibɔe. ⁷ E lanfaan naxanye yi kunkin boden kui, e ne xili e malideni. E fa, e yi kunkin firinne birin nafe yeXen na han e godo fɔlɔ igen bun ma. ⁸ Feen naxan liga, Simɔn Piyeri* na to waxatin naxan yi, a yi a xinbi sin Yesu bun ma, a naxa, “Marigina, i masiga n na amasɔtɔ hake kanna nan n tan na!”

* 5:8: Muxune mɔn Piyeri ma a Pita. †

5:14: dogonfontɔna: Alaa sariyan kui, dogonfontɔn mi yi daxa a xa so taani. A yi luma taan fari ma nen. Saraxaraline nan yi muxun fatin matoma a yi a fala, xa na kanna sarijan, hanma xa a mi sarijan. Muxu gbete mi yi a yiin dinje dogonfontɔn na, bayo na yi na kanna sarijanna kalama nen. A mato Saraxaraline 13.45-46. Xa dogonfontɔna na ba muxun ma, fɔ a xa saraxan ba alogo a mɔn xa sarijan kii naxan yi, a fa so taani, a dɔxɔ a konni. A mato Saraxaraline sora 14.

⁹ Gaxun yi a suxu a tan nun a lanfane birin na yeXe suxine fe ra ¹⁰ hali Yaki nun Yoni Sebede a dii xemene. Yesu yi a fala Simɔn xa, a naxa, “I nama gaxu, fɔlɔ to ma, i fa muxune nan sɔtɔma Ala xa alo i yi yeXen suxuma kii naxan yi.”

¹¹ E kunkine rate xareyaan na, e seene birin lu na, e bira Yesu fɔxɔ ra.

Yesu yi dogonfontɔn nakendeya

Matiyu 8.1-4, Maraka 1.40-45

¹² Yesu yi taana nde yi, xemena nde yi fa dogonfontɔna yi naxan fatin birin ma. A Yesu to waxatin naxan yi, a yi bira, a yetagin yi lan bɔxɔn ma, a yi a mafan, a naxa, “N kanna, xa i tin, i nɔe n nakendeye nen!”

¹³ Yesu yi a yiin sa a ma, a naxa, “N bata tin, i xa kendeya!” Dogonfontɔna yi a bejin sasa! ¹⁴ Yesu yi a fala a xa, a naxa, “I nama a fala muxu yo xa, koni siga saraxaraliin fema, a xa i mato. Na xanbi ra, i saraxan ba i rasarijan feen na alo Musa a yamari kii naxan yi. Na findima seren na e xa.”†

¹⁵ Koni Yesu xinla yi xuya ayi na yiren birin yi. Yama gbeen yi fa a falan namedeni e nun e rakendeya feen na.

¹⁶ Koni a yi keli, a siga a

danna, a yi Ala maxandi, alo a darixi a ra kii naxan yi.

*Yesu yi lebutenna rakendeya
Matiyu 9.1-8, Maraka 2.1-12*

¹⁷ Lɔxɔna nde Yesu yi xaranna tima, Farisi muxuna[‡] ndee nun sariya karamɔxɔne yi dɔxi na yi, naxanye yi kelixi Galile nun Yudaya taan birin yi e nun Yerusalɛn taani. Marigin sɛnbɛn yi Yesu yi a furetɔne rakendeya. ¹⁸ Muxuna ndee yi fa lebutenna ra a sa seni e yii. E kata, a e xa a raso banxini, alogo e xa sa a sa Yesu bun ma.

¹⁹ Koni yamaan yi gbo, e mi kira sɔtɔ e yi a raso. Na nan a liga e te banxin fari e yinla raba mɛnni, e yi e nun a sa seen nagodo yamaan tagi Yesu yɛtagi. ²⁰ Yesu e dɛnkɛleyaan to waxatin naxan yi, a yi a fala xɛmɛn xa, a naxa, “N xɔyina, i yulubine bata mafelu.”

²¹ Sariya karamɔxɔne nun Farisi muxune yi e miri, e naxa, “Nde xɛmɛni ito ra naxan Ala rayelefuma? Muxu yo mi nɔɛ yulubine mafeluyɛ fɔ Ala keden peena!”

²² Yesu yi e miriyaan kolon. Nanara, a fala e xa, a naxa, “E mirima fe sifani itoe ma nanfera? ²³ Nanse fala raxɔlɔ, ‘I yulubine bata mafelu’ hanma ‘Keli, i ya sa seen tongo, i sigan ti?’ ²⁴ N

na yitama ε ra nɛn nayi fa fala sɛnbɛna n tan Muxuna Dii Xɛmɛn yii dunuɲa yi, n muxun mafelu a yulubine ra.” A yi a fala lebutenna xa, a naxa, “Keli, i ya sa seen tongo, i siga i konni!”

²⁵ Xɛmɛn yi keli e birin yɛtagi, a yi a sa seen tongo, a siga a konni mafuren, a yi Ala tantun. ²⁶ E birin yi kabɛ kati! E yi Ala tantun amasɔtɔ e bata yi gaxu Ala yɛɛ ra, e naxa, “En bata kabanako feen to to!”

*Yesu yi Lewi xili
Matiyu 9.9-13, Maraka 2.13-17*

²⁷ Na xanbi ra, Yesu yi mini, a siga, a sa mudu maxinla nde to, a xili Lewi, a yi dɔxi mudu maxilideni. Yesu yi a fala a xa, a naxa, “Bira n fɔxɔ ra.” ²⁸ Lewi yi keli, a yi a seene birin lu na, a bira Yesu fɔxɔ ra.

²⁹ Na xanbi ra, Lewi yi naxanaxani tɔn a banxini Yesu xa. Mudu maxili wuyaxi nun muxu gbɛtɛye fan wuyaxi yi dɔxɔ e fɛma. ³⁰ Farisi muxuna ndee nun sariya karamɔxɔna ndee yi falan ti Yesu a xarandiine fe yi, e yi e maxɔdin, e naxa, “Nanfera ε donseen donma ε yi ε min mudu maxinle nun hake kanne fɛma?”

³¹ Yesu yi e yabi, a naxa, “Muxun naxan kɛnde na mako mi seribaan ma fɔ furetɔne. ³² Amasɔtɔ n mi faxi tinxin muxune xilideni

[‡] 5:17: Farisi muxune: Yahudiyane nan yi muxuni itoe ra naxanye lan ma fe yi a ra, e xa dinan suxu kii kedenni. E tan nan e sɔbɛ so Musaa sariyan suxun ma dangu Yahudiyane bonne ra. E mɔn yi e benbane namunne suxuma kii xɔdɛxeni. E tan yi laxi malekane ra. E mɔn yi laxi a ra a muxune kelima nɛn sayani.

fɔ hake kanne, alogo e xa e xun xanbi so e hakene yi.”

Sun suxu feen maxɔdinna

Matiyu 9.14-17, Maraka 2.18-22

³³ Muxuna ndee yi a fala Yesu xa, e naxa, “Yoni a xarandiine sunna suxuma ye yo ye, e yi Ala maxandi. Farisi muxune xarandiine fan na ligama. Koni i ya xarandiine donseen donma, e yi e min.”

³⁴ Yesu yi e yabi, a naxa, “Naxalandi kanna nema naxalandi tiine fema waxatin naxan yi, e sunɛ ba?§ Na mi ligɛ mumɛ! ³⁵ Koni waxatina nde fama naxalandi kanna bama nen e ye, e sunna suxuma nen na waxatini.”

³⁶ Yesu yi sandani ito fan sa e xa, a naxa, “Muxu yo mi nɔɛ dugi nenɛn tongɛ, a yi a yibɔ, a dugi fonna betɛɛn a ra.* Xa a na liga, a dugi nenɛn kalama nen. Dugi dungi nenɛn fan mi lanɲɛ a fonna ma. ³⁷ Muxun mi manpa nenɛn se se sase fonna kui. Xa a na liga, manpa nenɛn se sase fonna kalama nen, manpaan yi bɔxɔn, se sase fonna yi kala. ³⁸ Koni manpa nenɛn sama se sase nenɛn nan kui! ³⁹ Awa, muxun na manpa fonna min waxatin naxan yi, a nenɛn mi fa rafan a ma sɔnɔn, a falama nen nayi, a naxa, ‘A fonna fan.’”

§ 5:34: Naxalandi kanna: Yesu nan luxi alo naxalandi kanna sandani ito kui. A bunna nenɛn, fa fala muxune mi sunna suxuma sewa waxatine yi. * 5:36: dugi nenɛna: Yesu a sariya nenɛn mi se Musaa sariya fonna ma. Sariya fonna mɔn mi se sariya nenɛn ma. * 6:2: Farisi muxune namunne mi yi tinɲɛ wali yo xa ke Matabu Lɔxɔni. Na feen seɓɛxi Xɔɔɔyaan 20.8-10 kui. Farisi muxune fena ndee saxi sariyan fari, e naxa, a hali muxu sɔxɔlexine mi yi maliye na lɔxɔni. † 6:3: A mato Samuyeli Singen 21.2-7 kui.

6

Matabu Lɔxɔna fe

Matiyu 12.1-8, Maraka 2.23-28

¹ Yesu yi danguma xɛɛna nde ma lɔxɔna nde yi, Matabu Lɔxɔni, a xarandiine yi sansi tɔnsɔnne ratorondon fɔlɔ, e yi a tɛɛɛɛn e yiin kui, e a keɛɛn don. ² Farisi muxuna ndee naxa, “Ɛ ito ligama nanfera? A mi daxa Matabu Lɔxɔni.”*

³ Yesu yi e yabi, a naxa, “Ɛ mi na xaranxi ba, kamɛn Dawuda suxu waxatin naxan yi, e nun a fɔxɔrabirane naxan liga?† ⁴ A so nen Alaa banxini, a yi Alaa buru ralixin don, a yi nde so a muxune fan yii. Anu, a mi daxa muxun xa a don fɔ saraxaraline.”

⁵ Yesu mɔn yi a fala, a naxa, “N tan Muxuna Dii Xɛmɛn nan Matabu Lɔxɔn kanna ra.”

Xɛmɛ yi madɔnxina fe

Matiyu 12.9-14, Maraka 3.1-6

⁶ Yesu yi siga salide banxini Matabu Lɔxɔ gbetɛ yi, a sa e xaran. Xɛmɛna nde yi na naxan yiifari ma yiin yi madɔnxi. ⁷ Sariya karamɔxɔna ndee nun Farisi muxuna ndee yi waxi a xɔn ma e xa Yesu tɔɲɛɛɛ. Nanara, e yi e yeɛn ti a ra alogo e xa a kolon xa a muxun nakɛndeyɛ Matabu Lɔxɔni. ⁸ Koni Yesu yi e miriyaan kolon. Nanara,

a yi a fala xεmε yii madɔnxin xa, a naxa, “Keli, i fa yamaan yεtagi be.” Xεmεn yi keli, a ti e yεtagi. ⁹ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “N xa ε maxɔdin, Matabu Lɔxɔni, nanse daxa a xa liga, a jaxina xa a fajina? En yi muxun niin nakisi ba, xa en yi a halagi?” ¹⁰ A yi e birin mato, a yi a fala xεmεn xa, a naxa, “I yiini bandun.” A yi a liga na kiini, a yiin yi kεndεya.

¹¹ Koni e xɔlɔ kati, e naxan ligama Yesu ra e na fala e bode tagi.

Yesu yi xεra fu nun firinne yεba

Matiyu 10.1-4, Maraka 3.13-19

¹² Yesu yi siga geyaan fari, a sa Ala maxandi na waxatini, a xi Ala maxandε. ¹³ Kuye ba waxatin naxan yi, a yi a xarandiine xili, a fu nun firin yεba e tagi, a yi ne xili sa xεrane. ¹⁴ E xinle ni itoe ra, Simɔn, a naxan xili sa Piyεri, e nun a ngaxakedenna Andire, e nun Yaki nun Yoni nun Filipi nun Barotolome nun ¹⁵ Matiyyu nun Tomasi e nun Alifaa dii xεmεn Yaki, e nun Simɔn e naxan ma a “Yahudiya siya xanuna,”[†] ¹⁶ e nun Yaki a dii xεmεn Yudasasi e nun Yudasasi Isakariyoti naxan Yesu yanfa, a yi a so yiini.

Yesu yi yamaan mali
Matiyyu 4.23-25

¹⁷ Yesu yi godo keli geyaan fari e nun a xεrane, a ti

lanbanni, e nun a xarandii wuyaxi. Yama gbeen yi na nun sa keli Yudaya yamanan yiren birin yi, e nun keli Yerusalen taani, e nun taan naxanye tixi fɔxɔ igen dεxɔn ma, naxanye xili Tire e nun Sidɔn. Mεn kanne yi fa a xuiin namεdeni e nun e rakεndεyadeni e furen sifan birin ma. ¹⁸ Yinna jaxine bata yi naxanye tɔrɔ ne fan yi fa e rakεndεyadeni. ¹⁹ Muxun birin yi kataxi, alogo e xa e yiin dinjε a ra, amasɔtɔ sεnben yi minima ayi naxan yi e rakεndεyama.

Sεwa kεndεna
Matiyyu 5.1-12

²⁰ Yesu yi a xarandiine mato, a naxa, “Sεwana ε tan yiigelitɔne xa, amasɔtɔ ε gbeen nan Alaa Mangayaan na!

²¹ Sεwana ε xa, kamεn naxanye ma iki amasɔtɔ ε lugoma nen ken! Sεwana ε xa, naxanye wugama iki, amasɔtɔ ε gelema nen!”

²² “Yamaan na ε rapaxu waxatin naxan yi, e yi ε kedi, e yi ε konbi fa fala muxu jaxin nan ε tan na Muxuna Dii Xεmena fe ra, sεwana ε xa na yi. ²³ Na na liga waxatin naxan yi, ε xa sεwa, ε yi ε bodon sεwana fe ra amasɔtɔ barayi gbeen namaraxi ε xa ariyanna yi. Bayo e benbane nabine tɔrɔ na kii nin.”

²⁴ “Koni nafulu kanne, gbalona ε yεε ra

[†] 6:15: Yahudiya siya xanuna: Muxun nan yi ne ra naxanye yi Romi kaane yengεma alogo Isirayila kaane xa mini e nɔɔn bun ma.

amasotɔ ε bata yelin ε gbee
 ɲaxunna sɔtε ε siini.

25 Ε tan naxanye lugoxi iki,
 gbalona ε yεε ra,
 amasotɔ kamena ε suxuma
 nεn.

Ε tan naxanye gelema iki,
 gbalona ε yεε ra,
 amasotɔ ε mɔnεma nεn, ε
 wuga.”

26 “Muxun birin na ε xili
 fajin fala waxatin naxan yi,
 gbalona ε yεε ra amasotɔ e
 benbane a fala na kii nin
 wule nabine ma.”

Iyaxune xanu
Matiyu 5.38-48

27 “Koni, naxanye n xuiin
 mεma, n na falama ε xa nεn.
 Ε ε yaxune xanu, naxanye
 bata ε rapaxu, ε xa fe fajin
 liga ne xa. 28 Ε xa duba ε
 danga muxune xa. Naxanye
 ε tɔrɔma, ε xa Ala maxandi ne
 xa. 29 Naxan na i dεεn fɔxɔ ke-
 denna garin a ma, bode fɔxɔ
 fan ti a xa. Xa muxuna nde
 i ya doma gbeen tongo, i xa
 tin a xa doma bun biran fan
 tongo. 30 Naxan na i xandi
 seni, i xa na ki. Xa muxuna
 nde i yii seen tongo, i nama
 a maxɔdin na ra sɔnɔn. 31 I
 waxi muxune xa feen naxan
 naba i xa, na ɲɔxɔnna liga
 bonne xa.”

32 “Muxun naxanye bata ε
 xanu, xa ε ne nan tun xanu,
 ε barayin sɔtɔma na yi di?
 Hali hake kanne fan muxun
 xanuma naxan bata e xanu!
 33 Muxun naxanye bata fe
 fajin liga ε xa, xa ε fe fajin
 liga ne nan tun xa, ε barayin
 sɔtɔma na yi di? Hali hake
 kanne fan na ligama. 34 Xa
 ε muxune nan tun dolima
 naxanye a fima, ε barayin

sɔtɔma na yi di? Hali hake
 kanne fan e bode dolima na
 kiini. 35 Koni, ε tan xa ε yax-
 une xanu, ε fe fajin liga e
 xa. Ε muxune doli, ε nama
 ε miri se sɔtɔ feen ma ne
 yi. Ε barayi gbee sɔtɔma
 nεn na yi. Ε ligama nεn
 alo ε Fafe, Kore Xɔnna Ala.
 Amasotɔ a fe fajin ligama fin-
 siriwanle nun muxu ɲaxine
 xa. 36 Ε kininkinin alo ε Fafe
 Ala kininkininxi kii naxan
 yi.”

Ε nama ε lanfane kewanle
makiti

Matiyu 7.1-5

37 “Ε nama ε yetε findi ε lan-
 fane kewanle makiti muxun
 na, alogo Ala nama ε fan mak-
 iti. Ε nama bonne yalagi al-
 ogo Ala nama ε fan yalagi. Ε
 muxune mafelu alogo Ala xa
 ε fan mafelu. 38 Ε muxune
 ki alogo Ala xa ε fan ki. Ε yi
 liga seen nafexin sɔtɔ na yi, a
 rafexina ken, a madεten, ε yi
 a sa ε dugi dεni. Ε ligaseen
 naxan yatεma bonne xa, Ala
 fan na yatεma ε xa nεn.”

39 Yesu yi sandani ito sa e
 xa, a naxa, “Danxutɔɔn mi
 danxutɔɔn yii rasuxε, xa a na
 liga e firinna birin birama
 nεn yinla kui. 40 Xarandiin
 mi gbɔε a karamɔxɔ xa.
 Xarandii yo xarandii, a na
 yelin xaranna ra waxatin
 naxan yi, a ligama nεn alo a
 karamɔxɔna.”

41 “Nanfera ɲamadin
 naxan i adamadi boden
 yεεn xɔn, i na toma, koni
 gbindonna naxan i tan yεεn
 xɔn, i mi na toma? 42 I a
 falama i adamadi boden xa
 nanfera fa fala, ‘Yandi, tin n

xa ꞑamadin ba i yeen xɔn ma.' Koni i mi na gbindonna toma i yete yeen xɔn ma ba? I tan nafigina, gbindonna ba i yete yeen xɔn ma singen, na xanbi ra i nɔe na ꞑamadin toe nen, i yi a ba i adamadi boden yeen xɔn ma."

Wudin nun a bogina fe

Matiyu 7.16-20, 12.33-35

⁴³ "Wudin faɗin mi bogi ꞑaxin tima, wudi ꞑaxin mi bogi faɗin tima. ⁴⁴ Wudin birin kolonma a bogin nan xɔn ma, i mi xɔde bogin bolonɗe wudi maɗalixin kɔe ra, i mi manpa bogin bolonɗe tansinna kɔe ra. ⁴⁵ Muxu faɗin fe faɗin nan naminima a muxu faɗiyani. Muxu ꞑaxin yi fe ꞑaxin namini a muxu ꞑaxiyani. Amasɔɔ feen naxan muxun bɔɗeni, a na nan falama."

Banxi ti firinne fe

Matiyu 7.24-27

⁴⁶ "E n xilima nanfera fa fala, 'Marigina, Marigina,' koni n naxan falama e xa, e mi na ligama? ⁴⁷ Naxan birin fama n fema, e yi n ma falane rame, e yi e suxu, n na muxune maligan yitama e ra nen. ⁴⁸ A ligaxi nen alo naxan a banxin ti, a yi yinla ge kati! Han a fanyen li a bun ma, a banxin ti fanyen fari. [§] Tulen yi fa, foyen yi fa, koni a mi a ramaxa amasɔɔ a tixi ki faɗi. ⁴⁹ Koni muxun naxan bata n ma falane me, a mi e suxu, a ligaxi nen alo muxun naxan a banxin tiin bɔxɔn fari ma, a mi bɔxɔn ge alogo a xa a beten

sa. Tulen fa waxatin naxan yi, a yi bira, a kala kiin yi ꞑaxu ayi kati!"

7

Sofa kuntigina walikɛen nakendɛya fena

Matiyu 8.5-13

¹ Yesu yelin na falane birin tiye yamaan xa waxatin naxan yi, a siga Kapɛrunan yi. ² Romi kaa sofa kɛmen kuntigina nde yi na, a walikɛen naxan yi rafan a ma han, na yi furaxi, a yi fa luxi ndedi a xa faxa. ³ Na kuntigin Yesu a fe me waxatin naxan yi, a Yahudiya fonna ndee rasiga Yesu ma, e yi a mafan a a xa fa a walikɛen nakendɛya. ⁴ E fa Yesu mafan, e naxa, "A lan i xa xɛmeni ito mali ⁵ amasɔɔ a bata en kon kaane xanu, a tan nan mɔn nxɔ salide banxin tixi."

⁶ Yesu yi siga e fɔxɔ ra. E bata yi maso banxin na, kuntigin yi a xɔyina ndee rasiga a faladeni a xa, e naxa, "N kannu, i nama i yete tɔrɔ. Na binyen mi lan n ma, i so n ma banxini, ⁷ na nan a ligaxi, n yi n miri n yete ma fa fala a mi lan n xa fa i fema. Falan ti tun, n ma walikɛen kɛndɛyama nen! ⁸ N tan fan kuntigina ndee senben bun ma, koni sofane fan n bun ma. N na a falama na nde xa nen, n naxa, 'Siga,' a siga. N yi a fala nde gbete xa, n naxa, 'Fa,' a fa. N yi a fala n ma konyin xa, n naxa, 'Ito liga,' a na liga."

§ 6:48: Mɛn kaane yi e banxine tima fanyen nan fari alogo e xa baraka.

9 Yesu na me waxatin naxan yi, a kabe, a yi a yee rafindi e ma, a yi a fala yamaan xa a foxo ra, a naxa, “N xa a fala e xa, n munma denkeyaan sifani ito to singen hali Isirayila muxune ye!”

10 Xerane yi xete kuntigin konni, e yi a li a walikēen bata kēndeya.

Yesu yi kaɗa gilena dii xemen nakeli sayani

11 Na xoton bode, Yesu yi siga taana nde yi naxan xili Nayin. A xarandiine nun yama gbeen yi siga a foxo ra. 12 A taan so deen li waxatin naxan yi, a sa binbi tine li. Kaɗa gilena dii xeme keden peen bata faxa. Muxu wuyaxi yi na naxanla fema keli na taani. 13 Marigin na naxanla to waxatin naxan yi, a kininkinin a ma kati, a yi a fala naxanla xa, a naxa, “I nama wuga.” 14 A sa a yiin din binbin na, naxanye yi a xalima, ne yi ti. Yesu naxa, “Banxulanna, n na a falama i xa, keli, i ti!” 15 Faxe muxun yi keli, a falan ti folo. Yesu yi a raxete a nga ma mon.

16 Yamaan birin yi gaxu kati, e yi Ala tantun, e naxa, “Nabi gbeen bata mini kenenni nxu tagi! Ala bata fa, a yi a yamaan kisi!”

17 Muxune yi Yesu a fe xibarun me Yudaya nun a dexon yamanan birin yi.

Yoni Marafu Tiina xerane fe

Matiyu 11.2-19

18 Yoni a xarandiine yi feni ito birin fala a xa. Yoni yi muxu firin xili a fema, 19 a yi e rasiga Marigin fema, e yi a maxodin, e naxa, “Yoni yi naxan ma fe falama, fa fala a muxuna nde fama, i tan nan na ra ba, hanma nxu lan nxu xa muxu gbete nan legeden?”

20 E fa Yesu fema waxatin naxan yi, e naxa, “Yoni Marafu Tiin nan nxu xexi i ma, a nxu xa i maxodin, fa fala a yi muxun naxan fa fe falama, na nan i tan na ba, hanma nxu lan nxu xa muxu gbete nan legeden?”

21 Na waxatin yeteni, Yesu yi muxu wuyaxi rakendeya furen sifan birin ma e nun jinan naxin yi naxanye foxo ra. A danxuto wuyaxi yeen naba ayi. 22 Yesu yi Yoni a xerane yabi, a naxa, “E xete, e naxan toxi, e yi a me, e sa na fala Yoni xa fa fala danxutone seen toma, lebutenne sigan tima, dogonfontone kēndeyaan sotoma, tuli xorine falan mema, faxe muxune kelima sayani, Alaa falan Xibaru Fajin nalima yiigelitone ma. 23 Naxan mi biran tantanni n ma fe yi, sewan na kanna xa!”

24 Yoni a xerane siga waxatin naxan yi, Yesu yi Yoni a fe fala folo yamaan xa, a naxa, “E siga nanse matodeyi tonbonni? Foyen sexe ramaxan ba? 25 Xa na mi a ra, e siga nanse matodeyi? Xemen naxan maraberi baxi dugi fajin na ba? Koni, naxanye maraberi baxi na kiini, ne manga banxine nin! 26 Nayi, e siga nanse

matodeyi, nabiin ba? N xa a fala ε xa, ε bata nde to naxan gbo nabiin xa. ²⁷ Amasotɔ Kitabun bata Yoni a fe fala, a naxa, 'Ala naxa: N nan n ma xeraan nasigama nen i yεε ra, a yi kirani tɔn i xa.*' ²⁸ Yesu mɔn yi a fala, a naxa, "N xa a fala ε xa, muxun naxan birin bata bari a fɔlɔni, Yoni gbo ne birin xa. Koni naxan xurun e birin xa Alaa Mangayani, na gbo Yoni xa."

²⁹ Yamaan nun mudu maxinle yi Yesu xuiin mε, e yi Alaa tinxinyaan falan suxu, bayo Yoni bata yi ne rafu igeni e tubi xinla ma Ala ma. ³⁰ Koni Farisi muxune nun sariya karamɔxɔne bata yi e mε Alaa fe ragidixine ra. E mi tin Yoni xa e rafu igeni.

³¹ "Awa, to muxune, n na e misalima nanse ra iki? E nun nanse maliga? ³² E luxi nen alo diidin naxanye sabaan soma lɔxɔ tideni. Bonne a falama bonne xa, e naxa, 'Nxu bata xulenna fe ε xa, koni ε mi ε bodon. Nxu yi binbi wuga sigin sa koni ε mi wuga!' ³³ Yoni Marafu Tiin yi fa, a sunna suxu, a mi manpaan min, koni ε naxa, 'Ninanna a fɔxɔ ra!' ³⁴ N tan Muxuna Dii Xεmεn yi fa, n donseen don, n yi n min, koni ε naxa 'Xεmεni ito mato! Fudimaan nun dɔlɔ minna nan a ra! Mudu maxinle nun hake kanne xɔyin nan a ra!' ³⁵ Koni naxanye Alaa fe kolonna suxi, ne jɔndin yitama e kewanle xɔn ma nen."

Yesu yi siga Farisi muxun

konni

³⁶ Farisi muxuna nde yi Yesu xili a konni, alogo a xa fa a dege a fema. Nanara, Yesu yi siga a banxini, a sa a dege a xɔn ma. ³⁷ Naxanla nde yi na taani, yalunden nan yi a ra. A yi a mε, a Yesu a degema na Farisi muxun konni. Nanara, a fa alabasita gemen muranna ra latikɔnɔnna yi naxan kui. ³⁸ A ti Yesu san xanbi ra, a wugama, a Yesu sanna makun a yεεgen na. Na xanbi ra, a yi a sanna masugusugu a xun sεxεn na, a yi a sanna sunbu, a latikɔnɔnna sugusugu a ma a binya feen na. ³⁹ Farisi muxun naxan Yesu xili, na ito to waxatin naxan yi, a yi a miri a yetε ma, a naxa, "Xa nabiin nan yati yi xεmεni ito ra nun, a yi a kolonma nen nun, nde jaxanli ito ra naxan a yiin dinxi a ra. A yi a kolonma nen nun a jaxanli ito yulubin gbo!"

⁴⁰ Yesu yi a fala a xa, a naxa, "Simɔn, n waxi a xɔn ma, n xa fena nde fala i xa."

A yi a yabi, a naxa, "Karamɔxɔ, awa, a fala n xa."

⁴¹ Yesu naxa, "Xεmε firin yi na nun naxanye gbetin doli gbeti kanna ma, kedenna yi kεmε suulun tongo a yii, bonna yi tonge suulun tongo a yii. ⁴² E firinna sese mi a donla fi. Nama, a yi dija e firinna birin ma donle ma. Na muxu firinna, mundun a xanuma dangu a lanfaan na?"

* 7:27: Malaki 3.1 Xɔrɔyaan 23.20 fan mato.

⁴³ Simɔn yi a yabi, a naxa, “N mirixi a ma, doli gbeen naxan ma.”

Yesu naxa, “I bata a yabi ki faɲi.” ⁴⁴ Na xanbi ra, Yesu yi a yeɛ rafindi ɲaxanla ma, a yi a fala Simɔn xa, a naxa, “I bata ɲaxanli ito to? N bata fa i ya banxini, i mi igen so n yii n yi n sanna maxa. Koni a tan bata n sanna maxa a yeɛgen na, a yi a masugusugu a xun seɣen na. ⁴⁵ N fa waxatin naxan yi, i mi n nalan, koni xabu n fa a tan mi xadan n sanna sunbue. ⁴⁶ I mi turen so n yii n yi a sugusugu n xunna ra, koni a tan bata n sanna birin masugusugu latikɔnɔnna ra. ⁴⁷ N na a falama i xa nɛn nayi, fa fala ɲaxanli ito yulubi wuyaxine birin bata mafelu bayo a bata xanuntenya gbeen yita n na. Koni naxan bata mafelu ndedi, na a xanuntenyaan mayitama nɛn ndedi.”

⁴⁸ Na xanbi ra, Yesu yi a fala ɲaxanla xa, a naxa, “I bata mafelu i yulubine ra.” ⁴⁹ Muxun naxanye yi dɔxi na, ne yi a fala fɔlɔ e bode xa, e naxa, “Nde ito ra naxan yulubin mafeluma?”

⁵⁰ Koni Yesu yi a fala ɲaxanla xa, a naxa, “I ya denkeleyaan bata i rakisi, siga bɔɲe xunbenli.”

8

ɲaxanla naxanye Yesu fɔxɔ ra

¹ Na xanbi ra, Yesu yi siga taane nun banxidene yi, a sa Alaa Mangayaan Xibaru Faɲin kawandin ba e xa. Xarandii fu nun

firinne yi siga a fɔxɔ ra, ² e nun ɲaxanla ndee naxanye rakendeya ɲinan ɲaxine nun furene ma, ne nan xiliye itoe ra: Mariyama naxan xili Magadala kaana ɲinan solofere raxete naxan fɔxɔ ra e nun ³ Yoyana Herode a tande kuntigin Kusa a ɲaxanla, e nun Susana e nun ɲaxalan gbete wuyaxi. Ne nan yi Yesu nun a xarandiine malima e yete yi seene ra.

Sansi wonla fe sandana

Matiyu 13.1-9, Maraka 4.1-9

⁴ Yama gbeen yi e malan a fema, taa wuyaxi muxune yi fa. A yi sandani ito sa e xa, a naxa, ⁵ “Xeɛ biina nde yi mini, a siga a sansiin wolideni. A yi sansiin wolima waxatin naxan yi, ndee yi bira kiraan xɔn ma, yamaan yi dangu ne fari, xɔline yi e don. ⁶ Ndee yi bira fanyen ma, bendɛ gbee mi yi denaxan yi. E to soli, e xara mafuren amasɔtɔ igen mi yi e bun ma. ⁷ Sansina ndee yi bira seɣe ɲali kanne tagi e nun seɣene yi gbo e bode xɔn ma, seɣen yi e don. ⁸ Sansina ndee yi bira bɔxɔ faɲini, e soli, e bogi, e keden kedenna birin yi kemɛ sɔtɔ.” A yelinxi na fale, a yi a fala, a naxa, “Xa tunla naxan xɔn, a feen me, na xa a tuli mati.”

Sandane sa xunna

Matiyu 13.10-17, Maraka 4.10-12

⁹ Yesu a xarandiine yi a maxɔdin sandani ito bunna ma. ¹⁰ Yesu yi e yabi, a naxa, “Alaa Mangayaan wundo

feene kolonna bata so ε yii, koni a falama bonne xa sandane nin alogo e xa e yεεn ti, koni e nama a yigβε, e yi e tuli mati, koni e nama a famu.”*

*Yesu yi sandan bunna ye ba
Matiyu 13.18-23, Maraka
4.13-20*

¹¹ Yesu naxa, “Sandani ito bunna nan ito ra. Sansina, Alaa falan nan na ra. ¹² Sansiin naxanye bira kiraan xɔn ma, ne findixi muxune nan na naxanye Alaa falan mε koni Yinna Manga Setana yi fa, a yi a ba e bɔɣeni, alogo e nama denkeleya, e kisi. ¹³ Sansiin naxanye bira fanyen fari, ne findixi muxune nan na naxanye Alaa falan mε, e yi a suxu sewani, koni salen mi e bun ma. E denkeleya waxatidi tun, koni e na tɔɔ waxatin naxan yi, e bama nεn denkeleyani. ¹⁴ Sansiin naxanye bira seXe jali kanne tagi, ne findixi muxune nan na naxanye Alaa falan mε, koni dunuɣa xaminna nun nafulu feen nun yetε rafan feene yi e kala, e mi bogin nayi e mɔ hali! ¹⁵ Sansiin naxanye bira bɔxɔ fajini, ne findixi muxune nan na naxanye Alaa falan mε, a lu e bɔɣeni sɔβεεn na, e yi a suxu, e tunnafan han a bogi, a mɔ.”

*Lenpun dɔxɔ fena seen bun
ma
Maraka 4.21-25*

¹⁶ “Muxu yo mi lenpun nadεγε, a deben so a xun na, hanma a yi a raso saden bun

ma, fɔ a xa a dɔxɔ se nan fari, alogo yamaan na so banxini waxatin naxan yi, e keɛnna to. ¹⁷ Feen naxanye birin luxunxi, ne makεnεnma nεn. Wundo feen birin kolonna nεn, a yi mini keɛnenni.”

¹⁸ “E a liga ε yeren ma ε fe mε kiini, amasɔtɔ seen muxun naxan yii nde soma nεn na yii, koni se mi muxun naxan yii hali a mirixi naxan di ma a yii, na bε a yii.”

*Yesu nga nun a xunyεne fe
Matiyu 12.46-50, Maraka
3.31-35*

¹⁹ Yesu nga nun a xunyεne yi fa a fema, koni e mi nɔ a masɔte, amasɔtɔ yamaan yi gbo. ²⁰ E yi a fala Yesu xa, e naxa, “I nga nun i xunyεne tixi tandeni, e waxi i to feni.”

²¹ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Naxanye Alaa falan namεma, e yi a suxu, n nga nun n xunyεne ne nan na.”

*Yesu yi foye gbeen nati
Matiyu 8.23-27, Maraka
4.35-41*

²² Lɔxɔna nde Yesu nun a xarandiine yi so kunkin kui, a yi a fala e xa, a naxa, “En dangu daraan bode fɔxɔn na.” Nayi, e siga. ²³ E yi sigama waxatin naxan yi, Yesu yi xi kunkin kui. Foye gbeen yi keli daraan xun ma. Kunkin yi rafe fɔlɔ igen na, na yi magaxu han! ²⁴ Xarandiine yi fa Yesu fema, e yi a raxulun, e naxa, “Nxu kannna, nxu kannna, nxu faxamaan ni i ra!”

* 8:10: Esayi 6.9 † 8:24: Igen mɔrɔnne: alo foyen na so igeni.

Yesu yi keli, a falan ti foyen nun igen mɔrɔnne xili ma,† e yi e raxara. ²⁵ A yi a fala a xarandiine xa, a naxa, “Ɛ mi denkeleyaxi ba?” Koni e kabɛ, e gaxu. E yi a fala e bode xa, e naxa, “Muxun sifan mundun ito ra? A bata igen nun foyen yamari, e yi a falan suxu ken!”

Yesu yi muxun nakendɛya yinnane naxan fɔxɔ ra

Matiyu 8.28-34, Maraka 5.1-20

²⁶ E dangu Gadara yamanani naxan Galile yamanan yetagi. ²⁷ Yesu ti bɔxɔni waxatin naxan yi, muxuna nde yi fa a ralan keli na taani yinna jaxin yi a fɔxɔ ra. A bata yi bu a mi domain nagodo a ma, a mi yi tinjɛ dɔxɛ a konni fɔ a dɔxɔ bilingan yireni. ²⁸ A to Yesu to, yinnan yi a rasɔnxɔ kati, a yi a sa Yesu bun ma, yinnan yi falan ti a xɔn a xui yitexin na, a naxa, “Yesu, Kore Xɔnna Alaa Dii Xɛmena, i waxi nanse xɔn ma n tan xa? Yandi, i nama n jaxankata!” ²⁹ Amasɔtɔ Yesu bata yi yinna jaxin yamari a xa xɛtɛ xɛmɛn fɔxɔ ra, a bata yi naxan suxu xabu waxati xunkuye. E yi a yiine nun a sanne xidima yɔlɔnxɔnna nan na. Koni a yi a xidi seene bolonma nɛn, yinnan yi a rayaya ayi burunna ra.

³⁰ Yesu yi yinnan maxɔdin, a naxa, “I xili di?” A yi a yabi, a naxa, “N xili nɛn ‘Ganla.’ ” Amasɔtɔ yinna wuyaxi bata bira a fɔxɔ ra. ³¹ Yinnane yi

Yesu mafan a nama e rasiga yili jaxin na.

³² Xɔsɛ kuru gbeen yi na dɛxɔn ma nun, e yi e dɛgema geyaan na, yinnane yi Yesu mafan, a xa tin a yi e rasiga xɔsɛne fɔxɔ ra. A tin e xa. ³³ Nanara, yinnane yi xɛtɛ xɛmɛn fɔxɔ ra, e siga xɔsɛne fɔxɔ ra. Xɔsɛ kurun yi godo a giyɛ geyaan na, e sa faxa darani. ³⁴ Muxun naxanye yi xɔsɛne kantanma, ne to na feen to, e yi siga e giyɛ, e sa na feen xibarun nali taan nun banxidene yi. ³⁵ Muxune yi siga na feen matodeni, e yi fa Yesu fɛma, e xɛmɛn li dɔxi a fɛma yinnane xɛtɛ naxan fɔxɔ ra, domain nagodoxi a ma, a bata xaxinla sɔtɔ. E birin yi gaxu. ³⁶ Yinnane xɛtɛ xɛmɛn fɔxɔ ra kii naxan yi, muxun naxanye na to, e na fala bonne xa. ³⁷ Gadara kaane birin yi a fala Yesu xa, a xa siga amasɔtɔ e birin bata yi gaxu kati! Nanara, Yesu yi so kunkin kui, a siga. ³⁸ Yinnane xɛtɛ xɛmɛn naxan fɔxɔ ra, na yi Yesu mafan, a naxa, “Tin n xa siga i fɔxɔ ra.” Koni Yesu yi a raxɛtɛ, a naxa, ³⁹ “Siga i konni, Ala bata naxan liga i xa, i sa na yɛba.” Yesu naxan ligaxi a xa, a sa na rali taan birin ma.

Yesu yi muxu firin nakendɛya

Matiyu 9.18-26, Maraka 5.21-43

⁴⁰ Yesu xɛtɛ daraan bode fɔxɔn na waxatin naxan yi, yamaan yi a ralan amasɔtɔ e birin yi a legedenma. ⁴¹ Xɛmena nde yi fa naxan

yi xili Yirusu, salide banxin kuntigin nan yi a ra. A yi bira Yesu sanna bun ma, a yi a mafan, a xa siga a konni ⁴² amasoto a dii teme keden peen yi faxa feni. A soton bata yi je fu nun firin ti. Yesu sigama Yirusu foxo ra waxatin naxan yi, yamaan yi a yigbeten han! ⁴³ Naxanla nde yi na yi, naxalan furen yi a ma xabu je fu nun firin. A bata yi a yii seen birin so seribane yii, koni muxu yo mi no a rakendeye. ⁴⁴ A fa yamaan tagi Yesu xanbi ra, a yi a yiin din Yesu a doma lenben na, a kendeya mafuren! ⁴⁵ Yesu yi maxodinna ti, a naxa, "Nde a yiin dinxi n na?" Muxun birin yi a tandi, koni Piyeri yi a fala, a naxa, "N kannna, yamaan tixi i rabilinni, e bata i yigbeten." ⁴⁶ Koni Yesu naxa, "Muxuna nde bata a yiin din n na yati, n bata a kolon amasoto senbena nde bata mini n yi." ⁴⁷ Naxanla yi a to fa fala a bata mini kenenni. Nayi, a fa, a xuruxurunma, a yi a sa Yesu bun ma yamaan birin yetagi. A a yiin dinxi Yesu ra feen naxan ma, a na fala a xa, e nun a kendeyaxi kii naxan yi mafuren! ⁴⁸ Yesu yi a fala a xa, a naxa, "N ma dii temena, i ya denkeleyaan bata i rakendeya. Siga baje xunbenli."

⁴⁹ Yesu na falama waxatin naxan yi, xeraan yi fa sa keli salide banxin kuntigina banxini, a yi a fala Yirusu xa, a naxa, "I ya dii temen bata faxa, i nama Karamoxo toro sonon." ⁵⁰ Yesu yi na me, a yi a fala Yirusu xa, a naxa, "I

nama gaxu, i denkeleya tun, a kendeyama nen."

⁵¹ Yesu na li waxatin naxan yi, a mi tin muxu yo xa so a foxo ra fo Piyeri nun Yoni nun Yaki, e nun diidina nga nun a fafe. ⁵² Muxune birin yi wugama, e gbelegbelema diidina fe ra. Yesu naxa, "E nama wuga, diidin mi faxaxi, a xiin nen tun!"

⁵³ E birin yi gele a ma amasoto e yi a kolon yati, fa fala diidin bata faxa! ⁵⁴ Koni Yesu yi a suxu a yiin ma, a yi a xili, a naxa, "Diidina, keli!" ⁵⁵ A niin yi xete ayi, a keli mafuren! Yesu yi a fala e xa, a naxa, "E donseen so a yii." ⁵⁶ A soto muxune yi kabe, koni Yesu yi e maxadi, a naxa, "Feen naxan ligaxi, e nama na fala muxu yo xa."

9

*Xera fu nun firinne xe fena
Matiyu 10.5-15, Maraka
6.7-13*

¹ Yesu yi a xarandii fu nun firinna xili, a senben so e yii alogo e xa jinanne kedi, e furetone rakendeya. ² A yi e rasiga, a e xa sa Alaa Mangayaan kawandin ba, e furetone rakendeya. ³ A yi a fala e xa, a naxa, "E nama siga sese ra e yii sigatini. E nama siga dungari ra e yii, e nama siga bonduli ra e yii, hanma donsena hanma gbetina. E nama siga doma firin na e ma. ⁴ E na yigiya denaxan yi, e xa lu menni han e keli waxatini na taani. ⁵ Xa muxu mi e yisuxu taan naxan yi, e keli na taani, e yi e sanne rakunkun e na gbangbanna

ba ε sanne ra,* na yi findi sereyaan na e xa.”

6 Xarandiine yi siga banxidene birin na, e sa Yesu a fe Xibaru Fajin kawandin ba, e yamaan nakendeya yiren birin yi.

Manga Herode kuisan fena Matiyu 14.1-12, Maraka 6.14-29

7 Herode, Galile mangan yi feni itoe birin me, a kuisan kati! Amasoto ndee naxa, “Yoni Marafu Tiin bata keli sayani!” 8 Bonne naxa, a Nabi Eli bata mini kenenni. Koni bonne naxa, a nabi fonna nde nan kelixi sayani. 9 Manga Herode naxa, “N bata yi Yoni xunna sege a de nun. Koni muxun mundun ito ra, n naxan ma fe mema?” Awa, a yi kata Yesu to feen na.

Yesu yi muxu wuli suulun dege

Matiyu 14.13-21, Maraka 6.30-44, Yoni 6.1-14

10 Xerane to xete, e naxan birin liga, e na yeba Yesu xa. A siga e ra a foxo ra a danna taana nde yi naxan xili Betasada. 11 Yamaan na me waxatin naxan yi, e siga a foxo ra. A yi e yisuxu, a yi Alaa Mangayana fe fala e xa. Naxanye yi waxi kendeyaan xon ma, a yi ne rakendeya.

12 Sogen godo foloxina, xarandii fu nun firinne yi fa a fema, e naxa, “Yamaan bejin alogo e xa no sigε banxidene ra e nun xεene ma naxanye en nabilinni, e yi donseen

nun e yigiyaan soto menne yi, bayo en burunna nan na be.”

13 Koni Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E tan yeteen xa donseen so e yii.”

E yi a yabi, e naxa, “Naxan nxu yii, buru xun suulun e nun yexe firin. I waxi a xon ma nxu xa donseen sara yamani ito birin xa di?”

14 Xemene gbansanna, muxu wuli suulun joxon nan yi e ra.

Yesu yi a fala a xarandiine xa, a naxa, “E yamaan nadaxo tonge suulun suulun yeen ma.”

15 Xarandiine yi na liga, e yi e birin nadaxo. 16 Yesu yi buru xun suulunne nun yexe firinne tongo, a yi a yeen nate kore, a barikan bira Ala xa, a yi e yigira, a yi e so a xarandiine yii, e yi e yitaxun yamaan na. 17 E birin yi e dege, e lugo ken! Xarandiine yi deben fu nun firin nafe a dungi donxene ra.

Piyeri a falana Yesu a fe yi Matiyu 16.13-19, Maraka 8.27-29

18 Loxona nde Yesu yi Ala maxandima a kedenna a xun xon ma, a xarandiine yi fa a fema, a yi e maxodin, a naxa, “Yamaan naxa, a nde n tan na?”

19 E yi a yabi, e naxa, “Ndee naxa, a Yoni Marafu Tiin nan i tan na. Ndee naxa, a Nabi Eli nan i tan na, koni ndee fan naxa, a nabi fonna nde nan kelixi sayani.”

* 9:5: E sanne rakunkun feen findixi taxamasenna ra naxan a yitama fa fala na taan goron yo mi luxi xerane xun ma hali e gbangbanna mi luxi e sanna ra.

20 Yesu mɔn yi e maxɔdin, a naxa, “E tan go, ε naxa a nde n tan na?”

Piyeri yi a yabi, a naxa, “Alaa Muxu Sugandixin nan i tan na!”

Yesu yi a sayana fe fala

Matiyu 16.20-28, Maraka 8.30-9.1

21 Awa, Yesu yi a xarandiine yamari, a e nama na fala muxu yo xa. 22 A mɔn yi falan ti, a naxa, “A fεε mi na fɔ n tan Muxuna Dii Xεmεn xa tɔɔ wuyaxi sɔɔ. Yamaan fonne nun saraxarali kuntigine nun sariya karamɔxɔne e mεma n na nεn, e yi n faxa, a soge saxandeni n keli sayani.”

23 A yi a fala e birin xa, a naxa, “Xa muxu yo waxi bira feni n tan fɔxɔ ra, fɔ a xa a mε a yetε ra, a yi a faxa wudin† tongo lɔxɔ yo lɔxɔ, a bira n fɔxɔ ra. 24 Amasɔɔ naxan na wa a niin nakisi feni, a bɔnɔma ayi nεn. Koni naxan bɔnɔma a niini n tan ma fe ra, na kisima nεn. 25 Hali muxun dunuɔa birin sɔɔ, koni xa a bɔnɔ a niini habadan, na nanse fanma a ma? 26 Xa muxun yagi a tiyε n tan nun n ma fe falana fe ra, Muxuna Dii Xεmεn fan yagima nεn na kanna fe ra a na fa a binyeni waxatin naxan yi e nun a Fafe Alaa binyena e nun maleka sariɔanxine. 27 N xa ɔndin fala ε xa, ndee be, ne mi faxε fɔ e Alaa Man-gayaan to.”

Yesu a nɔrɔna fe

Matiyu 17.1-8, Maraka 9.2-

8

28 Yesu yelin feni itoe fale waxatin naxan yi, lɔxɔ xun keden ɔɔxɔn danguxina, a Piyeri nun Yoni nun Yaki tongo, e siga a fɔxɔ ra geyaan fari Ala maxandideni. 29 A yi Ala maxandima waxatin naxan yi, a yetagin keɔnaan yi masara, a domain yi fixa ayi alo kuyen na a ɔinna masɔxɔn! 30 Na waxatini, muxu firin yi mini keɔnni, Nabi Musa nun Nabi Eli, e falan ti a xa. 31 E yi nɔrɔxi. E yi Yesu faxa feen fala a xa naxan yi kamalima Yerusalen taani. 32 Piyeri nun a lanfane yi xima, koni e xulun, e Yesu a nɔrɔn to e nun xεmε firin yi tixi a dεxɔn ma. 33 Na muxune kelima Yesu fεma waxatin naxan yi, Piyeri yi a fala a xa, a naxa, “Nxu kanna, a lanxi bayo nxu be yi. Nxu xa gage saxan ti be yi, i gbeen keden, Nabi Musa gbeen keden, Nabi Eli gbeen keden.” A mi yi a kolon a naxan falama.

34 A falan tima waxatin naxan yi, kundaan yi godo e xun ma, xarandiine yi gaxu. 35 Fala xuiin yi keli kundani, a naxa, “N ma Dii Xεmεn nan ito ra, n bata naxan sugandi, ε tuli mati a xuiin na!”

36 Fala xuiin dan waxatin naxan yi, Yesu keden peen yi lu na yi. Xarandiine yi e dundu feni ito birin ma, e

† 9:23: Romi kaane yi muxune gbanghanma wudin nan ma, e yi e faxa. Ito bunna nεn, fa fala fɔ Yesu a xarandiine xa e wekilε sayaan na Yesu fɔxɔ ra.

feen naxanye toxi, e mi ne fala muxu yo xa na waxatini.

Yinnan yi diidin naxan fəxə ra

Matiyu 17.14-18, Maraka 9.14-27

³⁷ Na xətən bode e godo keli geyaan fari, yama gbeen yi Yesu ralan. ³⁸ XεMεN yi a xuini te yamaan tagi, a naxa, “Karaməxə, n ni i mafanma, i xa n ma dii xεMε keden peen mato. ³⁹ Yinnan na keli a ra, a gbelegbelema nεN mafuren, a xuruxurun, a yi a rabira, a dε xunfanna yi lu minε, a mi a bejinma xulεn fə a na a tərə kati! ⁴⁰ N bata i ya xarandiine mafan, alogo e xa a kedi a fəxə ra, koni e mi nəxi a kedε.”

⁴¹ Yesu yi a yabi, a naxa, “Ee! E tan denkeleyatarene nun tinxintarene, n xa lu ε fema han waxatin mundun yi? N diɲama ε xa han waxatin mudun yi?” A yi a fala xεMεN xa, a naxa, “Fa i ya diin na be.”

⁴² Diidin fama waxatin naxan yi, yinnan yi a raxuruxurun, a yi a rabira bəxəni. Yesu yi falan ti yinna ɲaxin xili ma, a diidin nakendεya, a yi a so a fafe yii mən.

⁴³ Muxune birin yi kabε Ala sɛnben ma.

Yesu mən yi a faxa feen fala
Matiyu 17.22-23, Maraka 9.30-32

Yesu feen naxan birin liga, yamaan yi lu kabε ne ma, a yi a fala a xarandiine xa na waxatini, a naxa, ⁴⁴ “N naxan falama ε xa, ε nama ɲinan na xən ma! N tan Muxuna Dii XεMεN soma nεN yamaan yii, n lu e sɛnben bun ma.”

⁴⁵ Koni e mi ito bunna kolon. A bata luxun e ma alogo e nama a bayen kolon. E mən yi gaxu a maxədinɲε na feen na.

Nde gbo birin xa?

Matiyu 18.1-5, Maraka 9.33-37

⁴⁶ Falan yi keli xarandiine tagi fa fala nde gbo dangu e birin na. ⁴⁷ E yi mirixi naxan ma, Yesu na kolon. Nanara, a yi diidina nde tongo, a yi a ti a dεxən ma. ⁴⁸ A yi a fala e xa, a naxa, “Naxan na diidini ito yisuxu n xinli, na bata n fan yisuxu. Naxan na n tan yisuxu, na bata na kanni suxu naxan n xεxi. Amasəto naxan xurun ε birin tagi, na nan gbo ε birin xa.”

Naxan mi kelixi ε xili ma
Maraka 9.38-40

⁴⁹ Yoni yi falan ti, a naxa, “Nxu kannu, nxu bata xεMεna nde to ɲinanne kedε i xinli, nxu yi a raxələ, a xa a lu amasəto a mi en tan fəxə ra.”

⁵⁰ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E nama a raxələ amasəto naxan mi kelixi ε xili ma, na ε xa nεN.”

Muxune yi tondi Yesu yisuxε

⁵¹ Yesu siga waxatin masoxina ariyanna yi, a yi a ragidi a xa siga Yerusalən taani. ⁵² A xεrane rasiga a yεε ra Samariya taana nde yi, alogo e xa sa feene yitən a yεε ra. ⁵³ Koni muxun naxanye na yi, ne mi a yisuxu amasəto e a kolon, a a sigama Yerusalən taan nin. ⁵⁴ A xarandiine, Yaki nun Yoni na to waxatin naxan yi, e naxa, “Marigina, i waxi a xən ma

ba, nxu xa tēen yamari keli kore xonna ma, a yi itoe halagi?”

⁵⁵ Yesu yi a yee rafindi e ma, a yi e maxadi. ⁵⁶ E yi siga taa gbete yi.

Birana Yesu fɔxɔ ra
Matiyu 8.19-22

⁵⁷ E yi kira yi waxatin naxan yi, xemena nde yi a fala Yesu xa, a naxa, “I siga dede, n sigɛ i fɔxɔ ra.”

⁵⁸ Yesu yi a fala a xa, a naxa, “Xulumaseene xima yinle nan na, xoline yi e tēen sa, koni hali n na n xunna sama denaxan yi, na mi n tan Muxuna Dii Xemen yii.”

⁵⁹ A yi a fala xemena nde xa, a naxa, “Bira n fɔxɔ ra.”

Koni na xemen yi a fala, a naxa, “N Marigina, tin n xa sa n fafe maluxun singen.”

⁶⁰ Yesu yi a yabi, a naxa, “A lu faxa muxune xa e faxa muxune maluxun.† I tan xa sa Alaa Mangayana fe Xibarun nali.”

⁶¹ Gbete fan yi a fala, a naxa, “N kanna, n birama nen i fɔxɔ ra, koni tin n xa sa n jingu n kon kaane ma singen.”

⁶² Yesu yi a fala a xa, a naxa, “Muxu yo jinge kenna suxu, a lu a xanbi ratoe, na mi daxa a wali Alaa Mangayani.”

10

Xarandii tonge solofere e nun firinne xerayana

¹ Na xanbi ra, Marigin yi muxu tonge solofere e nun

firin gbete ye yeba. A yi e rasiga firin firin yeen ma a yee ra taan birin yi e nun yiren birin a tan yeteen yi lan a xa siga denaxanye yi. ² A yi a fala e xa, a naxa, “Malo xaba daxin gbo koni a xaba muxune mi wuya. E xee kanna mafan, a xa walikena ndee rasiga e sa maala xaba.* ³ E siga, n bata e xe alo yexeeene kankone tagi. ⁴ E nama siga gbete ra, e nama benbelidi xali, e nama sankidi xali. E nama bu muxune xontondenira yi. ⁵ E na so banxin naxan kui, e xa a fala singen, e naxa, ‘Ala xa boje xunbenla lu banxini ito kui.’ ⁶ Xa boje xunbeli muxuna nde na, na duban xa lu a xon ma. Xa na mi a ra, na duban mon xa xete e tan ma. ⁷ E xa yigiya banxi kedenna nan kui. E na naxan so e yii, e xa na don, e yi e min, amasoto walikēen lan nen a yi a saranna soto. E nama lu sigamatini keli banxini ito yi, siga ito yi. ⁸ E na so taan naxan yi, xa e e yisuxu, e na naxan so e yii, e na don. ⁹ E xa furetone yiyalan na taani, e yi a fala na muxune xa, e naxa, ‘Alaa Mangayaan bata maso e ra.’ ¹⁰ Koni e na siga taan naxan yi, xa e mi e yisuxu na yi, e siga yamaan malandeni, e yi a fala e xa, e naxa, ¹¹ ‘Hali e taan gbangbanna naxan nxu sanna ra, nxu bata na rakunkun e xili ma, koni e xa a kolon Alaa Mangayaan bata maso!’ ¹² N

† **9:60:** A muxune nan ma naxanye mi biraxi a fɔxɔ ra naxanye mi nii rakisin sotoxi. Ne luxi alo faxa muxune niin mabinni. * **10:2:** Sandani ito kui, xee kanna findixi Ala nan na. Denkeleya muxune lan e xa muxune soto Ala xa alo malo xabane maala malanma kii naxan yi.

xa a fala ε xa, Kiti Sa Λαχῶνι Ala xῶλma nεn na taan ma dangu Sodoma taan na!"†

*Taa denkeleyatarene fe
Matiyu 1.20-24*

¹³ "Gbalon Korasin kaane yεε ra! Gbalon Betasada kaane fan yεε ra, bayo kabanako feen naxanye liga ε tagi, xa ne yi liga Tire taan nun Sidῶn taani nun, na kaane yi tinxinma ayi nεn nun, to mi na ra, e yi kasa benbēli dugin nagodo e ma, e yi xuben so e yεε ma, e yi a yita fa fala e bata e xun xanbi so e hakene yi! ¹⁴ Ala kininkininma nεn Tire taan nun Sidῶn taan ma Kiti Sa Λαχῶνι dangu ε tan na. ¹⁵ E tan Kapεrunan kaane, ε tema nεn kore xῶnna ma ba? En-εn, ε godon laxira nin!"

¹⁶ Yesu yi a fala a xarandi-ine xa, a naxa, "Naxan na a tuli mati ε xuiin na, na kanna bata a tuli mati n fan xuiin na. Naxan na a mε ε ra, na kanna bata a mε n fan na. Naxan na a mε n tan na, na kanna bata a mε n xε muxun fan na."

Na muxu tonge solofere e nun firinna xεε fena

¹⁷ Na muxu tonge solofere e nun firinna yi xεε sεwa gbeeni. E yi a fala, e naxa, "Marigina, hali jinanne nxu xuiin namε nεn i xinli!"

¹⁸ Yesu yi e yabi, a naxa, "N bata Setana to birε keli kore xῶnna ma alo galanna. ¹⁹ A mato, n bata senben fi ε ma, ε xa sigan ti sagine nun tanle fari e nun yaxun Setana senben fari, na sese

mi ε maxῶλε. ²⁰ Koni ε nama sεwa tun, fa fala jinanne bata ε fala xuiin suxu, koni ε sεwa amasῶε ε xinla bata sεbe ariyanna yi."

Yesu yi sεwa

Matiyu 11.25-27, 13.16-17

²¹ Na waxatini, Yesu yi lugo sεwan na Alaa Nii Sarijanxin xῶn ma, a naxa, "N Fafe, kore xῶnna nun dunuḡa Marigina! N barikan birama i xa bayo i feen naxanye luxunxi xax-ilimane nun fekolonne ma, i bata ne yita diidine ra. N Fafe, a rafanxi i ma na kii nin."

²² "N Fafe bata feen birin taxu n na. Muxu yo mi Dii Xεμεn kolon fῶ a fafe Ala. Muxu yo mi Fafe Ala kolon fῶ a Dii Xεμεna e nun a Dii Xεμεn waxi a xῶn ma a xa a yita naxanye ra."

²³ Na xanbi ra, Yesu yi a yεε rafindi a xarandiine ma, a yi a fala e xa wundoni, a naxa, "Sεwan na kanne xa naxanye yεεn feen toma ε naxan toma. ²⁴ Amasῶε n xa a fala ε xa, nabi wuyaxi nun manga wuyaxi yi waxi a to feni ε naxan toma, koni e mi a to, e mi a mε ε naxan mεma."

*Samariya kaana fe san-
dana*

²⁵ Awa, na waxatini Sariya karamῶxῶna nde yi fa Yesu bunbadeni, a yi a maxῶdin, a naxa, "Karamῶxῶ, n nanfe ligε n habadan nii rakisın sῶε?"

²⁶ Yesu yi a yabi, a naxa, "Sariya Kitabun nanfe falaxi? I a xaranma di?"

† **10:12:** Sodoma findixi taana nde ra Ala naxan halagi. A mato Dunuḡa Fῶlῶn 19.1-29 kui.

27 Xεμεν yi a yabi, a naxa, “I xa i Marigina Ala xanu i bɔɓɛn birin na, e nun i niin birin na e nun i sɛnbɛn birin na e nun i xaxinla birin na’ e nun ‘i yi i adamadi boden xanu alo i yetena.’‡ ”

28 Yesu yi a yabi, a naxa, “I ya falan tinxin. I xa na liga, i niin kisima nɛn.”

29 Koni Sariya karamɔxɔn yi waxi a xɔn ma nɛn, a xa yoon sɔtɔ a yete xa. Nanara, a Yesu maxɔdin, a naxa, “N adamadi bodena nde ra?”

30 Yesu yi sandan sa a xa, a naxa, “Xεmena nde yi keli Yerusalɛn taani siga Yeriko yi, muxu mafune yi a suxu, e yi a bɔnbɔ, a lu ndedi e xa a faxa. 31 A mi bu saraxaralina nde yi fa na kiraan xɔn ma. A na xεμεn to waxatin naxan yi, a dangu a ra bode fɔxɔn na. 32 Lewi bɔnsɔnna muxuna nde fan yi fa, a xεμεn to, a dangu a dɛxɔn ma. 33 Koni Samariya kaana nde dangumatɔɔn na a ra, na kiraan xɔn ma, na yi a li na, a to a to, a kininkinin a ma kati!§ 34 A siga a fɛma, a turen nun manpaan sa a maxɔldene dɛ, a yi e maxidi. Na xanbi ra, a xεμεn sa a soon fari, a siga a ra xɔɓɛ yigiya banxini a dandandeni. 35 Na xɔtɔn bode, a gbeti gbanan firin tongo, a yi a so xɔɓɛ yigiya banxin kanna yii. A yi a fala a xa, a naxa, ‘A dandan, n na xεte waxatin naxan yi, i naxan yo baxi a fe ra, n na a raxete i ma.’ ”

36 Yesu yelinxina sandan sɛ, a yi a maxɔdin, a naxa, “I tan yeɛ ra yi, na muxu saxanne ye, muxu mafune xεμεn naxan bɔnbɔxi, nde na adamadi bode kɛnden na?”

37 Sariya karamɔxɔn yi a yabi, a naxa, “Naxan kininkininxi a ma.”

Yesu yi a yabi, a naxa, “Siga, i sa na ɓɔxɔnna liga.”

Marata nun Mariyama fe

38 Yesu nun a xarandiine yi sigama waxatin naxan yi, e taana nde li, ɓaxanla nde yi na yi, a xili Marata, na yi a yigiya a banxini. 39 A xunyɛ ɓaxalanmaan xili Mariyama, na yi dɔxɔ Marigin dɛxɔn ma, a yi a tuli mati a xaranna ra. 40 Marata yi xaminxi wali wuyaxi kɛ feen na. Nanara, a fa a fala Marigin xa, a naxa, “Marigina n xunyɛn bata wanla birin lu n yii, i ya fe mi na yi ba? A fala a xa, a xa fa n mali!”

41 Marigin yi a yabi, a naxa, “Ee! Marata, i xaminxi, i kɔntɔfilixi fe wuyaxi ra.

42 Koni adamadiin makoon se keden peen nan ma. Mariyama bata wa fe fajin xɔn. Na mi fa bɛ a yii!”

11

Xaranna Ala maxandin ma

Matiyu 6.9-13, 7.7-11

1 Lɔxɔna nde, Yesu yi Ala maxandima yirena nde yi. A yelin waxatin naxan yi, a xarandii keden yi a fala a xa,

‡ 10:27: Sariyane 6.5 nun Saraxaraline 19.18 § 10:33: Na waxatini Yahudiyane yi Samariya kaane yatɛxi kafirine nan na. E fe fɔlɔden sɛbɛxi Mangane Firinden 17.24 kui.

a naxa, “Marigina, nxu xaran Ala maxandin ma alo Yoni a xarandiine xaran kii naxan yi.”

² Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E Ala maxandima ikiini, e naxa,

‘Nxu Fafe,
i xinla xa sarijan,
i ya Mangayaan xa fa.

³ I xa nxo lxo yo lxo balon fi nxu ma.

⁴ I xa nxu mafelu nxu yulu-bine ra,

alo nxu fan bata nxu hake tongone mafelu kii naxan yi.

I nama tin nxu xa bira tantanni.’ ”

⁵ Yesu yi a fala a xarandiine xa, a naxa, “Xa e tan nde keden siga a xoyin fema kee tagini, a yi a fala a xa, a naxa, ‘N xoyina, n doli buru xun saxan yi ⁶ amasoto n lanfaan naxan sa sigatini, na bata fa iki sasa, koni sese mi n yii n naxan soe a yii!’ ⁷ Koni xa bonna a yabi banxini, a naxa, ‘I nama n toro! Deen balanxi, nxu nun n ma diine bata nxu sa, n mi fa nee kee, n sena nde so i yii.’ ⁸ Awa, n xa a fala e xa, hali xa a mi keli e xoyiyana fe ra, a burun so a yii, koni a kee, a makoon seen naxan birin ma, a na so a yii amasoto a mi yagixi a xandee. ⁹ Awa, n xa a fala e xa, e seen maxodin, e a sotoma nen, e seen fen, e a toma nen, e deen konkon, a rabima e xa nen. ¹⁰ Amasoto naxan yo na seen maxodin, na a sotoma nen. Naxan

na seen fen, na a toma nen. Naxan na deen konkon, a rabima a xa nen. ¹¹ Muxuna nde e ye ba, naxan ma diin yexen maxandima a ra, a yi sarijan so a yii? ¹² Hanma a na a xandi txe xeleni, a yi tanla so a yii? ¹³ Hali e to findixi muxu maxine ra, e a kolon fa fala a lan nen, e xa se farijan so e diine yii. E faxi fa, e Fafe naxan ariyanna yi, na a Nii Sarijanxin fima a maxandi muxune ma kii naxan yi!”

Bobon nakendeya fena

Matiyu 12.22-30, Maraka 3.20-27

¹⁴ Loxona nde Yesu yi jinanna raxete bobon foxo ra. Ninanna xete xemnen foxo ra waxatin naxan yi, a falan ti folo, yamaan yi kabee. ¹⁵ Koni e ndee naxa, “A jinanne kedima Yinna Mangan Belesebu barakan nin.”

¹⁶ Bonne yi waxi a xon ma e xa a kepaan feselese. Nanara, e yi a maxodin a a xa kabanako fena nde liga, naxan kelixi Ala ma. ¹⁷ Koni Yesu yi e miriyaan kolon, a yi a fala e xa, a naxa, “Yamanan naxan yitaxunxi yengeneni, na yamanan kalama nen mafuren!* Yengen tanden naxan kui, na fan kalama nen. ¹⁸ Awa, xa Setanaa mangayana a yete yenge, a sabatima nayi di? E bata a fala, a n bata jinanne kedi Belesebu barakani. ¹⁹ Xa n

* **11:17:** yamanana: Ninanne nun yinnane Setana senben bun alo yamanan nun a mangan kii naxan yi. Seen naxanye Setana senben bun, xa ne e bode kedi, na luxi nen alo yamanan na yitaxun. Nayi, Setana mi jinanne kede alo muxuni itoe a falama Yesu ma kii naxan yi.

jinanne kedima Belesebu barakan nin, ε fɔxɔrabirane e kedima nanse xɔn nayi? Na ma, ε fɔxɔrabirane a yitama nɛn nayi fa fala yo mi ε xa! 20 Xa n jinanne kedima Ala senben barakan nin, na a yitama nɛn nayi fa fala Alaa Mangayaan bata ε li.”

21 “Senbemaan na a yitɔn yengε so xinla ma, a yi a banxin kantan, a seene birin natangama nɛn.† 22 Koni xa senbe kanna nde baga a ma, a yi a nɔ, a sigama a yengε so seene birin na nɛn nayi, a yigi saxi naxanye fari, seen naxanye a yii, a yi ne yitaxun.”

23 “Naxan mi n tan fɔxɔ ra, na bata keli n xili ma. Nxu nun naxanye mi malanma, ne sigama ayi nɛn.”

*Yinna jaxin xεε fena
Matiyu 12.43-45*

24 Yesu naxa, “Yinna jaxin na xεε muxun fɔxɔ ra, a sigama yire yixaren nin, a sa a matabuden fen. Xa a mi yire yo to, a a mirima nɛn nayi, a naxa, ‘N kelixi denaxan yi, n mɔn xa xεε na.’ 25 Nanara, a na xεε na, xa a li na makɔxi, a yitɔnxi,‡ 26 nayi a sigama nɛn, a sa fa yinna jaxi solofere gbεteye ra naxanye jaxu dangu a tan na. Ne yi lu a fema. Na muxuna fe rajanna jaxuma ayi nɛn dangu a fɔlɔn na.”

Sεwa kεndεna fe

27 Yesu ito fala waxatin naxan yi, jaxanla nde yi falan ti a xa yamaan ye, a naxa, “Naxanla naxan i sɔtɔxi, a yi i maxuru, muxu sεwaxin nan na ra!”

28 Koni Yesu yi a yabi, a naxa, “Naxan dangu na ra, muxu sεwaxin nan ne ra naxanye Alaa falan mεma, e yi a suxu ken!”

*Taxamasenna fe
Matiyu 12.38-42*

29 Yamaan malan Yesu fema waxatin naxan yi, a yi a fala, a naxa, “Iki muxune findixi muxu jaxine nan na, ε to n maxɔdinma kabanako taxamasenna ma. Koni ε mi kabanako fe yo toε ba Nabi Yunusaa taxamasenna ra. 30 Nabi Yunusa§ findi taxamasenna ra kii naxan yi Niniwa kaane xa, n tan Muxuna Dii Xεmεn findima taxamasenna ra na kii nin iki muxune xa. 31 Naxalan Mangan naxan keli sogeteden yiifanna ma, na tima nɛn Kiti Sa Lɔxɔni, a yi iki muxune yalagi bayo a kelixi bɔxɔn danna nan na, a fa a tuli mati Sulemani a fekolonna falan na. Awa, n xa a fala ε xa, naxan gbo dangu Sulemani ra, na be yi. 32 Niniwa kaane tima nɛn Kiti Sa Lɔxɔni, e yi ε yalagi amasɔtɔ ne Yunusa a kawandin mε waxatin naxan yi, e xun xanbi so nɛn e hakene yi. Koni n xa a fala ε xa, nde be naxan gbo Yunusa xa!”

† 11:21: Sandani ito kui, Setana findixi senbemaan na. Xa Yesu bata muxune ba Setana jinan jaxine senben bun ma, nayi, Yesu bata Setana nɔ. ‡ 11:25: Na yire makɔxin findixi muxun bɔjɛn nan na. Xa a mi lugoxi Alaa Nii Sarijanxin na, a mi ratangaxi yinnane wali kobine ma. § 11:30: A mato Yunusa sora 1 han 4 kui.

*Fati benden kenenna fe
Matiyu 5.15, 6.22-23*

³³ Yesu naxa, “Muxu yo mi lenpun nadεgeɓa, a yi a luxun hanma a yi a raso deben bun ma, koni a dɔxɔma seen nan fari alogo yamaan na so banxini, e xa kenenna to. ³⁴ I yeen luxi nen alo lenpuna i fati benden xa. Xa i yeen kende, i fatin birin luma nen kenenni, koni xa i yeen kala, i fatin luma nen dimini. ³⁵ A liga i yeren ma nayi, kenenna naxan i yi, na nama findi dimin na. ³⁶ Xa i fatin kenenni, dimi yo mi a yi, a birin degeɓa nen alo lenpun degeɓa kii naxan yi.”

*Yesu yi Sariya karamɔxɔne
nun Farisi muxune yalagi*

*Matiyu 23.1-36, Maraka
12.38-40*

³⁷ Yesu yelin falan tiyε waxatin naxan yi, Farisi muxuna nde yi a xili, a a xa sa a dege a konni. Nanara, a so, a dɔxɔ a degedeni. ³⁸ Farisi muxuna a to waxatin naxan yi, a Yesu mi a yiin naxaxi lan e dinan kiin ma benun a xa a dege, a kabe. ³⁹ Nanara, Marigin yi a fala a xa, a naxa, “E tan Farisi muxune, ε igelengenna nun donse sa seen fanna maxama, koni ε kuiin nafexi muxu seen nun fe jaxin na. ⁴⁰ E tan daxune! Xa Ala nan seen fanna daxi, a tan xa mi a kuiin fan daxi ba? ⁴¹ Koni naxan ε donse don goronna kui, ε xa na so yiigelitone yii, seen birin sarijanma nen na yi.”

⁴² “E tan Farisi muxune, gbalona ε yee ra! Amasɔɔ ε nakɔ yi seene yaganna

bama, alo sorontonna nun sabi gbeteɓe, koni ε bata ε me tinxinyaan nun Alaa xanuntenyana fe ra. A lan nen ε xa ne nan liga, e nun yagan baana.”

⁴³ “Gbalona ε xa, ε tan Farisi muxune, amasɔɔ dɔxɔde fajin nafan ε ma salide banxine yi, binye xɔntɔnne rafan ε ma lɔxɔ tideni. ⁴⁴ Gbalona ε xa! Amasɔɔ ε ligaxi nen alo gaburu fonna. Yamaan sigan tima a fari, e mi a kolon.”

⁴⁵ Sariya karamɔxɔ keden yi a fala a xa, a naxa, “Karamɔxɔ, i naxan falama ito ra, i nxu fan nafeyama nen nayi!”

⁴⁶ Yesu yi a yabi, a naxa, “Gbalona ε xa, ε tan sariya karamɔxɔne! Amasɔɔ ε goronna sama yamaan xun ma naxan binya kati, koni ε tan yeteen mi ε yii dinje a ra hali, ε yi e mali a tonge. ⁴⁷ Gbalona ε xa! E bata gaburu fajine rafala nabine xa, ε benbane nabiin naxanye faxa yati! ⁴⁸ E benbane naxan liga, ε yeteen bata tin, ε bata a mayita amasɔɔ e nabine faxa nen, ε tan bata gaburune yitɔn mɔn. ⁴⁹ Nanara, en bata Ala xaxinla to, a naxa, ‘N nabine nun xerane rasigama e ma nen, e ndee faxama nen, e yi ndee besenxɔnya.’ ⁵⁰ Nanara, iki muxune saranma na nabine birin faxa feen nan na xabu dunuɓa da waxatini, ⁵¹ fɔlɔ Habila saya feen ma han sa dɔxɔ Sakari saya feen ma, e naxan faxa saraxa ganden nun yire sarijanxin

tagi. N xa a fala ε xa, na feene xεtεma nen iki muxune ma.”

⁵² “Gbalona ε xa, ε tan sariya karamoxone, amasoto ε bata deen jinna mara naxan xaxilimaya banxin deen nabima, ε tan yeteen mi soe. Naxanye waxi so feni, ε bata ne raxete!”

⁵³ Yesu keli na yi waxatin naxan yi, sariya karamoxone nun Farisi muxune yi a yigbeten folo, e yi a ye mo ayi kati! E yi a maxadin fe wuyaxi ma amasoto ⁵⁴ e yi waxi a xon ma, e xa a suxu feni ton a falana fe ra.

12

*Maxadina nafigina fe yi
Matiyu 10.26-27*

¹ Muxu wuli wuyaxi e malan waxatin naxan yi han e lu tiye e bode ma, Yesu yi falan ti a xarandiine singe xa, a naxa, “E a liga ε yeren ma Farisi muxune buru rate sena* fe yi, naxan findixi e nafiyaan na. ² Feen naxan luxunxi na minima nen kenenni, wundo feen birin kolonma nen. ³ Nanara, ε bata naxan fala dimini, na mema nen kenenni. E bata naxan birin koyekoyen muxune xa konkoni, ne ralima nen taa tagini kenenni.”

*Ala yεragaxuna fe
Matiyu 10.28-31*

⁴ “N xoyine, n xa a fala ε xa, ε nama gaxu ne yeε ra naxanye fati benden faxama koni e mi nεe fefe lige dangu na ra. ⁵ E gaxuma naxan yeε ra, n na yitama ε ra nen: ε

xa gaxu Ala yeε ra, senbena a yii, a na i faxa waxatin naxan yi, na xanbi ra a yi i rasiga yahannama yi. N xa jondin fala ε xa, ε xa gaxu na nan yeε ra!”

⁶ “Xolidi suulun mi sare gbanan firin na ba? Koni hali na keden, Ala mi jinanre a xon ma. ⁷ Hali ε xun sexen keden kedenne, Ala e xasabin birin kolon. Nanara, ε nama gaxu, ε dangu xolidi wuyaxin na!”

I ti Yesu a fe ra yamaan yetagi

*Matiyu 10.32-33, 12.32,
10.19-20*

⁸ “N xa a fala ε xa, naxan yo na a ti n ma fe ra yamaan yetagi, n tan Muxuna Dii Xemen fan na joxonna ligama nen a xa Alaa malekane yetagi. ⁹ Koni naxan yo na a me n na yamaan yetagi, n tan Muxuna Dii Xemen fan n mema a ra nen Alaa malekane yetagi.”

¹⁰ “Naxan na n tan Muxuna Dii Xemen nayelevu, na mafeluma nen. Koni naxan na Alaa Nii Sarijanxin nayelevu, na mi mafeluye mumel!”

¹¹ “E na siga ε ra salide banxin yetagi waxatin naxan yi, e yi ε yigbeten, hanma mangane yetagi hanma kuntigine yetagi, ε nama xamin ε xon ba feen na hanma ε naxan falama. ¹² Amasoto ε naxan falama Alaa Nii Sarijanxina ε xaranma nen na ra na waxatin yeteni.”

* 12:1: burun nate sena: Lebenna na a ra naxan burun nagboma ayi.

Nafulu kan daxuna fe sandana

¹³ Muxuna nde yi a fala a xa yamaan tagi, a naxa, “Karamoxo, a fala ngaxake-denna xa, nxu fafe nafunla naxan lu nxu yii, a xa a yitaxun, a yi n gbeen so n yii.”

¹⁴ Yesu yi a yabi, a naxa, “Ee! I tan! Nde n findixi kiti bolonna ra hanma se taxun na muxu firinna tagi?” ¹⁵ Na xanbi ra, a yi a fala e birin xa, a naxa, “E a liga e yeren ma milana fe yi amasoto muxun findi nafulu kannna ra ki ki, a mi noe luyε a sii ra a nafunla fe ra.”

¹⁶ Awa, Yesu yi sandani ito sa e xa, a naxa, “Boxona nde yi nafulu kannna nde yii nun naxan sise yi sabatima kati! ¹⁷ A yi a miri a yetε ma, a naxa, ‘Yire mi n yii, n na n ma sisee bogine ramarε denaxan yi. N nanfe ligama nayi?’ ¹⁸ A yi a miri a yetε ma, a naxa, ‘N naxan ligama na ni ito ra. N na n ma se ramara banxine kalama nen, n yi nde gbete ye ti naxanye gbo dangu a fonne ra. N yi n ma maala nun n yii seene ramara na yi. ¹⁹ Na xanbi ra, n na a fale nen n yetε ma, n naxa, n makoon seen naxan birin ma jee wuyaxi bun ma, n bata ne soto. N xa n dege ki faji, n yi n min, n yi n yetε rasewa.’ ²⁰ Koni Ala yi a fala a xa, a naxa, ‘I tan daxuna, to koεen na ε nun i niin fatama nen, na xanbi ra i bata seen naxanye birin namara i yetε xa, ne findima nde gbee ra?’ ”

²¹ Yesu naxa, “A na kii nin ε birin xa naxanye nafunla

malanma e yetε xa, koni nafulu kan mi e ra Ala yeε ra yi.”

Iyigi sa Alayi

Matiyu 6.25-34

²² Na xanbi ra, Yesu yi a fala a xarandiine xa, a naxa, “Nanara, n na a falama ε xa, ε nama kontofili ε dunuja yi gidina fe ra, ε naxan donma hanma ε ε maxidima naxan yi. ²³ Amasoto niin dangu donseen na, fati benden dangu dugin na pon! ²⁴ E xoline mato, e mi sese sima, e mi sese xabama, donse ramarade mi e yii, koni Ala e baloma. E tan dangu xoline ra pon! ²⁵ E tan nde noe waxatidi se a yetε siin fari xaminna fe ra ba? ²⁶ Xa ε mi noe fe xuridine lige, nanfera ε xaminma a donxene fe ra nayi? ²⁷ E wudi fuge fajine gbo kii mato. E mi walima, e mi dugi rafalama e yetε xa, koni n xa a fala ε xa, hali Manga Sulemani e nun a noron birin yi, a mi maraberi ba alo e tan nde. ²⁸ Ala nan sexene maraberi bama naxanye be yi to, tila a ganma nen, a jan fefe! A mi ε maraberi be dangu ne ra ba? E denkeleyaan xurun. ²⁹ Nanara, ε nama kontofili sena fe ra ε naxan donma e nun ε naxan minma. ³⁰ Amasoto dunuja denkeleyatarene seni itoe birin fenma waxatin birin. Koni ε Fafe Ala ε makoon kolon. ³¹ Koni ε Alaa Mangayaan fen, na xanbi ra, a seni itoe fan soma ε yii nen.”

Ariyanna nafunla fe

Matiyu 6.19-21

³² Yesu naxa, “YeXEE kuru-dina, ε nama gaxu amasoto a bata ε Fafe Ala keNEN, a Mangayaan so ε yii. ³³ E ε yii seene birin sara, ε gbetin so yiigelitone yii. E gbetin namara seene soto ε yete xa naxanye mi kale. E yi ε nafunle ramara ariyanna yi a mi janma denaxan yi, mujadene nun melimenle mi a kale denaxan yi. ³⁴ Bayo i ya nafunla denaxan yi, i xaxinla fan menna nin.”

WalikEEN naxanye yitonxi

³⁵ Yesu naxa, “E ε yiton al-ogo ε xa wali, ε yi ε lenpune radεge. ³⁶ E xa liga alo walikEEN naxanye e kuntigin leg-edenma keli jaxalandi tiin malanni. A na fa waxatin naxan yi a deEN konkon, e a rabima a xa nen mafuren! ³⁷ Muxu sewaxin nan ne ra naxanye kuntigina e lima e ye, e yitonxi! N xa jondin fala ε xa, a a tagi xidima nen, a yi e radoxo, a donseen so e yii. ³⁸ Muxu sewaxin nan ne ra xa a e yitonxin li, hali a fa koε tagini hanma dangu na ra. ³⁹ E xaxili lu ito xon ma. Xa banxi kanna mujaden fa waxatin kolon, a mi tinje mujaden yi so a banxini. ⁴⁰ E fan xa ε yiton amasoto ε xaxili mi waxatin naxan ma, n tan Muxuna Dii XEMEN fama na waxatin nin.”

*Walike tinxinxina fe
Matiyu 24.45-51*

⁴¹ Piyeri yi Yesu maxodin, a naxa, “Marigina, i sandani ito sama nxu tan nan xa ba hanma muxun birin xa?”

⁴² Marigin yi a yabi, a naxa, “WalikEEN mundun lannaya muxun nun xaxilimaan na? Naxan ma kuntigi a doxi walikEEN bonne xun na, a donseen taxun e ra a waxatini, a tan nan na ra. ⁴³ Na walikEEN sewama nen xa a kuntigina a li na wanla ke! ⁴⁴ N xa a fala ε xa yati, a kuntigina a yii seen birin taxuma a ra nen. ⁴⁵ Koni xa a walikena a miri a yete ma fa fala, ‘N ma kuntigin bata buye ayi, a mi xeten xulen,’ xa a walikEEN bonne bonbo folo, xEMEN nun jaxanle, a a dege, a yi a min han a yi a radangu ayi, ⁴⁶ a kuntigin na fa waxatin naxan yi, walikEEN na xaxili mi a xon ma waxatin naxan yi, a kuntigina a jaxankatama nen nayi, a yi a saranna fi alo denkeleyatarene kii naxan yi.”

⁴⁷ “WalikEEN naxan a kuntigin sagoon kolon, koni a mi tin na lige, na bonboma nen bosaan ye wuyaxi ra katil! ⁴⁸ Koni walikEEN naxan mi a kuntigin sagoon kolon, xa na fena nde liga, a bosaan soto ma naxan ma fe ra, a bulanma nen nayi ndedi. Awa, a wuyaxi soxi naxan yii, a wuyaxi maxilima nen na ra. A gbegbe soxi naxan yi, a gbegbe maxilima nen na fan na dangu bonna ra.”

*Mayitaxun tiin nan Yesu ra
Matiyu 10.34-36*

⁴⁹ Yesu naxa, “N bata fa teen na dunuƴa yi. Xa a yi dege nun, na rafan n ma han! ⁵⁰ Koni fo n xa mamin taroni

singen. N bɔɲɛ mi se han a kamali! ⁵¹ E mirixi a ma fa fala a n faxi bɔɲɛ xunbenla nan na dunɔɲa yi ba? N xa a fala e xa, n mi faxi bɔɲɛ xunbenla xan na fɔ mayitaxunna. ⁵² To xanbi ra, muxu suulun yitaxunna nɛn denbaya kedenna kui, saxan fɔxɔ kedenni, firin fɔxɔ kedenni. ⁵³ Dii fafane kelima nɛn dii xɛmɛne xili ma, dii xɛmɛne fan yi keli e fafane xili ma. Dii ngane kelima nɛn e dii tɛmɛne xili ma, dii tɛmɛne fan yi keli e ngane xili ma. Mamene kelima nɛn e diine ɲaxanle xili ma. Diine ɲaxanle fan yi keli e mamene xili ma.”

Waxatine famu fena
Matiyu 16.2-3

⁵⁴ Yesu mɔn yi a fala yamaan xa, a naxa, “E na kundaan to sogegododeni waxatin naxan yi, e a kolonma nɛn nayi fa fala, ‘Tulen famaani i ra,’ a ligama na kii nin. ⁵⁵ E na foyen to kele sogetede yiifari fɔxɔni waxatin naxan yi, e a falama nɛn, e naxa, ‘Kuye wolonma nɛn to,’ anu a ligama nɛn. ⁵⁶ E tan nafigine, e nɔɛ kore xɔnna nun bɔxɔ xɔnna matoɛ nɛn, e yi a bunna kolon, nanfera e mi nɔɛ waxatini ito bunna kolonɲɛ?”

Yengɛn ɲan fena yengɛfane tagi

Matiyu 5.25-26

⁵⁷ “Nanfera e mi nɔɛ kitin se e yetɛ ma, naxan tinxin e na liga? ⁵⁸ Xa i yengɛfaan sigama i ra i kitideni, e nɛma kira yi waxatin naxan yi, i xa kata i na feen ɲan e tagi alogo a

nama siga i ra kitisaan fema, alogo kitisaan fan nama i so doma kanne yii, doma kanne fan yi i sa kasoon na. ⁵⁹ N xa a fala i xa, i mi kele na fɔ i yanginna birin fi.”

13

E xun xanbi so e hakene yi

¹ Na waxatini, muxuna ndee yi fa Galile kaane fe fala Yesu xa, Pilati naxanye faxa e yi saraxan bama Ala xa waxatin naxan yi. ² Yesu yi e yabi, a naxa, “Bayo Galile kaane bata faxa na kiini, e mirima na ma nɛn ba, fa fala hakɛ kanna nan ne ra dangu Galile kaan bonne birin na ba? ³ Eɛn-ɛn de! N xa a fala e xa, xa e mi e xun xanbi so e hakene yi, e birin faxama nɛn alo bonne. ⁴ Kore banxin naxan Siloyan yi, a bira muxu fu nun solomasɛxɛn naxanye fari, ne fe di? E mirixi a ma fa fala ne ɲaxu dangu Yerusalɛn kaane birin na ba? ⁵ Eɛn-ɛn de, n xa a fala e xa, xa e mi e xun xanbi so e hakene yi, e birin faxama nɛn alo bonne.”

Xɔdɛ binla fe sandana

⁶ Yesu yi sandani ito sa e xa, a naxa, “Xɔdɛ binla yi xɛmɛna nde yii a nakɔni. A siga a bogin fendeni koni a mi sese to a kɔɛ ra. ⁷ Nanara, a yi a fala a nakɔ kantanna xa, a naxa, ‘A mato, a ɲɛɛ saxanna nan ito ra, n fama be yi, n fa xɔdɛni ito bogin fen koni n mi se to a ra. A sɛɛɛ, i yi a woli ayi, a nama bɔxɔ fajin kala.’ ⁸ Koni a nakɔ kantanna yi a yabi, a naxa, ‘N kanna, a lu na ɲɛɛ

kedenni ito yi. N xa yinla ge a rabilinni, n yi a rafe lɔxɔn na naxan a sabatima. ⁹ Xa xɔdɛ binli ito bogi nayi faraxi, na fan, xa a mi bogi, i yi a sɛgɛ.’”

Yesu yi naxalan furetɔɔn nakɛndɛya Matabu Lɔxɔni

¹⁰ Matabu Lɔxɔna nde yi, Yesu yi xaranna tima salide banxini. ¹¹ Naxanla nde yi na nun ninan naxin yi naxan fɔxɔ ra, a bata yi a rafura jɛɛ fu nun solomasɛxɛ, a bata yi a mafelen, a mi yi fa nɔɛ a ratinxin jɛ hali! ¹² Yesu a to waxatin naxan yi, a yi a xili, a yi a fala, a naxa, “Nga naxanla, i bata i sɔtɔ i ya fureni ito ra to!” ¹³ A yi a yiin sa a fari, naxanla yi ratinxin kedenna, a yi Ala tantun.

¹⁴ Salide banxin kuntigin yi xɔlɔ, bayo Yesu bata muxun nakɛndɛya Matabu Lɔxɔni. Nanara, a falan ti yamaan xa, a naxa, “Wanla kɛma xii sennin nan bun, nayi ɛ xa fa na lɔxɔne ma, ɛ fa kɛndɛyaan sɔtɔ, koni a mi ligɛ Matabu Lɔxɔni!”

¹⁵ Marigin yi a yabi, a naxa, “ɛ tan nafigine, ɛ tan naxanye birin be, ɛ mi ɛ jingena hanma ɛ sofanla fulunma ba, ɛ sa a ramon Matabu Lɔxɔni?” ¹⁶ Awa, Iburahima bɔnsɔnna nan naxanli ito ra, Setana bata naxan xidi jɛɛ fu nun solomasɛxɛ. A mi lan, a xa xɔrɔya, a fulun Matabu Lɔxɔni ba?” ¹⁷ Yesu a falan yi a yengefane birin nayagi. Na waxatini yamaan birin yi lu

sɛwɛ a kabanako feene birin na.

Sansi xurina fe sandana
Matiyu 13.31-32, Maraka 4.30-32

¹⁸ Yesu naxa, “Alaa Mangayaan maligaxi nanse ra? N na a misalima nanse ma? ¹⁹ A luxi nen alo sansi kɛsɛ xuridina,* xɛmɛn naxan si a xɛɛn ma, a gbo, a findi wudin na, xɔline yi e tɛɛn sa a yi.”

Burun nate sena fe sandana

Matiyu 13.33

²⁰ Yesu mɔn yi maxɔdinna ti, a naxa, “N na Alaa Mangayaan misalima nanse ma? ²¹ A ligaxi nen alo burun nate sena† naxanla naxan tongo, a yi a sa buru fujɛ bɛnbɛli keden yi, a yi a yimaxa, a birin yi te.”

So dɛ xurina fe

Matiyu 7.13-14, 21-23

²² Yesu yi siga taa gbeene nun banxidene ra, a xaranna ti a yi a tinxin Yerusalɛn taan na.

²³ Nde yi a maxɔdin, a naxa, “N kanna, muxun naxan kisima, na mi wuya ba?”

Yesu yi e yabi, a naxa, ²⁴ “ɛ yixɔdɔxɔ ɛ so dɛ xurin na, n xa a fala ɛ xa, muxu wuyaxi katama nen so feen na koni e mi nɔɛ sɔɛ.”

²⁵ “Banxi kanna kelima nen, a dɛɛn balan. ɛ ti a xanbi ra, ɛ dɛɛn makɔnkɔn fɔlɔ, ɛ naxa, ‘N kanna, dɛɛn nabi nxu xa,’ a ɛ yabima nen nayi, a naxa, ‘N mi ɛ keliden kolon!’ ²⁶ Awa, ɛ a

* **13:19:** Sansini ito xili nen mutaridi. a ra naxan burun nagboma ayi.

† **13:21:** burun nate sena: Leɓenna na

yabima nen nayi, ε naxa, ‘Nxu bata yi nxu dege, nxu yi nxu min i fema, i bata xaranna ti nxo taani!’²⁷ A mon a falama nen, a naxa, ‘E tan tinxintarene, ε keli n fema, n mi ε keliden kolon.’²⁸ E na Iburahima nun Isiyaga nun Yaxuba nun nabine birin to Alaa Mangayani waxatin naxan yi, koni ε tan mi so, ε wugama nen nayi, ε yi ε jinna raxin kati!²⁹ Yamaan fama nen, sa keli sogeteden nun sogegododen nun yiifari foxon nun komenna ma, e dexo sewa bande dondeni Alaa Mangayani.³⁰ Nayi, naxanye xanbin na, na ndee sa luma nen yeen na. Naxanye yeen na iki, ne yi sa lu xanbin na.”

Yesu yi Yerusalen taan xanu

Matiyu 23.37-39

³¹ Na waxatin yeteni Farisi muxuna ndee yi fa Yesu fema, e yi a fala a xa, e naxa, “Keli be yi, i siga yire gbete yi, amasoto Herode waxi i faxa feni.”

³² Yesu yi e yabi, a naxa, “E sa a fala na xulumaseen xa, ε naxa, ‘Njinanne kedima nen, n muxune rakendeya to nun tila yi, a soge saxandeni, n yelinma nen n ma wanla ra.’³³ Koni hali na, fo n xa lu sigan tiye nen to nun tila nun tila buda yi, bayo a mi lan nabiin xa faxa yire gbete yi fo Yerusalen taani.”

³⁴ A yi a fala, a naxa, “Yerusalen kaane! Yerusalen kaane! E tan naxanye nabine faxaxi, ε yi Alaa xerane magolon. A xonla n suxu nen sanja ma wuyaxi n xa ε

malan n fema alo toxε ngana a diine malanma a gabutεen bun ma kii naxan yi, koni ε mi tin!³⁵ Awa, Ala ε konna rabejinma nen fefe! N xa a fala ε xa, ε mi fa n toma han ε yi a fala, ε naxa, ‘Naxan fama Marigin xinli, Ala xa na baraka!’ ”

14

Yesu yi furetawn nakendeya

¹ Matabu Loxona nde yi, Yesu yi siga a degedeni Farisi muxu gbeena nde konni. Awa, yamaan yi Yesu matoma kati!² Xemen naxan fatin yi makusinx, na yi fa Yesu yetagi.³ Yesu yi sariya karamoxone nun Farisi muxune maxodin, a naxa, “A daxa muxune yi rakendeya Matabu Loxoni ba, hanma na mi lan?”

⁴ Koni e mi a yabi hali! Yesu yi xemen tongo, a yi a rakendeya, a siga.⁵ Na xanbi ra, a yi a fala e xa, a naxa, “Xa dii xemena hanma turana ε tan nde yii, xa a bira xorinna kui Matabu Loxoni, i mi a ratema mafuren Matabu Loxoni ba?”⁶ Koni e mi no a maxodinna yabe.

Yeteyitena fe

⁷ Yesu mon yi falan ti muxu xilixine xa sandani, amasoto a yi e rakorsima e katama duxodeni yeen na kii naxan yi, a naxa,⁸ “Muxuna nde na i xili jaxalandi ti malanni waxatin naxan yi, i nama duxo yeen na, amasoto yanyina nde muxu gbete xilixi naxan dangi i tan na.⁹ Awa, naxan ε birin xilixi,

na fama nɛn, a yi a fala i xa, a naxa, ‘Dɔxɔdeni ito so a yii.’ Xa na liga, i yagima nɛn nayi amasɔtɔ i bata keli na dɔxɔde fajini. ¹⁰ Koni e na i xili waxatin naxan yi, siga i sa dɔxɔ xanbin na, nayi i xɔɲɛ yatigin fama nɛn i fɛma, a yi a fala i xa, a naxa, ‘Sɔxɔ, fa i magodo yire fajini ito yi.’ I binyama nɛn nayi muxu xilixin bonne birin yɛtagi. ¹¹ Amasɔtɔ naxan birin a yɛtɛ yitema, na magodoma nɛn. Naxan na a yɛtɛ magodo, na yitema nɛn.”

¹² Yesu yi a fala xɔɲɛ yatigin xa, a naxa, “Xa i fɛriɲɛn seen hanma ximɛna soma yamaan yii, i nama i xɔyine xili, hanma i ngaxakedenne hanma i xabilane hanma i dɔxɔ bode nafulu kanne, amasɔtɔ ne fan i xilima nɛn, e yi i ya donla saran. ¹³ I na ɲaxaɲaxan ti waxatin naxan yi, i xa yiigelitɔne xili e nun madɔntɔne nun sankalatɔne nun danxutɔne. ¹⁴ Awa, i barayin sɔtɔma nɛn nayi amasɔtɔ ne mi nɔɛ a donla saranɲɛ. Koni Ala a saranna fiyɛ muxu tinxinxine rakeli waxatini sayani.”

Dege malan gbeena fe sandana

Matiyu 22.1-10

¹⁵ Donse donna nde yi a fɛma, na ito mɛ waxatin naxan yi, a yi a fala Yesu xa, a naxa, “Muxu sɛwaxin nan ne ra naxanye balon donma Alaa Mangayani.”

¹⁶ Yesu yi a fala a xa, a naxa, “Xɛmɛna nde yi na naxan donse donna malan gbeen ti,

a muxu wuyaxi xili. ¹⁷ Na malanna waxati saxini, a yi a walikɛɛn nasiga, a xa sa a fala a muxu xilixine xa, a e xa fa, seene birin bata yi yelin yitɔɲɛ! ¹⁸ Koni e birin yi e makone fala fɔlɔ. A singe ra xiin yi a fala walikɛɛn xa, a naxa, ‘N bata xɛɛn sara fɔ n xa sa na mato, yandi i hake lu n xa.’ ¹⁹ Bonna naxa, ‘N bata ɲinge fu sara, n sa e matoma, yandi i xa i hake lu n xa.’ ²⁰ Bonna fan naxa, ‘N baxi ɲaxanla futu-deni nɛn. Nanara, n mi nɔɛ sigɛ.’ ²¹ Walikɛɛn yi xɛtɛ, a sa na birin fala a kuntigin xa. Awa, banxi kanna yi xɔlɔ nayi han, a yi a fala a walikɛɛn xa, a naxa, ‘I mafura, i siga kirane xɔn ma, i sa fa yiigelitɔne nun madɔntɔne nun danxutɔne nun sankalatɔne ra.’ ²² A mi bu walikɛɛn naxa, ‘N kanna, i naxan fala n xa, n bata na liga koni dɔxɔdena ndee mɔn luxi.’ ²³ Nanara, kuntigin yi a fala walikɛɛn xa, a naxa, ‘Siga xɛɛn ma kirane xɔn ma e nun burunna ra, i kankan yamaan ma, e xa fa, alogo n ma banxin xa rafe. ²⁴ N xa a fala i xa, muxun naxanye xilixi, ne sese mi fa fɛriɲɛn seni ito donɲɛ!’ ”

Bira Yesu fɔxɔ ra

Matiyu 10.37-38

²⁵ Yama gbeen yi Yesu fɔxɔ ra sigatini, a yi a yɛɛ rafindi e ma, a yi a fala e xa, a naxa, ²⁶ “Muxu yo fa n tan fɛma, a mi nɔɛ finde n ma xarandiin na fɔ a xa a mɛ a nga nun a fafe ra e nun a ɲaxanla nun a diine nun

a ngaxakeden xεmεmane nun a naxalanmane nun a yεtεεn na. ²⁷ Muxu yo mi a faxa wudin* tongo, a bira n fɔxɔ ra, na mi finde n ma xarandiin na. ²⁸ Xa ε tan nde waxi a xɔn, a xa sangansoon ti, a dɔxɔma nεn singen, a yi a gbetin yate a yi a kolon naxan jɔxɔn a yii, xa na wanla janje. ²⁹ Xa a mi na liga, a na yelin a beten se waxatin naxan yi, a mi nɔε sangansoon nanjanje. Naxan birin na na to, e a magelema nεn. ³⁰ E a falama nεn, e naxa, 'Xεmeni ito bata banxin ti fɔlɔ koni a mi nɔxi a rajanje!' ” ³¹ Yesu naxa, “Xa mangana nde na naxan ma gali muxu wuli fu liye, a waxi a xɔn ma, a xa sa mangan bonna yenge naxan ma gali sigε han muxu wuli mɔxɔje, a dɔxɔma nεn singen, a yi a yate xa a senben na mangan yenge. ³² Xa senbe mi a yii, a xeraan nasigama nεn benun a xa a feman li, a yi a mafan, alogo e nama yenge. ³³ Awa, a na kii nin, ε tan nde keden mi nɔε finde n ma xarandiin na fɔ a xa a yii seen birin yiba.”

Fɔxɔna fe

Matiyu 5.13, Maraka 9.50

³⁴ “Fɔxɔn fan, koni xa a mεxεmεxεnna ba ayi, a fa ramεxεmεxεnna nanse ra nayi? ³⁵ A mi lan bɔxɔn ma, a mɔn mi finde lɔxɔn na sansine xa fɔ a xa woli ayi nεn. Xa tunla naxan ma a feen mε, na xa a tuli mati!”

15

Yεxεε tununxina fe sandana

Matiyu 18.12-14

¹ Lɔxɔna nde mudu maxinle nun yulubitɔ wuyaxi yi fa Yesu fema e tuli mati-deni. ² Farisi muxune nun sariya karamɔxɔne yi falan ti fɔlɔ e de bun ma, e naxa, “Xεmeni ito yulubitɔne yisuxuma, a yi a dege e fema.” ³ Nanara, Yesu yi sandan sa e xa, a naxa,

⁴ “Xa yεxεε kεmε ε tan nde yi, na nde keden yi lɔ ayi, a nanfe ligama? A yεxεε tonge solomanaanin e nun solomanaaninna luma nεn burunna ra, a sa a tununxin fen han a yi a to. ⁵ A na a to waxatin naxan yi, a sewama nεn, a yi a sa a kɔε ma, ⁶ a mɔn yi siga a ra a konni, a yi a dɔxɔ bodene nun a xɔyine xili, a yi a fala e xa, a naxa, ‘En sewa amasɔtɔ n ma yεxεεn naxan yi tununxi n bata a to!’ ⁷ N xa a fala ε xa, a na kii nin, sewan tima nεn ariyanna yi hake kan keden tubixina fe ra dangu tinxin muxu tonge solomanaanin e nun solomanaaninna ra naxanye mirixi a ma fa fala e mako mi tubin ma.”

Gbeti gbanan tununxina fe

⁸ “Awa, gbeti gbanan fu naxanla naxan yii, xa na keden tunun a ma, a nanfe ligama? A lenpun nan nadεgεma, a yi a banxin makɔ mafuren, a yi a fen yiren birin yi han a yi a to. ⁹ A na a to

* **14:27:** Romi kaane yi muxune gbangbanma wudin nan ma, e yi e faxa. Ito bunna nεn, fa fala fɔ Yesu a xarandiine xa e wekilε sayaan na Yesu fɔxɔ ra.

waxatin naxan yi, a a xoyine nun a dɔxɔ bodene xilima nɛn e bode xɔn ma, a yi a fala e xa, a naxa, ‘En sɛwa en bode xɔn ma amasɔtɔ n ma gbetin naxan tunun, n bata a to!’¹⁰ Awa, n xa a fala ε xa a na kii nin, Alaa malekane sɛwama nɛn hake kan keden na fe ra naxan bata tubi.”

Dii Xeme tununxina fe sandana

¹¹ Yesu yi lu falan tiye, a naxa, “Xemena nde yi na, dii xeme firin yi a yii. ¹² A xurimaan yi a fala a fafe xa, a naxa, ‘N fafe, i ya na-funla taxun, i n gbeen so n yii.’* Awa, a fafe yi na-funla taxun e nun a tada ra. ¹³ Waxatidi danguxina xurimaan yi a gbee seene sara, a gbetin tongo, a siga yamana makuyena nde yi, a sa a gbetin birin kala dunuɲa feene yi. ¹⁴ A yii seen birin yi ɲan, na xanbi ra, kame gbeen yi so na yamanan birin yi, sese mi yi fa a tan yii sɔnɔn. ¹⁵ Awa, a siga na yamanan dugureнна nde fema wali kedeni, na yi a rasiga a xeen ma xɔse kantandeni. ¹⁶ Xɔsene toge dagin naxan donma, a xɔnla yi a suxu a xa na nde don koni muxe mi na so a yii. ¹⁷ Dɔnxɛn na, a yi a miri, a naxa, ‘N fafe a walikene donseen donma han e mi a ɲanɲe koni kamena n tan faxamaan ni i ra. ¹⁸ N xa siga n fafe fema n sa a fala a xa, n naxa, N fafe, n bata haken liga i tan na, n yi Ala yulubin tongo. ¹⁹ I mi lan sɔnɔn i xa

n xili fa fala i ya diina, i xa n suxu alo i ya walikɛen bonne.’²⁰ Awa, a keli, a xete a fafe konni.”

“Benun a xa na li waxatin naxan yi, a fafe yi a to fe, a ndedi makuya. A kininkinin a ma kati, a yi a bara, a sa a ralan, a yi a yiin nabilin a dii xemɛn ma, a yi a sunbu. ²¹ A dii xemɛn naxa, ‘N fafe, n bata haken liga i tan na, n yi Ala yulubin tongo, a mi lan sɔnɔn i xa n xili fa fala i ya diina.’ ²² Koni a fafe yi a walikene xili, a naxa, ‘E mafura, ε fa doma gbeen na, ε yi a ragodo a ma, ε yii rasoon so a yii sonla ra, ε sankidin so a sanni. ²³ E sa ɲinge raturaxin faxa, en malanna raba, en sɛwa. ²⁴ Amasɔtɔ n ma dii xemɛn bata yi faxa nun koni iki a niin bata bira ayi mɔn. A bata yi tunun nun koni iki, n bata a to.’ Awa, e ɲaxaɲaxan fɔlɔ.”

²⁵ “Na waxatini, dii xemɛn forimaan sa xeen ma. A faxi na sa keli xeen ma, a maso banxin na waxatin naxan yi, a sumun xuiin nun bodon ti xuiin me. ²⁶ Awa, a walike keden xili, a yi a maxɔdin, a naxa, ‘Nanfe ligaxi?’ ²⁷ Walikɛen yi a yabi, a naxa, ‘I xunyen bata fa, i fafe bata ɲinge raturaxin faxa a xa, amasɔtɔ a mɔn bata a dii xemɛn to, a kende.’ ²⁸ A tada yi xɔlɔ kati, a mi tin soe banxini. Nanara, a fafe yi fa, a yi a mafan a xa so. ²⁹ Koni, a yi a yabi, a naxa, ‘A mato, n bata ɲɛni itoe birin wanla ke i xa alo konyina, n mi i ya

* 15:12: A waxi a keɛn nan xɔn benun a baba xa faxa.

yamarin matandi hali sanja ma keden pe. I nanse soxi n yii? Hali sii diina, i mi a so n yii nxu nun n lanfane yi sewa nxu bode xon ma! ³⁰ Koni i ya dii xemen naxan bata i ya nafunla birin kala yalunyani, bayo na mon bata fa, i bata jinge raturaxin faxa a xa! ³¹ A fafe yi a yabi, a naxa, 'N ma diina, i tan n fema be waxatin birin, n yii seen birin i tan nan gbee a ra. ³² Koni a lan en xa malanna ti, en sewa amasoto i xunyen bata yi faxa nun koni a niin bata bira ayi iki. A bata yi tunun nun koni iki n bata a to.' "

16

Kuntigi tinxintarena fe

¹ Yesu yi a fala a xarandiine xa, a naxa, "Nafulu kanna nde yi na nun, walikéen yi naxan yii a feene xun na. Muxune yi a fala nafulu kanna xa, e naxa, 'I walike mangan naxan doxi, a i ya nafunla kalama.' ² Nafulu kanna yi na walike mangan xili banxini, a yi a fala a xa, a naxa, 'N naxan mexi i ya fe yi ito ra, na di? N nafunla naxan soxi i yii, fa i dentege amasoto n mi i findima walike mangan na sonon.' ³ A yi a fala a yete ma, a naxa, 'N ma kuntigina n yibama nen n ma wanli ito ra, n nanfe ligama nayi? Senbe mi n na xeen sa, n yagima nen xanditideni. ⁴ Koni n naxan ligama, n bata na kolon iki! Benun n xa n yii ba wanli waxatin naxan yi, n xoyine sotoma nen naxanye

n yisuxe e konne yi.' ⁵ Awa, a kuntigina donla muxun naxanye birin ma, a yi ne xili. A yi a fala a singe ra xiin xa, a naxa, 'N ma kuntigina donla yoli i ma?' ⁶ A yi a yabi, a naxa, 'Oliwi turen liga se xungbeen ye keme donla nan n ma.' Walike mangan yi a fala, a naxa, 'I ya doli kedin nan ito ra, doxo, i tonge suulun sebe.' ⁷ A yi a fala bonna xa, a naxa, 'Yoli i tan ma?' Na yi a yabi, a naxa, 'Malo benbeli keme nan n ma.' Kuntigin yi a fala a xa, a naxa, 'I ya doli kedin nan ito ra, tonge solomasexe sebe.' ⁸ Na walike manga tinxintarena kuntigin yi a matoxo a to kotaxi ayi fe jaxi rabadeni, amasoto dunuja muxune kota fe jaxi rabadeni dangu kenenna gbee muxune ra."

⁹ Yesu yi a fala, a naxa, "E xoyine fen e yete xa dunuja nafunli alogo a na jan i yii waxatin naxan yi, naxanye ariyanna yi ne e yisuxuma nen habadan banxine yi. ¹⁰ Naxan lannayaan liga fedixurini, na lannayaan ligama nen fe gbeene fan yi. Koni naxan tinxintareyaan ligama fe xurine yi, a tinxintareyaan ligama nen fe gbeene fan yi. ¹¹ E nafunla naxan soma e yii dunuja yi, xa e mi lannayaan liga nayi, nde lama e ra nafulu feni ariyanna yi? ¹² Xa e mi lannayaan liga muxune gbeeni, nde i tan gbeen soma i yii?"

¹³ "Walike yo mi nae wale kuntigi firinna xa sanja ma

kedenni. Amasotō a kedenna rapaxuma nēn, a kedenna xanu, hanma a kedenna binya, a yi a mē bonna ra. E mi nōe wanla ke Ala nun nafunla xa sanja ma kedenni.”

Yesu yi yamaan kawandi

Matiyu 11.12-13, 5.31-32,

Maraka 10.11-12

¹⁴ Farisi muxune yi ito birin mē, e yi Yesu magele amasotō e bata gbetin xanu. ¹⁵ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E yete findima muxu tinxinxine ra yamaan yetagi, koni Ala tan e bōne yi feen kolon. Amasotō muxun feen naxan yatexi, fe haramuxin nan na ra Ala yee ra yi.”

¹⁶ “Benun Yoni gbee waxatin xa a li Sariya Kitabun nun nabine kitabune nan yi ralima nun. Fōlo na waxatin ma Alaa Mangayana fe Xibaru Fajin yi rali, muxun birin yi e yixōdōxō, e so a yi. ¹⁷ Koni kore xōnna nun bōxō xōnna danguma nēn benun Sariya Kitabun sebenla yiredi keden xa ba a ra.”

¹⁸ “Xemen naxan na a mē a paxanla ra a yi nde gbete futu, na bata yalunyaan liga. Xemen naxan na paxalan namexin futu, na fan bata yalunyaan liga.”

Nafulu kanna nun Lasarusi a fe

¹⁹ Yesu naxa, “Nafulu kanna nde yi na nun naxan yi maraberi baxi dugi sare xōdexene ra, a yi paxunni waxatin birin. ²⁰ Yiigelitōna nde fan yi na nun, a xili Lasarusi, koron yi a fatin

birin ma. Na yi saxi nafulu kanna deen na waxatin birin.

²¹ A yi waxi a xōn ma bande kesedin naxanye yolonma keli nafulu kanna tabanla ra, a xa ne don. Barene fan yi lu a korone de kōnje.

²² Xeme yiigelitōn na yi faxa, malekane yi siga a ra Iburahima dexōn ma yire rapaxumeni. Awa, nafulu kanna fan yi faxa, e yi a maluxun.

²³ A tōrō laxira yi kati! A yi a yee rasiga, a yi Iburahima to wulani, Lasarusi a dexōn ma. ²⁴ A yi gbelegbele, a naxa, ‘N Fafe Iburahima, kininkinin n ma, Lasarusi xe n ma, a xa a yii sonla sin igeni, a yi fa a dindin n lenna ma, amasotō n tōrōxi teeni be kati!’ ²⁵ Koni Iburahima yi a yabi, a naxa, ‘N ma dii, i xaxili na xōn ma ba, i yi kende waxatin naxan yi, i se fajin birin sōtō nēn koni Lasarusi tan yi tōrōn nin. Iki a tan sewaxi be, i tan tōrōni.

²⁶ Mōn sōnōn, yili gbeena en tagi alogo naxanye waxi keli feni be, siga i fema, ne nama siga. Muxe nama keli i fan fema mēni fa nxu fema be.’

²⁷ Nafulu kanna naxa, ‘N fafe, n na i mafanma, i xa Lasarusi xe, a xa siga n fafe konni,

²⁸ bayo ngaxakedenmaan muxu suulun na yi, a xa sa e kawandi alogo e nama fa tōrō yireni ito yi be.’ ²⁹ Iburahima yi a yabi, a naxa, ‘Musa nun nabine falane e fema na, e xa ne xuiin namε.’

³⁰ Nafulu kanna yi a yabi, a naxa, ‘N fafe Iburahima, na mi a gase! Koni xa muxun keli sayani,

a siga e fεma, e e xun xanbi soma e hakeni nen, e tubi.’
³¹ Koni Iburahima naxa, ‘Xa e mi e tuli mati Musa nun nabine ra, hali muxun keli sayani, a siga e fεma, e mi le a ra.’ ”

17

Yulubina fe

Matiyu 18.6-7, Maraka 9.42

¹ Yesu yi a fala a xarandine xa, a naxa, “Feen naxanye muxune birama yulubini, a fεε mi na fɔ ne xa taran na, koni gbalona e yεε ra naxanye na findi sabun na. ² A yi lan ne ma, gεmε gbeen xa xidi e kɔε ra, e woli baan nin benun e xa diidi xurini ito nde keden bira yulubini. ³ E a liga ε yeren ma!”

“Xa i ngaxakedenna hakeni liga, i xa a sɔnna yita a ra. Xa a na feen bejin, i xa a mafelu.

⁴ Xa a hakeni liga i ra sanja yi solofere soge kedenni, koni a yi fa i fεma na waxatin birin yi, a naxa, ‘N bata nimisa,’ a mafelu.”

Denkeleyana fe

⁵ Xεrane yi a fala Marigin xa, e naxa, “Nxɔ denkeleyaan fari sa.”

⁶ Marigin yi e yabi, a naxa, “Xa ε denkeleyaan gbo ayi alo sansi keεε xuridina,* ε nɔε a fale nen wudi bili gbeeni ito ma, ε naxa, ‘I yεε tala bɔxɔni,

i sa ti fɔxɔ igen tagi!’ A ε fala xuiin suxuma nen.”

Walikεen lan a xa naxan liga

⁷ “Xa konyina ε tan nde yii naxan xεεn sama hanma a yεxεεne kantan, a na fa waxatin naxan yi, sa keli xεεn ma, i a falama a xa nen ba, fa fala, ‘Fa i dege?’ ⁸ En-εn, koni i a falama nen, i naxa, ‘N ma ximenna rafala, i yi i ya walikε domain tongo, i wanla ke n xa. N na n dege waxatin naxan yi, n yi n min, na xanbi ra i fan yi i dege, i yi i min.’ ⁹ Konyi kanna mi barika birε a konyin xa bayo a bata wanla ke a tixi naxan na. ¹⁰ E tan fan na kii nin ε na Alaa yamarine birin suxu waxatin naxan yi, ε xa a fala, ε naxa, ‘Konyin nan tun nxu tan na, nxu bata nxɔ wanla ke.’ ”

Yesu yi dogonfontɔ fu rakendeya

¹¹ Yesu sigama Yerusalen taani waxatin naxan yi, a dangu Samariya yamanan nun Galile yamanan tagi. ¹² A soma taadina nde yi waxatin naxan yi, dogonfontɔ fu yi a ralan. E yi yire makuyeni. E gbelegbele, e naxa, ¹³ “Nxu kanna! Yesu! Kininkinin nxu ma!”

¹⁴ Yesu yi e to, a yi a fala e xa, a naxa, “E siga saraxaraline konni, e xa ε mato.”†

* **17:6:** Sansini ito xili nen mutaridi. † **17:14:** dogonfontɔna: Alaa sariyan kui, dogonfontɔn mi yi daxa a xa so taani. A yi luma taan fari ma nen. Saraxaraline nan yi muxun fatin matoma a yi a fala, xa na kanna sarijan, hanma xa a mi sarijan. Muxu gbete mi yi a yiin diɲε dogonfontɔn na, bayo na yi na kanna sarijanna kalama nen. A mato Saraxaraline 13.45-46. Xa dogonfontɔna na ba muxun ma, fɔ a xa saraxan ba alogo a mɔn xa sarijan kii naxan yi, a fa so taani, a dɔxɔ a konni. A mato Saraxaraline sora 14.

Awa, e sigama kiraan xɔn ma waxatin naxan yi, e kɛndɛya. ¹⁵ Muxu keden yi e tagi, na a to waxatin naxan yi, fa fala a bata kɛndɛya, a xɛtɛ Ala tantunɛ a xuini texin na. ¹⁶ A bira Yesu sanna bun ma, a yetagin yi lan bɔxɔn ma, a barikan bira a xa. Samariya kaan nan yi na xɛmɛn na nun. ¹⁷ Yesu yi a fala, a naxa, “Muxu fu xa mi kɛndɛyaxi ba? A dɔnxɛ muxu solomanaaninna bonne tan minɛn yi?” ¹⁸ Muxu yo mi luxi naxan xɛtɛxi, a fa barikan bira Ala xa, fɔ xɔɛni ito ba?” ¹⁹ Yesu yi a fala a xa, a naxa, “Keli, i siga, i ya dɛnkɛleyaan bata i rakisi.”

Alaa Mangayaan fa feen tamasenne

Matiyu 24.23-28, 37-41

²⁰ Farisi muxuna ndee yi Yesu maxɔdin, a Alaa Mangayaan fama waxatin mundun yi. A yi e yabi, a naxa, “Alaa Mangayaan mi fama alo en seen naxan toma. ²¹ Muxu mi a fale fa fala, ‘A mato, a be yi,’ hanma, ‘A sa mɛnni.’ Amasɔtɔ Alaa Mangayana ε tan yi.”

²² A yi a fala xarandiine xa, a naxa, “Waxatina nde fama a xɔnla ε suxuma nɛn, ε xa n tan Muxuna Dii Xɛmɛn fa waxatin to koni ε mi a toɛ. ²³ Nde taranma nɛn nayi naxanye a falama, e naxa, ‘A sa mɛnni,’ hanma ‘A be yi.’ Koni ε nama siga, ε nama ε gi a matodeni. ²⁴ Amasɔtɔ a luma nɛn alo kuyen na a jinna masɔxɔn keli bode fɔxɔn na sa

ti bode fɔxɔn na. N tan Muxuna Dii Xɛmɛn fama na kii nin n fa lɔxɔni. ²⁵ Koni fɔ n xa tɔrɔ nɛn singen kati! A fɛrɛ mi na fɔ iki muxune xa e mɛ n na. ²⁶ Nuhan gbee waxatin liga kii naxan yi, † a ligama na kii nin n tan Muxuna Dii Xɛmɛna waxatini. ²⁷ Muxune birin yi e dɛgema na waxatini, e yi e minma, e yi naxanle futuma, e yi e diine fima xɛmɛne ma futun na, han Nuhan so waxatin yi a li kunkin kui. Fufaani yi fa, a yi e birin faxa. ²⁸ A mɔn ligama nɛn na kiini alo a liga Loti gbee waxatini kii naxan yi. Muxun birin yi lu e dɛgɛ, e yi e min, e seen sara, e seen mati, e seen si, e banxin ti. ²⁹ Awa, Loti keli Sodoma yi waxatin naxan yi, tɛɛn nun dolen ganmatɔɔn yi godo keli kore, a yi e birin faxa. § ³⁰ N tan Muxuna Dii Xɛmɛn na mini kɛnɛnni waxatin naxan yi, a ligama na kii nin.”

³¹ “Na lɔxɔni, muxun naxan a kore banxin kɔɛ ra, na nama godo banxini a yii seene tongodeni. A mɔn na kii nin, muxun naxan xɛɛn ma, na nama fa xɛtɛ banxini. ³² E xaxili lu Loti a naxanla xɔn ma.* ³³ Naxan na kata a niin nakisi feen na, na bɔnɔma ayi nɛn. Naxan na bɔnɔ a niini, na kisima nɛn. ³⁴ N xa a fala ε xa, na kɔɛɛn na xɛmɛ firin luma nɛn sade kedenna ma, keden xalima nɛn, keden yi lu na. ³⁵ Naxalan firin luma nɛn se dinni, kedenna xalima nɛn, keden yi lu na. ³⁶ Xɛmɛ

† 17:26: Dunuja Fɔlɔn 6.5-12 nun 7.6-23
19.24 kui.

*

17:32: A mato Dunuja Fɔlɔn 19.26 kui.

§ 17:29: Na feen seɓɛxi Dunuja Fɔlɔn

firin luma nen xeen ma, kedenna xalima nen, keden yi lu na.”

³⁷ Xarandiine yi a maxodin, e naxa, “Marigina, na ligama minen yi?” Yesu yi e yabi, a naxa, “Sube faxaxin denaxan yi, dugane e malanma menna nin.”

18

Kaṇa gilēn nun kitisana fe

¹ Na xanbi ra, Yesu yi sandani ito sa e xa, a yi e xaran, a e xa Ala maxandi waxatin birin, e nama xadan, ² a naxa, “Kitisana nde yi taana nde yi nun naxan mi yi gaxuxi Ala yee ra, a mi danma muxe ra.

³ Kaṇa gilēna nde yi na taani nun, na yi siga a fema, a yi a mafan, a naxa, ‘Kitin sa nxu nun n yengefaan tagi.’ ⁴ A buhan, a mi tin, koni donxen na a miri a yete ma, a naxa, ‘Hali n mi gaxu Ala yee ra, n mi danne muxe ra, ⁵ koni bayo kaṇa gilēni ito n yee gbama ayi, n xa kata, n xa a kitin sa, xa na mi a ra a luma fenen waxatin birin han n tun-naxalo n ma.’”

⁶ Awa, Marigin man yi siga falan ma, a naxa, “Kiti bolon tinxintaren naxan fala, e tuli mati na ra. ⁷ Awa, Ala mi a gbee muxune xun mafale ba, naxanye a xilima keeen nun yanyin na? A buye na yi ba? ⁸ N xa a fala e xa, a e xun mafala kitin bolonma nen mafuren! Koni n tan Muxuna Dii Xemen na fa waxatin naxan yi, n denkeleyaan liye dunuṇa yi ba?”

Farisi muxune nun mudu maxinla fe sandana

⁹ Yesu yi sandani ito fan sa na muxune xa naxanye laxi e yetena tinxinyaan na, e muxun bonne yalagi.

¹⁰ A naxa, “Muxu firin yi siga Ala Batu Banxini Ala maxandideni, Farisi muxun nan yi bonna ra, bonna mudu maxinla. ¹¹ Farisi muxun yi ti, a yi Ala maxandi a boṇeni. A Ala maxandi ikiini, a naxa, ‘Ala, n barikan birama i xa amasoto kumade mi n tan na, tinxintare mi n tan na hanma yalundena alo muxun bonne birin a ligama kii naxan yi. N barikan birama i xa amasoto n tan mi ligaxi alo mudu maxinli ito. ¹² Loxo xun yo loxo xun n sunna suxuma nen soḡe firin, n naxan birin sotoṃa, n ne yaganna fima.’”

¹³ “Koni mudu maxinla yi ti yire makuyeni, a mi tin a yeen nate kore koni a yi lu a kanken makudunne, a yi a fala, a naxa, ‘Ee! Ala, kininkinin n tan hake kanna ma!’” ¹⁴ Yesu naxa, “N xa a fala e xa, xemeni ito, benun a xa siga a konni waxatin naxan yi, a tinxin nen Ala yee ra yi fefe! Amasoto muxun naxan birin a yete yitema, ne magodoma nen. Naxan birin a yete magodoma, ne yitema nen.”

Yesu yi duba diidine xa

Matiyu 19.13-15, Maraka 10.13-16

¹⁵ Muxuna ndee yi fa e diidine ra Yesu fema, a xa a yiin sa e xunne ma, a duba e xa. Koni a xarandiine to na to, e yi falan ti e ma amasoto e bata fa diidine ra Yesu fema. ¹⁶ Koni Yesu yi diidine xili a

fema, a naxa, “E tin diidine xa fa n fema, e nama e raxete amasoto e tan sifane nan gbee Alaa Mangayaan na. ¹⁷ N xa jondin fala e xa, xa naxan mi Alaa Mangayaan suxu alo diidine, na mi soe Alaa Mangayani mumel!”

Xeme nafulu kannafe

Matiyu 19.16-30, Maraka 10.17-31

¹⁸ Yahudiyane kuntigina nde yi Yesu maxodin, a naxa, “Karamoxo fajina, n nanfe lige n habadan nii rakisin soto?”

¹⁹ Yesu yi a maxodin, a naxa, “Nanfera, i n xilima karamoxo fajina? Muxu yo mi fan fo Ala keden peena! ²⁰ I yamarine kolon fa fala, ‘I nama yalunyaan liga, i nama faxan ti, i nama mujan ti, i nama wule seren ba, i baba nun i nga binya.’* ”

²¹ Xemen yi a yabi, a naxa, “Xabu n dii joreyani waxatin naxan yi, n ne birin suxi.”

²² Yesu ito me waxatin naxan yi, a yi a fala a xa, a naxa, “Fe keden nan luxi, i xa i yii seene birin sara, i yigelitone ki, i nafunla soto ma nen ariyanna yi. Na xanbi ra, i bira n foxo ra.”

²³ Koni xemen na me waxatin naxan yi, a boren yi rajaxu a ma kati, amasoto nafunla yi a yii nun kati!

²⁴ Yesu yi a mato, a naxa, “Nafulu kanne so raxolo Alaa Mangayani han! ²⁵ Nafulu kannafe so raxolo Alaa Mangayani dangu jogomen so feen na sagilaan yinla ra.”

²⁶ Muxun naxanye na me, ne yi a maxodin, e naxa, “Nde noe kise nanyi?”

²⁷ Yesu yi e yabi, a naxa, “Muxun mi noe feen naxan lige, Ala noe na lige nen.”

²⁸ Piyeri yi a fala a xa, a naxa, “A mato, nxu bata feen birin bejin, nxu bira i foxo ra.”

²⁹ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “N xa jondin fala e xa, naxan birin bata a konna lu na hanma a jaxanla hanma a ngaxakedenne hanma a soto muxune hanma a diine Alaa Mangayana fe ra ³⁰ na kannafe na joxon soto ma nen dangu na ra waxatini ito yi, a habadan nii rakisin fan soto waxati famatoni.”

Yesu mon yi a faxe feen fala

Matiyu 20.17-19, Maraka 10.32-34

³¹ Yesu yi a xarandii fu nun firinne xili a fema e danna, a yi a fala e xa, a naxa, “E tuli mati! En sigama Yerusalen taani, nabine feen naxan birin sebe n tan Muxuna Dii Xemena fe yi, ne kamalima nen na yi. ³² N tan Muxuna Dii Xemen soma nen siya gbetene yii, e yi n magele, e yi n nafeya, e yi e de igen namini n ma. ³³ E n bulanma nen, e yi n faxe, koni a soge saxandeni n mon kelima nen sayani.”

³⁴ A falan naxan birin ti, xarandiine mi ne bayen kolon, bayo falan bunna yi luxunxi e ma. Yesu yi falan tima naxan ma fe yi nun, e mi na kolon.

* 18:20: Xorayaan 20.12-16 nun Sariyane 5.16-20

Yesu yi danxutɔɔn nakɛndɛya

Matiyu 20.29-34, Maraka 10.46-52

³⁵ Yesu maso Yeriko ra waxatin naxan yi, danxutɔɔna nde yi dɔxi kiraan na xanditideni. ³⁶ A yamaan dangu xuiin mɛ waxatin naxan yi, a maxɔdinna ti, a naxa, “Nanfe ligaxi?”

³⁷ E yi a fala a xa, e naxa, “Yesu Nasarɛti kaan nan danguma.”

³⁸ A gbelegbele, a naxa, “Dawuda a Dii Xɛmɛn Yesu, kininkinin n ma!”

³⁹ Muxun naxanye yɛɛn na, ne yi xajɛ a ma, a xa a dundu koni a mɔn yi gbelegbele kati! A naxa, “Dawuda a Dii Xɛmɛn Yesu, kininkinin n ma!”

⁴⁰ Awa, Yesu yi ti, a yi a fala, a e xa fa danxutɔɔn na a fɛma. A fa a fɛma waxatin naxan yi, Yesu yi a maxɔdin, a naxa, ⁴¹ “I waxi a xɔn n xa nanfe liga i xa?”

A yi a yabi, a naxa, “N kanna, n waxi a xɔn ma nɛn, n mɔn xa seen to.”

⁴² Yesu yi a fala a xa nayi, a naxa, “I xa seen to, i ya denkeleyaan bata i rakɛndɛya.”

⁴³ Xɛmɛn yi seen to mafuren, a bira Yesu fɔxɔ ra, a Ala matɔxɔma. Yamaan na to waxatin naxan yi, e birin yi Ala tantun kati!

19

Yesu nun Sakɛyɛ a fe

¹ Yesu yi so Yeriko yi, a dangumatɔɔn nan yi a ra nun.

² Mudu maxinle kuntigina nde yi na nun a xili Sakɛyɛ. Nafulu kanna nan yi a ra. ³ A

yi kata a xa Yesu to alogo a xa a kolon muxun sifan naxan a ra, bayo a yi dungi nun, a mi yi nɔɛ Yesu toɛ amasɔto yamaan yi gbo. ⁴ Nanara, a yi siga a giyɛ yamaan yɛɛ ra, a sa te xɔdɛ binla kɔɛ ra alogo Yesu nɛɛn dangue kiraan xɔn ma waxatin naxan yi, a xa a to. ⁵ Yesu na li waxatin naxan yi, a yi a yɛɛn nate kore, a yi a fala Sakɛyɛ xa, a naxa, “Sakɛyɛ, godo mafuren, amasɔto n yigiyama i konna nin to!”

⁶ Sakɛyɛ yi godo mafuren, a yi a rasɛnɛ sɛwani. ⁷ Muxun naxanye birin na to, e falan ti fɔlɔ e dɛ bun ma, e naxa, “Xɛmɛni ito bata sa yigiyama hake kanna konni.”

⁸ Sakɛyɛ yi keli a ti, a yi a fala Marigin xa, a naxa, “N kanna, a mato, n na n ma nafunla fɔxɔ kedenna soma yiigelitɔne yii nɛn. Xa n bata naxan yii se kansun, n na jɔxɔn naanin naxɛtɛma nɛn na kanna ma.”

⁹ Yesu yi a fala a xa, a naxa, “Muxune bata kisin sɔto denbayani ito yi to. Iburahima bɔnsɔnna nan xɛmɛni ito fan na. ¹⁰ Amasɔto naxanye lɔxi ayi, n tan Muxuna Dii Xɛmɛn faxi ne nan fende yi, n yi e rakisi.”

Xɛma gbananna fe sandana

Matiyu 25.14-30

¹¹ Muxune yi Yesu xuiin namɛma, a sandan sa e xa. Bayo a bata yi maso Yerusalɛn taan na, e yi a miri a Alaa Mangayaan yi minima nɛn kɛnɛnni. ¹² Nanara, Yesu naxa, “Muxu gbeena nde yi

na nun naxan siga yamana makuyeni, a xa findi a konna mangan na, na xanbi ra, a xεε a konni. ¹³ Benun a xa siga a sigatini, a yi a walikε fu xili, a xεma gbananna so e keden kedenna birin yii, a naxa, 'E kata ε tɔnɔn sɔtɔ itoe fari n xanbi han n fa.' ¹⁴ Koni a yamanan muxune bata yi a rapaxu. Nanara, e xεrane rasiga a fɔxɔ ra, e naxa, 'Nxu mi waxi a xɔn ma, xεmeni ito xa mangayaan sɔtɔ nxu xun na.' "

¹⁵ "Koni xεmen na yi mangayaan sɔtɔ, a mɔn yi xεε a konni. A xεma gbananne so a walikεen naxanye yii, a ne xili mafuren, a e tɔnɔn naxanye sɔtɔxi, e xa na yita a ra. ¹⁶ A singe ra xiin yi fa, a naxa, 'N kannna, i xεma gbananna naxan so n yii, n bata fu sɔtɔ a fari.' ¹⁷ A yi a yabi, a naxa, 'Bata i yixɔdɔxɔ, walikε fanin nan i tan na, amasɔtɔ i bata lannayaan liga fe xurini, n na i findima nen kuntigin na taa fu xun na.' ¹⁸ Walikεen firinden yi fa, a naxa, 'N kannna, i xεma gbananna naxan so n yii, n bata suulun sɔtɔ a fari.' ¹⁹ A yi a fala na fan xa, a naxa, 'N na i dɔxɔma nen taa suulun xun na.' ²⁰ Walikεen bonna fan yi fa, a naxa, 'N kannna, i ya xεma gbananna rasuxu. N na a ramaraxi dugi dungen nin. ²¹ N gaxuxi i yεε ra amasɔtɔ i ya fe xɔdɔxɔ, i gbee mi seen naxan na, i na nan tongoma. I mi naxan wolixi, i na nan xabama.' ²² A yi a fala a xa, a naxa, 'I tan walikε naxina, n na i yalagima i yεε

dε xuiin nan ma! I a kolon fa fala n ma fe xɔdɔxɔ, n gbee mi seen naxan na, n na nan tongoma. N mi naxan sixi, n na nan xabama. ²³ Awa, nanfera nayi, i mi n ma gbetin taxu gbeti mara banxin yulane ra, alogo n na fa waxatin naxan yi, n yi gbetin nun a tɔnɔdin sɔtɔ?' ²⁴ Naxanye yi tixi na yi, a yi a fala ne xa, a naxa, 'E xεmaan ba ito yii, xεmaan gbanan fuun yi naxan yii, ε a so na yii.' ²⁵ E yi a fala a xa, e naxa, 'Nxu kannna, koni xεmaan gbanan fu a tan yii!' ²⁶ A yi e yabi, a naxa, 'N xa a fala ε xa, seen muxun naxan birin yii, nde sama nen ne xun ma e xa, koni se mi naxan yii hali naxan di a yii, na be a yii. ²⁷ Nba, n yaxuni itoe a mi rafan naxanye ma, n xa findi mangan na, ε fa ne ra be yi, ε yi e faxa n yεtagi!' "

Yesu so fena Yerusalen taani

Matiyu 21.1-11, Maraka 11.1-11, Yoni 12.12-19

²⁸ Yesu ito fala xanbini, a siga e yεε ra Yerusalen taani. ²⁹ A maso Betifage taan nun Betani taan na Oliwi Geyaan dεxɔn ma waxatin naxan yi, a yi a xarandii firin nasiga a yεε ra, ³⁰ a yi a jɔngu e ma, a naxa, "E siga banxidεen na ε yεε ra. E nεma na liye waxatin naxan yi, ε sofalidin xidixin toma nen muxε munma dɔxɔ naxan fari singen. E a fulun, ε fa a ra be. ³¹ Xa muxuna nde ε maxɔdin fa fala, 'E ito fulunna nanfera?' ε a fala e xa, ε naxa 'Marigin nan mako a ma.' "

³² Nayi, e yi siga. Marigi Yesu naxan birin fala e xa, e sa na birin li na kiini alo a a fala e xa kii naxan yi. ³³ E yi sofalidin fulunma waxatin naxan yi, a kanna yi a fala e xa, a naxa, “E ito fulunma nanfera?”

³⁴ E yi a yabi, e naxa, “Marigin makona a ma.” ³⁵ E siga sofalidin na Yesu fema. E yi e domane yifulun sofalidin fari, e yi Yesu mali a dɔxɔ a fari. ³⁶ A yi sigama waxatin naxan yi, yamaan yi e dugine yifulun kiraan xɔn a yeε ra a binya feen na.

³⁷ A maso Yerusalɛn taan na waxatin naxan yi, a na kiraan li naxan godoma Oliwi Geyaan bun ma. Xarandiin birin yi barikan bira fɔlɔ Ala xa, e yi a tantun e xui yitexin na, fata kabanako feen birin na e naxanye toxi. ³⁸ E yi a fala, e naxa, “Mangan naxan fama Marigin xinli, Ala xa na baraka! Bɔɲε xunbenla xa lu ariyanna yi e nun binyena!”

³⁹ Farisi muxuna ndee yi yamaan ye, na ndee yi falan ti Yesu xa, e naxa, “Karamɔxɔ, i ya xarandiine yamari, e xa e dundu.”

⁴⁰ Yesu yi e yabi, a naxa, “N xa a fala ε xa, xa e dundu, γεmeni itoe nan sɔnxɔma.”

Yesu yi wuga Yerusalɛn ma fe ra

⁴¹ A maso taan na waxatin naxan yi, a yi a to, a wuga a fe ra, ⁴² a naxa, “Ee! E tan, xa ε yi bɔɲε xunbenla kiraan kolon nun to, na yi lan, koni iki ε mi a kolonɲε amasɔtɔ a bata

luxun ε ma! ⁴³ Lɔxɔna nde a lima ε ma nɛn, ε yaxune luma ε rabilinɲε nɛn, e yi gbingsinna rate taan nabilinni, e kiraan bolon ε ma yiren birin yi. ⁴⁴ E ε halagima nɛn, e nun muxun naxanye birin taan kui. Hali γεme keden pena, a mi luyε a funfuni ε taani ito yi, amasɔtɔ Ala fa ε kisideni waxatin naxan yi, ε mi yi a kolon nun!”

Yesu yi siga Ala Batu Banxini

Matiyu 21.12-17, Maraka 11.15-19, Yoni 2.13-22

⁴⁵ Yesu yi so Ala Batu Banxini, a saresone kedi fɔlɔ, ⁴⁶ a yi a fala e xa, a naxa, “A seβexi Kitabun kui, Ala naxa, ‘N ma banxin xili bama nɛn Ala maxandi banxina.’* Koni ε tan bata a findi muɲadene luxunden na!”

⁴⁷ Yesu yi xaranna tima Ala Batu Banxini lɔxɔ yo lɔxɔ. Saraxarali kuntigine nun sariya karamɔxɔne nun yamaan yeeratine yi kata a faxa feen na. ⁴⁸ Koni e mi yi a kolon e a masɔtε kii naxan yi, bayo yamaan birin yi tuli matixi a ra.

20

*Yesu sɛnbɛn maxɔdinna fe
Matiyu 21.23-27, Maraka 11.27-33*

¹ Lɔxɔna nde Yesu yi yamaan xaranma Ala Batu Banxini waxatin naxan yi, a yi Alaa falan Xibaru Fajin kawandin ba, saraxarali kuntigine nun sariya karamɔxɔne nun yamaan

* 19:46: A mato Esayi 56.7 nun Yeremi 7.11 kui.

fonne yi fa. ² E yi a fala a xa, e naxa, “I feni itoe ligama senben mundun na? Na fala nxu xa. Nde senben soxi i yii, i yi e liga?”

³ Yesu yi e yabi, a naxa, “N xa ε maxodin, ε a fala n xa. ⁴ Nde Yoni rafaxi, a xa muxune rafu igeni e tubi xinla ma, a kelixi Ala nan ma ba, hanma muxune?”

⁵ E yi falan ti fɔlɔ e bode xa, e naxa, “Xa en na a fala fa fala, ‘A kelixi Ala nan ma,’ a falama nen nayi fa fala, ‘Nan-fera, ε mi laxi Yoni ra?’ ⁶ Koni xa en na a fala fa fala, ‘A kelixi muxun nan ma,’ yamana en magɔɔnma nen, amasɔtɔ e yi laxi a ra fa fala nabiin nan yi Yoni ra nun.” ⁷ Nanara, e yi a yabi, e naxa, “Nxu mi a keliden kolon.”

⁸ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “N tan fan feni itoe ligama senben naxan na, n mi na falama ε xa na yi.”

*Nakɔ kantanne fe sandana
Matiyu 21.33-46, Maraka
12.1-12*

⁹ Na xanbi ra, Yesu yi sandani ito sa yamaan xa, a naxa, “Muxuna nde yi manpa bili nakɔɔn sa, a yi a taxu a kantan muxune ra, a keli a konni, a sa buye ayi. ¹⁰ A bogi waxatina a lixina, a yi a walike keden xe nakɔɔn kantan muxune ma, a e xa sa a gbeen so a yii, koni a kantan muxune yi na walikεen bɔnbɔ, e yi a raxete, e mi se so a yii. ¹¹ Na xanbi ra, a walike gbete xe e ma, e yi na

fan bɔnbɔ, e yi a rayagi kati, e yi a raxete, e mi sese so a yii. ¹² A yi walikεen saxanden nasiga e ma. E yi na fan maxɔɔ, e yi a kedi. ¹³ Awa, na xanbi ra nakɔ kanna naxa, ‘N nanfe ligama? N xa n nafan dii xemen nasiga e ma, yanyina nde, e danma nen na ra.’ ¹⁴ Koni a kantan muxune to a to, e yi a fala e bode xa, e naxa, ‘Nakɔ kanna ke tongon nan ito ra. En na a faxeso alogo nakɔɔn xa findi en gbeen na.’ ¹⁵ E yi a torotoron nakɔɔn fari ma, e sa a faxeso. * Awa, nakɔ kanna na fa waxatin naxan yi, a nanfe ligama a kantan muxune ra? ¹⁶ A na muxune faxama nen, a nakɔɔn taxu muxu gbete ye ra.”

Yamaan to na me, e naxa, “Ala xa nxu tanga na ma.”

¹⁷ Yesu yi e mato, a yi e maxodin, a naxa, “Kitabun yireni ito bunna di? A naxa, ‘Banxi tiine e me gemen naxan na, na bata findi banxin geme fisamantenna ra.’† ¹⁸ Naxan yo na bira gemeni ito fari, na yigirama nen dungi dungi na. Xa a nu bira naxan yo fari, a na yilunburunma nen.”

*Mudu fiin maxodinna
Matiyu 22.15-22, Maraka
12.13-17*

¹⁹ Sariya karamɔxone nun saraxarali kuntigine yi kata Yesu suxu feen na na waxatini amasɔtɔ e yi a kolon a sandani ito saxi e tan nan ma fe ra koni e gaxuxi

* **20:15:** Sandani ito kui Ala nan misalixi nakɔ kanna ra. A dinan taxuxi Isirayila kaane ra. A walikene findixi nabine ra naxanye xe Isirayila kaane ma. A diin findixi Yesu ra. † **20:17:** Yaburin 118.22

yamaan yεε ra. ²⁰ Nanara, e fεrεn fen. E seen so muxuna nde yii naxanye e yεε findε muxu tinxinxin na, e ne xε Yesu ma a suxu feen na a fala xuine xεn ma alogo e xa nε a rasoe yamana kanna sεnβεn nun a nεεn bun ma. ²¹ Na muxune yi a maxεdin, e naxa, “Karamεxε, nxu a kolon i xaranna naxan tima e nun i falan naxan tima, e tinxin. Nxu a kolon fa fala i mi muxune rafisaxi e bode xa. I muxune xaranma Alaa kiraan nan ma jεndini. ²² A fala nxu xa, xa nxu lanma nxu xa mudun so Romi Manga Gbeen yii ba?”

²³ Koni Yesu yi e yanfan-tenyaan to, a yi a fala e xa, a naxa, ²⁴ “ε gbeti gbananna yita n na. Nde xili nun a yεtagin sawura a ma?”

E yi a yabi, e naxa, “Romi Manga Gbeena.”

²⁵ Nanara, Yesu naxa, “Mangan gbeen xa so a yii, Ala gbeen xa so Ala yii.” †

²⁶ E mi nε a suxun fεrεn sote yamaan yεtagi. Nanara, e yi e dundu, e kabε a fala ti kiin ma.

Faxa muxune rakeli fena

Matiyu 22.23-33, Maraka 12.18-27

²⁷ Saduse muxune§ yi e maso Yesu ra naxanye a falama a faxa muxune mi kelima sayani, e yi a maxεdin,

e naxa, ²⁸ “Karamεxε, Musa sariyani ito sεβε nen nxu xa, a naxa, ‘Xa xεmεn faxa, a jaxanla lu, koni a mi dii lu, na xεmena ngaxakedenna nde xa ke jaxanla tongo, e yi diin bari faxa muxun xa.’* ²⁹ Awa, ngaxakedenmane muxu solofere yi na yi nun, forimaan yi jaxanla futu, a faxa, a mi dii sεto. ³⁰ A firinden yi na jaxanla tongo, ³¹ a saxanden fan yi a tongo. Awa, a liga na kiini muxu soloferene birin na, e birin yi faxa, e mi dii sεto. ³² Dεnxεn na, jaxanla fan yi faxa. ³³ Awa, faxa muxune na keli sayani waxatin naxan yi, a findima nde a jaxalan na nayi? Bayo e muxu soloferene birin bata yi a tongo!”

³⁴ Yesu yi e yabi, a naxa, “Waxatini ito yi, xεmεne jaxanla futuma nen jaxanle fan yi dεxε xεmεn xεn, ³⁵ koni naxanye na keli sayani waxati famatεni, na xεmεne mi jaxalan fute, a jaxanle mi dεxε xεmεn xεn. ³⁶ E luma nen nayi alo malekane. E mi faxama, e findima Alaa diine nan na amasεto e bata keli sayani. ³⁷ Koni Musa na yita nen a faxa muxune kelima nen sayani. Awa, Kitabun kui, fεtεndin gan feen sεβεxi dεnaxan yi, Musa

† **20:25:** Mangan yetagin sawuran to gbeti gbananna ma, na a findixi a gbeen na bayo a tan nan a rafalaxi. Adamadiine daxi Ala maligan na, nayi e fan findixi Ala gbeen na. Gbetin lan a so mangan yii mudun na, koni muxune lan e yi e yεε so Ala yii bayo e findixi e da mangan gbeen na. § **20:27:** Saduse muxune: Yahudiyane nan yi muxuni itoe ra naxanye lan ma fe yi a ra, e xa dinan suxu kii kedenni. Lanna mi yi e nun Farisi muxune tagi. E tan mi yi laxi malekane ra. E mεn mi yi laxi a ra a muxune kelima nen sayani. *

* **20:28:** A mato Dunuja Fεln 38.8 nun Sariyane 25.5-6 kui.

yi falan ti Marigina fe yi, a naxa, ‘Ibrahimaa Ala nun Isiyagaa Ala nun Yaxubaa Ala.’† 38 Awa, a bunna ni ito ra fa fala niiramane Ala nan a tan na, faxa muxune gbee mi a ra, amasoto e birin niina e yi Ala yeε ra yi.”‡

39 Sariya karamoxone ndee yi falan ti a xa, e naxa, “Karamoxo, i bata a yabi ki faji!” 40 Na xanbi ra, e mi fa susu a maxodinε fefe ra.

Yesu yi maxodinna ti

Matiyu 22.41-46, Maraka

12.35-37

41 Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E a falama di fa fala Dawuda bõnsõnna nan Alaa Muxu Sugandixin na? 42 Amasoto Dawuda yeteen bata a fala Yaburin Kitabun kui, a naxa, ‘Marigin yi a fala n marigin

xa,

a naxa, “Doxo n yiifanna ma 43 han n yi i yaxune sa i sanna bun ma.” § ”

44 “Dawuda yi a xili, a naxa, ‘N Marigina.’ Awa, Alaa Muxu Sugandixin findixi Dawuda bõnsõnna ra di?”*

Yesu yi a xarandiine maxadi

Matiyu 23.1-36, Maraka

12.38-40

45 Yamaan birin yi e tuli mati Yesu ra, a yi a fala a xarandiine xa, a naxa, 46 “E

a liga ε yeren ma sariya karamoxone fe yi. A rafan e ma e xa doma gbeene ragodo e ma, e yi lu e masiga tiye. A rafan e ma yamaan xa e binya, e yi e xõntõn lõxõ tidene yi. A rafan e ma e xa muxu gbee doxõden soto salide banxini e nun doxõde fajine malanni. 47 E kaɲa gilene yii seene bama e yii. E yi e yete mayita sali xunkuyeni. E yalagima nen na feene ra han a radangu ayi!”

21

Kaɲa gilena kisenafe

Maraka 12.41-44

1 Yesu yi a yeen nasiga, a nafulu kanne to, e kiseen sama Ala Batu Banxin gbeti maradeni. 2 A kaɲa gile yi-igelitõna nde fan to, a gbanan firin sama gbeti sa seen kui.

3 Yesu naxa, “N xa ɲõndin fala ε xa, kaɲa gile yiigelitõni ito bata naxan sa, na gbo bonne birin gbeen xa. 4 Amasoto bonne naxan saxi, e nafulu dõnxen xa mi ne ra. Koni a tan, hali yiigelitõn to a ra, naxan birin a yii a balon na, a na nan saxi.”

Ala Batu Banxin kalanafe

Matiyu 24.1-2, Maraka

13.1-2

† 20:37: A mato Xõrõyaan 3.2-6 kui. ‡ 20:38: niiramane: Ala naxa a Ibrahimaa Ala nan a ra. A mi a falaxi nun Ibrahimaa Ala nan yi a tan na, a yi a nii ra waxatin naxan yi. A luxi alo Ala yeena e ra laxira yi. E mõn e nii ra Ala yeε ra yi. § 20:43: Yaburin 110.1 * 20:44: Na waxatini karamoxone yi a falama a Alaa Muxu Sugandixin barima Dawuda bõnsõnna nin fata Alaa falan na Samuyeli Firinden 7.16 kui. Anu, xa Dawuda nan Yaburin 110 sebe, nayi a tan a falama Alaa Muxu Sugandixin ma fa fala “N Marigina.” Na bunna neen fa fala Alaa Muxu Sugandixin gbo a benba Dawuda xa. Na yi muxune yifu, a yi a yita a Yesu Alaa Muxu Sugandixin tiden gbo dangu Dawuda ra Ala yeε ra yi.

⁵ Muxune yi a falama a Ala Batu Banxin yi maxidixi gɛmɛ to fajine nan na e nun muxune yi fama seen naxanye ra kiseen na Ala xa. Yesu naxa, ⁶ “Ɛ naxan toma ito ra, waxatina nde fama, gɛmɛn naxanye birin banxini ito yi, keden mi luyɛ a funfuni, e e birin naxuyama ayi nɛn.”

*Tɔrɔn nun bɛsɛnxɔnyana fe
Matiyu 24.3-14, Maraka
13.3-13*

⁷ E yi a maxɔdin, e naxa, “Karamɔxɔ, na ligama waxatin mundun yi? Taxamasenna mundun a yitama nxu ra fa fala a waxatin bata a li?”

⁸ Yesu naxa, “Ɛ a liga ɛ yeren ma alogo muxɛ nama ɛ mayenden. Amasɔtɔ muxu wuyaxi fama nɛn n xinli, e yi a fala, e naxa, ‘A tan nan n tan na.’ E naxa, ‘Waxatin bata a li!’ Koni ɛ nama bira ne fɔxɔ ra. ⁹ Ɛ na yɛngɛ feene nun murute feene mɛ waxatin naxan yi, ɛ nama gaxu amasɔtɔ a fɛrɛ mi na fɔ ne xa liga singen. Koni waxati rapanna munma maso singen.”

¹⁰ A lu falan tiyɛ, a naxa, “Siya keden siyaan bonna yɛngɛma nɛn yamana keden yi yamanan bonne yɛngɛ.

¹¹ Bɔxɔn xuruxurun gbeen tima nɛn e nun fitina kamɛn nun fitina furen yi so yirena ndee yi. Gaxu fe gbeene nun taxamaseri gbeene ligama nɛn kore xɔnna ma. ¹² Koni benun feni itoe birin xa liga, e ɛ suxuma nɛn, e yi ɛ bɛsɛnxɔnya. E yi ɛ raso

salide banxine yi, e yi ɛ makiti, e yi ɛ sa kasoon na. E sigama ɛ ra nɛn mangane nun kuntigine fɛma n tan ma fe ra. ¹³ Nayi, ɛ findima nɛn n serene ra e xa. ¹⁴ Ɛ nama xamin, ɛ sa ɛ xun mafalama naxan na. ¹⁵ Amasɔtɔ n falan nun xaxinla soma ɛ yii nɛn. Nanara, ɛ yaxune mi ɛ tande e yi ɛ nɔ. ¹⁶ Ɛ sɔtɔ muxune nun ɛ ngaxakedenne nun ɛ xabilane nun ɛ xɔyine ɛ soma nɛn e yii, e yi ɛ tan ndee faxa. ¹⁷ Muxun birin ɛ rapaxuma nɛn n tan ma fe ra. ¹⁸ Koni hali ɛ xun sɛxɛ kedenna mi lɔ ayi. ¹⁹ Nayi, ɛ tunnafan alogo ɛ niin xa ratanga.”

*Yesu yi Yerusalɛn kala feen
fala*

*Matiyu 24.15-21, Maraka
13.14-19*

²⁰ “Ɛ na a to waxatin naxan yi, sofane bata Yerusalɛn taan nabilin, ɛ a kolonma nɛn nayi fa fala a kala waxatin mi fa buma sɔnɔn. ²¹ Xa naxan Yudaya yi na waxatini ne xa e gi, e siga geyane fari. Naxanye taan kui, ne xa e gi, e keli taani. Naxanye xɛɛn ma, ne nama xɛtɛ taani.

²² Amasɔtɔ ‘Tɔrɔn Lɔxɔne’ nan ne ra, Kitabun naxan fala, a na birin xa kamali. ²³ Gbalogbeen ligama nɛn fudi kanne nun dii ngane ra na lɔxɔne yi! Tɔrɔ gbeen fama nɛn bɔxɔ xɔnni ito ma. Alaa xɔlɔn fama nɛn yamani ito xili ma. ²⁴ E faxama nɛn silanfanna ra,* ndee sigama nɛn konyiyani yamanan birin yi. Yerusalɛn taan luma nɛn siya gbɛtɛne

* **21:24:** Silanfanna: Sofane yɛngɛso dɛgɛmana.

bun ma han e waxatin yi dɛfe.”

Muxuna Dii Xɛmɛn fa fena

Matiyu 24.29-31, Maraka 13.24-27

²⁵ “Awa, na waxatini taxamasenna sama nɛn sogen ma, e nun kiken nun sarene ma. Dunuɲa siyane birin yigitɛgɛma nɛn nayi, e gaxu fɔxɔ igen xuiin nun xunfan gbeen yɛɛ ra. ²⁶ Feen naxanye ligama dunuɲa yi, muxune nɛma nɛ mame waxatin naxan yi, e gaxuma nɛn, e fuga a ra. Amasɔtɔ kore xɔnna sɛnbɛni maxama nɛn. ²⁷ N tan Muxuna Dii Xɛmɛn minima nɛn kɛnɛnni, n fa kundani sɛnbɛni e nun binye gbeeni. ²⁸ Koni feni itoe na liga fɔlɔ waxatin naxan yi, ɛ xa ɛ xunna rakeli, ɛ yi ɛ yɛɛn nabi amasɔtɔ ɛ xunba waxatin bata maso.”

Xɔdɛ binla fe taxamasenna

Matiyu 24.32-35, Maraka 13.28-31

²⁹ Na xanbi ra, Yesu yi sandana nde sa e xa, a naxa, “ɛ ɛ xaxili lu xɔdɛ binla nun wudin birin xɔn ma. ³⁰ E na jingi waxatin naxan yi, ɛ a kolonma nɛn nayi fa fala ɲɛmɛn bata maso. ³¹ A na kii nin, ɛ na feni itoe to ligɛ waxatin naxan yi, ɛ a kolonma nɛn nayi fa fala Alaa Mangayaan fa waxatin bata maso.”

* **22:1:** Buru Tetaren Sanla: Yahudiyane yi burun donma xii solofere leben mi saxi naxan yi sanli ito yi. E sarɲan kiina nde nan yi a ra. A mato Xɔrɔyaan 12.15 kui. † **22:1:** Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla: Musaa waxatini, Ala fitina feen nafa nɛn Firawona yamaan ma, malekan yi fa e dii singene birin faxa kɔɛ kedenna ra. Koni, Isirayila kaane yi saraxa wunla xuya e banxine dɛ wudine ma, saya malekan yi dangu e xun ma. Na feen sanla ni ito ra. A mato Xɔrɔyaan 12.1-13 kui.

³² “N xa ɲɔndin fala ɛ xa. Iki muxune mi danguma fɔ na feene birin liga. ³³ Kore xɔnna nun bɔxɔ xɔnna danguma nɛn koni n ma falane mi danguma habadan.”

³⁴ “ɛ a liga ɛ yeren ma! ɛ nama ɛ yɛɛ findi fudimane nun dɔlɔ minne ra. ɛ nama xamin ɛ lu kiina fe ra alogo na Lɔxɔn nama ɛ ratɛɛna. ³⁵ Amasɔtɔ a dunuɲa muxune birin natɛɛnama nɛn alo woson suben natɛɛnama kii naxan yi. ³⁶ ɛ lu ɛ yɛɛ ra yi, ɛ yi Ala maxandi waxatin birin, ɛ sɛnbɛn sɔtɔ, ɛ ratanga feni itoe birin ma naxanye ligama alogo ɛ xa ti n tan Muxuna Dii Xɛmɛn yɛtagi.”

³⁷ Yesu yi xaranna tima Ala Batu Banxini nɛn yanyin na, a sa kɔɛɛn nadangu geyaan fari naxan xili Oliwi. ³⁸ Yamaan birin yi sigama nɛn a fɛma xɔtɔnni Ala Batu Banxini, alogo e xa e tuli mati a ra.

22

Mangane yi yanfani tɔn Yesu ma

Matiyu 26.1-5, Maraka 14.1-2, Yoni 11.45-53

¹ Buru Tetaren Sanla* yi maso naxan xili Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla.†

² Saraxarali kuntigine nun sariya karamɔxɔne yi kata Yesu faxan fɛɛn fendeni,

koni e yi gaxuxi yamaan yeε ra.

Yudasi yi Yesu yanfa

Matiyu 26.14-16, Maraka 14.10-11

³ Setana yi so Yudasi yi, naxan xili Isakariyoti, xarandii fu nun firinna nde nan yi a ra. ⁴ Awa, Yudasi yi siga, a sa a fala saraxarali kuntigine nun Ala Batu Banxin kantan muxune kuntigine xa, a nœ Yesu soε e yii kii naxan yi. ⁵ Na yi rafan e ma, e gbetin ba, a e xa a saren fi. ⁶ Yudasi yi tin na ma, a ferēn fen fɔlɔ, a nœ Yesu soε e yi kii naxan yi hali yamaan mi fe kolon ayi.

Yesu yi a yitɔn sanla fe yi

Matiyu 26.17-25, Maraka 14.12-21

⁷ Buru Tetaren Sanla yi a li, yeXεε diin faxa waxatin yi a li Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla fe ra. ⁸ Yesu yi Piyeri nun Yoni xε, a yi a ɲungu e ma, a naxa, “E sa Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla ximenna rafala en xa.”

⁹ E yi a maxɔdin, e naxa, “I waxi a xɔn ma, nxu xa a rafala minen yi?”

¹⁰ A yi e yabi, a naxa, “E nɛma soma taani waxatin naxan yi, ε xεmɛna nde lima kira yi, ige fɛɲɛn dɔxi a xun ma. E bira a fɔxɔ ra han a na so banxin naxan kui. ¹¹ E yi a fala na banxin kanna xa, ε naxa, ‘Karamɔxɔ naxa, a xɔɲɛ yigiyaden minen yi, a tan nun a xarandiine Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla donseen donma denaxan yi?’ ¹² A banxin yire gbeena nde yitama ε ra nɛn kore banxin

kœ ra, naxan kui yitɔnxi ki fajɪ. E donseene rafalama mɛnna nin.” ¹³ E sa seen birin li na yi alo Yesu a fala e xa kii naxan yi. E Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla ximenna rafala mɛnni.

Marigina Ximenna fe

Matiyu 26.26-30, Maraka 14.22-26, Kɔrɛnti Kaane Singena 11.23-25

¹⁴ Na waxatina a lixina, Yesu yi dɔxɔ a dɛgedeni e nun a xera fu nun firinne. ¹⁵ A yi a fala e xa, a naxa, “A xɔnla n ma kati, n xa Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla donseen don ε xɔn benun n xa tɔrɔ! ¹⁶ Amasɔtɔ n xa a fala ε xa, n mi a donma sɔnɔn han a bunna rakamalima Alaa Mangayani waxatin naxan yi.”

¹⁷ Na xanbi ra, Yesu yi igelengenna tongo, a barikan bira Ala xa, a naxa, “E ito tongo, ε yi a yitaxun ε ra. ¹⁸ Amasɔtɔ n xa a fala ε xa, en wudi bogi igen naxan minma ito ra, n mi fa a minma han Alaa Mangayaan yi fa.”

¹⁹ Na xanbi ra, a burun tongo, a barikan bira Ala xa, a yi a yigira, a yi a so e yii, a naxa, “N fati bɛnden ni ito ra naxan fixi ε fe ra, ε xa ito liga naxan n ma fe rabire ε ma.” ²⁰ Ximɛn donna baxi na a ra, a yi igelengenna fan tongo na kiini, a naxa, “Igelengenni ito, Layiri Nɛnɛn na a ra naxan xidima en tagi n wunla xɔn naxan minima ε fe ra.”

²¹ “Koni a mato! Muxun naxan n yanfama, a n so yiini, na kanna a dɛgema n xɔn be yi! ²² Awa, Muxuna

Dii Xेमेn faxama nєn alo Ala bata a ragidi kii naxan yi, koni muxun naxan a yanfama, gbalon na kanna yєє ra!”

²³ E yi e bode maxadin fɔlɔ naxan na ligama e yє.

Naxan gbo a birin xa

²⁴ Matandin yi keli xarandiine tagi fa fala mux-une mirima nde ma e tagi a gbo dangu e birin na. ²⁵ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Siyane mangane nɔyaan nan ligama e xun na. Kuntigine e xili bama nєn fa fala, ‘Yamaan Yatigine.’” ²⁶ Koni a mi na kiini ε tagi. Naxan gbo ε birin xa ε tagi, fɔ na xa lu alo dii jɔrena. E yєeratiin xa liga alo walikєna. ²⁷ Amasɔtɔ nde gbo dangu bodene ra, naxan dɔxi a dєgedeni hanma naxan fama donseen na a xa? Naxan a dєgema, na nan gbo! Koni n tan ε tagi alo walikєna.”

²⁸ “E bata lu n fema n ma tɔrɔn birin yi. ²⁹ Nanara, n mangayaan fima ε ma alo n Fafe Ala bata a fi n ma kii naxan yi. ³⁰ E ε dєgema nєn, ε yi ε min n xɔn ma n ma Mangayani, ε dɔxɔ mangaya gbɛdene yi. E yi Isirayila bɔnsɔn fu nun firinne makiti.”

Piyeri a mє fena Yesu ra

Matiyu 26.31-35, Maraka 14.27-31, Yoni 13.36-38

³¹ Yesu naxa, “Ee! Simɔn, i tuli mati, Setana bata Ala mafan alogo a xa tin Setana yi ε birin mato, a yi ε yife alo xєє biina a maali fema kii naxan

yi, a yi a dєela ba a yi. ³² Koni Simɔn, n bata Ala maxandi i xa alogo i ya dєnkєlyaan nama jɔn. I mɔn na xєtє n fema waxatin naxan yi, i yi i ngaxakedenne sєnbє so.”

³³ Piyeri yi a yabi, a naxa, “Marigina, n bata n yitɔn siga feen na kasoni i fɔxɔ ra, n faxa i fɔxɔ ra!”

³⁴ Yesu yi a yabi, a naxa, “Piyeri, n xa a fala i xa benun dontonna xa wuga, i a falama nєn sanja ma saxan, i naxa, i mi n tan kolon.”

³⁵ Na xanbi ra, Yesu yi a fala e xa, a naxa, “N na ε xє waxatin naxan yi, ε mi siga gbeti yo ra ε yii, hanma bєnbєlidina hanma sankidina, sena nde dasa nєn ε ma ba?”

E yi a yabi, e naxa, “Sese mi dasa.”

³⁶ Yesu naxa, “Koni iki xa gbeti sa seen naxan yii hanma bєnbєlidina, a xa a tongo. Silanfana mi muxun naxan yii, na xa a domain mati, a silanfanna sara. †

³⁷ Amasɔtɔ n xa a fala ε xa, Kitabun naxan falaxi n tan ma fe yi fɔ na xa kamali nєn, a naxa, ‘A yatє nєn alo fe jaxi rabane.’”

³⁸ Xarandiine naxa, “Marigina, a mato, dєgema firin be yi.”

A yi e yabi, a naxa, “Na bata wasa ti.”

Yesu yi Ala maxandi

Matiyu 26.36-46, Maraka 14.32-42

³⁹ Yesu yi keli na yi, a siga Oliwi Geyaan fari alo a darixi a ligє kii naxan yi. Xarandiine yi siga a fɔxɔ ra. ⁴⁰ A na

† 22:36: Silanfanna: Sofane yengєso dєgєmana.

yiren li waxatin naxan yi, a yi a fala e xa, a naxa, “E Ala maxandi alogo ε nama bira tantanni.”

⁴¹ Na xanbi ra, a keli e fema, a yi a makuya e ra ndedi, a yi a xinbi sin, a yi Ala maxandi. ⁴² A yi a fala, a naxa, “N fafe, xa i tinɲε, i xa tɔrɔya igelengenni ito masiga n na, koni n tan sagoon nama liga fɔ i tan sagona.” ⁴³ Malekan yi mini kenenni a xa, keli ariyanna yi, a yi senben fi a ma. ⁴⁴ A tɔrɔxi kii naxan yi, a yi a yixɔdɔxɔ Ala maxandideni na kiini. Kuye wolonna yi mini a ma, a lu dindinɲε alo wunla.

⁴⁵ A yelin Ala maxande waxatin naxan yi, a xete a xarandiine fema, a yi e sunuxin li xixɔnli! ⁴⁶ A yi a fala e xa, a naxa, “E xima nanfera? E keli, ε yi Ala maxandi alogo ε nama bira tantanni.”

Yesu suxu fena

Matiyu 26.47-56, Maraka 14.43-50, Yoni 18.3-11

⁴⁷ A yi fala tiini waxatin naxan yi, ganla yi fa, Yudasi xarandii fu nun firinna nde tixi yamaan yeε ra, a fa Yesu fema a sunbudeni. ⁴⁸ Koni Yesu naxa, “Yudasi, i n tan Muxuna Dii Xemen yanfama sunbun nan xɔn ma ba?”

⁴⁹ Xarandiin naxanye yi Yesu fɔxɔ ra, feen naxan fama ligadeni Yesu ra, e na to waxatin naxan yi, e naxa, “Marigina, nxu xa nxɔ silanfanne tongo, nxu yengen so ba?” § ⁵⁰ E tan nde yi Saraxarali Kuntigi Singena

konyin yiifari ma tunla sege a ma. ⁵¹ Koni Yesu yi e yabi, a naxa, “A lu.” Yesu yi a yiin sa na xemen tunla ma, a kendeya.

⁵² Na xanbi ra, Yesu yi a fala saraxarali kuntigine nun Ala Batu Banxin kantan muxune kuntigine nun yamaan fonne xa naxanye faxi a suxudeni, a naxa, “E bata fa silanfanne nun gbengbetenne ra n xili ma alo gbalotɔɔn nan n tan na ba? ⁵³ N yi ε fema Ala Batu Banxini nun lɔxɔ yo lɔxɔ, ε mi kata ε yi n suxu. Koni ε waxatin na a ra iki e nun dimin senbena.”

Piyeri yi a me Yesu ra

Matiyu 26.57-58, 69-75, Maraka 14.53-54, 66-72, Yoni 18.12-18, 25-27

⁵⁴ E yi Yesu suxu, e siga a ra Saraxarali Kuntigi Singen konni, Piyeri yi bira a fɔxɔ ra koni e yi tagi kuya. ⁵⁵ E yi teen sa kiti saden tanden tagi, e yi a dɔxɔ menni. Piyeri yi dɔxɔ e fema. ⁵⁶ Walike jaxanla nde a to dɔxi teen xɔn ma waxatin naxan yi, a yi a mato ki fajɪ, a naxa, “Xemeni ito fan yi a fɔxɔ ra nun yati!”

⁵⁷ Piyeri yi a tandi, a naxa, “Ee! I tan jaxanla, n mi a kolon mumε!” ⁵⁸ A mi bu na xanbi ra xemena nde fan yi a to, a naxa, “A tan nan nde i tan fan na!”

Koni Piyeri yi a yabi a naxa, “Ee! I tan xemena, a tan se mi n tan na de!”

⁵⁹ Awa, waxatidi danguxina, xemena nde fan yi a fala a xa a sɔbɛen na, a naxa, “Sike

yo mi naxan yi, xemēni ito yi a fəxə ra nun amasətə Galile kaan nan a tan fan na!”

⁶⁰ Koni Piyeri yi a yabi, a naxa, “Ee! I tan xemēna, i naxan falama, n mi na kolon!”

Awa, a yi falan tima waxatin naxan yi, dontonna yi wuga mafuren! ⁶¹ Marigin yi a firifiri, a Piyeri mato. Piyeri yi a miri Marigina falan ma alo a fala kii naxan yi, a naxa, “Benun dontonna xa wuga to, i a falama nən dəxə saxan a i mi n kolon.” ⁶² Piyeri yi mini, a səxələ wugan ti!

E yi Yesu magele, e yi a bənbə

Matiyu 26.67-68, Maraka 14.65

⁶³ Muxun naxanye yi Yesu kantanma, ne yi Yesu magele, e yi a bənbə. ⁶⁴ E yi a yēen maxidi, e yi a maxədin, e naxa, “Nde i bənbəxi? Nabiya falane ti nxu xa.” ⁶⁵ E yi a makonbi han!

E yi Yesu ti muxu gbeene yetagi

Matiyu 26.59-66, Maraka 14.55-64, Yoni 18.19-24

⁶⁶ Kuye yibaxina, yamaan fonne nun saraxarali kuntigine nun sariya karaməxəne yi e malan, e fa Yesu ra Kitisə Gbeene fəma. ⁶⁷ E yi a fala, e naxa, “Xa Alaa Muxu Sugandixin nan i tan na, a fala nxu xa.”

A yi e yabi, a naxa, “Xa n na a fala ε xa, ε mi lama n na. ⁶⁸ Xa n na ε maxədin, ε mi n yabε, ⁶⁹ koni fələ iki ma, n tan Muxuna Dii Xemēn dəxəma

nən Ala Sənbəmaan yiifanna ma.”

⁷⁰ E birin naxa, “Alaa Dii Xemēn nan i tan na nayi ba?” A yi e yabi, a naxa, “E bata a fala. A tan nan n tan na.”

⁷¹ E yi a fala, e naxa, “En mako mi fa sere ma sənən! En tan yetēen bata a xuiin mε!”

23

*E siga Yesu ra Pilati fəma
Matiyu 27.1-2, 11-14,
Maraka 15.1-5, Yoni 18.28-38*

¹ Yamaan birin yi Yesu tongo, e siga a ra Pilati fəma, ² e a kansun fələ na yi, e naxa, “Nxu bata xemēni ito suxu, a nxə siyani murutəma. A yi a falε e xa, a e nama mudun so Manga Gbeen yii. A naxa, a tan nan Alaa Muxu Sugandixin na e nun mangana.”

³ Awa, Pilati yi a maxədin a naxa, “Yahudiyane mangan nan i tan na ba?”

Yesu yi a yabi, a naxa, “Ŋn, alo i a falaxi kii naxan yi.”

⁴ Na xanbi ra, Pilati yi a fala saraxarali kuntigine nun yamaan xa, a naxa, “N mi xemēni ito yalagi fe toxi hali!”

⁵ Koni e mən yi kata, e naxa, “A bata yamaan tagi so a xaranna xən ma! A fələxi Galile nin han sa dəxə Yudaya birin na, iki a bata fa be fan yi.”

⁶ Pilati ito mε waxatin naxan yi, a yi maxədinna ti, a naxa, “Galile kaan nan xemēni ito ra ba?” ⁷ A na kolon waxatin naxan yi fa fala Yesu kelixi na yamanan nin Herode yi kuntigiyani dənaxan yi, a yi a rasiga a ma,

Herode fan yi Yerusalen taani na waxatini.

Yesu Herode fɛma

⁸ Herode Yesu to waxatin naxan yi, na yi rafan a ma kati, amasɔto a bata yi Yesu a fe me nun! A xɔnla yi a ma nun, a xa a to xabu waxati xunkuye. A yi waxi a xɔn ma, a xa Yesu to kabanako fena ndee ligɛ. ⁹ Nanara, Herode yi Yesu maxɔdin sanja ma wuyaxi, koni Yesu mi a yabi hali fala keden peen na! ¹⁰ Saraxarali kuntigine nun sariya karamɔxɔne yi Yesu kansun kati! ¹¹ Herode nun a sofane yi Yesu magele, e yi a rafɛya kati! E yi doma faɲin nagodo a ma, e yi a raxɛte Pilati ma. ¹² Na lɔxɔn yɛteni Pilati nun Herode yi findi xɔyimane ra amasɔto e mi yi rafan e bode ma nun.

E Yesu faxa feen nagidi

Matiyu 27.15-26, Maraka 15.6-15, Yoni 18.39-19.16

¹³ Pilati yi saraxarali kuntigine nun mangane nun yamaan maxili, a yi e malan, ¹⁴ a yi a fala e xa, a naxa, “E bata fa xɛmɛni ito ra n fɛma, a a yamaan namurutɛma. Nba, n bata a fɛsɛfɛsɛ e yɛɛ xɔri. E a kansunxi fe ɲaxin naxanye ra, n mi a sɔn toxi hali keden. ¹⁵ Herode fan mi a sɔn toxi. Nanara, a bata a raxɛte n ma, xɛmɛni ito mi fe yo ligaxi a faxɛ naxan ma. ¹⁶ Awa, n xa a bɔnbɔ, n yi a beɲin.”

¹⁷ Bayo Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sali waxatine yi, fɔ Pilati xa muxu keden namini nɛn kasoon na e xa. ¹⁸ Muxune birin yi sɔnxɔ, e

naxa, “Yesu xa faxa, i Baraba beɲin nxu xa!” ¹⁹ Baraba yi kasoon na murutɛn nun muxu faxa feen nan ma taani.

²⁰ A xɔli yi Pilati ma a xa Yesu beɲin. Nanara, a mɔn yi yamaan xili. ²¹ Koni e mɔn yi sɔnxɔ, e naxa, “A gbangban wudin ma!”

²² Pilati yi a fala e xa sanja ma saxan, a naxa, “A fe ɲaxin mundun ligaxi? N mi fe ɲaxi yo toxi a ra a faxɛ naxan ma. N xa a bɔnbɔ, n yi a beɲin.”

²³ Koni e lu sɔnxɔɛ, e yi e xuini te, e naxa, a Yesu xa gbangban wudin ma. E kui feen yi liga e sɔnxɔ sɔnxɔna fe ra. ²⁴ Nanara, Pilati yi a kitin bolon alo e a fala a xa kii naxan yi. ²⁵ E waxi xɛmɛn naxan xɔn ma, a na beɲin e xa naxan sa kasoon na murutɛn nun muxu faxa feen na. Awa, a Yesu so e yii a e xa e rafan feen liga a ra.

E yi Yesu gbangban wudin ma

Matiyu 27.32-44, Maraka 15.21-32, Yoni 19.17-27

²⁶ E sigama Yesu ra a gbangbandeni wudin ma waxatin naxan yi, e lan xɛmɛna nde ra, a xili Simɔn Sireni kaana. A kelima xɛɛn ma siga taani. E yi a suxu, e Yesu gbangban wudin sa a xun ma, e yi a bira Yesu fɔxɔ ra.

²⁷ Muxu wuyaxi yi bira a fɔxɔ ra. ɲaxanla ndee yi e yɛ nun, ne yi e yiin sa e xun ma, e gbelegbele a fe ra. ²⁸ Yesu yi a yɛɛ rafindi e ma, a yi a fala e xa, a naxa, “Yerusalen ɲaxanle, e nama wuga n tan ma fe ra, koni e

wuga ε yetε nun ε diine fe ra. ²⁹ Amasotɔ lɔxɔna nde fama, muxuna nde a falama nen fa fala, ‘Sewan gbantane xa, sewan naxanle xa naxanye mi dii barixi, dii nga mi e ra.’ ³⁰ Nayi, muxune a falama nen geyane xa, e naxa, ‘E bira nxu fari,’ e yi a fala yire matexine xa, e naxa, ‘E nxu ye maluxun.’ ³¹ Amasotɔ xa fe sifani itoe liga wudi xinden na, nanfe ligama wudi xaren na nayi?”

³² E fe naxi raba firinne fan tongo, a e xa faxa Yesu fema. ³³ E na yiren li waxatin naxan yi naxan xili “xun xɔri yirena,” e Yesu gbangban wudin ma na yi e nun fe naxi raba firinne, keden a yiifanna ma, bodena a kɔmenna ma. ³⁴ Yesu naxa, “N Fafe, e mafelu, amasotɔ e naxan ligama e mi na kolon.”

Awa, e yi masensenna ti lan a dagine yitaxun feen ma. ³⁵ Yamaan yi ti na yi, e lu Yesu matoe. Yamaan kuntigine yi a magele, e naxa, “A bata bodene rakisi, xa Alaa Muxu Sugandixin nan a tan na, a xa a yetε rakisi!”

³⁶ Sofane fan yi a magele, e fa a fema, e yi minse muluxunxin ti a xa. ³⁷ E yi a fala, e naxa, “Xa Yahudiyane mangan nan i tan na, i yetε rakisi.”

³⁸ E falani itoe seβε a xun ma, e naxa, “Yahudiyane Mangan ni ito ra.”

³⁹ Fe naxi rabaan naxanye yi gbangbanxi a fema, na nde keden yi a rayelefu, a naxa,

“Alaa Muxu Sugandixin xa mi i tan na ba? I yetε rakisi e nun nxu tan fan!”

⁴⁰ Koni bonna yi a maxadi, a naxa, “I mi gaxue Ala yeε ra ba? En tan fan yalagin nan bun ma be yi. ⁴¹ Koni en gbeen lanxi, amasotɔ en na en ma fe naxin saranna nan sotoma ito ra. Koni a tan mi fe naxi yo ligaxi.” ⁴² A yi a fala Yesu xa, a naxa, “Yesu, i na fa i ya Mangayani waxatin naxan yi, i xa i xaxili lu n xɔn ma!”

⁴³ Yesu yi a fala a xa, a naxa, “N xa nɔndin fala i xa, i luma n fema nen ariyanna yi to.”

Yesu faxa fena

Matiyu 27.45-46, Maraka 15.33-41, Yoni 19.28-30

⁴⁴ Sogen bata yi a ratinxin, dimin yi so yamanan yiren birin yi han se din waxatin yi maso. ⁴⁵ Sogen yi dimi. Awa, dugin naxan yi singanxi Ala Batu Banxin tagi, na yi bɔ firinna ra. ⁴⁶ Yesu yi a xuni te kati, a naxa, “N Fafe, n bata n niin so i yii.”* A na fala xanbini, a faxa.

⁴⁷ Feen naxan liga, sofa kemɛn kuntigin yi na to, a yi Ala tantun, a naxa, “Muxu tinxinxin yatin nan yi ito ra!”

⁴⁸ Muxun naxanye fa fe yigbedeni, a feen naxanye ligaxi e yeε xɔri, e ne to waxatin naxan yi, e birin yi xεte e konni, e yiin saxi e xun ma, e wugama. ⁴⁹ Naxanye birin yi Yesu kolon ki fapi e nun naxanla naxanye bira a fɔxɔ ra keli Galile yi, ne yi sa ti

* 23:46: Yaburin 31.6

yire makuyeni, e lu feni itoe matoc.

Yesu maluxun fena

Matiyu 27.57-61, Maraka 15.42-47, Yoni 19.38-42

⁵⁰ Xεμενα nde yi na nun, a xili Yusufu. A yi yamaan fonne ye. A yi fan, a yi tinxin. ⁵¹ A mi yi tinxi bonne kiti saxin nun e kewanle ma. Arimate taan muxuna nde nan yi a ra, Yudaya yamanana. A yi Alaa Mangayaan nan mamema. ⁵² A siga Pilati konni, a sa a maxodin Yesu binbina fe ma. ⁵³ A yi a binbin ba wudin koc ra, a yi a kasangen. Awa, gaburun naxan gexi fanyeni alo faran yinla, muxe munma yi sa naxan kui singen, a yi sa a maluxun menni. ⁵⁴ Yuman nan yi a ra nun. Matabu Loxon bata yi maso nun.

⁵⁵ Naxanla naxanye bira Yesu foxo ra keli Galile, ne yi siga Yusufu foxo ra, e sa gaburun to, alogo e xa a kolon Yesu binbin saxi kii naxan yi. ⁵⁶ E xete e konni, e sa se xiri naxumene nun latikononna rafala a binbin xa.

E yi e matabu Matabu Loxoni alo sariyana a fala kii naxan yi.

24

Yesu keli fena sayani

Matiyu 28.1-10, Maraka 16.1-8, Yoni 20.1-10

¹ Xati loxon xoton xotanni, naxanle ture xiri naxumen naxanye rafalaxi, e yi siga ne ra gaburu deen na. ² E yi a li gemen baxi gaburun de ra. ³ E yi so gaburun kui koni e mi

Marigi Yesu binbin to na yi. ⁴ E kuisanxin yi lu tixi na yi, e yi e terna xeme dugi mayilenxi kan firinna e dexon ma. ⁵ Naxanle yi gaxu kati, e yi e xinbi sin, e e tigne sin boxon ma. Na xeme firinne yi a fala naxanle xa, e naxa, "E niiramaan fenma faxa muxune ye nanfera? ⁶ A mi be, a bata keli sayani. A yi Galile yi waxatin naxan yi, a naxan fala e xa, e xaxili lu na xon ma. ⁷ A naxa, 'Fo Muxuna Dii Xemen xa so hake kanne yii, e yi a gbangban wudin ma, a soge saxandeni a keli sayani.' "

⁸ Na xanbi ra, a falane yi rabira naxanle ma. ⁹ E xete keli gaburu deen na, e sa na birin fala xarandii fu nun kedenna xa e nun a muxune birin. ¹⁰ Naxanli itoe nan a fala xerane xa, Mariyama Magadala kaan nun Yoyana nun Mariyama Yaki nga e nun naxanla bonne, ne yi feni itoe fala xerane xa. ¹¹ Koni e yi a miri a naxanle daxuya falan nan tixi, e mi la e ra mumel! ¹² Koni Piyeri yi keli, a siga gaburu deen na, a yi a yigodo, a yi a ye masa gaburun kui, a kasangenna kui genla to saxi, a xete a konni. Feen naxan ligaxi, a kabema na ra.

Yesu siga fena Emayusi Taani

Maraka 16.12-13

¹³ Na loxo yeteni, muxu firin yi sigama taadina nde yi naxan yi xili Emayusi, e nun Yerusalen taan yi tagi kuya ndedi. ¹⁴ Feen naxanye bata yi liga, e batuma na feene ma. ¹⁵ E yi batuma waxatin naxan

yi, Yesu yi a maso e ra, e birin yi lu sigɛ. ¹⁶ E yi a to koni hali na, e mi a kolon. ¹⁷ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Ɛ sigama kiraan xɔn waxatin naxan yi, ɛ yi nanfe falama?”

E sunuxin yi ti. ¹⁸ Na nde keden, naxan yi xili Kelopa, na yi a yabi, a naxa, “I tan keden peen nan Yerusalɛn taani ba, naxan mi a kolon feen naxanye ligaxi mɛnni waxati danguxini itoe yi?”

¹⁹ A yi a maxɔdin, a naxa, “Nanfe ne ra?”

E yi a yabi, e naxa, “Feen naxan ligaxi Yesu Nasarɛti kaan na. Nabi sɛnbɛ kanna nan yi a ra a falan nun kɛwanli Ala nun yamaan birin yetagi. ²⁰ Saraxarali kuntigine nun en ma kuntigine yi a suxu, alogo e xa a faxesa. E yi a gbangban wudin ma. ²¹ Anu, nxu bata yi nxu yigi sa a yi nun fa fala a tan nan Isirayila muxune xunbaan na. A birin mi na ra, a ligan soge saxanna nan to, ²² jaxanla ndee yi nxu tagi, ne nxu rakɔntɔfili nɛn. E siga nɛn gaburu dɛɛn na subaxani, ²³ e mi a binbin to, e xɛtɛ, e fa a fala nxu xa, a malekane mini nɛn e ma naxanye a fala e xa, a a niin bata bira ayi! ²⁴ Nxu lanfana ndee yi siga gaburu dɛɛn na, e sa a to alo jaxanle a fala nxu xa kii naxan yi, a yatin ligaxi na kii nin, koni e mi a to.”

²⁵ Awa, Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Ɛ xaxili mi na. Nabine feen naxanye birin fala ɛ xa, ɛ mi la ne ra ɛ bɔɣɛni xulɛn! ²⁶ Ɛ mi a kolon a lanma

Alaa Muxu Sugandixin xa tɔrɔ feni itoe ra benun a xa so a binyeni?” ²⁷ Na xanbi ra, feen naxan birin falaxi Yesu a fe yi Kitabun kui, fɔlɔ Nabi Musaa Kitabun ma, han nabi gbɛtɛye, a na birin yeɓa e xa.

²⁸ E yi sigama taan naxan yi nun, e to maso mɛnna ra, Yesu yi a liga alo a dangumatoɔn na a ra. ²⁹ Koni e yi a raxɛtɛ, e naxa, “Lu nxu fema amasɔtɔ kɛɛ soamaan ni i ra, dimin yi so.” Nayi, a yi lu e fema. ³⁰ A dɔxɔ a dɛgedeni e fema, a burun tongo, a barikan bira Ala xa, na xanbi ra a buruni gira, a yi a so e yii. ³¹ E yeɛn yi rabi mafuren, e yi a kolon fa fala a Yesu na a ra. Koni a tunun e yetagi. ³² E yi a fala e bode xa, e naxa, “A ligaxi nɛn alo tɛɛn nan yi en kuiin ganma, a Kitabun fɛsɛfɛsɛma en xa waxatin naxan yi kiraan xɔn ma.”

³³ E keli mafuren, e xɛtɛ Yerusalɛn taani, e xarandii fu nun kedenna li malanxi denaxan yi e nun bonne. ³⁴ E yi a fala, e naxa, “Marigin bata keli sayani yati! Simɔn bata a to!”

³⁵ Feen naxan liga kiraan xɔn ma, muxu firinne yi ne yeɓa e xa, e Marigin kolon kii naxan yi, a buruni gira waxatin naxan yi.

*Xarandiine yi Yesu to
Matiyu 28.16-20, Maraka
16.14-18, Yoni 20.19-23,
Kɛwanle 1.6-8*

³⁶ E yi ito falama waxatin naxan yi, Marigin yetɛɛn yi ti e tagi mafuren, a yi a fala e

xa, a naxa, “Ala xa ε bɔɲen xunbeli.”

37 E gaxu kati, e yi e miri, e naxa, a e bata muxun yelenna to. 38 Koni a yi a fala e xa, a naxa, “E kuisanxi nanfera, sikena ε bɔɲeni nanfera? 39 E n yiine nun n sanne mato, ε a kolonma nen a n tan nan a ra. E yiin din n na, ε a toma nen nayi amasɔto fati benden nun xonne mi muxun yelenni alo ε a toma n tan yi kii naxan yi.”

40 A to yi na falama e xa, a yi a yiin nun a sanne yita e ra. 41 Sɛwan nun kaben yi a liga, e mi la a ra xulen. Nayi, a yi e maxodin, a naxa, “Donsena ε yii be ba?” 42 E yexε gilinxidungin so a yii, 43 a yi a tongo, a yi a don e yetagi.

44 Na xanbi ra, a yi a fala e xa, a naxa, “N yi ε fema waxatin naxan yi, n feni itoe nan fala ε xa. Feen naxan birin sebexi n ma fe yi Musaa Sariya Kitabun kui e nun nabine kitabune nun Yaburin kui, fɔ ne xa kamali nen.”

45 A yi a liga e xaxili soto alogo e xa Kitabuna feene famu. 46 A yi a fala e xa, a naxa, “Ito nan sebexi fa fala Alaa Muxu Sugandixin xa tɔɔ, a keli sayani a soge saxandeni. 47 Tubi feen nun yulubi xafarin kawandin bama nen a xinli siyane birin xa, fɔlɔ Yerusalen taan ma. 48 Feni itoe seren nan ε tan na. 49 N Fafe Ala ε tuli sa naxan na, n tan yeteen na rafama nen ε ma. Koni ε lu Yerusalen taani han na senben yi fa sa keli kore a godo ε xun ma.”

Yesu yi te ariyanna yi

Maraka 16.19-20, Kɛwanle

1.9-11

50 Na xanbi ra, a siga e ra han Betani taani, a sa a yiini te denaxan yi, a duba e xa. 51 A yi dubama e xa waxatin naxan yi, a keli e fema, a te ariyanna yi. 52 E to yelin a batuε, e sɛwaxi gbeen yi xetε Yerusalen taani. 53 E yi lu Ala Batu Banxini waxatin birin, e lu barikan bire Ala xa.

Yoni Yoni Yesu a Fe Xibaru Fajin Naxan Sebe

Marigi Yesu fɔxɔrabira naanin nan Yesu a taruxun nun a falane sebexi Alaa Nii Sarijanxin barakani: Matiyu nun Maraka nun Luka e nun Yoni. Yoni a fe yeba kiin nan baxi bonne ma. A luxi alo Yoni yi waxi Yesu a fe tilinxine nan makenen fe yi muxune xa. Na kui, a Yesu a fala wuyaxi sebexi nen bonne mi naxanye sebexi e nun a taruxuna ndee. A mɔn Yesu a dunuɗa yi gidin bunna yebama miriya tilinxin nin. Yoni Kitabun yireni ito sebexi nen fɔ jɛɛ tonge naanin hanma jɛɛ tonge sennin jɔxɔndɔn Yesu te xanbini kore xɔnna ma.

Kitabun yireni ito miriya tilinxina ndee nan singe yitama naxan Yesu fa xunna yebama. Yoni Yesu tiden yebama fala tilinxin nin al-ogo muxune xa e miri ki faji Yesu a fe ma. Yoni mi Yesu bari kiin yebaxi. Yesu a dunuɗa yi gidini, a xaran wuyaxi ti nen a yamaan xa. A mɔn kabanako fe wuyaxi liga nen. Yoni na nan yebama Ningila Yesu kui. Yoni mɔn Yesu a fala dɔnxene yebama dangu bonne ra. Dɔnxen na, a Yesu a sayaan nan yebama e nun a rakeli fena sayani.

Yoni Yesu a falane nan

sebexi itoe ra naxanye Yesu keɗaan yitama en na: Yesu naxa, “N tan nan nii rakisin balon na.” (Yoni 6.35 nun 6.41 nun 6.48 nun 6.51) Yesu naxa, “N tan nan dunuɗa kenenna ra.” (Yoni 8.12) Yesu naxa, “N tan nan sansanna so deen na yexene xa.” (Yoni 10.7) Yesu naxa, “N tan nan xuruse raba fajin na.” (Yoni 10.11 nun 10.14) Yesu naxa, “N tan nan marakeli tiin na sayani e nun nii rakisin na.” (Yoni 11.25) Yesu naxa, “Kiraan nan n tan na, e nun jɔndina e nun nii rakisina.” (Yoni 14.6) Yesu naxa, “N tan nan jɔndin binla ra alo wudi binla.” (Yoni 15.1 nun 15.5)

Yesu mɔn a Alayana a fe falaxi wundoni na yire sifana ndee yi, a naxa, “N tan nan a ra, naxan na yi.” (Yoni 8.24 nun 8.28 nun 8.58 nun 13.19 nun 18.5) Kitabun yiren naxan xili Xɔɔyaan sora 3.14, na naxa fa fala Ala xinla yeteen findixi na falan nan na bayo Ala naxa menni, “N tan na a ra, Ala naxan na yi.” Ala mɔn naxa menni fa fala a yeteen xili nen “N Na Yi.” Nayi, Yesu to a falama muxune xa fa fala “N tan nan a ra, naxan na yi,” na bunna neen fa fala Yesu findixi Alaa falan nan na, falan naxan findixi Ala ra. (Yoni 1.1).

Alaa Falana fe

¹ Dunuɗa fɔlɔni, Alaa Falan yi na. Falan yi Ala fema. Falan nan mɔn yi Ala ra.* ² A yi Ala fema a fɔlɔni. ³ Ala seen

* **1:1:** Alaa Falani ito findixi Yesu nan na. A mato Yoni 1.14 kui. Ala dunuɗa da a falan naxan xɔn a fɔlɔni, Ala na nan findixi muxun na, Yesu.

birin daxi a tan nan xɔn ma. Ala mi sɛsɛ daxi a tan xanbi. ⁴ Nii rakisin yi a tan nin. Na nii rakisin yi findi kɛnɛnna ra adamadiine xa. ⁵ Kɛnɛnna yi mini dimini, koni dimin mi a nɔ.

⁶ Ala yi muxuna nde xɛ naxan yi xili Yoni.† ⁷ Na yi fa, a findi kɛnɛnna seren na, alogo muxun birin xa dɛnkɛleya a tan xɔn. ⁸ Kɛnɛnna mi yi a tan na, koni a fa nɛn, alogo a xa fa kɛnɛnna sereyaan ba. ⁹ Kɛnɛnna yetɛɛn nan yi na ra, naxan famatɔ yi a ra dunuɓa muxune birin makɛnɛndeni.

¹⁰ Alaa Falan yi dunuɓa yi. Dunuɓa da a tan nan na, koni dunuɓa muxune mi a kolon. ¹¹ A fa nɛn a konni, koni a kon kaane mi a rasuxu. ¹² Koni naxanye a rasuxu e dɛnkɛleya a xinli, a sɛnbɛn fi nɛn ne ma e findi Alaa diine ra. ¹³ E mi barixi Ala diine ra adamadiyaan kiin xan xɔn ma hanma fati bɛndɛna hanma muxun sagona, koni na fataxi Ala nan na.

¹⁴ Alaa Falan yi findi fati bɛndɛn na, a yi lu en yɛ. Nxu bata a binyen to, alo fafana dii xɛmɛ kedenna binyena, a lugoxi hinanna nun ɓɔndin na.

¹⁵ Yoni yi a feen fala a xuini texin na, a naxa, “N na a tan nan ma fe fala, n naxa, ‘A fama n xanbi ra, koni a gbo n tan xa amasɔtɔ benun n tan xa da, a tan yi na.’”

¹⁶ En birin bata barakan sɔtɔ barakan fari a hinan kamalixin xɔn ma. ¹⁷ Amasɔtɔ Alaa sariyan falaxi yamaan

xa Musa nan xɔn ma, koni hinanna nun ɓɔndin faxi Yesu nan xɔn ma, Alaa Muxu Sugandixina. ¹⁸ Muxu yo munma Ala to singen. Koni a Dii Xɛmɛ keden peen naxan nun a tan Ala lan, naxan a fafe fɛma, na nan bata Ala yita en na.

Yoni Marafu Tiina sereyana fe

Matiyu 3.1-12, Maraka 1.1-8, Luka 3.1-18

¹⁹ Yoni sereyani ito nan ba, Yahudiyane to saraxaraline nun Lewine xɛ a ma a maxɔdindeni keli Yerusalɛn taani, e naxa, “Nde i tan na?” ²⁰ Yoni mi tondi a falɛ, a yi a fala e birin yetagi, a naxa, “Alaa Muxu Sugandixin mi n tan na.”

²¹ E yi a maxɔdin, e naxa, “Nde fa i tan na? Nabi Eli nan i tan na ba?” Yoni yi e yabi, a naxa, “ɛn-ɛn, na mi n tan na.” E mɔn yi a maxɔdin, e naxa, “Nabiin nan i tan na ba?” A yi e yabi, a naxa, “ɛn-ɛn, na mi n tan na.” ²² E yi a fala, e naxa, “Nde i tan na? Amasɔtɔ naxanye nxu xɛxi, fɔ nxu xa sa nxu dɛntɛgɛ nɛn ne xa. I nanse falɛ i yetɛ a fe yi?” ²³ Yoni yi e yabi Nabi Esayi a falane xɔn, a naxa,

“N tan na a ra naxan a xuini tema tonbonni,

n naxa, ‘ɛ kira tinxinxin nafala Marigin xa.’‡”

† 1:6: Yoni Marafu Tiin nan Yoni ito ra.

‡ 1:23: Esayi 40.3

24 Farisi muxun^S naxanye yi xεxi Yoni ma, 25 ne yi a maxɔdin, e naxa, “Xa Alaa Muxu Sugandixin mi i tan na, Nabi Eli mi i tan na, nabi mi i tan na, nanfera i fa muxune rafuma igeni e sarijan feen na?” 26 Yoni yi e yabi, a naxa, “N tan marafuun tima igen nin, koni muxuna nde ε tagi ε mi naxan kolon. 27 A fama nen n xanbi ra, koni n tan mi lan hali n yi findi a sankidi fulunna ra.”

28 Ito birin ligaxi Betani taan nin, Yuruden baan kidima, Yoni yi muxune rafuma igeni denaxan yi.

Alaa Yεxεε Diina fe

29 Na xɔtɔn bode, Yoni yi Yesu to fe a fema, a naxa, “Alaa Yεxεε Diin nan ito ra, naxan dunuɲa birin yulubin bama. 30 N yi ito nan ma fe falama, n naxa, ‘Muxuna nde fama n xanbi ra, koni a gbo n tan xa amasɔtɔ benun n tan xa bari, a tan yi na.’ 31 N tan mi yi a kolon nun, koni n bata fa yamaan nafudeni igeni alogo n xa a yita Isirayila yamaan na.” 32 Yoni mɔn yi sereyani ito ba, a naxa, “N bata Alaa Nii Sarijanxin to gode a ma ganba sawurani, a yi lu a ma. 33 N mi yi a kolon nun, koni naxan n nafaxi yamaan nafudeni igeni, na a fala n xa nen, a naxa, ‘I na Alaa Nii Sarijanxin to gode

naxan ma, a tan nan marafuun tima Nii Sarijanxin na.’ 34 N bata a to, n yi a seren ba, fa fala Alaa Dii Xεmena a tan nan na.”

Yesu a xarandii singene fe

35 Na xɔtɔn bode Yoni nun a xarandii firin yi tixi nun, 36 a yi Yesu to dangue, a naxa, “Alaa Yεxεε Diin nan ito ra!” 37 A xarandii firinna yi a xuiin me, e siga Yesu fɔxɔ ra. 38 Yesu yi a yεε raxεε, a yi e to biraxi a fɔxɔ ra, a yi e maxɔdin, a naxa, “E nanse fenma?” E yi a yabi, e naxa, “Rabi, i yigiyaxi minen?” Rabi bunna neen fa fala, “Karamɔxɔ.” 39 A yi e yabi, a naxa, “E fa a mato.” Se din waxatin nan yi a ra nun. E yi siga, e sa a yigiyaden to. E jinbari raso a fema.

40 Xarandii firinna naxanye Yoni xuiin me e bira Yesu fɔxɔ ra, na keden yi xili nen Andire, Simɔn Piyeri xunyena.* 41 Andire yi a tada Simɔn fen keden na, a yi a fala a xa, a naxa, “Nxu bata Mesiya to.” Mesiya bunna neen fa fala, “Alaa Muxu Sugandixina.” 42 Na xanbi ra, a fa Simɔn na Yesu fema.

Yesu yi a mato, a naxa, “Simɔn nan i tan na, Yoni a dii xεmena. I xili bama nen sɔnɔn, Sifasi.” Xinli ito nun Piyeri, xili kedenna nan e ra.†

Yesu yi Filipi nun Nataniyeli xili

S 1:24: Farisi muxune: Yahudiyane nan yi muxuni itoe ra naxanye lan ma fe yi a ra, e xa dinan suxu kii kedenni. E tan nan e sɔbe so Nabi Musaa sariyan suxun ma dangu Yahudiyen bonne ra. E mɔn yi e benbane namunne suxuma kii xɔdexeni. E tan yi laxi malekane ra. E mɔn yi laxi a ra a muxune kelima nen sayani. * **1:40:**

Muxune mɔn Piyeri ma a Pita. † **1:42:** Piyeri xinla bunna neen fa fala gεmena.

43 Na xətən bode Yesu yi a ragidi, a xa siga Galile yamanani. A yi Filipi to, a yi a fala a xa, a naxa, “Bira n fəxə ra!” 44 Filipi yi kelixi Betasada taan nin alo Andire nun Piyəri. 45 Filipi yi Nataniyəli to, a yi a fala a xa, a naxa, “Musa muxun naxan ma fe sɛbɛ Sariya Kitabun kui e nun nabine fan naxan ma fe sɛbɛ, nxu bata a to, Yusufu a dii xəmənə Yesu, Nasarəti kaana.”

46 Nataniyəli yi a maxədin, a naxa, “Se fajin nɔɛ keke Nasarəti ba?” Filipi yi a yabi, a naxa, “Fa a mato.” 47 Yesu Nataniyəli to fɛ a fɛma waxatin naxan yi, a naxa, “Isirayila kaan yetɛɛn nan ito ra! Yanfa mi naxan ma fe yi!” 48 Nataniyəli yi a maxədin, a naxa, “I n kolonxi di?” Yesu yi a yabi a naxa, “N ni i toxi nɛn, i xədə binla bun ma waxatin naxan yi benun Filipi xa i xili.” 49 Nataniyəli yi a yabi, a naxa, “Karaməxə, Alaa Dii Xəmən nan i tan na! Isirayila Mangan nan i tan na!” 50 Yesu yi a fala, a naxa, “N to a falaxi i xa, n naxa, ‘n bata yi i to xədə binla bun ma,’ i dɛnkɛleyaxi n ma na nan na ba? I feene toma nɛn naxanye gbo na xa!” 51 A yi a fala e xa, a naxa, “N xa jəndin fala ɛ xa, ɛ ariyanna dɛɛn nabixin toma nɛn, ɛ yi Ala malekane to, e tema, e godoma Muxuna Dii Xəmən xən ma!”

2

Naxalandi tiina Kana taani

1 Soge firin danguxina, e siga jaxalandi tideni Kana

taani, Galile yamanani. Yesu nga yi na nun. 2 E yi Yesu nun a xarandiine fan xili na jaxalandi tiini. 3 Manpaan to dasa, Yesu nga yi a fala a xa, a naxa, “Manpaan bata jan e yii.” 4 Yesu yi a yabi, a naxa, “N na, en ma fe na yi? N ma waxatin munma a li singen.” 5 Yesu nga yi a fala walikene xa, a naxa, “A na naxan fala ɛ xa, ɛ na liga.”

6 Awa, ige fɛjɛ sennin yi dɔxi na nun, naxanye yi findixi Yahudiyane marasarijan ige sa seen na, litiri ye kɛmɛ nan yi sama e keden kedenna birin kui. 7 Yesu yi a fala walikene xa, a naxa, “ɛ ige fɛjɛni itoe rafe igen na.” E yi e rafe igen na pen! 8 Na xanbi ra, a yi a fala e xa, a naxa, “ɛ igena nde sɛgɛ, ɛ siga a ra jaxalandi ti sumunna kuntingin fɛma.” E yi siga a ra a xa. 9 Naxalandi ti sumunna kuntingin yi igen mato, a bata maxete manpaan na, koni a mi yi a keliden kolon. Anu, walikɛɛn naxanye igen sɛgɛ, ne yi a kolon. Nanara, kuntingin yi jaxalandi kanna xili, 10 a yi a fala a xa, a naxa, “Manpa fajin nan soma muxune yii singen, na xanbi ra, manpaan na muxune suxu waxatin naxan yi, i yi nde gbete ramini naxan mi fan jaxi ra. Koni i bata manpa fajin namara han iki!”

11 Yesu a kabanako fe singen ni ito ra, a naxan liga Kana taani Galile yamanani. A yi a binyen mayita a xarandiine ra, ne yi la a ra.

12 Na xanbi ra, Yesu

nun a nga nun a xunyene nun a xarandiine yi siga Kapɛrunan yi, e yi sa xi dando ti na.

Yesu yi siga Ala Batu Banxini

Matiyu 21.12-13, Maraka 11.15-17, Luka 19.45-46

¹³ Waxatin bata yi maso Yahudiyane Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla* yi rabama waxatin naxan yi nun, Yesu yi siga Yerusalɛn taani. ¹⁴ A yi muxune li Ala Batu Banxin tanden ma, e jingene nun yɛxɛɛne nun ganbane matima na. Gbeti masarana ndee fan yi dɔxi na nun. ¹⁵ Nayi, a yi fɔsɔnna rafala, a yi e birin kedi Ala Batu Banxini, jingene nun yɛxɛɛne, a yi gbeti masarane gbeti gbananne raxuya ayi bɔxɔni, a yi e tabanle rafelen. ¹⁶ Muxun naxanye yi ganba matini, a yi a fala ne xa, a naxa, “ɛ itoe birin ba be. ɛ nama n Fafe Alaa banxin findi sare soden na!” ¹⁷ Naxan sɛbɛxi Kitabuni, na feen yi rabira a xarandiine ma, a naxa, “I ya banxina fe xaminna n na han a n ganma alo tɛɛna!”

¹⁸ Yahudiyane yi a maxɔdin, e naxa, “I nɔɛ taxamasenna mundun yite nxu ra fa fala sɛnbɛna i yii, i yi na birin liga?” ¹⁹ Yesu yi e yabi, a naxa, “ɛ Alaa banxini ito kala, n mɔn a tiyɛ soge saxanna bun.” ²⁰ Yahudiyane

yi a fala a xa, e naxa, “Ala Batu Banxini ito tixi jɛɛ tonge naanin e nun jɛɛ sennin nan bun ma. I tan nɔɛ na tiyɛ soge saxanna bun?” ²¹ Koni Yesu yi Ala Batu Banxin naxan ma fe falama, a yɛtɛɛn fati bɛndɛn nan yi na ra. ²² Nanara, Yesu to keli sayani, a falan yi rabira a xarandiine ma. E yi la Kitabun na e nun Yesu a fala tixine.

Yesu muxune kui feene kolon

²³ Yesu yi Yerusalɛn taani waxatin naxan yi Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla waxatini, muxu wuyaxi yi a kabanako feene to, e dɛnkɛɛya a ma. ²⁴ Koni Yesu mi yi a lannayaan saxi e yi, bayo a yi adamadiine birin kui feene kolon. ²⁵ A mako mi yi a ma, e xa muxu yo a fe fala a xa, bayo a tan yɛtɛɛn yi adamadiin kui feene kolon.

3

Yesu nun Nikodemi a fe

¹ Farisi muxuna nde yi na nun, a yi xili Nikodemi, Yahudiyane kuntigina nde nan yi a ra. ² Na yi fa Yesu fɛma kɔɛɛn na, a yi a fala a xa, a naxa, “Karamɔxɔ, nxu a kolon a karamɔxɔn nan i ra fata Ala ra. I kabanako feen naxanye ligama, muxu yo mi nɔɛ ne ligɛ xa Ala mi a xɔn ma.” ³ Yesu yi a yabi, a naxa, “N xa jɔndin fala i xa, xa muxun mɔn mi

* **2:13:** Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla: Musaa waxatini, Ala fitina feen nafa nɛn Firawona yamaan ma, malekan yi fa e dii singene birin faxa kɛ kedenna ra. Koni, Isirayila kaane yi saraxa wunla xuya e banxine dɛ wudine ma, saya malekan yi dangu e xun ma. Na feen sanla ni ito ra. A mato Xɔrɔyaan 12.1-13 kui.

xετε, a bari a nenεn na, a mi nεε Alaa Mangayaan toε.”
 4 Nikodemi yi a maxodin, a naxa, “Muxun naxan bata fori, na mεn nεε bare di? A mi nεε xετε a nga fatini, a mεn yi a bari!”
 5 Yesu yi a yabi, a naxa, “N xa jondin fala i xa, muxu yo mi nεε soε Alaa Mangayani fε a bari fata igen nun Alaa Nii Sarijanxin na.
 6 Naxan barixi fati bendeni, fati benden nan na ra. Naxan barixi Alaa Nii Sarijanxini, niin nan na ra.
 7 I nama kabε bayo n bata a fala i xa, n naxa, ‘Fε ε mεn xa xετε, ε bari a nenεn na.’
 8 Foyen fama yiren nin denaxan na a kenεn, i yi a xuiin mε, koni i mi a keliden kolon, i mεn mi a sigaden kolon. A na kii nin birin xa naxanye na bari Alaa Nii Sarijanxini.”

9 Nikodemi yi a maxodin, a naxa, “Na ligan di nayi?”
 10 Yesu yi a yabi, a naxa, “Isirayila kaane karamoxon nan i tan na, i mi feni itoe kolon ba?”
 11 N xa jondin fala i xa, nxu naxan kolon, nxu na nan falama. Nxu naxan toxi, nxu na nan sereya bama. Koni hali na, ε mi nxε sereya falan suxi.
 12 Nba, xa n dunuja feene fala ε xa, ε mi la ne ra. N na kore xonna feene fala ε xa, ε lama ne ra di?
 13 Muxu yo munma te ariyanna yi singen, fε naxan kelixi ariyanna yi, n tan Muxuna Dii Xεmena.”

14 “Musa sajini te kore kii naxan yi tonbonni wudin ma,

fε n tan Muxuna Dii Xεmen fan xa yite na kii nin*
 15 alogo naxan yo na denkeleya n ma, na xa habadan nii rakisin soto.
 16 Amasoto Ala bata dunuja xanu han a bata a Dii Xεme keden peen fi en ma, alogo muxu yo na denkeleya a ma, na nama halagi fε a habadan nii rakisin soto.
 17 Bayo Ala mi a Dii Xεmen nafaxi dunuja yi alogo a xa dunuja muxune yalagi, koni alogo dunuja muxune xa kisi a xon ma.”

18 “Naxan yo na denkeleya a ma, na kanna mi fa yalagin sonon. Koni naxanye mi denkeleyaxi a ma, ne bata yelin yalage, bayo e mi denkeleyaxi Alaa Dii Xεme keden peen ma.
 19 E yalagima ito nan na: Kenenna bata fa dunuja yi koni dimin nan nafan adamadiine ma dangu kenenna ra, amasoto e kewanle mi fan.
 20 Naxan yo fe jaxin ligama, kenenna mi rafan na ma. Na mi minin kenenna ma, alogo a sonna nama mini kenenni.
 21 Koni naxan fe tinxinxin ligama, na fama nen kenenna ma, alogo yamaan xa a yigbe a a walima Ala sagoon nin.”

Yesu nun Yoni a fe

22 Na xanbi ra, Yesu nun a xarandiine yi siga Yudaya yamanani. A waxati ti e fema. A yi yamaan nafuma igeni e tubi feen na.
 23 Yoni fan yi marafuun tima Ayenon xudeni Salin taan dexon ma, amasoto ige gbeen yi na nun.

* 3:14: Sajini te feen Musa xon, na mato Yatene 21.8-9 kui. Yesu yite nen a yelin xanbini gbangbanje wudin ma. A mεn yi te ariyanna yi. Yesu falan tima na fe firinna nan ma.

Yamaan yi lu sigε menni e rafudeni. ²⁴ Yoni munma yi sa kasoon na singen.

²⁵ Yoni a xarandiina ndee nun Yahudiyana nde yi e bode matandi fɔɔ lan marasarijan feen ma. ²⁶ E yi siga Yoni fema, e yi a fala a xa, e naxa, “Karamɔxɔ, i xaxili luxi a xɔn ma ba, ε nun naxan yi Yuruden kidima, i naxan ma fe sereya ba nxu xa. Nba iki, a marafuun tima, muxune birin sigama a fema!” ²⁷ Yoni yi e yabi, a naxa, “Muxun mi sese sɔtɔma fɔ Ala na naxan fi a ma. ²⁸ E tan yetεen nan n seren na, a n na a fala nen, n naxa, ‘Alaa Muxu Sugandixin mi n tan na, xeraan nan tun n tan na a yeε ra.’ ²⁹ Naxalandi kanna nan gbee naxanla ra. Koni a xɔyin naxan tixi a fema, na tuli matixi a ra. A na a xuiin mε waxatin naxan yi, a sɛwama nen. N ma sɛwan na kii nin, a defexi. ³⁰ Fɔ a tan xa yite nen, n tan yi magodo.”

Naxan kelixi ariyanna yi

³¹ “Naxan kelixi kore xɔnna ma, na seen birin xun na. Naxan kelixi dunuɓa yi, dunuɓa gbeen nan na ra. Na dunuɓa feene nan falama. Naxan kelixi ariyanna yi, na nan seen birin xun na. ³² A naxan toxi, a a mε, a na nan sereya bama koni yamaan mi a sereya falan suxi. ³³ Naxan na a falan suxu, na bata a mayita a Ala nan tinxin. ³⁴ Ala naxan xexi, na Alaa falan nan tima amasɔtɔ Alaa Nii Sarijanxin fima a ma nen

dan mi naxan na! ³⁵ Fafe Alaa Dii Xεmεn nafan a ma. A bata feen birin taxu a ra. ³⁶ Naxan na denkeleya a Dii Xεmεn ma, na habadan nii rakisin sɔtɔma nen. Naxan mi laxi a Dii Xεmεn na, na mi nii rakisin sɔtε, bayo Alaa xɔɔn luma nen a fari!”

4

Samariya kaa naxanla fe

¹ Farisi muxune yi a mε fa fala Yesu yi xarandiine sɔtɔma dangu Yoni ra, a yi e rafu igeni. ² Anu, Yesu yetεen mi yi marafuun tima, koni a xarandiine nan yi muxune rafuma. ³ Yesu to muxune falane mε, a keli Yudaya yamanani, a siga Galile yamanani.

⁴ A yi lan nun a xa dangu Samariya yamanani. ⁵ A taana nde li Samariya yamanani naxan xili Sikara, naxan yi maso xεen na Yaxuba naxan so a dii xεmεn Yusufu yii. ⁶ Yaxubaa xɔɓinna yi na yi. Yesu bata yi xadan siga tideni, a yi dɔxɔ na xɔɓinna dε ra yanyin na.

⁷ Samariya kaa naxanla nde yi fa ige badeni. Yesu yi a fala a xa, a naxa, “N ki igeni, n xa n min.” ⁸ A xarandiine bata yi siga taani donse saradeni. ⁹ Samariya kaa naxanla yi a yabi, a naxa, “Yahudiyannan i tan na, Samariya kaan nan n tan na. I n xandima igeni nanfera?” Amasɔtɔ Yahudiyane mako mi Samariya kaane ma.*

* **4:9:** Na waxatini Yahudiyane yi Samariya kaane yatexi kafirine nan na. E fe fɔɔɔden sɛbɛxi Mangane Firinden 17.24 kui.

¹⁰ Yesu yi a yabi, a naxa, “Xa i yi Alaa kiseen kolon nun e nun naxan i xandixi igeni, xa i yi na fan kolon nun, i yi a xandima nen nun, a yi siimaya igen fi i ma.”

¹¹ Naxanla yi a fala, a naxa, “N fafe, ige rate se mi i yii, anu igen makuya. I na siimaya igen sɔtɔn minen yi? ¹² Nxu benba Yaxuba nan xɔɔinni ito fixi nxu ma, a tan nun a diine nun a xuruseene birin yi e minma be nin nun. I tan gbo Yaxuba xa ba?”

¹³ Yesu yi a yabi, a naxa, “Muxu yo igeni ito min, min xɔnla a suxuma nen mɔn,

¹⁴ koni n tan igen naxan fima muxune ma, xa muxun na min, min xɔnla mi fa a suxuma sɔnɔn. Amasɔtɔ n ni igen naxan fima a ma, na luma nen a yi alo tigi igen naxan minima han a habadan nii rakisin sɔtɔ.” ¹⁵ Naxanla yi a fala, a naxa, “N fafe, na igen fi n ma alogo min xɔnla nama fa n suxu sɔnɔn, n mɔn yi fa ige badeni be.”

¹⁶ Yesu yi a fala a xa, a naxa, “Sa i ya xɛmɛn xili, ε fa be.”

¹⁷ Naxanla yi a yabi, a naxa, “Xɛmɛn mi n yii.” Yesu yi a yabi, a naxa, “I bata ɲɔndin fala fa fala xɛmɛ mi i yii.

¹⁸ Koni i bata yi dɔxɔ xɛmɛ suulun xɔn ma nun. I naxan yii iki, i ya xɛmɛn yɛtɛn mi na ra. I bata ɲɔndin fala n xa.”

¹⁹ Naxanla yi a fala, a naxa, “N fafe, n bata a kolon fa yati, fa fala nabiin nan i tan na. ²⁰ Nxu tan Samariya kaane, nxu benbane Ala batu geyani ito nan fari, koni ε tan Yahudiyane naxa,

a lan nen, en xa Ala batu Yerusalɛn nin.” ²¹ Yesu yi a fala ɲaxanla xa, a naxa, “La n na, waxatina nde fama, yamaan mi fa fama Fafe Ala batudeni geyani ito fari, e mɔn mi a batue Yerusalɛn taan fan yi. ²² E tan Samariya kaane, ε naxan batuma, ε mi na kolon. Nxu tan Yahudiyane naxan batuma, nxu na kolon, amasɔtɔ kisi feen fataxi Yahudiyane nan na. ²³ Koni waxatina nde fama, a yɛtɛn bata a li, Ala batu muxu kɛndɛne fama Fafe Ala batudeni niin nun ɲɔndini nen yati! Bayo Fafe Ala na muxu sifane nan fenma, e yi a batu. ²⁴ Niin nan Ala ra. Naxanye a batuma, ne xa a batu niin nun ɲɔndin yatin nin.”

²⁵ Naxanla yi a fala a xa, a naxa, “N na a kolon fa fala Mesiya fama nen, naxan xili Alaa Muxu Sugandixina. A na fa waxatin naxan yi, a feen birin yɛbama nxu xa nen.” ²⁶ Yesu yi a yabi, a naxa, “A tan nan n tan na, n tan naxan falan tima i xa ito ra.”

²⁷ Na waxatin yɛtɛni, Yesu a xarandiine yi fa, e kabɛ amasɔtɔ e bata a li falan tiyɛ ɲaxanla xa. Koni e sese mi ɲaxanla maxɔdin fa fala, “I waxi nanse xɔn?” E mi Yesu fan maxɔdin fa fala, “I nanse falama ɲaxanla xa?” ²⁸ Nba, ɲaxanla yi ige ba fɛɲɛn lu na, a xɛtɛ taani. A sa a fala yamaan xa, ²⁹ a naxa, “E fa xɛmɛna nde mato, n bata feen naxanye birin liga, a bata ne birin fala n xa. Alaa Muxu Sugandixin mi a ra ba?” ³⁰ Na

ma, yamaan yi keli taani, e siga Yesu fema.

³¹ Xarandiine yi Yesu mafanma na waxatini, e naxa, “Karamoxo, donseen don!” ³² Koni a yi e yabi, a naxa, “Donsena n yii, ε mi naxan kolon.” ³³ Nayi, xarandiine yi e bode maxodin folo, e naxa, “Muxuna nde bata donseen fi a ma ba?” ³⁴ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “N ma donseen nan n xe muxun sagoon wanla keen na han wanla yi kamali. ³⁵ E a falama nen, ε naxa, ‘Kike naanin luxi, malo xaba waxatin yi a li,’ koni n xa a fala ε xa, ε yeen nakeli, ε xee ne mato. Maala bata mo, malo xaba waxatin bata a li. ³⁶ Malo xabane bata folo e saranna sote. E naxanye malanma, ne habadan nii rakisinsotoma nen. Nanara, maala bi muxun nun a xaba muxun sewama nen e bode xon ma. ³⁷ Na kui, jondin nan sandani ito ra, naxan a falaxi, a naxa, ‘Muxuna nde maala bima, gbete yi a xaba.’ ³⁸ N bata ε xe, ε sa maala xaba, ε mi naxan walixi. Muxu gbete ye nan a walixi. E tan yi tonoto sote e wanli.”

³⁹ Samariya kaan naxanye yi na taani, ne wuyaxi yi denkeleya Yesu ma na naxanla falana fe ra, a naxa, “N feen naxan birin ligaxi, a bata na fala n xa.” ⁴⁰ Nanara, Samariya kaane to fa Yesu fema, e yi a mafan, a xa lu

e fema. Yesu yi lu e fema xii firin. ⁴¹ Muxu wuyaxi gbete ye yi denkeleya Yesu ma a falane fe ra. ⁴² Ne yi a fala naxanla xa, e naxa, “N xu bata denkeleya iki koni nxu mi denkeleyaxi i ya falan gbansanna xan ma fe ra bayo nxu fan bata a xuiin me. N xu bata a kolon yati fa fala dunuja muxune rakisimaan nan a tan na.”

Yesu yi kuntigina diini yalan

⁴³ Yesu to xii firin ti na, a yi siga Galile yamanani. ⁴⁴ Yesu yeteen bata yi a fala e xa nun, a naxa, “Nabiin mi binyen sote a yetena yamanani.” ⁴⁵ A Galile yamanan li waxatin naxan yi, na kaane yi a yisuxu ki faji, amasoto e fan bata yi a fe ligaxine to Yerusalen taani Halagi Tiin Dangu Laxon Sanla† waxatini. Bayo e fan yi na nun. ⁴⁶ Nayi, Yesu mon yi xete Kana taani Galile yamanani, a igen maxete manpaan na denaxan yi.

Mangana kuntigina nde yi menni naxan ma dii xemen yi furaxi Kaperunan yi. ⁴⁷ A to a me a Yesu bata fa Galile yi sa keli Yudaya yamanani, a yi siga a fema, a yi a mafan, alogo a xa siga Kaperunan yi, a sa a dii xemeni yalan. Amasoto a faxamatoon nan yi fa a ra. ⁴⁸ Yesu yi a fala a xa, a naxa, “E tan

† 4:45: Halagi Tiin Dangu Laxon Sanla: Musaa waxatini, Ala fitina feen nafa nen Firawona yamaan ma, malekan yi fa e dii singene birin faxa ke kedenna ra. Koni, Isirayila kaane yi saraxa wunla xuya e banxine de wudine ma, saya malekan yi dangu e xun ma. Na feen sanla ni ito ra. A mato Xoroyaana 12.1-13 kui.

tondixi denkeleye fo e na taxamasenne nun kabanako feene to.”⁴⁹ Mangana kuntigin yi a yabi, a naxa, “N kanna, yandi, fa en siga benun n ma diin xa faxa.”⁵⁰ Yesu yi a fala, a naxa, “Siga, i ya dii xemen mi faxama.” Xemen yi la Yesu a falan na, a siga.⁵¹ A yi sigama a konni waxatin naxan yi, a lan a walikene ra. Ne yi a fala a xa, fa fala a a diin mon a nii ra.⁵² A yi e maxodin a dii xemen fisaxi waxatin naxan yi. E yi a yabi, e naxa, “Xoro yanyi tagini, a fati mawolonna yi a bejin.”⁵³ Na yi rabira a fafe ma a Yesu a fala na waxatin nin, a naxa, “I ya dii xemen mi faxama.” Nanara, a tan nun a denbayaan birin yi denkeleya Yesu ma.

⁵⁴ Kabanako feen firinden nan ito ra Yesu naxan liga a to keli Yudaya yamanani siga Galile yamanani.

5

Yesuyi lebutenna rakendeya

¹ Na xanbi ra, Yesu yi siga Yerusalen taani Yahudiyane sanla nde a fe ra. ² Nba, maxadena nde yi rafalaxi Yerusalen taan yexene so deen dexon, a xili “Bete-sata” Heburu xuini. Gage suulun tixi na maxaden nabilinni. ³ Fureto wuyaxi yi saxi na gagene bun ma, danxutone nun sankalatone nun lebutenne. E yi igeni

maxa waxatin nan legedenma⁴ amasoto malekana nde yi godoma igeni waxatina nde yi, a yi a yimaxa. Fureton naxan singe na yi godo igeni, malekana igeni maxama waxatin naxan yi, na furen yi yalanma nen, a na findi a sifa yo ra.

⁵ Xemena nde yi na nun naxan yi furaxi jee tonge saxan e nun solomasexe.⁶ Yesu to a to saxi na yi, a yi a kolon fa fala na xemen bata yi bu furaxi, Yesu yi a fala a xa, a naxa, “I waxi a xon ma, i xa kendeya ba?”⁷ Fureton yi a yabi, a naxa, “N kanna, igeni maxan waxatin naxan yi, muxe mi n yii be naxan n nagode igeni. N na kata, n xa godo a yi, muxu gbete singe nan godoma n yee ra.”⁸ Yesu yi a fala a xa, a naxa, “Keli, i ya sa seen tongo, i siga.”⁹ Xemen yi yalan sa, a yi a sa seen tongo, a siga.

Matabu Laxon nan yi a ra. ¹⁰ Na ma, xemen naxan kendeyaxi, Yahudiyane yi a fala na xa, e naxa, “Sariyan mi a falaxi i xa i ya sa seen tongo Matabu Laxoni.”* ¹¹ A yi e yabi, a naxa, “Muxun naxan n nakendeyaxi, na nan a falaxi, a n xa n ma sa seen tongo, n siga.”¹² E yi a maxodin, e naxa, “Nde na ra naxan a falaxi, a i xa i ya sa seen tongo, i siga?”¹³ Koni xemen naxan yi kendeyaxi, na mi yi a kolon, bayo Yesu

* **5:10:** Farisi muxune namunne mi yi tinje wali yo xa ke Matabu Laxoni. Na feen sebexi Xorayaan 20.8-10 kui. Farisi muxune fena ndee saxi sariyan fari, e naxa, a hali muxu soxolaxine mi yi maliye na laxoni hali muxune toroxi na namunna fe ra a xodexen na.

bata yi lo ayi yamaan ye.
 14 Na xanbi ra, Yesu yi sa a to Ala Batu Banxini, a naxa, "A mato, i bata kendeɣya. Fata yulubin ma alogo fe gbeten nama i soto naxan jaxu dangu ito ra." 15 Xemen yi siga, a sa a fala Yahudiyane xa, a naxa, a Yesu nan a rakendeɣyaxi. 16 Nayi, e yi Yesu fen yengen na, bayo a bata yi na liga Matabu Loxoni.

17 Nanara, Yesu yi e yabi, a naxa, "N Fafe Ala walima waxatin birin, a lan nen, n fan xa wali." 18 Na ma, Yahudiya kuntigine mon yi e yixodxo feren fendeni Yesu faha xinla ma. Amasoto a mi yi Matabu Loxon sariyan xan gbansan kalama, koni a mon yi a falama a a Fafe nan Ala ra, a yi a fala alo e nun Ala keden.

Alaa Dii Xemen senbena fe

19 Nanara, Yesu yi e yabi, a naxa, "N xa jondin fala e xa. Fafana a Dii Xemen mi fefe lige a yete ma, fo a na a Fafe to naxan lige. N Fafe Ala na naxan liga, n tan a Dii Xemen fan na nan ligama. 20 Bayo a Dii Xemen nafan a ma, a yi a yita a ra a feen naxanye birin ligama. A feene yitama a ra nen naxanye gbo itoe xa, alogo e birin xa kabɛ ne ma. 21 Amasoto n Fafe Ala faha muxune rakelima sayani kii naxan yi, a nii rakisin fi e ma, a Dii Xemen fan nii rakisin fima a waxon muxune ma na kii nin. 22 Fafe Ala mi muxu yo a kiti bolonma koni a bata muxu makitin birin taxu a Dii Xemen na, 23 alogo muxun birin xa a Dii Xemen

binya, alo Fafe Ala binyaxi kii naxan yi. Muxu yo mi a Dii Xemen binya, na mi Fafan fan binyaxi naxan a xexi."

24 "N xa jondin fala e xa, naxan yo n ma falan me, a denkeleya n xe muxun ma, na habadan nii rakisin soto ma nen. Na kanna mi yalagima, koni a bata keli sayani, a so nii rakisini. 25 N xa jondin fala e xa, waxatin fama, a bata a li, faha muxune Alaa Dii Xemen xuiin namema nen. Naxanye na a me, ne nii rakisin soto ma nen. 26 Bayo alo habadan nii rakisin Fafe Ala yii kii naxan yi, a bata a ragidi a Dii Xemen ma na kiini. 27 A bata kiti saan senben fi a Dii Xemen ma, amasoto Muxuna Dii Xemen na a ra. 28 E nama kabɛ ito ra, bayo waxatin fama faha muxune birin a xuiin namema nen, 29 e yi keli e gaburune kui. Naxanye fe fanin ligaxi, ne kelima nen, e nii rakisin soto. Naxanye fe jaxin ligaxi, ne fan kelima nen, e yalagi. 30 N mi noe fefe lige n yete ra. Nkitin sama nen alo n na mema kii naxan yi. N ma kitin mon tinxin bayo n mi n yete sagoon ligama, koni fo n xe muxun sagona."

Yesu a sereyane fe

31 "Xa n tan nan n yete sereyaan bama, e mi na yatema jondin na. 32 Koni muxu gbete na naxan sereyaan bama n xa. N na a kolon, a sereyaan naxan bama n ma fe yi, jondin nan na ra. 33 E bata xerane rafa Yoni ma, a seren ba jondini. 34 N tan mako mi

adamadiine sereyaan ma koni n na falama nen alogo ε xa kisi. ³⁵ Yoni luxi nen alo lenpu degena ε tagi, a findi kenenna ra ε xa. E bata tin sewe a kenenna ra waxatidi bun. ³⁶ Koni sereyana n yii naxan gbo Yoni gbeen xa. N Fafe Ala wanla naxanye soxi n yii n xa e rakamali, ne a yitama nen a n Fafe nan n xexi. ³⁷ Fafe Ala naxan n xexi, na fan bata seren ba n xa. E munma a xuiin me, ε mon munma a yetagin to mumel! ³⁸ A falan mi ε tan kui, amasoto ε mi denkeleyaxi a xeraan ma. ³⁹ E kitabun fesefesema amasoto ε mirixi a ma, a ε habadan nii rakisin soto ma a xon ma, koni na fan seren bama n tan nan xa! ⁴⁰ Hali na, ε mi tinxi fe n tan ma, ε nii rakisin soto.”

⁴¹ “N mako mi adamadiine binyen ma. ⁴² Koni n na ε tan kolon. Alaa xanuntenyaan mi ε bojeni. ⁴³ N bata fa n Fafe Ala xinli koni ε mi n nasuxi. Xa muxu gbete fa a yete xinli, ε na tan nasuxuma nen. ⁴⁴ A rafan ε ma, ε xa binyen soto ε bode ra koni ε mi kataxi ε yi binyen soto Ala keden peen yii. E denkeleyama na yi di? ⁴⁵ Koni ε nama ε miri fa fala n na ε magima n Fafe xa nen. Musa nan ε magima, ε yigi saxi naxan yi. ⁴⁶ Xa ε yi laxi Musa ra nun, ε yi lama n tan fan na nen nun amasoto a bata n ma fe sebe. ⁴⁷ Koni xa ε mi laxi a fe sebxine ra, ε lama n ma falan na di nayi?”

* **6:4:** Halagi Tiin Dangu Loxon Sanla: Musaa waxatini, Ala fitina feen nafa nen Firawona yamaan ma, malekan yi fa e dii singene birin faxa kaε kedenna ra. Koni, Isirayila kaane yi saraxa wunla xuya e banxine de wudine ma, saya malekan yi dangu e xun ma. Na feen sanla ni ito ra. A mato Xoroyaan 12.1-13 kui.

6

Yesu yi muxu wuli suulun dege

Matiyu 14.13-21, Maraka 6.30-44, Luka 9.10-17

¹ Na xanbi ra, Yesu yi dangu Galile Daraan kidima, naxan mon xili Tiberiyadi Darana. ² Yama gbeen yi biraxi a foxo ra amasoto e bata yi a kabanako wanle to. A yi furetone yiyalanma. ³ Yesu nun a xarandiine yi te geyaan fari, e sa doxo na.

⁴ Yahudiyane sanla, Halagi Tiin Dangu Loxon Sanla* bata yi maso.

⁵ Yesu yi a yeen nasiga, a yama gbeen to fe a fema. A yi a fala Filipi xa, a naxa, “En donseen sarama minen yi muxuni itoe xa, e yi e dege?” ⁶ A na fala a xa nen alogo a xa a kejaan fesefese, bayo a yi a kolon a yi naxan ligama. ⁷ Filipi yi a yabi, a naxa, “Hali en gbeti gbanan kemε firin sara donseen na, birin mi ndedi sote!” ⁸ Yesu a xarandiina nde Simon Piyeri ngaxakedenna Andire yi a fala, a naxa, ⁹ “Banxulanna nde be buru xun suulun nun yexe firin a yii. Koni na nanse lige muxuni itoe birin na?”

¹⁰ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E yamaan nadoxo.” Nba, sexen yi menni han. Nayi, muxune birin yi doxo. Fayida xeme wuli suulun nan joxon yi e ye nun. ¹¹ Yesu yi buru

xunne tongo, a barikan bira Ala xa. Muxun naxanye yi dɔxi na, a yi a taxun ne ra han e wasa! A yeχen fan liga na kiini. ¹² E birin to lugo, a yi a fala a xarandiine xa, a naxa, “E dungi dungi dɔnxene matongo. E nama sese yikala.” ¹³ Nanara, e ne birin matongo. E debe fu nun firin nafe buru xun suulunna dungi dungine ra, naxanye lu e dege xanbini.

¹⁴ Na muxune to a to Yesu kabanako feen naxan liga, e yi a fala, e naxa, “Nabiin nan yati xemēni ito ra naxan yi lanma a fa dunuɲa yi.” ¹⁵ Yesu yi a kolon, a e yi fama a karahanden nin, a xa findi mangan na. Nayi, a mɔn yi keli na, a kedenna yi siga geyaan fari.

Yesu yi sigan ti igen fari

Matiyu 14.22-23, Maraka

6.45-52

¹⁶ Ninbanna a lixina, a xarandiine yi godo daraan de, ¹⁷ e te kunkin kui siga daraan kidima Kapɛrunan binni. Kɔe yi so, Yesu mi fa e fema. ¹⁸ Foye gbeen yi fa, igen yi walanɲe ayi kati! ¹⁹ Na waxatini, xarandiine bata yi siga kilo suulun hanma sennin igen xun ma. E yi Yesu to a masoe kunkin na, a sigan tima igen fari. E yi gaxu. ²⁰ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E nama gaxu, n tan nan a ra.” ²¹ Xarandiine yi tin a so kunkin kui, kunkin yi a sigaden li mafuren.

Yamaan yi Yesu fen

²² Na xɔtɔn bode yamaan naxan lu daraan de, ne yi a to a kunki keden peen nan yi na yi, anu Yesu mi te na kunkin kui. A xarandiine nan gbansan siga. ²³ Marigi Yesu barikan bira Ala xa denaxan yi, yamaan yi burun don, kunki gbeteɲe yi fa mɛnni sa keli Tiberiyadi taani. ²⁴ Nanara, yamana a to waxatin naxan yi, a Yesu nun a xarandiine mi yi na, e te kunkine kui, siga Yesu fendeni Kapɛrunan yi.

Yesu luxi nen alo burun naxan findixi nii rakisi seen na

²⁵ E Yesu to daraan xanbi ra waxatin naxan yi, e yi a fala a xa, e naxa, “Karamɔxɔ, i faxi be waxatin mundun yi?” ²⁶ Yesu yi e yabi, a naxa, “N xa ɲɔndin fala e xa, e mi n fenma amasɔtɔ e bata kabanako feene to, koni bayo e bata burun don, e lugo. ²⁷ E nama wali donsena fe ra naxan kalama, fɔ naxan habadan nii rakisin fima e ma n tan Muxuna Dii Xemēn naxan soma e yii. Amasɔtɔ Fafe Ala bata a taxamasenna sa n ma.” ²⁸ E yi a maxɔdin, e naxa, “Nxu tan nanfe ligama alogo nxu yi Alaa wanle ke.” ²⁹ Yesu yi e yabi, a naxa, “E walima Ala xa ikiini: E xa la a xeraan na.” ³⁰ E yi a yabi, e naxa, “I kabanako feen mundun ligama, nxu a to, nxu denkeleya i ma? I nanfe ligama na yi? ³¹ Nxu benbane donseen don nen tonbonni naxan xili ‘Manna donsena’ alo a seβexi Kitabun kui kii naxan yi, a naxa, ‘A

burun so e yii sa keli kore, e yi a don.† ”

³² Yesu naxa, “N xa jɔndin fala ε xa. Musa xa mi burun so ε yii de sa keli kore, koni n Fafe Ala nan buru kɛnden so ε yii, sa keli kore. ³³ Amasɔtɔ Ala burun naxan fima ε ma, sa keli kore, na nan nii rakisin fi dunɔɔna muxune ma.”

³⁴ Nayi, e yi a fala a xa, e naxa, “Nxu kannu, lu na burun soε nxu yii tun.”

³⁵ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “N tan nan nii rakisin balon na. Muxu yo fa n tan ma, kamɛn mi na suxe mumɛ! Muxu yo denkeleya n tan ma, min xɔnla mi na suxe mumɛ!

³⁶ Koni n na a fala ε xa nɛn, a ε bata yi n to nun koni ε mi denkeleya. ³⁷ N Fafe Ala muxun naxanye fi n ma, ne fama nɛn n fɛma. Naxan na fa n fɛma, n mi na kedɛ mumɛ!

³⁸ Amasɔtɔ n godoxi nɛn sa keli ariyanna yi alogo n xa fa n xɛ muxun sagoon liga koni n tan sagoon mi a ra.

³⁹ N xɛ muxun sagoon ni i ra: a bata muxun naxanye fi n ma, n nama ne sese ralɔ ayi, koni fɔ n xa e rakeli sayani lɔxɔ dɔnxɛni. ⁴⁰ Amasɔtɔ n Fafe Ala sagoon nan ito ra, a naxan yo na a Dii Xɛmɛn to, e denkeleya a ma, n yi e rakeli sayani lɔxɔ dɔnxɛni, ne habadan nii rakisin sɔtɔma nɛn.”

⁴¹ Yahudiyane yi Yesu mafala fɔlɔ bayo a bata a fala, a naxa, “N tan nan balon na naxan sa kelixi ariyanna yi.”

⁴² Na ma, e naxa, “Yusufu a dii xɛmɛn Yesu xa mi ito ra ba? Nxu a fafe nun a nga

kolon. A tan a falama di nayi, a godoxi nɛn sa keli ariyanna yi?”

⁴³ Yesu yi e yabi, a naxa, “E ba n mafalɛ ε bode tagi.

⁴⁴ Muxu yo mi fɛ n fɛma fɔ n Fafe Ala na naxan mabandun, n xɛ muxuna. Awa, n na a rakelima nɛn sayani

lɔxɔ dɔnxɛni. ⁴⁵ Nabine bata a seβε, e naxa, ‘Ala e birin xaranma nɛn.’ Naxan yo na n Fafe Ala xuiin namɛ, a yi a xaranna suxu, na fama nɛn n fɛma. ⁴⁶ Muxu yo munma Fafe Ala to, fɔ naxan kelixi Ala yi, na nan tun bata Fafe Ala to.

⁴⁷ N xa jɔndin fala ε xa, muxu yo na denkeleya, na bata habadan nii rakisin sɔtɔ. ⁴⁸ N tan nan nii rakisin balon na. ⁴⁹ E benbane burun don nɛn tonbonni, naxan xili Manna donsena, koni e faxa nɛn.

⁵⁰ Koni na balon ni i ra naxan sa kelixi ariyanna yi, muxu yo na a don, na mi faxama. ⁵¹ N tan nan nii rakisin balon na sa keli ariyanna yi. Muxu yo na baloni ito don, a nii rakisin sɔtɔma nɛn habadan. N fati bendɛn nan findixi baloni ito ra, n naxan fima alogo dunɔɔna muxune birin xa nii rakisin sɔtɔ.”

⁵² Yahudiyane xɔlɔxin yi e bode matandi fɔlɔ, e naxa, “Xɛmɛni ito nɔɛ a fati bendɛn fiyɛ en ma di, en yi a don?”

⁵³ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “N xa jɔndin fala ε xa, xa ε mi Muxuna Dii Xɛmɛn fati bendɛn don, ε yi a wunla min, nii rakisin mi luma ε xa mumɛ! ⁵⁴ Muxu yo n fati bendɛn don, a yi n wunla min, habadan nii rakisina a xa. N na a rakelima nɛn sayani lɔxɔ

dɔnχeni. ⁵⁵ Amasɔtɔ donse kɛndɛn nan n fati bɛndɛn na. Min se kɛndɛn nan n wunla ra. ⁵⁶ Naxan na n fati bɛndɛn don, a yi n wunla min, na bata lu n tan yi, n fan bata lu na kanni. ⁵⁷ Habadan Fafe, na nan n χexi. Nii rakisina n tan yii a barakani. Na kiini, naxan na balo n tan xɔn, na fan nii rakisin sɔtɔma nɛn n barakani. ⁵⁸ Baloni ito nan godoxi sa keli ariyanna yi. E benbane burun don nɛn naxan xili Manna donsena, e faxa. Koni, naxan na baloni ito don, na nii rakisin sɔtɔma nɛn habadan.”

⁵⁹ Yesu na birin falaxi waxatin naxan yi, a yi xaranna tima salide banxini Kapɛrunan taani.

Habadan nii rakisina fe

⁶⁰ E to na mɛ, a xarandii wuyaxi yi a fala, e naxa, “Xaranni ito xɔdɔxɔ de! Nde tinjɛ a ma?” ⁶¹ Yesu yi a kolon a yetɛ ma fa fala a xarandiine a mafalama a falana fe ra. Nanara, a yi a fala e xa, a naxa, “Na falan bata ε magaxu ba? ⁶² Xa ε fa Muxuna Dii Xɛmɛn to tɛ a kelideni go? ⁶³ Alaa Nii Sarijanxin nan nii rakisin fima. Sese mi fati bɛndɛn na. N falan naxanye tixi ε xa, niin nun nii rakisin nan ne ra. ⁶⁴ Koni hali na, ε tan ndee mi denkeleyaxi.” Amasɔtɔ xabu a fɔlɔni, Yesu yi ne kolon naxanye mi yi denkeleyaxi a ma e nun naxan sa a yanfama. ⁶⁵ A mɔn yi a fala, a naxa, “Na feen ma, n bata a fala ε xa, n naxa, ‘Muxu yo mi nɔɛ fɛ n fɛma fɔ n Fafe Ala na naxan mali.’ ”

⁶⁶ A xarandii wuyaxi yi xɛtɛ a fɔxɔ ra na waxatini, e mi fa siga a fɔxɔ ra sɔnɔn.

⁶⁷ Nanara, Yesu yi a fala a xarandii fu nun firinne xa, a naxa, “E tan go, ε fan waxi xɛtɛ feni ba?” ⁶⁸ Simɔn Piyɛri yi a yabi, a naxa, “Marigina, nxu sigama nde fɛma? Habadan nii rakisi falane i tan nan yii. ⁶⁹ Nxu bata denkeleya, nxu bata a kolon fa fala i tan nan Alaa Muxu Sarijanxin na.” ⁷⁰ Yesu yi e yabi, a naxa, “N tan xa mi ε tan muxu fu nun firinne sugandixi ba? Koni hali na, muxu keden ε yɛ, se naxin nan na ra!” ⁷¹ A yi na falama Simɔn Isakariyoti a dii xɛmɛn Yudasi nan ma. Na yi a xarandii fu nun firinne nan yɛ, koni na nan yi a yanfama.

7

Yesu nun a ngaxakedenne fe

¹ Na xanbi ra, Yesu yi Galile yamanani siga. A mi tin sigɛ Yudaya yamanani amasɔtɔ Yahudiyan naxanye yi na, ne yi waxi a faxa feni. ² Yahudiyane Bubu Kui Sanla* bata yi maso. ³ Nanara, Yesu ngaxakedenne yi a fala a xa, e naxa, “I lan nɛn i xa keli be, i siga Yudaya yamanani, alogo i ya xarandiine xa i ya kabanako fe wanle to. ⁴ Muxun wanla naxan kɛma, a mi na luxunjɛ xa a waxi findi feni xili kannu ra. Bayo i feni itoe ligama, i yetɛ yita dunuja birin na.” ⁵ Amasɔtɔ hali a

* 7:2: Bubu Kui Sanla fe sebɛxi Saraxaraline 23.33-38 kui.

ngaxakedenne mi yi laxi a ra.
⁶ Yesu yi a fala e xa, a naxa,
 “N ma waxatin munma a li
 singen. Koni waxatin birin
 lan ε tan xa. ⁷ Dunu_ηna mi
 nœ ε tan naxaxuε. Koni a
 bata n tan naxaxu, amasoto
 n bata a fala a a kewanle
 ηaxu. ⁸ E siga sanli. N tan
 mi sigama iki, amasoto n ma
 waxatin munma a li singen.”
⁹ A yi na fala e xa, a lu Galile
 yamanani.

*Yesu yi siga yamaan
 malanni*

¹⁰ Yesu ngaxakedenne
 sigaxin sanli, na xanbi ra a
 fan yi siga. Koni a mi a yete
 makenen, a yi a yete raluxun_ηe
 ayi.

¹¹ Yahudiyane yi a
 fen malanni, e naxa, “A
 minen yi?” ¹² Yamaan yi
 koyekoyenna a fe yi han!
 Nde naxa, “Muxu fajin nan
 a ra.” Nde fan naxa, “En-
 en, a yamaan mayendenma.”
¹³ Koni muxu yo mi falan ti
 kenenni a fe ma, amasoto e yi
 gaxuxi Yahudiyane yete ra.

¹⁴ Malanna bata yi siga han
 a tagi, Yesu yi siga Ala Batu
 Banxini, a yamaan xaran folo.
¹⁵ Yahudiyane yi kabε kati!
 E yi a fala, e naxa, “Xemeni
 ito Kitabun kolonxi di? A mi
 xaranxi.” ¹⁶ Yesu yi e yabi,
 a naxa, “N xaranna naxan
 tima, na mi kelixi n tan ma,
 koni a kelixi n xe muxun nan
 ma. ¹⁷ Naxan waxi Ala sa-
 goon liga feni, na a kolonma
 nen, xa xaranni ito kelixi Ala
 nan ma, hanma xa a kelixi
 n tan nan ma. ¹⁸ Muxun
 naxan a yete a fe falama, na
 binyen nan fenma a yete xa.

Koni naxan binyen fenma a
 xe muxun xa, na ηandin nan
 falama, tinxintareya mi na
 kanni. ¹⁹ Musa xa mi Alaa
 sariyan so ε yii ba? Koni ε sese
 mi sariyan suxi! Nanfera ε
 kataxi n faxa feen na?”

²⁰ Yamaan yi a yabi, e naxa,
 “Yinnani i folo ra! Nde kataxi
 i tan faxa feen na?” ²¹ Yesu
 yi e yabi, a naxa, “N bata
 yi kabanako fe gbee keden
 liga, ε birin kabε nen na ma.
²² Musa gaan tiin yamarin
 so nen ε yii. Nanara, ε ε dii
 xemene dugi soma Matabu
 Loxoni. Anu, Musa xa mi
 a folo koni xabu ε benbane.
²³ Xa ε ε dii xemene dugi
 soma Matabu Loxoni, alogo
 Musaa sariyan nama kala, ε
 xoloma n tan ma nanfera, a
 n bata xemene gbinding birin
 nakendeya Matabu Loxoni?
²⁴ E nama kitin bolon benun
 ε xa feen feselese. E kitin sa
 tinxinna nin.”

Yamaan yi Yesu a fe fala

²⁵ Yerusalen taan muxuna
 ndee yi a fala, e naxa, “Na
 xemene xa mi ito ra ba, e
 kataxi naxan faxa fe ra? ²⁶ A
 mato, a falan tima kenenni, e
 mi a mafalama! Kuntigine
 bata a kolon ba, fa fala
 Alaa Muxu Sugandixin nan
 ito ra? ²⁷ Koni Alaa Muxu
 Sugandixin na fa waxatin
 naxan yi, muxu yo mi a ke-
 liden kolon_ηe. Koni en birin
 xemene ito keliden kolon.”
²⁸ Yesu yi xaranna tima Ala
 Batu Banxini waxatin naxan
 yi, a yi a xuini te, a naxa, “E
 n kolon ba e nun n keliden
 yetena? N mi faxi n yete ma.
 Naxan n xexi, ηandin nan na
 kanna ra. E mi a tan kolon,

29 koni n tan a kolon, amasoto n kelixi a tan nan fema. A tan nan n xexi.” 30 Na xanbi ra, e kata a suxu feen na. Koni muxu yo mi a yiin din a ra, amasoto a waxatin munma yi a li singen.

31 Koni muxu wuyaxi yi denkeleya a ma yamaan ye, e naxa, “Alaa Muxu Sugandixin na fa waxatin naxan yi, a kabanako feene lige nen naxanye gbo muxuni ito gbeene xa ba?”

32 Farisi muxune yi yamaan koyekoyen xuiin me Yesu a fe ma. Saraxarali kuntigine nun Farisi muxune yi kantan muxune rasiga a suxudeni.

33 Yesu naxa, “N na e fema han waxatidi mon, na xanbi ra n siga n xe muxun fema.

34 E n fenma nen, koni e mi fa n toe sonon, amasoto n sigan denaxan yi, e mi noe sigε na yi.” 35 Yahudiyane yi a fala e bode tagi, e naxa, “A sigan minen yi, en mi a toe denaxan yi? A sigama Girekine yamanani ba, en kon kaane xuyaxi ayi denaxan yi, a yi Girekine xaran? 36 A falani ito bunna di? Fa fala, e n fenma nen, koni e mi n toe? Fa fala, n sigan denaxan yi, e mi sigε menni?”

Igen naxan habadan nii rakisin fima

37 Sanla loxo donxeni, sanla loxo gbeena, Yesu yi ti, a yi a xuini te, a naxa, “Xa min xonla naxan ma, a xa fa n ma, a fa a min. 38 Naxan na denkeleya n tan ma, siimaya

igene minima nen na kanni alo baana, alo Kitabuna a falaxi kii naxan yi.”† 39 Yesu yi Alaa Nii Sarijanxin nan ma fe falama. Naxanye yi denkeleyama Yesu ma, ne yi a soto ma nen. Na waxatini, Nii Sarijanxin munma yi fi, amasoto Yesu munma yi keli a binyeni.

Yamaan yi yitaxun Yesu a fera

40 Muxuna ndee yi Yesu xuiin me yamaan ye, e naxa, “Nabi yeteen nan xemeni ito ra yati!” 41 Nde gbete ye fan naxa, “Alaa Muxu Sugandixin nan a ra.” Koni nde gbete ye naxa, “Alaa Muxu Sugandixin minima Galile yamanani di? 42 Kitabun xa mi a falaxi ba fa fala Alaa Muxu Sugandixin minima Dawuda bonsonna nin keli Betelēmi taani, Dawuda doxo dena?”‡

43 Nanara, yamaan yi yitaxunxi a fe ra. 44 Ndee yi waxi a suxu feni koni muxu yo mi a yiin din a ra.

Yahudiya kuntigine denkeleyatareyana fe

45 Kantan muxune yi xete saraxarali kuntigine nun Farisi muxune fema, naxanye e maxodin, e naxa, “Nanfera e mi faxi Yesu ra?”

46 Kantan muxune yi e yabi, e naxa, “Muxu yo munma falan ti singen alo xemeni ito falan tima kii naxan yi.” 47 Farisi muxune yi e maxodin, e naxa, “A bata e

† 7:38: Siimaya igena fe mon sebexi Sakari 14.8 kui. ‡ 7:42: A mato Samuyeli Firinden 7.12 nun Yaburin 89.4-5 nun Yeremi 23.5 nun Mika 5.1 kui.

fan mayenden n jε? ⁴⁸ E yamaan kuntigina nde kolon hanma Farisi muxuna nde naxan laxi a ra? ⁴⁹ Yamani ito mi Musaa sariyan kolon. Nanara, Ala dangana e fɔxɔ ra!" ⁵⁰ Nikodemu naxan bata yi fa Yesu fema a fɔlɔni nun, na yi e ye, a yi a fala e xa, a naxa, ⁵¹ "En ma sariyan na a ra ba, en xa muxun yalagi benun en xa a xuiin me, en yi a kolon a naxan ligama?" ⁵² E yi a yabi, e naxa, "Galile kaan nan i tan fan na ba? Kitabun xaran. I a kolonma nen nayi a nabiin mi kele Galile yamanani mumε!" ⁵³ Nayi, birin yi siga a konni.

8

Naxanla naxan suxu yalun- yani

¹ Yesu yi siga Oliwi geyaan fari. ² Na xɔtɔn bode subaxani, a mɔn yi xete Ala Batu Banxini. Yamaan birin yi fa a fema, a dɔxɔ, a yi e xaran fɔlɔ.

³ Sariya karamɔxɔne nun Farisi muxune yi jaxanla nde suxu yalunyaan ligadeni, e fa a ra, e yi a ti e tagi. ⁴ E yi a fala Yesu xa, e naxa, "Karamɔxɔ, nxu jaxanli ito suxi yalunyaan nan lige. ⁵ Musa a yamari nen Sariya Kitabuni, a na jaxalan sifan xa magɔlɔn gemen na han a faxa. Nba, i tan naxa a di?" ⁶ E yi na falama a bunba feen nan ma, alogo e xa a suxu. Koni Yesu yi a yigodo, a lu sebenla tiye a yii sonla ra bɔxɔn ma. ⁷ E yi tixi a dexɔn ma na waxatini, e lu a maxɔdinje. Yesu yi a rakeli, a

yi a fala e xa, a naxa, "Naxan munma yulubin liga ε tagi singen, na singe xa gemen woli a ma." ⁸ A mɔn yi a yigodo, a lu sebenla tiye bɔxɔn ma. ⁹ E ito me waxatin naxan yi, e birin yi keli na yi keden keden yeen ma fɔlɔ xeme fonne ma. Yesu kedenna yi lu na yi, jaxanla fan yi lu tixi na yi. ¹⁰ Yesu yi keli, a yi a fala jaxanla xa, a naxa, "Nga jaxanla, e minen yi? Muxe mi lu be, e yi i yalagi?" ¹¹ A yi a yabi, a naxa, "N fafe, muxu yo."

Yesu naxa, "Nba, n tan fan mi i yalagima. Siga, koni i nama fa yulubin liga sɔnɔn."

Dunuja kenenna nan Yesu ra

¹² Yesu mɔn yi falan ti e xa, a naxa, "N tan nan dunuja kenenna ra. Naxan na bira n tan fɔxɔ ra, na nii rakisin kenenna sɔtɔma nen, a mi sigan tiye dimini mumε!"

¹³ Farisi muxune yi a fala a xa, e naxa, "I yete seren nan bama iki, jɔndi mi i ya sereyaan na!" ¹⁴ Yesu yi e yabi, a naxa, "Hali n nan n yete seren ba, n jɔndin nan falama. Amasɔtɔ n na n keliden nun n sigaden kolon. Koni ε tan mi n keliden nun n sigaden kolon. ¹⁵ E kitin sama adamadiyaan nin. N mi muxu yo a kiti bolonma. ¹⁶ Koni xa n tan na kitin sa, n ma kitisaan findima jɔndin nan na, amasɔtɔ n keden mi a ra. Nxu nun n fafe na a ra naxan n xexi. ¹⁷ A sebexi ε sariyan kui, a naxa, 'Xa sere firinna falan naxan ti, jɔndin

nan na ra.*¹⁸ N seren bama n yete xa, n Fafe naxan n xexi, na fan seren bama n xa.”¹⁹ E yi a fala a xa, e naxa, “I fafe minen yi?” Yesu yi e yabi, a naxa, “E mi n kolon, e mi n Fafe fan kolon. Xa e yi n tan kolon nun, e yi n Fafe fan kolonma nen.”

²⁰ Yesu yi na falane birin tima, a lu xaranna tiye Ala Batu Banxini, Alaa kiseene rasuxuma denaxan yi. Hali na, muxu yo mi a suxu, amasoto a waxatin munma yi a li singen.

Yesu sigama denaxan yi

²¹ Yesu mon yi a fala e xa, a naxa, “N bata siga. E n fenma nen, koni e faxama nen e yulubine yi. N sigama denaxan yi, e mi noe sigemenni.”²² Nanara, Yahudiyane yi maxodinna ti, e naxa, “A waxi a yete faxes feen nin ba, bayo a falama, a naxa, ‘N sigama denaxan yi, e mi noe femenni?’ ”²³ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Dununa gbeen nan e tan na, koni n tan kelixi kore xonna nan ma. E tan fataxi dununa ito nan na, koni n tan mi kelixi dununa ito yi.”²⁴ Nanara, n na a falaxi e xa fa fala, e faxama nen e yulubine yi. Nba, xa e mi laxi a ra fa fala ‘N tan nan a ra, naxan na yi,’ e faxama nen e yulubine yi yati!”[†]²⁵ E

yi a maxodin, e naxa, “Nde i tan na?” Yesu yi e yabi, a naxa, “N naxan falama e xa xabu a foloni, na nan n tan na.”²⁶ Fala wuyaxi n xon e kitideni, koni naxan n nafaxi, jondin nan a tan na. N naxan mexi a ra, n na falama nen dununa muxune xa.”²⁷ E mi yi a famuma fa fala a Fafe Ala nan ma fe falama e xa.²⁸ Nanara, Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E na Muxuna Dii Xemeni te[‡] waxatin naxan yi, e a kolonma nen na yi fa fala ‘N tan nan a ra, naxan na yi.’”[§] E a kolonma nen na waxatini, n mi fefe ligama n yete ma fo n Fafe Ala n xaranxi naxan ma.²⁹ Naxan n xexi, na n foxo ra, a mi n kedenna luxi, amasoto n na a rafan feen ligama waxatin birin.”

³⁰ Muxu wuyaxi yi a falane me, e denkeleya a ma.

Jondina i xoroyama nen

³¹ Na ma, Yahudiyane naxanye yi denkeleyaxi a ma, Yesu yi a fala ne xa, a naxa, “Xa e n ma xaranna suxu, n ma xarandiin yeteen nan e tan na na yi.”³² E jondin kolonma nen, jondin yi e xoroya.”³³ E yi a yabi, e naxa, “Iburahima bonsonna nan nxu tan na. Han to, nxu mi yi muxe konyiya bun. Fa fala, e xoroyama nen, na bunna di?”

* **8:17:** A mato Sariyane 17.6 nun 19.15 kui. † **8:24:** A sebexi Xoroyaan 3.14 kui fa fala Ala xinla yeteen findixi na falan nan na bayo Ala naxa menni, “N tan na a ra, Ala naxan na yi.” Ala mon naxa menni fa fala a yeteen xili nen “N Na Yi.” Nayi, Yesu a falani ito bunna nen fa fala Yesu findixi Alaa falan nan na, falan naxan findixi Ala ra. Na feen mon sebexi Yoni 1.1 kui. ‡ **8:28:** Muxuna Dii Xemeni te fena: A mato Yoni 3.14 kui. Yesu yite nen a yelin xanbini gbangbanje wudin ma. A mon yi te ariyanna yi. Yesu falan tima na fe firinna nan ma. § **8:28:** A mato Xoroyaan 3.14 kui.

34 Yesu yi a fala e xa, a naxa, “N xa jɔndin fala ε xa, naxanye yulubin ligama, yulubina konyin nan ne ra. 35 Konyin mi luma denbayani waxatin birin, koni dii xεμεn luma nen denbayani habadan. 36 Xa Dii Xεμεna ε xɔrɔya, ε bata xɔrɔya nayi yati! 37 N na a kolon Iburahima bɔnsɔnna nan ε tan na. Anu, ε kataxi n faxa feen na amasɔtɔ n ma falan mi xanma ε ma. 38 N naxan toxi n Fafe Ala fema, n na nan falama ε xa, koni ε naxan mεxi ε fafe ra, ε na nan ligama.”

39 E yi a yabi, e naxa, “Nxu fafe nan Iburahima ra.” Yesu yi e yabi, a naxa, “Xa Iburahimaa diine nan yi ε ra nun, ε yi a liga feene ligama nen. 40 N jɔndin naxan mεxi Ala ra, n na nan falama ε xa, koni hali na, ε kataxi n faxa feen na. Iburahima mi ito jɔxɔnna ligε! 41 E fafe liga feene nan ligama.” E yi a yabi, e naxa, “Nxu mi barixi futun fari ma. Ala nan keden peen nxu Fafe ra.”

42 Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Xa ε fafe nan yi Ala ra nun yati, ε yi n xanuma nen nun, amasɔtɔ n fataxi Ala nan na, n be nin iki. N mi faxi n yetε ra, Ala nan n xεxi. 43 N naxan falama, nanfera ε mi na yeε toma? Amasɔtɔ ε mi nɔε n fala xuiin mε. 44 E fafe nan Yinna Manga Setana ra, ε waxi a xɔn ma, ε xa a rafan feene liga. Xabu a fɔlɔni muxu faxan nan a tan na. A mi tin jɔndin ma amasɔtɔ

jɔndi mi a tan yi mume! A nεen wulen falama, a minima a yetε gbee keɲaan nan ma amasɔtɔ wule xεlɛn nan a ra. Wulene birin fafe nan a tan na. 45 Koni ε mi laxi n na bayo n jɔndin nan falama ε xa. 46 Nde ε ye be naxan a yite a n bata yulubin liga? Xa n jɔndin fala ε xa, nanfera ε mi lama n na? 47 Naxan fataxi Ala ra, na a tuli matima nen Alaa falan na. E mi ε tuli matima bayo Ala gbee mi ε tan na.”

Yesu nun Iburahima fe

48 Yahudiyane yi Yesu yabi, e naxa, “Nxu mi jɔndin xan falan ba, fa fala Samariya kaan nan i tan na jinan jaxin naxan fɔxɔ ra?”* 49 Yesu yi e yabi, a naxa, “Yinnan mi n tan fɔxɔ ra. N na n Fafe Ala nan tun binyama, koni ε tan n yefefuma. 50 N mi binyen fenma n yetε xa. Ala naxan kitin sama, na nan binyen fenma n tan xa. 51 N xa jɔndin fala ε xa, naxan na n ma falan suxu, na kanna mi sayaan sɔtε habadan!”

52 Yahudiyane yi a fala a xa, e naxa, “Nxu bata a kolon yati, fa fala yinnana i tan fɔxɔ ra! Iburahima bata faxa, nabine fan bata faxa, koni i tan naxa, ‘Naxan na n ma falan suxu, na kanna mi sayaan sɔtε habadan.’ 53 I tan gbo nxu fafe Iburahima xa ba, naxan bata faxa? Nabine fan bata faxa. I ya fe mirixi di?” 54 Yesu yi e yabi, a naxa, “Xa n yi n yetε binya nun, n ma binyen mi findima sese

* **8:48:** Na waxatini Yahudiyane yi Samariya kaane yatεxi kafirine nan na. E fe fɔlɔden seβεxi Mangane Firinden 17.24 kui.

ra. N Fafe nan n binyama, ε a falaxi naxan ma fa fala ε Ala nan a ra. ⁵⁵ Ε mi a tan kolon, koni n tan a kolon. Xa n na a fala fa fala n mi a kolon, n bata findi wule xelen na nayi alo ε tan. Koni n na a kolon, n na a falan suxuma. ⁵⁶ Ε fafe Iburahima yengi yi tixi n fa waxatin na sewani. A bata a to, a yi sewa.” ⁵⁷ Yahudiyane yi a fala a xa, e naxa, “I munma jee tonge suulun soto singen, i yi Iburahima to nun ba?” ⁵⁸ Yesu yi e yabi, a naxa, “N xa jondin fala ε xa, Iburahima barixi nen, n tan na yi.”†

⁵⁹ Na ma, e yi gemene tongo a magolon xinla ma, koni Yesu yi a luxun, a mini Ala Batu Banxini.

9

Yesu yi danxutoon yeen nabi

¹ Yesu yi a masiga tima waxatin naxan yi, a yi xemena nde to naxan barixi danxutoyani. ² A xarandine yi a maxodin, e naxa, “Karamoxo, nanfera xemeni ito barixi danxutoyani, a yeteen nan yulubin ligaxi ba hanma a soto muxune?” ³ Yesu yi e yabi, a naxa, “A yetena yulubin xa mi a danxuxi, a soto muxune fan gbeen mi a danxuxi. A danxuxi nen alogo Ala senben wanla xa mayita yamaan na a tan xon ma. ⁴ Fanni sogen

texi fo en xa n xe muxuna wanle ke nen. Amasoto keeen somean ni i ra, muxe mi noe wale waxatin naxan yi. ⁵ N dununa yi waxatin naxan yi, dununa kenenna nan n tan na.”

⁶ Yesu to na fala, a degen namini boxoni, a benden namulan a ra, a boron boli danxutoon yeeene ma. ⁷ A yi a fala xemena xa, a naxa, “Sa i yeen naxa ige ramaradeni naxan xili Siloyan.” Siloyan bunna neen, “Xerana.” Na ma, xemena yi siga, a sa a yeen naxa. A xetematona, a seen to.

⁸ Na xanbi ra, a dexo bodene nun muxun naxanye yi a toma xandi tideni a foloni, ne yi maxodinna ti, e naxa, “Xemena naxan yi dxi xandi tideni nun, na xa mi ito ra ba?” ⁹ Nde naxa, “A tan nan a ra.” Koni bonne naxa, “Enen, e maliga nen tun!” Koni xemena yeteen yi a fala, a naxa, “N tan nan yati a ra.” ¹⁰ E yi a maxodin, e naxa, “I yeen nabixi di?” ¹¹ A yi e yabi, a naxa, “Xemena naxan xili Yesu, na nan benden namulanxi a yi boron boli n yeeene ma. A yi a fala n xa, a naxa, ‘Siga Siloyan yi, i sa i yeen naxa.’ Nayi, n sa n yeen naxa, n yi seen to.” ¹² E yi a maxodin, e naxa, “Na xemena minen yi?”

A yi e yabi, a naxa, “N mi a kolon.”

† 8:58: Yesu a alayana a fe falaxi wundoni yireni ito yi. Na feen mon sebexi Xoroyaan 3.14 kui, na naxa fa fala Ala xinla yeteen findixi na falan nan na bayo Ala naxa menni, “N tan na a ra, Ala naxan na yi.” Ala mon naxa menni fa fala a yeteen xili nen “N Na Yi.” Nayi, Yesu to a falama muxune xa fa fala “Iburahima barixi nen, n tan na yi,” na bunna nen fa fala Yesu findixi Alaa falan na, falan naxan findixi Ala ra. Na feen mon sebexi Yoni 1.1 kui.

*Farisi muxuneyi danxutəən
maxədin*

¹³ Nba, xεmεn naxan yi danxuxi nun, e yi siga na ra Farisi muxune fεma. ¹⁴ Anu, Yesu bεnden namulan waxatin naxan yi, a xεmεn yεene rabi, Matabu Ləxən nan yi a ra. ¹⁵ Nanara, Farisi muxune mən yi xεmεn maxədin a yεen nabi kiin ma. A yi a fala e xa, a naxa, “A bεnden nan namulanxi, a yi a bəli n yεene ma, n yi n yεen naxa, iki n bata seen to.” ¹⁶ Farisi muxuna nde naxa, “Xεmεn naxan ito ligaxi, na mi fataxi Ala xan na, amasətə a mi Matabu Ləxən tənna suxi.” Koni nde gbεte naxa, “Yulubi kanna nəe kabanako fe sifani itoe lige ba?” Na ma, e yitaxun. ¹⁷ Nba, Farisi muxune mən yi xεmεn maxədin, e naxa, “I tan naxa a di a fe yi, a i tan naxan yεeye rabixi?”

A yi e yabi, a naxa, “Nabiin nan a ra.”

¹⁸ Benun e xa xεmεn sətə muxune xili, Yahudiyane mən mi yi laxi a ra a danxutəən nan yi a ra, a bata seen to. ¹⁹ E yi e maxədin, e naxa, “E diin nan ito ra ba, ε naxan ma a a sətəxi danxutəyaan nin? Nanfe ligaxi a to fa seen toma iki?” ²⁰ A sətə muxune yi e yabi, e naxa, “Nxu a kolon fa fala a nxə diin na a ra. Nxu mən a kolon a sətəxi danxutəyaan nin. ²¹ Koni nxu mi a kolon naxan a ligaxi a fa seen toma iki. Naxan a yεen nabixi, nxu mi na fan kolon. E a maxədin, bayo dii jərəε mi fa a ra sənən. A yεtεen xa ε yabi!” ²² A sətə

muxune ito fala nεn, amasətə e yi gaxuxi Yahudiyane yεε ra, bayo Yahudiyane bata yi lan a ma fa fala naxan na a tiyε a ra, a Alaa Muxu Sugandixin nan Yesu ra, e na kanna kedima nεn salide banxini. ²³ Na nan a liga, a sətə muxune naxa, “E a maxədin, amasətə dii jərəε mi fa a ra sənən!”

²⁴ E mən yi na xεmεn xili naxan yi danxuxi, e yi a fala a xa, e naxa, “Nəndin fala, i binyen fi Ala ma! Nxu a kolon fa fala yulubi kanna nan na xεmεn na.” ²⁵ Xεmεn yi e yabi, a naxa, “N tan mi a kolon xa yulubi kanna nan a ra. N naxan kolon, danxutəən nan yi n na, koni iki n seen toma!” ²⁶ E yi a maxədin, e naxa, “A nanfe ligaxi i ra? A i yεen nabixi di?” ²⁷ A yi e yabi, a naxa, “N bata yelin na fale ε xa, koni ε mi ε tuli mati. Nanfera ε mən waxi a mε feni? E fan waxi findi feni a xarandiine nan na ba?” ²⁸ E yi a makonbi, e yi a fala a xa, e naxa, “A xarandiina i tan nan na, Musa gbee xarandiine nan nxu tan na. ²⁹ Nxu a kolon fa fala Ala falan ti nεn Musa xa, koni nxu mi xεmεni ito kelide kolon!” ³⁰ Xεmεn yi e yabi, a naxa, “Ee! Nba, kabanako feen nan na ra, ε mi a keliden kolon, koni a bata n tan yεen nabi. ³¹ En na a kolon fa fala Ala mi a tuli matima yulubi kanne ra. A tuli matima a binya muxu nan xui ra naxan a sa-
goon ligama. ³² Xabu dunuɲa da, muxε munma a mε sin-
gen fa fala muxuna nde bata danxutəən yεen nabi naxan

sɔtɔxi danxutɔyani. ³³ Xa xemɛni ito mi fataxi Ala xan na nun, a mi yi nɔɛ fefe ligɛ nun.” ³⁴ E yi a yabi, e naxa, “I sɔtɔxi yulubin yɛtɛɛn nin, i kataxi nxu xaran feen nan na ba?” E yi a kedi tanden ma.

Danxutɔyana Alaa feene yi

³⁵ Yesu yi a mɛ fa fala a e bata xemɛn kedi. A yi a to, a naxa, “I bata denkeleya Muxuna Dii Xemɛn ma ba?” ³⁶ Xemɛn yi a yabi, a naxa, “N kanna, nde na ra alogo n xa denkeleya a ma?” ³⁷ Yesu yi a fala a xa, a naxa, “I bata yelin a toɛ, a tan nan falan tima i xa iki.” ³⁸ Xemɛn yi a fala, a naxa, “N Marigina, n bata denkeleya i ma.” A yi a xinbi sin Yesu bun ma.

³⁹ Yesu naxa, “N faxi dunɔɔa makitiden nin alogo danxutɔne xa seen to, yɛɛ kanne yi danxu.” ⁴⁰ Farisi muxuna ndee yi a fema na yi, ne yi a xuiin mɛ. E yi a maxɔdin, e naxa, “I yengi a ma danxutɔɔn nan nxu tan fan na ba?” ⁴¹ Yesu yi e yabi, a naxa, “Xa danxutɔɔn nan yi ɛ ra nun, ɛ mi yi yatema yulubi kanna ra na yi. Koni bayo ɛ naxa, ‘Nxu seen toma,’ ɛ yulubin luma nɛn ɛ ma na yi.”

10

Yɛxɛɛ kulana fe sandana

¹ Yesu naxa, “N xa ɔɔndin fala ɛ xa, muxun naxan mi soma xuruse sansanni fata a so dɛɛn na, koni a te sansanna ra, muɔaden nun mafu tiin nan na kanna ra. ² Muxun naxan soma xuruse sansanni fata a dɛɛn na, xuruse rabaan

nan na kanna ra. ³ Dɛ kantanna dɛɛn nabima a xa nɛn. A na a yɛxɛɛne xili waxatin naxan yi, e a xuiin mema nɛn, a yi e ramini. ⁴ A na a gbeene ramini waxatin naxan yi, a ti e yɛɛ ra, a yɛxɛɛne birama a fɔxɔ ra nɛn, amasɔtɔ e a xuiin kolon. ⁵ E mi birama muxu gbɛtɛ fɔxɔ ra, e gima muxu gbɛtɛ yɛɛ ra nɛn, amasɔtɔ e mi a xuiin kolon.”

⁶ Yesu yi sandani ito sa e xa, koni a feen naxan falama e xa, e mi na famu.

Yesu, xuruse raba fajina

⁷ Nayi, Yesu mɔn yi a fala e xa, a naxa, “N xa ɔɔndin fala ɛ xa, n tan nan sansanna so dɛɛn na yɛxɛɛne xa. ⁸ Naxanye birin faxi n yɛɛ ra, muɔadene nun mafu tiine nan yi ne ra. Koni yɛxɛɛne mi e tuli mati ne xuine ra. ⁹ N tan nan sansanna so dɛɛn na. Muxu yo so n tan xɔn ma, na kisima nɛn. Na nɔɛ mine nɛn a so, a yi balon sɔtɔ. ¹⁰ Muɔaden mi fama fefe ra fɔ muɔan nun faxa tiin nun kalan xili ma. N tan faxi nɛn alogo e xa dunɔɔa yi gidi dɛfexin sɔtɔ.”

¹¹ “N tan nan xuruse raba fajin na. Xuru se raba fajin tinɔne nɛn, a faxa yɛxɛɛne fe ra. ¹² Koni walikɛɛn tan mi luxi alo xuruse rabana bayo a gbee mi yɛxɛɛne ra. Xa a kankon to fɛ, a yɛxɛɛne rabeɔinma nɛn, a yi a gi. Kankon yi wuru yɛxɛɛ kuruni a yi e raxuya ayi. ¹³ Walikɛɛn nan na ra, yɛxɛɛne fe kɔntɔfili mi a ma. ¹⁴ N tan nan xuruse raba fajin na. N na n ma xuruseene kolon, e fan n

kolon ¹⁵ alo Fafana n kolon kii naxan yi, alo n fan Fafan kolon kii naxan yi. N nan n niin fima nen n ma xuruseene fe ra. ¹⁶ Yexee gbete ye n yii naxanye mi kulani ito yi fo n xa fa ne fan na. E tuli matima nen n xuiin na. E findi kuru kedenna ra xuruse raba kedenna xa. ¹⁷ N Fafe Ala bata n xanu amasoto n bata n niin fi, alogo n mon xa sa a soto. ¹⁸ Muxu yo mi n niin be n yi, koni n na a fima nen n yete ra. Senbena n yii, n yi a fi, a senben mon n yii, n yi a tongo. N yamarini ito nan sotoxi n Fafe Ala ra.”

¹⁹ Yahudiyane mon yi yitaxun na falane fe ra. ²⁰ E wuyaxi yi a fala, e naxa, “Yinna jaxin nan ito foxo ra. Seen bata so a yi! E tuli matima a ra nanfera?” ²¹ Koni bonne naxa, “Yinna jaxin naxan foxo ra, na mi falan tima na kiini. Yinnan noe danxuton yeen nabiye ba?”

Yahudiyane yi e me Yesu ra

²² Ala Batu Banxin nabi waxatin sanla sewan nan yi a ra Yerusalen taani, xunbeli waxatini. ²³ Yesu yi a masiga tima Ala Batu Banxin tanden ma Sulemani a Gagene bun ma. ²⁴ Yahudiyane yi a rabilin, e yi a fala a xa, e naxa, “I sikeni ito bama nxu ma waxatin mundun yi? Xa Alaa Muxu Sugandixin nan i tan na, a fala nxu xa kenenni.”

²⁵ Yesu yi e yabi, a naxa, “N bata yelin a fale e xa, koni e mi laxi a ra. N kabanako fe wanla naxanye kema n Fafe Ala senbeni, ne nan n seren na. ²⁶ Koni e mi laxi n na,

amasoto n ma yexee ne mi e tan na. ²⁷ N ma yexee ne n xuiin mema nen. N na e kolon, e birama nen n foxo ra. ²⁸ N habadan nii rakisin fima e ma nen, e mi faxe habadan. Muxu yo mi noe e be n yii. ²⁹ N Fafe Ala naxan e soxi n yii, na gbo birin xa. Muxu yo mi noe e be n Fafe Ala yii. ³⁰ N tan nun n Fafe, keden nan nxu ra.” ³¹ Yahudiyane mon yi gemene tongo a magolon xinla ma.

³² Yesu yi a fala e xa, a naxa, “N bata wali faji wuyaxi ke e yetagi n Fafe Ala barakani. E n magolonma wanla mundun ma fe ra ne ye nayi?” ³³ Yahudiyane yi a yabi, e naxa, “Nxu mi i magolonma wali fajine xan ma fe ra fo i Ala rayelefun naxan tima! Bayo muxun nan tun i tan na, koni i kataxi i xa i yete findi Ala ra!” ³⁴ Yesu yi e yabi, a naxa, “A mi sebexi e sariyani ba, a Ala naxa, ‘Alane nan e tan na.’” ³⁵ Kitabun naxan falaxi jondin nan na ra habadan. Alaa falan tixi muxun naxanye xa, xa a yi a fala ne ma, a ‘alane’ nan ne ra, ³⁶ nanfera e tan naxa, a n tan bata Ala rayelefu n to a falaxi a Alaa Dii Xemen nan n tan na? N Fafe Ala nan n sugandixi, a yi n nafa dunuja yi. ³⁷ Awa, xa n mi Fafe Alaa wanla kema hali e mi la n na. ³⁸ Koni xa n na e kema, xa e mi la n na, e la n ma wanle ra alogo e xa a kolon fa, a Fafana n yi e nun n tan fafani.”

³⁹ Yahudiyane mon yi kata

* 10:34: Yaburin 82.6

Yesu suxu feen na, koni a yi a ba e yii.

⁴⁰ Yesu mən yi xεtε Yurudεn kidi ma, Yoni yi marafuun tima dεnaxan yi igeni a fɔlɔni. A sa lu na. ⁴¹ Muxu wuyaxi yi fa a fεma, e naxa, “Yoni mi kabanako fe liga, koni a falan naxanye birin tixi xεmɛni ito a fe yi, ɲɔndin nan ne ra.” ⁴² Muxu wuyaxi yi dεnkeleya a ma mɛnni.

11

Lasarusi faxa fena

¹ Xεmɛna nde yi furaxi, naxan yi xili Lasarusi Betani kaana, Mariyama nun a tada ɲaxalanmana, Marata yi dɔxi taan naxan yi. ² Mariyama findi ɲaxanla nan na naxan latikɔnɔnna sa Marigin sanne ma, a yi e masugusugu a xun sεxεne ra, na ngaxakedenna Lasarusi nan yi furaxi. ³ Nanara, a tadane yi xεraan nasiga Yesu ma, e naxa, “Marigina, i xɔyin bata fura.” ⁴ Yesu to na mε, a naxa, “Saya fure mi a ra. Ito ligaxi nεn alogo Ala xa binya. Alaa Dii Xεmɛn binyama nεn fureni ito xɔn ma.”

⁵ Marata nun a xunyen ɲaxalanmaan nun Lasarusi yi rafan Yesu ma han! ⁶ Anu, a to a mε fa fala a Lasarusi furaxi, a yi dεnaxan yi, a mən yi xii firin ti mɛnni. ⁷ Na xanbi ra, a yi a fala a xarandiine xa, a naxa, “En xεtε Yudaya yamanani.” ⁸ A xarandiine yi a fala a xa, e naxa, “Karamɔxɔ, a munma bu singen Yahudiyane yi waxi i magɔlɔn feni, i mən

waxi xεtε feni mɛnna nin ba?” ⁹ Yesu yi e yabi, a naxa, “Yanyin birin na, kεnɛnna mi na ba? Naxan na sigan ti yanyin na, na mi dagalanma ayi amasɔtɔ a dunuɲa kεnɛnna toma. ¹⁰ Koni xa muxun sigan ti kɔεen na, a dagalanma ayi nεn amasɔtɔ kεnɛnna mi na.” ¹¹ Yesu to na fala, a naxa, “En xɔyin Lasarusi xiin nεn, koni n xa sa a raxulun.” ¹² A xarandiine yi a fala a xa, e naxa, “Marigina, xa a xiin nεn, a kεndeyama nεn.” ¹³ Koni Yesu yi Lasarusi faxa feen nan ma fe falama nun. A xarandiine yi mirixi a ma, a xixɔnla nan tun yi a ma. ¹⁴ Nanara, Yesu yi falan makεnεn e xa, a naxa, “Lasarusi faxaxin nan a ra. ¹⁵ Koni n bata sεwa ε tan ma fe ra bayo n mi yi a fεma nun, alogo ε xa dεnkeleya. En siga a fεma.” ¹⁶ Nayi, Tomasi, naxan yi xili a “Gulunna,” na yi a fala xarandiin bonne xa, a naxa, “En fan xa siga, alogo en birin xa sa faxa!”

Yesu nan nii rakisin fima

¹⁷ Yesu to fa, a yi a kolon a Lasarusi maluxunna bata yi xii naanin ti. ¹⁸ Betani nun Yerusalen taan yi tagi so, fɔ kilo saxan ɲɔxɔn. ¹⁹ Yahudiya wuyaxi bata yi fa nun Marata nun Mariyama xunye xεmɛmaan saya xɔntɔnna tideni e ma.

²⁰ Marata to a mε, a Yesu fama, a yi siga a ralandeni koni Mariyama yi lu banxini. ²¹ Marata yi a fala Yesu xa, a naxa, “N Marigina, xa i yi be nun, n xunyen mi yi faxe

nun! ²² Koni n na a kolon, hali iki, i na Ala maxandi fefe ra, a na ligama i xa nen.” ²³ Yesu yi a fala a xa, a naxa, “I xunyɛn mɔn kelima nen sayani.” ²⁴ Marata yi a yabi, a naxa, “N na a kolon a kelima nen sayani dunuɓa raɓanni.” ²⁵ Yesu yi a fala a xa, a naxa, “N tan nan marakeli tiin na sayani e nun nii rakisɩn na. Naxan na denkeleya n tan ma, hali a faxesa, a nii rakisɩn sɔtɔma nen.” ²⁶ Naxan na lu a nii ra a denkeleya n ma, na mi faxe mume! I laxi ito ra ba?” ²⁷ Marata yi a yabi, a naxa, “Ɔn Marigina, n laxi a ra fa fala Alaa Muxu Sugandixin nan i tan na, Alaa Dii Xɛmena, naxan yi fama dunuɓa yi nun.”

²⁸ Marata na fala xanbini, a xete, a yi a xunyɛn Mariyama xili wundoni, a yi a fala a xa, a naxa, “Karamɔxɔ be yi, a i xilima.” ²⁹ Mariyama na me waxatin naxan yi, a yi keli mafuren, a sa a ralan. ³⁰ Yesu munma yi taan li nun, Marata a li denaxan yi, a yi menna nin nun. ³¹ Yahudiyɩn naxanye siga Mariyama xɔntɔndeni, ne a to waxatin naxan yi Mariyama bata keli mafuren, a mini, e yi bira a fɔxɔ ra. E yengi yi a ma, a sigan gaburun deen nan na wugadeni.

³² Mariyama Yesu feman li waxatin naxan yi, a yi a to, a yi a xinbi sin a bun ma, a naxa, “Marigina, xa i yi be nun, n xunyɛn mi yi faxe nun!” ³³ Yesu yi a to, a wugama, Yahudiyɩn nax-

anye fan yi a fɔxɔ ra, ne fan yi wugama, na yi a niin sunu han! ³⁴ A yi e maxodin, a naxa, “Ɔ a maluxunxi minɛn yi?” E yi a yabi, e naxa, “Marigina, fa a mato.”

³⁵ Yesu yi wuga. ³⁶ Na ma, Yahudiyane naxa, “A bata a xanu kii naxan yi, ɛ na mato!” ³⁷ Koni nde naxa, “Ito xa mi danxutɔɔn yeɛn nabi ba? A mi yi a ligɛ nun, Lasarusi nama faxesa ba?”

Lasarusi rakeli fena sayani

³⁸ Yesu bɔɓɛn yi sunuxi, a siga gaburun deen na. Faranna nan yi a ra nun, gemɛn saxi a deen na. ³⁹ Yesu yi e yamari, a naxa, “Ɔ gemɛn ba a de ra!” Faxesa muxun tadan ɓaxalanmaan Marata yi a fala a xa, a naxa, “Marigina, a xirin nan fa minima iki amasɔtɔ a maluxunna bata soɓe naanin ti.” ⁴⁰ Yesu yi a fala a xa, a naxa, “N mi yi a fala i xa nun fa fala xa i denkeleyaxi, i Alaa binyen toma nen?” ⁴¹ Nayi, e gemɛn ba na. Yesu yi a yeɛ rate kore, a yi Ala maxandi, a naxa, “N Fafe, n barikan birama i xa amasɔtɔ i bata n xuiin me.” ⁴² N na a kolon fa fala i n xuiin mema waxatin birin. Koni n ni ito falama muxuni itoe nan ma fe ra naxanye tixi be, alogo e xa la a ra fa fala a i tan nan n xexi.” ⁴³ A to na fala, a yi a xuini te, a naxa, “Lasarusi, mini!” ⁴⁴ Faxesa muxun yi keli gaburun kui, a sanna nun a yiine raxidixi kasangenna ra, a xunna fan mafilinxi kasangenni. Yesu yi a fala e

xa, a naxa, “Ɛ a mafulun, Ɛ a lu, a xa siga.”

E wundo fena Yesu xili ma Matiyu 26.1-5, Maraka 14.1-2, Luka 22.1-2

⁴⁵ Nanara, Yahudiyani naxanye yi na Mariyama xontɔndeni, Yesu feen naxan liga, e to na to, e wuyaxi yi denkeleya a ma. ⁴⁶ Koni nde yi siga Farisi muxune fema. Yesu feen naxan ligaxi, e sa na fala e xa.

⁴⁷ Nanara, saraxarali kuntigine nun Farisi muxune yi kitisa yamaan xili bode toni, e naxa, “En nanfe ligama? Xɛmeni ito kabanako fe wuyaxi ligama!” ⁴⁸ Xa en na a lu iki, muxune birin denkeleyama a ma nen. Romi kuntigine kelima nen, e yi en ma yire sarijanxin kala e nun en siyaan birin!”* ⁴⁹ E tan nde keden nan yi xili Kayafa, naxan yi Saraxarali Kuntigi Singen na nun na jɛɛn na, a yi a fala, a naxa, “Ɛ mi fefe kolon!” ⁵⁰ Ɛ mi a kolon ba, fa fala a fisa muxu kedenna xa faxa yamaan xa benun siyaan birin xa halagi?” ⁵¹ Anu, a mi na falaxi a yetɛ ma. Kayafa to yi saraxarali kuntigiyani nun na jɛɛn na, a waliyiya falan nan tixi na ra fa fala Yesu xa faxa Yahudiyane siyaan xa. ⁵² Koni na siyaan

gbansanna xa mi a ra fɔ Ala diin naxanye xuyaxi ayi, a yi ne findi yama kedenna ra. ⁵³ Nba, fɔlɔ na waxatin ma, Yahudiya kuntigine yi Yesu faxa feni tɔn. ⁵⁴ Nanara, Yesu mi fa a masiga ti Yudaya yamanani kenenni sɔnɔn koni a keli, a siga taana nde yi tonbonna dexɔn ma, denaxan xili Efirami. E nun a xarandiine yi lu na yi.

⁵⁵ Yahudiyane sanla, Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla† bata yi maso. Muxu wuyaxi yi keli na yamanani siga Yerusalɛn taani alogo e xa sa e yetɛ rasarijan benun sanla xa a li. ⁵⁶ E yi lu Yesu fenjɛ. E yi malanxi Ala Batu Banxini waxatin naxan yi, e yi lu e bode maxɔdinjɛ, e naxa, “Ɛ mirixi nanse ma? A mi fe sanli ba?” ⁵⁷ Saraxarali kuntigine nun Farisi muxune bata yi yamarin fi, e naxa, xa naxan Yesu yire kolon, a xa a yire ba alogo e xa sa a suxu.

12

Latikɔnɔnna sa fena Yesu ma Matiyu 26.6-13, Maraka 14.3-9

¹ A bata yi lu soge sennin benun Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla xa a li, Yesu yi siga Betani taani, Lasarusi yi dɔxi denaxan yi, Yesu naxan

* **11:48:** Yesu a waxatini, Romi kaane Isirayila yamanan suxu nen yɛngeni. Nayi, xa Yerusalɛn taani maxa jaxi ra, Romi kaane yi na yatema nen muruten na nun, e fa yɛngɛn so, e taan yirene kala. Na nan gaxu yi Isirayila kaane ma. † **11:55:** Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla: Musaa waxatini, Ala fitina feen nafa nen Firawona yamaan ma, malekan yi fa e dii singene birin faxa kɔɛ kedenna ra. Koni, Isirayila kaane yi saraxa wunla xuya e banxine de wudine ma, saya malekan yi dangu e xun ma. Na feen sanla ni ito ra. A mato Xɔɔyaan 12.1-13 kui.

nakeli sayani. ² E yi donseen nafala a xa na yi. Lasarusi yi dɔxi Yesu fema a dɛgedeni, Marata yi walima e xa. ³ Nba, Mariyama yi latikɔnɔnna sare xɔdɛxɛn litiri tagi tongo, naxan xili naradi, a yi a sa Yesu sanne ma. A yi e masugusugu a xunseɛxɛn na. Latikɔnɔnna xirin yi banxin suxu. ⁴ Yudasi Isakariyoti, Yesu a xarandiina nde naxan yi a yanfama, a a so yiini, na yi a fala, a naxa, ⁵ “Nanfera latikɔnɔnni ito mi matixi gbeti gbanan kemɛ saxan na, a so yiigelitɔne yii?” ⁶ A mi na falaxi fa fala a xaminxi yiigelitɔne fe ra, koni bayo mujaden nan yi a tan na nun. Gbeti benbenla yi ramaraxi a tan nan yii. A yi na gbetina nde donma nun. ⁷ Koni Yesu naxa, “Fata a ra! A ito maraxi n binbin maluxun lɔxɔn nan yeɛ ra. ⁸ Yiigelitɔne ɛ fema waxatin birin koni n tan mi luma ɛ fema waxatin birin.”

E yi Lasarusi fan faxa feni tɔn

⁹ Yahudiya wuyaxi yi a mɛ, a Yesu na yi. E yi siga Yesu nun Lasarusi fan matodeni Yesu naxan nakeli sayani. ¹⁰ Na ma, saraxarali kuntigine yi Lasarusi fan faxa feni tɔn. ¹¹ Amasɔtɔ Yahudiya wuyaxi yi xɛtɛma e fɔxɔ ra, e yi denkeleya Yesu ma Lasarusi a fe ra.

*Yesu yi so Yerusalɛn taani
Matiyu 21.1-11, Maraka
11.1-11, Luka 19.28-40*

¹² Na xɔtɔn bode, yama gbeen naxan yi faxi sanli, ne yi a mɛ, a Yesu fama

Yerusalɛn taani. ¹³ Nanara, e sa tugu yiine masɛge, e sa a ralan, e sɔnxɔ, e naxa, “Ala tantun! Naxan fama Marigin xinli, Ala xa na baraka! Ala xa Isirayila Mangan baraka!” ¹⁴ Yesu yi sofanla to, a dɔxɔ a fari alo a seɓexi Kitabuni kii naxan yi, a naxa,

¹⁵ “Siyon kaane, ɛ nama gaxu! A mato, ɛ mangan fama.

A dɔxi sofali diin fari.”*

¹⁶ A xarandiine mi yi na birin famuxi singen, koni Yesu binya waxatin naxan yi, nayi e yi a kolon a na feene yi seɓexi a tan nan ma fe ra, a e tan yeɛɛn bata yi na liga a xa.

¹⁷ Yamaan naxan yi Yesu fema a Lasarusi xili gaburun na waxatin naxan yi, a yi a rakeli sayani, ne birin yi lu na seren bɛ. ¹⁸ Nanara, yamaan yi siga a ralandeni amasɔtɔ e bata a mɛ Yesu kabanako feen naxan ligaxi. ¹⁹ Farisi muxune yi a fala e bode xa, e naxa, “E mi a to, en katan naxan tima, a munanfan yo mi en ma! A mato, dunuɗa muxune birin biraxi a fɔxɔ ra!”

Girɛkina ndee yi Yesu fen

²⁰ Girɛkina ndee bata yi siga sanli Ala batudeni. ²¹ E fa Filipi fema naxan yi kelixi Betasada taani Galile yamanani, e yi maxɔdinna ti, e naxa, “Nxu Fafe, nxu waxi a xɔn ma, nxu xa Yesu to.” ²² Filipi yi sa a fala Andire xa, e firinna birin yi siga, e sa a fala Yesu xa.

²³ Yesu yi e yabi, a naxa, “Muxuna Dii Xɛmɛn binya

* 12:15: Sakari 9.9

waxatin bata a li. ²⁴ N xa jɔndin fala ε xa, fanni sansi kεsεn mi bira bɔxɔni a yεε maluxun, a mi wuyε ayi. Koni xa a yεε maluxun, a solima nεn, a wuya ayi. ²⁵ Muxu yo niin nafan a ma, a bɔnɔma a yi nεn, koni muxu yo a mε a niin na dunuɔa ito yi, na a ramarama nεn habadan nii rakisini. ²⁶ Muxu yo waxi a xɔn ma, a xa wanla kε n xa fɔ a xa bira n fɔxɔ ra nεn. Nayi, n dεnaxan yi, n ma walikεεn fan luma nεn mɛnni. Muxu yo wanla kεma n xa, n Fafe Ala na binyama nεn.”

Yesu yi a faxa feen fala

²⁷ Yesu naxa, “N bɔɔn tɔɔxi na a ra iki. N nanfe falama? N xa a fala ba, fa fala, ‘N Fafe, i nama tin waxatini ito xa n li?’ Anu, n faxi na nan ma. ²⁸ N Fafe, i xinla binya!” Nayi, fala xuiin yi keli kore naxan a fala, a naxa, “N bata a binya, n mɔn a binyama nεn.” ²⁹ Yamaan naxan yi tixi na, ne yi fala xuiin mε, e naxa, “Galanna bata a xui ramini!” Ndee naxa, “Malekan bata falan ti a xa!” ³⁰ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “Fala xuini ito mi minixi n tan ma fe ra, fɔ ε tan ma fe ra. ³¹ Dunuɔa kitin bolon waxatin bata a li iki. Ala dunuɔani ito kuntigi jaxin kedima nεn iki. ³² N na yite† bɔxɔn ma waxatin naxan yi, n muxune birin mabandunma nεn n ma.” ³³ A ito falaxi nεn alogo a xa a faxa kiin yita e ra. ³⁴ Yamaan yi a yabi, e naxa, “Nxu bata a

kolon Sariya Kitabun xɔn, a Alaa Muxu Sugandixin luma nεn habadan. I tan a falama nanfera fa fala a Muxuna Dii Xεmɛni tema nεn? Nde Muxuna Dii Xεmɛni ito ra?” ³⁵ Yesu yi e yabi, a naxa, “Kεnenna kanna mɔn ε yε sin-gen waxatidi tun. Kεnenna ε tagi waxatin naxan yi ε sigan ti, alogo dimin nama so ε ma. Bayo naxan dimini, na mi a sigaden kolon. ³⁶ Kεnenna kanna ε tagi waxatin naxan yi, ε dεnkeleya a ma, alogo ε xa findi kεnenna muxune ra.” Yesu ito fala e xa waxatin naxan yi, a yi siga, a a luxun e ma.

Yahudiyane mi tin dεnkeleye

³⁷ Hali a to kabanako fe wuyaxi liga e yεε xɔri, e mi la a ra. ³⁸ Na liga nεn alogo Nabi Esayi fala xuiin xa kamali, a naxa, “Marigina, nde laxi nxɔ falan na? Marigina a sɛnbɛn makεnεn nde xa?”†

³⁹ Nanara, e mi yi nɔε dεnkeleye bayo Esayi mɔn naxa,

⁴⁰ “A bata e yεεn danxu,

a yi e bɔɔn xɔdɔxɔ ayi, alogo e yεεne nama toon ti, e xaxinla nama feene famu, a e nama maxεtε,

Ala yi e rakεndεya.”§

⁴¹ Esayi na falaxi nεn, bayo a bata yi Yesu a binyen to, a yi a tan nan ma fe falama.

⁴² Anu, hali yamaan kuntigine yε, muxu wuyaxi dεnkeleya nεn Yesu ma. Koni e mi yi tinma a fale Farisi

† 12:32: Yesu yite nεn a yelin xanbini gbangbanjε wudin ma. A mɔn yi te ariyanna yi. Yesu falan tima na fe firinna nan ma. A mato Yoni 3.14 kui. † 12:38:

Esayi 53.1 § 12:40: Esayi 6.9-10

muxune fe ra alogo e nama e ramini salideni. ⁴³ A rafan e ma muxune xa e binya benun Ala xa e binya.

Kitisana

⁴⁴ Yesu yi a xuini te, a naxa, “Naxan na denkeleya n ma, a mi denkeleyaxi n tan xan tun ma fo naxan n xexi. ⁴⁵ Muxu yo n to, na bata n xe muxun fan to. ⁴⁶ N bata fa dunuɓa yi alo kenenna kanna. Naxan na denkeleya n ma, na mi luyɛ dimini. ⁴⁷ Muxu yo n ma falan me, a mi a suxu, n tan xa mi a yalagima. Amasoto n mi faxi dunuɓa muxune yalagideni, fo e rakisideni. ⁴⁸ Naxan na a me n na, a mi tin n ma falane suxe. N ma falan na kanna yalagima nen loxo donxeni. ⁴⁹ Amasoto n mi falan tima n yete xan ma fe ra fo n Fafe Ala naxan n xexi. Na nan n ma fala tixine yamarima n ma. ⁵⁰ N na a kolon fa fala a yamarin findima nen habadan nii rakisin na. N falan tiin nen alo n Fafe Ala a yamarixi n ma kii naxan yi.”

13

Yesu yi a xarandiine sanne maxa

¹ Nba, na xoton bode, Halagi Tiin Dangu Loxon Sanla nan yi a ra. Yesu yi a kolon fa fala a keli waxatin bata a li dunuɓa yi, siga a Fafe Ala konni. A gbee muxun naxanye yi dunuɓa yi, a yi ne xanu waxatin birin, a yi e xanu han a rapanna.

² E yi e degema waxatin naxan yi, Yinna Manga Setana bata yi yelin soe Simon ma dii xemen Yudasi

Isakariyoti bɔɓeni a xa Yesu yanfa, a a so yiini. ³ Yesu yi a kolon fa fala Fafe Ala bata feen birin sa a senbeni. A yi a kolon fa fala a fataxi Ala nan na, a mon sigama Ala nan ma. ⁴ Nanara, e to yi e degema, a yi keli, a yi a doma gbeen ba a ma, a dugin xidi a tagi. ⁵ Na xanbi ra, a yi igen sa ige sa seen kui, a yi folo a xarandiine sanne maxe. Dugin naxan yi xidixi a tagi, a yi e sanne masugusugu na ra. ⁶ A yi fa Simon Piyeri fema, na yi a fala a xa, a naxa, “Marigina, i tan nan n sanna maxama ba?”

⁷ Yesu yi a yabi, a naxa, “I mi a kolon n naxan ligama iki, koni i fama a kolondenin nen.” ⁸ Piyeri yi a fala, a naxa, “I tan mi n sanna maxe mumɛ!” Yesu yi a yabi a naxa, “Xa n mi i sanna maxa, i mi finde n ma xarandiin na.” ⁹ Simon Piyeri yi a yabi, a naxa, “Marigina, i nama n sanna gbansanna maxa nayi, koni e nun n yiine nun n xunna!” ¹⁰ Yesu yi a yabi, a naxa, “Naxan bata a gbindin maxa, na mako mi fa a maxan ma fo a sanne, bayo a sarijan. E fan sarijan, koni e birin mi a ra.” ¹¹ Yesu yi a yanfa muxun kolon. Nanara, a yi a fala, a naxa, “E birin mi sarijan.”

¹² Yesu yelin e sanne maxe waxatin naxan yi, a yi a doma gbeen nagodo a ma, a mon yi sa doxo a funfuni. A yi e maxodin, a naxa, “N naxan ligaxi ito ra, e na famunxi ba? ¹³ E n tan xilima fa

fala ‘Karaməxə’ e nun ‘Marigina.’ Na falan lanxi amasəto na nan n tan na. ¹⁴ Xa n tan ε Marigin nun ε karaməxən bata ε sanne maxa, ε tan fan xa ε bode sanne maxa. ¹⁵ N misaala yitaxi ε ra nən, alogo ε xa a liga alo n na a ligaxi kii naxan yi. ¹⁶ N xa jəndin fala ε xa, konyin mi gbo a kanna xa, xeraan mi gbo a xε muxun xa. ¹⁷ E bata feni itoe kolon iki, sewana ε xa, xa ε lu na ligε!”

¹⁸ “N mi falan tima ε birin ma fe ra. N bata naxanye sugandi, n ne kolon. Koni fə Kitabun fala xuiin xa raka-mali nən, a naxa, ‘Nxu nun naxan donseen donma nxu bode xən, na bata keli n xili ma.’* ¹⁹ N ni ito falama ε xa iki benun a xa liga. Nayi, a na liga waxatin naxan yi, ε lama a ra nən, fa fala, ‘N tan nan a ra, naxan na yi.’ †”

²⁰ “N xa jəndin fala ε xa. Naxan na n ma xerani suxu, na bata n fan yisuxu. Naxan na n tan yisuxu, na kanna bata Ala yisuxu naxan n xεxi.”

Yudasi Yesu yanfama nən

Matiyu 26.20-25, Maraka 14.17-21, Luka 22.21-23

²¹ Yesu ito fala waxatin naxan yi, a niin yi sunu! A yi sereya falani ito ti, a naxa, “N xa jəndin fala ε xa, ε tan nde keden n yanfama nən, a n so yiini yati!” ²² A xarandiine yi e bode mato, e mi yi a kolon a yi muxun naxan ma.

²³ Yesu a xarandii keden yi na, a yi naxan xanuxi kati, na yi dəxi a dεxən ma. ²⁴ Simən Piyeri yi a yiin maliga na xa, a naxa, “A maxədin, a nde a fe falama.” ²⁵ Na xarandiin yi a maso Yesu ra, a yi a maxədin, a naxa, “N Marigina, nde na ra?” ²⁶ Yesu yi a yabi, a naxa, “N na donseen sin sabini, n na a so naxan yii, na kanna nan a ra.” Awa, a donseen sin sabini, a yi a so Simən ma dii xεmən Yudasi Isakariyoti yii. ²⁷ Yudasi donseen nasuxina, Setana yi so a yi sa! Yesu yi a fala a xa, a naxa, “I naxan ligama, na liga mafuren.” ²⁸ Yesu naxan fala a xa, bonna naxanye yi dəxi e dεgedeni, ne sese mi yi na famunxi. ²⁹ Bayo Yudasi nan yi e gbetin marama, ndee yengi yi lu a ma, a Yesu bata a fala a xa, a xa sa sena ndee sara sanla fe ra. Hanma a xa sa sena nde so yiigelitəne yii. ³⁰ Yudasi yi na donseen nasuxu, a mini na sa! Kəεn nan yi a ra.

Sariya nənəna fe

³¹ Yudasi siga waxatin naxan yi, Yesu naxa, “Iki, n tan Muxuna Dii Xεmənə binyen bata makənən, Alaa binyen fan bata makənən n barakani. ³² Xa Alaa binyen bata makənən n tan barakani, Ala yetəna n tan Muxuna Dii Xεmənə binyen makənənma nən mafuren!”

* **13:18:** Yaburin 41.10 † **13:19:** A seβexi Xəɾəyaan 3.14 kui fa fala Ala xinla yetεen findixi na falan nan na bayo Ala naxa mənni, “N tan na a ra, Ala naxan na yi.” Ala mən naxa mənni fa fala a yetεen xili nən “N Na Yi.” Nayi, Yesu a falani ito bunna nən fa fala Yesu findixi Alaa falan nan na, falan naxan findixi Ala ra. Na feen mən seβexi Yoni 1.1 kui.

³³ “N ma diine, n mi buma ε fema sɔnɔn. E n fenma nen, koni n naxan fala Yahudiyane xa, n na nan falama ε fan xa, n naxa, ‘N sigama yiren naxan yi, ε mi nɔe sigε na yi.’ ³⁴ N yamari nenɛn nan soma ε yi, ε bode xanu. E ε bode xanu alo n na ε xanuxi kii naxan yi. ³⁵ E na ε bode xanu, muxune birin ε kolonma n ma xarandiine ra na nan xɔn.”

Yesu yi Piyeri rakolon

Matiyu 26.31-35, Maraka 14.27-31, Luka 22.31-34

³⁶ Simɔn Piyeri yi a maxɔdin, a naxa, “Marigina, i sigan minen yi?” Yesu yi a yabi, a naxa, “N sigama denaxan yi, i mi nɔe sigε n fɔxɔ ra mɛnni iki, koni i sigama n fɔxɔ ra nen waxati famatɔni.” ³⁷ Piyeri yi a maxɔdin, a naxa, “Marigina, nanfera, n mi nɔe bire i fɔxɔ ra iki? N faxε nen i ya fe ra!” ³⁸ Yesu yi a yabi, a naxa, “I faxε n ma fe ra ba? N xa nɔndin fala i xa, benun dontonne xa wuga waxatin naxan yi, i ya falama nen dɔxɔna ma saxan fa fala i mi n kolon.”

14

Kiraan nan Yesu ra

¹ Yesu yi a fala e xa, a naxa, “E bɔnen nama tɔrɔ, ε denkeleya Ala ma, ε denkeleya n tan fan ma. ² Banxi wuyaxi n Fafe Ala konni. Xa a mi yi na kiini, n yi a falama ε xa nen nun. N sigama n xa sa yirena nde yitɔn ε xa na yi. ³ N na sa yirena nde yitɔn ε xa, n mɔn fama nen, n yi siga ε ra n yii alogo n denaxan yi, ε fan yi sa

lu mɛnni. ⁴ N sigan denaxan yi, ε mɛn kiraan kolon.”

⁵ Tomasi yi a fala a xa, a naxa, “Marigina, nxu mi i sigaden kolon, nxu na kiraan kolonma di?” ⁶ Yesu yi a yabi, a naxa, “Kiraan nan n tan na, e nun nɔndina e nun nii rakisina. Muxu yo mi sigε n Fafe Ala ma n tan ma sabuyaana xanbi. ⁷ Xa ε n tan kolon, ε n Fafe fan kolonma nen. To xanbi ra, ε bata a kolon, ε bata a to.”

⁸ Filipi yi a fala a xa, a naxa, “Marigina, Fafe Ala yita nxu ra, na nan nxu wasama.” ⁹ Yesu yi a yabi, a naxa, “Filipi, en bata bu en bode fema kati! Han to, i mi n kolon? Muxu yo na n to, na kanna bata Fafe Ala to. I tan a falama nanfera fa fala a n xa Fafe Ala yita ε ra? ¹⁰ Filipi, i mi laxi a ra ba, fa fala n Fafe Ala yi, Fafe Ala n fan yi? N falan naxanye tima ε xa, n gbee mi ne ra. Koni n Fafe Ala naxan luma n tan yi, na nan a wanla kema. ¹¹ E denkeleya a ma fa fala n Fafe Ala yi, Fafe Ala n fan yi. Hanma ε denkeleya kabanako fe wanli itoe xɔn.”

¹² “N xa nɔndin fala ε xa, naxan na denkeleya n ma, na feene ligama nen alo n naxanye ligama. A yetɛn feene ligama nen naxanye gbo itoe xa, amasɔtɔ n sigama n Fafe Ala fema. ¹³ E na Ala maxandi fefe ra n tan xinli, n na ligama ε xa nen alogo n Fafe Alaa binyen xa mayita a Dii Xemɛn barakani. ¹⁴ Xa ε n xandi fefe

ra n xinli, n na ligama ε xa nεn.*”

Alaa Nii Sarijanxin fa fena

15 “Xa ε n xanuxi, ε n ma yamarine suxu. 16 N Fafe Ala maxandima nεn, a yi Mali Ti gbete so ε yii naxan luma ε fema habadan. 17 Alaa Nii Sarijanxin nan a ra, jɔndin kanna. Dunuja muxune mi nɔe na sɔte amasɔto e mi nɔe a toε, e mi a kolonje. Koni ε tan a kolon amasɔto a luma nεn ε fema, a mɔn yi lu ε yi. 18 N mi ε luyε alo kiridine, n mɔn fama nεn ε fema. 19 Ndedi nan fa luxi, dunuja muxune mi fa n toma sɔnɔn koni ε tan n toma nεn. Bayo n tan bata niin kisin sɔto, ε fan nii rakisin sɔto ma nεn. 20 Na waxatin na a li, ε a kolonma nεn, a n Fafe Ala yi, ε tan fan n tan yi alo n tan ε yi kii naxan yi. 21 Muxu yo n ma yamarine sɔto, a yi e suxu, na nan bata n xanu. Muxu yo n xanu, n Fafe Ala fan na kanna xanuma nεn, n tan fan yi a xanu, n yi n yete yita a ra.”

22 Yudasi bonna, Yudasi Isakariyoti mi naxan na, na yi a fala, a naxa, “Marigina, nanfera i lan i xa i yete yita nxu ra, koni i mi i yete yite dunuja muxune ra?” 23 Yesu yi a yabi, a naxa, “Muxu yo n xanu, na n ma falan suxuma nεn. N Fafe Ala fan yi a xanu, n tan nun n Fafe Ala yi siga a fema, nxu yi nxu konni tɔn a fema. 24 Muxu yo mi n xanu, na mi n ma falan suxe. E bata falan naxan mε, n gbee fala

mi na ra. N Fafe Ala naxan n xεxi, na nan gbee na ra.”

25 “N to yi ε fema, nanara, n falani itoe ti ε xa. 26 Koni Mali Tiina, Alaa Nii Sarijanxina, Fafe Ala naxan nafama ε ma n xinli, na ε xaranma nεn feen birin ma. N feen naxan birin falaxi ε xa, a ne birin nabirama nεn ε ma.”

27 “N bata bɔje xunbenla lu ε yi. N bata n ma bɔje xunbenla fi ε ma. N mi a fixi ε ma alo dunuja kiin tima kii naxan yi. E bɔjen nama tɔto, ε nama gaxu. 28 E bata n ma falan mε, n naxa, ‘N sigama koni n mɔn fama ε fema nεn.’ Xa ε yi n xanuxi, ε yi sewama nεn n siga feen na n Fafe Ala konni amasɔto a gbo n tan xa. 29 N feni itoe falama ε xa nεn iki benun a xa liga. Nanara, a na liga waxatin naxan yi, ε denkeleyama nεn. 30 N mi fa buma falan tiyε ε fema sɔnɔn, amasɔto dunuja ito kuntigi jaxin fama. Sese mi a ra n tan yi. 31 Koni dunuja xa a kolon fa fala n bata n Fafe Ala xanu. Nanara, n feen birin ligama alo a n yamarixi kii naxan yi. E keli, ε fa, en siga.”

15

Jɔndin binla nan Yesu ra

1 Yesu yi a fala, a naxa, “N tan nan jɔndin binla ra alo wudin binla. N Fafe Ala nan nakɔn kanna ra. 2 Wudi yiin naxanye birin n tan wudi binla ma, xa na naxanye mi bogi, Fafe Ala ne bama nεn n ma. Naxanye birin bogima, a ne rasarijanma nεn alogo e mɔn xa bogi dangu a singen

* 14:14: Ala maxandi feni ito mɔn sebexi Yoni 15.16 nun 16.23-26 nun 15.7 kui.

na. ³ N falan naxan tixi ε xa, na bata ε sarijan iki. ⁴ E lu n tan yi, n fan yi lu ε yi. Wudi yiin mi nεe boge a yete ra, xa a mi a binla ma. E fan na kii nin, xa ε mi lu n tan yi. ⁵ N tan nan wudin binla ra, a yiine nan ε tan na. Naxan na lu n tan yi, n tan fan luma nen na kanni, a yi bogi wuyaxi ti a kewanli.* Amasoto ε mi nεe sese lige n tan xanbi. ⁶ Xa muxun naxan mi lu n tan yi, na rawolima ayi nen alo wudi yiina, a xara. Na wudi yii sifane malanma nen, e sa teeni, e gan. ⁷ Xa ε lu n tan yi, n ma falan yi lu ε yi, ε na n xandi sese yi, ε na sotoma nen. ⁸ E na findi n ma xarandine ra, ε yi bogi wuyaxi ti ε kewanli, na nan n Fafe Alaa binyen makenenma.”

⁹ “N Fafe Ala n xanuxi kii naxan yi, n fan bata ε xanu na kiini. E lu n ma xanuntenyani. ¹⁰ Xa ε n ma yamarine suxu, ε luma nen n ma xanuntenyani alo n fan n Fafe Alaa yamarin suxi kii naxan yi, n lu a xanuntenyani. ¹¹ N ni ito falaxi ε xa nen alogo n ma sewan xa lu ε yi, ε sewan yi defe.”

¹² “N ma yamarin nan ito ra, ε bode xanu alo n na ε xanuxi kii naxan yi. ¹³ Xanuntenyaan mi muxu yo yi dangu ito ra fa fala a xa faxa a xoyine fe ra. ¹⁴ Xa ε n ma yamarine suxu, n xoyine nan ε tan na. ¹⁵ N mi fa a falama ε ma sɔnɔn fa fala walikene amasoto walikεen mi a kolon a kuntigin naxan

ligama. Koni n fa ε xili bama nen, ‘n xoyine’ amasoto n naxan birin mexi n Fafe Alaa ra, n bata na yeba ε xa. ¹⁶ E tan mi n sugandixi koni n tan bata ε sugandi, n yi ε ti a ra a ε xa siga, ε sa bogi wuyaxi ti ε kewanle xɔn, bogin naxanye luma a ra habadan alogo ε na fefe maxandi n xinli, n Fafe Alaa xa na fi ε ma. ¹⁷ N ma yamarin nan ito ra, ε bode xanu.”

Dunuja muxune ε rapaxuma nen

¹⁸ “Xa dunuja muxune ε rapaxu, ε xaxili lu a xɔn ma fa fala a e n singe nan rapaxu. ¹⁹ Xa dunuja muxun nan yi ε tan na nun, dunuja muxune yi ε xanuma nen alo e kon kaane. Koni n bata ε sugandi keli dunuja muxune tagi. E gbee mi fa ε tan na. Na nan a ligaxi dunuja muxune ε rapaxuxi. ²⁰ N naxan falaxi ε xa, ε xaxili lu na xɔn ma, n naxa, ‘Konyin mi gbo a kanna xa.’ Xa e bata n tan besenxɔnya, e ε fan besenxɔnyama nen. Xa e bata n ma falan suxu, e ε fan gbeen suxuma nen. ²¹ Koni e ito birin ligama ε ra nen amasoto n gbeen nan ε tan na, bayo e mi n xe muxun kolon. ²² Xa n mi yi fa nun, n fa falan ti e xa, e mi yi yatema yulubi tongone ra nun. Koni iki, mawuga yo mi fa e xa yulubina fe ra sɔnɔn. ²³ Muxu yo n tan rapaxu, na kanna bata n Fafe Alaa fan rapaxu. ²⁴ Xa n mi yi kabanako fe wanle ke e

* 15:5: Wudi fajin bogi fajin nan tima. Adamadi fajin fan kewali fajin nan ligama. Na luxi nen alo wudin nun a bogina. Na feen mon sebexi Galati 5.22 kui.

tagi nun, muxu gbete munma yi naxanye liga singen, e mi yi yatɛn yulubi tongone ra nun. Koni iki, n naxan ligaxi, e bata na to. Hali na, e n tan nun n Fafe Ala rapaxuxi. ²⁵ Koni naxan sebexi e Sariya Kitabun kui, fɔ na xa kamali nɛn, a naxa, 'E bata n tan rapaxu fuuni.'† "

²⁶ "Mali Tiin na fa, n naxan nafama sa keli Fafe Ala fema, Alaa Nii Sarijanxina, jɔndin kannna, na n ma fe sereyaan bama nɛn. ²⁷ E tan fan n ma fe sereyaan bama nɛn amasɔtɔ e yi n fɔxɔ ra nun xabu a fɔlɔni."

16

¹ "N ni ito birin falaxi e xa nɛn alogo e nama bira tantanni. ² E e kedima nɛn salide banxine yi. Nba, waxatina nde fama, xa muxu yo e faxa, na kannna a mirima nɛn fa fala a bata Alaa wanla ke. ³ E feni itoe ligama e ra nɛn amasɔtɔ e mi n tan kolon, e mi n Fafe Ala fan kolon. ⁴ Koni n bata feni itoe fala e xa. Nanara, e nɛma feni itoe ligɛ e ra waxatin naxan yi, n ma falane rabirama e ma nɛn. N munma yi feni itoe fala e xa nun a singeni amasɔtɔ n yi e fema."

Alaa Nii Sarijanxin wanla fe

⁵ "Koni iki, n sigama n xe muxun fema koni e tan sese mi n maxɔdinma fa fala, 'I sigan minɛn yi?' ⁶ Koni xabu n na a fala e xa, e bɔjɛn bata rafɔɔ. ⁷ Hali na, n xa jɔndin fala e xa, a fisa e ma n

sigama. Amasɔtɔ xa n mi sigama, Mali Tiin* mi fama e fema. Koni xa n sigama, n Mali Tiin nafama e ma nɛn. ⁸ A na fa, a dunuɔa muxune tantanna yitama e ra nɛn lan yulubin nun tinxinyaan nun Ala kiti bolonna ma. ⁹ Yulubina, amasɔtɔ e mi denkeleyaxi n tan ma. ¹⁰ Tinxinyana, amasɔtɔ n sigama n Fafe Ala konni, e mi fa n toma sɔnɔn. ¹¹ Kiti bolonna, amasɔtɔ dunuɔa kuntigi jaxin bata yelin yalage."

¹² "Fe wuyaxi n kui, n naxanye fale e xa, koni e mi xanɔe e ma iki. ¹³ Koni Alaa Nii Sarijanxina, jɔndin kannna na fa, a e tima nɛn jɔndin birin kiraan xɔn. A mi a yete sagoon xan falama. Koni a naxan mɛma, a na nan falama e xa. A yi fe famatɔne rali e ma. ¹⁴ A n tan binyama nɛn amasɔtɔ a na naxan sɔtɔ n tan yii, a na nan nalima e ma. ¹⁵ N gbeen nan n Fafe Ala yii seene birin na. Nanara, n naxa, 'Alaa Niin na naxan sɔtɔ n yii, a na nan nalima e ma.' "

Bɔjɛ rafɔɔn yi masara sewan na

¹⁶ Awa, Yesu yi a fala, a naxa, "Ndedi mɔn luxi, e mi fa n toma, koni na waxatidin na dangu e mɔn n toma nɛn."

¹⁷ A xarandiina ndee yi a fala e bode tagi, e naxa, "Ito bunna di? Fa fala, 'Ndedi mɔn luxi, e mi fa n toma, koni na waxatidin na dangu, e mɔn n toma nɛn?' A mɔn

† 15:25: Yaburin 35.19 nun 69.5 * 16:7: Mali Tiini ito findixi Alaa Nii Sarijanxin nan na. A mi nɔe finde adamadi yo ra bayo a luma nɛn denkeleya muxune bɔjɛni. Na feen sebexi Yoni 14.17 kui.

naxa, a sigama a Fafe fema.”
 18 E yi a falama, e naxa, “A nanse falama ito ra, a naxa, ‘Waxatidi?’ En mi a kolon a naxan falama.”

19 Yesu to a kolon fa fala e yi waxi a maxodin feni, a yi a fala e xa, a naxa, “N naxan falaxi e xa fa fala, ‘Ndedi mon luxi, e mi fa n toma, koni na waxatidin na dangu, e mon n toma nen’ e e bode maxodinma na nan ma ba?”

20 N xa jondin fala e xa, e wugama nen, e sunu koni dunuja muxune sewama nen. E boren naforoma nen koni e bore raforon findima nen sewan na. 21 Xa jaxanla diin barima waxatin naxan yi, a niini suxuma a ma nen kati, amasoto a waxatin nan na ra. Koni a na diin soto waxatin naxan yi, a jinanma nen a toron birin na, a sewa amasoto a bata diin soto dunuja yi. 22 E tan fan na kii nin. E boren naforoxi iki koni n mon e toma nen. E boren yi rafe sewan na. Muxu yo mi nae e sewan be e yii. 23 Na waxatin na a li, e mi n maxodinje fefe ra. N xa jondin fala e xa, e na n Fafe Ala maxandi fefe ra n tan xinli, a na fima e ma nen. 24 Han iki, e munma Ala maxandi fefe ra n xinli singen. E xandin ti, e a sotoma nen alogo e sewan xa defe.”

Yesu bata dunuja no

25 “N bata yi feni itoe fala e xa sandani. Koni waxatina nde fama, n mi fa falan tima e xa na kiini, koni n nan n Fafe a fe makenenma e xa nen na waxatini. 26 Na waxatin na a li, e Ala maxandima nen n

xinli. N mi a falama a n tan nan n Fafe maxodinma e xa. 27 Na mi a ra. Amasoto Fafe Ala bata e xanu bayo e bata n tan xanu, e bata la a ra fa fala n kelixi Ala nan ma. 28 N kelixi n Fafe Ala nan fema, n fa dunuja ito yi. Iki n kelima dunuja yi, n siga n Fafe Ala fema.”

29 A xarandiine yi a fala, e naxa, “A mato, i falan tima nxu xa kenenna nin iki, i mi fa sanda sama sonon. 30 Nxu bata a kolon iki fa fala i feen birin kolon. Nanara, i mako mi a ma a muxe xa maxodinna ti. Nayi, nxu bata la a ra fa fala i kelixi Ala nan fema.” 31 Yesu yi e yabi, a naxa, “E bata la a ra iki ba? 32 Waxatina a limaani ni i ra, a bata a li, e birin xuyama ayi nen na waxatini, e birin yi siga e konne yi. E yi n keden peen lu. Koni n keden mi a ra amasoto n Fafe Ala n fema. 33 N feni itoe falaxi e xa nen alogo e xa bore xunbenla soto n tan barakani. E toroma nen dunujani ito yi, koni e wekile! N tan bata dunuja no.”

17

Yesu yi Ala maxandi

1 Yesu yelin na fale waxatin naxan yi, a yi a yee rate kore, a naxa, “N Fafe, waxatin bata a li. I ya Dii Xemena binyen makenen alogo i ya Dii Xemen xa i binya. 2 I bata senben fi n tan ma adamadiine birin xun na, a n xa habadan nii rakisin fi muxune ma i naxanye soxi n yii. 3 Habadan nii rakisin nan ito ra, a e xa i tan Ala keden peen nan kolon e nun Yesu Alaa Muxu Sugandixina

i naxan xexi. ⁴ N bata i ya binyen makenen dunuḡa yi. I wanla naxan soxi n yii, n bata yelin na ra. ⁵ N Fafe, iki n ma binyen makenen i yetagi, binyen naxan yi n yii i fema nun benun dunuḡa xa da.”

⁶ “I muxun naxanye fixi n ma dunuḡa yi, n bata i makenen ne xa. I gbeen nan yi e tan na. I bata e so n tan yii, e yi i ya falan suxu. ⁷ E bata a kolon iki fa fala i seen naxan birin fixi n ma, ne kelixi i tan nan yii. ⁸ I falan naxan tixi n xa, n bata na fala e xa, e yi a suxu. E bata a kolon yati, fa fala n kelixi i tan nin. E bata la a ra fa fala i tan nan n xexi.”

⁹ “N ni i tan Ala maxandima e xa. N mi i maxandima dunuḡa muxune birin xan xa fo i muxun naxanye soxi n yii amasoto i gbeen nan ne ra. ¹⁰ Naxanye birin n yii, i gbeen nan ne ra. I gbeen naxanye birin na, n gbeen nan ne ra. N binyaxi e tan xon. ¹¹ Iki n sigama i fema, n mi fa luma dunuḡa yi sonon koni e tan mon dunuḡa yi. N Fafe sariḡanxina, i xinla naxan fixi n ma, e ratanga na xinla senbeni alogo e xa findi kedenna ra, alo en tan findixi kedenna ra kii naxan yi. ¹² N yi e fema waxatin naxan yi, i xinla naxan so n yii, n na e ratanga na xinla senben nan xon, n yi e kantan. Hali keden mi lo ayi, fo halagin yi ragidixi naxan ma, alogo Kitabun sebenla xa kamali. ¹³ Iki n sigama i fema, n bata feni itoe fala dunuḡa muxune xa alogo e

xa n ma sewa defexin soto e boneni. ¹⁴ N bata i ya falan nali e ma koni dunuḡa muxune bata e rapaxu amasoto dunuḡa gbee mi e tan na alo dunuḡa gbee to mi n tan na. ¹⁵ N mi i mafanma fa fala i xa e ba dunuḡa yi koni n ni i mafanma nen, i xa e ratanga Fe Naxin Kanna ma. ¹⁶ Dunuḡa gbee mi e ra alo dunuḡa gbee to mi n tan na. ¹⁷ E rasariḡan ḡondin xon. I ya falan nan ḡondin na. ¹⁸ I n xexi dunuḡa yi kii naxan yi, n fan bata e xe dunuḡa yi na kiini. ¹⁹ N bata n yete rasariḡan e fe ra alogo e fan xa rasariḡan ḡondin xon.”

²⁰ “N mi i maxandima e tan xan tun ma fe ra, koni fo e nun muxun naxanye fan denkeleyama n ma e fala xuiin xon ma ²¹ alogo e birin xa findi muxu kedenna ra, alo i tan n tan yi kii naxan yi, e nun n fan i tan yi kii naxan yi. N Fafe, e fan xa findi kedenna ra en tan yi alogo dunuḡa muxune xa la a ra fa fala i tan nan n xexi. ²² I binyen naxan soxi n yii, n fan bata na so e yii, alogo e fan xa findi kedenna ra alo n tan nun i tan kedenna ra kii naxan yi, ²³ n tan e tan yi, i tan fan n tan yi. E xa findi kedenna ra ngaxakedenya kamalixini alogo dunuḡa muxune xa a kolon fa fala i tan nan n xexi, a i bata e xanu alo i n xanuxi kii naxan yi. ²⁴ N Fafe, i bata e so n yii. N denaxan yi, n waxi a xon ma, e fan xa siga n foxo ra menna nin, alogo e xa n ma binyen to, i binyen naxan fixi n ma, bayo i n xanuxi

nɛn benun dunuɲa xa da.
²⁵ N Fafe tinxinxina, dunuɲa
 muxune mi yi i kolon, koni
 n tan i kolon, e fan bata a
 kolon a i tan nan n xɛxi. ²⁶ N
 bata a liga, e yi i kolon. N na
 ligama nɛn, alogo i n xanuxi
 xanuntenyaan naxan na, na
 xa lu e tan fan yi, n tan fan yi
 lu e yi.”

18

Yesu suxu fena

*Matiyu 26.47-56, Maraka
 14.43-50, Luka 22.47-53*

¹ Yesu yelin Ala maxandɛ
 waxatin naxan yi, e nun
 a xarandiine yi siga, e sa
 dangu Kedirɔn lanbanna
 fɔxɔ kedenni, oliwi wudi
 bili nakɔɔn yireni, e nun a
 xarandiine sa so dɛnaxan
 yi. ² Yudasi naxan Yesu
 yanfa, a a so yiini, na yi
 mɛnna kolon amasɔtɔ Yesu
 nun a xarandiine yi darixi e
 malanɲɛ mɛnna nin. ³ Yudasi
 yi fa nakɔni, e nun Romi
 sofa ganla nun Yahudiyane
 kantan muxune, saraxarali
 kuntigine nun Farisi muxune
 naxanye xɛxi. Xaye dɛgɛne
 nun lɛnpune nun yɛngɛ so
 seene yi e yii.

⁴ Feen naxanye fama lig-
 adeni Yesu ra, a yi ne birin
 kolon. Yesu yi fa e fɛma, a
 yi e maxɔdin, a naxa, “ɛ nde
 fenma?” ⁵ E yi a yabi, e naxa,
 “Nxu Yesu Nasarɛti kaan nan
 fenma.” Yesu naxa, “N tan
 ni i ra.” Yudasi naxan a
 yanfama, a a so yiini, na fan
 yi tixi e tagi. ⁶ Yesu to a fala, a

naxa, “N tan ni i ra,” e xɛtɛ e
 xanbi ra, e bira.

⁷ Yesu mɔn yi e maxɔdin, a
 naxa, “ɛ nde fenma?” E yi
 a fala, e naxa, “Yesu Nasarɛti
 kaana.” ⁸ Yesu yi a fala, a
 naxa, “N bata yi a fala ɛ xa, a
 n tan ni i ra. Xa ɛ n tan nan
 fenma, ɛ bonni itoe yiiba, e xa
 siga.” ⁹ A na liga nɛn alogo a
 fala tixin xa kamali, a naxa,
 “N Fafe Ala naxan birin fixi n
 ma hali na keden mi lɔxi ayi.”

¹⁰ Silanfanna yi Simɔn
 Piyɛri yii.* Piyɛri yi a botinɲɛ
 ayi, a Saraxarali Kuntigi
 Singena konyin yiifari ma
 tunla sɛgɛ a ma. Na konyin
 yi xili nɛn “Malikusi.” ¹¹ Yesu
 yi a fala Piyɛri xa, a naxa, “I
 ya silanfanna sɔti a tɛɛni! N
 Fafe tɔrɔ igelengenna naxan
 nagidixi n ma, n mi n minɲɛ
 na ra ba?”

E siga Yesu ra Anasa konni

¹² Sofa ganla nun e man-
 gan nun Yahudiyane kantan
 muxune yi Yesu suxu, e yi a
 xidi. ¹³ E siga Yesu ra Anasa
 singe fɛma amasɔtɔ Kayafa
 bitan xɛmɛmaan nan yi na
 ra. Kayafa nan yi Saraxar-
 ali Kuntigi Singen na na ɲɛɛn
 na. ¹⁴ Kayafa nan bata yi
 Yahudiyane rakolon nun, a
 naxa, a fisa muxu kedenna xa
 faxa yamaan xa.

Piyɛri a mɛ fena Yesu ra

*Matiyu 26.69-70, Maraka
 14.66-68, Luka 22.55-57*

¹⁵ Simɔn Piyɛri nun
 xarandiina nde yi biraxi Yesu
 fɔxɔ ra. Saraxarali Kuntigi
 Singen yi xarandiin bonna

* **18:10:** Silanfanna: Sofane yengɛso dɛgɛmana.

kolon ki fajni. Nanara, a so Yesu fəxə ra Saraxarali Kuntigi Singena tanden ma kiti sadeni. ¹⁶ Koni Piyeri yi tixi sansanna so deen dexən. Xarandiin bonna, Saraxarali Kuntigi Singen yi naxan kolon, na yi mini, a falan ti walike jaxanla xa, naxan tixi deen na, na yi Piyeri raso. ¹⁷ Walike jaxanla naxan yi tixi deen na, na yi a fala a xa, a naxa, “Xeməni ito a xarandiina nde xa mi i fan na ba?” Piyeri yi a yabi, a naxa, “N tan mi a ra.” ¹⁸ Xunbenla yi fama na waxatini. Nanara, walikene nun de kantanne yi teen sa a ra, e yi tixi naxan xən e maxaradeni. Piyeri fan yi tixi e ye a maxaradeni.

Kuntigin yi Yesu maxədin

Matiyu 26.59-66, Maraka 14.55-64, Luka 22.66-71

¹⁹ Saraxarali Kuntigi Singen yi Yesu maxədin a xarandiine nun a xaranna fe ma. ²⁰ Yesu yi a yabi, a naxa, “N bata falan ti yamaan birin xa kenenni, n yi darixi xaranna tiye salide banxine nin hanma Ala Batu Banxini, Yahudiyane birin e malanma denaxan yi. N mi sese falaxi wundoni. ²¹ I n maxədinma na ma nanfera? Muxun naxanye n xuiin mexi, ne maxədin. E n ma fala tixine kolon ki fajni!” ²² Yesu ito fala waxatin naxan yi, de kantanna naxanye yi na yi, na nde yi a deen garin, a naxa,

“I Saraxarali Kuntigi Singen yabima na kii nin?” ²³ Yesu yi a yabi, a naxa, “Xa n fala jaxin tixi, na sereyaan ba. Koni xa n jəndin nan falaxi, nanfera i n garinxi?”

²⁴ Nayi, Anasa yi a xidixin nasiga Kayafa ma, Saraxarali Kuntigi Singena.

Piyeri mən yi a me Yesu a xarandiyaan na

Matiyu 26.59-66, Maraka 14.69-72, Luka 22.58-62

²⁵ Simən Piyeri yi lu tixi na yi a maxaradeni. E yi a fala a xa, e naxa, “A xarandiina nde xa mi i fan na ba?” Koni Piyeri yi a tandi, a naxa, “N tan mi a ra.” ²⁶ Piyeri Saraxarali Kuntigi Singena konyin naxan tuli sege a ma, na kon kaana nde yi a maxədin, a naxa, “N mi i tan xa to a fema oliwi bili nakəni?” ²⁷ Piyeri mən yi a tandi. Dontonna yi wuga keden na!

E siga Yesu ra Pilati konni

Matiyu 27.1-2, 11-14, Maraka 15.1-5, Luka 23.1-5

²⁸ E yi Yesu tongo Kayafa konni siga yamana kanna banxini. Xətən xətənnə nan yi a ra nun. Yahudiyane yeteen mi so yamana kanna banxini alogo Romi kaane nama e sarijanna kala, bayo e yi sigama Halagi Tiin Dangu Ləxən Sanla† donse donden nin. ²⁹ Pilati yi mini tandeni e fema, a yi a fala e xa, a naxa,

† 18:28: Halagi Tiin Dangu Ləxən Sanla: Musaa waxatini, Ala fitina feen nafa nen Firawona yamaan ma, malekan yi fa e dii singene birin faxa kəe kedenna ra. Koni, Isirayila kaane yi saraxa wunla xuya e banxine de wudine ma, saya malekan yi dangu e xun ma. Na feen sanla ni ito ra. A mato Xəryaan 12.1-13 kui.

“Ɛ xemɛni ito kansunma feen mundun ma?” ³⁰ E yi a yabi, e naxa, “Xa xemɛni ito mi fe jaxi rabaxi, nxu mi yi fama a ra i fema nun.” ³¹ Pilati yi a fala e xa, a naxa, “Ɛ a tongo, ɛ yetɛn xa a makiti ɛ sariyan na.” Yahudiyane yi a yabi, e naxa, “Koni ɛ sariyan mi a ra, nxu xa muxun faxesa.” ³² Ito ligaxi nen alogo Yesu naxan fala lan a faxesa kiin ma, na xa kamali.

³³ Pilati yi xete yamana kanna banxini, a sa Yesu xili, a yi a maxodin, a naxa, “Yahudiyane Mangan nan i tan na ba?” ³⁴ Yesu yi a yabi, a naxa, “I yetena maxodinna ni ito ra ba hanma muxune nan a falaxi i xa?” ³⁵ Pilati yi a yabi, a naxa, “I mirixi a ma fa fala Yahudiyani nan n tan na ba? I kon kaane nun i ya saraxarali kuntigine nan i soxi n yii. I nanfe ligaxi?” ³⁶ Yesu yi a fala a xa, a naxa, “Dunujani ito gbee mi n ma mangayaan na. Xa dunujana ito gbeen nan yi n ma mangayaan na nun, n ma walikene yi yengen soma n xa nen nun alogo Yahudiyane nama n suxu. Koni iki, n ma mangayaan mi be xan yi.” ³⁷ Nanara, Pilati yi a maxodin, a naxa, “Mangana nde nan i tan na nayi ba?” Yesu yi a yabi, a naxa, “I tan nan a falaxi fa fala a mangan nan n tan na. N barixi dunuja yi na nan ma, a n xa jondin seren ba. Naxan yo jondin xa, ne e tuli matima n xuiin na nen.” ³⁸ Pilati yi a maxodin, a naxa, “Nanse jondin na?”

*E Yesu faxesa feen nata
Matiyu 27.15-31, Maraka
15.6-20, Luka 23.13-25*

A to na fala, Pilati yi mini banxini, a man yi siga Yahudiyane fema, a sa a fala e xa, a naxa, “N mi a yalagi xun toxi hali ndedi! ³⁹ Koni ɛ namunna nan a ra, n muxu keden yiiba ɛ xa Halagi Tiin Dangu Loxon Sanla waxatini. Ɛ waxi a xon ma, n xa Yahudiyane mangan yiiba ɛ xa ba?” ⁴⁰ E sonxo sonxo, e yi a yabi, e naxa, “En-en, a tan mi a ra. Nxu waxi Baraba nan xon!” Anu, mafu tiin nan yi Baraba ra.

19

¹ Nayi, Pilati yi Yesu tongo, e yi a bulan. ² Sofane yi komotin jali kanna rafala mangaya taxamasenna ra, e yi a so a xunna, e yi doma mamiloxin nagodo a ma. ³ E yi lu fe a fema, e yi a fala a xa, e naxa, “Yahudiyane Mangana, i kene.” E yi a garin.

⁴ Pilati man yi mini, a yi a fala Yahudiya yamaan xa, a naxa, “Ɛ a mato, n xa a ramini ɛ ma tandeni, alogo ɛ xa a kolon a n mi a yalagi xun toxi mumel!” ⁵ Nayi, Yesu yi mini tandeni, mangaya komoti jali kanna soxi a xun na, doma mamiloxin fan yi ragodoxi a ma. Pilati yi a fala e xa, a naxa, “A tan xemen ni i ra!”

⁶ Saraxarali kuntigine nun de kantanne to a to, e sonxo sonxo, e lu a fale, e naxa, “A xa gbangban, a xa gbangban!” Pilati yi a fala e xa, a naxa, “Ɛ

tan xa a tongo, ε sa a gbangban. N tan mi a yalagi xun toxi mumε!”⁷ Yahudiyane yi a yabi, e naxa, “Sariyana nxu yii, fata na sariyan na a daxa a xa faxa amasoto a bata a yetε findi Alaa Dii Xεμεn na.”

⁸ Pilati to na με, a yi gaxu kati! ⁹ A mon yi xεte yamana kanna banxini, a yi a fala Yesu xa, a naxa, “I tan kelixi minen yi?” Koni Yesu mi a yabi. ¹⁰ Pilati yi a fala a xa, a naxa, “I mi n yabima? I mi a kolon fa fala senbena n yii, n ni i bejin hanma n ni i gbangban?” ¹¹ Yesu yi a yabi, a naxa, “No yo mi i yii n tan fari fo Ala naxan soxi i yii. Nanara, xεμεn naxan n soxi i yii na bata findi yulubi tongon na dangu i tan na.”

¹² Pilati na με waxatin naxan yi, a bejin xonla yi a suxu kati! Koni Yahudiyane yi lu sonxo sonxoε, e naxa, “Xa i xεmeni ito bejin, Romi Manga Gbeen Sesare xoyi mi i tan na. Naxan yo a yetε findi mangan na, na bata keli Romi Manga Gbeen xili ma.”

¹³ Pilati to falani ito με, a Yesu ramini, a dexo a kiti sa gbedeni, denaxan xili “Geme Kirana” denaxan xili Heburu xuini, “Gabata.” ¹⁴ Halagi Tiin Dangu Loxon Sanla nan yi na xoton bode. Pilati yi a fala Yahudiyane xa, a naxa, “E mangan ni i ra, ε hon!” ¹⁵ E lu sonxoε, e naxa, “A xa faxa! A xa faxa! A xa gbangban!” Pilati yi e maxodin, a naxa, “E waxi a xon ma, n xa ε mangan gbangban wudin ma ba?” Saraxarali kuntigine yi a yabi, e naxa, “Manga yo mi

nxu tan yii, ba Romi Manga Sesare ra.” ¹⁶ Na xanbi ra, Pilati yi Yesu so e yii, a e xa a gbangban wudin ma.

Yesu yi gbangban wudin ma

Matiyu 27.32-44, Maraka 15.21-32, Luka 23.26-43

Nayi, sofane yi siga Yesu ra. ¹⁷ A yetεen yi a faxa wudin tongo, e siga yirena nde yi denaxan xili “Xun Xori Yirena” denaxan xili Heburu xuini, “Gologota.” ¹⁸ E yi sa a gbangban wudin ma menni. E yi muxu firin fan gbangban wudin ma a fema, bonna a foxo kedenni, bonna fan a foxo kedenni. Yesu yi lu e tagi.

¹⁹ Pilati yi yamarin fi, e sebenla ti, e sa a singan a faxa wudin na, a naxa, “Yesu Nasareti kaana, Yahudiyane Mangana.” ²⁰ Yahudiya wuyaxi yi na xaran amasoto Yesu yi gbangbanxi wudin ma denaxan yi, men yi taan dexon ma nen, na yi sebexi Heburu xuiin nun Latin xuiin nun Gireki xuiin nin. ²¹ Yahudiyane saraxarali kuntigine yi a fala Pilati xa, e naxa, “I nama a sebe fa fala ‘Yahudiyane Mangana,’ koni fa fala xεmeni ito naxa, a Yahudiyane Mangan nan a tan na.” ²² Pilati yi e yabi, a naxa, “N naxan sebexi, n mi fa na kalama sonon.”

²³ Sofane to yelin Yesu gbangbanje wudin ma, e yi a dugine tongo, e yi a yitaxun dexoεde naanin sofa keden dexoεde keden. A doma bun biran naxan mi yi degexi bayo dugi kedenna nan yi a ra, na yi lu. ²⁴ Sofane yi a fala e bode

xa, e naxa, “En nama a yibo, en masensenna ti, a na naxan suxu, na yi a soto.” Ito ligaxi nen alogo Kitabuna falan xa kamali, a naxa, “E bata masensenna ti n ma dugine fe ra, e xa e yitaxun e bode tagi.”* Nayi, sofane yi na liga.

²⁵ Yesu nga yi tixi a faxa wudin fema nun, e nun a ngaxakeden jaxalanmana, Mariyama, Kilofasi a jaxanla, e nun Mariyama Magadala kaana. ²⁶ Yesu yi a nga tixin to na yi e nun a xarandiina, a yi naxan maxanuxi han! A yi a fala a nga xa, a naxa, “Nga, i ya dii xemen nan ito ra.” ²⁷ A yi a fala na xarandiin xa, a naxa, “I nga ni ito ra.” Na waxatin yeteni, na xarandiin yi a nga tongo, a siga a ra a konni.

Yesu faxa fena

Matiyu 27.45-56, Maraka 15.33-41, Luka 23.44-49

²⁸ Yesu yi a kolon fa fala feen birin bata yelin lige, a naxa, “N koe yinla bata raxara.” A na fala nen alogo naxan sebexi Kitabuni na xa kamali.† ²⁹ Ige sasena nde yi doxi na, na yi rafexi manpa muluxunxin na. E dugi dungina nde ragodo manpa muluxunxini, e yi a filin wudin ma naxan xili hisopi wudina.‡ E yi a lan Yesu deen ma a gbangban wudin koe ra. ³⁰ Yesu to

manpa muluxunna min, a yi a fala, a naxa, “A birin bata kamali.”

Na danguxina, a yi a xun sin, a niin yi ba.

Sofane yi Yesu jensenna soxon tanban na

³¹ Yuman nan yi a ra, na xoton bode yi findima loxo binyen nan na Matabu Loxone ye. Yahudiyane kuntigine mi yi waxi e xa faxa muxune lu wudin koe ra Matabu Loxoni. E yi a fala Pilati xa a e xa e sanne yigira alogo e xa e ragodo sinma. ³² Nanara, sofane yi siga, e yi xemen bonna sanne yigira naxan yi gbangbanxi Yesu dexon e nun bonna. ³³ Koni e Yesu li waxatin naxan yi, e yi a to, a bata faxa. Nanara, e mi a sanne yigira. ³⁴ Koni sofana nde yi Yesu soxon a jensenni tanban na. Wunla nun igen yi mini a ma mafuren. ³⁵ Naxan na toxi, na bata a seren ba. Nandin nan a sereyaan na. A tan yatigi a kolon a jandin nan falaxi. Nayi, e fan xa denkeleya. ³⁶ Na ligaxi nen alogo Kitabun sebenla xa kamali, a naxa, “Hali a xori kedenna mi yigire.”§

³⁷ A sebexi yire gbete yi Kitabun kui, a naxa, “E muxun naxan yisoxonxi, e e yeen tima nen na ra.”*

* **19:24:** Yaburin 22.19 † **19:28:** A mato Yaburin 22.16 nun 69.22 kui.

‡ **19:29:** Hisopi yi findixi sansi bili xurudina nde nan na e yulubi xafari wunla xuyama naxan na saraxabadeni. Na feen sebexi Xoroayaan 12.22 kui. § **19:36:** A mato Xoroayaan 12.46 nun Yatene 9.12 nun Yaburin 34.21 kui. * **19:37:** A mato Sakari 12.10 kui.

Yesu Maluxun fena

Matiyu 27.57-61, Maraka

15.42-47, Luka 23.50-56

³⁸ Na xanbi ra, Yusufu Arimate kaan yi Pilati mafan, a xa Yesu binbin tongo. Nba, Yesu a xarandiina nde nan yi Yusufu ra, koni wundoni, amasoto a yi gaxuxi Yahudiyane yee ra. Pilati yi tin. Nanara, a yi fa Yesu binbin tongodeni. ³⁹ Nikodemi naxan siga Yesu fema keen na a foloni, na fan yi bira Yusufu foxo ra. Ture xiri jaxumen kilo tonge saxon, mirihi latikononna nun latikonon gbete basanxin nan yi a yii. ⁴⁰ E yi Yesu binbin kasangen dugi fixen nun ture xiri jaxumen na amasoto Yahudiyane namunna nan yi na ra. ⁴¹ Yesu gbangban wudin ma denaxan yi, nakoyiren nan yi na dexon. Bilinganna nde yi na nun, muxe munma yi maluxun denaxan yi. ⁴² Na xoton bode Yahudiyane Matabu Loxon nan yi a ra, gaburun faranna to mi yi makuya, e sa Yesu maluxun menni.

20

Yesu keli feen gaburun kui

Matiyu 28.1-8, Maraka

16.1-8, Luka 24.1-12

¹ Xatin subaxani benun kuye xa yiba, Mariyama Magadala kaan yi siga gaburu deen na, a yi a li, gemen bata ba gaburun de ra. ² A gimaton yi siga Simon Piyeri nun a xarandiin boden fema, Yesu yi naxan maxanuxi han, a yi a fala e xa, a naxa, "E bata

Marigin ba gaburun kui, e a saxi dede, nxu mi na kolon!"

³ Piyeri nun xarandiin bonna yi mini, siga gaburu deen na. ⁴ E firinna birin yi siga e giye koni xarandiin bonna yi dangu Piyeri ra, a singe yi sa gaburu deen li. ⁵ A yi a felen, a yi a yee masa, a yi kasangenna to gaburun faranna kui koni a mi so na. ⁶ Na xanbi ra, Simon Piyeri yi fa, a yi so gaburu faranna ra kedenna, a fan yi kasangenna to saxi na yi. ⁷ Yesu xunna yi mafilinxi dugin naxan yi, na mafilinxi yi saxi a danna, a mi yi kasangenna dexon ma. ⁸ Nayi, xarandiin naxan singe sa gaburu deen li, na fan yi so a kui. A yi na yito, a yi denkeleya. ⁹ Amasoto e munma yi a famu naxan sebexi Kitabuni, naxan yi a falaxi a Yesu kelima nen sayani. ¹⁰ Na xanbi ra, xarandiine yi xete e konni.

Yesu yi mini kenenni

Mariyama Magadala kaan xa

Matiyu 28.9-10, Maraka

16.9-11

¹¹ Mariyama tan tixin yi lu wuge gaburu deen na. A wugama, a yi a felen a yee masadeni gaburun kui. ¹² Yesu binbin yi saxi denaxan yi nun, a yi maleka dugi fixe kan firin to dxi menni. Kedenna dxi a xun saden binna ra. Bonna dxi a san saden binna ra. ¹³ E yi a maxodin, e naxa, "I wugan nanfera, nga jaxanla?" A yi e yabi, a naxa, "E bata n

Marigin ba be yi, n mi a kolon e a saxi dεdε.”

¹⁴ A ito fala waxatin naxan yi, a yi a firifiri, a Yesu to tixi na yi. Koni a mi yi a kolon, xa Yesu nan yi a ra. ¹⁵ Yesu yi a maxodin, a naxa, “I wugan nanfera, nga naxanla? I nde fenma?” Naxanla yengi yi a ma, a nakɔ kantanna nan yi a ra. A yi a fala a xa, a naxa, “N fafe, xa i tan nan a baxi be, i sigaxi a ra denaxan yi, na fala n xa, n xa sa a tongo na.”

¹⁶ Yesu yi a fala a xa, a naxa, “Mariyama.” A yi a firifiri, a falan ti Yesu xa Heburu xuini, a naxa, “Raboni.” Na bunna nεεn, “Karamɔxɔ.”

¹⁷ Yesu yi a fala a xa, a naxa, “I nama kankan n ma, amasɔtɔ n munma siga n Fafe Ala fema singen. Koni siga, i sa a fala ngaxakedenne xa, i naxa, a n tema n Fafe nun ε Fafe fema, n ma Ala nun ε Ala.” ¹⁸ Nayi, Mariyama Magadala kaan yi siga a faladeni xarandiine xa fa fala a bata Marigin to, a bata falani itoe ti a xa.

Yesu yi a xarandiine xe

Matiyu 28.16-20, Maraka 16.14-18, Luka 24.36-49

¹⁹ Na xati kedenna jinbanna ra, xarandiine yi malanxi banxina nde kui, dεεn balanxi e ma amasɔtɔ e yi gaxuxi Yahudiyane yεε ra. Yesu yi fa, a ti e tagi, a naxa, “E bɔɓɛn xa xunbeli.”

²⁰ A yelinxini ito fale, a yi a yiine nun a nensenna yita e ra. Xarandiine Marigin toxina, e sewa kati! ²¹ Yesu mɔn yi a fala e xa, a naxa, “E bɔɓɛn xa xunbeli! N Fafe Ala

n xεxi kii naxan yi, n fan bata ε xe na kiini.” ²² A ito fala waxatin naxan yi, a yi a dε foyen fe e ma, a naxa, “E Alaa Nii Sarijanxin sɔtɔ. ²³ E na diɓa naxanye yulubiye ma, ne mafeluun sɔtɔma nεn, ε na naxanye gbeeye ramara, ne gbeene ramarama nεn.”

Yesu nun Tomasi

²⁴ Muxu keden yi a xarandii fu nun firinne ye, Tomasi, naxan mɔn yi xili “Gulunna,” na mi yi e fema Yesu fa waxatin naxan yi. ²⁵ Nanara, xarandiin bonne yi a fala a xa, e naxa, “Nxu bata Marigin to!” Tomasi yi a fala e xa, a naxa, “Xa n mi a gbangban funfun to a yiine kui, n yi n yii sonla raso a sɔxɔndene ra, n yi n yiin naso a nensenna sɔxɔnden na, n mi le a ra mumε!”

²⁶ Lɔxɔ xun keden danguxina, xarandiine mɔn yi e malan banxini, Tomasi yi e fema, dεεne yi balanxi. Koni Yesu yi fa, a ti e tagi, a naxa, “E bɔɓɛn xa xunbeli.” ²⁷ Na xanbi ra, a yi a fala Tomasi xa, a naxa, “I yii sonla rafa, i yi n yiine mato. I yiini bandun, i yi a raso n nensenni, alogo i nama denkeleyatareyaan liga, denkeleya.” ²⁸ Tomasi yi a yabi, a naxa, “N Marigina, n ma Ala!” ²⁹ Yesu yi a fala a xa, a naxa, “Bayo i bata n to, i bata denkeleya ba? Muxun naxanye denkeleyaxi hali e munma n to, sewan ne xa!”

Kitabun yireni ito sebe xunna

³⁰ Yesu kabanako fe gbete wuyaxi liga nen a xarandine yee xori naxan mi sebexi Kitabuni ito kui. ³¹ Koni itoe sebexi nen alogo e xa la a ra fa fala Alaa Muxu Sugandixin nan Yesu ra, Alaa Dii Xemena. E na denkeleya a ma, e nii rakisin sotoma nen a xinli.

21

Yesu yi mini kenenni xarandii solofere tagi

¹ Na xanbi ra, Yesu mon yi a yete makenen a xarandine xa Tiberiyadi daraan dexon ma. A a yete makenen kii naxan yi, na nan ito ra. ² Simon Piyeri nun Tomasi naxan xili Gulunna, e nun Nataniyeli naxan kelixi Kana taani Galile yamanani e nun Sebede a dii xemene nun xarandii firin gbeteeye, ne yi malanxi. ³ Simon Piyeri yi a fala bonne xa, a naxa, "N sigama yexe suxudeni." E yi a yabi, e naxa, "Nxu fan sigama i foxo ra nen." Nayi, e siga, e sa dexo kunkin kui. Koni e mi sese suxu na kosen na.

⁴ Kuye yibaxina, Yesu yi fa ti daraan de. Koni a xarandine mi yi a kolon a Yesu nan yi a ra. ⁵ A yi a fala e xa, a naxa, "Banxulanne, e bata yexena nde suxu ba?" E yi a yabi, e naxa, "En-en." ⁶ A yi a fala e xa, a naxa, "E yalaan nagodo kunkin yiifanna ma, e nde suxuma nen na yi." E to yalaan nagodo menni, e mi no a bandunne amasoto yexe wuyaxi bata yi e suxu yalaan na. ⁷ Yesu yi xarandiin naxan maxanuxi, na yi a fala Piyeri xa, a naxa, "Marigin

nan a ra!" Simon Piyeri to na me tun, fa fala Marigin nan a ra, a yi a domain xidi a ra, amasoto a ragenla nan yi a ra. A tungan, a sin igeni. ⁸ Xarandiin bonne yi bira a foxo ra kunkin kui, e fa yalaan bandunne, a rafexi yexen na ken! Amasoto, e nun xaren mi yi tagi kuya, fo nongonna ye keme firin joxon.

⁹ E to xaren li, e yi teen to na, yexene yi ganma denaxan yi e nun buruna. ¹⁰ Yesu yi a fala e xa, a naxa, "E baxi yexen naxan suxude, e fa na nde ra." ¹¹ Simon Piyeri yi so kunkin kui, a yalaan bandun xareyaan na, a rafexi yexe xungbene ra. Keme tonge sulun e nun saxan nan yi a birin na. Hali e to a wuyaxi suxu, koni yalaan mi yibo. ¹² Yesu yi a fala e xa, a naxa, "E fa e dege." Xarandine sese mi susu a maxodinne fa fala, "Nde i tan na?" Amasoto e yi a kolon, a Marigin nan yi a ra. ¹³ Nanara, Yesu yi a maso, a burun tongo, a yi a so e yii. A yexen fan liga na kiini.

¹⁴ A saxanden nan yi na ra Yesu xa a makenen a xarandine xa, xabu a keli sayani.

Yesu nun Piyeri

¹⁵ E yelin xanbini e dege, Yesu yi a fala Simon Piyeri xa, a naxa, "Simon, Yoni a dii xemena, i n xanuxi dangu itoe ra ba?" Piyeri yi a yabi, a naxa, "On, n Marigina, i a kolon, i rafan n ma." Yesu yi a fala a xa, a naxa, "I yengi dexo n ma yexee diine xon." ¹⁶ Yesu mon yi a fala a xa

a firindeni, a naxa, “Simɔn, Yoni a dii xɛmɛna, i n xanuxi ba?” Piyɛri yi a yabi, a naxa, “Ɔn, n Marigina, i a kolon, i rafan n ma.” Yesu yi a fala a xa, a naxa, “I yengi lu n ma yɛxɛɛne xɔn.” ¹⁷ Yesu mɔn yi a fala a xa a saxandeni, a naxa, “Simɔn, Yoni a dii xɛmɛna, n nafan i ma ba?” Piyɛri bɔɲɛn yi yifu amasɔtɔ Yesu bata a maxɔdin dɔxɔɲa ma saxan fa fala, “I n xanuxi ba?” Piyɛri yi a fala a xa, a naxa, “N Marigina, i feen birin kolon, i a kolon, i rafan n ma.” Yesu yi a fala a xa, a naxa, “I yengi dɔxɔ n ma yɛxɛɛne xɔn. ¹⁸ N xa ɲɔndin fala i xa. I yi banxulanyani waxatin naxan yi, i yi darixi i yetɛ maxidɛ nɛn, i yi siga dɛnaxan na i kɛnɛn. Koni i na fori waxatin naxan yi, i yiine yibandunma nɛn muxu gbɛtɛ yi i maxidi, a siga i ra yire yi dɛnaxan mi rafan i ma.” ¹⁹ Yesu yi na falama nɛn alogo a xa Piyɛri faxa kiin yita, a yi Ala binyama naxan xɔn. A yi a fala a xa, a naxa, “Bira n fɔxɔ ra.”

²⁰ Piyɛri yi a firifiri, a yi xarandiin bonna to e fɔxɔ ra, Yesu yi naxan maxanuxi. A tan nan yi dɔxi Yesu fɛma e dɛgedeni, a Yesu maxɔdin waxatin naxan yi, a naxa, “Marigina, nde i yanfama, a i so yiini?” ²¹ Awa, Piyɛri a toxina, a yi a fala Yesu xa, a naxa, “Marigina, nanfe ligama xɛmɛni ito ra?” ²² Yesu yi a yabi, a naxa, “Xa n waxi a xɔn ma, a tan xa lu a nii ra han n fa, na nanfe ligama i tan na? I tan xa bira n fɔxɔ

ra tun.” ²³ Nayi, falani ito yi xuya ayi Yesu a xarandiine tagi fa fala xarandiini ito mi faxama. Koni Yesu mi a falaxi fa fala a mi faxama, koni a a fala a xa nɛn, a naxa, “Xa n waxi a xɔn ma a tan xa lu a nii ra han n fa, na nanfe ligama i tan na?”

²⁴ Na xarandiin nan feni itoe seren bama. A tan nan mɔn itoe seɓɛxi. En na a kolon fa fala ɲɔndin nan a sereyaan na.

Fala dɔnxɛna

²⁵ Yesu mɔn fe gbɛtɛ wuyaxi liga nɛn. Xa ne birin yi seɓɛ nun, n ma miriyani, a kitabune mi yi xanɲɛ dunuɲani ito yi.

Kewanle Yesu a Xerane Kewanle

Luka naxan Ningila Yesu yirena nde sebexi, na nan mɔn yireni ito fan sebexi naxan xili “Yesu a Xerane Kewanle.” Ningila Yesu a yitama en na nɛn Yesu feen naxanye ligaxi a siimayani. A firindeni ito fɔlɔxi a singen danden nin. A fan a yitama en na nɛn Yesu fɔxɔrabirane nun a xerane naxan liga alogo Yesu a xaranna xa xuya ayi dunuɲa yiren birin yi.

Yesu yelin xanbini a xerane xɛ, a e xa a xaranna kawandin ba dunuɲa yirene birin yi, a yi a Nii Sariɲanxin fan nagodo e ma alogo e xa senben sɔtɔ a wanla kɛ feen na. E to na sɔtɔ, e yi kawandin ba fɔlɔ Yerusalɛn taani. Muxu wuyaxi yi la e falane ra, e findi Yesu fɔxɔrabirane ra. Kabanako fe wuyaxi yi liga alogo muxune xa la Yesu a xerane falane ra.

Na kawandin yi senben sɔtɔma Yerusalɛn taani waxatin naxan yi, Yesu yaxune yi denkeleya muxune tɔrɔ fɔlɔ. Na kui, Yesu fɔxɔrabirane yi xuya ayi Yerusalɛn taan fari ma. E yi siga kawandin bɛ Yudaya nun Samari bɔxɔn ma. Kitabun yireni ito sora singena han sora fu nun firinden na wanla nan yitama en na. Piyeri tiden gbo na taruxune kui.

Na xanbi ra, Ala yi xɛra gbɛtɛ xili naxan findixi Pɔli ra. Benun Ala xa a xili, Pɔli yi Yesu fɔxɔrabirane ɲaxankatama Isirayilaa dinan xinli han! Koni Yesu yi a yɛtɛ yita Pɔli ra, a fa a xɛ yamana gbɛtɛye ma. Na kui Yesu a fe xibarun yi dangu Isirayila bɔxɔn danne ra siga siya gbɛtɛne yamanane yi.

Pɔli yi na wanla kɛ yire wuyaxi yi, keli Yerusalɛn taani siga han Romi taani. Yahudiyane yi a ɲaxankata, koni e mi a nɔ. A yi kawandin bama Yahudiyane xa salide banxine kui, a mɔn yi a bama siya gbɛtɛne se batudene kui. A na liga nɛn alogo dunuɲa muxune birin xa a kolon Yesu naxan ligaxi e xa.

Luka taruxuni itoe fɛsɛfɛsɛxi nɛn, a e sebɛ. Koni yirena nde sebɛ kiina a yitama en na, a a ligaxi Luka yɛɛ xɔri nɛn. Waxatina nde Luka naxa, “Nxu yi siga iki...” Na falan nan a yitama en na, a a fan yi na nun. E nun Pɔli nan yi sigama sigatini Yesu fe xibarun nalideni. Dandan tiin nan yi Luka ra.

Na birin kui, to denkeleya muxune nɔɛ a kolonɲɛ nɛn Yesu fɔxɔrabira singene dunuɲa yi gidixi kii naxan yi. E wanla lan a xa findi misaala ra en xa.

Yesu te feen kore

¹ N xɔyin Teyofili,*

N bata Yesu a feene sebɛ i xa n ma sebɛ singen kui a

* **1:1:** Teyofili: Muxu xinla na a ra naxan bunna nɛn, fa fala “Muxun naxan Ala xanuxi.” A mato Luka 1.1 kui.

wanla fəɓ feen naxanye birin ma e nun a xaranna naxan birin ti xabu a fəɓni ² han a te kore waxatin naxan yi a yelin xanbini yamarine fiye a xera sugandixine ma Alaa Nii Sarijanxin barakani. ³ A naxankata xanbini, a yi a niiramaan yita e ra taxam- aseri wuyaxi xən ma xii tonge naanin bun, a mən yi Alaa Mangayana fe fala e xa. ⁴ A yi e fəma waxatin naxan yi, a yi e yamari, a naxa, “E nama keli Yerusalən taani singen. N Fafe Ala ε tuli saxi naxan na, † ε na mamε be, n bata yi naxan ma fe fala ε xa. ⁵ Amasəɓɓ Yoni muxune rafuxi igen nin koni a mi fa buma, ε rafu Alaa Nii Sarijanxini.”

⁶ Nba, xerane yi malanxi Yesu fəma waxatin naxan yi, e yi a maxədin, e naxa, “Marigina, i mən Isirayila mangayani tənma waxatini ito nin ba?” ‡ ⁷ Yesu yi a fala xerane xa, a naxa, “N Fafe Ala bata waxatin naxanye ragidi a senben bun, a mi lan ε xa ne liga waxatine kolon. ⁸ Koni Alaa Nii Sarijanxin na godo ε ma waxatin naxan yi, ε senben sətəma nən, ε yi findi n serene ra Yerusalən taani, e nun Yudaya yamanan nun Samariya yamanan birin siga han bəxən danne ra.” ⁹ A yelinxini ito fale, Ala yi a rate kore e yeε xəri, a yi lə ayi e ma kundani. ¹⁰ E yeen mən

yi xeləxi ayi a fəxə ra waxatin naxan yi, xεmε dugi fixε kan firin yi ti xerane fəma. ¹¹ E yi a fala, e naxa, “Galile kaane, ε tixi be nanfera, ε koren matoma? Yesu ito naxan bata tongo ε tagi, a te kore xənna ma, a mən fama nən alo ε a toxi te kii naxan yi.”

Yudasi nəxən sugandi fena

¹² E yi xεte Yerusalən taani sa keli Oliwi geyaan na. Na geyaan nun taa tagina, kilo keden nəxəndən na a ra. ¹³ E soxina taani, e te kore banxin kui e yigiyaan na. Naxanye yi na yi, ne nan xili itoe ra, Piyeri§ nun Yoni nun Yaki nun Andire nun Filipi nun Tomasi nun Barotolome nun Matiyu nun Alifaa dii xεmεna Yaki nun Simən e naxan ma a “Yahudiya siya xanuna,”* e nun Yaki a dii xεmεna, Yudasi. ¹⁴ Itoe birin yi e malanma yire kedenni Ala maxandideni waxatin birin e nun naxanla ndee nun Yesu nga, Mariyama e nun Yesu xunyene.

¹⁵ Na waxatini, Piyeri yi keli, a falan ti denkeləya muxune ye. Muxu kεmε muxu məxəpε nan yi na yi. ¹⁶ A yi a fala, a naxa, “Ngaxakedenne, Alaa Nii Sarijanxin naxan falaxi Kitabun kui Dawuda xən ma Yudasi a fe yi, naxan yi Yesu suxu muxune yeε ra fə na xa kamali nən. ¹⁷ Yudasi, en tan nde nan yi a ra nun. A

† **1:4:** Ala e tuli saxi naxan na, na findixi Alaa Nii Sarijanxin nan na. A mato Xerane 2.2 kui. ‡ **1:6:** E yi waxi a xən ma Ala xa Isirayila mangayani tən bayo Romi kaane bata yi Isirayila yamanan suxu yengeni.

§ **1:13:** Muxune mən Piyeri ma a Pita. * **1:13:** Yahudiya siya xanuna: Muxune nan yi ne ra naxanye yi Romi kaane yengema alogo Isirayila kaane xa mini e nən bun ma.

fan yi wanli ito ligama en xɔn ma.”

Yudasi faxa fena

Matiyu 27.3-9

¹⁸ Nba, Yudasi gbetin naxan sɔtɔ a saranna ra tinxintareyaan xɔn ma, a bɔxɔn sara na ra. A bira na bɔxɔn fari, a faxa, a kuiin yi rabɔ ayi. A kui seene birin yi mini. ¹⁹ Yerusalɛn kaane birin yi na feen kolon. Nanara, e na bɔxɔn xili sa e kon xuini, Hakeladama. Na bunna nɛɛn, “Wuli bɔxɔna.”

Yudasi jɔxɔn sugandi fena

²⁰ Piyeri mɔn yi a fala, a naxa, “Amasɔtɔ a sebɛxi Yaburin kui, fa fala, ‘A yireni genla xa lu, muxu yo nama lu na yi.’ A mɔn sebɛxi, ‘Muxu gbɛtɛ xa a tiden tongo.’”[†] ²¹ Nanara, fɔ muxuna nde xa sugandi, naxan yi en fɛma waxatin birin yi, en Marigi Yesu yi sigan tima en xɔn ma waxatin naxan yi ²² fɔlɔ Yesu rafu waxatin ma Yoni xɔn, han sa ti Yesu rate lɔxɔn ma kore. Fɔ na kanna xa kafu en ma, a fan yi findi seren na a Yesu bata keli sayani.” ²³ Nanara, e muxu firin yɛba, Yusufu naxan yi xili Barasaba, a mɔn yi xili Yusutu e nun Matiyasi. ²⁴ E yi Ala maxandi, e naxa, “Marigina, i tan muxun birin bɔjɛ yi feen kolon. Nanara, a yita nxu ra, itoe firinna, i bata naxan sugandi ²⁵ alogo a xa wali xɛrayani Yudasi jɔxɔni, Yudasi wanla naxan bejin, a siga a sigadeni.” ²⁶ Na danguxina, e masɛnsenna ti,

a yi Matiyasi suxu, a sa Yesu a xɛra fu nun kedenna fari.

2

Alaa Nii Sarijanxin fa fena

¹ Se Xaba Singen Sali lɔxɔna a liyɛ, dɛnkɛleya muxune birin yi malanxi yirena nde yi, ² sanja ma kedenni, e yi xui gbeena nde mɛ keli kore naxan yi ligaxi alo foye gbeen xuina. E yi dɔxi banxin naxan kui, a yi na rafe. ³ Tɛɛ dɛgɛne yi siga godɛ e keden kedenna birin xun ma alo tɛɛn lɛnna. ⁴ E birin yi lugo Alaa Nii Sarijanxin na. E falan ti fɔlɔ xui gbɛtɛne yi, alo Nii Sarijanxina a fixi e ma kii naxan yi.

⁵ Yahudiya tɔgɔndiyaxina ndee yi yigiyaxi Yerusalɛn taani na waxatini, naxanye sa kelixi dunuɓa siyane birin yɛ. ⁶ E to xui gbeeni ito mɛ, yamaan yi e malan. Na yi e birin natɛɛna amasɔtɔ e keden kedenna birin yi e yetɛ kon xuiin nan mɛma dɛnkɛleya muxune falani. ⁷ E yi kabɛ han, e naxa, “Naxanye falan tima itoe ra, Galile kaane xa mi e birin na ba?” ⁸ Nanfera nayi, en keden kedenna birin fa e xuiin mɛma en yetɛ bari xuine yi? ⁹ Parate kaane, Mede kaane, Elan kaane, naxanye dɔxi Mesopotamiya nun Yudaya nun Kapadose nun Pontu nun Asi yi ¹⁰ e nun Firigi nun Panfiliya nun Misiran nun Libiya bɔxɔn naxan Sirɛni yamanan dɛxɔn e nun naxanye kelixi

[†] 1:20: A mato Yaburin 69.26 nun 109.8 kui.

Romi taani ¹¹ Yahudiyane ba, Yahudiyataren naxanye so Yahudiya dinani ba, Kirēti kaane ba, Arabi kaane ba, en birin e xuiin mēma, e Alaa kabanako feene ralima en ma, en ma xuine yi!” ¹² E birin yi kabε, e yifu, e lu a fale e bode xa, e naxa, “Ito bunna di?” ¹³ Koni ndee yi lu denkεleya muxune mageε, e naxa, “Itoe minxin nan a ra.”

Piyeri kawandin naxan ba

¹⁴ Nba, Piyeri nun xarandii fu nun kedenna bonne yi keli, e ti, Piyeri yi falan ti yamaan xa a xuini texin na, a naxa, “E tan Yahudiyane nun Yerusalēn kaane, ε tuli mati n xuiin na, alogo ε xa a kolon, ¹⁵ fa fala muxuni itoe mi minxi alo ε yengi a ma kii naxan yi, soge raxεnxεn* waxatin na a ra iki. ¹⁶ Koni Ala naxan fala Nabi Yoweli a Kitabun kui, na nan ito ra. A naxa,

¹⁷ Waxati rajanni, n na n ma Nii Sarijanxin nagodoma nēn adamadiin birin ma. E dii xεmεne nun ε dii tεmεne nabiyā falane tima nēn.

E banxulanne yi fe toon ti alo xiyena.

E xεmε fonne yi xiyen sa.

¹⁸ Na lōxōne yi, n na n ma Nii Sarijanxin nagodoma nēn hali n ma konyi xεmεne nun n ma konyi gilene xun ma, e yi nabiyā falane ti.

¹⁹ N kabanako feene yitama nēn kore xōnna ma e nun taxamasenne bōxō xōnna ma, wunla nun tēen nun tēε tuti gbeen minima nēn.

²⁰ Sogeni dimima nēn, kiken yi gbeeli alo wunla, benun Marigina lōxō binye gbeen xa a li.

²¹ Nba, muxu yo na Marigin maxandi a xinla ra, na kisima nēn.†”

²² “Isirayila xεmεne, ε tuli mati falani ito ra. Ala nan Yesu Nasarēti kaan xεxi. Ala bata na yita ε ra kabanako feene nun fe magaxuxine nun taxamasenne xōn a naxanye liga ε tagi alo ε tan yētēna a kolon kii naxan yi.

²³ Ala bata yi a ragidi alo a yi a kolon kii naxan yi, a Yesu xa so ε yii. E yi kafu gbalotōne ma, ε yi a gbangban wudin ma, ε yi a fāxa. ²⁴ Koni Ala mōn yi a rakeli, a yi a ba sayaan xōlēni amasōtō sayaan mi yi nōε a ramare. ²⁵ Bayo Dawuda a fala nēn a fe yi, a naxa,

‘N xaxili Marigin xōn ma waxatin birin, bayo a n dεxōn ma, sese mi n mamaxε.

²⁶ Nanara, n bōjēn sεwaxi, n yi falan ti sεwani.

N fati bēnden fan luma nēn yigini.

²⁷ Amasōtō, i mi i mε n na, n siga laxira yi.

I mi tinjε i ya muxu tōgōndiyaxin yi kun gaburun na.

²⁸ I bata kiraan yita n na

* **2:15:** Piyeri soge raxεnxεna fe falaxi nēn alogo yamaan xa la a ra a dōb fe mi yi a ra bayo mēn kaane mi yi darixi dōlōn minjε xōtōnni. † **2:21:** Yoweli 3.1-5

nii rakisin sɔtɔma naxan xɔn. I n nalugoma nɛn sɛwan na i yetagi.† ”

29 “Awa, ngaxakedenne, n xa en benba Dawudaa fe fala ε xa sike mi naxan yi. A faxa nɛn, a maluxun, a gaburun mɔn na han to. 30 Koni nabiin nan yi a ra, a a kolon nɛn a Ala bata a tuli sa, a yi a kɔlɔ, a Dawuda bɔnsɔnna nde findima nɛn Mangan na a tan funfuni. § 31 Ala yi feen naxan ligama, Dawuda to na to, a yi Alaa Muxu Sugandixin nakeli feen fala, a naxa, a mi a mɛ a ra, a siga laxira yi. A fati bɛnden mɔn mi kunma.* 32 Ala na Yesu nan nakelixa sayani. En birin bata findi na seren na. 33 A bata te Ala yiifanna ma. A yi Alaa Nii Sarijanxin sɔtɔ, Fafe Ala bata en tuli sa naxan na, a yi a ragodo en ma iki. E na nan toma. E na nan mɛma iki. 34 Amasɔtɔ Dawuda yetɛɛn mi te ariyanna yi. Anu, a yetɛɛn bata a fala, a naxa, ‘Marigin yi a fala n marigin xa, a naxa, “Dɔxɔ n yiifanna ma 35 han n yi i yaxune sa i sanna bun ma.”† ’ ”

36 “Nayi, Isirayila muxune xa ito kolon yati, a ε Yesu naxan gbangbanxi wudin ma, Ala bata na findi Marigin na e nun a Muxu Sugandixin na.”

37 Nba, yamaan to na mɛ, na yi e bɔjɛn kala. E yi a fala Piyɛri nun xeraan bonne xa, e naxa, “Nxu ngaxakedenne,

nxu nanfe ligama?” 38 Piyɛri yi a fala e xa, a naxa, “E keden kedenna birin xa ε xun xanbi so ε hakeni, ε rafu igeni Yesu Alaa Muxu Sugandixin xinli, alogo ε yulubine xa xafari, ε yi Alaa kiseen sɔtɔ, a Nii Sarijanxina. 39 Amasɔtɔ Ala bata ε tan nun ε diine tuli sa na ra e nun naxanye birin yire makuyene yi en Marigina Ala naxanye xilima a fɛma.”

40 Piyɛri yi sereyaan ba, a yi e rawɛkile fala wuyaxi ra, a naxa, “E yetɛ ratanga waxatini ito tinxintareyaan ma.” 41 Naxanye tin a falan ma, ne yi rafu igeni. Muxu wuli saxan jɔxɔn yi sa denkeleya muxune fari na lɔxɔni. 42 E yi bira xɛrane xaranna fɔxɔ ra, e yi lu ngaxakedenyani, e lu e dɛgɛ e bode xɔn ma,† e lu Ala maxandɛ.

43 Xɛrane yi kabanako fe wuyaxi liga e nun taxamassenne han birin yi gaxu. 44 Denkeleya muxune birin yi lu e bode fɛma, e yii seene birin yi findi e bode gbeer ra. 45 E yi e bɔxɔne nun e yii seene matima nɛn, e yi na gbetine yitaxun e bode ra alo e keden kedenna birin makona a ma kii naxan yi. 46 E yi lu e malanjɛ Ala Batu Banxini lɔxɔ yo lɔxɔ, e yi e dɛgema e bode xɔn ma e konne yi, sɛwan nun bɔjɛ xunbenli. 47 E yi lu Ala tantunjɛ, e yi rafan yamaan birin ma. Marigin yi nde

† 2:28: Yaburin 16.8-11 § 2:30: Yaburin 132.11 * 2:31: Yaburin 16.10

† 2:35: Yaburin 110.1 † 2:42: Yanyina nde, ito bunna nɛɛn fa fala e yi Marigina ximenna yitaxunma. A mato Luka 22.19 kui.

sama kisi muxune fari nen
lɔxɔ yo lɔxɔ.

3

Lebutenna rakendeya fena

¹ Lɔxɔna nde, Piyeri nun Yoni yi siga Ala Batu Banxini Ala maxandi waxatini, benun se din waxatin xa a li. ² Nba, muxune yi fama xemena nde ra Ala Batu Banxin nabilinna yinna so deen na xandi tideni lɔxɔ yo lɔxɔ naxan yi barixi lebutenyani. Na so deen yi xili nen, “De Tofarina.” ³ A to Piyeri nun Yoni to soe, a yi e xandi gbetini.

⁴ E yi e yeen ti a ra. Piyeri yi a fala a xa, a naxa, “Nxu mato.” ⁵ A yi e mato. A yengi yi a ma, a e yii sena nde nan fima a ma. ⁶ Koni Piyeri yi a fala a xa, a naxa, “Gbeti mi n yii! Xema mi n yii! Koni seen naxan n yii, n na soma nen i yii. Yesu Alaa Muxu Sugandixin Nasareti kaan xinli, keli, i sigan ti.” ⁷ Piyeri yi a suxu a yiifanna ma, a yi a rakeli. Xemen sanne nun a wɔsɔxɔne yi senben sɔtɔ. ⁸ A yi tungan, a ti a sanne xun na, a sigan ti fɔlɔ. E nun xarandiine yi so Ala Batu Banxini, a sigan tima, a tunganma, a Ala tantunma.

⁹ Yamaan birin yi a to sigan tiye, a Ala tantunma. ¹⁰ E yi a kolon a a tan nan yi xandi tiini Ala Batu Banxin nabilinna yinna so deen na, naxan yi xili “De Tofarina.” Feen naxan liga xemen xa, e birin yi e terena na ra, e kabe kati!

Piyeri a kawandina

¹¹ Bayo a mi yi fa xetema Piyeri nun Yoni fɔxɔ ra, yamaan kuisanxin yi fa e giye, e yi e malan Sulemani a Gagene bun ma. ¹² Piyeri yamaan to waxatin naxan yi, a yi falan ti e xa, a naxa, “Isirayila xemene, nanfera e kabema feni ito ma? Nanfera e nxu matoma alo nxu tan nan a ligaxi xemeni ito yi sigan ti nxu senben nun nxɔ Ala kolonna barakani? ¹³ Iburahimaa Ala nun Isiyagaa Ala nun Yaxubaa Ala nun en benbane Ala nan a walikɛen Yesu a binyen mayitaxi, e naxan yanfa, e yi e me a ra Pilati yetagi, naxan yi wama a bejin feni. ¹⁴ E e mexi muxu sarɔnaxin nun muxu tinxinxin na, e Pilati mafan, a xa muxu faxan bejin e xa. ¹⁵ E nii rakisin kanna faxa nen, koni Ala yi a rakeli sayani. Na seren nan nxu tan na. ¹⁶ Nxu to denkeleyaxi Yesu xinla ma, na nan fangan fixi xemeni ito ma, e naxan toma, e a kolon. Denkeleyana Yesu xinla ma na nan a rakendeyaxi e yee xori.”

¹⁷ “Nba, ngaxakedenne, n na a kolon e tan nun e manganee feen naxan liga Yesu ra, e a ligaxi a kolontareyaan nan ma. ¹⁸ Ala bata yi naxan fala a nabine birin xɔn ma, a na nan nakamalixi, a fɔ a Muxu Sugandixin xa tɔrɔ. ¹⁹ Nanara, e xun xanbi so e hakeni, e tubi Ala ma alogo e yulubine xa xafari ²⁰ Marigin yi matabu waxatine fi e ma, a mon yi a Muxu Sugandixin nafa e ma Yesu, a naxan nagidi e ma. ²¹ Koni fɔ a xa

lu nen kore xonna ma singen han a waxati saxin na a li Ala feen birin yitonna waxatin naxan yi alo a bata a fala a nabi sarijanxine xon ma kii naxan yi waxati danguxine yi. ²² Musa a fala nen, a naxa, 'Marigina e Ala nabina nde raminima nen e ye alo n tan, e tuli mati a falane birin na. ²³ Xa naxan yo mi a tuli mati na nabiin na, a kedima nen yamaan ye.* ²⁴ Nabiin naxanye birin bata falan ti xabu Nabi Samuyeli waxatini, ne birin bata yi loxoni itoe fe fala. ²⁵ E findixi nabine diine nan na. Ala layirin xidixi e nun e benbane tagi nen, a yi a fala Iburahima xa, a naxa, 'Dunuja siyane birin duban sotoma nen i tan bomsonna barakani.'† ²⁶ Ala to a walikeen nafa, a a xe e singe nan ma alogo e xa duban soto a xon, a yi e birin naxete e fe jaxine foxo ra."

4

Piyeri nun Yoni makiti fena

¹ Piyeri nun Yoni yi fala tiini waxatin naxan yi yamaan xa, saraxaraline nun Ala Batu Banxin kantan muxune mangan nun Saduse muxune* yi fa. ² E yi xoloxi han, bayo xerane yi yamaan xaranma. E yi a falama a faxa muxune kelima nen sayani alo Yesu. ³ E yi e suxu, e yi e sa kason na han xotanni bayo kosen

bata yi so. ⁴ Koni muxun naxanye e falan me, na wuyaxi yi la a ra. Denkeleya muxune yi wuya ayi han muxu wuli suulun joxon xemene gbansanna.

⁵ Na xoton bode, yamaan mangane nun fonne nun sariya karamoxone yi e malan Yerusalen taani. ⁶ Saraxarali Kuntigi Singena Anasa yi na e nun Kayafa nun Yoni nun Alesandire nun Saraxarali Kuntigi Singena denbayaan muxu gbete ye. ⁷ E yi Piyeri nun Yoni ti e yetagi, e yi e maxodin, e naxa, "E ito ligaxi nde senbe bun hanma xinla mundun yi?"

⁸ Piyeri yi lugoxi Alaa Nii Sarijanxin na, a yi e yabi, a naxa, "Yamaan mangane nun fonne, ⁹ xa e nxu makitima wali fajina fe ra to naxan ligaxi lebutenna xa, e nun a rakendeyaxi kii naxan yi, ¹⁰ nayi e xa a kolon, e tan nun Isirayila yamaan birin, fa fala xemeni ito tixi e yetagi kendeyani Yesu Nasareti kaan xinla barakan nin, Alaa Muxu Sugandixina, e naxan gbangban wudin ma, Ala yi a rakeli sayani. ¹¹ Kitabun Yesu ito nan ma fe falaxi, a naxa, 'E tan banxi tiine e me gemen naxan na, na bata findi banxin geme fisamantenna ra.'† ¹² Kisin mi sote muxu gbete yo xon, bayo xili gbete yo mi dunuja yi, naxan fixi muxune fe ra

* **3:23:** A mato Sariyane 18.15 nun 18.18-19 kui. † **3:25:** Dunuja Folan

22.18 nun 26.4 kui. * **4:1:** Saduse muxune: Yahudiyane nan yi muxuni itoe ra naxanye lan ma fe yi a ra, e xa dinan suxu kii kedenni. Lanna mi yi e nun Farisi muxune tagi. E tan mi yi laxi malekane ra. E mon mi yi laxi a ra a muxune kelima nen sayani. † **4:11:** Yaburin 118.22

en kisin sote naxan sabu ra.”
 13 E yi kabε Piyeri nun Yoni a xaxili ragidin ma, amasoto xarantarene nan tun yi e ra naxanye mi fe kolon. Na yi a yita e ra a e yi Yesu nan foxo ra. 14 Koni bayo e yi xemen kendeyaxin toma tixi e dexon ma, e mi yi nεe sese fale. 15 Koni e yi xarandine yamari, a e xa mini kitisa yamaan malanni, e yi falan ti folo e bode xa, e naxa, 16 “En nanfe ligama muxuni itoe ra? Amasoto Yerusalen kaane birin a kolon a e bata kabanako fe gbeen liga. En mi nεe a matandε. 17 Koni en xa tonna sa e ra, a e nama fa falan ti muxu yo xa Yesu xinli alogo feni ito nama xuya ayi yamaan tagi.”

18 E yi Piyeri nun Yoni xili, e yi e yamari a e nama fa fala yo ti hanma e xaranna ti Yesu xinli. 19 Koni Piyeri nun Yoni yi e yabi, e naxa, “E tan yeteen xa a mato xa nxu lan nxu xa ε tan nan xui suxu hanma Ala. 20 Nxu naxan toxi nxu yi a mε, nxu mi nεe tondε na fale.” 21 E mon yi e konko e ma kati, na xanbi ra, e yi e bejin. E mi yi nεe e jaxankate, amasoto yamaan birin yi Ala tantunma fe ligaxini ito a fe ra. 22 Amasoto xemen naxan nakendeya findi kabanako feen na, na barin bata yi dangu jεε tonge naanin na.

Yesu mantonne Ala maxandina

23 E to e bejin, Piyeri nun Yoni yi siga e lanfane fema. Saraxarali kuntigine nun yamaan fonne feen naxan

falaxi e xa, e na birin yεba e xa. 24 E na mε waxatin naxan yi, e birin yi e xui ramini Ala ma jεnige kedenni, e naxa, “Nxu kanna, i tan naxan kore xonna nun boxo xonna nun foxo igen nun e yi seene birin daxi, 25 i tan naxan falan ti Alaa Nii Sarijanxin nun nxu benba Dawuda xon ma, i ya walikεna, i naxa, ‘Nanfera siyane murutεma? Nanfera yamanane muxune yanfa fuune soma?’

26 Dunuja mangane bata tondi, kuntigine bata e malan Marigin nun a Muxu Sugandixin xili ma.’†

27 “Bayo jondin na a ra yati, Herode nun Ponsi Pilati nun Yahudiyatarene nun Isirayila yamaan birin e malan nen taani ito kui i ya walike sarijanxin Yesu xili ma i naxan sugandixi. 28 I senben nun i sagoon bata yi feen naxanye ragidi, e yi ne birin liga. 29 Awa iki, Marigina, i tuli mati e fala xolene ra, i tin i ya walikεne xa i ya falan nali xaxili ragidi gbeeni. 30 I yini bandun alogo muxune xa kendeya, taxamasenne nun kabanako feene yi liga i ya walike sarijanxin Yesu xinli.”

31 E yelinxina Ala maxandε, e yi malanxi denaxan yi, menna yi xuruxurun. E birin yi lugo Alaa Nii Sarijanxin na. E yi Alaa falan nali xaxili ragidini.

Denkeleya muxune lanna

³² Xaxili kedenna nun nii kedenna yi lu denkɛɛya yamaan muxune birin ma. Muxu yo mi yi a falama, a naxa, n gbeen ni ito ra, bayo e birin malanna nan yi e yii seene ra. ³³ Xɛrane yi lu Marigi Yesu keli feen sereyaan bɛ sɛnbɛ gbeeni. Baraka gbeen yi lu e birin xɔn! ³⁴ Bayo sese mi yi dasaxi muxu yo ma e yɛ. Xɛɛ bɔxɔn nun banxine yi naxanye yii, e yi e matima nɛn, e yi e saren xali, ³⁵ e sa e sa xɛrane bun. Xɛrane yi gbetin taxun muxune ra alo e makona a ma kii naxan yi.

³⁶ Awa, Lewi bɔnsɔnna xɛmɛna nde yi na, naxan bari Sipiri yamanani, a yi xili Yusufu. Xɛrane yi a xili sa Baranabasi. Na bunna nɛɛn, “Muxu Ralimaniyana.” ³⁷ Xɛɛ bɔxɔna nde yi a yii, a na mati, a yi fa a sara gbetin sa xɛrane bun.

5

Ananiyasi nun Safira a fe

¹ Xɛmɛna nde yi na naxan yi xili Ananiyasi, a naxanla fan yi xili Safira. Na fan yi e bɔxɔna nde mati, ² a yi a saren fɔxɔ kedenna ramara a yɛtɛ xa. A naxanla fan yi na kolon. A siga a dɔnxɛn na xɛrane yɛɛ ra. ³ Piyɛri yi a fala a xa, a naxa, “Ananiyasi, nanfera i tinxi Setana yi so i bɔɾɛni, han i wulen fala Alaa Nii Sarijanxin xa? Nanfera i bɔxɔn saren fɔxɔ kedenna ramaraxi i yii?” ⁴ Benun i xa na xɛɛ bɔxɔn mati waxatin naxan yi, i gbeen xa mi yi a

ra ba? I to a mati i sagoon xa mi yi a gbetin na ba? Nanfera nayi, i fe sifani ito ligaxi? I mi wulen falaxi muxune xan xa de, fɔ Ala.” ⁵ Ananiyasi ito mɛ waxatin naxan yi, a bira, a faxa. Naxanye birin na mɛ, ne yi gaxu. ⁶ Banxulanne yi keli, e yi a kasangen, e sa a maluxun.

⁷ Awa waxatidi danguxina, a naxanla fan yi fa, koni feen naxan ligaxi, a munma yi na mɛ singen. ⁸ Piyɛri yi a fala a xa, a naxa, “A fala n xa, ɛ bɔxɔn saraxi xasabini ito nan na ba?” Naxanla yi a yabi, a naxa, “ɔn, a saren yatin nan ito ra.” ⁹ Nayi, Piyɛri yi a fala a xa, a naxa, “Nanfera ɛ nun i ya xɛmɛn lanxi a ma ɛ xa Marigina Nii Sarijanxin bunba? I ya xɛmɛn maluxun muxune san xuiin ni i ra dɛɛn na, e i fan xalima nɛn iki sa!” ¹⁰ A yi bira Piyɛri bun ma, a faxa keden na! Banxulanne yi fa, e yi naxanla fan li faxaxi, e yi a tongo, e sa a maluxun a xɛmɛn dɛxɔn ma. ¹¹ Denkɛɛya yamaan nun muxun naxanye birin na feen mɛ, gaxu gbeen yi ne suxu.

Taxamasenne fe

¹² Xɛrane yi taxamaseri wuyaxi nun kabanako fe wuyaxi liga yamaan tagi. Denkɛɛya muxune birin yi e malanma Sulemani a Gagene nan bun ma. ¹³ Muxu yo mi susu a masɔɛ e ra. Hali na, yamaan yi e xili fajin falama. ¹⁴ Koni muxu wuyaxi yi lu sɛ e fari, xɛmɛn nun naxanla naxanye denkɛɛya Marigin ma. ¹⁵ Nayi, muxune

yi lu fε furetōne ra, e yi e sa e sa seene nun dagine ma kirane xōn ma alogo Piyeri dangumatōn nininna xa e li. ¹⁶ Yama gbeen yi malan, sa keli Yerusalēn rabilinna taane yi. E fa e furetōne ra e nun jinan jaxine naxanye tōrōma. E keden kedenna birin yi kēndeya.

Xerane bεsenxōnyana fena

¹⁷ Saraxarali Kuntigi Singen nun a muxun naxanye yi findixi Saduse muxune ra, ne yi xerane maxōxōlōn han e yi keli e xili ma. ¹⁸ E yi xerane suxu, e yi e sa kason na. ¹⁹ Koni Marigina malekan yi fa kaso banxin dēen nabi kōēen na. A yi e ramini, a yi a fala e xa, ²⁰ a naxa, “E siga, ε sa ti Ala Batu Banxini, Yesu dunu_{na} yi gidi kiin naxan yitaxi ε ra, ε na feene birin yεba yamaan xa.” ²¹ E to na mε, e yi so Ala Batu Banxini subaxani, e xaranna ti fōlō.

Nba, Saraxarali Kuntigi Singen nun a muxune to fa, e yi kitisa yamaan birin xili, Isirayila yamaan fonne birin. E muxun nasiga kaso banxini, a e xa sa fa xerane ra e yεtagi. ²² Koni e na lixina, kantan muxune mi xerane to. E yi xεtε, e sa a fala bonne xa, e naxa, ²³ “Nxu kasoon lixi balanxi nēn ken, kantan muxune tixi dēen na, koni nxu to dēen nabi, muxu yo mi yi na kui!” ²⁴ Ala Batu Banxin kantan muxune kuntigin nun saraxarali kuntigine ito mēxina, e yi kui fu xerane fe yi, e naxa, “Nanfe ligaxi

e ra?” ²⁵ Nba, xεmēna nde yi so, a yi a fala e xa, a naxa, “E fa a mato, ε xεmēn naxanye saxi kasoon na, e sa tixi Ala Batu Banxin kui, yamaan xarandeni!” ²⁶ Kantan muxune kuntigin nun a muxune yi keli, e sa fa xerane ra. Koni e mi fa xerane karahan, amasōtō e yi gaxuxi e magōlōn feen na yamaan xōn.

²⁷ E faxina xerane ra, e yi e ti kitisa yamaan yεtagi. Saraxarali Kuntigi Singen yi e maxōdin, ²⁸ a naxa, “Nxu mi yi ε yamari nun, a ε nama fa yamaan xaran xεmēni ito xinli ba? Koni a mato, ε bata Yerusalēn taan birin nafe ε xaranni ito ra. E waxi a xōn ma, ε xa xεmēni ito faxa feen sa nxu xun ma!”

²⁹ Piyeri nun xeraan bonne yi e yabi, e naxa, “A fεrε mi na fō nxu xa Alaa falan nan suxu dangu muxune gbee falan na. ³⁰ En benbane Ala bata Yesu rakeli sayani, ε naxan gbangban wudin ma, ε yi a faxa. ³¹ Ala mōn yi a rate kore, a yi a dōxō a yiifanna ma, a yi a findi Mangan na e nun Marakisi Tiin na alogo Isirayila kaane xa nō e xun xanbi soε e hakene yi, e yulubine yi xafari. ³² Feni itoe serene nan nxu tan na. Ala bata a Nii Sarijanxin naxan fi a falan suxu muxune ma, na feene seren nan na fan na.”

³³ E ito mēxina, e bōjēn yi te kati, han xerane faxa xōnla yi e suxu! ³⁴ Koni Gamaliyeli naxan findixi

Farisi muxuna* nde ra, na yi na yi. Sariya karamoxon nan yi a ra naxan yi binyaxi yamaan birin xon. Na yi keli, a ti kitisa yamaan tagi, a yi yamarin fi, a xerane xa ramini singe. ³⁵ Na danguxina, a yi a fala kitisane xa, a naxa, "Isirayila kaane, ε muxuni itoe fe liga ε yeren ma. ³⁶ Waxati danguxina nde yi, xemena nde yi xili Tudasi, na a yete findi nen muxu gbeena nde ra, muxu keme naanin joxon yi bira a foxo ra. Koni muxune a faxesa nen. A foxorabirane birin yi xuya ayi, a fe yi lu fuu. ³⁷ Na danguxina, Yudasi Galile kaan fan yi keli muxune birin xili sebe waxatini, a yi ti ganla nde yeε ra murute xinla ma. Koni muxune yi a fan faxesa, a foxorabirane fan yi xuya ayi. ³⁸ Nanara, n xa a fala ε xa iki, ε muxuni itoe lu na, ε e bejin, e xa siga. Amasoto xa e feene nun e wanle fataxi muxune nan na, e kalama nen. ³⁹ Koni xa a fataxi Ala nan na, ε mi e noε mumε! Na ma, ε a liga ki fani alogo a nama liga alo ε Ala nan yengema." E yi tin a maxadi xuiin ma.

⁴⁰ E yi xerane xili banxini, e yi e bulan, e yi tonna dexo a e nama fa falan ti Yesu xinla ra. E yi e bejin. ⁴¹ Xerane sewaxin yi keli kitisa yamaan fema bayo Ala bata na binyen fi e ma a e xa naxankata Yesu xinla fe ra. ⁴² E yi lu yamaan

xaranye, e Yesu Alaa Muxu Sugandixina fe xibarun nali Ala Batu Banxin nun muxune konne yi loxo yo loxo.

6

Denkeleya yamaan mali tine fe

¹ Na waxatini, Yesu foxorabirane to yi wuyama ayi, Yahudiyen naxanye yi Gireki xuiin falama, ne yi e mawuga Yahudiyen bonne fari naxanye yi Heburu xuiin falama bayo e kaja gilene mi yi loxo yo loxo balon sotoma a kiini a taxun waxatini. Yahudiya Gireki xui falane naxa, "Gbetin naxan yitaxunma loxo yo loxo balon na, nxo kaja gilene mi na se sotoma." ² Nayi, xarandii fu nun firinne yi Yesu foxorabirane birin malan, e yi a fala e xa, e naxa, "A mi lan nxu yi Alaa falan nabekin donse feen na. ³ Na ma, ngaxakedenne, ε muxu binyaxi solofere sugandi ε ye naxanye lugoxi Alaa Nii Sarijanxin na, xaxinla e ma, en yi e ti na wanla ra. ⁴ Nayi, en noε en sobe soε nen Ala maxandin nun a falan wanli."

⁵ Na falan yi yamaan birin kenen. Nayi, e yi Etiyen sugandi, naxan yi lugoxi denkeleyaan nun Alaa Nii Sarijanxin na, e nun Filipi nun Pirokoru nun Nikanoro nun Timon nun Paramenasi

* **5:34:** Farisi muxune: Yahudiyane nan yi muxuni itoe ra naxanye lan ma fe yi a ra, e xa dinan suxu kii kedenni. E tan nan e sobe so Nabi Musaa sariyan suxun ma dangu Yahudiyen bonne ra. E mon yi e benbane namunne suxuma kii xodexeni. E tan yi laxi malekane ra. E mon yi laxi a ra a muxune kelima nen sayani.

e nun Nikolasi Antiyōki kaan naxan so Yahudiya dinani.

⁶ E yi ne yita xerane ra. Xerane yi e yiin sa e ma, e yi Ala maxandi e xa.

⁷ Na ma, Alaa falan yi lu xuyē ayi. Yesu fōxōrabirane yi wuya ayi Yerusalēn taani kati! Saraxarali wuyaxi yi denkeleya.

Etiyēn suxu fena

⁸ Nba, Etiyēn yi lugoxi Alaa hinanna nun a sēnben na. A yi kabanako fe gbeene nun taxamasenne liga yamaan tagi. ⁹ Koni salide banxina nde muxune yi keli Etiyēn xili ma naxan yi xili “Muxu Xōrōyaxine Salide Banxina” naxanye yi kelixi Sirēni nun Alesandire taan nun Silisi nun Asi yamanani, e yi Etiyēn matandi fōlō. ¹⁰ Koni e mi yi nōe tiyē Etiyēn ma fe kolonna yēē ra e nun a yi falan tima Nii Sarijanxin naxan baraka yi. ¹¹ Awa, e muxuna ndee saranna fi alogo e xa a fala, e naxa, “Nxu a xuiin namēxi nēn Musa nun Ala rayelefue!”

¹² Nayi, e yi yamaan nun yamaan fonne nun sariya karamōxōne radin Etiyēn xili ma. E yi Etiyēn suxu, e siga a ra kitisa yamaan fēma. ¹³ E yi fa wule sere baane ra. Ne yi a fala, e naxa, “Xēmēni ito luma fala jaxine tiyē Yire Sarijanxini ito nun Musaa sariyan xili ma. ¹⁴ Amasōtō nxu bata a mē a ra, a a falama, a naxa, a Yesu Nasarēti kaan yire sarijanxin kalama nēn, a yi en ma namun fonne

maxete en naxanye sōtōxi Musa ra.”

¹⁵ Naxanye birin yi dōxi kitisa yamaan malanni, ne birin yēēn yi lu tixi Etiyēn na, e yi a yētagin to alo malekan yētagin na a ra.

7

Etiyēn ma sereyana

¹ Saraxarali Kuntigi Singen yi a fala, a naxa, “Feen naxan falaxi i xun ma, jōndin na a ra ba?”

² Etiyēn yi a yabi, a naxa, “N fafane nun ngaxakedenne, ε tuli mati n xuiin na. En benba Iburahima yi Mesopotamiya yamanani waxatin naxan yi benun a xa dōxō Xarani taani, Ala Binyen Kanna a yēte makēnēn nēn a xa. ³ Ala yi a fala a xa, a naxa, ‘Keli i ya yamanan nun i xabilani. Siga na yamanani, n naxan yitama i ra.’* ⁴ Nayi, a keli Kalidi kaane yamanani, a sa dōxō Xarani taani. A fafe to faxa, Ala yi a rafa yamanani ito yi, ε dōxi denaxan yi iki. ⁵ Ala mi bōxō yo fi

Iburahima ma yamanani ito yi na waxatini hali san tide keden jōxōn. Koni Ala a tuli sa nēn, a yamanani ito findima nēn a tan nun a bōnsōnna gbeen na. Anu, dii yo mi yi a yii na waxatini. ⁶ Ala ito nan falaxi, a naxa, ‘I bōnsōnna dōxōma nēn yamana gbete yi, e konna mi denaxan yi, e yi tōrō jēē kēmē naanin konyiyani. ⁷ Koni e na lu siyaan naxan bun konyiyani, n na makitima

* 7:3: Dunujā Fōlōn 12.1

nɛn. Na xanbi ra, e minima nɛn na yamanani, e yi fa n batu be.† 8 Na xanbi ra, Ala yi banxulan tiin layirin xidi e nun Iburahima tagi. Na xanbi ra, a yi Isiyaga bari, a yi a banxulan a xii solomasεxεde lɔxɔni. Isiyaga fan yi Yaxuba banxulan. Yaxuba fan yi en benba fu nun firinne banxulan.”

9 “Awa, Yusufu a fe xɔxɔlɔnyaan ma, en benbane yi a mati Misiran kaane ma. Koni Ala yi a xɔn. 10 Ala yi a xunba a tɔrɔn birin yi. A yi xaxilimayaan fi Yusufu ma, a yi a rafan Misiran mangan ma. A yi Yusufu dɔxɔ Misiran yamanan xun na e nun a banxi yi feene birin. 11 Nba, fitina kamɛn yi so Misiran yamanan nun Kanan yamanani, tɔrɔn yi gbo ayi. Donse yo mi yi fa en benbane yii. 12 Koni Yaxuba a mε waxatin naxan yi, a murutun yi Misiran yi, a yi en benbane rasiga a singeni. 13 E sigan firinden, Yusufu yi a yεtε yita a ngaxakedenne ra. Misiran mangan Yusufu kon kaane fe kolon na waxatin nin. 14 Na xanbi ra, Yusufu yi xeraan nasiga a fafe Yaxuba nun a denbayaan birin tongodeni, muxu tonge solofere e nun suulun nan yi e birin malanxin na. 15 Yaxuba yi siga Misiran yi, a faxa dɛnaxan yi e nun en benbane. 16 Yamaan yi siga e binbine ra Siken taani. Iburahima gaburun naxan sara Hamori a diine ma Siken

taani gbetin na, yamaan yi sa e maluxun mɛnni.”

17 “Ala Iburahima tuli sa naxan na, na rakamali waxatin yi maso, en ma yamaan yi wuya ayi Misiran yi. 18 Na danguxina, Manga gbεtε yi dɔxɔ Misiran yi naxan mi yi Yusufu kolon. 19 Na Mangan yi en ma yamaan yanfa, e yi en benbane tɔrɔ, a yi e karahan alogo e xa e diine rabejin, e faxa. 20 Musa bari na waxatin nin, a yi Ala kɛnɛn han! A lu nɛn a fafe konni han kike saxan. 21 A ba a fafe konni waxatin naxan yi, Misiran mangana dii tɛmɛn yi sa a tongo, a yi a maxuru, a yi a findi a dii xɛmɛn na. 22 E yi Musa xaran Misiran kaane fe kolonna birin ma, a yi sɛnbɛn sɔtɔ a falan nun a kewanli.”

23 “Musa barin to jɛɛ tonge naanin sɔtɔ, a ngaxakeden Isirayila kaan bonne xɔntɔn xɔnla yi a suxu. 24 A yi Misiran kaana nde to a ngaxakedenna nde tɔrɛ, a yi a xun mayɛngɛ, a yi a gbeen jɔxɔ, a Misiran kaan faxa. 25 A yengi yi a ma a a kon kaane yi a famuma nɛn a Ala yi waxi e xunba feni a tan nan xɔn. Koni e mi a famu mumɛ! 26 Na xɔtɔn bode a yi Isirayila kaan muxu firin to yɛngɛ, a kata e tagini tɔndeni. A yi a fala e xa, a naxa, ‘Ngaxakedenmane nan ε ra, nanfera ε ε bode tɔrɔma?’ 27 Koni naxan yi a boden jaxankatama, na yi Musa radinjɛ ayi, a yi a fala, a naxa, ‘Nde i findixi mangan nun kitisaan na nxu xun na? 28 I waxi n fan

† 7:7: Dunuja Fɔlɔn 15.13-14 nun Xɔrɔyaan 3.12

faxa feen nin ba alo i Misiran kaan faxa kii naxan yi xoro?'
 29 Musa to na mε, a yi a gi, a siga Midiyan yamanani. A dii xεmε firin sɔtɔ mɛnni."

30 "Awa, jεε tonge naanin danguxina, malekan yi mini kenenni Musa xa tεen yiyani fɔtɔndin tagi Sinayi geyaana dεxɔn ma burunna ra. 31 Musa na to waxatin naxan yi, a kabε. A to yi a masoma a ra alogo a xa a yigbε, Marigin xuiin yi mini, a naxa, 32 'I benbane Ala nan n tan na, Iburahimaa Ala nun Isiyagaa Ala nun Yaxubaa Ala.' Musa yi gaxu, a xuruxurun, a mi fa susu a matoc. 33 Marigin yi a fala a xa, a naxa, 'I ya sankidine ba i sanni amasɔtɔ i tixi denaxan yi, bɔxɔ sarijanxin na a ra. 34 N bata n ma yamana tɔrɔn to Misiran yamanani, n bata e kutun xuiin mε, n bata fa e xunbadeni. Fa iki, n xa i xε Misiran yamanani.' †

35 "Na Musa kedenna nan yi a ra Isirayila kaane bata yi e mε naxan na nun, e yi a fala, e naxa, 'Nde i findixi mangan nun kitisaan na?' Ala a tan nan nasiga e mangan nun e xunbaan na fata malekan fala xuiin na naxan mini kenenni a xa fɔtɔndini. 36 Musa e ramini nɛn na yi, a kabanako feene nun taxamassenne liga Misiran yi e nun Baa Gbeeli, e nun tonbonni

jεε tonge naanin. 37 Na Musa nan ito ra naxan a fala Isirayila kaane xa, a naxa, 'Ala nabina nde raminima nɛn ε yε, naxan luma alo n tan.' § 38 A tan nan yi yamaan yε tonbonni, e nun malekan nan yi a ra naxan yi falan tima a xa Sinayi geyaana fari, a yi falane sɔtɔ naxanye nii rakisin fima muxune ma alogo a xa ne radangu en ma."

39 "Koni en benbane mitin a falan suxε, e yi e mε a ra, xεtε xɔnla yi e suxu Misiran yi. 40 E yi a fala Haruna xa, e naxa, 'Ala gbɛtεne rafala en xa naxan tima en yεε ra amasɔtɔ Musa naxan en naminixi Misiran yamanani, en mi a kolon naxan a sɔtɔxi.* 41 Nayi, e jinge dii sawuran nafala e suxuren na, e saraxan ba na xa, e yi sεwa e yεtεna se rafalaxina fe ra. 42 Na ma, Ala yi xεtε e fɔxɔ ra, a yi e lu kore xɔnna yanban seene batue alo a sɛbexi nabine kitabune kui kii naxan yi, a naxa, 'E tan Isirayila yamaan to yi tonbon yireni jεε tonge naanin, ε saraxane ba nɛn n tan xa ba? 43 E Mɔlɔkɔ suxuren batu bubun† nan xali, e nun Ramafan saren suxurena, ε suxuren naxanye rafalaxi ε batu seene ra. Nanara, n na ε xalima nɛn konyiyani Babilɔn xanbi ra.' †

44 "Layiri sereyaan bubun§

† 7:34: A mato Xɔrɔyaan 2.14 han 3.10 kui. § 7:37: Sariyane 18.15 * 7:40:

Xɔrɔyaan 32.1 nun 32.23 † 7:43: bubuna: Bubuni itoe yi rafalaxi sube kidine nan na naxanye singanxi xalanbene ra. E yi e maxalima yirene yi e nεma sigatini waxatin naxan yi. † 7:43: Amosi 5.25-27 Mɔlɔkɔ findixi suxuren nan na muxune yi e diine bama saraxan na naxan xa. Siyana ndee yi Mɔlɔkɔ nun Ramafan kolonxi e alane nan na na waxatini. § 7:44: Xɔrɔyaan 25.9

yi en benbane yii tonbonni. A yi tixi alo Ala a yεba Musa xa kii naxan yi a yi a misaala yita a ra. ⁴⁵ E to na sɔtɔ, en benbane yi a xali e yii Yosuwe a mangayaan bun ma, e yi en ma bɔxɔn tongoma siyane yii waxatin naxan yi, Ala yi siyaan naxanye kedima e yεε ra. A yi lu en ma bɔxɔni han Dawuda waxatini. ⁴⁶ Dawuda yi Alaa hinanna sɔtɔ, a yi a maxɔdin alogo a xa nɔ Yaxubaa Ala Batu Banxin tiyε. ⁴⁷ Koni Sulemani nan banxin ti a xa.”

⁴⁸ “Koni Kore Xɔnna Ala mi dɔxɔma muxune banxi tixine kui, alo nabina a falaxi kii naxan yi, a naxa,

⁴⁹ “Marigin naxa:

Kore xɔnna nan n ma manga
gbɛdɛn na,

bɔxɔn yi findi n san tiden na.

Ɛ banxin sifan mundun tiyε n
tan xa?

N ma matabuden finde minen
na?

⁵⁰ N tan xa mi seni itoe birin
nafalaxi ba?” *^{*}

⁵¹ “Ɛ tan yama murutɛxina, ε bɔɓene nun ε tunle luxi alo Ala kolontarene. Ɛ Alaa Nii Sarijanxin matandima alo ε benbane! ⁵² Ɛ benbane mi nabiin mundun bεsɛnxɔnya? E nabine faxa nɛn, naxanye Tinxinna Kanna fa feen fala. Iki ε fan bata a tan yɛtɛɛn yanfa, ε yi a faxa. ⁵³ Ɛ tan bata Alaa sariyan sɔtɔ fata malekane ra, koni ε mi a suxi!”

Etiyen magɔlɔn fena

⁵⁴ E to na mε, e bɔɓen yi te, han e yi e pinne raxin!

⁵⁵ Koni Etiyen yi lugoxi Alaa Nii Sarijanxin na, a koren mato, a yi Ala nɔrɔn to, Yesu yi tixi Ala yiifanna ma. ⁵⁶ A yi a fala, a naxa, “A mato! N kore xɔnna rabixin toma, Muxuna Dii Xɛmɛn tixi Ala yiifanna ma!”

⁵⁷ E yi sɔnxɔ gbeeni te. E yi e yiine sa e tunle dε ra. E birin yi gbisin a xili ma. ⁵⁸ E yi a bubu, e a ramini taani, e sa a magɔlɔn han a faxa. Na feen serene yi e dugine taxuma banxulanna nde ra, naxan yi xili Sɔli. ⁵⁹ E yi Etiyen magɔlɔnma waxatin naxan yi, Etiyen yi lu Ala maxandε, a naxa, “Marigi Yesu, n niin nasuxu!” ⁶⁰ A yi a xinbi sin, a yi gbelegbele, a naxa, “Marigina, i nama e suxu e yulubini ito ra.” A yelin xanbin na fale, sayaan yi a li.

8

Sɔli yi denkeleya yamaan bεsɛnxɔnya

¹ Sɔli yi tinxi Etiyen faxa feen ma.

Nba, na lɔxɔni, bεsɛnxɔnya gbeen yi keli denkeleya yamaan xili ma Yerusalɛn taani. E birin yi xuya ayi Yudaya yamanan nun Samariya yamanani, fɔ xɛrane. ² Muxu tɔgɔndiyaxina ndee yi Etiyen binbin maluxun, e wuga a fe ra kati!

³ Koni Sɔli tan yi kataxi denkeleya yamaan kala feen nan na. A yi soma banxine kui, a denkeleya xɛmɛne nun naxanle suxu, a yi e sa kasoon na.

* 7:50: Esayi 66.1-2

Yesu a feyirali Samariyayi

⁴ Denkɛleya muxun naxanye xuya ayi, ne yi lu Alaa falan naliyɛ yiren birin yi. ⁵ Filipi yi siga Samariya yamanan taana nde yi, a sa Alaa Muxu Sugandixina fe kawandin ba na yi. ⁶ Yamaan birin yi e tuli mati Filipi a falane ra ki faɲi, e mɔn yi lu a kabanako feene matɔɛ a yi naxanye ligama. ⁷ Yinna ɲaxine yi muxun naxanye fɔxɔ ra, ne yi e ragbelegbele, e xɛtɛ e fɔxɔ ra. Fati mafaxatɔne nun lɛbutɛn wuyaxi fan yi kɛndɛya. ⁸ Sɛwa gbeen yi so na taani.

⁹ Xɛmɛna nde yi na taani naxan yi xili Simɔn. Na yi woyimɛyaan ligama. Samariya kaane birin yi kabɛma a ma. A yi a yetɛ yigboma. ¹⁰ Taan muxune birin yi biraxi a fɔxɔ ra, fɔnna nun dii ɲɔrɛna, e lu a fale, e naxa, “Xɛmɛni ito, Ala senben ni ito ra, yamaan naxan xili sa a ‘Fanga Gbee Kanna.’” ¹¹ E yi biraxi a fɔxɔ ra, bayo e yi kabɛma a ma xabu to mi na ra a woyimɛyana fe ra. ¹² Koni Filipi Alaa Mangayaan nun Yesu Alaa Muxu Sugandixina a fe xibarun nali e ma waxatin naxan yi, e yi denkɛleya. Xɛmɛne nun ɲaxanle, e birin yi rafu igeni e tubi xinla ma. ¹³ Simɔn fan yetɛɛn yi denkɛleya. A yi rafu igeni, a lu biraxi Filipi fɔxɔ ra yiren birin yi. A yi taxamaseri gbeene nun kabanako feene to, a kabɛ kati!

¹⁴ Xeraan naxanye yi

Yerusalɛn taani, ne a mɛ waxatin naxan yi a Samariya kaane bata Alaa falan suxu, e Piyɛri nun Yoni rasiga e ma. ¹⁵ E to so na, e yi Ala maxandi e xa alogo e xa Alaa Nii Sariɲanxin sɔtɔ. ¹⁶ Amasɔtɔ Alaa Nii Sariɲanxin munma yi godo e tan sese fari singen. E bata yi rafu igeni Marigi Yesu xinla nan tun yi gbansan! ¹⁷ Nayi, Piyɛri nun Yoni yi e yiin sa e ma, e yi Alaa Nii Sariɲanxin sɔtɔ.

¹⁸ Simɔn a to waxatin naxan yi, a Nii Sariɲanxin yi sɔtɔma xɛrane yiine xɔn, a yi fa gbetin na e xɔn, ¹⁹ a naxa, “ɛ senbeni ito fi n fan ma alogo n na n yiin sa muxu yo ma, na kanna fan xa Alaa Nii Sariɲanxin sɔtɔ.”

²⁰ Koni Piyɛri yi a yabi, a naxa, “ɛ nun i ya gbetin xa halagi yire kedenni, amasɔtɔ i mirixi a ma fa fala a i Alaa kiseen sɔtɔn gbetin nan xɔn! ²¹ I gbee yo mi nxɔ wanle yi amasɔtɔ i bɔɲɛn mi tinxinxi Ala yɛɛ ra yi. ²² Nayi, xɛtɛ i ya miriya ɲaxin fɔxɔ ra, i yi Marigin maxandi alogo a xa i mafelu i ya miriya ɲaxin na, xa a sa tin. ²³ Amasɔtɔ n bata a to, i lugoxi xɔxɔlɔnyaan nan na, i kankan tinxintareyaan ma.”

²⁴ Simɔn yi a fala Piyɛri nun Yoni xa, a naxa, “Yandi, ɛ Marigin maxandi n xa, alogo, ɛ feen naxanye falaxi, ne sese nama n li.” ²⁵ Piyɛri nun Yoni seren baxina, e Marigina falan nali, e xɛtɛ Yerusalɛn taani, e dangu

Yesu a fe Xibaru Fajin naliye Samariya taa wuyaxi yi.

Filipi nun Etiyopi kaana fe

²⁶ Marigina malekan yi falan ti Filipi xa, a naxa, “Keli, i siga sogeteden yi-ifanna ma, kiraan naxan kelima Yerusalen taani siga Gasa taani naxan dangun burunna ra, i siga na xon.”

²⁷ Filipi yi keli, a siga, a Etiyopi kaa xeme tēgenxina* nde li kira yi. Kuntigi gbeen nan yi na xemen na nun. A tan nan yi Etiyopi Najalan Mangan Kandasi a nafunle birin xun na. A bata yi siga Yerusalen taani Ala batudeni. ²⁸ A xetematona a konni, a yi dōxi a wontoron kui, a yi lu Nabi Esayi a Kitabun xaranje. ²⁹ Alaa Nii Sarijanxin yi a fala Filipi xa, a naxa, “Siga, i sa i maso na wontoron na.” ³⁰ Filipi yi siga a giye, a yi Etiyopi kaan xuiin me Nabi Esayi a Kitabun xaranje. Na ma, Filipi yi a maxadin, a naxa, “I naxan xaranma, i a bunna kolon ba?”

³¹ A yi a yabi, a naxa, “N na a kolonma di, xa muxe mi a yeba n xa?” A Filipi xili alogo a xa te, a dōxo a fema wontoroni. ³² A yi denaxan xaranma Kitabun kui, na ni ito ra, a naxa,

“E a xali nen
alo yexeen faxa daxina.

A mi fala yo ti,

alo yexeen naxan a dunduma a fati ma xaben xaba muxun bun.†

³³ E a rayagi nen,

e mi tin a kitin bolonje tinx-inni.

Nde nœ a yixetena fe fale?

Amasoto e bata a siimayaan dan dununa yi.”‡

³⁴ Kuntigin yi a fala Filipi xa, a naxa, “Yandi, a fala n xa, nabini ito nde a fe falama, a yete fe ba, hanma muxu gbete a fe?” ³⁵ Filipi yi falan tongo, a yi a folo na Kitabun yiren ma, a Yesu a fe xibarun nali a ma. ³⁶ E yi sigan tima kiraan xon ma waxatin naxan yi, e xudena nde li. Kuntigin yi a fala a xa, a naxa, “Igen mato, nanfera n mi rafuye?”

³⁷ Filipi yi a fala a xa, a naxa, “Xa i bata denkeleya i bōjeni, i nœ rafuye nen.” Kuntigin yi a yabi, a naxa, “N bata denkeleya a ma, a Yesu Alaa Muxu Sugandixin nan Alaa Dii Xemen na.”

³⁸ A yi yamarin fi a e xa wontoron nati. E nun Filipi yi godo igeni, a yi rafu.

³⁹ E to te igeni, Marigina Nii Sarijanxin yi Filipi tongo, a siga a ra. Kuntigin mi fa a to sōnōn, koni a sēwaxin yi siga a sigatini. ⁴⁰ Filipi yi sa mini Asotu taani, a yi Yesu a fe Xibaru Fajin nalima a dangu taane birin yi, han a sa so Sesariya taani waxatin naxan yi.

* **8:27:** Xeme tēgenxina: Na waxatini, mangane yi xemena ndee tēgenma nen alogo e xa e yengi dōxo mangana feene xon, e mi bira mangana najanle fōxo ra.

† **8:32:** xabena: Yirena ndee yi, yexee xaben kuyama ayi nen, a yi xaba a findi

dugin na. ‡ **8:33:** Esayi 53.7-8

9

Söli tubi fena

Xerane 22.6-16 nun 26.12-

18

¹ Nba, Söli naxan yi kónkəxi Marigin fəxərabirane ma e faxa feen na, na yi siga Saraxarali Kuntigi Singen fəma, ² a yi kədine maxədin a ra, a naxanye sebe Damasi taan salide banxine muxune ma, alogo xa a sa naxanye li na, xəməna nun naxanla, e biraxi Yesu a Kiraan fəxə ra, a xa fa e xidixin na Yerusalən taani.

³ A yi kira yi, a bata yi maso Damasi taan na, tēe dege gbeen yi keli kore mafuren, a lu dege a rabilinni. ⁴ A yi bira bəxəni, a fala xuiin mə, naxan yi a falama, a naxa, “Söli, Söli i n bəsenxənyama nanfera?”

⁵ Söli yi maxədinna ti, a naxa, “Marigina, nde i tan na?” Na xuiin yi a yabi a naxa, “N tan, Yesu na a ra, i naxan bəsenxənyama. ⁶ Koni keli, i siga taani. I lan i xa naxan liga, e sa na falama i xa nən.”

⁷ Muxun naxanye yi Söli fəxə ra nun, ne dunduxin yi lu tixi. E yi fala xuiin məma koni e mi yi muxu yo toma. ⁸ Söli yi keli, a ti, a yi a yəen nabi, koni a mi yi sese toma. E yi a yii rasuxu, e siga a ra Damasi taani. ⁹ A lu danxutəyani han soqe saxan. A mi yi donse donma, a mi yi a minma.

¹⁰ Nba, Yesu fəxərabirana nde yi Damasi taani nun, a xili Ananiyasi. Marigin yi falan ti na xa fe tooni alo xiyena, a naxa, “Ananiyasi.” Ananiyasi yi a yabi, a naxa, “Marigina, n tan ni i ra.”

¹¹ Marigin yi a fala a xa, a naxa, “Keli, i siga kiraan xən ma, naxan xili Kira Tinxinxina, i sa muxuna nde maxədin Yudasi a banxini naxan kelixi Tarise taani naxan xili Söli bayo a n maxandima. ¹² A bata fe toon ti alo xiyena, a xəməna nde to fe naxan xili Ananiyasi, a yi a yiin sa a ma, alogo a mən xa nə seen toe.”

¹³ Ananiyasi yi a yabi, a naxa, “Marigina, muxu wuyaxi bata na xəməna fe fala n xa, a fe naxin naxanye birin ligaxi i ya yama saribanxin na Yerusalən taani. ¹⁴ A bata senben sətə saraxarali kuntigine yii, a xa fa Damasi taani alogo muxun naxanye birin i xinla falama, a xa ne suxu.” ¹⁵ Marigin yi a fala Ananiyasi xa, a naxa, “Siga tun, amasətə n bata Söli sugandi n ma walikəen na, a xa n xinla rali siya gbətene nun e mangane nun Isirayila muxune ma. ¹⁶ N na yitama a ra nən a tərən yatən naxan sətəma n ma fe ra.”

¹⁷ Nayi, Ananiyasi yi siga na banxini, a sa a yiin sa Söli ma. A yi a fala a xa, a naxa, “Ngaxakedenna Söli, Marigi Yesu naxan mini i xa kənenni kira yi, i to yi fama be, na nan n nafaxi i ma alogo i mən xa seen to, i lugo Alaa Nii Sarijanxin na.” ¹⁸ Mafuren sena nde yi ba Söli yəen ma alo se xanla, a mən yi seen to. A yi keli, a rafu igeni. ¹⁹ A yi a dege, a mən yi senben sətə.

Söli yi kawandin ba Damasi taani

Sōli yi xii dando raba Yesu fəxərabirane fəma Damasi taani. ²⁰ A yi kawandin ba fələ salide banxine kui keden na, a Alaa Dii Xəməni nan Yesu ra. ²¹ Naxanye birin na mə, ne yi kabə, e maxədinna ti, e naxa, “Xəməni ito xa mi yi muxune naxankatama Yerusalen taani naxan yi Ala maxandima xinli ito yi ba? A mi faxi ne xan suxudeyi be ba, alogo a xa siga e ra saraxarali kuntigine fəma?” ²² Koni Sōli sənben yi gboma ayi kati! A yi a mayitama, a Yesu nan Alaa Muxu Sugandixin na han Damasi taan Yahudiyane yifu.

²³ Xii wuyaxi danguxina, Yahudiyane yi e bode to Sōli faxa feen ma. ²⁴ Koni Sōli yi e wundon kolon. E yi lu taan so dəene kantanjə kəeen nun yanyin na, alogo e xa a faxa. ²⁵ Koni Sōli a xarandiine yi sa a ragodo sagan kui taan nabilinna yinna xanbi ra.

Sōli Yerusalen taani

²⁶ Sōli yi siga Yerusalen taani, a kata sigadeni Yesu fəxərabirane fəma. Koni e gaxu a yee ra, bayo e mi yi laxi a ra xa Yesu fəxərabiran nan yi a ra nun. ²⁷ Koni Baranabasi yi a xali xerane fəma. Sōli Marigin to kii naxan yi kira yi, a mən yi a xuiin mə, a na yeba e xa e nun Sōli kawandin ba kii naxan yi Damasi taani Marigi Yesu xinli. ²⁸ Nayi, Sōli yi lu e fəma. A lu sigə kawandi badeni xaxili ragidini Marigi Yesu xinli Yerusalen taan birin yi. ²⁹ Yahudiyān naxanye yi

Girəki xuiin falama, Sōli yi lu ne matandə, koni ne fan yi kata a faxa feen na. ³⁰ A ngaxakedenne to na mə, e yi siga a ra Sesariya taani, e yi a rasiga Tarise taani.

³¹ Nayi, dənkeleya yamaan yi waxati ti bənjə xunbenli Yudaya yamanan nun Galile yamanan nun Samariya yamanani, e lu e bode sənbe soe. Alaa Nii Sarijanxin yi lu e ralimaniyə Marigin yεεragaxuni, e wuya ayi.

Piyeri yi siga Lida nun Yafa yi

³² Piyeri yi a masigan tima na yirene birin yi. Ləxəna nde, a yi siga Lida taan yama sarijanxin xəntəndeni. ³³ A xəməna nde li na naxan yi xili Ene, ləbutenna nan yi a ra. Na yi saxi xabu jee solomasəxə. ³⁴ Piyeri yi a fala a xa, a naxa, “Ene, Yesu Alaa Muxu Sugandixin bata i rakendəya. Keli, i sadeni tən.” Ene yi keli mafuren! ³⁵ Lida kaane nun Sarən kaane birin yi xəməni to, e tubi Marigin ma.

³⁶ Naxanla nde yi Yafa taani naxan findixi Yesu fəxərabirana nde ra, a xili Tabita, naxan mən yi xili Dərakasi Girəki xuini. A yi fe fajin ligama waxatin birin, a yi yigelitəne malima. ³⁷ Na waxatini, a yi fura, a faxa. E to yelin a binbin maxə, e yi sa a sa kore banxina nde kui.

³⁸ Awa, Yesu fəxərabiran naxanye Yafa taani, ne bata yi a mə a Piyeri Lida taani Yafa taan dəxən ma. E yi xeraan muxu firin nasiga, e naxa, “Yandi, fa nxu fəma

keden na.”³⁹ Piyeri yi keli, e nun na xemene yi siga. E to so, e yi siga a ra kore banxin kui. Kaɗa gilene birin wugamatɔɔn yi fa a fema. Dɔrakasi domaan nun gubaan naxanye rafala a to yi ɲɛɲɛ, e yi ne yita a ra.⁴⁰ Piyeri yi e birin namini banxini, a yi a xinbi sin, a Ala maxandi. Na xanbi ra, a yi a yɛɛ rafindi a binbin ma, a yi a fala, a naxa, “Tabita, keli.” A yi a yɛɛn nabi, a Piyeri to, a keli, a dɔxɔ.⁴¹ Piyeri yi a suxu a yiin ma, a yi a rakeli. Na xanbi ra, a yama sariɗanxin nun kaɗa gilene xili, a yi a ɲɛɲɛn yita e ra.⁴² Feni ito xibarun yi xuya ayi Yafa yiren birin yi. Muxu wuyaxi yi denkeleya Marigin ma.⁴³ Piyeri yi xii wuyaxi ti Yafa yi xemena nde fema naxan yi xili Simɔn. Garangen nan yi a ra.

10

Piyeri nun Kɔrɔneyi a fe

¹ Xemena nde yi Sesariya taani a xili Kɔrɔneyi, sofa kemɛn kuntigin nan yi a ra, a yi Itali yamanan ganla nin.² Dina muxun nan yi a ra. A tan nun a denbayaan birin yi gaxuxi Ala yɛɛ ra. A yi Yahudiya yiigelitɔne kima han! A yi Ala maxandima waxatin birin.³ Lɔxɔna nde, se din waxatin bata yi maso, a yi fe toon ti alo xiyena, a yi Alaa malekana nde to, a a yigbe ki faɗi. Malekan yi so a konni, a yi a fala a xa,

a naxa, “Kɔrɔneyi!”⁴ A yi malekan mato gaxuni, a yi a yabi, a naxa, “Nkanna, nanfe ligaxi?” Malekan yi a yabi, a naxa, “I ya maxandi xuiin nun i ya yiigelitɔ kiseene bata Ala kenɛn. Na nan a ligaxi a bata a yengi lu i xɔn.⁵ Muxuna ndee rasiga Yafa taani iki, e xa sa fa muxun na naxan xili Simɔn, naxan mɔn xili Piyeri.⁶ A yigiyaxi Simɔn garangen konna nin, fɔxɔ igen de.”

⁷ Na xanbi ra, malekan naxan yi falan tima Kɔrɔneyi xa, na yi siga. Kɔrɔneyi yi a walikɛɛn muxu firin xili e nun sofa dinaxina nde naxan yi walima a fema.⁸ Feen naxan ligaxi, a na birin yɛba e xa, a yi e rasiga Yafa taani.

⁹ Na xɔtɔn bode, e yi kira yi, e bata yi maso Yafa taan na, Piyeri yi te kore banxin xuntagi yanyi tagini Ala maxandideni.¹⁰ Kamɛn yi a suxu, a yi waxi a dege feni. E yi donseen nafalama a xa waxatin naxan yi, a yi fe toon ti alo xiyena.¹¹ A yi kore xɔnna rabixin to, a sena nde to gode, a ligaxi alo dugi yigbeena. A singanxi a tongon naaninne ma godo bɔxɔni.¹² Subene nun bubu seene nun xɔliin siyaan birin yi na kui.¹³ Piyeri yi fala xuiin me a fe tooni, a naxa, “Piyeri, keli i yi nde faxa, i yi a don!”

¹⁴ Koni Piyeri yi a yabi, a naxa, “En-ɛn de Marigina! Han iki, n munma se haramuxin* hanma se sariɗantaren don singen.”

* **10:14:** se haramuxina: Sube wuyaxi mi radaxaxi Yahudiyane dinani. A mato Saraxaraline sora 11 kui.

15 Na fala xuiin mən yi mini, a naxa, “Ala bata naxan nasarijan, i tan nama na yate se sarijantaren na.” 16 Na yi liga dɔxɔna ma saxan. Na seen mən yi te kore keden na.

17 Piyeri fe toon naxan ti alo xiyena, a yi a mirima na bunna ma waxatin naxan yi, Kɔrɔneyi a xerane bata yi Simɔn ma banxin to, e tixi a de ra. 18 E yi muxune xili, e maxɔdinna ti, xa Simɔn yi yigiyaxi mɛnni naxan mən xili Piyeri.

19 Piyeri mən yi a mirima a fe toon bunna ma waxatin naxan yi, Alaa Nii Sarijanxin yi a fala a xa, a naxa, “Simɔn, a mato, xeme saxan i fenma. 20 Keli i siga e fɔxɔ ra hali i mi sike, amasɔto n tan nan e rafaxi.” 21 Nayi, Piyeri yi siga na muxune fema, a yi a fala e xa, a naxa, “N tan ni i ra, e naxan fenma. E faxi nanfera?” 22 E yi a yabi, e naxa, “Kɔrɔneyi, sofa kemɛn kuntigin nan nxu xexi. Muxu tinxinxin nan a ra, a gaxu Ala yeɛ ra, Yahudiyane birin a seren bama! Maleka sarijanxin bata a fala a xa, a xa i xili a konni a yi i ya falane rame.” 23 Nayi, Piyeri yi e yigiya banxini. Na xɔtɔn bode, a yi keli, e birin yi siga. Yafa taan denkeleya muxuna ndee yi siga e fɔxɔ ra.

24 Na xɔtɔn bode mən, e Sesariya taan li. Kɔrɔneyi yi e legedenma, a bata yi a kon kaane nun a xɔyine birin malan nun. 25 Piyeri to so banxini, Kɔrɔneyi yi a ralan, a yi a xinbi sin Piyeri bun ma a

binya feen na. 26 Koni Piyeri yi a rakeli, a naxa, “Keli, amasɔto muxun nan tun n fan na.” 27 E yi lu fala tiini han Piyeri yi so, a yi muxu wuyaxi li malanxi na yi. 28 A yi a fala e xa, a naxa, “E a kolon yati fa fala a Yahudiyane dinan mi tinje e nun siya gbɛten xa lu e bode xɔn hanma a so a konni. Koni Ala bata a yita n na, a n nama a fala muxu yo ma fa fala a mi sarijan hanma a haramuxi. 29 Nanara, i ya xerane to n xili, n mi tondixi fe. Nba, e n xilixi nanfera?”

30 Kɔrɔneyi yi a fala, a naxa, “A soge naaninna nan i ra, n yi salima n ma banxini alo waxati sifani ito yi, benun se din waxatin xa a li, nba, xemena nde yi mini kenenni n xa, a ti n yetagi, a do-maan mayilenma. 31 A yi a fala, a naxa, ‘Kɔrɔneyi, Ala bata i ya maxandin xuiin me. I ya yiigelito kiseene bata a liga Ala yi a yengi lu i xɔn ma. 32 Nayi, muxuna nde rasiga Yafa taani Simɔn xilideni naxan mən xili Piyeri. A yigiyaxi Simɔn garangen konna nin fɔxɔ igen de.’ 33 Nanara, n xeraan nasi-gaxi i fɔxɔ ra keden na, i fan bata tin fe. Awa, iki nxu birin Ala yetagi be alogo nxu xa na falan me Marigina i yamarixi naxan na.”

Piyeri yi falan ti

34 Piyeri yi falan ti fɔlɔ, a naxa, “Iki, n bata a kolon, a jɔndin na a ra, fa fala Ala mi muxune rafisaxi e bode xa. 35 Naxan na gaxu a yeɛ ra, a tinxinyaan naba, a na

yisuxuma nɛn, a na findi muxun siya yo ra. ³⁶ Ala bata a falan nasiga Isirayila kaane ma, a yi Yesu a fe Xibaru Fajin nali e ma fa fala a bɔɲɛ xunbenla sɔtɔma Yesu Alaa Muxu Sugandixin barakan nin, muxun birin Marigina. ³⁷ E a kolon naxan liga Yudaya yamanan birin yi, naxan bata yi fɔlɔ Galile yamanani Yoni kawandin ba xanbini a yamaan xa rafu igeni e tubi xinla ma. ³⁸ E mɔn a kolon, a Alaa Nii Sarijanxin nagodo nɛn Yesu Nasareti kaan xun ma alo masusan turena, a yi senben fi a ma. E mɔn a kolon Yesu siga kii naxan yi yiren birin yi, a yi lu fe fajine ligɛ, a muxune rakɛndɛya, naxanye birin yi Yinna Manga Setana senben bun ma, amasɔtɔ Ala yi a xɔn ma. ³⁹ A feen naxanye birin liga Yahudiya yamanan nun Yerusalɛn taani, ne serene nan nxu tan na. E yi a gbangban wudin ma, e yi a faxa. ⁴⁰ Koni Ala yi a rakeli sayani a soge saxande lɔxɔni, a yi a yita yamaan na. ⁴¹ Yamaan birin mi a to, koni fɔ Ala sereyaan naxanye sugandixi, en tan naxanye en dɛge a xɔn, en yi en min a dɛxɔn a keli xanbini sayani. ⁴² A bata en yamari, a en xa kawandin ba yamaan xa, en yi a seren ba fa fala Ala bata a ragidi Yesu ma, a xa faxa muxune nun jɛɲɛ muxune makiti. ⁴³ Nabine birin a seren ba nɛn, a muxu yo na dɛnkɛleya a ma, na kanna yulubine xafarima nɛn Yesu

xinla barakani.”

Siya gbɛtɛne Alaa Nii Sarijanxin sɔtɔfena

⁴⁴ Piyɛri yi falan tima waxatin naxan yi, naxanye birin yi tuli matixi a falan na, Alaa Nii Sarijanxin yi godo ne birin ma. ⁴⁵ Yahudiyɛn dɛnkɛleya muxun naxanye fa Piyɛri fɔxɔ ra, ne yi kabɛ bayo Ala a Nii Sarijanxin nagodo nɛn siya gbɛtɛne fan ma. ⁴⁶ Amasɔtɔ e yi na muxune fala xuine mɛma e Ala matɔxɔma xui gbɛtɛne yi. Nayi, Piyɛri yi a fala, ⁴⁷ a naxa, “Tondi tiyɛ muxuni itoe rafuyɛ igeni ba, naxanye bata Alaa Nii Sarijanxin sɔtɔ alo en tan a sɔtɔxi kii naxan yi?” ⁴⁸ Nanara, a yi e yamari a e xa rafu Yesu Alaa Muxu Sugandixin xinli. Na xanbi ra, e yi Piyɛri mafan, a xa lu na xi dando.

11

Piyɛri yi a dɛntɛgɛ Yerusalɛn dɛnkɛleya yamaan xa

¹ Xɛrane nun dɛnkɛleya muxun naxanye yi Yudaya yamanan birin yi, ne yi a mɛ, a siya gbɛtɛne fan bata Alaa falan suxu. ² Piyɛri to siga Yerusalɛn taani, Yahudiya dɛnkɛleya muxune yi a mafala fɔlɔ, e naxa, ³ “I bata siga banxulantarene konni, e birin yi e dɛge e bode xɔn ma!”

⁴ Piyɛri yi na feene yɛba e xa ki faji a danguxi kii naxan yi, ⁵ a naxa, “N yi Ala maxandima Yafa taani waxatin naxan yi, n fe toon

ti nɛn alo xiyena. N sena nde to gode, a ligaxi alo dugi yigbeena. A singanxi a tongon naaninne ma, a ti n dɛxɔn ma. ⁶ N yi a kui to, n yi fa subene nun burunna subene nun bubu seene nun xɔline to. ⁷ Na xanbi ra, n fala xuiin mɛ, a naxa, 'Piyɛri, keli, i nde faxa, i yi a don!' ⁸ Koni n yi a yabi, n naxa, 'ɛn-ɛn de, Marigina, n munma donse haramuxin don singen hanma donse sariɲantarena.' ⁹ Fala xuiin mɔn yi keli kore, a naxa, 'Ala bata naxan nasariɲan, i nama na yate se sariɲantaren na!' ¹⁰ Na yi liga dɔxɔɲa ma saxan. Dɔnxɛn na, na seen mɔn yi te kore. ¹¹ Na waxatin yeteni xɛmɛ saxan yi fa n ma banxini nxu yi yigiyaxi dɛnaxan yi keli Sesariya taani. ¹² Alaa Nii Sariɲanxin yi a fala n xa, a n nama sike sige e fɔxɔ ra. Dɛnkeleya muxu senninni itoe naxanye be, ne fan yi n mati, nxu birin yi so Kɔrɔnɛyi a banxini. ¹³ Kɔrɔnɛyi malekan to tixi a banxini kii naxan yi, a yi na yɛba nxu xa. Malekan yi a fala a xa, a naxa, 'Muxuna nde rasiga Yafa taani, e xa sa Simɔn xili, naxan mɔn xili Piyɛri. ¹⁴ A falane tima i xa nɛn, naxanye ɛ nun i ya denbayaan birin nakisima.' ¹⁵ N to falan fɔlɔ, Alaa Nii Sariɲanxin yi godo e ma alo a godo nxu fan ma kii naxan yi a fɔlɔni. ¹⁶ Nayi, Marigin falan naxan ti n xa, na yi rabira n ma, a naxa, 'Yoni marafuun tixi igen nin,

koni ɛ tan nafuma Alaa Nii Sariɲanxin nin.' ¹⁷ Awa, Ala to e kixi alo a en fan kixi kii naxan yi, en tan naxanye dɛnkeleyaxi Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin ma, n tan yi lan nun n xa Ala matandi ba?"

¹⁸ E na falane mɛ waxatin naxan yi, e birin yi e dundu, e yi Ala tantun, e naxa, "Ala bata tin siya gbɛtɛne fan xa tubi, e nii rakisin sɔtɔ!"

Antiyɔki dɛnkeleya yamana fe

¹⁹ Awa, tɔrɔ lɔxɔn naxanye fa Etiyɛn faxa waxatini, na yi a liga dɛnkeleya muxune yi xuya ayi. Ndee yi siga han Fenisa nun Sipiri nun Antiyɔki taani. E yi Alaa falan nalima Yahudiyane nan tun ma. ²⁰ Koni xɛmɛn naxanye dɛnkeleya Sipiri yamanan nun Sireni taani, na ndee yi siga Antiyɔki taani, e Marigi Yesu a fe Xibaru Fajin nali Girekine fan ma. ²¹ Marigin sɛnbɛn yi lu e fɔxɔ ra, muxu wuyaxi yi dɛnkeleya, e tubi Marigin ma.

²² Awa, na fe xibarun yi Yerusalɛn dɛnkeleya yamaan li, e Baranabasi rasiga Antiyɔki taani. ²³ A to na li, Ala hinanxi e ra kii naxan yi, a na to, a sɛwa. A yi e birin nalimaniya, a e xa lu Marigin fɔxɔ ra e bɔɲɛn birin na! ²⁴ Muxu fajin nan yi Baranabasi ra, a yi lugoxi Alaa Nii Sariɲanxin na, a dɛnkeleyaxi. Muxu wuyaxi yi bira Marigin fɔxɔ ra.

²⁵ Na xanbi ra, Baranabasi yi siga Tarise taani Sɔli

fendeni. ²⁶ A a to waxatin naxan yi, a yi fa a ra Antiyoki yi. Baranabasi nun Sali yi lu denkeleya yamaan xon, e muxu wuyaxi xaran han jee keden. Antiyoki kaane nan singe Yesu foxarabirane xili sa a Yesu mantonne.

²⁷ Awa, na waxatini, nabina ndee yi keli Yerusalen taani, e siga Antiyoki taani.

²⁸ E tan nde yi xili Agabusi, na yi keli, a yi a fala Alaa Nii Sarijanxin barakani, a fitina kamen soma nen dunuja birin yi. Na feen kamali nen Manga Kilodi waxatini.

²⁹ Men kaan naxanye yi Yesu foxo ra, ne yi lan a ma, a e birin xa e fanga beren liga alogo e xa mali seen nasiga e ngaxakedenne ma naxanye yi Yudaya yamanani. ³⁰ E yi na liga, e yi na so Baranabasi nun Sali yii siga Yudaya denkeleya yamaan fonne ma.

12

Piyeri sa feen kasoon na

¹ Na waxatini, Manga Herode yi denkeleya yamaan muxuna ndee suxu, a xa e jaxankata. ² A yi yamarin fi, a e xa Yoni tada Yaki faxa silanfanna ra.* ³ A to a to, a na rafan Yahudiyane ma, a mon yi Piyeri fan suxu. Na liga Buru Ratetaren Sali loxone nin.† ⁴ Herode to

Piyeri suxu, a yi a sa kasoon na, a yi sofa naanin doxoode naanin ti a kantandeni. A xoli yi Herode ma, Halagi Tiin Dangu Loxon Sanla‡ na ba a ra, a yi a makiti yamaan yetagi. ⁵ Nanara, e yi Piyeri ramara kasoon na, koni denkeleya yamaan yi Ala maxandima a xa kati!

Piyeri mini fena kasoon na

⁶ Na kosen na, benun Herode xa Piyeri makiti, Piyeri yi xidixi yolonxonne ra, a xima sofa firin tagi. Kaso banxin kantan muxune tixi deen na. ⁷ Marigina malekan yi mini kenenni a xa, kaso banxin kuiin yi yalan. Malekan yi Piyeri jensenna magarin, a yi a raxulun, a yi a fala a xa, a naxa, “Keli mafuren!” Yolonxonne yi ba a yiine ra, e yolon. ⁸ Malekan yi a fala a xa, a naxa, “I maxidi, i ya sankidine so.” Piyeri yi na liga. Malekan yi a fala a xa, a naxa, “I ya domaan nagodo i ma, i bira n foxo ra.” ⁹ Piyeri yi bira malekan foxo ra mini kasoon na. Koni malekan yi naxan ligama, Piyeri mi yi a kolon xa jondin nan yi a ra. A yengi yi a ma a a yi fe toon nan tima alo xiyena. ¹⁰ E yi dangu kantan ti singen na, e nun a firindena, e yi sa tande yi dee wure daxin li siga taani. Na yi rabi a yete ra, e yi mini.

* **12:2:** Silanfanna: Sofane yengeso degemana. † **12:3:** Buru Tetaren Sanla: Yahudiyane yi burun donma xii solofere leben mi saxi naxan yi sanli ito yi. E sarijan kiina nde nan yi a ra. A mato Xoroyaan 12.15 kui. ‡ **12:4:** Halagi Tiin Dangu Loxon Sanla: Musaa waxatini, Ala fitina feen nafa nen Firawonaa yamaan ma, malekan yi fa e dii singene birin faxa kee kedenna ra. Koni, Isirayila kaane yi saraxa wunla xuya e banxine de wudine ma, saya malekan yi dangu e xun ma. Na feen sanla ni ito ra. A mato Xoroyaan 12.1-13 kui.

E sigaxin kiraan xɔn ndedi, malekan yi tunun Piyeri ma.

¹¹ Piyeri to xaxili sɔtɔ, a yi a fala, a naxa, “N bata a kolon yati, a Marigin nan a malekan xexi, a n nakisi Herode senben ma e nun Yahudiya yamaan yi waxi naxan birin liga fe yi n na.”

¹² A yelinxina a mirɛ, a yi siga Yoni Maraka nga Mariyama konni. Muxu wuyaxi yi malanxi na yi nun, e Ala maxandima. ¹³ Piyeri to deen konkon, walike naxanla nde yi na nun naxan yi xili Roda. Na yi siga, a sa a tuli mati. ¹⁴ A Piyeri xuiin kolonxina, a sewa han a yininan deen nabi feen xɔn, a xete a giye. A sa a fala, a naxa, “Piyeri tixi deen na!” ¹⁵ E yi a fala a xa, e naxa, “I xunna bata keli!” Koni a kankan a ma a jɔndin na a ra. E yi a yabi, e naxa, “Piyeri yelenna nan na ra.”

¹⁶ Koni na waxatin birin, Piyeri yi deen konkoma tun. Dɔnxɛn na e deen nabi. E Piyeri to waxatin naxan yi, e kabɛ. ¹⁷ Koni a yi a yiin maliga e xa, a e xa e dundu. Marigina a ramixi kasoon na kii naxan yi, a yi na yɛba e xa, a naxa, “E na fala YakiS nun en ngaxakedenne birin xa.” Na xanbi ra, a yi mini, a siga yire gbete yi.

¹⁸ Kuye to yiba, sofane yi kuisan kati, e naxa, “Nanfe ligaxi Piyeri ra?” ¹⁹ Herode yi e yamari, a e xa a fen koni e mi a to. Nayi, a yi

kaso kantanne makiti, a yi a yamari, a e xa faxa. Na xanbi ra, Herode yi keli Yuda yamanani, a sa waxati ti Sesariya taani.

Herode faxa fena

²⁰ Herode yi xɔlɔxi Tire kaane nun Sidɔn kaane ma nun. Nanara, ne yi e malan, siga Herode fema. E yi mangana muxu gbeena nde singe masɔtɔ, Bilasati. Na xanbi ra, e yi kata yengen nan feen na e nun mangan tagi, amasɔtɔ e yamanan muxune yi donseen sɔtoma Manga Herode a yamanan nin. ²¹ E lɔxɔn naxan saxi, Herode yi a mangaya domaan nagodo a ma, a dɔxɔ a mangaya gbɛdeni, a falan ti yamaan xa. ²² Yamaan yi sɔnxɔ, e naxa, “alana nde nan xui ito ra, adama mi a ra.” ²³ Na waxatin yeteni, Marigina malekan yi furen nadin Herode ma, amasɔtɔ a mi yi Ala binyaxi. Kunle yi a don, a faxa.

²⁴ Alaa falan yi xuya ayi, a senben sɔtɔ. ²⁵ Baranabasi nun Sɔli yi yelin e xerayaan na, e keli Yerusalɛn taani, e xete Antiyɔki taani. E siga Yoni Maraka ra e fɔxɔ ra.

13

E Baranabasi nun Sɔli rasiga

¹ Nabina ndee nun karamɔxɔna ndee yi Antiyɔki denkeleya yamaan ye nun, Baranabasi nun Simeyɔn, e

§ 12:17: Herode bata yi Yaki gbete nan faxa. A mato Xerane 12.2 kui. Yanyina nde, Yaki ito nan yi Yerusalɛn denkeleya yamaan xunna ra. A mato Galati 1.19 nun Yaki 1.1 nun Xerane 15.13 kui.

yi naxan xilima a fati fərena, e nun Lusiyusu Sirəni kaan nun Manahən naxan nun Manga Herode maxuruxi e bode xən ma, e nun Səli. ² Ləxəna nde, e yi sunni, e Marigin batuma, Alaa Nii Sarijanxin yi a fala e xa, a naxa, “E Baranabasi nun Səli lu e danna n xa n ma wanla ra, n na e xilixi naxan ma.” ³ Nayi, e to yelin sun suxun nun Ala maxandin na, e yi e yiin sa Baranabasi nun Səli ma e taxu feen na Ala ra, e yi e rasiga.

⁴ Nba, Alaa Nii Sarijanxin to Baranabasi nun Səli rasiga, e yi siga Silusi taani, e dəxə kunkin kui fəxə igen xun ma, e siga han Sipiri yamanani. ⁵ E to so Salamin taani, e sa Alaa falan nali Yahudiyane salide banxine yi. Yoni Maraka yi e fəxə ra e mali feen na.

⁶ E dangu na yamanan birin yi, han e sa Pafosi taan li. E yi woyiməna nde li na, a xili Barayisa. Wule nabiin nan yi a ra Yudaya yamanani. ⁷ Kuntigina nde nan yi a ra yamana kanna Seriyu Pəli fəma. Xaxilimaan nan yi na yamana kanna ra. A yi Baranabasi nun Səli xili a konni amasətə a yi waxi a xən ma a xa Alaa falan name. ⁸ Koni Barayisa na woyiməen naxan mən yi xili Girəki xuini, Elimasi, na yi e matandi. A yi kata a yamana kanna xa tondi dənkeleya feen ma. ⁹ Awa, Səli naxan mən xili Pəli, na yi lugoxi Alaa Nii Sarijanxin

na, a yi woyiməen mato kati! ¹⁰ A yi a fala, a naxa, “I tan lugoxi yanfan nun kəte naxin siyaan birin na! Yinna Manga Setanaa diina! Tinxinyaan birin yaxun nan i tan na. I mi bə Marigina kira tinxinxine matandə ba? ¹¹ A mato, Marigin bata a yiini te i xili ma iki, i danxuma nən. I waxati tima nən i mi sogen to.”

Na waxatin yeteni, kundaan nun dimin yi Elimasi yəen suxu. A lu a masiga tiye, a muxune fenma naxan a yii rasuxə. ¹² Yamana kanna na to waxatin naxan yi, a dənkeleya, a kabə Marigina xaranna ma.

Pəli a kawandina Pisidiya yi

¹³ Pəli nun a fəxərabirane yi dəxə kunkin kui Pafosi taani siga Pəriga taani Panfiliya yamanani. Koni Yoni Maraka yi xətə e fəxə ra na yi, a siga Yerusalən taani. ¹⁴ E yi keli Pəriga taani siga Antiyəki taani naxan Pisidiya yamanani. Matabu Ləxəni, e sa so Yahudiyane salide banxini, e dəxə. ¹⁵ E yelin Musaa Sariya Kitabun nun nabine kitabune xaranjə waxatin naxan yi, salide banxin kuntigine yi a fala e xa, e naxa, “Ngaxakedenne, xa kawandi falana nde ε xən lan yamaan ma, ε a fala.” ¹⁶ Pəli yi keli, a yi e masabari a yiin na, a falan fələ, a naxa, “E tan Isirayila kaane nun siya gbeten naxanye gaxuxi Ala yəe ra, ε tuli mati n xuiin na! ¹⁷ Isirayila kaane Ala

bata en benbane sugandi, a yi e rawuya ayi, e yi Misiran yamanani waxatin naxan yi. Na xanbi ra, a yi e ramini na yamanani a senbe gbeeni. ¹⁸ A yi ti e bun ma tonbonni jee tonge naanin, ¹⁹ a yi siya solofere halagi Kanan bɔxɔni, a yi a yamaan findi na bɔxɔn kanna ra. ²⁰ Na birin danguxi jee keme naanin e nun jee tonge suulun bɔxɔn nan bun.”

“Na xanbi ra, a kitisane fi e ma han Nabi Samuyeli a waxatini. ²¹ Na xanbi ra, e yi mangan maxɔdin Ala ra, Ala yi Bunyamin bɔnsɔnna Kisu a dii xemen Sɔli findi e mangan na jee tonge naanin. ²² Ala Sɔli ba mangayani waxatin naxan yi, a yi Dawuda findi e mangan na. Ala a fala nen Dawuda fe yi, a naxa, ‘N bata a to, a muxun nan Yese a dii xemen Dawuda ra naxan bɔɓen luxi alo n bɔɓena.’ ”*

²³ “Ala yi Yesu Marakisi Tiin namini Dawuda bɔnsɔnni Isirayila xa, a bata yi e tuli sa naxan na. ²⁴ Benun Yesu xa fa waxatin naxan yi, Yoni yi Isirayila yamaan birin kawandi, a e xa e keɓaan maxete, e rafu igeni e tubi xinla ma. ²⁵ Yoni yi yelinma a wanla ra waxatin naxan yi, a yi a fala yamaan xa, a naxa, ‘E mirixi a ma, a nde n tan na? E naxan mamema, na mi n tan na. Koni na fama nen n tan xanbi ra. N yeteen mi lan n yi a sankidin fulun.’ ”

²⁶ Pɔli mɔn yi a fala, a naxa, “Ngaxakedenne, Iburahima

bɔnsɔnne nun siya gbeten naxanye gaxuma Ala yee ra, kisi feen Xibaru Fajini ito faxi en tan nan ma. ²⁷ Amasɔto Yerusalɛn kaane nun e kuntigine mi Yesu kolon. E mɔn mi nabine falane famuxi naxanye xaranma Matabu Lɔxɔne birin yi. Koni, e na falane rakamali nen, e to Yesu yalagi. ²⁸ Hali e to mi a yalagi xun yo to a ra, a yi lan a xa faxa naxan ma. Koni e Pilati mafan nen, alogo a xa a faxa. ²⁹ Kitabun naxan falaxi a fe yi, e na birin nakamali waxatin naxan yi, e yi a ragodo a gbangban wudin ma, e yi a maluxun. ³⁰ Koni Ala yi a rakeli sayani. ³¹ Naxanye yi biraxi a fɔxɔ ra Yerusalɛn taani nun keli Galile yi, ne yi a to xi wuyaxi bun. Ne nan a serene ra en ma yamaan xa iki.”

³² “Nxu bata fa Yesu a fe Xibaru Fajini ito ralideni e ma. Ala bata yi en benbane tuli sa naxan na, ³³ a bata na rakamali en tan xa, e bɔnsɔnne, a Marigi Yesu rakeli sayani, alo a sebexi kii naxan yi Yaburin sora firinden kui, a naxa, ‘N ma dii xemen nan i tan na. N bata findi i fafe ra to.’ † ”

³⁴ “Ala naxan fala Yesu rakeli feni sayani, alogo a nama fa faxa sɔnɔn, a ito nan fala, a naxa, ‘N Dawuda tuli sa duba sariɓanxi kenden naxanye ra, n na fima nen e ma.’ ‡ ³⁵ Nanara, a sebexi yire gbete yi, a naxa, ‘I mi tinje i ya muxu sariɓanxin

* 13:22: Samuyeli Singen 13.14 † 13:33: Yaburin 2.7 ‡ 13:34: Esayi 55.3

§ 13:35: Yaburin 16.10

yi kun gaburun kui. ³⁶ Anu, Dawuda yelin xanbini wale Ala xa a waxatini, a faxa nen, e yi a maluxun a benbane fema, a binbin yi kun. ³⁷ Koni Ala naxan nakeli sayani, na mi kunma.”

³⁸ “Nanara, ngaxakedenne, nxu bata a rali ε ma, ε xa a kolon, a yulubine xafarima Yesu barakan nin. Musaa sariyan mi yi nœ ε ratinxinjœ Ala yεε ra yi yulubine fe ra, ³⁹ koni naxanye na denkeleya Yesu ma, ne tinxinma nen Ala yεε ra yi a barakani. ⁴⁰ Nanara, ε a liga ε yeren ma, nabine naxan fala, na nama fa ε soto, ⁴¹ e naxa, ‘E tan muxu de jaxine, ε kabε, ε xuya ayi. Bayo n fena nde ligama nen ε waxatini ito yi ε mi yi ε naxan na, hali xa a fala ε xa.’* ”

⁴² Pōli nun Baranabasi yi minima salide banxini waxatin naxan yi, yamaan yi e mafan, a e mōn xa falani ito ti e xa Matabu Lōxō famatōni. ⁴³ Awa, yamaan keli malanni waxatin naxan yi, Yahudiya wuyaxi nun siya gbeten naxanye yi tubixi Yahudiyane dinan ma, ne yi bira Pōli nun Baranabasi fōxō ra. Nanara, ne yi e kawandi, a e xa lu Alaa hinanna bun ma.

⁴⁴ Na Matabu Lōxōn xunsagin ma, fayida taan muxune birin yi e malan Marigina falan name xinla ma. ⁴⁵ Yahudiyān bonne yamaan to waxatin naxan yi, e xōxōlōnyaan yi keli e ra kati!

E yi Pōli a falane matandi, e yi a rayelefu. ⁴⁶ Koni Pōli nun Baranabasi yi falan ti xaxili ragidini, e naxa, “A fεε mi na fō Alaa falan xa ti ε tan nan singe xa. Koni bayo ε bata ε mε Alaa falan na, ε mi ε yetε yatexi habadan nii rakisin muxune ra, nxu kelima ε fema nen, nxu siga siyane fema. ⁴⁷ Amasoto Marigina a yamarixi en ma na kii nin, a naxa, ‘N bata i findi kenenna ra siyane xa, alogo i xa siga kisi feen na han bōxōn danne.’† ”

⁴⁸ Siya gbetene ito mε waxatin naxan yi, e sεwa, e Marigina falan binya. Naxanye birin yi yebaxi nun habadan nii rakisin soto feen na, ne yi denkeleya.

⁴⁹ Marigina falan yi xuya ayi na yamanan yiren birin yi. ⁵⁰ Koni taan muxu gbeene nun siya gbeten jaxalan xili kanna naxanye yi gaxuma Ala yεε ra, Yahudiyane yi ne radin. E besenxōnyaan nakeli Pōli nun Baranabasi xili ma, e yi e kedi e yamanani. ⁵¹ Xεrane yi e sanne rakunkun‡ e ramε feen na, e siga Ikoniyon taani. ⁵² Yesu fōxōrabirane tan bōnen yi rafe sεwan nun Alaa Nii Sarijanxin na.

14

Eyi siga Ikoniyon taani

¹ Pōli nun Baranabasi yi so Yahudiyane salide banxini

* **13:41:** A mato Xabakuki 1.5 kui. † **13:47:** Esayi 49.6 ‡ **13:51:** E sanne rakunkun feen findixi taxamasenna nan na naxan a yitama fa fala na taan goron yo mi luxi e xun ma hali e gbangbanna mi luxi e sanna ra. Na feen mōn sebexi Matiyo 10.14 kui e nun Maraka 6.11 nun Luka 9.5.

Ikoniyon taani alo e darixi a ra kii naxan yi, e yi falan ti a fajin na han Yahudiyane nun siya gbete wuyaxiye yi denkeleya. ² Koni Yahudiyane naxanye mi tin denkeleye, ne yi siyaan bonne radin denkeleya muxune xili ma. ³ Pöli nun Baranabasi yi bu Ikoniyon taani. E yi falan ti xaxili ragidini Marigina fe yi, naxan yi taxamasenne nun kabanako feene liga senben fima e ma alogo na xa findi a hinanna xibarun sereyaan na. ⁴ Taa kui kaane yi yitaxun firinna ra, ndee yi lu Yahudiyane mabinni, bonne yi lu xerane fari.

⁵ Yahudiyane nun siya gbeteene nun e kuntigine yi e yiton Pöli nun Baranabasi rayarabi feen na, e nun e magolon feen na e faxa xinla ma. ⁶ Xerane na mexina, e yi e gi. E siga taana ndee yi naxanye xili Lisitire nun Deribe, Likayoni yamanani, e nun na rabilinna birin. ⁷ E yi lu Yesu a fe Xibaru Fajin naliye na yi.

Pöli nun Baranabasi Lisitire yi

⁸ Xemenana nde yi dæxi Lisitire taani, lebutenna nan yi a ra. Xabu a bari, a lebutenxi. A munma yi sigan ti mumæ! ⁹ A yi a tuli mati Pöli a falane ra. Pöli to a yeen ti xemen na, a yi a kolon a na xemenana denkeleyaan yi næ a rakendeye nen. ¹⁰ Nayi, Pöli yi a fala xuini te, a naxa, “Keli, i

ti i sanne xun na!” Xemen yi tugan, a sigan ti folo.

¹¹ Yamaan Pöli a fe ligaxin to waxatin naxan yi, e yi sonxo Likayoni xuini, e naxa, “Alane nan bata godo en tagi adamadiine maligan na!”

¹² E yi Baranabasi xili sa, a “Seyusi,” e Pöli fan xili sa, “Hereme”^{*} amasoto Pöli nan yi fala tiin na. ¹³ Seyusi batuden naxan yi taa deen na, na saraxaraliin yi fa turane nun joxonde komotine ra taan so deen na. E yi waxi nen, a yamaan xa saraxane ba Pöli nun Baranabasi xa.

¹⁴ Xerane, Baranabasi nun Pöli to na kolon, e yi e domane yibo e ma. E siga e giye yamaan tagi, e gbelegbelema, e naxa, ¹⁵ “E ito ligama nan-fera? Muxun nan tun nxu tan na alo e tan! Nxu faxi Yesu a fe Xibaru Fajin nan nalideyi e ma, alogo nxu xa a fala e xa, a e xa xete fe fuuni itoe foxo ra, e yi bira habadan Ala foxo ra, naxan kore xonna nun boxo xonna nun igen daxi e nun e yi seene birin. ¹⁶ Waxati danguxine yi, Ala tin nen siyane birin yi sigan ti e gbee kiraan xon. ¹⁷ Koni a yi wali fajine ligama a fe sereyane ra. A yi tulen nafama kore, sansine yi bogima e waxatini, a yi e ralugo balon nun sewan na.” ¹⁸ Hali xarandiine to falani itoe ti, a yi luxi ndedi yamaan xa saraxan ba e xa.

¹⁹ Yahudiyana ndee yi keli Antiyoki taan nun Ikoniyon taani. E yi yamaan nadin. E yi Pöli magolon, e yi a bubu

* **14:12:** Gireki kaane gbee alane mangan yi xili nen Seyusi. E gbee alane xeraan fan xili nen Hereme.

sigā taan fari ma. E yengi yi a ma, a a bata faxa. ²⁰ Koni Yesu fəxərabirane to a rabilin, a yi keli, a mən yi xεε taani. Na xətən bode e nun Baranabasi yi sigā Deribe taani.

Eyi xεε Antiyəki yi Siriyayi

²¹ Pəli nun Baranabasi yi Yesu a fe Xibaru Fəjin kawandin ba Deribe taani, e xarandii wuyaxi sətə na yi. Na xanbi ra, e xεε Lisitire taan nun Ikoniyon taan nun Antiyəki taani. ²² E yi Yesu fəxərabirane sənbe so, e yi e ralimaniya, a e xa lu denkeleyaan kiraan xən ma. E yi e xaran, e naxa, “A fεε mi na fə en xa tərə nən han, en yi fa lu soε Alaa Mangayani.” ²³ E yi fonne dəxə e xunna denkeleya yamaan keden kedenna birin yi. E sunna suxu, e yi Ala maxandi, e ne taxu Marigin na e denkeleyaxi naxan ma.

²⁴ E yi dangu Pisidiya yamanani, sigā Panfiliya. ²⁵ E to Yesu a fe Xibaru Fəjin nali Pεriga taani, e yi godo Atali taani. ²⁶ E kelixin mənni, e dəxə kunkin kui, e xεε Antiyəki taani, e yi taxuxi Ala hinantenna ra denaxan yi a wanla fe ra, e naxan naka-mali.

²⁷ Pəli nun Baranabasi Antiyəki lixina, e yi denkeleya yamaan malan. Ala feen naxan birin ligaxi e xən, e yi na birin yεba, e nun Ala tinxi kii naxan yi siya gbətene yi findi denkeleya muxune ra. ²⁸ E yi waxati xunkuye ti Yesu fəxərabirane fεma Antiyəki yi.

15

Yerusalen Malanna fe

¹ Xεmεna ndee yi keli Yuda yamanani, sigā Antiyəki taani, e denkeleya muxune xaran fəb, e naxa, “E mi nεε kisε fə ε banxulan alo Musaa sariyana a falaxi kii naxan yi.” ² Fe matandi gbeen yi keli e nun Pəli nun Baranabasi tagi han e yi lan a ma, a Pəli nun Baranabasi nun Antiyəki denkeleya muxuna ndee xa sigā Yerusalen taani, e sa xεrane nun fonne to falani ito ma.

³ Nayi, denkeleya yamaan yi e mali e sigā. E yi dangu a falε Fenisa yamanan nun Samariya yamanani, siya gbətene tubixi kii naxan yi Ala ma. Xibaruni ito yi e ngaxakedenne birin nasewa kati! ⁴ E Yerusalen taan lixina, denkeleya yamaan nun xεrane nun fonne yi e rasεε. Ala feen naxan liga e xən ma, e na birin yεba e xa. ⁵ Farisi muxun naxanye bata yi denkeleya, na ndee yi keli, e naxa, “Fə siya gbətene xa banxulan nən, e yi yamari, a e xa Musaa sariyan suxu.”

⁶ Xεrane nun fonne yi e malan, e feni ito fεsεfεsε. ⁷ Matandin jianxina, Piyeri yi keli, a yi a fala e xa, a naxa, “Ngaxakedenne, ε a kolon a Ala bata n sugandi ε tagi to mi na ra, alogo n tan xa Yesu a fe Xibaru Fəjin nali siya gbətene ma, e yi a mε, e denkeleya. ⁸ Ala naxan muxun birin bəje yi feene kolon, na bata e fan nasuxu, a a Nii Sarijanxin so e yii alo

a liga en fan xa kii naxan yi.
 9 A mi tagi raba yo saxi en tan nun e tan tagi. Amasotō a bata e bōjen nasarijan denkeleyaan xōn. 10 Awa, nanfera ε Ala bunbama, ε goronna sa Yesu fōxōrabirane xun ma, en benbane nun en tan yetēen mi nōe goronna naxan tonge? 11 Anu, en laxi a ra a en kisixi en Marigi Yesu a hinanna nan xōn alo e tan.”

12 Yamaan birin yi e sabari, e yi e tuli mati Baranabasi nun Pōli a falan na. Ala taxamasenne nun kabanako feen naxanye liga e xōn ma siya gbētene tagi, e yi ne birin yeḅa yamaan xa. 13 E yelin falan tiye waxatin naxan yi, Yaki yi keli, a naxa, “Ngaxakedenne, ε tuli mati n xuiin na! 14 Ala siya gbētēn muxune findi a yamaan na kii naxan yi a singeni, Simōn bata na yeḅa en xa. 15 Awa, nabine falan bata lan ito ma yati! Alaa falan seḅexi Kitabuni na kii nin, a naxa, 16 ‘Na xanbi ra, n mōn fama nēn, n Dawudaa banxi kalaxini tōn. N na rafalama nēn, n yi a nēnen ti 17 alogo muxu dōnxēn naxanye luxi yamaan ye, ne xa Marigin fen, e nun siyane birin naxanye n xinla batuma,* Marigina ito nan falaxi, naxan feni itoe birin ligama 18 naxanye kolonxi xabu a fōlōni.”

19 Yaki mōn yi a fala, a naxa, “N gbee miriyani, siya gbētēn naxanye tubima Ala ma, en

nama ne tōrō. 20 Koni fō en xa kedin seḅe, en yi a fala e xa, a e xa e yete ratanga donseen donna ma naxan bata rali suxure kideni, e nun yanga suxun nun sube yifaxi donna nun sube wuli donna.† 21 Amasotō xabu en benbane waxatine yi, Musaa sariyana fe kawandin bama taane birin yi, a xaranma salide banxine kui Matabu Lōxōne birin yi.”

E kedin nasiga siya gbētene denkeleya muxune ma

22 Xerane nun fonne nun denkeleya yamaan birin yi lan a ma, a e xa muxuna ndee sugandi e ye, e yi e rasiga Antiyōki yi Pōli nun Baranabasi fōxō ra. E yi Yudasi sugandi naxan mōn xili Barasaba e nun Silasi, naxanye findixi yeeratine ra denkeleya muxune ye. 23 E yi na xerane rasiga kedini ito ra e yii, a seḅexi, e naxa,

“Xerane nun fonne, ε ngaxakedenne bata kedini ito seḅe denkeleya muxune ma naxanye siya gbētene ye Antiyōki nun Siriya nun Silisi yi. Nxu ε xōntōn.”

24 “Nxu bata a mē, a muxuna ndee bata keli nxu konni, nxu mi naxanye xēxi, e sa ε tōrō, e yi ε rakōntōfili e falane ra. 25 Nanara, nxu birin bata lan a ma, a nxu xa muxuna ndee rasiga ε ma sa en xanuntenne Baranabasi nun Pōli fari, 26 naxanye bata e niin gerun en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixina wanla fe ra. 27 Nanara, nxu

* 15:17: Amosi 9.11-12 † 15:20: A mato Saraxaraline 18.6-18 nun Saraxaraline 17.10-16 kui. Siyana ndee yi wunla nan donma menni.

Yudasi nun Silasi rafaxi ε ma feni ito yεbadeni alogo e xuiin fan xa lan kedin falan ma. ²⁸ Amasoto Alaa Nii Sarijanxin nun nxu tan bata tin, a nxu nama goron gbete sa ε xun ma ba sariyani itoe ra: ²⁹ E xa ε yete ratanga donseen donna ma naxan bata rali suxurene ma, e nun sube wuli donna nun sube yifaxi donna nun yanga suxuna. A lan ε nama na feene liga. Ala xa ε ratanga.”

³⁰ Nayi, e yi keli, e yi siga Antiyoki yi. E yi denkeleya yamaan birin malan, e yi kedin so e yii. ³¹ Yamaan to kedin xaran, e birin yi sewa na kawandi falana fe ra. ³² Yudasi nun Silasi naxanye findixi nabine ra, ne fan yi denkeleya muxune ralimaniya, e yi e senbe so fala wuyaxi ra. ³³ E to waxati ti e fema, denkeleya muxune yi tin e siga boje xunbenli, e yi xete e xe muxune fema. ³⁴ Koni Silasi yi lu na.

³⁵ Pali nun Baranabasi yi lu Antiyoki yi. E nun bonne yi lu xaranna tiye, e lu Marigina falan kawandin be.

Pali nun Baranabasi fata fena

³⁶ Na dangu xanbini, Pali yi a fala Baranabasi xa, a naxa, “En Marigina falan kawandin baxi taan naxanye birin yi, en mon xa xete menne yi en ngaxakedenne xontonden, alogo en xa sa a kolon e kii naxan yi.” ³⁷ A xoli yi Baranabasi ma, Yoni Maraka xa siga e foxo ra, ³⁸ koni Pali yi a miri, a na

mi daxa, amasoto a xete nen e foxo ra Panfiliya yi benun e xa yelin e wanla ra. ³⁹ E yi e bode matandi han, e fata. Baranabasi yi Yoni Maraka tongo, e so kunkin kui, siga Sipiri boxoni foxo igen tagi.

⁴⁰ Koni Pali tan yi Silasi tongo e yi siga, denkeleya muxune yelin xanbini e luye Marigina hinantenyaa bun.

⁴¹ A yi dangu Siriya nun Silisi yamanane yi, a denkeleya yamane senbe so.

16

Timote yi siga Pali nun Silasi foxo ra

¹ Pali yi siga Deribe nun Lisitire yi. Denkeleya muxuna nde yi na, a xili Timote. Yahudiyannan yi a nga ra e nun denkeleya muxuna. Koni Gireki kaan nan yi a fafe ra. ² Denkeleya muxun naxanye yi doxi Lisitire taan nun Ikoniyon taani, ne birin yi a xili fajin falama. ³ A xonla yi Pali suxu, a xa siga a ra a foxo ra. Nayi, a yi a rabanxulan Yahudiyane fe ra naxanye yi na yamanani, bayo e birin yi a kolon a Gireki kaan nan yi a fafe ra. ⁴ E dangu taan naxanye birin yi, xerane nun fonne lanxi sariyan naxan ma Yerusalen taani, e yi na fala na kaane xa, alogo e xa a suxu. ⁵ Awa, denkeleya yamane yi senben soto denkeleyani. Loxo yo loxo, muxune yi xun masama nen.

Pali yi fe toon ti alo xiyena

⁶ Alaa Nii Sarijanxin mi yi tinxi e Alaa falan nali Asi

yamanani. Nayi, e yi siga Firigi nun Galati yamanane yi. ⁷ E Misi yamanan li waxatin naxan yi, e yi kata siga feen na Bitini yamanani, koni Yesu a Nii Sarihanxin mi tin e xa. ⁸ Nayi, e dangu Misi yamanani, siga Tirowasi taani. ⁹ Kεεε na, Pɔli yi fe toon ti alo xiyena, a yi Masedoniya kaana nde to tixi, naxan yi a mafanma, a naxa, “Fa Masedoniya yamanani, i fa nxu mali!” ¹⁰ Na fe toon danguxina, nxu* yi kata siga feen na Masedoniya yamanani mafuren, amasotɔ nxu yi laxi a ra a Ala nan nxu xilixi Yesu a fe Xibaru Fajin nalideni e ma.

Lidi tubi fena Filipi taani

¹¹ Awa, nxu yi so kunkin kui Tirowasi taani, nxu siga nxu tinxinni Samatirosi bɔxɔni fɔxɔ igen tagi. Na xɔtɔn bode, nxu siga Neyapoli taani. ¹² Nxu yi keli na yi, nxu siga Filipi taani, na rabilinna taa singena Masedoniya bɔxɔni Romi kaane yi dɔxi denaxan yi. Nxu yi xi dando ti na taani. ¹³ Matabu Lɔxɔni, nxu yi mini na taan so deen na, nxu siga ba deen na. Nxu yengi yi a ma, a nxu yi Yahudiyane salidena nde toε mɛnni. Naxanla naxanye yi malanxi na yi, nxu yi dɔxɔ ne fɛma, nxu falan ti ne xa. ¹⁴ Na jaxanle ye, keden yi na naxan yi xili Lidi, na yi kelixi Tiyatire taan nin. Dugi mamiloxi yulan nan yi a ra. A yi gaxu Ala yeε ra. A yi a tuli

mati. Marigin yi a bɔjɛn nabi alogo Pɔli yi naxan falama a xa na suxu. ¹⁵ E nun a kon kaane birin yi rafu igeni e tubi xinla ma. Na xanbi ra, a yi nxu mafan, a naxa, “Xa ε laxi a ra, a n denkeleyaxi Marigin ma, ε fa yigiya n ma banxini.” A yi nxu karahan, a nxu xa so a banxini.

Pɔli nun Silasi kason na

¹⁶ Lɔxɔna nde, nxu yi sigama salideni, nxu lan konyi sungutunna nde ra, yinnan yi naxan fɔxɔ ra alo ninginangana, a yi fe famatone falama naxan baraka yi. A yi gbeti gbeen nan sɔtɔma na xɔn so a kanne yii. ¹⁷ A yi bira nxu nun Pɔli fɔxɔ ra, yinnana a rasɔnxɔma, a falan ti a xɔn, a naxa, “Kore Xɔnna Alaa walikεεε nan itoe ra! E kisi feen kiraan nan yitama ε ra!” ¹⁸ A yi lu na lige xii wuyaxi han a yi gba Pɔli ra. Dɔnxɛn na, a yi a yeε rafindi a ma, a yi falan ti yinnan xa, a naxa, “N bata i yamari Yesu Alaa Muxu Sugandixin xinli, xεte sungutunni ito fɔxɔ ra!” Yinnan yi xεte a fɔxɔ ra na waxatin yeteni!

¹⁹ Awa, a kanne a kolon waxatin naxan yi, a e mi fa gbeti sɔtɔma a ra sɔnɔn, e Pɔli nun Silasi suxu, e yi e bubu, e siga e ra kuntigine fɛma lɔxɔ tideni. ²⁰ E siga e ra kitisane yetagi. E yi a fala e xa, e naxa, “Yahudiyann xɛmɛni itoe ra, e en ma taan basanma kati! ²¹ E yamaan

* **16:10:** Fɔlɔ be ma, Kitabun yireni ito sebe muxun luma a fale fa fala “Nxu” naxan bunna neen Luka fan yi Pɔli fɔxɔ ra sigatiini itoe yi.

xaranma namunna naxanye ma, en tan Romi kaane mi daxa en xa tin ne ma en yi e liga.”²² Ganla yi keli e xili ma, kitisane yi Pöli nun Silasi a domane ba e ma, e yi yamarin fi, a e xa e bulan.²³ E to e bulan kati, e yi e raso kaso banxini, e yi a fala kaso kantanna xa, a a xa e mara ki fajil!²⁴ Kaso kantanna yamarin soto waxatin naxan yi, a yi sa e sa kutun na kaso banxin tagi konkoni.

²⁵ Kœ tagini, Pöli nun Silasi yi Ala maxandima, e betin bama Ala xa, kasorasaan bonne yi tuli matixi e ra.²⁶ Saŋna ma kedenni, bōxōn yi xuruxurun gbeen ti, han kaso banxin yi xuruxurun han! Banxin kaso yirene dēene birin yi rabi, yōlōnōnne yi ba kasorasane birin ma.²⁷ Kaso kantanna xulun waxatin naxan yi, a dēene rabixin to, a yi a silanfanna botinje ayi,† alogo a xa a yete faxa, bayo a yengi yi a ma, a kasorasane bata e gi.²⁸ Koni Pöli yi sōnxō, a naxa, “I nama i yete maxōlō! Nxu birin be!”

²⁹ Nayi, kaso kantanna yi lenpun maxili, a so kaso banxini mafuren, a xuruxurunma, a yi a bira Pöli nun Silasi bun ma.³⁰ Na xanbi ra, a yi e ramini, a yi e maxōdin, a naxa, “N nanfe ligē, n kisi?”³¹ E yi a yabi, e naxa, “Denkeleya Marigi Yesu ma, i yi kisi, ε nun i ya denbayana.”³² E yi Marigina falan kawandin

ba e nun a denbayaan birin xa.³³ Na kōeen yeteen na, kaso kantanna yi e tongo, a e maxōldene dē fitan. E nun a muxune birin yi rafu igeni e tubi xinla ma mafuren!³⁴ A siga Pöli nun Silasi ra a banxini, a donseen so e yii. E nun a denbayaan birin yi sewa amasoto e bata denkeleya Ala ma.

³⁵ Kuye yibaxina, kitisane yi doma kanne rasiga kaso kantanna ma, e naxa, “Na xemene bejin.”³⁶ Nayi, kaso kantanna yi a fala Pöli xa, a naxa, “Kitisane bata yamarin fi, a n xa i tan nun Silasi bejin, ε siga bōje xunbenli.”³⁷ Koni Pöli yi a fala doma kanne xa, a naxa, “E bata nxu tan Romi dugurenne bōnbō kenenna ma, e mi sa nxu makitixi nen, e yi nxu sa kason na. Koni iki, e fa waxi nxu bejin feen nin wundoni ba? Na mi lanje mume! Fō e yeteen xa fa be, e fa nxu bejin.”

³⁸ Doma kanne yi sa falani ito ti kitisane xa. E a me waxatin naxan yi, a Romi dugurenna nan Pöli nun Silasi ra, e gaxu kati!³⁹ Nanara, e yi Pöli nun Silasi mafan. Na xanbi ra, e yi e ramini kason na, e yi e mafan, a e xa keli na taani.⁴⁰ Pöli nun Silasi to mini kason na, e yi siga Lidi a banxini, e sa e ngaxakedenne li na, e yi ne ralimaniya, e siga.

17

† 16:27: Silanfanna: Sofane yengeso degemana.

*Pɔli a kɔntɔfinle Tesaloniki
taan nun Beere taani*

1 E yi dangu Anfipoli nun Apoloni taane yi, e fa Tesaloniki taani, Yahudiyane salide banxina nde yi denaxan yi. ² Pɔli yi so e salide banxini alo a yi darixi a ra kii naxan yi. A yi xunsagi saxan ti na, Yahudiyane nun Pɔli yi Kitabuna fe falama Matabu Lɔxɔne yi. ³ A yi a yeɓa e xa, a a yita e ra fa fala a Alaa Muxu Sugandixin yi daxa a tɔrɔ, a yi keli sayani. A yi a fala e xa, a naxa, “N Yesu naxan ma fe kawandi bama ε xa, Alaa Muxu Sugandixin nan na ra.” ⁴ Yahudiyana ndee yi la a ra, e yi sa Pɔli nun Silasi fari. Girɛki kaan naxanye yi gaxuxi Ala yeε ra, ne wuyaxi yi na liga e nun jaxalan xili kan wuyaxi.

⁵ Koni xɔxɔlɔnyaan yi keli Yahudiyane ra, e fuyantenna ndee malan lɔxɔ tideni a e xa yamaan nadin, taan birin yi maxa. E siga Yason ma banxini Pɔli nun Silasi fendeni alogo e xa sa e ti yamaan yetagi. ⁶ Koni e to mi e to, e yi Yason nun denkeleya muxuna ndee bubu, e siga e ra taan kiti-sane fema. E sɔnxɔ sɔnxɔ, e naxa, “Muxuni itoe dunuɓa birin yifuma, iki e bata fa be, ⁷ Yason yi e yigiya a banxini. Muxuni itoe birin tondixi Romi Manga Gbeena sariyan suxe, amasɔtɔ e a falama a manga gbete na naxan xili Yesu.” ⁸ Na falane yi taan kiti-sane nun yamaan nakɔntɔfili, ⁹ e mi Yason nun bodene beɓin fɔ e to e xunba gbetin fi.

E siga Beere taani

¹⁰ Kɔε to so, denkeleya muxune yi Pɔli nun Silasi rasiga Beere yi. E na li waxatin naxan yi, e siga Yahudiyane salide banxini. ¹¹ Beere kaane yugon yi fan Tesaloniki kaane xa, bayo Alaa falan nasuxun kunfan yi ne yi. Lɔxɔ yo lɔxɔ e yi Kitabun feɓefeɓema nen alogo e xa Pɔli a falane jɔndin kolon. ¹² Yahudiya wuyaxi yi denkeleya e ye, e nun Girɛki jaxalan xili kan wuyaxi nun Girɛki xeɓe wuyaxi. ¹³ Koni Yahudiyannaxanye yi Tesaloniki taani, ne to a me a Pɔli Alaa falan nalima Beere taani, e fan yi fa na yi, e yamaan nadin, a yi maxa. ¹⁴ Mafuren denkeleya muxune yi Pɔli rasiga fɔxɔ igen binni, koni Silasi nun Timɔte yi lu Beere taani. ¹⁵ Muxun naxanye sa Pɔli mati, ne yi siga a ra han Atena taani. Na xanbi ra, e mɔn yi xeε Beere taani Pɔli a jundu xuiin na, a Silasi nun Timɔte xa fa a fema sinma.

Pɔli Atena taani

¹⁶ Pɔli yi e legedenma waxatin naxan yi Atena taani, a niin yi rapaxu a ma, bayo a bata yi a to, a suxure yiren nan yi na taan na. ¹⁷ Nanara, e nun Yahudiyane yi batuma feene ma salide banxini e nun Girɛkin naxanye yi gaxuma Ala yeε ra, e nun a yi naralanma muxun naxanye ra lɔxɔ tideni lɔxɔ yo lɔxɔ. ¹⁸ Lɔnnilana ndee yi na yi, e yi xili Epikuri muxune nun Sitoyisi muxune, ne yi

falan ti fóló a xa.* Nde yi lu e bode maxədinɲe e naxa, “Fala tiini ito waxi nanse fala fe yi?” Bonne naxa, “A ligaxi alo a ala xəɲene nan ma fe ralima.” Amasotó Póli yi Yesu a fe xibarun kawandin bama e nun a keli fena sayani. ¹⁹ Nayi, e yi Póli tongo, e siga a ra Areyopagi malan yireni, e yi a fala a xa, e naxa, “Nxu wama a kolon feni nanse xaran nənəni ito ra i naxan ma fe falama? ²⁰ Amasotó nxu fe nənəne nan mɛma, nxu waxi e bunna kolon feni.” ²¹ Atəna kaane nun xəɲen naxanye yi e ye, ne yi e waxatin birin nadanguma fala nənəne nan tun namɛdeyi.

²² Póli yi ti yamaan tagi Areyopagi fala tideni, a naxa, “Atəna kaane, n bata a to a ε dinaxi feen birin yi. ²³ Amasotó n yi ε taani sigama waxatin naxan yi, n yi ε batu seene toma. N mən bata saraxa gandena nde fan to, a seβexi dənaxan ma fa fala, ‘En mi ala naxan kolon.’ Awa, ε naxan batuma ε mi a kolon n faxi na nan ma fe ralideyi ε ma. ²⁴ Ala naxan dunuɲa nun a yi seene birin daxi, na nan kore xənna nun bəxə xənna Marigin na. Na mi dəxəma seene batu banxine kui muxune naxanye tixi. ²⁵ A mako mi muxun yii fəxən ma. Amasotó a tan nan siimayaan fima yamaan

ma, e nun niiraxinla nun seen birin. ²⁶ A siyane birin da nən mini muxu kedenni. A yi e dəxə dunuɲa yiren birin yi. A yetɛen yi e gbee waxatine nun e dəxədene danne ragidi. ²⁷ Ala na ligaxi nən alogo muxune xa a fen, e yi kata a kolon feen na, xa e nəε. Anu, a mi makuya en sese ra. ²⁸ Amasotó, ε gbee fala ɲaxumε tiina ndee a falama, e naxa, ‘En dunuɲa yi gidin ligama a tan nin, en na en masigama a tan nin, en luma dunuɲa yi a tan nin.’ E mən naxa, ‘Ala bənsənna nan en fan na.’ ²⁹ Xa Ala bənsənna nan en tan na, en nama en miri, a Ala maliga xəmaan na hanma gbetina hanma gɛmε sawuran naxan nafalaxi adamane kətene nun miriyane xən. ³⁰ Ala mi na fe kolontareya waxatine yatexi, koni iki, a muxun birin xilima yiren birin yi, a e xa e keɲaan maxɛtε. ³¹ Amasotó a bata ləxə keden nagidi a dunuɲa birin kitin bolonma naxan yi tinxinni a muxu yəbaxin xən. A bata na kanna mataxamaseri muxun birin xa, a to a rakeli sayani.”

³² E to Póli xuiin mε a muxune kelima sayani, nde yi a magele, koni bonne naxa, “Nxu mən waxi i ya falan name feni waxati gbɛtε.” ³³ Nanara, Póli yi keli e tagi. ³⁴ Koni muxuna ndee yi sa a

* **17:18:** Mən kaana ndee yi findixi xili kanne ra e miriya tilinxine fe ra lan dunuɲa keɲaan fεfεfεsen ma. E mi yi dina yi. E fe fεfεfεsene nan yi findixi e gbee dinan na. Epikuri muxune yi biraxi muxuna nde a xaranna fəxə ra naxan xili Epikuri. E yi laxi a ra a dunuɲa feene mi ragidixi fə xunna ayi gbansan nan muxun malima e xa e masiga tərɔyaan na. Sitoyisi muxune yi biraxi muxu gbɛtε a xaranna fəxə ra naxan xili Senoni. E yi waxi dunuɲa gelene kolon feni alogo e xa e suxu ki fajai.

fari, e denkeleya alo Denisi Areyopagi muxuna nde, e nun naxanla nde naxan yi xili Damarisi e nun ndee gbeteeye.

18

Pɔli yi siga Kɔrenti taani

¹ Na xanbi ra, Pɔli yi keli Atena taani, a siga Kɔrenti taani. ² A Yahudiyana nde li na, naxan yi xili Akila Pontu kaana. E nun a naxanla Pirisila yi baxi fade nen sa keli Itali yamanani. Amasoto Manga Kilodi bata yi a yamari a Yahudiyane birin xa keli Romi taani. Pɔli yi kafu e ma, ³ bayo e birin yi fatan wali siya kedenni ito ra, kidi degena bubun na. A yi lu e fema walideni. ⁴ Matabu Loxon birin, a yi falan tima nen Yahudiyane salide banxini, a yi kata Yahudiyane nun Girɛkine masotodeni. ⁵ Silasi nun Timote na li waxatin naxan yi keli Masedoniya yi, Pɔli yi lu kawandin be waxatin birin. A sereyaan ba Yahudiyane xa, a Yesu nan Alaa Muxu Sugandixin na. ⁶ Koni Yahudiyane to a matandi, e a rayelefu, a yi a domani kunkun taxamasenna ra, a yi a fala e xa, a naxa, “Xa e halagi, e yeteen nan funfu na ra. Na goronna mi fa n tan xun ma. Iki n sigama siya gbeteene nan fema.” ⁷ Awa, a yi keli na, a siga, a sa so muxuna nde a banxini naxan yi xili Titi-Yusutu. Ala yeragaxu muxun nan yi na ra. A banxin yi salide banxin dexon ma. ⁸ Salide

banxin kuntigin naxan yi xili Kirisipu, na nun a denbayaan birin yi denkeleya Marigin ma. Kɔrenti kaa wuyaxi yi a falan me, e denkeleya, e rafu igeni e tubi xinla ma.

⁹ Loxona nde, Pɔli yi fe toon ti kween na alo xiyena. Marigin yi a fala a xa, a naxa, “I nama gaxu, koni falan ti! I nama i dundu!” ¹⁰ Amasoto na i foxo ra. Muxu yo yii mi i liye, a fe naxin naba i ra, bayo n ma muxu wuyaxi taani ito yi!” ¹¹ Nanara, Pɔli yi lu na yi nee keden kike sennin, a yamaan xaran Alaa falan ma.

¹² Galiyon yi Akaya yamana kanna ra waxatin naxan yi, Yahudiyane birin yi e malan Pɔli xili ma, e siga a ra kiti sadeni. ¹³ E yi a kansun, e naxa, “Xemeni ito yamaan mabandunma Ala batu kiina nde nin naxan mi daxa sariyani.”

¹⁴ Benun Pɔli xa falan ti, Galiyon yi a fala Yahudiyane xa, a naxa, “Xa e tan Yahudiyane yi e mawugama tinxintareyana fe yi nun hanma gbalona nde, a yi lan nun nayi n xa n tuli mati e falan na. ¹⁵ Koni e to e bode matandima e falane yi, e nun xinle nun e gbee sariyane, na e tan nan ma. N tan mi waxi findi feni na feen kitisaan na.” ¹⁶ A yi e kedi kiti sadeni. ¹⁷ Awa, e birin yi salide banxin kuntigi Sosaten suxu, e yi a mabonbo kitisa banxin yetagi. Koni Galiyon ma fe mi taran na yi hali!

E xete Antiyoki taani

18 Pɔli yi soḡe wuyaxi ti a ngaxakedenne fɛma Kɔrenti taani. Na xanbi ra, a yi keli e fɛma. E nun Pirisila nun Akila yi so kunkin kui siga Siriya yamanani. Koni a bata yi a xunna bi Sankire taani a de ti ina nde a fe ra. 19 E to sa Efesi li, Pɔli yi Pirisila nun Akila lu na yi. Koni Pɔli yeteen yi siga Yahudiyane salide banxini, e falan ti e bode tagi. 20 E yi a mafan, a a xa bu e fɛma, koni a mi tin. 21 A yi sigama waxatin naxan yi, a yi a fala e xa, a naxa, “Xa Ala tin, n mɔn fama nen e fɛma.” A yi dɔxɔ kunkin kui, a siga Efesi taani.

22 A Sesariya taan li waxatin naxan yi, a yi siga Yerusalɛn taani, a sa na denkeleya yamaan xɔntɔn. Na xanbi ra, a yi siga Antiyɔki taani. 23 A yi waxatidi ti, a yi siga. A yi a masiga ti Galati yamanan nun Firigi yamanan birin yi, a yi Yesu fɔxɔrabirane kawandi, e senben sɔto.

Apolosi Efesi nun Kɔrenti yi

24 Na waxatini, Yahudiyana nde yi siga Efesi taani, a xili Apolosi naxan bari Alesandire taani. A yi falan kolon kati, a yi Kitabun kolon ki fani. 25 A yi xaranxi Marigina Kirana fe ma. A yi Yesu a fe xaranna tima a sɔbɛɛn nun tinxinna nin. Koni a yi Yoni a xaranna nan gbansan kolon marafu feen na igeni. 26 A yi falan ti fɔlɔ xaxili ragidini Yahudiyane salide banxini. Pirisila nun Akila a xuiin mɛ waxatin naxan yi, e yi a tongo, e yi Alaa Kirana

fe yeɓa a xa a kiin yeteni. 27 Siga xɔnla bata yi Apolosi suxu Akaya yamanani. Nanara, denkeleya muxun naxanye yi Efesi taani, ne yi a mali, e kedɛn sɛbɛ Yesu fɔxɔrabirane ma Akaya yi, a e xa a yisuxu na yi. A na li waxatin naxan yi, naxanye yi denkeleyaxi Ala hinanna barakani, a yi ne mali kati! 28 Amasɔto a yi Yahudiyane falan matandima senbeni kenenni, a yi a yita Kitabun kui, a Yesu nan Alaa Muxu Sugandixin na.

19

Pɔli yi siga Efesi taani

1 Apolosi yi Kɔrenti taani waxatin naxan yi, Pɔli yi geya yamanani siga, a yi fa Efesi taani. A yi Yesu fɔxɔrabirana ndee li na yi. 2 A yi e maxɔdin, a naxa, “E denkeleya waxatin naxan yi, e yi Alaa Nii Sarijanxin sɔto ba?” E yi a yabi, e naxa, “Nxu munma sa Alaa Nii Sarijanxina fe mɛ nen.” 3 Pɔli yi e maxɔdin, a naxa, “E rafuxi igeni xaranna mundun xɔn?” E yi a yabi, e naxa, “Yoni gbee marafuun xaranna.” 4 Pɔli yi a fala e xa, a naxa, “Yoni yi muxune rafuma igen nin alogo e xa e keɓaan maxete. A yi a falama yamaan xa nen, a e xa denkeleya na kanna ma naxan fama a tan xanbi ra. Na nan Yesu ra.”

5 E na mɛ waxatin naxan yi, e rafu igeni Marigi Yesu xinli. 6 Pɔli yi a yiin sa e ma, Alaa Nii Sarijanxin yi godo e ma, e yi falan ti xui gbɛtene yi, e

yi nabiya falane ti. ⁷ E tan naxanye birin yi na, muxu fu nun firin jaxɔndɔn.

⁸ Pɔli yi siga Yahudiyane salide banxini, a falan ti yamaan xa xaxili ragidini kike saxon. A yi kata a xa e mabandun Alaa Mangayaan ma. ⁹ Koni ndee yi tengbesen, e mi tin denkeleye, e yi lu Yesu a Kirana fe yibese yamaan yetagi. Nanara, Pɔli yi a masiga e ra, a Yesu faxarabirane xali e danna. E yi lu falan tiye lɔxɔ yo lɔxɔ Tiranusi a xarande banxini. ¹⁰ Na yi lu lige han jee firin. Nanara, muxun naxanye birin yi dɔxi Asi yamanani, Yahudiyane nun Girekine, ne birin yi Marigina falan me.

Sebaa dii xeme ne fe

¹¹ Ala yi kabanako fe gbeene liga Pɔli xɔn ma. ¹² Nanara, dugi dungin nun wali domaan naxanye bata yi din a fatin na, e yi ne tongoma nen, e yi e sa furemane fatin ma. E yi kendeya, yinnane fan yi xete e faxɔ ra. ¹³ Yahudiyane naxanye yi sigama yirene yi yinnane kedideni, ne fan yi kata Marigi Yesu xinla rawalideni e yinnan jaxine kedi. E yi a falama yinnane xa nen, e naxa, “N bata e yamari Yesu xinli, Pɔli naxan ma fe kawandi bama, e xete muxuni ito faxɔ ra!” ¹⁴ Yahudiyane saraxarali kuntigina nde Sebaa dii xeme soloferene yi na nan ligama.

¹⁵ Koni lɔxɔna nde yinnan yi e yabi, a naxa, “N Yesu

kolon, n Pɔli fan ma fe kolon, koni nde e tan na?” ¹⁶ Yinnan yi xemen naxan faxɔ ra, na yi dutun e ma senben na, han a yi e birin nɔ. A yi e mabɔnbɔ han e ragenle yi e gi, e maxɔloxin yi mini banxini. ¹⁷ Yahudiyane nun Girekin naxanye yi dɔxi Efesi taani, ne to ito me, e birin yi gaxu kati! Marigi Yesu xinli binya han! ¹⁸ Muxun naxanye denkeleya, na wuyaxi yi fa, e yi e ti e fe jaxine ra kenenna ma. ¹⁹ Naxanye yi woyimeyaan ligama, ne yi e kedine malan, e fa e ra, e yi e gan birin yetagi. E yi kedine saren yate, a birin malanxina, gbeti gbanan wuli tonge suulun. ²⁰ Alaa falan yi xuyama ayi na kii nin, Marigin senben barakani.

Sɔnxɔ sɔnxɔ naxan te Efesi taani

²¹ Na feene danguxina, Pɔli yi a miri, a xa siga Masedoniya nun Akaya yamanani, siga han Yerusalen taani. A yi a fala, a naxa, “N na siga na waxatin naxan yi, fɔ n xa sa Romi fan to.” ²² Nanara, a yi a mali muxu firin nasiga Masedoniya yamanani, Timote nun Erasite. A tan yi lu Asi yamanani ndedi.

²³ Na waxatini, sɔnxɔ gbeen yi te Efesi taani masɔɔ Yesu a Kirana fe ma. ²⁴ Xabuna nde yi na, a xili Demetiri. A tan nan yi e gbee ala jaxalanmana nde Aritemi batu banxin sawura xunxurine rafalama gbeti bɔnbɔxin na. Na yi tɔnɔ gbeen

nan sətōma a tan nun a walikε bodene xa. ²⁵ Nanara, a yi a walikε bodene birin xili, e nun naxanye yi na wali sifan ligama, a yi a fala e xa, a naxa, “N fafane, ε a kolon en nafunla sətōma wanli ito nin. ²⁶ Pōli ito feen naxan ligama, ε bata na mε, ε yi a to. A naxa, a muxune suxuren naxanye rafalama e ala ra, Ala mi ne ra mumε! A bata muxu wuyaxi mayenden, a yi e maxεte Efesi taani be e nun fayida Asi yamanan birin. ²⁷ Fe xōdexen nan na ra. En ma wanli ito fama xili naxin sətōdeni nen! En ma ala Aritemi batu banxin fan yi xunna kala. Aritemi naxan batuma Asi yamanan nun dunuɲa yiren birin yi, na binyen bama a ma nen.”

²⁸ Yamaan falani itoe mε waxatin naxan yi, e bōɲen yi te, e sōnxō sōnxō, e naxa, “Efesi kaane gbee ala Aritemi gbo!” ²⁹ Sōnxō sōnxōn yi te taan yiren birin yi. Yamaan yi Pōli sigati bodene suxu, Gayi nun Arisitaraki, Masedoniya kaane. E birin gimatōn yi siga ne ra yamaan malandeni. ³⁰ A xōnla yi Pōli suxu, a xa siga yamaan yetagi koni Yesu fōxōrabirane mi tin a siga. ³¹ Yamanan muxu gbeena ndee naxanye yi Pōli xōyine ra, na ndee yi xeraan nasiga a ma, e yi a mafan a nama so yamaan ye. ³² Malanden tan yi basanxi han! Ndee yi sōnxōma fena nde ra, bonne yi sōnxōma fe gbete ra, amasōtō e yi malanxi na feen naxanye ma, a wuyaxi mi yi sa ne

kolon nen. ³³ Yahudiyane yi muxuna nde radinma yeen na alogo a xa falan ti naxan yi xili Alesandire. Muxuna ndee yi a yeɓama a xa naxan ligaxi, navi, a yi yamaan masabari a yiin na alogo a xa falan ti. ³⁴ Koni e a kolon waxatin naxan yi, a Yahudiya nan yi a ra, e birin yi sōnxō e bode xōn ma han waxati xunkuye, e naxa, “Efesi kaane gbee ala Aritemi gbo!”

³⁵ Dōnxen na, taan seɓeli tiin yi yamaan masabari, a naxa, “Efesi kaane, dunuɲa muxune birin a kolon, a Efesi taan nan Aritemi batu banxin kantanma e nun a sawuran naxan godo keli kore! ³⁶ Muxu yo mi nōe feni itoe matandε. Nanara, ε lan nen ε yi ε sabari. E nama fefe liga a wolonni. ³⁷ E bata fa muxuni itoe ra be koni e mi se muɲaxi alane batu banxine yi, e mi en ma suxuren naxalanmaan nayelexi hali! ³⁸ Xa mawugana nde Demetiri nun a walikεen bodene kui lan muxu yo ma, kiti banxine nun kitisane na. E xa sa e mawuga menni. ³⁹ Xa ε mōn wama fe gbete xōn ma fō ε xa a fala taan dugurenne malanni. ⁴⁰ E nama sa en kansun murute feen na to sōnxō sōnxōna fe ra. Bayo en mi nōe dentεge yo se malanni ito ti xunna ma.” A yelixini ito fale, a yamaan nasiga.

20

Pōli Masedoniya nun Akaya yi

¹ Sənxə sənxən baxina a ra, Pəli yi Yesu fəxərabirane malan. A yi e ralimaniya, a yi a ɲungu e ma. Na xanbi ra, a siga Masedoniya yamanani. ² A dangu na yamanan birin yi, a yamaan nalimaniya fala wuyaxi ra. Na danguxina, a siga Girəki yamanani, ³ a kike saxan ti na yi. A yi waxi siga feni Siriya yamanani kunkin kui, koni a to a kolon a Yahudiyane bata yanfan so a ma, a yi a miri, a xa xεε Masedoniya kiraan xən ma. ⁴ Pirusi a dii xεmən Sopateri Beere kaan yi siga a matideni, e nun Arisitaraki nun Sekondu Tesaloniki kaane nun Gayi Deribe kaan nun Timote e nun Tikiko nun Tirofime naxanye kelixi Asi yamanani. ⁵ Ne yi siga yεεn na, e sa nxu legeden Tirowasi taani. ⁶ Buru Tetaren Sanla* danguxina, nxu yi dəxə kunkin kui keli Filipi taani. Xii suulun danguxina, nxu yi sa bonne li Tirowasi taani, nxu yi ləxə xun keden ti na yi.

Pəli Eyutiki rakeli fena sayani

⁷ Simitin ɲinbanna ra, nxu yi malanxi buruni gira feen na nxu bode xən ma.† Pəli yi falan ti yamaan xa, a lu falan tiyε han kəε tagini amasətə a yi sigama nən na xətən bode. ⁸ Nxu yi malanxi kore banxin naxan kəε ra, lɛnpu wuyaxi yi mɛnni. ⁹ Banxulanna nde yi na yi a xili Eyutiki, na

yi dəxi kore banxin foye soden nan na. Pəli to yi falan xunkuyama ayi, na banxulanna yi xi han! Xixənla yi gbo ayi han, a yi bira keli kore banxin saxandeni. E yi sa a faxaxin li. ¹⁰ Awa, Pəli yi godo, a yi a felen a xun ma mafuren, a yi a tongo, a naxa, “E nama xamin, a niin mən a yi.” ¹¹ Na xanbi ra, Pəli mən yi te sangansoon kəε ra. A yi buruni gira, a yi a don. Pəli yi falan ti e xa han xətənni, na xanbi ra a yi siga. ¹² E siga banxulanna kenden na, na yi e ralimaniya ki faɲi.

Pəli ɲungu fena Efesi kaane ma

¹³ Nxu yi siga Pəli yεε ra kunkin kui Asosi taani, nxu yi Pəli tongoma kunkin kui denaxan yi. Amasətə, a yi sigama a sanna nan ma. ¹⁴ A to nxu li Asosi taani, nxu yi a tongo kunkin kui, nxu yi siga taana nde yi, naxan yi xili Mitilene. ¹⁵ Na xətən bode, nxu yi keli na yi, siga igen xun ma han Kiyo taani. A soqe firinden, nxu yi fa Samosi yi, a soqe saxandena, nxu sa Mileti li. ¹⁶ Pəli yi a ragidi, a xa dangu Efesi taan dəxən kunkin kui amasətə a mi yi waxi ti feni, alogo a nama bu Asi yamanani. A yi mafuraxi alogo Se Xaba Singen Sanla xa a li Yerusalen taani, xa na lanɲε.

Pəli a ɲungu xuina

* **20:6:** Buru Tetaren Sanla: Yahudiyane yi burun donma xii solofere ləben mi saxi naxan yi sanli ito yi. E sarɲan kiina nde nan yi a ra. A mato Xəɲəyaan 12.15 kui. † **20:7:** Yanyina nde, feni ito findixi Marigina ximenna nan na.

17 Pōli yi xeraan nasiga Efesi taani keli Miletu yi, a denkeleya yamaan fonne xa fa. 18 E to fa, a yi a fala e xa, a naxa, “Xabu n faan soge singena Asi yamanani ε tagi, ε n kewanle kolon. 19 N bata wali Marigin xa yete magodon nun yeegeni. N mōn yi tōroma Yahudiyane yanfantenyaan bun. 20 E a kolon a n mi ε munanfan fe yo luxunxi ε ma. N bata xaranna ti ε xa yamani e nun ε banxine yi. 21 N bata a rali Yahudiyane nun Girekine birin ma a e xa e kepaan maxete, e tubi Ala ma, e denkeleya en Marigi Yesu ma.”

22 “Nba, Alaa Niin nan sigama n na Yerusalēn taani iki. Feen naxanye sa ligama n na na yi, n mi ne kolon. 23 N naxan tun kolon fō n nema danguma taa yo taa, Alaa Nii Sarijanxina n nakolonma a kasorasaan nun tōrō wuyaxi n mamēen yeēn na. 24 Koni n mi n niin yatexi sese ra fō n bata kiraan naxan de suxu, n xa na rakamali. Marigi Yesu wanla naxan soxi n yii, n xa na rajan. Na ni ito ra, a n xa Alaa hinanna fe Xibaru Fajin seren ba.”

25 “Iki n na a kolon, fa fala n bata sigan ti ε tan naxanye birin tagi, n yi Alaa Mangayaan kawandin ba ε xa, ε tan sese mi fa n toma sōnōn. 26 Nanara, n na a falama ε xa to yeteni, xa ε tan nde yo halagi, na goronna mi fa n tan xun ma. 27 Amasōtō n bata Ala sagoon birin nali ε ma, a sese mi fa luxi. 28 E jōxō lu ε yete xōn e nun Alaa Nii

Sarijanxina ε findixi yamaan naxan birin masuxu muxuye ra. E Alaa yamaan masuxu alo xuruse rabaan nun a kuruna bayo a bata a sara a yete wunla ra. 29 Amasōtō n na kolon, n na keli ε tagi waxatin naxan yi, muxu jaxine fama nen sodeni ε tagi, e kata ε yamaan kaladeni alo kankone xuruse kurun tagi. 30 Muxuna ndee kelima nen ε tagi, e yi fala tinxintarene ti alogo Yesu fōxōrabirane xa bira e fōxō ra. 31 Nanara, ε lu ε yeē ra yi! N na ε keden kedenna birin nakolonxi feen naxanye ma jee saxan kōēen nun yanyina yeegeni, ε nama jinan ne xōn!”

32 “Awa, iki n bata ε taxu Ala ra e nun a hinan falan naxan nōe senben fiye ε ma, a yi na keēn fi ε ma naxan maraxi muxu sarijanxine birin xa. 33 N mi kunfaxi muxu yo a gbeti xōn, hanma xēmana, hanma dugine. 34 E yetena a kolon, n yeteen yii fōxōne nan nxu nun n lanfane makone fanxi. 35 A lan en xa fangatarene mali kii naxan yi, n bata na birin yita ε ra wali xōdexē sifani ito xōn ma. Marigi Yesu falan naxan ti, ε xaxili lu ne xōn ma. A naxa, ‘Naxan seen fima, na barayin gbo dangu a sōtō muxun na.’”

36 Pōli to yelin falan tiye e xa, a yi a xinbi sin e fēma, e birin yi Ala maxandi. 37 E birin yi wuga, e yi e yiin nabilin Pōli ma, e yi a sunbu. 38 A to a fala e xa, a naxa, a e mi fa a toma sōnōn, na yi e sunu kati. E sa a mati han kunki deēn na.

21

Pɔli siga fena Yerusalɛn taani

¹ Nxu fata xanbini, nxu yi nxu tinxin Kosi bɔxɔn na kunkin kui. Na xɔtɔn bode, nxu sa so Rɔde bɔxɔni, nxu yi keli mɛnni nxu fa Patara taani. ² Nxu yi kunkina nde li mɛn naxan yi fɔxɔ igeni gidima siga Fenisa yamanan binni, nxu yi te na kui. ³ Nxu Sipiri bɔxɔn toxina, nxu yi dangu a ra, a lu kɔmɛn fɔxɔn binni. Nxu yi siga Siriya yamanan binni. Nxu sa Tire taan li, kunkin yi lanma a xa goronne ragodo dɛnaxan yi. ⁴ Nxu yi Yesu fɔxɔrabirana ndee li mɛn. Nxu yi lɔxɔ xun keden ti ne fɛma. E yi a fala Pɔli xa Alaa Nii Sariɔanxin sɛnbɛni, e naxa, a a nama siga Yerusalɛn taani. ⁵ Koni na xunsagin ɔanxina, nxu yi keli, nxu siga. Yesu fɔxɔrabirane birin yi sa nxu mati, e nun e ɔaxanle nun e diine han taan fari ma. Nxu yi nxu xinbi sin baan dɛ, nxu yi Ala maxandi mɛnni. ⁶ Na xanbi ra, nxu yi nxu ɔungu nxu bode ma, nxu so kunkin kui, e tan yi xɛtɛ e konni.

⁷ Nxu yi sigama kunkin kui, keli Tire taani siga Pitolomɛ taani, nxu yi dɛnkeleya muxune xɔntɔn na yi, nxu fɛriɔɛn e fɛma. ⁸ Na xɔtɔn bode nxu yi keli mɛn, nxu yi siga Sesariya taani. Nxu yi sa so Filipi Xibaru Fajɔ Raliin konni naxan yi na muxu sugandixi soloferene yɛ.*

⁹ Dii tɛmɛ fututare rasɔlɔnxi naanin yi Filipi yii, ne yi nabiya falane tima. ¹⁰ Nxu xi dando tixin na, nabiin naxan yi xili Agabusi, na yi fa sa keli Yudaya yi. ¹¹ A yi fa nxu fɛma, a yi Pɔli a tagi xidin tongo, a yi a yɛtɛ sanne nun a yiine xidi na ra, a naxa, “Alaa Nii Sariɔanxin naxa, ‘Yahudiyane tagi xidini ito kanna xidima ikiini Yerusalɛn taani, e a so siya gbɛtɛne yii.’ ”

¹² Nxu na mɛ waxatin naxan yi, nxu birin yi Pɔli mafan, a a nama siga Yerusalɛn taani. ¹³ Koni a yi nxu yabi, a naxa, “Nanfera ɛ wugama han ɛ n bɔɔɛn kala? Amasɔtɔn yitɔnxi na a ra e xa n xidi Yerusalɛn taani, e yi n faxa Marigi Yesu xinla fe ra.” ¹⁴ A to mi tin nxɔ falan suxɛ, nxu mi kankan a ma, nxu yi a fala, nxu naxa, “Marigin sagoon xa liga.”

¹⁵ Na lɔxɔne to dangu, nxu yi nxu yitɔn, nxu yi siga Yerusalɛn taani. ¹⁶ Yesu fɔxɔrabirana ndee yi nxu mati keli Sesariya taani. E yi nxu xali Menason Sipiri kaan konni, nxu yi lan nxu xa yigiya dɛnaxan yi. Yesu fɔxɔrabiran nan yi a ra xabu waxati xunkuye.

Pɔli yi Yaki xɔntɔn

¹⁷ Nxu Yerusalɛn taan li waxatin naxan yi, dɛnkeleya muxune yi nxu yisuxu sɛwani. ¹⁸ Na xɔtɔn bode, nxu nun Pɔli yi siga Yaki xɔntɔndeni. Dɛnkeleya yamaan fonne birin yi malanxi

* 21:8: A mato Xɛrane 6.5 nun Xɛrane 8.5-40 kui.

na yi. ¹⁹ Pōli yi e xōntōn, a yi a wanla birin dēntēgen sa e xa Ala feen naxanye ligaxi siya gbētene tagi. ²⁰ E na mē waxatin naxan yi, e birin yi Ala tantun. E a fala Pōli xa, e naxa, “Nxu ngaxakedenna, a mato, Yahudiyan wuli wuyaxi bata dēnkēleya, e birin mōn tunnafanxi Musaa sariyan suxudeni. ²¹ Anu, muxune ito nan falaxi e xa, e naxa, a Yahudiyan naxanye birin siya gbētene yē, a i ne xaranma e xa xētē Musaa sariyan fōxō ra, a e mōn nama e diine banxulan, a e nama en ma namunne suxu. ²² En fa nanfe ligan nayi? Amasōtō sike yo mi na, e a mēma nēn, a i bata fa. ²³ Nanara, nxu naxan falama i xa, i xa na liga. Awa, xēmē naanin be naxanye bata e dē ti Ala xa. ²⁴ Siga e fōxō ra, ε sa ε rasarijan ε bode xōn ma. I mōn xa e saren fi, alogo e xa e xunne bi. Nayi, birin a kolonma nēn, a e feen naxanye falaxi i ya fe yi, a jōndi mi e sese ra, koni a i fan yētēen Musaa sariyane suxi. ²⁵ Koni siya gbētēn naxanye tan bata dēnkēleya, nxu bata nxō miriyane sēbē, nxu yi a rasiga ne ma. Nxu naxa, e xa e yētē ratanga donseen donna ma naxan bata rali suxurene ma, e nun sube wunli donna nun suben yifaxi donna nun yanga suxuna.”†

²⁶ Na xōtōn bode, Pōli yi na xēmēne tongo e yi rasarijan e bode xōn ma. Na xanbi ra, a so Ala Batu Banxini alogo a

xa a fala e xa e sarijan lōxōne rakamalima waxatin naxan yi, e yi saraxan ba e keden kedenna birin xa.

Pōli suxu fena Ala Batu Banxini

²⁷ Soge solofereden janmatōna, Yahudiyan naxanye keli Asi yamanani, ne yi Pōli to Ala Batu Banxini. E yi yamaan birin nadin a xili ma, e yi a suxu. ²⁸ E sōnxō sōnxō, e naxa, “Isirayila muxune, ε nxu mali. Xēmēni ito nan sigama yiren birin yi, a xaranna ti en ma yamaan nun Musaa sariyan nun yireni ito xili ma. A yētēen bata Girekine raso Ala Batu Banxini, e yi na sarijanna kala.” ²⁹ E ito falaxi nēn bayo e bata yi Tirofime Efesi kaan to a fōxō ra taani, e yengi yi a ma a Pōli bata yi a raso Ala Batu Banxini.

³⁰ Taan birin yi maxa, yamaan yi e gi sa keli yiren birin yi. E yi Pōli suxu, e yi mini a bubue Ala Batu Banxini tande ma. E yi a so dēene ragali keden na. ³¹ Yamaan yi waxi Pōli faxa feni. Muxuna nde yi fa a fala Romi kaane sofa ganla mangan xa, a sōnxō sōnxōn Yerusalēn taan yiren birin yi. ³² Sofa mangan yi sofane nun sofa kēmēn kuntigine xili, e siga e giyē yama gbeen fēma. Na muxune sofane to waxatin naxan yi, e ba Pōli bōnbē. ³³ Sofa mangan yi sa Pōli suxu, a yi e yamari, a e xa a xidi yōlōnxōn firin na. Na xanbi ra, a yi maxōdinna

† 21:25: A mato Xerane 15.20 kui.

ti a nde a ra, e nun a naxan ligaxi. ³⁴ Koni muxuna ndee yi sɔnxɔma fena nde ra, bonne sɔnxɔma fe gbete ma. Sofa mangan mi yi sese yeε toma sɔnxɔ sɔnxɔni. Nayi, a yi yamarin fi a e xa siga Pɔli ra yire makantanxini. ³⁵ Pɔli to e banxin te deen li, fɔ sofane xa yi fa a tongo nen, e siga a ra amasɔto yamaan yi naxaraxi. ³⁶ Yamaan birin yi biraxi a fɔxɔ ra, e sɔnxɔma, e naxa, “A xa faxa!”

Pɔli yi a yete ye ba

³⁷ E yi sigama Pɔli ra yire makantanxini waxatin naxan yi, a falan ti sofa mangan xa, a naxa, “I tinje ba n xa falana nde ti i xa?” Sofa mangan yi a maxɔdin a naxa, “I Gireki xuiin mema? ³⁸ Na Misiran kaan xa mi i tan na ba, naxan baxi yamaan namurutedeni, a siga yenge so muxu wuli naaninna ra tonbonni?” ³⁹ Pɔli yi a yabi, a naxa, “Yahudiyani nan n tan na, n barixi Tarise taan nin Silisi yamanani, na taa suturaxin dugureнна nan n tan na. Yandi, tin n xa falan ti yamaan xa.”

⁴⁰ Sofa mangan yi tin. Nanara, Pɔli yi keli a ti banxin te deen na, a yamaan masabari a yiin na. Awa, e dunduxina, Pɔli yi falan ti e xa Heburu xuini.

22

¹ A naxa, “Ngaxakedenne nun n fafane, ε tuli mati, n xa n xɔnba ε xa!” ² E to a me a Heburu xuiin falama, e yi e raxara. Awa, Pɔli yi siga falan ma, a naxa, ³ “Yahudiyani

nan n tan na, n barixi Tarise taan nin, Silisi yamanani. Koni n maxuruxi be nin. Gamaliyeli nan n xaranxi en benbane sariyan suxu kiin ma. Alaa fe kunfan yi n fan yi alo ε tan birin kii naxan yi to. ⁴ N fan yi Yesu a Kiraan muxune besenxɔnyama han n yi e faxa. N yi xemene nun naxanle suxuma, n yi e sa kasoon na. ⁵ Saraxarali Kuntigi Singen nun yamaan fonne birin n seren be nen na ma, amasɔto n kedin sɔto e ra nen, siga en ngaxakeden Yahudiyane ma Damasi taani. Nanara, n yi siga na yi muxuni itoe suxu xinla ma, n yi e xidi, n xete e ra Yerusalen taani e naxankatadeni.”

Pɔli yi a tubi feen fala

Xerane 9.1-19, 26.12-18

⁶ “Awa, n yi kira yi waxatin naxan yi, yanyi tagini, n bata yi maso Damasi taan na, tee degε gbeen yi ti n ma mafuren keli kore! ⁷ N bira bɔxɔni. N fala xuiin me, a naxa, ‘Sɔli, Sɔli, i n besenxɔnyama nanfer?’ ⁸ N yi a maxɔdin, n naxa, ‘Marigina, nde i tan na?’ A yi n yabi, a naxa, ‘Yesu Nasareti kaan nan n tan na, i naxan besenxɔnyama iki!’ ⁹ Muxun naxanye yi n fɔxɔ ra, ne fan yi na tee degen to. Koni naxan yi falan tima n xa, e mi na xuiin me. ¹⁰ N yi maxɔdinna ti, n naxa, ‘Marigina, n xa nanfe liga?’ Awa, Marigin yi a fala n xa, a naxa, ‘Keli, i siga Damasi taani! Ala i yamarixi naxan birin liga fe ra, ne birin sa falama i xa nen menni.’ ¹¹ Na tee degε gbeen

yi n danxu, na ma, n lanfane yi n yii rasuxu e siga n na Damasi taani.”

¹² “Awa, xεmεna nde yi na yi, naxan yi xili Ananiyasi. Muxu tεgεndiyaxin nan yi a ra, a yi Alaa sariyan suxi, Yahudiyān naxanye birin yi dεxi mεnni, ne yi a binyaxi kati! ¹³ Na yi fa, a ti n dεxεn, a naxa, ‘Ngaxakedenna Sōli, seen to fa!’ N yi toon ti keden na, n yi a tan to. ¹⁴ A yi a fala, a naxa, ‘Nxu benbane Ala bata i sugandi alogo i xa a sagoon kolon, i yi Tinxin Muxun Yesu to, i yi a xuiin yεtεen mε. ¹⁵ Amasōtō i bata feen naxanye to, i yi a mε, i findima nεn na seren na muxune birin xa. ¹⁶ Awa, i fa nanse mamεma iki? Keli, i rafu igeni, i yulubine birin xa ba i ma, i yi a maxandi a xinli.’”

Pōli a xεrayana siyane ma

¹⁷ “N xεtεxina Yerusalēn taani, n yi Ala maxandima Ala Batu Banxini waxatin naxan yi, n yi fe toon ti alo xiyena. ¹⁸ N yi Marigin to, a yi a fala n xa, a naxa, ‘I mafura, i keli Yerusalēn taani keden na, amasōtō i sereyaan naxan bama n ma fe yi, e mi na suxuma.’ ¹⁹ N yi a yabi, n naxa, ‘Marigina, e a kolon yati a n yi sigama salide banxine yi, naxanye dεnkεleyaxi i ma, n yi ne sa kasoon na, n yi e bεnbō. ²⁰ E to yi i serena Etiyēn faxama, n tan yεtεen yi na, n tin nεn. Naxanye yi a faxama, n tan nan yi ne dugine kantanma.’ ²¹ Awa, Marigin yi a fala n xa,

a naxa, ‘Siga, amasōtō n na i rasigama nεn siya gbεtεne ma yire makuyene yi.’”

²² Yamaan yi e tuli mati Pōli xuiin na han a yi na fala. E yi sεnxō fōlō kati, e naxa, “A xa faxa! Muxu sifani ito lu daxi mi a ra a nii ra!” ²³ E yi sεnxōma, e e domane wolima kore, e gbangbanni te. ²⁴ Romi sofa mangan yi yamarin fi, a e xa so Pōli ra yire makantanxini. A naxa, a e xa a bulan, e yi a maxōdin alogo a xa a kolon yamaan sεnxōma a ma feen naxan ma. ²⁵ Koni e to a xidi a bulan xinla ma, sofa kεmεn kuntigin naxan yi tixi na, Pōli yi na maxōdin, a naxa, “A daxa ε xa Romi dugureнна nde bulan hali ε munma naxan makiti singen?”

²⁶ Sofa kεmεn kuntigin na mε waxatin naxan yi, a yi siga sofa mangan fεma, a yi na fala, a yi a maxōdin, a naxa, “I nanfe ligε? Romi dugureнна nde nan xεmεni ito ra!” ²⁷ Nanara, sofa mangan yi siga, a yi Pōli maxōdin, a naxa, “A fala n xa, xa Romi dugureнна nde nan i tan na?” Pōli yi a yabi, a naxa, “Ōn, a tan nan nde n na.” ²⁸ Sofa mangan yi a fala, a naxa, “N gbeti gbeen nan baxi, n findi Romi dugureнна ra.” Pōli yi a yabi, a naxa, “Koni n tan barixi Romi dugurenyaan nin.”

²⁹ Muxun naxanye yi a bulanma nun alogo a xa falan ti, ne yi keli a fεma keden na. Sofa mangana a kolon waxatin naxan yi, a bata yi Romi dugureнна nde xidi

yɔlɔnɔnna ra nun, na fan yi gaxu.

Yahudiyane yi Pɔli makiti

³⁰ Yahudiyane yi Pɔli kan-sunma feen naxan na, sofa mangan yi waxi na kolon feni. Nanara, na xɔtɔn bode, e yi Pɔli fulun. Sofa mangan yi saraxarali kuntigine nun kitisa yamaan yamari, e yi e malan. Na xanbi ra, a yi Pɔli ti e yeɗagi.

23

¹ Pɔli yi kitisa yamaan mato kati, a naxa, “Ngaxakedenne, n feen naxanye ligaxi Ala yeε xɔri han to, n mi n yeε yalagima ne ra.” ² Muxun naxanye yi tixi Pɔli fɛma, Saraxarali Kuntigi Singena Ananiyasi yi ne yamari, a e xa Pɔli dɛɛn garin. ³ Pɔli yi a fala a xa, a naxa, “Ala i fan bɔnbɔma nɛn, i tan naxan luxi alo banxin naxan fari mafixa, koni a kuiin lɔxi. I dɔxi n makitideni sariyan xɔn. Koni i tan sariyan kalama amasɔtɔ i bata yamarin fi, a e xa n bɔnbɔ!” ⁴ Muxun naxanye yi Pɔli fɛma, ne yi a fala a xa, e naxa, “I Alaa Saraxarali Kuntigi Singen nan konbima na ra.” ⁵ Pɔli yi a yabi, a naxa, “Ngaxakedenne, n mi yi a kolon a Saraxarali Kuntigi Singen nan a ra. Amasɔtɔ a sebɛxi Kitabun kui, a naxa, ‘I nama fala jaxin ti i ya yamaan mangan ma.’* ”

⁶ Pɔli yi a kolon, a Saduse muxune nun Farisi muxune nan yi na yamaan na. A yi keli, a yi a fala a xuini

texin na kitisa yamaan tagi, a naxa, “Ngaxakedenne, Farisi muxun nan n na. N fafe fan Farisi muxun na a ra. E n makitima bayo n laxi a ra a faxa muxune kelima nɛn sayani!” ⁷ A na falaxina, Saduse muxune nun Farisi muxune yi fɔlɔ e bode matandɛ, yamaan yi taxun. ⁸ Saduse muxune yi a falama, e naxa, a muxune mi kelima sayani, e mɔn naxa, a malekane mi na hanma sɛnbɛ totarene. Koni Farisi muxune tan yi laxi ne birin na. ⁹ Nanara, sɔnxɔ sɔnxɔ gbeen yi keli. Awa, sariya karamɔxɔna ndee yi keli Farisi muxune ye, e ti, e matandin ti kati! E naxa, “Nxu mi fe jaxi yo toxi xɛmɛni ito a fe yi. Yanyina nde, sɛnbɛ totarena nde hanma malekan falan ti a xa nɛn yati!”

¹⁰ Matandin yi gbo ayi han sofa mangan yi gaxu, a e nama Pɔli yibɔ dungi dungi na. Nanara, a sofane yamari, a e xa sa Pɔli tongo yamaan tagi, e siga a ra yire makan-tanxini.

¹¹ Na kɔɛɛn na, Marigin yi mini Pɔli xa, a naxa, “I wɛkile! I sereyaan bama n xa nɛn Romi taani alo i a liga Yerusalɛn taani kii naxan yi.”

Eyanfan so Pɔli ma

¹² Na xɔtɔn bode, Yahudiyane yi e malan e lan a ma, e yi e kɔlɔ, a e mi donseen donma, e mi igen minma fɔ e Pɔli faxa. ¹³ Naxanye na feni tɔn, e dangu muxu tonge

* 23:5: Xɔrɔyaan 22.27

naanin na. ¹⁴ Na xanbi ra, e siga saraxarali kuntigine nun fonne fema, e naxa, “Nxu bata nxu kɔlɔ, a nxu nama sese don fɔ nxu Pɔli faxa. ¹⁵ Awa, nayi ε tan nun kitisa yamaan xa xeraan nasiga Romi sofa mangan ma, a a xa Pɔli rafa ε ma alogo ε xa a fe fεsεfεsε. Nxu yitɔnxi nxu xa a faxa benun a xa be li.”

¹⁶ Koni Pɔli magilena dii xemɛn na yanfan mɛxina, a yi siga yire makantanxini, a sa feni ito fala Pɔli xa. ¹⁷ Na xanbi ra, Pɔli yi sofa kemɛn kuntigina nde xili, a yi a fala a xa, a naxa, “Banxulanni ito tongo, i siga a ra sofa mangan fema, a waxi falana nde ti feni a xa.” ¹⁸ A yi a tongo, a siga a ra sofa mangan fema, a yi a fala a xa, a naxa, “Pɔli naxan kasoon na, na nan n xilixi, a yi a fala n xa, a naxa, a n xa fa banxulanni ito ra i fema amasɔtɔ a waxi fena nde fala feni i xa.” ¹⁹ Sofa mangan yi banxulanna yii rasuxu, a siga a ra a danna, a sa a maxodin, a naxa, “I nanfe falama n xa?” ²⁰ Banxulanna yi a fala a xa, a naxa, “Yahudiyane bata lan a ma a tila e xa i mafan, a i xa Pɔli rasiga kitisa yamaan ma alogo ε xa a fe fεsεfεsε. ²¹ Koni i nama i tuli mati ne ra amasɔtɔ e dangu muxu tonge naanin na naxanye luxunxi Pɔli yεε ra. E birin bata e kɔlɔ, a e nama sese don, e nama e min, han e yi a faxa. E yitɔnxi na nan ma iki. E i ya yamarin nan tun legedenma.” ²² Sofa mangan yi a fala, a naxa, “I nama a fala muxu yo xa fa

fala i bata na yεba n xa.” A banxulanna yiba, a yi siga.

Pɔli yi rasiga Felisi ma

²³ Sofa mangan yi sofa kemɛn kuntigi firin xili, a naxa, “E sofa kemɛ firin tongo, e nun soo kan tonge solofere nun tanba kan kemɛ firin. E ne yitɔn, siga Sesariya taani to kɔɛen na dεge waxatin na dangu. ²⁴ E fa soona ndee ra Pɔli tongo xinla ma, alogo a xa sa yamana kanna Felisi konna li bɔɲε xunbenli.” ²⁵ Na xanbi ra, a kedin sɛbɛ, a naxa, ²⁶ “N tan Kilɔdi Lisiyasa bata i tan Felisi yamana kan fajin xɔntɔn. ²⁷ Yahudiyane xemɛni ito suxi, a yi luxi ndedi, e xa a faxa. N to a kolon a Romi dugureнна nan a ra, nxu nun n ma sofane yi siga, nxu sa a rakisi. ²⁸ E a kansunma feen naxan na, n yi waxi na kolon feni. Nanara, n siga a ra e kitisa yamaan fema. ²⁹ N yi a to, a e a kansunma e sariya kala feen nan na, koni a mi fe yo ligaxi, a faxε feen naxan ma hanma e a sε kasoon na feen naxan ma. ³⁰ Koni n to a mε a Yahudiyane bata yanfan so a ma, n yi a rasiga i ma keden na. N mɔn yi a kansun muxune yamari a e xa sa e mawuga i tan fema.”

³¹ Yamarin naxan fi sofane ma e yi na liga. E yi Pɔli tongo, e siga a ra Antipatiri taani. ³² Na xɔtɔn bode sofaan naxanye siga e sanni, ne yi xεtε yire makantanxini. Soo kanne yi Pɔli tongo. ³³ E yi siga Pɔli ra Sesariya taani, e

yi a so yamana kanna yii, e kedin fan so a yii. ³⁴ Yamana kanna yi kedin xaran, a Pɔli maxɔdin a kelixi yamanan naxan yi. A a kolon waxatin naxan yi, a a kelixi Silisi yamanan nin, ³⁵ a naxa, “I kansun muxune na be li waxatin naxan yi, n na n tuli matima nen i ya fe ra na waxatini.” Na xanbi ra, a yamarin fi a kantan muxune xa Pɔli mara yamana kan banxini.

24

Yahudiyane yi Pɔli kansun

¹ Soge suulun danguxina, Saraxarali Kuntigi Singena Ananiyasi yi siga Sesariya taani e nun yamaan fonna ndee nun muxu xun mayengen naxan xili Teritule. Ne yi e mawuga Pɔli fari yamana kanna yetagi. ² E to Pɔli maxili, Teritule yi Pɔli kansun fɔlɔ falani itoe yi, a naxa, “Felisi manga fajina, nxu bɔjɛ xunbeli gbeen naxan sɔtɔma i barakani, e nun i feen naxanye yitɔnxi i ya xaxilimayani, nxu siyaan sabati feen na, ³ nxu fe fajin naxanye birin sɔtɔma i yii waxatin birin e nun yiren birin yi, nxu barikan birama i xa na ra, manga Felisi. ⁴ Koni hali na, nxu nama i ya waxatin tongo. Nanara, n na i mafanma, yandi i tuli mati nxu dentɛge xuiin na ndedi. ⁵ Nxu bata xemɛni ito to, muxu tɔɔ gbeen na a ra naxan sɔnxɔ sɔnxɔn nakelima Yahudiya yamaan ye dunuɗa yiren birin yi. A tan nan Yesu Nasareti kaana dinan yeratiin na. ⁶ A mɔn

bata kata a xa Ala Batu Banxina sariɗanna kala. Nanara, nxu a suxi. A xɔnla yi nxu ma, nxu xa a makiti alo nxɔ sariyan kii naxan yi. ⁷ Koni sofa mangana, Lisiya yi fa a tongo nxu yii karahanni. ⁸ Na xanbi ra, a yi yamarin fi, a a kansun muxune xa fa i fɛma. Xa i xemɛni ito maxɔdin, i yetɛna a kolonma nen nxu a kansunma feen naxan birin na.” ⁹ Yahudiyane fan yi tin na falan ma, e naxa, a jɔndi nan na birin na.

Pɔli yi a xɔnba Felisi yetagi

¹⁰ Yamana kanna yi Pɔli yamari, a a xa falan ti. Pɔli yi a fala, a naxa, “N na a kolon, a i bata findi kitisaan na siyani ito xun na xabu jɛɛ wuyaxi. Nanara, n na n xɔnbama i yetagi xaxili ragidini. ¹¹ I yetɛɛn nɔɛ a kolonjɛ nen yati, a munma dangu xi fu nun firin na singen xabu n siga Yerusalɛn taani Ala batudeni. ¹² E mi n lixi Ala Batu Banxini muxe matandide yi, hanma yamaan kui sodeni salide banxine yi hanma yire gbɛɛ yi taani. ¹³ E n kansunma feen naxanye ra iki, e mi nɔɛ na jɔndin yitɛ i ra. ¹⁴ N na n tiye na ra i yetagi fa fala a n na n benbane Ala nan batuma Yesu a Kiraan xɔn e a falan naxan ma a wule dinan nan a ra. Anu, feen naxan birin sebɛxi Sariya Kitabun kui e nun nabine kitabune kui, n laxi ne birin na. ¹⁵ Nxu nun itoe birin yigi saxi Ala yi kii kedenna nin, a faxa muxune kelima nen sayani, tinxin muxune nun tinxintarene birin. ¹⁶ Nanara, n na n fanga

beren ligama waxatin birin, alogo n nama n yete yalagi Ala yetagi e nun muxune yetagi.”

17 “N bata yi jee dando ti n mi Yerusalen taan li. Koni iki, n sigaxi Yerusalen taani nen alogo n xa siga kiseene ra n kon kaa yiigelitone xa. N mon yi saraxane ba Ala xa. 18 N bata yi n yete rasarijan, e n li Ala Batu Banxini na ligadeni waxatin naxan yi. Gali mi yi n fema, sonxo sonxon mi yi na. 19 Koni Yahudiyani naxanye kelixi Asi yamanani, ne nan yi lanma e xa fa i yetagi n kansundeni, xa fena nde e kui n xili ma. 20 Xanamu, muxun naxanye be, ne xa a fala n kalan naxan tixi, n yi tixi kitisa yamaan yetagi waxatin naxan yi. 21 Fo n falan naxan tixi e tagi n xuini texin na, n naxa, ‘E n makitima to bayo n laxi a ra a faxa muxune kelima nen sayani!’ ”

22 Felisi naxan yi Yesu a Kiraan kolon ki fani, na yi falani so, a yi a fala e xa, a naxa, “Sofa mangan Lisiyasa na fa waxatin naxan yi, n yi i ya kitin bolon.” 23 A yi a fala sofa kemen kuntigin xa, a xa Pöli kantan kasoon na, a yi a xonbejin ndedi, a e mon nama tondi a xoyine xa a mali a makone ra.

Pöli Felisi nun Dirusila yetagi

24 Xi dando danguxina, Felisi nun a naxanla Dirusila yi fa, Yahudiya naxanla nan yi na ra. Felisi yi xeraan nasiga Pöli xilideni, a yi a tuli mati a falan na lan denkeleyaan ma

Alaa Muxu Sugandixin ma Yesu. 25 Koni Pöli yi falan tima waxatin naxan yi lan tinxinna nun yete suxun nun kiti famatona fe ma, gaxun yi Felisi suxu. A yi a fala a xa, a naxa, “Siga singen, xa waxati sa lu n yii, n na i xile.” 26 A mon yi waxi a xon a Pöli xa gbetin so a yii. Na nan yi a ra a yi a xilima waxatin birin alogo e xa batu.

27 Jee firin danguxina, Pörusu Fesitu yi dexo yamana kanyani Felisi funfuni. Felisi yi waxi a xon ma, a xa Yahudiyane rafan feen liga. Nanara, a yi Pöli lu kasoon na.

25

Pöli Fesitu yamana kanna yetagi

1 A faan xii saxanna yamanani, Fesitu yi keli Sesariya taani siga Yerusalen taani. 2 Saraxarali kuntigine nun Yahudiya fonne yi e mawuga Pöli fari. 3 E yi Fesitu mafan a a xa e rafan feen liga, a yi fa Pöli ra Yerusalen taani. E bata yi yanfan so a ma nun, e yi wama a faxa feni kira yi. 4 Fesitu yi e yabi, a naxa, “Pöli maraxi kasoon na Sesariya taani, n tan fan yeteen mi buma, n siga na yi. 5 Xa a fe jaxi ligaxi, e yeeratina ndee xa siga n foxo ra Sesariya taani, e sa a kansun.”

6 Fesitu yi lu e fema xii solo-masexe han fu yate, na xanbi ra, a siga Sesariya taani. Na xoton bode, a yi dexo kiti sadeni, a yi e yamari, a e xa Pöli raso. 7 Pöli na li

waxatin naxan yi, Yahudiyān naxanye yi kelixi Yerusalēn taani, ne yi ti a rabilinni, e fe ɲaxi wuyaxi sa a xun ma, e mi yi nɔɛ naxanye ɲɔndin mayitɛ. ⁸ Koni Pɔli yi a yetɛ xɔnba, a naxa, “N mi kala yo tixi Yahudiyane sariyan ma hanma Ala Batu Banxin ma hanma Romi Manga Gbeen ma.”

⁹ Fɛsitu yi waxi a xɔn ma, a xa Yahudiyane rāfan feen liga. Nanara, a yi Pɔli maxɔdin, a naxa, “I waxi a xɔn ma, i xa siga Yerusalēn taani, i sa makiti feni itoe ma n yetagi na yi ba?” ¹⁰ Pɔli yi a fala, a naxa, “N tixi Romi Manga Gbeen kiti saden ni ito ra, a lan n xa makiti be. N mi tinxintareya ligaxi Yahudiyane ra hali alo i yetena a kolon kii naxan yi. ¹¹ Xa n bata tinxintareyaan liga hanma fe gbete, n faxɛ naxan ma, n mi tondima n xa fāxa. Koni itoe wulen nan sama n xun ma. A mi daxa muxu yo xa n so e yii. Nba, Manga Gbeen xa n makiti Romi taani!”

¹² Fɛsitu yelin falan tiyɛ a maxadi muxune xa waxatin naxan yi, a yi Pɔli yabi, a naxa, “I bata Romi Manga Gbeen fe fala, na ma, i sigama nɛn Manga Gbeen yetagi!”

Pɔli yi ti manga gbete yetagi

¹³ Xii dādo to dāngu, Manga Agiripa nun Berinisi yi siga Fɛsitu xɔntɔndeni Sesariya taani. ¹⁴ E to yi xii wuyaxi radanguma na, Fɛsitu yi Pɔli a fe yeɓa Mangan xa, a naxa,

“Muxuna nde be, Felisi naxan luxi kasoon na. ¹⁵ N siga Yerusalēn taani waxatin naxan yi, Yahudiyane saraxarali kuntigine nun yamaan fonne mawugan sa nɛn a fari, a n xa a yalagi. ¹⁶ Koni n yi a fala e xa, n naxa, Romi kaane mi darixi muxun faxɛ benun e nun a kansun muxune xa ti kitisaan yetagi a yi a yeɓa. ¹⁷ Nanara, e birin yi fa n fɔxɔ ra be. N mi bu tixi n yi a makiti fɔɓ na xɔtɔn bode, n yamarin fi a e xa fa xɛmɛn na. ¹⁸ A kansun muxune yi ti koni n yi mirixi feen ɲaxin naxanye ma, e mi a kansun ne sese ra ¹⁹ fɔ e to lu e bode matandɛ e dinana fe ra e nun Yesu a fe, naxan bata fāxa, koni Pɔli naxan ma fe falama a a bata keli sayani. ²⁰ N tan mi yi a kolon n naxan lige matandi sifani ito yi. Nanara, n yi Pɔli maxɔdin, xa a yi wama siga feen nin Yerusalēn taani alogo a xa sa makiti feni ito ra mɛnni. ²¹ Koni Pɔli yi wa a feen xali feni Manga Gbeen yetagi Romi taani. Nanara, n yi yamarin fi a e xa a ramara han n yi a rasiga Romi Manga Gbeen ma.”

²² Agiripa yi a fala Fɛsitu xa, a naxa, “N fan waxi xɛmɛni ito xuiin namɛ feni.” Fɛsitu yi a yabi, a naxa, “I a xuiin namɛma nɛn tila.”

²³ Na xɔtɔn bode Agiripa nun Berinisi yi fa, yama gbeen biraxi e fɔxɔ ra binyeni. E tan nun sofa kuntigine nun taan muxu gbeene yi siga malan banxini. Fɛsitu yi yamarin fi, a e

xa fa Pɔli ra. ²⁴ Fesitu yi a fala, a naxa, “Manga Agiripa nun muxun naxanye birin nxu dexɔn ma be, ε bata xɛmeni ito to Yahudiya yamaan birin mawugan saxi naxan fari Sesariya taan nun Yerusalɛn taani. E birin yi lu sɔnxɔ sɔnxɛ, e naxa, a a mi lan a xa lu a nii ra sɔnɔn. ²⁵ Koni n mi fefe toxi a faxɛ naxan ma. Koni a yetɛɛn bata Romi Manga Gbeena fe fala. Na nan a toxi, n yi a ragidi n xa a rasiga. ²⁶ Koni fala kɛnde yo mi n yii n naxan sɛbɛma Manga Gbeen ma. Nanara, n bata fa a ra ε yetagi katarabi i tan Manga Agiripa ma, alogo en na yelin a fɛsɛfɛsɛdeni, n nɔɛ fena nde sɛbɛ nɛn. ²⁷ Amasɔtɔ n tan yɛɛ ra yi, a mi lan n kasorasaan nasiga Manga Gbeen ma, fɔ n na a yɛba a kalan naxan tixi.”

26

Pɔli yi a yetɛ xɔnba

¹ Agiripa yi a fala Pɔli xa, a naxa, “Waxatini i yii i falan ti i yetɛ a fe yi.” Pɔli yi a yiini te, a yi a yetɛ xɔnba iki:

² A naxa, “Manga Agiripa, Yahudiyane n kansunma feen naxanye ra, n sɛwaxi to, n xa ti i yetagi n xɔnbadeni i xa lan ne birin ma. ³ Amasɔtɔ i Yahudiyane namunne nun matandine birin kolon ki fani. Awa yandi, n bata i mafan, i tuli mati n na ki fani.”

⁴ “Yahudiyane birin n sɔnna kolon xabu n dii jɔreyani. Xabu a fɔlɔni, n na n ma siimayaan maxalixi n

siyaan nun Yerusalɛn taan nin. ⁵ E n kolon xabu to mi a ra. E nɔɛ sereyaan bɛ nɛn, xa e sa wa, fa fala n yi Farisi muxune nan yɛ, naxanye findixi nxɔ dinan dina xɔnxɔnne ra. ⁶ Ala en benbane tuli sa naxan na, n yigi saxi na nin. Na nan a ligaxi, e n makitima iki. ⁷ En bɔnsɔn fu nun firinne birin yigi saxi na tuli sa rakamalixin nan to fe yi, e nɛma Ala batuɛ kɔɛɛn nun yanyin na e sɔbɛɛn birin na. Mangana, Yahudiyane n kansunma na yigin nan ma fe ra. ⁸ Nanfera ε tan mi laxi a ra a Ala faxa muxune rakelima nɛn sayani?”

⁹ “N tan fan ma miriyani, n bata yi a ragidi nun n xa Yesu Nasarɛti kaan xinla yɛngɛ. ¹⁰ N na nan liga Yerusalɛn taani. N nɔɔn sɔtɔ saraxarali kuntigine ra, n yi muxu sariɲanxi wuyaxi sa kasoon na. E na yi e faxa feen nata, n yi n xuiin fi. ¹¹ N yi e jaxankatama salide banxine birin yi sanɲa ma wuyaxi. N yi e karahanma e xa e Marigin nayelevu. N ma xɔlɔn yi gbo ayi e xili ma han n yi e bɛsɛnxɔnya yamana gbɛtɛne taane yi.”

Pɔli yi a tubi feen fala

Xɛrane 9.1-19 nun 22.6-16

¹² “Na ma, lɔxɔna nde, n yi siga Damasi taani saraxarali kuntigine nɔɔn nun e tinna ma. ¹³ Mangana, n yi kira yi waxatin naxan yi, yanyi tagini, tɛɛ dɛgɛ gbeen yi ti nxu nun n fɔxɔrabirane ma keli kore, a dɛgɛn yi gbo sɔgen xa. ¹⁴ Nxu birin yi bira bɔxɔni.

N yi xuina nde me Heburu xuini naxan yi a falama n xa, a naxa, ‘Soli, Soli, i n besenxonyama nanfera? A xodoxo i tan ma, i tondi i gbengben muxun bun alo turana.’¹⁵ N yi maxodinna ti, n naxa, ‘Marigina, nde i tan na?’ A yi n yabi, a naxa, ‘Yesu nan n tan na, i naxan besenxonyama.’¹⁶ Koni keli, i ti. N minixi kenenni i xa nen alogo i xa findi n ma waliken na, i feen naxanye toxi n ma fe yi to, i findi ne seren na e nun n naxanye yitama i ra.¹⁷ N ni i ratangama nen i ya yamaan ma e nun siya gbetene, n na i xema naxanye ma¹⁸ alogo i xa sa e yeene rabi, i yi e ba dimin nun Setana non bun ma, i fa e ra Alaa kenenna ma. Xa e denkeleya n ma, e yulubi xafarin sotoma nen, e lu Ala muxu sarijanxine ye.’”

Poli yi a wanla fe fala

¹⁹ “Nanara, Manga Agiripa, n fe toon naxan ti keli kore, n mi na matandi.²⁰ N yi kawandin ba Damasi kaane nun Yerusalen kaane nun Yuda kaane birin nun siya gbetene fan tagi. N yi a fala e xa, n naxa, e xa e xun xanbi so e hake ne yi, e fa Ala ma, e kewanle yi a yita fa fala a e bata tubi.²¹ Yahudiyane n suxi Ala Batu Banxini na nan ma, e kata n faxa feen na.²² Koni Ala n malima nen han to, n mon be alogo n xa sereyaan ba birin xa, muxudin nun muxu gbeena. N mi sese falama fo nabine nun Musa bata yi naxan fala nun lan fe famatone ma.²³ E naxa,

a Alaa Muxu Sugandixin yi toroma nen, a findi muxu singen na naxan kelima sayani, a yi kenenna rali a yamaan nun siya gbetene ma.”

²⁴ Awa, Poli to yi a yete xonbama na kiini, Fesitu yi a fala a xuini texin na, a naxa, “Poli, seen nan soxi i yi! I ya xaran gbeen bata seen naso i yi!”

²⁵ Poli yi a yabi, a naxa, “Fesitu, muxu fajina, se mi soxi n yi. Njondin nun lonnin nan falama i xa.²⁶ Amasoto Manga Agiripa feni ito kolon, nayi n nae falan tiye a xa nen xaxili ragidini. N laxi a ra, a a feni itoe kolon ki faji, bayo e mi rabaxi luxunni.²⁷ Manga Agiripa, i laxi nabine falane ra ba? N na a kolon a i bata la e ra!”

²⁸ Agiripa yi Poli yabi, a naxa, “I n finde Yesu mantonna ra waxatidini ito yi ba?”²⁹ Poli yi a yabi, a naxa, “Xa waxatin xunkuya ayi ba, xa a dungi ayi ba, n na Ala maxandima nen i tan xa e nun naxanye birin tuli matixi n na to, alogo e xa lu alo n tan kii naxan yi to, ba yolonxonni itoe ra!”

³⁰ Na xanbi ra, mangan nun yamana kannu nun Berinisi nun muxun bonne birin yi keli,³¹ e to yi minima, e yi lu a fale e bode xa, e naxa, “Xemeni ito mi fefe ligaxi a faxe naxan ma hanma a sama kasoon na naxan ma.”

³² Agiripa yi a fala Fesitu xa, a naxa, “Xa xemeni ito mi yi maxandin ti nun a Romi Manga Gbeen xa a makiti, en yi a bepinma nen nun.”

27

Pɔli yi siga Romi taani

¹ E lan a ma waxatin naxan yi, a nxu xa siga kunkin kui Itali yamanani, e yi Pɔli nun kaso ra muxuna ndee so sofa kɛmɛn kuntigina nde yii naxan yi xili Yuliyusi, Romi Manga Gbeena sofane yɛ.

² Nxu so kunkina nde kui naxan keli Adiramiti taani. A yi danguma Asi yamanan fɔxɔ igen taa dɛɛne nan na. Arisitaraki yi nxu fɔxɔ ra, Masedoniya kaan naxan keli Tesaloniki yi.

³ Na xɔtɔn bode nxu yi sa so Sidɔn taani. Awa, Yuliyusi yi fe faɲin naba Pɔli xa, a tin a xa siga a xɔyine fɛma fanda fendeni. ⁴ Nxu to keli na yi, nxu siga igen tagini dɛnaxan xili Sipiri, bayo foyen bata yi a xun sa nxu ma. ⁵ Nxu yi fɔxɔ igeni gidi Silisi nun Panfliya yamanan dɛxɔn ma, nxu yi sa Mira taan li Lisi yamanani.

⁶ Sofa kɛmɛn kuntigin yi kunkina nde li na naxan yi kelixi Alesandire taani, a sigama Itali yamanani. A yi nxu raso na kunkin kui.

⁷ Nxu yi siga ndedi ndedi han xii wuyaxi, han nxu sa Sinidi bɔxɔn li fɔxɔ igen tagi tɔrɔni. Bayo foyen mi yi tinma nxu xa siga mɛn binni, na yi a liga nxu siga Kirɛti bɔxɔn bode fɔxɔn na fɔxɔ igen tagi, nxu yi dangu Salemone gɛmɛn yɛtagi. ⁸ Nxu yi dangu xareyaan dɛxɔn tɔrɔni, nxu yi yirena nde li dɛnaxan yi xili Tide Faɲina Lase taan dɛxɔn ma.

⁹ Nxu bata yi bu sigatini han igen xun ma sigatiin yi magaxu ayi nxu ma. Yahudiyane sun suxu waxatin bata yi dangu nun. Na nan a liga Pɔli yi e rakolon, ¹⁰ a naxa, “Ngaxakedenne, n bata a to, en ma ige xun ma sigatiin findima gbalon nan na. Xa en siga, a findima kala nan na kunkin nun a kui seene ma e nun en tan yɛtɛɛn ma.” ¹¹ Koni sofa kɛmɛn kuntigin yi laxi kunki ragine kuntigin nun kunki kanna xuiin na dangu Pɔli a falan na. ¹² Bayo na bɔxɔni, kunki tiden mi yi fan ɲɛmɛn nadanguden na, muxu wuyaxi yi waxi kata feni, a nxu xa siga Kirɛti bɔxɔn kunki ratideni ɲɛmɛn nadangudeni dɛnaxan xili Fenixi, dɛnaxan yɛɛ rafindixi sogegododen ma.

Foye gbeena fe fɔxɔ igen xun ma

¹³ Foyedin yi fɔlɔ fɛ keli yiifanna ma. E yi e miri, a e waxɔn feen bata liga e xa. Nanara, e yi kunkin nati seen ba igeni, e lu sigɛ Kirɛti bɔxɔn dɛ. ¹⁴ Koni mafuren, foye gbeen yi keli xareyaan mabinni, naxan xili, “Kɔmɛn ma foyena.” ¹⁵ Na foyen yi kunkin tuntun. E mi yi nɔɛ kunkin natiyɛ. Nxu yi a lu foyen yi siga nxu ra. ¹⁶ Nxu yi dangu bɔxɔna nde dɛxɔn, naxan xili Kawuda. Nde yi ba foyen na mɛnni. Nxu yi kata gbeen ti nxu xa marakantan kunkidin nate kunkin fari. ¹⁷ E a rate waxatin naxan yi, e yi lutine xidi kunkin na a

rabilinni alogo a nama kala. E yi gaxuxi a foyen nama kunkin xali a sa bɔnbɔ Sirite jɛmɛnsin gbiligbinle ra. Nanara, e yi kunkin nati seen nagodo, foyen yi lu sigɛ nxu ra. ¹⁸ Foyen yi nxu bɔnbɔ ki faɲi. Na xɔtɔn bode, e yi goronne ramini fɔlɔ kunki gbeen kui, e yi e rawoli ayi igeni. ¹⁹ A soge saxandeni, kunki ragine yeɛɛn yi kunkin nagi seene rawoli ayi igeni. ²⁰ Xii wuyaxi nxu mi soken to hanma sarene. Koni foyen tan yi gboma ayi nɛn tun. Dɔnxɛn na nxu yi yigitɛge, a nxu mi fa kisima.

²¹ A bata yi xii wuyaxi ti e mi e dege. Pɔli yi keli, a ti muxune tagi, a naxa, “Ngaxakedenne, ɛ yi lanma nun ɛ yi n xuiin suxu ɛ mi keli Kireti bɔxɔni. Ɛ mi yi kalan nun bɔnbɔ gbeeni itoe sɔtɔma nun. ²² Nba, iki n na ɛ mafanma nɛn, ɛ xa ɛ wekilɛ. Muxu yo mi faxama, kunkin nan tun kalama. ²³ Amasɔtɔ n Marigina Ala, n naxan batuma, na malekana nde bata a maso n na to kɔɛɛn na. ²⁴ A yi a fala n xa, a naxa, ‘Pɔli, i nama gaxu! A feɛ mi na fɔ i xa ti Romi Manga Gbeen yetagi. Ala bata i sigati bodene birin fan niin fi i ma a hinanni.’ ²⁵ Nanara, ngaxakedenne, ɛ wekilɛ amasɔtɔ n bata denkelɛya Ala ma, a a ligama nɛn alo a falaxi n xa kii naxan yi. ²⁶ Koni en sa dinma nɛn bɔxɔna nde ra igen tagi.”

²⁷ Awa, foyen yi nxu rasigama Adiriyatike fɔxɔ igen xun ma a xi fu nun naanindeni, kɔɛ tagini, kunki

ragine yi sike a nxu bata maso xareyaan na. ²⁸ E se maliga seen sinxina igeni, e yi a to a igen yi tilin kanke ye tonge naanin. E sigaxina ndedi, e mɔn yi a maliga, e yi a to a tilinna kanke ye tonge saxan nan lixi. ²⁹ E yi gaxu, a kunkin nama a din gɛmɛne ra. Nanara, e kunkin nati wure naanin nagodo igeni kunkin xanbi ra. E digi kuye baan na. ³⁰ Kunki ragine yi waxi keli feni kunkin kui. E maratanga kunkidin nagodo igen xun ma. E a liga alo e yi kunkin nati sena ndee nan nagodoma kunkin yeɛ ra igeni. ³¹ Koni Pɔli yi a fala sofa kemɛn kuntigi gbeen nun sofane xa, a naxa, “Xa kunki ragini itoe mi lu kunkin kui, ɛ mi kisima.” ³² Nanara, sofane yi maratanga kunkidin xidi lutine rasege ayi, a sin igeni.

³³ Kuye baan masoxina, Pɔli yi e birin mafan a e xa donseen don, a naxa, “A xii fu nun naaninna nan to, ɛ legeden tiini han iki ɛ munma donse don. ³⁴ Nanara, n na ɛ mafanma, alogo ɛ xa donseen don, bayo ɛ makona a ma ɛ kisi. Hali xun seɛ kedenna ɛ tan sese mi bɔnbɔma a yi.”

³⁵ Pɔli yelin falan tiye waxatin naxan yi, a buruna nde tongo, a barikan bira Ala xa e birin yeɛ xɔri, a buruni gira, a a don fɔlɔ. ³⁶ Bonne fan yi e wekilɛ, e birin yi donseen don. ³⁷ Nxu tan naxanye birin yi kunkin kui, muxu kemɛ firin muxu tonge solofere muxu sennin. ³⁸ E

birin lugo waxatin naxan yi, e donseen nawoli ayi igeni algo kunkin xa yelefufu ayi.

Kunkin kala fena

³⁹ Kuye to yiba, kunki ragine yi bəxən naxan toma, e mi yi na kolon, koni e sa igen to soxi bəxən kui məjənsin yirena nde yi. E yi lan a ma a e xa kunkin nasiga məjənsinna ma, xa e nɔɛ. ⁴⁰ E yi kunkin nati wurene fulun, e yi e lu fəxɔ igeni. E mən yi kunki matinxin seene xidi lutine fulun. E yi kunkin nasiga dugin nate kunkin yɛɛ ra. Foyen yi lu kunkin nasigɛ xareyaan binni. ⁴¹ Koni kunkin yi sa məmənsinna gbilighbinla li igen bun. Kunkin xunna yi digi, a mi yi fa nɔɛ sigɛ. Walanna sənben yi a xanbin kala.

⁴² Sofane yi lan a ma, a e xa kaso ra muxune birin faxa alogo muxu yo nama a futuxulu, a siga igen xun ma. ⁴³ Koni sofa kəmən kuntigin yi waxi a xən ma nən, a xa Pɔli rakisi. Nanara, a yi e raxɔɔ, a e nama na liga. Koni naxanye birin yi nɔɛ baan gidɛ, a yi ne yamari, a ne singe xa e bəxən igen ma siga xareyaan na. ⁴⁴ Awa, a dənɔxən naxanye yi luxi, a ne xa farinne suxu hanma kunkin wudi dungina ndee, e bira bodene fəxɔ ra. Nxu birin yi xareyaan li hɛrini.

28

Pɔli Malita fəxɔ ige tagi bəxəni

¹ Nba, nxu to xareyaan li hɛrini, nxu yi a mɛ a na bəxən yi xili nən Malita. ² Nxu yi rafan na dugurenne ma kati! Tulen yi fa, xunbenla yi mini. Nayi, e yi tɛɛn sa nxu xa, e nxu yisuxu ki faɲi. ³ Pɔli yi yegene malan, a yi e sa tɛɛni, tɛɛn wuyenna to gbo ayi, saɲin yi mini, a yi a singan Pɔli yiin na. ⁴ Na dugurenne yi saɲin to singanxi Pɔli yiin na, e yi a fala e bode xa, e naxa, “Muxu faxan nan xəmən i to ra, hali a to bata tanga fəxɔ igen ma, hakən mi tinma a xa lu a nii ra.” ⁵ Koni Pɔli yi a yiin lisan, saɲin yi bira tɛɛni, sese mi a to. ⁶ E birin yengi yi a ma, a a yiin yi xungboma nən hanma a yi bira a faxa sa! Koni e bu a legedenɲɛ, e mi fefe to ligɛ a ra. Nanara, e yi e miri fe gbɛtɛ ma, a alana nde nan yi Pɔli ra.

⁷ Bəxəna nde yi na dɛxən ma naxan yi Pubiliyusi gbeen na, mənna mangana. Na yi nxu yigiya binyeni xii saxan. ⁸ Pubiliyusi fafe furaxin yi saxi saden ma, fati mawolonna nun wulixənden nan yi a ma. Pɔli yi so a konni, a sa a yiin sa a ma, a yi Ala maxandi a xa, a yi a rakendɛya. ⁹ Na liga waxatin naxan yi, furemaan naxanye birin yi na bəxəni, ne yi fa, e rakendɛya. ¹⁰ E yi nxu binya kii wuyaxi. Nxu to yi kelima na, e yi nxu fanda se wuyaxi ra.

Pɔli yi keli Malita yi

¹¹ Kike saxan to dangu, nxu mən yi siga kunki gbɛtɛ kui naxan yi kelixi Alesandire yi. Na bata yi məmən nadangu

na bəxəni. E alane, gulun sawura firin yi tixi na kunkin xunna ma. ¹² Nxu yi Sirakusi taan li, nxu xii saxan ti mənni. ¹³ Nxu yi keli na yi, nxu sa Regiyo taan li. Na xətən bode foyen yi fa fələ keli sogeteden yiifanna ma, nxu xii firin ti kunkin kui nxu sa Pusəle taan li. ¹⁴ Nxu yi denkeleya muxuna ndee li mənni. Ne yi nxu mafan, a nxu xa ləxə xun keden ti e fəma. Nxu sa Romi taan li na kii nin. ¹⁵ Denkeleya muxun naxanye yi Romi taani, ne yi nxu fa feen mə. E yi fa nxu ralandeni han Apiyusi Ləxətiden nun yiren naxan xili “Xəpə Yigiya Banxi Saxanna.” Pəli ne to waxatin naxan yi, a yi barikan bira Ala xa, a yi sənben sətə.

Pəli yi Romi taan li

¹⁶ Nxu Romi taan li waxatin naxan yi, e yi tin a Pəli xa lu a danna mənni, sofana nde yi lu a sanna.

¹⁷ Xi saxan danguxina, Pəli yi Yahudiya muxu gbeene xili. E malən waxatin naxan yi, a yi a fala e xa, a naxa, “Ngaxakedenne, hali n to mi sese ligaxi en ma yamaan na hanma n yi en benbane namun fena nde kala, e bata n suxu Yerusalən taani, e yi n so Romi kaane yii. ¹⁸ Ne yelin xanbini maxədinne tiyə n ma, e yi lan a ma e xa n bejin amasətə e mi fefe toxi n faxə feen naxan ma. ¹⁹ Koni Yahudiyane mi tin. Na yi a liga, n yi a fala a Romi Manga Gbeen xa fa n makiti, hali n to mi yi waxi n siyaan xun

maxidi feni. ²⁰ Na nan a liga, n yi a fala, n naxa, fə n xa i to, n yi falan ti i xa. N xidixi yələnxənni itoe ra Isirayila kaane yigin nan ma fe ra.”

²¹ E yi a fala a xa, e naxa, “Nxu mi kədi yo sətəxi i ya fe yi sa keli Yudaya yamanani. Nxu ngaxakeden yo mi kelixi na yi naxan fa i xili jaxin falaxi. ²² Koni nxu waxi i kui feen kolon feni amasətə nxu a kolon, muxune dinani ito mafalama yiren birin.”

²³ Nanara, e yi waxatina nde sa Pəli xa. Muxu wuyaxi yi siga Pəli yigiyaan na, Pəli yi Alaa Mangayana fe yəba e xa, keli xətənni han jinbanna. A mən yi kata Yesu a fe yitadeni e ra Musaa Sariya Kitabun nun nabine kitabune xən alogo e xa la Yesu ra. ²⁴ Ndee yi la a falan na, koni ndee mi tin denkeleyə. ²⁵ Koni bayo e yi xuyama ayi lantareyani, Pəli yi ito fala e xa, a naxa, “Alaa Nii Sarijanxin bata jəndin fala ε benbane xa Nabi Esayi xən. ²⁶ A naxa, “Siga, i sa a fala yamani ito xa, i naxa: ε tuli matima nən han, koni ε mi fefe famuma. ε seen matoma nən han, koni ε mi a yigbema.

²⁷ Amasətə yamani ito bəjən xədəxə,
e bata e tunla dutun,
e yi e yəen naxi.
Xa na mi yi a ra nun,
e yəene yi toon tima nən,
e tunle yi falan mə,
e xaxinla yi feen famu,
e yi xətə n ma,
n yi e rakəndəya.*”

* 28:27: Esayi 6.9-10

²⁸ Nanara, ε xa a kolon Alaa kisi feen falan bata siga siya gbεtεne ma. Ne tan e tuli matima nεn.” ²⁹ Pɔli yelin ito falε waxatin naxan yi, Yahudiyane yi xεtε e bode matandε.

³⁰ Pɔli yi ηεε firin ti na, a banxi saren fima. Naxanye birin yi fama a fεma, a yi ne birin nasεnεma. ³¹ A yi Alaa Mangayaan kawandin ba, a yamaan xaran Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixina fe ma xaxili ragidin birin yi. Muxu yo mi a raxɔɔ.

Romi Kaane Poli Alaa Falan Naxan Nasiga Romi Kaane Ma

ƊEE dando dangu xanbini Yesu faxan nun a kenla sayani, Yahudiya denkeleya muxune yi Yesu a fe Xibaru Fajin nali folo Romi taani, manga taana. Nanara, benun Poli xa kawandin ba waxatin naxan yi Siriya nun Asi nun Giriki yamanane yi, denkeleya yamaan yi fa Romi taani. Ala to a fala Poli xa fa fala a a xa siga han dunuɗa danna, a yi waxi siga feni Romi taan nun Esipaja yamanan nin denaxanye sa Romi taan xanbi ra pon! A Kitabun yireni ito sebexi Romi taan denkeleya muxune nan ma a sigatiin xili yi naxanye yi e malanma Pirisila nun Akila konni. A yi waxi a xon ma nen, ne xa a mali a sigatini, e sena ndee so a yii alogo a xa sa na yire makuyen li denkeleya yamaan munma yi soto denaxan yi.

Poli yi katama Kitabun yireni ito yi nen a xa a yita menna denkeleya muxune ra a tan a xerayaan nakamalima kii naxan yi siya gbetene ye. Kitabun yireni ito Poli a kawandi ti kiin nan yebama dangu Kitabun yire gbete ye ra a naxanye sebe alogo men kaane xa tin a mali feen ma. A tan yeteen bata a kawandin falani so iki, a naxa, “N mi yagixi Yesu a fe Xibaru Fajin

naliye, bayo Ala senben na a ra alogo naxan yo na la a ra, na xa kisi, folo Yahudiyane ma siga siya gbetene ma.” (Romi Kaane 1.16).

Xera Poli waxatini, matandi wuyaxi yi Yahudiyane nun siya gbetene tagi denkeleya muxune ye. A gbengbenna, siya gbete muxune na findi denkeleya muxune ra, xa a yi lanma ne xa Yahudiyane sariyan suxu hanma e nama a suxu. Na yi findixi matandi gbeen nan na han a fe yi fala Poli a kedi wuyaxi yi. Kitabun yireni ito yi, Poli a falama a a Yesu a fe Xibaru Fajin naxan nalima, na siyane birin nan gbee ra (Romi Kaane 1.16). A mon a yebama Ala hake kanne rakisima kii naxan yi, a findi ndenden na, naxan denkeleyaxi Yesu ma (Romi Kaane 1.18 han 8.39).

Na xanbi ra, a yi a fala Alaa falan nakamalima kii naxan yi Yahudiyane fe ra hali Yahudiya muxuna ndee to tondi Yesu yate Alaa Muxu Sugandixin na. A falama a na tondin mi nae Alaa falan kale bayo donxen na, a hinanna ne fan lima nen (Keli Romi Kaane sora 9 ma han 11). Na kui, Ala bata hinan siya gbetene fan na benun Yahudiyane mon xa xete a ma waxatin naxan yi alogo Yesu a fe Xibaru Fajin xa siya gbetene li, e yi dunuɗa yi gidi sarijanxin liga. (Keli Romi Kaane 12.1 ma han 15.13).

A rapanna, Poli a falama e xa fa fala a wama siga feni Romi taan nun Esipaja

yamanani alogo a xa Yesu a fe Xibaru Faḡin nali men kaane fan ma. A yi Romi kaane x̄ont̄on (15.14 han 16.27). Naxanye birin wama a kolon feni Ala muxune rakisima kii naxan yi, Kitabun yireni ito e malima nen na ra.

P̄oli Xibarun Faḡin naxan nalima

¹ N tan P̄oli, Alaa Muxu Sugandixina Yesu a walikena, Ala bata naxan xili alogo n xa findi a xeraan na, a yi n yeḡba alogo n xa Alaa falan Xibaru Faḡin nali, n bata ito seḡe e mā.

² Ala yamaan tuli sa Yesu a fe Xibaru Faḡini ito nan na a nabine falane x̄on e Kitabu Sariḡanxine kui. ³ A dii x̄emena fe nan yi a ra, naxan barixi Dawuda b̄ons̄onni fati b̄enden mabinni, ⁴ Alaa Nii Sariḡanxin m̄on yi a mayita senbeni fa fala a Alaa Dii X̄emen nan a ra, bayo en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin bata keli sayani.

⁵ Ala bata nxu findi x̄erane ra a hinanni Yesu x̄inla barakani alogo siyane birin xa a xuiin suxu denkeleyani.

⁶ E tan fan na muxune ye, Alaa Muxu Sugandixin Yesu bata naxanye xili.

⁷ Awa, e tan naxanye birin Romi taani, Ala xanuntenne, a m̄on naxanye xili, e yi findi a yama sariḡanxin na, n bata ito seḡe e birin ma.

En Fafe Ala nun Marigi Yesu, a Muxu Sugandixin xa hinanna nun b̄oḡe xunbenla fi e ma.

Ala maxandin nun barika birana

⁸ N barikan nan singe birama Ala xa e birin ma fe ra, Alaa Muxu Sugandixin Yesu barakani. Amas̄ot̄o muxune e denkeleyana fe falama dunuḡa yiren birin yi. ⁹ Ala nan n seren na, n walima naxan xa a Dii X̄emena fe Xibaru Faḡin nalini n niin birin na. A a kolon a n miriyana e x̄on ma waxatin birin ¹⁰ n n̄ema Ala maxand̄e waxati yo yi. N na Ala max̄odinma, xa a sagoon na a ra, a xa f̄eren fi n ma n siga e konni. ¹¹ Amas̄ot̄o e to x̄onla n ma kati, alogo Alaa Nii Sariḡanxin bata naxan fi n ma, n yi na nde radangu e ma, e yi senben s̄ot̄o ¹² alogo en yi en bode ralimaniya en ma denkeleyani.

¹³ Ngaxakedenne, n waxi a x̄on ma e xa a kolon, n bata yi kata nun sanḡa ma wuyaxi, n xa sa e x̄ont̄on koni n mi f̄ere s̄ot̄o. N yi waxi a x̄on ma, n xa denkeleya muxuna ndee s̄ot̄o e konni alo n na a s̄ot̄o siya ḡbetene ye kii naxan yi. ¹⁴ Goronna n xun ma n xa wali birin f̄ema, Girekine nun xuluntarene e nun xaxilimane nun xaxilitarene. ¹⁵ Nanara, a x̄onla n ma han, n xa Yesu a fe Xibaru Faḡin nali e tan Romi kaane fan ma.

Yesu a fe Xibaru Faḡina senbena

¹⁶ N mi yagin Yesu a fe Xibaru Faḡin naliye, bayo Ala senben na a ra alogo naxan yo na la a ra, na xa kisi, f̄ol̄o Yahudiyane

ma siga siya gbete ne ma.
 17 Yesu a fe Xibaru Fajin bata tinxinyaan make ne, Ala naxan fima muxune ma. Na foloxi denkeye yaan nan ma a rajan denkeye yaan ma, alo a sebexi kii naxan yi Kitabuni, a naxa, "Naxan na tinxin denkeye yaan xon, na nii rakisin sotoma nen."*

Muxune yalagi fena

18 Ala bata a xolon make ne sa keli ariyanna yi lan muxune Ala kolontareyaan nun e tinxintareyaan ma naxanye jondin luxunma tinxintareyani. 19 Amasoto muxune nae naxan kolonje Ala fe yi, e bata na yigbe, bayo Ala bata yi na make ne e xa. 20 Bayo xabu dunu ja da, Ala kejaan naxanye mi toma ye ne na alo a habadan senben nun a Alayana, ne yigbema ki faji, bayo muxune e famuma a daala xon. Nanara, e mi nae e yete xun mafale. 21 Hali e to Ala kolon, e mi a binyama, e mon mi barikan birama a xa. Koni e miriyane bata lu fuyan. E xaxilitareyaan yi e bojene lu dimini. 22 E bata e yete yate xaxilimane ra, koni e findi daxune ra. 23 E bata habadan Alaa binyen masara suxurene ra naxanye rafalaxi muxune nun xoline nun subene nun bubu seene maligan na naxanye faxama.

24 Nanara, Ala bata e rabejin e xosi feene yi e bojene kunfaxi naxanye xon, e yi lu e bode fati rayelefu. 25 E yi Alaa jondin masara wulen na, e wali dali seene

xa, e yi e batu, benun e xa daala kanna Ala yete ne batu naxan lan a batu han habadan. Amina.

26 Na feene ma, Ala yi e lu e kufa fe rayelefuxi xosixine yi. Amasoto hali e jaxanle fan bata e me e da kiin na, e kafu joxoya gbete ye liga naxanye mi daxe. 27 Xeme ne fan na kii nin, e yi e me e jaxanle kafu joxo yaan na, e yi e bode rakunfa. Xemen nun xemen yi e bode rayagi e kafu. E yi e fe jaxin saranna soto.

28 Bayo e to bata tondi Ala kolonje, a bata e rabejin e xaxilitareyani, e yi lu fe haramuxine lige. 29 E lugoxi tinxintareyaan sifan birin na, fe jaxin nun milen nun jaxuna. E lugoxi xoxolon yaan nun faxe ti xonla nun lantareyaan nun yanfantanyaan nun marajaxun nun muxu mafalan na. 30 E bata findi muxu xili kalane nun Ala yaxune nun yanda muxune nun wasodene nun muxu kanbaxine ra, e fe jaxi kote nene raminima, e murute e bari muxune ma. 31 Xaxilitarene nun lannayatarene nun kininkinintarene nan e ra. 32 Anu, e Alaa sariya tinxinxin kolon, a muxun naxanye feni itoe ligama, ne lan nen, e faxe. Hali na, e luma na feene nan lige tun, a mon nafan e ma muxu gbete ye fan yi ne liga.

2

Alaa kitina

1 I findi ndenden na, i tan naxan bodene yalagima, i

* 1:17: Xabakuki 2.4

mi nœ i yete xun mafale. Amasoto i bodene yalagin feen naxanye ma, i tan fan yeteen ne ligama. Nayi, i bata i yeteen fan yalagi. ² En na a kolon Ala kiti tinxinxin sama nen muxune ma, naxanye fe sifani itoe ligama. ³ Koni i laxi a ra a i tan mine Alaa kitin bun ba, i tan naxan bodene yalagima feene ma i tan yeteen naxanye ligama? ⁴ Hanma i yoxi Alaa nema fisamanten gbeen ma ba, e nun a dijana? I mi a kolon a Alaa fanna lan nen a yi i sigati kiin maxete ba? ⁵ Koni i ya tengbesenyaan ma, i mi waxi i bojen maxete feni. Nanara, i luma Alaa xolon fari se naxan namaraxi i xili ma, a yi i li Alaa kiti tinxinxin na mini kenenni waxatin naxan yi. ⁶ Amasoto na waxatini, Ala "muxun birin saranma nen a kewanle ra."* ⁷ A habadan nii rakisin fima nen muxune ma naxanye na e tunnafan fe fajin ligadeni e yi binyen nun xunnayerenna nun faxatareyaan fen. ⁸ Koni a xolon nun a boje teen kelima nen muxune xili ma naxanye e yete yigboma, e tondi jondin ma, e lu tinxintareyaan bun. ⁹ Awa, toron nun kontofinle sama nen fe jaxi rabane birin fari, folo Yahudiyane ma siga siya gbetene ma. ¹⁰ Koni Ala binyen nun xunna kenla nun boje xunbenla fima nen fe fajin rabane ma, folo Yahudiyane ma siga siya gbetene ma. ¹¹ Amasoto Ala mi muxune rafisama e bode

xa.

¹² Naxanye birin yulubin ligama, e mi Musaa sariyan bun, ne halagima nen hali ba na sariyan na. Koni naxanye birin yulubin ligama Musaa sariyan bun, ne yalagima nen sariyan xon. ¹³ Amasoto naxan na a tuli mati sariyan na, na xa mi Ala kenexi koni naxan na sariyan suxu, Ala na nan yatexi tinxin muxun na. ¹⁴ Awa, siya gbeten naxanye mi Musaa sariyan kolon ne na fena nde liga naxan daxa sariyani e gbee muxuyaana xon, ne bata e gbee sariyan namini hali Musaa sariyan to mi yi e yii. ¹⁵ Na a yitama nen a sariyan yamarin naxan fixi, na yi sebexi e bojen nin. E yete xaxinla fan luma e kawande, a yi e fe kalan yita e ra waxatina nde, a mon yi e kewanle xun mayenge waxati gbete. ¹⁶ A ligama na kii nin Ala na mini muxune wundo feene makitideni laxon naxan yi a Muxu Sugandixin Yesu barakani, alo n Yesu a fe Xibaru Fajin naxan nalima, na a falan kii naxan yi.

Yahudiyane nun sariyana fe

¹⁷ Koni i tan naxan a falama a Yahudiyana nan i ra, i yengi saxi sariyan ma, i yete mataxoma Ala yi, ¹⁸ i a sagoon kolon, sariyan bata i xaran fe fisamantenna sugandin ma. ¹⁹ I laxi a ra fa fala a danxutone yii rasuxun nan

* 2:6: A mato Yaburin 62.13 nun Sandane 24.12 kui.

i tan na, e nun kenenna naxan muxune malima dimini, ²⁰ naxan xaxilitarene xaranma e nun diidine karamoxona, bayo i laxi a ra a i bata fe kolonna nun jondin yeteen soto sariyani. ²¹ Nayi, i tan naxan bonne xaranma, i yete xaranma ba? I tan naxan kawandin bama a muxun nama mujan ti, i tan mi mujan tiin ba? ²² I tan naxan tonna doxoma yalunyaan na, i tan mi yalunyaan ligan ba? Suxurene rajaxu i tan naxan ma, i mi e batu banxine kui seene tongon ba? ²³ I i yete matoxoma sariyani, koni i Ala matandima sariya kalan xon! ²⁴ Amasoto, Kitabun naxa, "Ala xinla rayelefuxi siya gbetene ye e tan nan ma fe ra."†

²⁵ Yahudiyane banxulanna lan, xa i sariyan suxu. Koni xa sariya kalan nan i ra, hali i banxulanxi, i fa yatexi nen alo siya gbete banxulantarena. ²⁶ Siya gbeten naxanye mi banxulanxi, xa ne sariyan suxu, Ala mi na yate alo Yahudiya sariya suxune ba? ²⁷ Xa banxulantarena Alaa sariyan suxu, a mi i tan Yahudiya banxulanna yalage ba? Amasoto i sariyan kalama, hali a sebexin to i yii. ²⁸ Yahudiya dinan maligan muxun naxan yi, na mi findixi Yahudiya kendε yeteen na. Banxulan feen mi findixi fati bendena fe gbansanna ra. ²⁹ Koni muxun findima Yahudiya kenden na a kui feene nan xon. Banxulanya

kenden luma muxun bojen nin fata Alaa Nii Sarijanxin na. Sariya sebexi mi a ra. Na muxu sifan mi tantunna sotoma adamadiine ra fo Ala yetena.

3

¹ Nanse Yahudiyane rafisaxi muxun bonne xa nayi? Banxulanna tonon nanse ra? ² Tonon wuyaxi a ra kiin birin yi. A singen naxan na, Ala bata a falane birin taxu Yahudiyane ra. ³ Awa, na di, xa denkelayaan mi muxuna ndee yi, na Alaa tinxinna kale ba? ⁴ En-en de! Jondin kanna nan Ala ra hali muxune birin findi wule falane ra. A sebexi Kitabuni, a naxa, "Nanara, i na falan ti, i tan nan tinxin. I na kitin sa, i yoon soto."*

⁵ Koni xa en ma tinxintareyana Alaa tinxinna raminima kenenni, en nanse falama lan na feen ma? Ala mi tinxintareyaan xan ligama nayi, a na a xolon nagodo en ma? N falan tima alo muxune. ⁶ En-en de! Xa a yi na kii nin nun, Ala nae dunuja makite di?

⁷ Koni na di? Xa Alaa jondin makenenma n ma wulen nan xon, a binyen yi fari sa, nanfera n tan mon yalage nayi alo yulubi kanna? ⁸ Nayi, nanfera en mi a falama, en naxa, "En fe jaxin liga alogo a xa yate fe fapin na?" Wule falana ndee na falan sama nxu xun ma. Na kanne yalagi daxin na a ra.

† 2:24: Esayi 52.5 * 3:4: Yaburin 51.6

Muxu yo mi na naxan tinxin

⁹ A di nayi? Nxu tan fisa bonne xa ba? En-en de! En bata yi a yigbe nun fa fala Yahudiyane nun siya gbetene birin yulubin senben bun ma, ¹⁰ alo a sebexi Kitabuni kii naxan yi, a naxa,

“Tinxin muxu yo mi na hali keden pe!

¹¹ Muxu yo mi na naxan fe kolon.

Muxu yo mi na naxan Ala fenma.

¹² Muxun birin bata kiraan fata.

E birin bata lu fufafu.

Muxu yo mi a faɲin nabama hali muxu keden pe!

¹³ E kɔe yinle rabixi

alo gaburuna,

yanfa falane nan e lenne ma.

E fala xuine xɔɔ

alo koson xɔlena.

¹⁴ E deen nafexi dangane nun fala xui xɔlene nan na.

¹⁵ E mafura wuli raminideni.

¹⁶ Gbalon nun kalan nan e kirane xɔn.

¹⁷ E mi bɔɲe xunbenla kiraan kolon!

¹⁸ E mi gaxuma Ala yeɛ ra mumɛ!”†

¹⁹ Anu, en na a kolon a sariyan naxan birin falama, a falama muxune nan xa naxanye sariyan bun, alogo birin deen xa suxu, dunuɲa muxune birin yi kolon fe kalane ra Ala yetagi. ²⁰ Nanara, adamadi yo mi yatexi tinxin muxun na Ala yeɛ ra yi sariya suxun xɔn, bayo sariyan yulubin nan tun yitama en na.

²¹ Koni iki, ba sariyan na, tinxinna nde bata mini kenenni Ala naxan fima muxune ma, Sariya Kitabun nun nabine kitabune bata yi naxan seren ba. ²² Naxanye birin na denkeleya, Ala ne ratinxinma a yeɛ ra yi nen denkeleyaan xɔn Yesu yi, Alaa Muxu Sugandixina. Amasɔto tagi raba mi na. ²³ Muxun birin bata yulubin liga. Nanara, e mi Alaa binyen sɔtoxi. ²⁴ Koni Ala muxune kima tinxinni a hinanna nan xɔn, a yi e xunba a Muxu Sugandixin Yesu barakani. ²⁵ Ala a tan nan findixi a solona saan na e nun yulubi xafari saraxana, na muxune xa naxanye na denkeleya a wunla ma. Na bata a gbee tinxinna yita. Bayo yulubin naxanye liga benun iki, a mi yi muxune yulubine saranma e ra a diɲan waxatini, ²⁶ koni a bata wa a tinxinna yita feni waxatini ito yi, alogo a xa tinxin feu, a mɔn yi muxune ratinxinɲe ayi a yeɛ ra yi naxanye bata denkeleya Yesu ma.

²⁷ Nayi, muxune lan e xa e yete matɔxɔ nanfe ma? Sese! Nanfera? E to sariyan suxi, e yete matɔxɔma na nan na ba? En-en, na mi a ra, fɔ e denkeleyana. ²⁸ Amasɔto en bata a to muxun tinxinma Ala yeɛ ra yi denkeleyaan nan xɔn, hali ba sariya suxun na. ²⁹ Yahudiyane nan tun gbee Ala ra ba? Siya gbetene fan ma Ala xa mi a tan na ba?

† 3:18: Yaburin 14.1-3 nun 53.2-4 nun 5.10 nun 140.4 e nun Esayi 59.7-8 nun Yaburin 36.2

Siya gbɛtɛne fan ma Ala na a ra yati! ³⁰ Ala kedenna na a ra naxan Yahudiyane ratinx-inma a yɛɛ ra yi dɛnkɛleyaan xɔn e nun siya gbɛtɛne fan na dɛnkɛleya kedenna xɔn. ³¹ Na bunna nɛɛn a en xa sariyan bɛnin dɛnkɛleyani ba? ɛn-ɛn de! En lan nɛn en yi sariyan yate.

4

Ibrahimisa misaala

¹ En nanse falama en siyaan benba Ibrahimisa a fe yi nayi? A nanse kolonxi feni ito yi? ² Xa Ibrahimisa tinxinɲɛ ayi nɛn Ala yɛɛ ra yi a kɛwanla xɔn, a yi a yetɛ matɔxɛ nɛn na yi. Koni a mi nɔɛ na lige Ala yetagi! ³ Kitabun nanse falaxi lan na fe ma? A naxa, "Ibrahimisa yi dɛnkɛleya Ala ma, Ala yi na yate tinxinna ra a xa."* ⁴ Muxun naxan na wali, a yi a saranna sɔtɔ, na mi yatɛma kiseen na a xa, bayo a wali saranna na a ra. ⁵ Koni muxun naxan mi walima, koni a laxi Ala ra naxan Ala kolontarene matinxinna, Ala na kanna dɛnkɛleyaan yatɛma nɛn tinxinna ra. ⁶ Dawuda fan muxuna sɛwana fe falaxi na kii nin, Ala naxan yatɛxi tinxin muxun na, ba kewanle ra, a naxa,

⁷ "Sɛwan na kanna xa, naxan ma sariya kalane bata mafelu naxan yulubiye bata xafari.

⁸ Sɛwan na adaman xa,

Marigin bata diɲa naxan hakɛn ma."†

⁹ Na sɛwan findixi Yahudiya banxulanxine nan gbansan gbee ra ba hanma siya gbɛtɛne fan? Awa, en baxi a faladeni, en naxa, a Ala Ibrahimisa dɛnkɛleyaan yate nɛn tinxinna ra a xa. ¹⁰ Koni na liga waxatin mundun yi? A bata yi banxulan hanma a munma yi banxulan? A munma yi banxulan. ¹¹ A banxulanyaan sɔtɔ nɛn a tinxinyaan taxamasenna ra a naxan sɔtɔxi a dɛnkɛleyaan xɔn benun a xa banxulan waxatin naxan yi. Nana, Ibrahimisa yi findi muxune birin benban na naxanye dɛnkɛleyaxi Ala ma, na yi yate e xa tinxinna ra hali e mi banxulanxi. ¹² Naxanye banxulanxi, e mɔn biraxi nxu benba Ibrahimisa dɛnkɛleyaan fɔxɔ ra Ibrahimisa yi naxan yi nun benun a xa banxulan, ne fan benban nan Ibrahimisa ra.

Ala Ibrahimisa tuli sa naxanna

¹³ Ala yi Ibrahimisa nun a bɔnsɔnna tuli sa, a naxa, dunuɲa findima nɛn e kɛɛn na. Koni a mi na tuli saan sɔtɔxi sariyan xan xɔn fɔ a tinxinna dɛnkɛleyaan barakani.‡ ¹⁴ Xa muxune yi na kɛɛn sɔtɔxi sariya suxun nan xɔn nun, nayi dɛnkɛleyaan tɔnɔ mi na. Ala en tuli saxi nɛn nayi fuyan! ¹⁵ Amasɔtɔ sariyan nan fama Alaa xɔlɔn na, bayo xa sariya mi na, sariya kalan fan mi na.

* **4:3:** Dunuɲa Fɔlɔn 15.6 † **4:8:** Yaburin 32.1-2 ‡ **4:13:** A mato Dunuɲa Fɔlɔn 12.2-3 nun 17.4-6 nun 22.15-18 kui.

16 Nayi, Ala en tuli saxi denkeleyaan nan baraka yi, alogo a xa findi Alaa hinanna ra Iburahima yixetene birin xa naxanye sariyan sotoxi e nun naxanye fan denkeleya alo Iburahima. Iburahima nan en birin benban na, 17 alo a sebexi Kitabun kui kii naxan yi, a naxa, “N na i findima nen siya wuyaxine benban na.”§ A tan nan en benban na Ala yee ra yi, Iburahima denkeleya Ala naxan ma, Ala naxan faxa muxune niin birama e yi, Ala naxan seen yamarima naxan mi na, a yi taran na. 18 Iburahima denkeleya nen a yigin ma, hali a yigin xunna to mi yi toma. Na kiini, a yi findi “siya wuyaxine benban na,” alo Ala a fala a xa kii naxan yi, a naxa, “I yixetene luma na kii nin.”* 19 A bata yi jee keme joxondon soto nun, fayida a fati benden yi faxa feni, a jaxanla Saran fan yi findixi gbantan na koni a denkeleyaan tan yi kendε. 20 Ala a tuli sa naxan na, a mi sike na ma denkeleyatareyani, koni a denkeleyana a senbe so nen, a yi Ala binya. 21 A yi laxi a ra yati, fa fala Ala a tuli saxi naxan na, a senben na rakamalima nen. 22 Nanara, Ala na yate nen tinxinna ra a xa.† 23 Koni na falan mi sebexi a tan keden ma fe ra, fa fala, “A yatexi tinxinna ra a xa.” 24 A mon sebexi en tan nan xa bayo na yate ma tinxinna ra en tan fan xa, en na denkeleya

Ala ma naxan en Marigi Yesu rakelixi sayani. 25 Yesu faxaxi en hakene nan ma fe ra, a yi keli sayani, a en natinxin Ala yee ra yi.

5

Tinxinyana fe Ala yee ra yi

1 Bayo en bata tinxinje ayi Ala yee ra yi denkeleyaan xon, lanna bata taran en nun Ala tagi Marigi Yesu barakani, Alaa Muxu Sugandixina. 2 A bata en nafa a hinanni denkeleyaan xon en naxan yi iki. En yi sewa Alaa binyen soto feen yigin na. 3 En mon sewaxi en ma torone ra amasoto en na a kolon a toron fama tunnafanna nan na. 4 Tunnafanna yi fa lannayaan na. Lannayaan yi fa yigin na. 5 Na yigin mi en yanfama, amasoto Ala bata a xanuntenyaan sa en borjeni a Nii Sarijanxin xon ma, a bata naxan fi en ma.

6 Amasoto senbe mi yi en na waxatin naxan yi, Alaa Muxu Sugandixin faxa nen Ala kolontarene fe ra a waxati ragidixini. 7 Fayida muxe mi yi tinje faxe tinxin muxuna fe ra, koni yanyina nde, muxuna nde suse nen faxe muxu fajina fe ra. 8 Koni Ala a xanuntenyaan yitaxi en na na kii nin, en mon yi yulubi kanne ra waxatin naxan yi, Alaa Muxu Sugandixin yi faxa en xa. 9 Iki xa en bata tinxinje ayi Ala yee ra yi Yesu wunla xon ma, a mi sa taganje en kise Alaa xolon ma a barakani. 10 Bayo xa

Ala yaxun yi en na waxatin naxan yi, en nun Ala tagin yi yitɔn a Dii Xεmεna sayaan xɔn, xa en tagin bata yitɔn nayi, a tagan xun mi na nayi en nakisε Yesu a nii rakisin barakani. ¹¹ Koni a birin mi na ra, en mɔn sεwaxi Ala ra en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixina fe ra naxan bata en nun Ala tagini tɔn iki.

En Benba Adama nun Yesu a fe

¹² Nanara, yulubin soxi dunuɓa yi muxu keden peen nan xɔn ma, sayaan fan yi fa yulubin xɔn. Nanara, sayaan bata fa muxun birin ma, amasɔtɔ muxun birin bata yulubin liga. ¹³ Yulubin yi dunuɓa yi nun benun sariyan xa fa, anu xa sariyan mi na, yulubin fan mi yatεma. ¹⁴ Koni fɔlɔ En Benba Adama waxatin ma han sa dɔxɔ Musa waxatin na, sayaan mangayaan ligama muxun birin xun na, hali naxanye mi En Benba Adamaa yulubin sifan liga naxan Alaa sariyan kala.

En Benba Adama yi findixi muxu famatɔɔn misaala nan na. ¹⁵ Koni Alaa kiseen mi maligaxi Adama haken na. Hali muxu wuyaxi to bata sayaan sɔtɔ a tan kedenna haken xɔn, Alaa hinanna nun a kiin hinanna gbo na xa, a naxan fixi muxu wuyaxi ma muxu keden peen barakan xɔn, Yesu, a Muxu Sugandixina. ¹⁶ Alaa kiseen nun muxu kedenni ito yulubin mɔn mi rapanma fe kedenna ma. Bayo yulubi keden peen kitin bata a

liga adamadiine yi yalagi, koni Alaa kiseen faxi yulubi wuyaxin liga xanbin nin, a yi tinxinyaan nafa. ¹⁷ Xa sayaan bata nɔɔn sɔtɔ muxu kedenna haken xɔn, na muxu kedenna fe ra, na muxune fan mi taganɓε nɔɔn sɔtε Alaa Muxu Sugandixin Yesu kedenna dunuɓa yi gidin xɔn, naxanye Alaa hinan ɓantaren sɔtɔma e nun a kiseen naxan findixi tinxinna ra.

¹⁸ Nanara, birin yalagixi kii naxan yi hake kedenna xɔn, kεwali tinxinxi kedenni ito fan bata findi tinxinna ra na kiini naxan nii rakisin nafama muxune birin ma. ¹⁹ Amasɔtɔ muxu wuyaxi findixi hake kanne ra kii naxan yi muxu kedenna fala suxutareyaan xɔn ma, muxu wuyaxi fan natinxinma ayi na kii nin Ala yeε ra yi muxu kedenna a fala suxun barakani.

²⁰ Sariyan bata fa alogo hake ne xa wuya ayi, koni yulubin gboxi ayi denaxan yi, Alaa hinanna fan bata gbo ayi mɛnni mɔn. ²¹ Nanara, yulubin mangayaan ligaxi kii naxan yi sayani, Alaa hinanna fan mangayaan ligama tinxinyaan xɔn ma na kii nin, a yi en naso habadan nii rakisini, en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin barakani.

6

Sayaan nun siimayana Yesu xɔn

¹ En nanfe falama? En luyε yulubine ligε ba alogo Alaa hinanna xa gbo ayi? ² En-en de! En luxi nεn alo en bata faxa yulubin mabinni,

en mɔn luyɛ en ma dunuɲa yi gidin ligɛ yulubini di nayi? ³ E mi a kolon ba, a en tan naxanye bata rafu igeni Alaa Muxu Sugandixin Yesu xinli, a en bata rafu a xɔn ma a sayani? ⁴ Nayi, en nun Yesu bata maluxun en bode xɔn ma a sayani en nafuxi igeni waxatin naxan yi, alogo Alaa Muxu Sugandixin kelixi sayani kii naxan yi a fafe a binyeni, en fan xa sigan ti dunuɲa yi gidi neneni na kini.

⁵ Amasɔtɔ xa en birin bata findi kedenna ra a sayani, en fan kelima nen sayani alo a tan. ⁶ En xa ito kolon: en ma muxuya fonna bata faxa Yesu xɔn wudin ma, alogo en ma muxuyaan naxan yulubini, na xa ɲan, en yi ba yulubina konyiyani. ⁷ Amasɔtɔ muxun na faxa, a xɔrɔyama nen yulubin ma. ⁸ Xa en nun Alaa Muxu Sugandixin bata faxa en bode xɔn ma, en mɔn laxi a ra nayi fa fala en nii rakisɔn sɔtɔma nen en bode xɔn ma. ⁹ Amasɔtɔ en na a kolon fa fala Alaa Muxu Sugandixin bata keli sayani, a mi fa faxama sɔnɔn, senbe mi fa sayaan na a fari sɔnɔn. ¹⁰ Amasɔtɔ a faxa nen, a faxa yulubin nan ma fe ra sanɲa ma keden han ɲabadan. Iki a a nii ra, a siimayani Ala nan xa. ¹¹ A na kii nin, e fan xa e yete yate muxu faxaxine ra yulubin ma, koni e luxi e siimayani Ala xa Alaa Muxu Sugandixin Yesu nin.

¹² Nanara, yulubin nama fa mangayaan liga e fati bendeni sɔnɔn naxan faxama, e lu a

waxɔn feene ligɛ. ¹³ E nama e fatin yire yo lu yulubini alo yengɛ so sena tinxintareyaan xa, koni e yete so Ala yii, alo a bata muxun naxanye rakeli sayani. E fatin yiren birin so Ala nan yii yengɛ so seen na tinxinyaan xa. ¹⁴ Na ma, yulubin nama mangayaan liga e xun na, bayo e mi fa sariyan bun ma sɔnɔn, fɔ Alaa hinanna.

Tinxinyana konyine

¹⁵ Na di nayi? A lan en xa lu yulubin ligɛ ba, bayo en mi fa sariyan bun ma sɔnɔn, fɔ Alaa hinanna? En-en de! ¹⁶ E mi a kolon ba, e na e yete so muxuna nde yii e findi a xui suxu konyin na, e findima na kanna konyin nan na e naxan xui suxuma? A finde yulubin na, i yi faxa, hanma a finde Ala xuiin suxun na, i yi yate tinxin muxun na. ¹⁷ Koni tantunna Ala xa, bayo yulubina konyin nan yi e ra nun, koni xaranna naxan taxu e ra, e bata na suxu e bɔɲeni. ¹⁸ E bata xɔrɔya yulubin ma, e findi tinxinyana konyine ra. ¹⁹ N dunuɲa misaali ito falama e xa nen alogo e xa a yeɛ to hali senbe to mi e yi. A fɔloni nun e bata yi e fatin birin findi xɔsi feene konyin na, e kewali ɲaxine yi siga gboe ayi. Koni iki, e fatin birin xa findi tinxinyana konyin na, e yi sariɲan.

²⁰ E yi yulubina konyiyani waxatin naxan yi, e mi yi tinxinyaan bun ma nun. ²¹ E feen naxanye liga na waxatini, e yagixi naxanye ra iki, e tɔnɔn mundun sɔtɔxi

ne yi? Ne rajanna findixi sayaan nan na. ²² Koni iki, ε bata xərɔya yulubin ma, ε findi Alaa konyine ra. E marasarijanna nan findixi na tənən na, naxan najan findixi habadan nii rakisin na. ²³ Bayo yulubin saranna nan sayaan na koni Alaa kisena, habadan nii rakisin nan na ra en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixini.

7

Denkeleya muxune bata xərɔya

¹ Ngaxakedenne, ε tan naxanye sariyan kolon, ε a kolon fa fala a sariyan muxun yamarima fanni a daxi. ² A misaala findixi jaxanla nan na naxan dɔxi xemen xən. Na nun a xemena e bode ra fanni a daxi, koni xa a xemen faxa, a bata mini sariyan bun naxan yi e xidixi e bode ra. ³ Nanara, xa a dɔxɔ xeme gbete xən, a xeme singen mən a nii ra, a bata yalunyaan liga na yi. Koni xa a xemen faxa, nayi a bata mini na sariyan bun. Nayi, a nɔe dɔxe gbete xən nən, na mi findixi yalunyaan na. ⁴ Ngaxakedenne, ε tan fan bata faxa sariyan mabinni Alaa Muxu Sugandixin fati benden xən ma. Nayi, ε bata findi na gbeen na, naxan kelixi sayani alogo en xa wali fajine ke Ala xa. ⁵ Amasɔtɔ fati benden nafan feene yi en yamarima waxatin naxan yi, yulubin nafan fe jaxine yi walima en fatine yi sariyan xən alogo naxan en faxama

en yi na liga. ⁶ Koni iki, en bata mini sariyan bun, amasɔtɔ en bata faxa sariyan bun, naxan yi en suxi. En fa Alaa Nii Sarijanxina a kira nenen nan xən, en mi fa fe fori seβexine bun.

Sariyan nun hakena fe

⁷ En nanfe falama nayi? Sariyan yeteen nan yulubin na ba? En-en de! Sariyan nan a ligaxi n yulubin kolon. Xa sariyan mi yi a fala n xa nun, i nama mila ayi, n mi yi milan kolonma nun. ⁸ Na ma, yulubin yi feren sɔtɔ, a milan sifan birin naso n tan yi sariyan xən ma. Amasɔtɔ xa sariyan mi yi na nun, yulubin faxaxin nan yi a ra. ⁹ Sariyan mi yi na waxatin naxan yi, n yi kende, koni yamarin to fa, yulubin yi fa, n yi faxa. ¹⁰ Yamarin naxan faxi siimayana fe ra, na faxi sayaan nan na n tan ma. ¹¹ Bayo, yulubin bata feren sɔtɔ yamarin xən, a yi n yanfa, a n faxa.

¹² Nanara, sariyan sarijan, yamarin sarijan, a tinxin, a fan. ¹³ Na bunna di? Fa fala naxan fan, na bata findi sayaan na n tan xa? En-en de! Yulubin nan bata n faxa na se fajin xən, alogo a xa kolon yulubin na. Nayi, yulubin senbe gbeen yi makenen yamarin xən.

Yulubin yi muxun nɔ

¹⁴ En na a kolon fa fala a sariyan fataxi Alaa Nii Sarijanxin nan na, koni fati benden nan n tan na, naxan bata mati a findi yulubina

* 7:7: A mato Xərɔyaan 20.17 nun Sariyane 5.21 kui.

konyin na. ¹⁵ N naxan ligama, n mi na bayen kolon. Amasoto n waxi naxan liga feni, n mi na xan ligama, koni fo naxan mi rafan n ma n na nan ligama. ¹⁶ N mi waxi naxan liga feni, n na nan ligama. Na a yitama nen fa fala a n bata tin a sariyan fan. ¹⁷ Nayi, n tan xa mi na ligama, koni yulubin nan na ra naxan n yi. ¹⁸ Amasoto n na a kolon a fe fadin mi n tan yi fata n fati benden nafan feene ra, bayo hali fe fadin liga xonla n ma, n mi nae a lige. ¹⁹ N waxi fe fadin naxan liga feni, n mi na xan ligama, koni n mi waxi fe jaxin naxan liga feni, n luma na nan lige. ²⁰ Feen naxan liga xoli mi n ma, xa n na liga, na bunna nen, fa fala n tan xa mi a ligaxi, koni yulubin naxan n yi.

²¹ Nanara, sariyan naxan walima n tan yi, na ni ito ra. Fe fadin liga xonla n ma waxatin naxan yi, a fere mi na bayo fe jaxina n yi. ²² Anu, n sewaxi Alaa sariyan na n sondonni. ²³ Koni n sariya gbete nan toma n fati bendeni naxan n xaxinla sariyan yengema, na yi n findi kasorasaan na yulubina sariyan xon ma, naxan walima n fati bendeni. ²⁴ Toro muxun nan n na! Nde n xunbama fati bendeni ito nun a rafan feene yi naxanye n xalima sayani? ²⁵ Tantunna Ala xa en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin barakani!

Nayi, n bata findi Alaa sariyan konyin na n xaxinli, koni n fati benden nafan

feene bata n findi yulubina sariyana konyin na.

8

¹ Nanara, muxun naxanye Alaa Muxu Sugandixin Yesu yi, Ala mi fa ne yalagima. ² Amasoto, Alaa Nii Sarijanxina nii rakisin sariyan bata n xaroya yulubin nun sayaan sariyan ma Alaa Muxu Sugandixin Yesu barakani. ³ Amasoto sariyan mi yi nae na lige, bayo fati benden nafan feene bata a senben jan. Ala nan na liga, a yi a yetena Dii Xemen nafa adamadi yulubi kanne sawurani, a yulubin yalagi fati bendeni. ⁴ Ala na ligaxi nen alogo sariyan tinxinna xa kamali en yi, en tan naxanye mi fa en fati benden nafan feene ligama, koni fo Alaa Nii Sarijanxin nafan feene. ⁵ Awa, naxanye e fati benden nafan feene ligama, ne luma e mire na fe sifane nan ma, koni naxanye Alaa Nii Sarijanxin nafan feene ligama, ne luma e mire Alaa Nii Sarijanxina feene nan ma. ⁶ Fati benden natan miriyane na lu i yi, sayaan nan na ra, koni xa i miriyane keli Alaa Nii Sarijanxin nin, siimayaan nan na ra e nun boje xunbenla. ⁷ Amasoto fati benden natan miriyane findixi Ala yaxun nan na, bayo e mi nae i xure Alaa sariyan bun mumε! ⁸ Naxanye e fati benden nafan feene ligama, ne mi Ala kenεnje mumε!

⁹ Koni ε tan mi fa ε fati benden nafan feene ligama

fə Alaa Nii Sarijanxin nafan feene, Alaa Nii Sarijanxin to ε yi. Amasotə xa Alaa Muxu Sugandixina Niin mi muxun naxan yi, Alaa Muxu Sugandixin gbee mi na kanna ra. ¹⁰ Koni xa Alaa Muxu Sugandixina ε tan yi, ε fati benden bata faxa yulubina fe ra, koni ε niina ε yi, amasotə ε bata ratinxinε ayi Ala yetagi. ¹¹ Anu, Alaa Niin naxan Yesu rakelixa sayani, xa na lu ε yi, a tan naxan Alaa Muxu Sugandixin nakelixa sayani, na mən nii rakisin fima nen ε fati bendene ma a Nii Sarijanxin barakani naxan luma ε yi.

¹² Na ma, ngaxakedenne, goronna en xun ma. Koni fati benden tan goronna mi en xun ma en yi a rafan feene liga. ¹³ Amasotə xa ε lu ε fati benden nafan feene lige, ε faxama nen. Koni xa ε fati benden natane faxa Alaa Nii Sarijanxin xən, ε nii rakisin sotəma nen. ¹⁴ Alaa Nii Sarijanxin muxun naxanye yii rasuxi, Alaa diin nan ne ra. ¹⁵ Amasotə ε Niin naxan sotəxi, na mi ε findixi gaxun konyin na. Koni a bata ε findi Alaa diine ra. En xinla tima na nan baraka yi, en naxa, “Baba, n fafe!” ¹⁶ Alaa Nii Sarijanxin yeten sereyaan bama en niin xa, a Alaa diin nan en tan na. ¹⁷ En to findixi Alaa diine ra, en fama nen keen sotədeni alo a diine bayo Ala barayin naxan namaraxi a Muxu Sugandixin nun a muxune xa, en na sotəma

nen. Xa en nun Yesu tərə en bode xən ma, en birin nan a binyen sotəma nayi.

Binyen naxan fama

¹⁸ N bata a kolon a en tərən naxan sotəma iki, e nun binyen naxan fama, ne tagi kuya kati! ¹⁹ Bayo daala birin luxi nen alo a Ala legedenma, a digima na waxatin na han Ala diine nərən sa minima kenenni waxatin naxan yi. ²⁰ Amasotə daala lu nen kobiyaan bun.* A sago mi yi a ra, koni Ala sagoon nan a luxi na kiini alogo yigin xa sotə, ²¹ fa fala daala xərəyama nen kalana konyiyaan ma, a yi fa Alaa diine xərəya kendeni. ²² Amasotə en na a kolon, xabu a fəlōni han waxatini ito yi, a luxi alo daala birin kutunma xələni alo jaxanla naxan dii barini. ²³ Koni daala xa mi keden a ra, koni en tan naxanye fan singe Alaa Nii Sarijanxin sotəxi, en fan səxələxi en bəjəni, en Ala maməma waxatin naxan yi a en findi a diine ra, a yi en gbindin xunba. ²⁴ Amasotə en bata kisi na yigin xən. Anu, i yigin saxi feen naxan yi, xa i bata na to, na mi fa xile yigina. En bata yelin naxan sotə, en fa en xaxili tima na ra di? ²⁵ Koni en munma naxan sotə, xa en na en yigin sa na fari, en na a maməma nen tunnafanni.

²⁶ Alaa Nii Sarijanxina en tan senbetare kanne malima na kii kedenna nin. Amasotə en mi a kolon en lan en xa Ala maxandi naxan ma. Koni Nii Sarijanxin yetena

* 8:20: A mato Dunuḡa Fəlōn 3.17

Ala mafanma en xa kutunni naxan mi nɔɛ falɛ. ²⁷ Ala naxan muxune bɔɲɛ yi feene toma, na a Nii Sariɲanxina miriyaan kolon, amasɔtɔ Alaa Nii Sariɲanxina Ala mafanma a yama sariɲanxin xa alo Ala sagoon kii naxan yi.

²⁸ En na a kolon a Ala feene birin napanma a fajin nan ma a xanu muxune xa, a naxanye xilixi a maragidini. ²⁹ Amasɔtɔ Ala naxanye sugandi a fɔlɔni, a mɔn bata a ragidi a xa ne findi a Dii Xɛmɛn maligane ra, alogo Yesu xa lu alo dii singena a xunyene yɛ. ³⁰ Ala bata yi na ragidi naxanye xa, a mɔn bata ne xili. A naxanye xilixi, a mɔn bata ne ratinxinɲɛ ayi a yɛtagi, a mɔn yi a binyen fi e ma.

Alaa xanuntenyana

³¹ Nayi, en nanse falama na fe ra? Xa Ala en xɔn, nde fa kele en xili ma nayi? ³² A tan naxan mi a yetɛna dii xɛmɛn natanga, koni a yi a fi en birin xa, nanfera nayi a mi seen birin soɛ en yii a Dii Xɛmɛn xɔn? ³³ Ala bata muxun naxanye sugandi, nde ne kansunɲɛ? Ala nan yoon fiin kanna ra. ³⁴ Nde nɔɛ en yalage? Muxu yo, bayo Alaa Muxu Sugandixin Yesu bata faxesa, a mɔn yi keli sayani, a mɔn tixi Ala yiifanna ma, a Ala mafanma en xa. ³⁵ Nanse en bɛ Alaa Muxu Sugandixina xanuntenyani? Tɔrɔn nun kɔntɔfinla ba, hanma bɛsɛnxɔnyana hanma

kamɛna hanma marabɛnna hanma gbalona hanma sayana silanfanna ra?† Ne sese mi nɔɛ a ligɛ. ³⁶ Bayo a sɛbɛxi Kitabuni, a naxa, “E nxu faxama i tan nan ma fe ra ferijɛn gbɛn! E nxu ligama alo yɛxɛɛn naxan faxesa daxi a ra!”‡ ³⁷ Koni naxan en xanuxi, en nɔɔn sɔtɔma nɛn na xɔn feni itoe birin yi fefe. ³⁸ Amasɔtɔ n na a kolon yati, sayana hanma dunuɲa yi gidina hanma malekane hanma jinanne hanma waxatini itoe hanma waxati famatɔne hanma sɛnbɛ kanne ³⁹ hanma naxanye kore xɔnna ma hanma naxanye bɔxɔn bun ma, dalise yo mi na yi naxan en bɛ Alaa xanuntenyani en naxan sɔtɔxi en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin barakani.

9

Ala muxun naxanye sugandixi

¹ N xa ɲɔndin fala ɛ xa Alaa Muxu Sugandixin barakani, n mi wulen falama, n xaxinla mi n yalagima. N seren bama Alaa Nii Sariɲanxini: ² N sunuxi, n bɔɲɛn mɔn sɔxɔlɛxi waxatin birin. ³ Amasɔtɔ, n yi waxi nɛn n tan yetɛɛn nan xa Alaa dangan sɔtɔ, n yi masiga a Muxu Sugandixin na ngaxakedenne funfuni, n kon kaane, ⁴ Isirayila kaane, e tan naxanye findi Alaa diine ra, e a binyen nun a layirine nun a sariyan nun a batu kiine nun a tulisane

† 8:35: Silanfanna: Sofane yengɛso dɛgɛmana. ‡ 8:36: Yaburin 44.23

sətə. ⁵ E fataxi Nabi singene bənsənnə nan na, Alaa Muxu Sugandixin yi mini e tan yi adamadiyaan kii ma. Ala naxan seen birin xun na, na xa tantun habadan! Amina.

⁶ Anu, na xa mi na ra de fa fala a Alaa tuli saan tənə mi fa na, bayo Isirayila kaane birin mi findixi Alaa yamana Isirayila xan na. ⁷ E to barixi Iburahima bənsənni, na mi a ra fa fala e birin findixi Iburahimaa dii kəndəne nan na. Amasətə Ala a fala nən a xa, a naxa, “Naxanye yatəma i bənsənnə ra, ne minima Isiyaga bənsənnə nin.”*

⁸ Na nan na ra, diin naxanye barixi adamadiyaan kii ma, Alaa dii mi ne ra, koni fə Ala Iburahima tuli sa diin naxanye ra, ne nan findixi a dii kəndəne ra. ⁹ Amasətə Ala Iburahima tuli sa na kii nin, a naxa, “N fama nən waxati saxini, Saran yi dii xəmən bari.”†

¹⁰ A birin mi na ra, Rebeka a dii firinne birin fafe keden nan yi a ra, en benba Isiyaga. ¹¹ Anu, benun gulluni itoe xa bari, benun e xa fe fajin liga hanma a jaxina, Ala bata yi a ragidi na nde keden xa sugandi ¹² hali ba e kəwanle ra koni fə a naxan xilixi. A yi a fala Rebeka xa, a naxa, “Tadan luma nən xunyəna nəən bun ma.” ¹³ A sebexi Kitabun kui ikiini, a naxa, “N bata Yaxuba xanu koni n bata Esayu raxaxu.”‡

¹⁴ En nanfe falama nayi? Ala tinxintareyaan nan ligaxi

nayi ba? En-en de! ¹⁵ Amasətə a bata a fala Musa xa, a naxa, “N hinanɲe naxan na, n hinanma nən na ra, n kininkinɲe naxan ma, n kininkininma nən na ma.”§ ¹⁶ Na mi fataxi muxun waxən feene xan na hanma a kəwanle, koni fə Alaa kininkininna. ¹⁷ Amasətə a sebexi Kitabuni, Ala a falama Firawona xa dənaxan yi, a naxa, “N na i findixi mangan na nən alogo n xa n sənben mayita i tan xən, n xinla yi rali dunuɲa yiren birin yi.”* ¹⁸ Nayi, Ala na wa kininkinin feni naxan ma a kininkinin na ma, a na wa naxan natengbesen fe yi ayi, a na ratengbesenma ayi nən.

Alaa xələn nun a kininkininna

¹⁹ Muxuna nde a falama n xa nən, a naxa, “Nanfera Ala mən nxu yalagima? Amasətə nde Alaa fe ragidixin matandə?”

²⁰ Nde i tan na naxan Ala matandima? Feɲen nəe a fale a rafala muxun ma ba fa fala nanfera i n nafalaxi iki?

²¹ Awa, nəən mi feɲe rafalan yii ba, a feɲe firin nafala feɲe bəndə kedenni, keden binye wanle xa, boden fe fune xa?

²² Nayi, Ala yi wa a xələn nun a sənben mayita feni, a yi diɲa kati, a ti na muxune bun a xələ naxanye ma, naxanye yi halagə. ²³ A na liga nən alogo a xa a binye gbeen yita na muxune ra, a kininkinin naxanye ma, a bata yi naxanye yitən a binyen sətə xinla ma.

* 9:7: Dunuɲa Fələn 21.12 † 9:9: Dunuɲa Fələn 18.10-14 ‡ 9:13: A mato

Dunuɲa Fələn 25.23 nun Malaki 1.2-3 kui. § 9:15: Xəɲəyaan 33.19 * 9:17: Xəɲəyaan 9.16

24 Na nan en tan na, a nax-
anye xilixi, keli Yahudiyane
ye e nun siya gbetene fan ye.

25 Amasoto a fala nen Nabi
Hose xa, a naxa,

“Naxanye mi yi n ma yamaan
na,

n ne xilima nen n ma ya-
mana,

n mi yi naxanye xanuxi,

n ne xilima nen n xanun-
tenne.”

26 A mon sebexi menni, a
naxa,

“A yi falama e ma denaxan yi,

‘N ma yamaan mi e ra,’

e fa xili bama nen menni

‘Habadan Alaa diine.’† ”

27 Nabi Esayi yi a xuini
te Isirayila muxune fe ra, a
naxa,

“Hali Isirayila muxune yi
wuya ayi

alo menjensinna naxan foxo
igen de,

hali na, e donxedin nan tun
kisima.

28 Amasoto Marigina a fe
ragidixine rakamal-
ima nen dunuɲa ma a
kiini sa!‡

29 A na kii nin, alo Nabi
Esayi a fala kii naxan yi a
faloni, a naxa,

“Xa Marigina Senben Birin
Kanna mi yi en

yixetena ndee lu nun,

en yi luma nen nun alo
Sodoma taana,

en liga alo Gomora taana.”§

*Isirayila nun Xibaru
Fajina fe*

30 En nanfe falama nayi?
Siya gbeten naxanye mi yi
tinxinna fenma, ne bata a

soto denkeleyaan barakani.

31 Koni Isirayila kaan nax-
anye yi sariyan tinxinna
fenma, ne mi a sotoma.

32 Na di? Bayo e mi a fenxi
denkeleyaan xon fo e kewanle.

E yi e sanna radin gemen
na naxan xili, “San nadin
gemena”

33 Kitabun naxan
ma fe fala, a naxa, “A mato,

n bata gemen sa Siyon yi,
yamana e sanna radinma
gemmen naxan na, e bira. Koni

naxan na denkeleya a ma, na

kanna mi nimisama.”*

10

1 Ngaxakedenne, n waxi a
xon ma n bonen birin yi, n

kon kaane xa kisi. N na Ala
maxandima e xa na ra kati!

2 N findima nen e tan seren
na fa fala Alaa fe kunfana
e yi, koni e kolontareyani.

3 Ala muxune ratinxinma kii
naxan yi a yete yee ra yi, e

mi na kolon. Nayi, e bata
kata, e yi e gbee kiraan sa,

e mi xuruxi Alaa tinxinyaan
bun. 4 Amasoto Alaa Muxu

Sugandixin bata sariyan
nakamali. Nanara, naxan

na denkeleya a ma, na kanna

bata tinxin Ala yee ra yi.

Kisi fena muxune birin xa

5 Muxune tinxinyaan
naxan sotoma sariyan xon,

Musa bata na fe sebe, a
naxa, “Naxan na e suxu, na

kanna nii rakisin sotoma nen
e xon.”* 6 Koni tinxinyaan

naxan sotoma Ala yee ra yi
denkeleyaan xon, na sebexi

Kitabun kui ikiini, a naxa, “I

† 9:26: Hose 2.1-3 nun 2.25 ‡ 9:28: Esayi 10.22-28 § 9:29: Esayi 1.9. A

mato Dunuɲa Folon 19.23-28 kui. * 9:33: Esayi 28.16 * 10:5: Saraxaraline

nama a fala i yete ma fa fala nde nœ te kore?" Na bunna nœn, alogo a xa sa Alaa Muxu Sugandixin nagodo. ⁷ Hanma "Nde sigama laxira yi?" A xa sa Alaa Muxu Sugandixin nakeli sayani. ⁸ Koni a nanse falaxi? A naxa, "Alaa falana i dexon ma, a i deen kui, a i bœneni,"† na nan denkeleyaan falan na, en naxan nalima iki. ⁹ Xa i i tiye a ra i deni fa fala Yesu nan Marigin na, i denkeleya i bœneni, a Ala a rakeli nen sayani, i kisima nen. ¹⁰ Amasoto muxun denkeleyama a bœnen nin, Ala yi a ratinxinje ayi a yee ra yi. A yi a ti a ra a deni, a kisi. ¹¹ Amasoto Kitabun naxa, "Naxan yo na denkeleya a ma, na mi nimisama."‡ ¹² Amasoto tagi raba mi Yahudiyane nun siya gbetene tagi. Marigi keden peen nan e birin xun na naxan a maxandi muxune birin kima a fonisireyani. ¹³ Amasoto Kitabun naxa, "Naxan yo na Marigin xili, na kisima nen."§

¹⁴ Koni e a xilima di, xa e mi denkeleya a ma? E denkeleyama di, xa e munma a fe me? E na mema di, xa muxe mi kawandin ba e xa? ¹⁵ Na kawandin bama di, xa xerane mi rasiga? A sebexi Kitabun kui na kii nin, a naxa, "Xera faji yibane faan lanxi han!"* ¹⁶ Koni Isirayila kaane birin mi na fe Xibaru Fajin suxi. Amasoto, Nabi Esayi a fala nen, a naxa,

"Marigina, nde laxi nxo falan na?"† ¹⁷ Anu, denkeleyaan fama Alaa falan meen nan xon ma. Alaa falan fan mema Alaa Muxu Sugandixina fe kawandin nan xon.

¹⁸ Koni n xa maxodinna ti: E mi a fe mexi ba? En-en, e bata a me! Kitabun naxa, "E fala xuiin bœxon birin li nen.

E falane yi siga han dunuja danna."‡

¹⁹ Awa, n mon xa maxodinna ti, "Isirayila muxune mi a famu ba?" Musa nan singe ito yabi. A naxa, "N na e raxoxolonma ayi nen muxune xon yama fajin mi naxanye ra. N yi e raxolo siya xaxilitaren xon."§ ²⁰ Esayi yi susu Alaa falani ito tiye, a naxa, "Naxanye mi yi n fenma, ne bata n to. Naxanye mi yi n maxodinna, n bata n yete yita ne ra."* ²¹ Koni a yi a fala Isirayila a fe ra, a naxa, "N na n yiini bandunma yama fala suxutare murutexine ma ferijen gben!"†

11

Alaa kininkininna Isirayila ma

¹ N xa maxodinni ito ti: Ala bata a me a yamaan na ba? En-en de! Amasoto Isirayila kaan nan n tan yeteen na, Ibrahima yixetena nde Bunyamin bœsonni. ² Ala yamaan naxan sugandi a yete xa a foloni a mi ne rabejinxi. Nabi Eli a mawugama Ala

† 10:8: A mato Sariyane 30.12-14 kui. ‡ 10:11: Esayi 28.16 § 10:13: Yoweli

3.5 * 10:15: Esayi 52.7 † 10:16: Esayi 53.1 ‡ 10:18: Yaburin 19.5

§ 10:19: Sariyane 32.21 * 10:20: Esayi 65.1 † 10:21: Esayi 65.2

xa Isirayila kaane fe ra Kitabun kui denaxan yi, ε mi mænna kolon ba? A naxa, ³ “Marigina, e bata i ya nabine faxa, e yi i ya saraxa gandene kala, n keden peen nan fa luxi, e mæn kataxi n fan faxa feen na.”* ⁴ Ala a yabi di? A naxa, “N bata muxu wuli solofere ramara n yete xa naxanye mi e xinbi sinxi Baali suxuren bun ma.”† ⁵ A mæn na kii nin iki, Alaa yama dænæn luxi naxanye sugandixi hinanna xæn waxatini ito yi. ⁶ Xa a ligaxi hinanna nan xæn, muxune kewanla mi fa a ra. Xanamu Alaa hinanna mi yi findima hinanna ra.

⁷ Nanfe ligaxi nayi? Isirayila kaane yi naxan fenma nun e sɔbεen na, e mi na sɔtɔxi. Koni fɔ Ala naxanye sugandixi ne nan a sɔtɔxi. A dænæne tondixi nen ⁸ alo a sebexi kii naxan yi Kitabuni, a naxa, “Ala bata xaxili xɔdεxæn fi e ma, e nun yeen naxanye mi seen toma e nun tunla naxanye mi falan mema han to.”‡ ⁹ Dawuda yi a fala, a naxa, “Ala xa e jaxaxaxane findi e suxu feræn na e nun luti ratixin na e yeε ra naxan e rabirama, e hakene yi saran e ra. ¹⁰ E yeene xa rafɔrɔ ayi, e yi danxu! E fanna xa ba a ra waxatin birin!”§

¹¹ N na ε maxɔdinma, Yahudiyane tantan waxatin naxan yi, e bira nen ba habadan? En-εn de! Koni e to

sin hakeni, siya gbetene yi kisi feen sɔtɔ alogo xɔxɔlɔnyaan xa Isirayila kaane suxu. ¹² Anu, xa Yahudiyane haken findi heri gbeen na dunuja muxune xa, xa e bɔnɔn findi herin na siya gbetene xa, e na a rakamali waxatin naxan yi, na fan mi herin nafε nayi ba?

¹³ N falan tima ε tan siya gbetene nan xa iki. N bata findi xeraan na siya gbetene xa. N sewaxi na wanla ra bayo, ¹⁴ yanyina nde, n xɔxɔlɔnyaan nasoma nen n bɔnsɔnna muxuna ndee yi alogo e fan ndee xa kisi. ¹⁵ Amasɔtɔ Isirayila kaane ramexi waxatin naxan yi, xa Ala nun dunuja muxune tagini tɔn, nanse fa ligama nayi, xa e mæn so a lannayani? Na findima kenla nan na sayani siga nii rakisini.

¹⁶ Anu, xa buru keden nali Ala ma, e nun naxanye bɔnbɔxi e bode xæn, ne fan sarijan.* Xa wudin salenna sarijan, a yiine fan luma na kii nin. ¹⁷ Koni xa a yiina ndee sege wudi binla ma, i tan siya gbeten naxan luxi alo burunna Oliwi bili yiina, i tan yi xidi wudin binla ma e funfuni, i yi lu na wudin salenna igen sɔte, ¹⁸ i nama i yete yite na wudi yii segeyxine ma. Xa i na liga, i nama jinan fa fala i tan xa mi salenna baloma de, salenna nan i tan baloma.

¹⁹ Koni waxatina nde i tan

* **11:3:** Mangane Singen 19.10 nun 19.14 † **11:4:** Mangane Singen 19.18

‡ **11:8:** A mato Sariyane 29.3 nun Esayi 6.10 kui. § **11:10:** Yaburin 69.23-24

* **11:16:** A mato Yatene 15.19-21 kui.

a falama nen, i naxa, “Wudi yiine segexi nen alogo n tan xa ti e funfuni.”²⁰ Nandin na a ra, e segexi nen masoto e denkeleyatareyaan ma, i tan yi ti e funfuni denkeyaayan xon. Nayi, i nama yanda ayi na feen na de, koni a liga i yeren ma.²¹ Amasoto, xa Ala mi Yahudiyane ratangaxi, naxanye luxi alo wudi yii singene, a mi i fan natangama.²² Nayi, en na en miri Alaa nemaan nun a ye xodexen ma. Naxanye tantanxi, a xodoxo ne ma, koni a nemaan fan i tan na, koni fo i xa lu a nemaan bun nen, xanamu, a i fan sege ma a binla ma nen alo wudi yiina.²³ Xa Yahudiyane mi lu e denkeleyatareyani, e mon tugunma nen e tiden na. Amasoto Ala noe e raxete nen e funfuni.²⁴ Bayo, xa i tan siya gbeten ligaxi nen alo burunna Oliwi wudi yiin naxan yi segexi a binla ma, i yi tugun taa kui Oliwi wudi kenden na hali i da kii mi yi a ra, nayi Yahudiyane yeten naxanye ligaxi alo taa kui Oliwi wudi kenden yiine, Ala tagan ne tiye e yete binla ma e funfune yi ba?

Isirayila birin kisima nen

²⁵ Ngaxakedenne, n waxi Alaa wundo feni ito yita feni e ra, alogo e nama e yete yate fekolonne ra: Isirayila yamaan foxo kedenna tondixi han siyaan bonne xasabi defexin yi so.²⁶ Nanara, Isirayila birin kisima nen

alo a sebexi Kitabun kui kii naxan yi, a naxa, “Xunbaan kelima nen Siyon yi,

a Ala kolontareyaan birin jan Yaxuba bansonni.

²⁷ N na e yulubin ba e ma waxatin naxan yi, n layirin xidima na nan na e xa.”†

²⁸ Yahudiyane bata findi Ala yaxune ra alogo e tan xa Yesu a fe Xibaru Fajin soto. Koni Ala rafaan yama sugandixin mon e ra e benba nabi singene fe ra.²⁹ Amasoto Alaa kiseene nun maragidin mi kalama.³⁰ E tan siya gbetene, e munma yi Alaa falan suxu a singeni, koni e bata Ala kininkininna soto iki amasoto Yahudiyane mi Alaa falan suxi.³¹ Na kiini, iki Yahudiyane mi fa Ala xuiin suxuma alogo e tan siya gbetene kininkininna naxan sotoxi, e fan xa na soto e tan siya gbetene sabun na.³² Ala bata muxun birin findi kadorasane ra e fala suxutareyaan xon alogo a xa kininkinini e birin ma.

Ala xa tantun

³³ Alaa fonisireyaan nun a xaxilimayaan nun a fe kolonna tilin de! Nde noe Alaa fe ragidixine famunne? Nde noe a feene famunne?³⁴ A sebexi Kitabuni, a naxa,

“Nde Marigina miriyane kolon? Nde noe finde a kawandi muxun na?‡³⁵ Nde noe Ala dole, alogo a mon xa a raxete a ma?”§³⁶ Amasoto feen birin kelixi a tan yi

† 11:27: Esayi 59.20-21 ‡ 11:34: Esayi 40.13 § 11:35: Yuba 41.3

a tan nan baraka yi a tan xa. Binyena a tan nan xa habadan. Amina!

12

Denkɛleya muxun xa wali Ala xa

¹ Ngaxakedenne, Ala to kininkinixi ε ma, n na ε mafanma ε ε fati bɛndɛn fi Ala ma saraxan na ε dunɔɔa yi gidini, a sariɔan, a rafan Ala ma. Na nan findixi batu fajin na ε naxan ligama Ala xa. ² ε nama ε yetɛ lu dunɔɔa feene yi, koni ε xa ε kɛɔaan masara xaxilimaya nɛnɛn xɔn, alogo ε xa Ala sagoon kolon naxan fan, a rayabu, a kamalixi.

³ N na a falama ε birin xa Alaa maragidini a naxan fixi n ma, n naxa, ε nama a miri xaxilitareyani a ε dangu bonne ra, koni ε miri ε yetɛ ma xaxilimayaan nun yetɛ suxuni alo Ala denkɛleyaan yatɛn naxan fixi ε ma. ⁴ En fatin yirene wuya, koni e birin nun e wali. ⁵ A na kii nin, hali en to wuya, en bata findi fati bɛndɛ kedenna ra Alaa Muxu Sugandixini, en lu en bode yi alo fatin yirene. ⁶ Ala en kixi seen sifa wuyaxi nan na, alo a ragidixi en ma kii naxan yi. Xa muxuna nde kixi nabiya falane yi, a falane xa lan denkɛleyaan ma. ⁷ Xa wanla na a ra yamaan xa, a xa wanla kɛ. Naxan nɔɛ xaranna tiyɛ, na xa xaranna ti. ⁸ Xa naxan nɔɛ muxune ralimaniyɛ, na xa e ralimaniya. Naxan kiin tima, na xa a liga fonisireyani. Xa yɛɛratiin na

a ra, na xa a sɔbɛ so na ma. Xa naxan kininkininma muxune ma, a xa a liga sɛwani.

⁹ ε xanuntenyaan nama findi nafiɣiyaan na. ε ε mɛ fe ɲaxin na. Naxan fan, ε na suxu ken! ¹⁰ ε ε bode rafan ngaxakedenyaan xanuntenyani, ε yi ε bode binya ki fajni. ¹¹ ε tunnafanna nama findi salayaan na. Koni ε wali Marigin xa wɛkilɛni. ¹² ε sɛwa ε yigina fe ra, ε diɲa tɔrɔni, ε lu Ala maxandini tun. ¹³ ε muxu sariɲanxine goronna tongo e makone yi. ε fatan muxune yisuxɛ.

¹⁴ ε duba ε bɛsɛnɔnya muxune xa, ε duba, ε nama dangan ti. ¹⁵ Naxanye sɛwaxi, ε sɛwa ne xɔn ma. Naxanye wugama, ε wuga ne xɔn ma. ¹⁶ ε kui feene xa findi kedenna ra ε bode xa. ε nama ε waso, koni naxan yo magodoxi ε tin na ma. ε nama ε yetɛ yatɛ fekolonne ra.

¹⁷ ε nama fe ɲaxin ɲɔxɔ fe ɲaxin na. ε kata fe fajin liga feen na muxune birin yɛɛ ra yi. ¹⁸ Xa a lanɲɛ, fanni na fate ε tan na, lanna xa lu ε nun muxune birin tagi. ¹⁹ N xanuntenne, ε nama ε gbeen ɲɔxɔ, koni ε a lu Alaa xɔlɔn ma, amasɔtɔ a sɛbɛxi Kitabuni, Marigin naxa, “N tan nan gbeeɲɔxɔ tiin na. N feene saranma nɛn e ɲɔxɔnne ra.”* ²⁰ Koni ε tan xa a liga na kiini: Kitabun naxa, “Xa kamɛna i yaxun ma, donseen so a yii. Xa min xɔnla a ma, igen so a yii, amasɔtɔ xa i na

* 12:19: Sariyane 32.35 † 12:20: Sandane 25.21-22

liga a xa, na luma a xa nen alo i tεε wolonne nan malanma a xunna ma.”† ²¹ I nama tin fe jaxin xa i nɔ. Koni fɔ i xa fe jaxin nɔ fe fajin xɔn.

13

En xuru mangane ma

¹ Muxun birin xa xuru mangane ma. Amasɔtɔ mangaya yo mi na, naxan mi kelixi Ala ma. Mangan naxanye dɔxi, a tan nan ne dɔxi. ² Nanara, naxan na murute mangane ma, na murutexi Alaa yamarin nan ma. Naxanye na ligama, ne kitin nan tima e yete ma. ³ Fe faji rabaan mi gaxuma mangane yeε ra, koni fɔ fe jaxi rabana. I waxi i nama gaxu mangan yeε ra ba? Nayi, fe fajin liga alogo a xa i matɔxɔ. ⁴ Amasɔtɔ a findixi Alaa walikεen nan na alogo a xa fe fajin liga i xa. Koni xa i fe jaxin liga, gaxu a yeε ra! Bayo silanfanna mi a yii naxi fuu.* Alaa walikεen nan a ra naxan a xɔlɔn nagodoma fe jaxi rabaan ma, a a fe jaxin saran a ra. ⁵ Nanara, fɔ ε xa xuru nen mangane ma, fa fala e nama i tɔɔ, na mi a ra, koni alogo i nama i yete yalagi i xaxinli.

⁶ Nanara, ε mudun fima, bayo naxanye e rasuxuma, ne Alaa wanla nan na. ⁷ ε muxune donle fi. ε lan ε xa mudun sifa yo fi, ε na fi. Xa ε yii seene mudun na a ra, ε na fi, xa binyen na a ra, ε na fi, xa xunnayerenna na a ra, ε na fi.

⁸ Muxu yo a doli nama lu ε ma, fɔ xanuntenyana ε lan ε xa naxan namara ε bode xa. Naxan na a boden xanu na bata sariyan defe. ⁹ Bayo yamarine naxa, “I nama yalunyaan liga. I nama faxan ti. I nama mujan ti. I nama mila ayi.” E nun yamarin dɔnxɛn bonne birin fala yisoxin ni i ra, “I adamadi boden xanu alo i yetena.”† ¹⁰ Xanuntenyaan mi tinje fe jaxin ma i boden xa mumε! Xanuntenyaan nan sariyan nakamalima.

¹¹ ε na suxu bayo ε waxatini ito kolon. Waxatini ito bata fa ε raxulundeni ε xixɔnli, bayo en kisi waxatini so iki dangu en ma denkeleyaan fɔlɔ waxatin na. ¹² Kɔεen bata yanfan, kuye baan bata maso. Nayi, en xete feene fɔxɔ ra naxanye ligama dimini, en yi kenεn ma yenge so seene tongo. ¹³ En xa sigan ti alo naxan daxa, alo a lan kenenni kii naxan yi. En nama haramu sumunne liga, hanma dɔlɔn minna hanma yanga suxuna hanma haramu feene hanma lantareyana hanma xɔxɔlɔnyana. ¹⁴ Koni ε xa Marigi Yesu, Alaa Muxu Sugandixin tongo alo ε domana. ε nama lu ε mirε ε fati benden nafan feene liga feen ma.

14

I nama i ngaxakedenna yalagi

* **13:4:** Silanfanna: Sofane yengeso degemana. † **13:9:** A mato Xɔɔyaan 20.13-17 nun Sariyane 5.17-21 nun Saraxaraline 19.18 kui.

¹ Muxun naxan ma denkeleya xurun ε ye, ε xa na yisuxu, ε nama a miriyane matandi. ² Muxuna ndee seen birin donma e denkeleyani, koni ndee tan bogi seene nan tun donma e denkeleyaan senbetareyani. ³ Muxun naxan seen birin donma, na nama muxun najaxu naxan bata a deen gele sa. Naxan a deen gele saxi, na nama muxun yalagi naxan seen birin donma, amasoto Ala bata a fan yisuxu. ⁴ Nde i tan na, i tan naxan muxu gbetena konyin makitima? Xa a bira, hanma xa a ti, na a kanna nan ma. Koni a kelima nen, a ti amasoto a rati senben Marigin yii.

⁵ Muxuna ndee mirixi nen, a lɔxona nde dangu nde ra. Gbeteye mirixi a ma, a lɔxon birin keden. Fo birin xa la a miriyaan na nen. ⁶ Naxan mirixi a ma, a lɔxona nde dangu nde ra, na a ligama Marigin binya feen nan na. Naxan seen birin donma, na fan na ligama Marigin binya feen nan na, amasoto a barikan birama Ala xa na donsena fe ra. Naxanye gele donsena nde ra, ne na ligama Marigin binya fe nan na. Ne fan barikan birama Ala xa. ⁷ Amasoto en sese mi en nii ra en yete xa. En sese mi faxama en yete xa. ⁸ Xa en lu en nii ra, en luxi en nii ra Marigin nan xa. Xa en faxes, en faxaxi Marigin nan xa. Nanara, xa en lu en nii ra, hanma xa en faxes, Marigin nan gbee

en na. ⁹ Amasoto Alaa Muxu Sugandixin faxaxi nen, a keli sayani alogo a xa findi faxes muxune nun niiramane Marigin na. ¹⁰ Koni i tan, nanfera i i ngaxakedenna yalagima? Nanfera i a rajaxuma? En birin tima nen kiti sadeni Ala yetagi. ¹¹ Amasoto a sebexi Kitabuni, a naxa, "Marigin naxa, 'Habadan Ala nan n na, n bata n kolon yete yi, xinbin birin sinma nen n bun ma, lenna birin yi Alaa binyena fe fala.'* " ¹² En keden kedenna birin en yete dentegema nen Ala xa.

I nama muxune ti haken ma

¹³ Nanara, en xa fata en bode yalagin ma. Koni ε kata alogo ε nama fefe liga naxan ε ngaxakedenna ratantanje hanma a yi a bira yulubini. ¹⁴ Bayo n na a kolon, n bata a famu Marigi Yesu barakani fa fala donse yo mi hara-muxi a yete ma, koni xa muxuna a miri fa fala a hara-muxi, nayi a hara-muxi a tan xa. ¹⁵ Xa i ngaxakedenna xoloxi i ya donsena nde a fe ra, i mi fa xanuntenya kira xon. Alaa Muxu Sugandixin faxaxi muxun naxan ma fe ra, i nama a liga, na yi halagin soto i ya donseen xon. ¹⁶ Feen naxan fan ε tan xa, na nama findi ε mafala xunna ra. ¹⁷ Amasoto Alaa Mangayaan mi findixi donseen nun minseen xan na, koni fo tinxinna nun boje xunbenla

* 14:11: Esayi 45.23

nun sewana, fata Alaa Nii Sarijanxin na. ¹⁸ Amasoto muxun naxanye birin walima Alaa Muxu Sugandixin xa na kiini, ne rafan Ala ma e nun muxune.

¹⁹ Nanara, feen naxanye findixi boje xunbenla nun en senbe soon na fo en xa ne nan liga. ²⁰ I nama Ala kewanla kala donseen xon. Donseen birin donna daxa, koni donseen naxan muxu gbeten birama yulubini, na donseen donna mi daxa. ²¹ A fisa, i nama suben don, i nama manpaan min, i nama fefe liga xa a i ngaxakedenna bire hakeni. ²² I laxi naxan na feni itoe yi, na mara i yete xa Ala yetagi. Sewan na kanna xa naxan mi a yete yalagima a fe raba kiini. ²³ Koni xa naxan sike donsena nde dondeni, na kanna yalagixin na ra Ala xon, amasoto a mi feen ligama denkeleyani. Anu, feen naxan mi ligama denkeleyani, yulubin nan na ra.

15

En misaala tongo Yesu ma

¹ En tan naxanye senbe gbo denkeleyani, a lan en xa dipa senbetare kanne bun e denkeleya xuriyani. En nama en yete rafan feen liga, ² fo en xa en boden nafan feen nan naba, en yi fan e ra. Nanara, e sabate denkeleyani. ³ Amasoto Alaa Muxu Sugandixin mi a rafan feene xan liga, koni alo a sebexi Kitabuni kii naxan yi, a naxa, “E i konbin naxanye

tima, ne n tan nan lima.”* ⁴ Amasoto naxan birin sebexi waxati danguxine yi, ne sebexi en xaran feen nan ma, alogo Kitabun xuiin xa tunnafanna nun limaniyaan fi en ma, en yi yigin soto. ⁵ Ala naxan tunnafanna nun limaniyaan fima, na xa e mali, e miriyane yi findi kedenna ra e bode xa, ne yi lan Alaa Muxu Sugandixin Yesu kepaan ma, ⁶ alogo e xa Ala binya miriya kedenna nun xui kedenni, en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin fafe.

Xibaru Faɓin Siyane birin xa

⁷ E bode yisuxu Alaa binyena fe ra, alo Alaa Muxu Sugandixina e yisuxi kii naxan yi. ⁸ N xa a fala e xa, Alaa Muxu Sugandixin bata findi Yahudiyane walikeen na Alaa jondina fe ra alogo Ala bata en benba nabi singene tuli sa naxan na, a xa na rakamali, ⁹ siya gbetene fan yi Ala binya a kininkininna fe ra, alo a sebexi Kitabun kui kii naxan yi, a naxa, “Nanara, n ni i tantunma siyane tagi, n yi i xinla binya betini.”† ¹⁰ A mon yi a fala, a naxa, “Siyane, e nun Alaa yamaan xa sewa e bode xon.”‡ ¹¹ A mon yi a fala, a naxa, “Siyane birin xa Marigin tantun! Yamane birin xa a batu!”§ ¹² Awa, Esayi fan yi a fala, a naxa, “Yese bonsonna mon kelima nen alo wudi salenna naxan a manjigima, a non soto

* 15:3: Yaburin 69.10 † 15:9: Samuyeli 22.50 nun Yaburin 18.50 ‡ 15:10:

Sariyane 32.43 § 15:11: Yaburin 117.1 * 15:12: Esayi 11.10

siyane xun na. Siyane yi e yigi sa a yi.”*

¹³ Nba, Ala naxan yigin kanna ra, na xa ε ralugo seƵwan nun bɔɲε xunbenla birin na ε denkeleyani alogo ε yigin xa lu fari se Alaa Nii Sarijanxin barakani.

Pɔli a wanla

¹⁴ Ngaxakedenne, n na a kolon fa fala ε lugoxi fanna nun fe kolonna birin na. E nɔε ε bode xaranɲε nen. ¹⁵ Koni n bata susu, n yi fena ndee seβε ε ma, alogo n mɔn xa a rabira ε ma bayo Ala bata a ragidi n ma, ¹⁶ n yi findi Alaa Muxu Sugandixin Yesu a walikεen na siya gbetene xa. N lan n xa wali alo saraxaraliin naxan Alaa falan Xibaru Fajin nalima alogo siya gbetene xa findi saraxa se fajin na Ala xa, e rasarijan Alaa Nii Sarijanxin xɔn. ¹⁷ Nayi, n nɔε n kanβε nen Alaa Muxu Sugandixin Yesu yi n ma wanla fe ra Ala xa. ¹⁸ N mi suse falan tiye sese ma fɔ Alaa Muxu Sugandixin bata naxan liga n tan xɔn, a yi siya gbetene findi Alaa fala sux-une ra n keƵwanle nun n ma falane xɔn, ¹⁹ e nun senben taxamasenne nun kabanako feene Alaa Nii Sarijanxin senben barakani. Nanara, fɔɔ Yerusalɛn taan ma han sa dɔxɔ Iliri yamanan na, † n bata Alaa Muxu Sugandixina fe Xibaru Fajin nali na yiren birin yi han a kamali. ²⁰ Na ma, xunnayerenna na a ra n tan xa, n xa Yesu a fe Xibaru Fajin nali na yirene

yi Alaa Muxu Sugandixina fe munma kolon denaxanye yi, alogo n nama banxin ti muxu gbete a banxin beten saxin fari. ²¹ A seβexi Kitabuni na kii nin, a naxa, “A fe munma fala naxanye xa singen, ne a toma nen. Naxanye munma a fe me singen, ne a famuma nen.” †

Siga xɔnla yi Pɔli suxu Romiyi

²² Na nan n yikalaxi sigadeni ε konni. ²³ Koni iki, n ma wanla bata jan yamanani itoe yi. Nanara, xabu ɲεε wuyaxi n to waxi siga feni ε xɔntɔndeni, ²⁴ n yi a miri n xa na liga n nɛma sigε Sapen yamanani waxatin naxan yi. N yi waxi ε to feni n nɛma dangue, ε yi n mali n ma sigatini, n waxatidi ti ε fema, n siga na yamanani. ²⁵ Koni iki, n sigama Yerusalɛn taani, n sa yama sarijanxin mali na. ²⁶ Amasɔɔ a bata Masedoniya kaane nun Akaya kaane kenɛn, e xa e yii malan yigelitɔne fe ra yama sarijanxin ye Yerusalɛn taani. ²⁷ A e kenɛn nen e xa na liga, koni a donla mɔn yi e ma. Bayo xa siya gbetene bata Yahudiyane dinan tɔnɔne sɔɔ, siya gbetene fan lan nen e yi Yahudiyane mali e yii seene ra. ²⁸ N na yelin feni ito ra waxatin yi, n yi a tɔnɔn so e yii, n danguma nen ε konni n nɛma sigε Sapen yamanani. ²⁹ N na a kolon yati, fa fala n nɛma sigε ε konni waxatin naxan yi, n sigama Alaa

† 15:19: Iliri yamanan sa Gireki yamanan sogeteden komenna ma. † 15:21: Esayi 52.15

Muxu Sugandixina duba kamalixin nin.

³⁰ Ngaxakedenne, n na ε mafanma en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin xinli e nun Alaa Nii Sarijanxina xanuntenyani, ε xa ε yixɔdɔxɔ, ε yi Ala maxandi n xa. ³¹ E Ala maxandi n xa alogo a xa n xunba Yudaya denkeleyatarene yii, e nun n wanla naxan kema Yerusalen taani, na xa rafan yama sarijanxin ma na yi. ³² Nayi, xa Ala tin, n fama sewani nen ε fema, en birin yi matabun sɔtɔ en bode xɔn ma. ³³ Bɔɔɛ xunbenla Ala xa lu ε birin xɔn. Amina.

16

Pɔli a xɔntɔnna

¹ E en ngaxakeden jaxalanmaan Foyibe yate muxu faɔin na, naxan walima Sankire denkeleya yamaan xa. ² E a yisuxu Marigin xinli alo a lan yama sarijanxin tagi kii naxan yi, ε a mali kiin birin yi a makoon na lu a ma denaxan yi. A tan yeteen bata muxu wuyaxi mali a gbengbenna n tan.

³ E Pirisila nun Akila xɔntɔn, n walike bodene Alaa Muxu Sugandixin Yesu xa. ⁴ E bata susu sayaan na n tan niina fe ra. N keden xa mi barikan birama e xa, siya gbete denkeleya yamane birin barikan birama e xa. ⁵ Denkeleya muxun naxanye e malanma e banxini, ε ne fan xɔntɔn. E n xanuntenna Epayinete xɔntɔn, naxan singe denkeleya Alaa Muxu Sugandixin ma Asi

yamanani. ⁶ E Mariyama xɔntɔn naxan walixi ε xa kati! ⁷ E Andironiki nun Yuniyasi xɔntɔn n kon kaane, nxu nun naxanye sa kasoon na. E yatexi xerane ye. E singe denkeleya Alaa Muxu Sugandixin ma n tan yeε ra.

⁸ E Anpiliyati xɔntɔn n xa, n xanuntenna Marigini. ⁹ E Yurubani xɔntɔn n xa, en walike bodena Alaa Muxu Sugandixin xa, e nun n xanuntenna Satakisi. ¹⁰ E Apelesi xɔntɔn naxan a yete yita Alaa Muxu Sugandixin gbeen na matoon xɔn. E Arisitobulaa denbayaan xɔntɔn. ¹¹ E Herodiyon xɔntɔn, n kon kaana. E Narisisaa denbayaan muxune xɔntɔn naxanye laxi Marigin na.

¹² E Tirifina nun Tirifosa xɔntɔn, jaxanla naxanye walima Marigin xa han! E nun n xanuntenna Perasi jaxalan gbeten naxan walixi Marigin xa han! ¹³ E Rufu xɔntɔn, Marigin naxan sugandixi, e nun a nga, naxan lu alo nga. ¹⁴ E Asinkirite nun Filegon nun Hereme nun Patirobasi nun Herimasi xɔntɔn e nun en ngaxakedenna naxanye e fema. ¹⁵ E Filologe nun Yuliye xɔntɔn e nun Nere nun a magilena, e nun Olinpasi nun yama sarijanxin naxanye birin e fema.

¹⁶ E bode xɔntɔn ngaxakedenya xɔntɔn sunbuni. Alaa Muxu Sugandixina yamane birin ε xɔntɔnna.

Marakolon dɔnxene

¹⁷ Ngaxakedenne, n na ε mafanma, ε a liga ε yeren ma

muxune fe yi naxanye mux-
une tagi taxunma, e yi e bira
tantanni. E xaranna naxan
sɔtɔxi, e na matandima. E
masiga ne ra. ¹⁸ Amasɔtɔ
na muxu sifane mi walima
en Marigina Alaa Muxu
Sugandixin xan xa mumε,
koni e yetε rafan feene! E
sɔntarene mayendenma e
fala fajine nun e wule matɔxɔ
falane ra. ¹⁹ Muxun birin
bata a mε a ε Alaa falan
suxuma. Nayi, n sɛwaxi
ε fe ra han, koni n wama
nɛn ε xa findi xaxilimane
ra ε fe fajin kolon, ε yi fe
ɲaxin matanga sɔntareyani.
²⁰ Bɔɲε xunbenla Ala Setana
halagima nɛn ε sanna bun.
En Marigi Yesu xa hinan ε ra.

²¹ N walikε boden Timɔte ε
xɔntɔn e nun Lusiyusu nun
Yason nun Sosipateri, n kon
kaane.

²² N tan, Teritiyusi nan
kɛdini ito sɛbɛxi Pɔli xa, n fan
bata ε xɔntɔn Marigin xinli.*

²³ Gayi ε xɔntɔn, nxu nun
denkɛleya yamaan birin
yatigina. Erasite, taan
gbeti ramarana e nun en
ngaxakedenna Kuwaratusi ε
xɔntɔn.

²⁴ En Marigi Yesu Alaa
Muxu Sugandixin xa hinan
ε ra. Amina.

*Ala maxandin nun Ala tan-
tunna*

²⁵ Ala naxan nɔε ε sɛnbε
soε n ma Xibaru Fajni raliin
xɔn, e nun Yesu Alaa Muxu
Sugandixina fe kawandi
baan xɔn, fata na wundo
feen kolonna ra naxan yi
luxunxi to mi na ra, ²⁶ naxan

bata mini kɛnɛnni iki nabine
kitabune xɔn, fata habadan
Ala yamarin na fa fala a
xa rali siyane birin ma e yi
denkɛleya a ma, e yi a xuiin
suxu,

²⁷ Ala naxan keden
pe fe kolonna ra, en xa
na Ala binya Yesu Alaa
Muxu Sugandixin barakani
habadan! Amina.

* **16:22:** Teritiyusi nan Pɔli xuiin sɛbɛ a xa. Yanyina nde a wanla nan yi sɛbeli tiin
na.

Kɛdi Singen

Kɔrenti Kaane Ma Pɔli Alaa Falan Kɛdi Singena Kɔrenti Kaane Ma

Pɔli a xerayaan sigatiin firinden, a yi kike fu nun solomasεxe raba Girεkine konni Kɔrenti taani. A denkeleya yamaan malanna naxan fɔlɔ na, na muxune yi findixi siya gbεtεne nan na naxanye yi suxure batuni nun.

Na waxatini Kɔrenti taan yi sabatixi han, fata a kunki tide firinne ra. Yulayaan yi sabatixi han! Namun feene fan yi sabatixi. Dunuɗa fe kolonna xaranna nun suxure batu feene fan yi sabatixi. Fe ɗaxin nun sɔn ɗaxin fan yi gbo. Nayi, na feene yi denkeleya yama nenεn dexɔn ma, ne yi e mabandunma kiin birin yi. En na a toma nen nayi fa fala na kɔntɔfli wuyaxi ti nen xeraan ma.

Pɔli keli xanbini na, a yi kɔntɔfli fe wuyaxi me lan men kaane denkeleya yamaan ma. Nayi, a yi kedin seβε han naanin ɗɔxɔn. Firin yi ne ye naxanye ramaraxi Kitabun kui. Koni a dɔnxε firinna naxanye mi fa en yii to, ne fe falaxi Kɔrenti Kaane Kɛdine kui a Singena, keli a sora 5.9-13. E fe mɔn falaxi a kedin firinden kui a sora 2.3 e nun a sora 7.8. Kedi firinna naxanye Kitabun kui, ne seβεxi Pɔli a xeraya sigatiin saxanden nin, a singen seβεxi Efesi taani (a mato Kɔrenti

Kaane Kɛdi Singen sora 16.8), a firinden seβεxi Efesi taani hanma Masedoniya yi.

Kedi singen kui naxan seβε Kɔrenti kaane ma, a yelin xanbini xɔntɔnna tiye, a yi wali fapi kolonna ti Ala maxandini (1.1 han 9), Pɔli yi a fala men kaane xa, a e xa mayitaxunna ɗan naxan e tagi (1.10 han 4.21), e fe ɗaxin ɗan yamani (sora 5), e yi ba e feene raliye siya gbεtεne kiti sadene yi (6.1 han 11). A mɔn a yitama denkeleya muxune lanma e xa e fati benden nawali kii naxan yi (6.12 han 20). Na xanbi ra, a mɔn yi men kaane maxɔdin wuyaxi yabi, lan feni itoe ma:

- Futu tiina (sora 7)

- Subena fe naxan baxi saraxan na suxurene xa, e nun muxun lan a xa a yetε suxu kii naxan yi lan suxure batu feene nun namun fonne ma (8.1 han 11.1)

- Denkeleya yamaan malanna nun Marigina ximenna fe (11.2 han 34)

- Alaa Nii Sariɗanxina kiseene fe (sora 12 han 14)

- Faxa muxune keli fena sayani (sora 15)

Kedin ɗanɗanxi xibaruna nde nan ma alo xerana wanle nun xɔntɔnne (sora 16). Dunuɗa kɔntɔfli feni itoe birin yi, xerana a yitama nen Yesu nɔε muxune kɔntɔfli feene be e ma kii naxan yi, a a xanuntenyaan nan kiraan na naxan dangu feen birin na (sora 13).

1 N tan Pɔli, Ala naxan xilixi a sagoni, a yi n findi Yesu Alaa Muxu Sugandixina xeraan na, nxu nun en

ngaxakedenna Sosaten nan ito sebema ε ma. ² Nxu yi a rasiga Alaa denkeleya yamaan ma Kõrenti taani, muxun naxanye bata rasarijan Yesu Alaa Muxu Sugandixin barakani, naxanye xilixi alogo e xa findi yama sarijanxin na, e nun muxun naxanye birin Ala maxandima yiren birin yi en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin xinli, e Marigina, e nun nxu fan gbeena.

³ En Fafe Ala nun en Marigin Yesu Alaa Muxu Sugandixin xa hinanna nun bõje xunbenla fi ε ma.

Barika Birana Ala xa

⁴ N barikan birama Ala xa ε fe ra waxatin birin amasoto a bata hinanna fi ε ma Yesu Alaa Muxu Sugandixin barakani. ⁵ Amasoto ε feene birin bata sabati Yesu barakani, a yi ε mali falan nun ε fe kolonni. ⁶ Amasoto nxõ sereyaan bata rakamali ε yi Alaa Muxu Sugandixina fe ra. ⁷ Nayi, Alaa kise yo mi dasaxi ε ma ε nema en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin mame han a mini kenenni. ⁸ A mõn ε marama nen ken, han waxati rajanna alogo en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin nama fe yo li ε ra a Fa Lõxõni. ⁹ Ala naxan ε xilixi alogo ε nun en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin xa lan ε bode ma, na tinxin.

Mayitaxunna denkeleya ya-
mani

¹⁰ Ngaxakedenne, n na ε mafanma en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin xinli, ε birin xa lan ε bode ma, alogo ε nama yitaxun. E findi muxu kedenna ra, ε miriyane nun ε kui feene yi findi kedenna ra.

¹¹ Amasoto ngaxakedenne, n bata a kolon Kilowe kon kaane xõn, a lantareyana ε tagi. ¹² N waxi naxan fala feni, na ni i ra: muxuna ndee a falama ε ye, e naxa, “N tan Põli nan fõxõ ra.” Bonna naxa, “N tan Apolosi nan fõxõ ra.” Bonna fan naxa, “N tan Piyeri nan fõxõ ra.” Nde gbete fan naxa, “N tan Alaa Muxu Sugandixin nan fõxõ ra.”

¹³ Alaa Muxu Sugandixini taxunxin na a ra ba? Põli nan gbangban wudin ma ε xa ba? E rafuxi igeni Põli nan xili yi ba?

¹⁴ N barikan birama Ala xa fa fala n mi ε sese rafuxi igeni ε tubi xinla ma fõ Kirisipu nun Gayi ¹⁵ alogo muxu yo nama a fala fa fala ε rafuxi n xinla nin. ¹⁶ N bata yi Esitefana nun a kon kaane fan nafu. Koni n mi fa a kolon xa n bata muxu gbete rafu. ¹⁷ Alaa Muxu Sugandixin mi n xexi, a n xa marafuun ti. A n xexi nen, a n xa sa Yesu a fe Xibaru Fajin nali, anu, n mi na ligama adamadiine lõnni falane xõn alogo Alaa Muxu Sugandixin faxa wudin* senben nama ba a ra na yi.

Xaxilimayaan nun xaxil-
itareyana

* **1:17:** Romi kaane yi muxune gbangbanma wudin nan ma, e yi e faxa. Yesu sayaan findixi senben nan na naxan habadan nii rakisin fima muxune ma. Yesu gbangban wudin naxan ma, na bata findi kisin taxamasenna ra.

18 Yesu faxa fena wudin ma, na findixi xaxilitareyaan nan na muxune xa naxanye halagima. Koni Ala en tan naxanye rakisima, a findixi Ala senben nan na en tan xa. 19 Ito nan sebexi Kitabun kui: "N fe kolonne fe kolonna kalama nen, n yi xaxilimane xaxilimayani fu."† 20 Fe kolonna minen yi? Sariya karamoxon minen yi? Waxatini ito muxu lannixin minen yi? Dunuja muxune nun e fe kolonna mi Ala kolonxi a fe kolonni. Ala mi dunuja fe kolonna findixi daxuyaana na ba?

21 Amasoto Alaa fe kolonna mi tinxi dunuja muxune xa Ala kolon e fe kolonni. A Ala kenexi nen a xa muxu denkeleyaxine rakisi kawandini ito xon naxan luxi alo daxuyana yamaan xa.

22 Yahudiyane taxamasenne maxodinma, Girekine fe kolonna fenma. 23 Koni Alaa Muxu Sugandixin gbangban feen wudin ma, en na nan ma fe kawandi bama. Yahudiyane mi tinma na nan me, e nun daxuyaana a ra siya gbetene xa.

24 Koni Ala bata naxanye xili, xa a findi Yahudiyana na hanma Girekina, Alaa Muxu Sugandixin findixi Ala senben nun a fe kolonna nan na, na kanne xa. 25 Amasoto hali Alaa fena ndee nun daxuyaana maliga, na daxuyaana dangu muxune fe kolonna ra. Hali Alaa fena ndee nun senbetareyaana maliga, na senbetareyaana gbo muxune senben xa.

26 Ngaxakedenne, e miri a ma, e yi findixi muxun sifan naxanye ra Ala e xilixi waxatin naxan yi. Fe kolon wuyaxi mi yi e ye adamadiine ye e ra yi. Senbema wuyaxi mi yi e ye, denbaya barakaxi wuyaxi mi yi e ye. 27 Koni naxan ma fe findixi daxuyaana na dunuja muxune xa, Ala na nan sugandixi a xa fe kolonne rayagi. Naxan findixi senbetaren na dunuja muxune xa, a na nan sugandixi alogo a xa senbemaneyagi. 28 Dunuja muxune yoxi naxan ma, e yi a rapaxu, e yi a botē raba, e mi naxan yatexi se ra, Ala na nan sugandixi a xa dunuja se yatexine halagi. 29 Nayi, adamadi yo mi nōe a yete mataxe Ala yetagi. 30 Koni Ala bata e kafu a Muxu Sugandixin Yesu ma, a yi a findi en ma fe kolonna ra fata Ala ra, e nun en ma tinxinna nun sarijanna nun xunbana. 31 Nanara, a sebexi Kitabun kui, a naxa, "Xa muxun naxan a yete mataxoma, a xa a yete mataxo Marigina fe ra."‡

2

Yesu gbangban feen wudin ma

1 Ngaxakedenne, n to fa e fema n xa fa Alaa fe sereyaana ba e xa, n mi fala tilixi ti e xa fe kolonni. 2 Amasoto n na a ragidi nen fa fala n nama fefe kolon e tagi, fo Yesu Alaa Muxu Sugandixina fe, naxan gbangban wudin ma. 3 Nanara, n yi

† 1:19: Esayi 29.14 ‡ 1:31: A mato Yeremi 9.22-23 kui.

ε fema senbetareyani, n yi xuruxurunma gaxuni. ⁴ N yi xaranna nun kawandin naxan tima, n mi yi katama muxune mabandundeni adamadiine fe kolonna xan xɔn, fɔ Alaa Nii Sarijanxin senbena, ⁵ alogo ε nama denkeleya adamadiine fe kolonna ma, fɔ Ala senbena.

Alaa fe kolonna

⁶ Anu, naxanye denkeleyaan bata kɔxɔ, nxu ne xaranma fe kolonna nde ma. Koni dunuja ito fe kolonna mi a ra, hanma dunuja kuntigine* gbeena, naxanye halagima.

⁷ Nxu tan Alaa fe kolonna wundo feen nan yebama, naxan yi luxunxi, koni Ala bata yi naxan nagidi en ma en ma binyena fe ra, benun dunuja xa da. ⁸ Dunuja kuntigi yo mi na fe kolonna kolonxi. Xa e yi a kolon, e mi yi Marigin binyen kanna gbangbanje wudin ma nun.

⁹ Koni alo a sebexi Kitabun kui kii naxan yi, a naxa,

“Ala feen naxan yitɔnxi a xanu muxune yeε ra, yeεn munma na to, tunla munma na me, muxun xaxinla munma na yeε to.”†

¹⁰ Koni Ala bata a makenen en tan xa a Nii Sarijanxin barakani. Alaa Nii Sarijanxin feen birin bunna fenma hali Alaa fe tilinxine.

¹¹ Amasɔtɔ nde muxune ye naxan nɔε muxun kui feen kolonje, ba a yete nii yi feen na naxan na kanna fatini. Na

kiini, Alaa Nii Sarijanxin nan fan Alaa feene birin kolon.

¹² En mi dunuja ito xaxinla xan sɔtɔxi, koni fɔ Alaa Nii Sarijanxina, Ala naxan nafaxi, alogo Ala seen naxanye birin fixi en ma, en xa ne kolon. ¹³ Nxu na feene nan falama, naxanye mi findixi muxune fe kolonne xaranne ra, koni fɔ Alaa Nii Sarijanxina xaranna. Nxu Alaa Niina feene yebama na kanna nan xa, na niin naxan yi. ¹⁴ Koni Alaa Nii Sarijanxin mi muxun naxan yi, na kanna mi Alaa Niina feene suxe mumε. Daxuya feene nan ne ra a yeε ra yi, a mi nɔε e famunje. Amasɔtɔ Alaa feene kolonma a Nii Sarijanxin nan xɔn. ¹⁵ Alaa Nii Sarijanxin muxun naxan bɔje yi, na kanna nɔε feene birin tagi rabe nen, koni muxu yo mi nɔε na kanna feene kolonje. ¹⁶ Amasɔtɔ, a sebexi Kitabuni, a naxa,

“Nde nɔε Marigina miriyane kolonje alogo a xa a kawandi a yi a rakɔta?”‡

Koni en tan, Alaa Muxu Sugandixina miriyana en yi.

3

Alaa walikene fe

¹ Ngaxakedenne, n mi yi nɔε falan tiye ε xa alo muxun naxanye kɔxɔxi Alaa feene yi, koni alo dunuja muxune alo muxun naxanye dii jɔreyani Alaa Muxu Sugandixina

* **2:6:** Yanyina nde Pɔli falan tima dunuja kuntigi jaxine nan ma e nun Setana yinnan naxanye na kuntigine jaxine senben binla ra. † **2:9:** A mato Esayi 64.3 kui. ‡ **2:16:** Esayi 40.13

feene yi. ² N bata xaranna fi ε ma naxan luxi alo xijɛ igena, donse xɔdɛxɛn mi yi a ra, bayo ε mi yi nɔɛ a rasuxɛ. Koni hali iki, ε mi a nɔɛ singen. ³ Amasɔtɔ ε mɔn luxi nɛn alo dunuɲa muxune. Bayo xɔxɔlɔnyaan nun lantareyana ε tagi. Na mi a yitaxi ba fa fala a dunuɲa muxune nan ε tan na naxanye sigan tima alo adamadiin bonne? ⁴ E tan nde keden na a fala, a naxa, “N tan, Pɔli nan gbee n na,” boden yi a fala, a naxa, “N tan, Apolosi nan gbee n na,” adamadiyaan feene xa mi ne ra ba?

⁵ Nde Apolosi ra? Nde Pɔli ra? Alaa walikɛɛn nan tun nxu tan na, naxanye ε malixi ε denkeleya. Birin a wanla rakamalima nɛn Margin naxan soxi a yii. ⁶ N sansiin si nɛn, Apolosi nan yi a ige sama, koni Ala nan a rasabati. ⁷ Na kiini, sese mi sansiin si muxun nun a ige sa muxun na fɔ Ala naxan a rasabatima. ⁸ Sansiin si muxun nun a ige sa muxun birin lan, Ala ne keden kedenna birin saranma nɛn lan e wanla yaten ma. ⁹ Amasɔtɔ nxu findixi walikɛne nan na, naxanye nun Ala walima. E tan findixi Alaa xɛɛn nan na, xanamu, Alaa banxina. ¹⁰ Ala bata a ragidi n ma a hinanni, n yi wali a xa alo banxi tiin naxan fatan, n yi banxin bɛtɛn sa. Iki, muxu gbɛtɛ bata banxin ti na fari. Koni fɔ birin xa a liga a yeren ma

na banxin ti feni. ¹¹ Amasɔtɔ banxi tiin mi nɔɛ banxi bɛtɛn saxin maxɛtɛ, bayo a bata yelin bɛtɛn sɛ. Alaa Muxu Sugandixin Yesu nan a bɛtɛn saxin na. ¹² Koni, xa muxu yo banxin ti na bɛtɛn saxin fari, a xɛma banxin ti, hanma gbɛti daxina, hanma bɔxɔ bun nafunle, hanma wudina, hanma sɛxɛna, ¹³ birin wali xɔnna makɛnɛnma nɛn Yesu Fa Lɔxɔni. Amasɔtɔ tɛɛn nan fama, na yi muxun birin wali funfun mayita, xa a fan, xa a mi fan. ¹⁴ Xa muxun wanla nde kɛ tɛɛn mi naxan halagɛ, na kanna na saranna sɔtɔma nɛn. ¹⁵ Koni xa muxun wali xɔnna gan, a bata bɔnɔ na yi. A yetɛɛn kisima nɛn, koni a luma nɛn alo muxun na dangu tɛɛn xun ma.

¹⁶ E mi a kolon ba, fa fala a ε findixi Ala Batu Banxin nan na, Alaa Nii Sariɲanxin dɔxɔdena? ¹⁷ Nanara, xa muxu yo Ala Batu Banxin kala, Ala na kanna halagima nɛn. Amasɔtɔ Ala Batu Banxin sariɲan, ε tan yetɛɛn nan Ala Batu Banxin na.

¹⁸ Nanara, muxu yo nama a yetɛ mayenden. Xa muxuna nde ε tagi naxan a mirima fa fala a fe kolonna nan a tan na dunuɲa muxune yɛɛ ra yi, a yi lan nɛn, na kanna xa a yetɛ yatɛ xaxilitaren na, alogo a xa findi fe kolonna yatin na. ¹⁹ Amasɔtɔ dunuɲa fe kolonna findixi daxuyaana nan na Ala yɛɛ ra yi, alo a sɛbɛxi Kitabun kui kii naxan yi, a naxa, “Ala xaxilimane suxuma e yetɛna kɔtɛne nan xɔn.”* ²⁰ A mɔn naxa yire

* 3:19: A mato Yuba 5.13 kui.

gbete yi, “Marigin fe kolonne miriyane kolon fe fuune nan na.”† 21 Nanara, muxu yo nama a kanba adamadiine yi sɔnɔn! Amasɔtɔ ε tan nan gbee itoe birin na: 22 Pɔli yo, Apolosi yo, Piyeri yo, dunuɔa ito yo, siimayana hanma faxana, waxatini ito hanma naxan fama, ε gbeen nan e birin na, 23 koni Alaa Muxu Sugandixin nan fan gbee ε tan na, Ala nan fan gbee Yesu ra.

4

Yesu a xerane

1 Na kui, muxune xa nxu yate Alaa Muxu Sugandixina walikene nan na, Alaa wundo feene taxuxi naxanye ra. 2 Nba, tinxinna nan maxɔdinxi walikεεn ma. 3 Na mi fefe ra n tan xa, xa ε tan n yalagi hanma adamadiine kiti sadena nde. N tan yetεεn mi nɔε n yetε yalage, 4 bayo n xaxinla mi n yalagixi. Koni na mi a lige a n tinxin, bayo Marigin nan n makitima. 5 Nanara, ε nama kitin sa benun a waxati saxin xa a li, benun Marigin xa fa, naxan dimin fe luxunxine raminima kenenni, a yi bɔɔɔe yi feene makenen. Nayi, birin a binyen sɔte Ala yii.

6 Ngaxakedenne, n na feene birin falaxi n yetε nun Apolosi ma ε tan nan ma fe ra alogo nxɔ misaala xa sandani ito bunna yita ε ra fa fala “ε nama dangu fe seβexine ra.” ε yi waso ayi, ε muxune rafisa e bode xa. 7 Nanse i tan danguxi bodene ra? Nanse

i yii, naxan mi soxi i yii? Xa a soxi i yii nen, nanfera i fa i yetε matɔxɔma alo i tan yetεεn nan a sɔtɔxi?

8 ε bata wasa sinma! ε bata findi nafulu kanne ra sinma! ε bata findi mangane ra, hali nxu tan mi naxan sɔtɔxi. A yi rafanɔε n ma ε xa findi mangane ra yati alogo nxu fan xa findi a ra ε xɔn. 9 Amasɔtɔ n yengi yi a ma fa fala Ala bata nxu tan xerane lu xanbin na alo muxu suxin naxanye yalagixi e xa faxa yamaan yeε ramaxa seen na, nxu to bata findi mato seen na dunuɔa muxune birin yetagi e nun malekane. 10 Daxun nan nxu tan na Alaa Muxu Sugandixina fe ra. Koni xaxilimaan nan ε tan na Alaa Muxu Sugandixini. Senbe mi nxu tan na, koni ε tan, senbena ε tan na. ε tan binyaxi, koni nxu tan yarabixi. 11 Kamena nxu suxuma han iki yeteni e nun min xɔnla nun marabenna. Nxu ɔaxankataxi, sigatiin nan fa nxu ra. 12 Nxu taganma wale nxu yiine ra. E na nxu danga, nxu duba e xa. E na nxu besenxɔnya, nxu limaniya. 13 E na nxu mafala, nxu tan yi e ralimaniya. Nxu bata findi dunuɔa ɔama bɔxɔn daxin na alo se xɔsixinne han iki.

14 N mi ito seβexi ε ma alogo n xa ε rayagi, koni alogo n xa ε rakolon alo n xanunten diine. 15 Amasɔtɔ hali karamɔxɔ wuli fu yi tixi ε yeε ra nun naxanye ε xaranma Alaa Muxu Sugandixina fe ma, fafe keden peen nan ε xa. Amasɔtɔ n bata findi ε fafe ra Alaa

Muxu Sugandixin Yesu a fe yi, n Yesu a fe Xibaru Fajin nali ε ma. ¹⁶ Nanara, n na ε mafanma, ε xa n naliga. ¹⁷ N Timote rasigama ε ma na nan ma. N nafan diin nan a tan na e nun tōgōndiya muxuna Marigina fe yi. A n ma kirane rabirama ε ma nēn Alaa Muxu Sugandixin Yesu yi, n dēnkēleya yamane birin xaranma naxanye ma yiren birin yi.

¹⁸ Ε tan ndee ε yete yigboma, a n mi fa fama ε fema sōnōn. ¹⁹ Koni xa Marigin tin, n fama nēn ε fema iki sa. Nayi, n fama nēn na muxu wasoxine sēnbēn kolondeni, hali e falan gbansanna mi a ra. ²⁰ Amasoto falan xa mi Alaa Mangayaan na, fō sēnbēna. ²¹ Nanse rafan ε ma? N xa fa bosaan na ε yēē ra? Hanma xanuntenyaan nun limaniyana?

5

Yalunyana fe

¹ Nba, e a falama fa fala a muxuna ndee yanga suxuni ε tagi. Na yanga suxu kiin jaxu kati, hali dēnkēleyatarene mi na joxonna ligama. Muxuna nde bata a nga xuri tongo. ² Hali na, ε mōn ε wasoma! A yi lan nun, ε xa sunu na ma, muxun naxan na fe sifan ligaxi, ε yi na ba ε tagi. ³ Hali n gbindin mi ε fema koni n

xaxili ε xōn. Muxun naxan bata na fe sifan liga, n bata yelin na kanna yalage alo n nēma yi ε fema. ⁴ Ε na ε malan Marigi Yesu xinli, n fan xaxili ε xōn ma, Marigi Yesu sēnbēn fan ε xōn ma, ⁵ na waxatini, ε na kanna kedi ε tagi, a lu Setana yii, alogo a fati bēndēn nafan feene xa kala, a niin yi kisi Marigin Fa Lōxōni.

⁶ Ε yete matōxōn mi fan mumē! Ε mi a kolon ba, fa fala a “Buru rate sena* ndedi nan buru fujin birin natema?” ⁷ Nayi, ε yete rasarijan! Ε haken ba ε tagi naxan luxi ε ye alo buru rate se fonna buru xunni. Ε lu alo buru nēnēn naxan mi basanxi se gbete ra. Amasoto Alaa Muxu Sugandixin bata faxa en xa alo Halagi Tiin Dangu Lōxōn† saraxa yexēēna.‡ ⁸ Nayi, en xa na sanla raba a kiini. En nama a liga buru rate se fonna ra naxan luxi alo marajaxun nun fe jaxina. Koni en xa a liga alo buru rate seen mi basanxi burun naxan na, sarijanna nun jōndini.§

⁹ N na a sebe nēn ε ma n ma kedin kui, a ε nama ε nun yanga suxune malan. ¹⁰ Koni n mi a falaxi dunuja ito muxune xan ma fe ra, naxanye yanga suxuni, hanma milantenne hanma kansun tiine hanma suxure

* **5:6:** buru rate sena: Lebēna na a ra naxan burun nagboma ayi. † **5:7:** Halagi Tiin Dangu Lōxōn Sanla: Nabi Musaa waxatini, Ala fitina feen nafa nēn Firawona yamaan ma, malekan yi fa e dii singene birin faxa kōē kedenna ra. Koni, Isirayila kaane yi saraxa wunla xuya e banxine dē wudine ma, saya malekan yi dangu e xun ma. Na feen sanla ni ito ra. A mato Xōrōyaan 12.1-13 kui. ‡ **5:7:**

A mato Xōrōyaan 13.7 nun 12.21 kui. § **5:8:** A mato Xōrōyaan 12.15-20 nun Sariyane 16.3 kui.

batune. Xa a yi na kii nin nun, fɔ ε mini dunuɲa yi feu! ¹¹ Iki, n na a seβema ε ma fa fala, muxun naxanye bata e yete findi denkeleya muxune ra, koni e lu yanga suxuni, hanma milantenyana, hanma suxure batuna, hanma nafiɣiyana, hanma dɔlɔ minna hanma kansun tina. Hali ε nun ne nama ε yii malan donse dondeni. ¹² Anu, n tan ma wali mi a ra, n yi denkeleyatarene makiti. Koni ε tan xa mi lan ε yi denkeleya yamaan muxune makiti ba? ¹³ Alanan denkeleyatarene kitine bolonma. A seβexi Kitabuni, a naxa, “E xa muxu ɲaxin kedi ε tagi.”*

6

Kitina ngaxakedenmane tagi

¹ Xa yengɛn muxu firinna tagi denkeleya yamani, nanfera ε tinma na kitin xa sa tinxintarene tagi, benun a xa sa yama sariɲanxin tagi? ² E mi a kolon ba, fa fala yama sariɲanxin dunuɲaa kitin sama nen? Nba, xa ε dunuɲa kitine sama nen, nanfera ε mi nɔε fe xuridine kitin se? ³ E mi a kolon ba fa fala a en tan nan malekane makitima? En fa taganɲε dunuɲa ito feene ma nayi ba? ⁴ Nba, xa yengɛne ε tagi dunuɲa feene ma, ε muxune dɔxe kitisane ra nayi naxanye mi binyaxi denkeleya yamaan tagi ba? ⁵ N na ε yagi feen nan falama nayi. Na bunna nɛɛn ba, fa fala fe kolon yo

mi ε tagi naxan nɔε denkeleya muxu firinna tagi kitin se? ⁶ Koni denkeleya muxuna nde bata a ngaxakedenna nde xili kitini denkeleyatarene konni denkeleyatarene yeε xori!

⁷ Xa kitine ε tagi, bɔnɔn nan na ra. Benun na xa liga, a mi yi lan ba, ε xa tin tinxintareyaan yi liga ε ra nayi? Nayi, ε mi yi lan ba, ε tin kansunna ma? ⁸ Koni ε tan yetɛɛn nan tinxintareyaan ligama, ε yi ε ngaxakedenmane yii seene kansun. ⁹ E mi a kolon ba fa fala tinxintarene mi keɛn sɔtɔma Alaa Mangayani? E nama ε yete mayenden. Yanga suxune hanma suxure batune hanma yalundene hanma xɛmɛn naxanye kafuma e bode ma, ¹⁰ hanma muɲadene hanma milantenne hanma dɔlɔ minne, hanma nafiɣine, hanma kansun tiine, ne sese mi keɛn sɔtɔma Alaa Mangayani. ¹¹ E tan ndee yi na kii nin nun, koni ε yulubine bata xafari, ε rasariɲan, ε yi findi muxu tinxinxine ra en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin xinli a Nii Sariɲanxin barakani.

E Ala binya ε fati bendeni

¹² E a falama nen, ε naxa, “Feen birin daxa n tan xa.” Koni tɔnɔ mi feen birin na. E naxa, “Feen birin daxa n tan xa.” Koni n tan mi tinɲε luyε sese a konyiya bun. ¹³ E mɔn a falama, ε naxa, “Kuiin nan gbee donseen na, donseen nan fan gbee kuiin na.”

* 5:13: Sariyane 17.7

Koni Ala e firinna birin halagima nɛn. Muxun fati bɛndɛn mi rafalaxi yanga suxun xan xili yi bayo Marigin nan gbee fati bɛndɛn na, e nun Marigin fan fati bɛndɛn nan xa. ¹⁴ Ala bata Marigin nakeli sayani, a en tan fan nakelima nɛn a sɛnbɛni. ¹⁵ Ɛ mi a kolon ba fa fala a ɛ fati bɛndɛn findixi Alaa Muxu Sugandixin fati bɛndɛn yirena nde nan na? Nayi, n lan n xa Marigin fati bɛndɛn din yalunden fatin na ba? Ɛn-ɛn de! ¹⁶ Ɛ mi a kolon ba fa fala xɛmɛn naxan nun ɲaxalan yalunden kafuma, a ne bata findi fati bɛndɛ kedenna ra? Na ma, a sɛbɛxi Kitabuni: Ne firinna bata findi fati bɛndɛ kedenna ra.* ¹⁷ Koni naxan a yetɛ tugunma Marigin na, na nun Marigin findima nɛn kedenna ra.

¹⁸ Ɛ gi yanga suxun bun. Muxun yulubi gbɛtɛn naxanye ligama ne mi a fati bɛndɛni, koni muxun naxan yangan suxuma na yulubin ligama a yetɛ fati bɛndɛn nan xili ma. ¹⁹ Ɛ mi a kolon ba fa fala Alaa Nii Sariɲanxin Batu Banxin nan ɛ fati bɛndɛn na, Niin naxan ɛ yi, Ala naxan fixi ɛ ma? Ɛ gbee mi ɛ fati bɛndɛn na. ²⁰ Amasɔɔ a ɛ xunbaxi sare xɔdɛxɛn nan na. Nayi, ɛ Ala binya ɛ fati bɛndɛni.

7

Futu feen maxɔdinna

¹ Ɛ naxan falaxi ɛ kedin kui, en fa na ma fa fala xa a lan xɛmɛn nama ɲaxanla tongo. ² Anu, yanga suxun to bata gbo ayi, a lan xɛmɛn birin xa ɲaxalan keden futu a yetɛ xa.

Xɛmɛn birin ma ɲaxalan xa lu a yii, ɲaxanla birin ma xɛmɛ yi lu a yii. ³ Xɛmɛn lan a xa naxan liga a ɲaxanla xa, a xa na liga a xa. Ʋaxanla fan na kii nin a xɛmɛn xa. ⁴ Ʋaxanla sago mi a yetɛ fati bɛndɛni fɔ a xɛmɛna. Na kiini, xɛmɛn fan sago mi a yetɛ fati bɛndɛni fɔ a ɲaxanla. ⁵ Ɛ nama tondi ɛ bode ra fɔ xa ɛ firinna bata waxatina nde sa lan na fe ma alogo ɛ xa lu Ala maxandɛ. Na xanbi ra, ɛ mɔn yi lu ɛ bode ra alogo Setana nama ɛ ratantan ɛ yetɛ suxutareyaan xɔn.

⁶ N tinxi naxan ma n na nan falama na ra. A mi findixi yamarin xan na. ⁷ N yi wama nɛn, birin xa findi ɲaxalan dɔxɔtaren na alo n tan, koni birin nun a kiseen na a ra Ala xɔn. Nde na ito sɔɔ, nde fan yi nde gbɛtɛ sɔɔ.

⁸ Nba, naxanye mi futun bun e nun kaja gilɛne, n ni ito nan falama ne fe yi. A lan e xa lu e danna alo n tan. ⁹ Koni xa e mi nɔɛ e yetɛ suxɛ, a lan nɛn e xa lu futun bun, amasɔɔ na fiɛa benun e xa lu kunfa gbɛni.

¹⁰ Nba, naxanye futun bun, n yamarini ito fima ne nan ma fe ra. N tan mi a ra fɔ Marigina. Ʋaxanla nama a mɛ a xɛmɛn na. ¹¹ Xa a a mɛ a xɛmɛn na, a nama dɔxɔ xɛmɛ gbɛtɛ xɔn. Xanamu, e nun a xɛmɛn tagin xa yitɔn. Xɛmɛn fan nama a ɲaxanla ramɛ.

¹² N ni ito nan falama muxun bonne xa. N tan nan a falama, Marigina falan mi a ra. Xa ɲaxalan dɛnkɛleyatarena nde xɛmɛ dɛnkɛleyaxina nde yii, xa

* 6:16: Dunuɲa Fɔlɔn 2.24

ɲaxanla tin a e xa lu e bode ra, a mi lan xemɛn yi a mɛ a ra. ¹³ Xa ɲaxalan denkeleyaxina nde dɔxi xemɛ denkeleyatarena nde xɔn, xa xemɛn tin a e xa lu e bode ra, a mi lan ɲaxanla yi a mɛ a ra. ¹⁴ Amasɔtɔ xemɛ denkeleyataren bata rasariɲan a ɲaxanla xɔn. Na kiini ɲaxalan denkeleyataren fan bata rasariɲan a xemɛ denkeleyaxin xɔn. Xa na mi yi a ra nun, ε diine yi findima nen muxu sariɲantarene ra, anu ɲɔndin naxan na e rasariɲanxi. ¹⁵ Koni xa denkeleyataren waxi a mɛ feni a xemɛn na hanma a ɲaxanla ra, a lu a xa siga. Denkeleya muxun mi fa xidixi nayi a na findi xemɛn na hanma ɲaxanla. Amasɔtɔ Ala en xilixi bɔɲɛ xunbenla nin. ¹⁶ Amasɔtɔ i tan ɲaxanla, i a kolonma di, xa i nɔɛ i ya xemɛn nakisɛ? I tan xemɛna, i a kolonma di, xa i nɔɛ i ya ɲaxanla rakisɛ?

Birin xa lu Ala fe ragidixini

¹⁷ Ba na ra, birin xa lu a kiini alo Marigina a ragidixi a ma kii naxan yi Ala a xili waxatin naxan yi. N yamarini ito nan soxi denkeleya yamane birin yii. ¹⁸ Alo misaali itoe: Xa xemɛna nde yi banxulanxi Ala a xili waxatin naxan yi, a nama a banxulanyaana luxun. Koni xa nde gbɛtɛ mi yi banxulanxi benun Ala xa a xili, a nama tin sɔnɔn, a xa banxulan. ¹⁹ Amasɔtɔ xa i banxulanxi, xa i mi banxulanxi, fefe mi na ra fɔ i xa Alaa yamarine nan suxu. ²⁰ Birin xa lu

a kiini alo a yi kii naxan yi benun Ala xa a xili. ²¹ Ala i xili waxatin naxan yi, xa konyin nan yi i tan na, i nama xamin na ra. Koni xa i nɔɛ fɛrɛn sɔtɛ i xɔrɔya, na liga. ²² Amasɔtɔ Marigin bata konyin naxan xili, Marigina xɔrɔn nan na ra. Ala bata xɔrɔn naxan xili, na fan bata findi a Muxu Sugandixina konyin na. ²³ Ala ε saraxi sare xɔdɛxɛn nan na. ε nama findi adamadiine konyine ra. ²⁴ Ngaxakedenne, ε keden keddenna birin xa lu ε kiini Ala yetagi alo ε yi kii naxan yi benun Ala xa ε xili.

Muxun naxanye mi futun bun e nun kaɲa gilɛne fe

²⁵ Muxun naxanye mi futun bun, ε naxan sɛbɛxi ne fe ra, en fa na ma. Marigina yamarin xa mi ito ra, koni Ala to bata n findi tinxin muxun na a kininkininni, n na n ma miriyaana nan falama.

²⁶ Tɔrɔ waxatini ito yi, a lan nen muxun xa lu alo a kii naxan yi. ²⁷ Xa ɲaxanla i yii, i nama kata fa fala i xa a bɛɲin. Xa ɲaxalantare kanna nan i ra, i nama ɲaxanla fen. ²⁸ Koni xa i futun ti, yulubin mi na ra. Xa sungutunna dɔxɔ xemɛ taa ra, yulubin mi na ra. Koni naxanye futun tixi, ne tɔrɔ wuyaxi sɔtɔma nen e dunuɲa yi gidini, n waxi n xa ne masiga ε ra.

²⁹ Ngaxakedenne, n naxan ma, na ni ito ra. Waxatin mi fa xunkuya sɔnɔn. Fɔlɔ iki ma, ɲaxalan kanne xa lu alo ɲaxalan mi e yii. ³⁰ Muxun naxanye wugama, e xa liga

alo e mi yi wugama. Muxun naxanye se waxi, e xa liga alo e mi yi se waxi. Naxanye bata saren so, ne xa liga alo e mi se ramarama. ³¹ Muxun naxanye dunuḡa seene rawalima, e xa liga alo e mi tɔnɔ sɔtɔma e yi. Amasɔtɔ dunuḡa ito danguma nen.

³² Nba, a xɔli n ma nen ε xa xɔrɔya xaminna birin ma. Naxalantare kanna a ḡɔxɔ luma Marigina wanla nan tun xɔn alogo a xa Marigin nan kenɛn. ³³ Koni ḡaxalan kanna a ḡɔxɔ luma dunuḡa feene nan xɔn alogo a xa a ḡaxanla kenɛn. ³⁴ Nayi, a feene yitaxunxin na a ra. Naxanla naxan fan mi futuxi hanma sungutunna, ne ḡɔxɔ luma Marigina wanle nan tun xɔn alogo e xa findi Ala gbeen na fati bendɛn nun niini. Koni ḡaxanla xeme kanna, na a ḡɔxɔ luma dunuḡa feene nan xɔn, alogo a xa a xemen kenɛn.

³⁵ N na falama ε xa ε mali feen nan na. N mi kataxi, n xa ε raxɔɔ. Koni n waxi a xɔn ma nen ε xa lu fe fajine nan fari naxanye lanxi, alogo ε xa lu biraxi Marigin nan tun fɔxɔ ra.

³⁶ Xa banxulanna baṭa ḡaxanla masuxu, a yi a miri a a sungutunna tɔrɔma nen, xa a fa fori, a mi a dɔxɔ. Xa a waxi a dɔxɔ feni, nayi a xa a waxɔn feen liga, a mi yulubi ligaxi na yi. ³⁷ Koni xa xemena a ragidi a bɔɣeni, karahan mi naxan na, a a nama sungutunna dɔxɔ, a mɔn nɔε a yete suxe, fe fajin nan na fan na. ³⁸ Na ma,

naxan bata a gbeen futu, na bata fe fajin liga, koni naxan mi a gbeen futuxi, na bata fe fajin liga dangu bonna ra.

³⁹ Naxanla xa dɔxɔ a xemen xɔn han a xemen yi faxa. Koni xa a xemen faxa, a bata xɔrɔya nayi, a nɔε dɔxe nen gbete xɔn ma naxan nafan a ma. Koni a xa findi Marigin gbeen nan na. ⁴⁰ Koni n ma miriyani, sewana a xa, xa a lu a kiini. N laxi a ra mɔn, fa fala Alaa Niina n fan yi.

8

Suben naxan nalixi suxuren ma

¹ E naxan se bexi subena fe yi naxan bata rali suxurene ma, en fa na ma. Fe kolonna en birin yi. Fe kolonna muxun findima wasoden nan na, koni xanuntenyaan maliin nan tima. ² Muxun naxan a mirima fa fala a fe kolon, na mi fe kolon alo a lan a xa a kolon kii naxan yi. ³ Koni muxun naxan bata Ala xanu, Ala na kanna kolon.

⁴ Nanara, donseen naxan bata rali suxurene ma, en fa na nan ma fe falama. En na a kolon fa fala suxuren mi findixi sese ra dunuḡa yi. Ala keden peen na a ra. ⁵ Hali batu se wuyaxi to bɔxɔ xɔnna nun kore xɔnna fari, muxun naxanye ma a “alane,” hali “ala” wuyaxi nun “marigi” wuyaxi yi na nun, ⁶ koni en tan mabinni, Ala keden peen na a ra. A tan nan en fafe ra naxan seen birin daxi. En na en ma dunuḡa yi gidin ligama a tan nan xa. Marigi keden peen na a ra, Yesu Alaa Muxu Sugandixina. Seen birin daxi

a tan nan baraka yi. En na en ma dunuḡa yi gidin ligama a tan nan baraka yi.

⁷ Koni muxun birin mi ito kolon. Muxuna ndee bata dari suxure kii feene ra. Hali iki, e nɛma donse sifani ito donḡe, e yengi luma a xɔn ma nɛn a e suxuren kiseen nan donma. E xaxili kobin fan e yalagima, a e xɔsi. ⁸ Koni donseen mi en masoma Ala ra. Xa en na a don, en mi bɔnɔma sese yi. Xa en mi a don, en mɔn mi tɔnɔ yo sɔtɔma.

⁹ Koni hali feene liga feen xɔrɔyaan to ε yi, ε a liga ε yeren ma, ε nama na muxune bira yulubini naxanye munma sɛnbɛ sɔtɔ dɛnkɛleyani. ¹⁰ Amasɔtɔ muxun naxan sɛnbɛ mi gbo dɛnkɛleyani feni ito yi naxan xaxinla kobi, xa na i tan fekolonna li i dɛge suxure banxini, na mi na fan nawɛkile a fan yi suxure kii donseen don ba? ¹¹ Nba, na muxun naxan munma sɛnbɛ sɔtɔ dɛnkɛleyani, Alaa Muxu Sugandixin faxaxi naxan xa, na halagima nɛn i tan fekolonna xɔn ma na yi. ¹² Nba, ε na haken liga i ngaxakedenna ra na kiini, i yi a xaxili kobin natantan, i mɔn yulubin ligama Alaa Muxu Sugandixin na na haken nan xɔn. ¹³ Nanara, xa donsena a ligɛ ngaxakedenna yi bira yulubini, n tan fan mi fa na suben donḡe sɔnɔn mume, alogo n nama a bira yulubini!

9

Feen naxanye lan xerane ma

¹ Xɔrɔ mi n tan na ba? Xera mi n tan na ba? N tan mi en Marigi Yesu toxi ba? N wali xɔnna xa mi ε tan na Marigini ba? ² Hali bonne mi n kolon xeraan na, koni fɔ ε tan xa a kolon nɛn! Bayo ε tan to bata dɛnkɛleya, na findixi n ma xerayaan taxamasenna nan na Marigini.

³ N na n xɔnbama falani itoe ra n tɔḡeḡe muxune nan xa. ⁴ N naxa, nxu mi daxa nxu xa nxu dɛge nxu yi nxu min? ⁵ Nxu mi daxa, nxu fan yi dɛnkɛleya naxanla nde futu ba, a yi siga nxu fɔxɔ ra sigatini alo xeraan bonne nun Marigin xunyene nun Piyeri a ligan kii naxan yi? ⁶ Nxu nun Baranabasi nan tun daxa ba, nxu wali donse feen na? ⁷ Sofaan mundun a yete goronna tonge a sofa wanli? Nde wudin siyɛ, a mi a bogine don? Nde xuruseene rabɛ a mi e nɔnɔn min?

⁸ N ma falani ito findixi adamadiine miriyaan gbansanna nan na ba? Sariya Kitabun fan mi na fe kedenna xan falaxi ba? ⁹ Amasɔtɔ, a sɛbɛxi Musaa Sariya Kitabun kui, a naxa, "I na ḡingen ti malo bodonna ra, i nama a dɛɛn xidi."* Ala a ḡɔxɔ luxi ḡingene nan gbansan xɔn ma ba? ¹⁰ A mi ito falaxi en tan xan ma fe ra ba? Di, ito sɛbɛxi en tan nan ma fe ra yati. Xɛɛ biin nɛɛn xɛɛn bima, malo xaban nɛɛn maala xabama, e yigi saxi se xabaxine yitaxunna nan ma. ¹¹ Nxu tan to bata sansiin woli ε tagi naxan findixi Alaa feene ra, xa nxu fati bɛndɛn

* 9:9: Sariyane 25.4

mali seen sətɔ ε yii, na ɲaxu ba? ¹² Xa a daxa ε xa bonne mali seni itoe ra, a mi daxa nxu tan xa dangu ne ra ba? Anu, nxu tan mi sariyani ito rawalixi. A makuya na ra. Nxu bata diɲa feen birin ma alogo sese nama Alaa Muxu Sugandixina fe Xibaru Fajin madigan.

¹³ E mi a kolon ba, fa fala a muxun naɲan walima Ala Batu Banxini, na a donseen sətɔma Ala Batu Banxin nin? Naxanye saraxane bama, ne e gbeen sətɔma saraxan nin. ¹⁴ Marigina en yamarixi na kii nin fa fala naxan Yesu a fe Xibaru Fajin nalima, na xa a balon sətɔ na xɔn ma.†

¹⁵ Koni n tan mi sariyani ito sese rawalixi. N mɔn mi ito seβexi ε ma ε xandi feen xan ma iki. A rafanɲe n ma n xa faxa benun n kanba xunni ito xa ba n yii. ¹⁶ Anu, n na Yesu a fe Xibaru Fajin nali, na mi findε kanba xunna ra n xa bayo Ala bata na goronna dɔxɔ n xun ma. Gbalona n tan xa, xa n mi Xibaru Fajin nali! ¹⁷ Xa n yi wanli ito kema n ɲenige fajin nin, n yi saranna sətɔma nɛn, koni bayo n karahanxi nɛn, n goronna nan tun bama n ma. ¹⁸ N saranna nanse ra na yi? Na ni ito ra: n xa Yesu a fe Xibaru Fajin nali hali n sare mi fi alogo n nama na sariyan nawali n yi seen sətɔ Xibaru Fajin xɔn.

¹⁹ Xɔrɔn nan n tan na, muxu yo a konyi mi n tan na koni n bata n yetε findi muxun birin ma konyin na alogo n xa muxu wuyaxi sətɔ

n nɔε naxan na. ²⁰ N nɛma Yahudiyane tagi, n na n yetε lu alo Yahudiyane alogo n xa e masətɔ. Naxanye sariyan bun ma, n nɛma ne tagi, n yi n yetε lu alo n sariyan nan bun ma alogo n xa ne masətɔ, hali n to mi sariyan bun ma. ²¹ Naxanye mi sariyan sətɔxi, n yi n yetε lu ne ye alo e tan, naxanye mi sariyan kolon alogo n xa ne masətɔ hali n to mi xɔrɔyaxi Alaa sariyan ma amasətɔ n fa Alaa Muxu Sugandixina sariyan nan bun. ²² Muxun naxanye munma senβen sətɔ denkeleyani, n yi lu ne tagi alo naxan senβen xurun denkeleyani, alogo n xa e masətɔ. N bata n yetε findi muxun sifan birin na muxun birin xa alogo n xa ndee rakisi kiin birin yi.

²³ N ni ito birin ligama Alaa falan Xibaru Fajin nan ma fe ra alogo n fan xa n gbeen sətɔ a yi. ²⁴ E mi a kolon ba fa fala naxanye e malanma e gideni xatarɔxɔya giini alogo xulunden xa to, a e birin e gima nɛn koni keden nan gbansan yeerati kɔntɔnna sətɔma. Nayi, ε gi alogo ε xa kɔntɔnna sətɔ. ²⁵ Muxun naxan katama a boden lu feni fe sifani itoe yi fɔ na kanna xa a yixɔdɔxɔ, a a yitɔn yetε suxuni. A na ligama nɛn alogo nɔ sətɔn taxamasenna xa so a xunna naxan mi buma. Koni en tan a ligama nɛn alogo mangaya taxamasenna xa so en xun na naxan luma habadan. ²⁶ Nanara, n mi n gima n xunna yi. N mi

† 9:14: A mato Matiyu 10.10 nun Luka 10.7 kui.

yεngε soma alo muxun naxan a yiin wolima foyeni tun. ²⁷ A makuya na ra. N na n fatin suxuma a xɔdεxεn nan na alo konyina, alogo n na kawandin ba bonne xa, n tan yetεεn nama fula a tɔnɔn na.

10

Suxure feen maxadina

¹ Ngaxakedenne, n waxi a xɔn ma ε xa a kolon fa fala en benbane bira nεn Musa fɔxɔ ra kundaan bun han e birin yi baani gidi.* ² A yi luxi alo e rafu nεn e tubi xinla ma Musa xɔn kundaan nun baa igeni. ³ E birin yi na niin donse kedenna don, ⁴ e yi na siimaya ige kedenna min, bayo e igen min nεn keli Alaa gεmεni gεmεn naxan findixi a Muxu Sugandixin na naxan yi biraxi e fɔxɔ ra.† ⁵ Koni hali na, e wuyaxi mi Ala kεnεn, e binbine yi lu burunna ra.‡

⁶ Nba, misaala nan ne birin na en tan xa alogo en nama en miri fe naxin ma alo ne a liga kii naxan yi. ⁷ En nama suxuren batu alo na ndee a liga kii naxan yi. Bayo a seβexi Kitabuni, a naxa, “Yamaan yi dɔxɔ e dεgedeni e nun e mindeni, e lu kele, e sabaan so.”§ ⁸ En nama yangan suxu alo na ndee a liga kii naxan yi, e muxu wuli mɔxɔnεn nun saxan yi faxa sogε kedenni.* ⁹ En nama Alaa Muxu Sugandixin mato

bunbani alo na ndee a liga kii naxan yi, sapine yi e faxa. ¹⁰ E nama ε mawuga alo na ndee a liga kii naxan yi, Ala yi Halagi Tiin nafa, a yi e faxa. ¹¹ Feni itoe birin liga nεn e ra, e findi misaale ra, e yi seβε en nakolon seen na, waxati rananna bata a li en tan naxanye ma. ¹² Nayi, naxan na a miri fa fala a a tixi ki fajɪ, na xa a liga a yeren ma alogo a nama bira.

¹³ E ratantan feen naxanye bata ε sɔtɔ, ne darixi adamadiine liyε nεn. Koni bayo Ala tinxin, a mi tinjε tantan feen xa ε sɔtɔ dangu ε senβen yatεn na. Na ma, tantan feen nεma ε fɔxɔ ra, Ala yi na yi mini fεrεn fi ε ma, alogo ε xa lu tinxinni.

¹⁴ Nanara, n xanuntenne, ε ε gi suxure batun bun. ¹⁵ N falan tima ε xa alo xaxilimane, ε yetεεn xa n ma falan mato. ¹⁶ En na barikan bira Ala xa Marigina igelengenna xɔn, en yi en min, na mi en nun Alaa Muxu Sugandixin wunla malanma ba? En burun naxan donma na waxatini, na mi en nun Marigin fati bεndεn malanma ba?† ¹⁷ Buru xun keden to a ra, en birin bata malan en lu alo fati bεndε keden peena, hali en to wuya, bayo en birin nde sɔtɔma na buru kedenna nin.

¹⁸ E Isirayila kaane mato, naxanye saraxa subene donma, lanna mi ne nun saraxa ganden tagi ba? ¹⁹ N

* **10:1:** A mato Xɔrɔyaan 13.21-22 nun 14.22-29 kui. † **10:4:** A mato Xɔrɔyaan 16.4-35 nun Sariyane 8.3 nun Yatene 20.8-11 kui. ‡ **10:5:** A mato Yatene 14.16 nun 14.23 nun 14.29-30 kui. § **10:7:** Xɔrɔyaan 32.6 * **10:8:** A mato Yatene 25.1-9 kui. † **10:16:** Marigina ximenna nan ito ra. A mato Luka 22.19 nun Kɔrenti Singen 11.23-26 kui.

waxi nanse fala fe yi nayi? Suxure kiin findixi senbena nde ra ba hanma suxuren findixi se kenden nan na ba? ²⁰ Na mi a ra, koni suxure batune saraxan naxanye bama, e ne ralima Setana malekane nan ma, Alaa fe mi na ra feu! Anu, n mi waxi lanna xa lu ε nun yinnane tagi. ²¹ Ε mi nœ ε minjε Marigina igelengenna ra, ε mœn yi ε min suxurene igelengenna ra. Ε mi nœ Marigina ximenna donjε e nun jinanne don seene. ²² En waxi Marigina xœxœlonna nan nakeli fe yi ba? En senben gbo a xa ba?

²³ Ε naxa, “Feen birin daxa nxu tan xa.” Koni tœnœ mi feen birin yi. Ε naxa, “Feen birin daxa nxu tan xa,” koni feen birin xa mi en malima. ²⁴ Muxu yo nama herin fen a yetε xa tun, fœ muxu gbeteje fan xa. ²⁵ Seen naxan birin sarama lœxœ tideni, ε na don. Ε nama maxœdinna ti xa ε gelen mi a ra. ²⁶ Bayo Kitabun naxa, a Marigin nan gbee bœxœn nun ayi seene birin na.† ²⁷ Xa denkeleyatarena nde ε xili donse dondeni, xa siga xœnla ε ma, a na donseen naxan so ε yii, ε na don. Ε nama maxœdinna ti xa ε gelen mi a ra. ²⁸ Koni xa muxuna nde a fala ε xa, a naxa, “Donseni ito bata rali suxuren ma,” nayi, ε nama na donseen don masœtœ na muxuna fe ra naxan ε rakolonxi lan xaxinla yatœn ma. ²⁹ Ε tan xaxinla yatœn mi a ra koni fœ bonna xaxinla. Anu, nanfera n tan ma xœrœyaan finde yala-

gin na muxu gbete xaxinli? ³⁰ Xa n barikan bira Ala xa n ma donsena fe ra, nanfera muxuna nde n nayelefumalan na donsena fe ma, n bata barikan bira Ala xa naxan ma fe ra?

³¹ Na kui, xa ε donseen donma hanma ε ε minma, ε nœma fefe ligε, ε a liga Alaa binyena fe ra. ³² Ε kewanle nama Yahudiyane ratantan, hanma Girekine hanma Alaa denkeleya yamana, ³³ alo n tan fan katama n xa muxun birin kenœn kii naxan yi. N mi fe fajin fenma n yetε xan tun xa, fœ muxu wuyaxi xa alogo ne fan xa kisi.

11

Feen naxanye daxa sali waxatini

¹ Ε findi n naliga muxune ra, bayo n tan fan Alaa Muxu Sugandixin naligama.

² N bata ε tantun, n ma fe to rabiraxi ε ma feen birin yi, e nun ε to n ma xaranne suxi alo n na a falaxi ε xa kii naxan yi.

³ Koni, n waxi a xœn ma ε xa a kolon a Alaa Muxu Sugandixin nan xœmœne birin xun na. Xœmœn nan jaxanla xun na. Ala nan a Muxu Sugandixin xun na. ⁴ Nanara, xœmœn naxan Ala maxandima, hanma naxan nabiya falane tima yamaan tagi, xa kœmœtina a xun na, a bata a kuntigin nafeya. ⁵ Jaxanla naxan Ala maxandima, hanma a nabiya falane tima yamaan tagi, a xunna magenla a ra, na a kuntigin nan nayagima. Na

† 10:26: A mato Yaburin 24.1 kui.

luxi nɛn alo a na a xunna gbanan. ⁶ Xa ɲaxanla mi a xunna maxidi, a mɔn lan nɛn a yi a xunna gbanan. Koni ɲaxanla xunna gbananxina, e nun a maxabaxina, na birin to mayagi nɛn, a lan nɛn nayi a yi a xunna maxidi. ⁷ Xɛmɛn tan mi lan a yi a xunna maxidi bayo a findixi Ala maligan nun a binyen nan na. Koni ɲaxanla nan a xɛmɛna binyen na. ⁸ Amasɔtɔ Ala mi xɛmɛn xan baxi ɲaxanli, koni ɲaxanla nan baxi xɛmɛni. ⁹ Xɛmɛn mi daxi ɲaxanla fe ra, koni ɲaxanla nan daxi xɛmɛna fe ra. ¹⁰ Nanara, ɲaxanla xa a xunna maxidi a xɛmɛna sɛnɓɛn taxamasenna ra e nun malekane fe ra. ¹¹ Koni Marigina dinani, ɲaxanla mi fataxi xɛmɛn na, xɛmɛn fan mi fataxi ɲaxanla ra. ¹² Bayo alo ɲaxanla kelixi xɛmɛni kii naxan yi, ɲaxanla fan xɛmɛn barixi na kii nin. Koni feen birin kelixi Ala nan ma.*

¹³ E tan yetɛɛn xa na feen makiti: Xa ɲaxanla lan a yi Ala maxandi a xunna mi maxidixi. ¹⁴ Nba, Adamadiin kɛɲaan mi e xaranɲɛ ba, fa fala xa xɛmɛn xunɛxɛn kuya ayi, a yagima nɛn nayi? ¹⁵ Koni binyen nan na ra ɲaxanla xa xa a xunɛxɛn kuya ayi. Bayo a xunɛxɛn kuyan bata findi a maxidi seen na. ¹⁶ Koni xa muxu yo waxi a xɔn ma, a xa tandin ti feni ito ma, n naxan falama nayi, na ni ito ra. Namunni itoe nan nxu nun dɛnkeleya yamaan birin yii nxu nɛma

Ala batue waxatin naxan yi.

Marigina ximɛnna fe

Matiyu 26.26-29 Maraka

14.22-25 Luka 22.14-20

¹⁷ N falan naxan tima e xa iki, n mi e tantunma na ra amasɔtɔ e malanna mi fe fajin ligama fɔ a ɲaxina. ¹⁸ Fe singena, e bata yi a fala n xa a e na e malan dɛnkeleya yamaan kiin ma, mayitaxun feene e tagi. N laxi na ra han yirena nde. ¹⁹ A fɛrɛ mi na fɔ mayitaxunna nde xa lu e tagi, alogo naxanye Ala kɛnɛnxi, ne xa kolon. ²⁰ E na e malan waxatin naxan yi, e mi Marigina ximɛnna xan donma, ²¹ bayo e nɛma e dɛgema, birin a mafurama nɛn a gbee donseen dondeni. Nanara, kamɛna ndee ma, koni ndee minxin na a ra. ²² Banxi mi e yii ba, e donseen donɲɛ dɛnaxan yi, e yi e min? E Alaa dɛnkeleya yamaan naɲaxuma ba, e to yigelitɔne biran lanbaranni? N nanse falama e xa? N na e tantunɲɛ nayi ba? Nayi, n mi e tantunɲɛ mumɛ!

²³ Amasɔtɔ Marigina n xaranxi naxan ma, n fan bata e xaran na ma fa fala Marigi Yesu yanfaxi, a so yiini kɔɛɛn naxan na, a burun tongo nɛn. ²⁴ A barikan bira Ala xa, a yi a yigira, a naxa, “N fati bɛndɛn ni ito ra naxan fixi e fe ra. E ito liga naxan n ma fe rabirɛ e ma.” ²⁵ E yelixina ximɛnna donɲɛ, a yi igelengenna fan tongo, a naxa, “Layirin nɛnɛn naxan xidixi en tagi n wunla xɔn, na ni ito ra. E nɛma ito

* **11:12:** A mato Dunuɲa Fɔlɔn 1.26-27 nun 2.18-23 kui.

minjɛ waxati yo yi, n ma fe xa rabira ε ma.”²⁶ Amasɔtɔ ε nɛma buruni ito donjɛ waxatin naxan yi, ε yi ε min igelengenni ito ra, ε Marigina saya feen nan nalima han a fa.

²⁷ Nanara, xa muxu yo Marigina a burun don, hanma a yi a min Marigina igelengenna ra daxatareyani, na kanna yulubin nan tongoma Marigin fati bɛndɛn nun a wunla fe yi.²⁸ Nanara, birin xa a yetɛ kɔrɔsi, a yi Marigina burun don, a yi a min Marigina igelengenna fan na na kiini.²⁹ Amasɔtɔ naxan na burun don, a yi a min igelengenna ra, e nun Marigin fati bɛndɛn mi lanxi e bode ma, a kitin nan xilima a yetɛ ma na ra.³⁰ Nanara, ε wuyaxi furama, sɛnbɛ mi ε ra, ndee bata faxa.³¹ Koni xa en na en yetɛ rakɔrɔsi, en tangama nɛn Alaa kitin ma.³² Koni Marigin na en kiti, a en maxuruma nɛn alogo en nun dunɔɔna muxune nama yalagi en bode xɔn.

³³ Nanara, ngaxakedenne, ε na ε malan waxatin naxan yi ε dɛgedeni, ε xa ε bode legeden.³⁴ Xa kamɛna nde ma, a xa a dɛge a konni alogo ε malanna nama kitin xili ε ma. N na fa waxatin naxan yi, n fe gbɛtɛye yɛbama nɛn.

12

Alaa Nii Sarijanxina kiseene fe

¹ ε naxan sɛbɛxi Alaa Nii Sarijanxina kiseene fe ra,

en fa na ma. Ngaxakedenne, n mi waxi ε xa lu fe kolontareyani.² ε a kolon fa fala ε yi dɛnkɛlɛyatareyani waxatin naxan yi, ε yi biraxi suxurene nan fɔxɔ ra e nun naxanye mi falan tima, ε lɔ ayi.³ Nanara, n na a falama ε xa fa fala, naxan yo falan tima Alaa Nii Sarijanxin barakani, na mi nɔɛ a fale, a naxa, “Yesu dangaxi.” Muxe mɔn mi nɔɛ a fale, a naxa, “Marigin nan Yesu ra,” Alaa Nii Sarijanxin xanbi.

⁴ Alaa Nii Sarijanxi keden peen na a ra, koni a kiseen sifan wuya.⁵ Marigi keden peen na a ra, koni muxune walima a xa kii wuyaxi.⁶ Wanla sifan wuya, koni Ala kedenna nan ne birin nakamalima muxune birin yi.⁷ Alaa Nii Sarijanxina fena ndee minima kɛnɛnni muxu keden kedenna birin xɔn alogo yamaan birin xa sabati.⁸ Alaa Nii Sarijanxin muxuna nde kima xaxilimaya falan nan na. Na Nii Sarijanxi kedenna nan mɔn muxu gbɛtɛ fan kima fe kolonna falan na.⁹ Na Nii Sarijanxi kedenna nan mɔn muxu gbɛtɛ kima dɛnkɛlɛyani. Na Nii Sarijanxi kedenna mɔn yi muxu gbɛtɛ ki muxu rakɛndɛya kiseni.¹⁰ Muxu gbɛtɛ yi ki kabanako fe liga sɛnbɛni, muxu gbɛtɛ yi ki nabiya falane ra, gbɛtɛ yi sɛnbɛ naxine nun Ala sɛnbɛn tagi raba, gbɛtɛ yi falan ti xui sifa gbɛtene yi, gbɛtɛ mɔn xui gbɛtɛye madanguma.¹¹ Koni a tan Alaa Nii Sarijanxin kedenna nan na birin ligama.

A tan nan muxun birin kima alo a waxi a xõn ma kii naxan yi.

Gbindi kedenna na a ra

¹² Nba, Alaa Muxu Sugandixin luxi nẽn alo gbindi kedenna koni yire wuyaxi a ma. Koni hali a yirene to wuya, gbindi kedenna nan a ra. ¹³ Amasõtõ en birin nafuxi igeni Alaa Nii Sarijanxin kedenna nan baraka yi, en so fati bẽdẽ kedenni, Yahudiyane nun Girẽkine, konyine nun xõrone, Ala bata a Nii Sarijanxin fi en birin ma.

¹⁴ Fati bẽdẽn mi findixi yire kedenna xan na koni yire wuyaxi. ¹⁵ Xa sanna a fala, a naxa, “N tan mi fati bẽdẽn, bayo n mi findixi yiin na,” na mi a bẽ fatin na. ¹⁶ Xa tunla a fala, a naxa, “N tan mi fati bẽdẽn, bayo n mi findixi yẽn na,” na mi a bẽ fatin na. ¹⁷ Xa fati bẽdẽn birin yi findi yẽn nan tun na, feen yi mema di nayi? Xa fati bẽdẽn birin yi findi tunla nan tun na, seen xirin yi mema di nayi? ¹⁸ Koni Ala bata fati bẽdẽn yirene birin yeba alo a waxi a xõn ma kii naxan yi. ¹⁹ Xa a birin yi findi se keden peen na, fati bẽdẽn yi luma minen? ²⁰ A kii naxan yi iki, fatin yire wuyaxi na koni fati bẽdẽ kedenna na a ra.

²¹ Nanara, yẽn mi nõẽ a fale yiin ma, a naxa, “N mako mi i ma.” Xunna mi a fale sanne ma, a naxa, “N mako mi ẽ ma.” ²² A makuya na ra. Hali sẽnbe mi fati bẽdẽn yiren naxanye ra, e

tiden na. ²³ Hali fatin yiren naxanye mayagi dangu fatin yirene birin na, en ne maxidima binyeni ki fajı. Fatin yiren naxanye mi lan e to, en mẽnne suturama bonne xa. ²⁴ Koni fati bẽdẽn yiren naxanye mi mayagi, ne mako mi na ma. Ala yetẽn bata en fati bẽdẽn yirene yeba, a binyen fi fati bẽdẽn yirene ma a yi dasaxi naxanye ma, ²⁵ alogo fati bẽdẽn nama yitaxun, koni fatin yirene birin xa e jõxõ lu e boden xõn ma. ²⁶ Xa fati bẽdẽn yirena nde xõleni, fatin yire dõnxen birin sõxõlẽma nẽn a xõn. Xa yire keden binyen sõtõ, bonne birin sẽwama nẽn a xõn.

²⁷ Nba, ẽ tan nan Alaa Muxu Sugandixin fati bẽdẽn na. A fati bẽdẽn yirena nde nan ẽ keden kedenna birin na. ²⁸ Ala xerane nan singe luxi denkeleya yamani, a firindena, nabine, a saxandena karamõxõne, e nun kabanako feene raba muxune, e nun naxanye kixi muxu rakendeya kiseen nun mali ti kiseen nun yẽerati kiseni e nun naxanye falan tima xui gbetene yi. ²⁹ Birin mi findẽ xeraan na, hanma nabine hanma karamõxõne hanma kabanako feene raba muxune ³⁰ hanma muxun naxan kixi muxu rakendeya kiseni hanma xui gbete falana hanma xui radanguna. ³¹ Koni, ẽ sõbe so kise fisamantenne ma. Iki n xa kira fisamantenna yita ẽ ra. Na ni i ra:

13

Xanuntenyana fe

¹ Hali n falan ti adamadiine xuine nun malekane xuine yi, koni xa xanuntenyaan mi n bõjɛni, n fala xuiin luxi nɛn nayi alo talan xuiin nun karijan xuina.

² Hali nabiya falane n dɛ, e nun lõnnina han n wundo feene birin kolonna sɔtɔ, hali dɛnkɛleyana n yi, n geyane ba e funfuni, koni xa xanuntenyaan mi n bõjɛni, sese mi n tan na na yi.

³ Hali n na n yii seen birin fi yigɛlitɔne ma, hali n na n fati bɛndɛn fi, a gan, koni xa xanuntenyaan mi n bõjɛni, na mi fefe fanjɛ n ma.

⁴ Dijan xanuntenyani. A fe fanjin nan ligama. Xɔxɔlɔnyaan mi xanuntenyani. A mi a yetɛ yigboma. Waso mi xanuntenyani.

⁵ Marayagi mi a yi. A mi a yetɛ a hɛrin xan tun kataxi. A bõjɛn mi tema fefe ma. A mi xɔlɔn namarama. ⁶ A mi sɛwama tinxintareyaan na fɔ jɔndina. ⁷ A mafeluun tima feen birin yi. A tɔgɔndiyaxi waxatin birin. Yigina a yi feen birin yi. A tunnafan feen birin yi.

⁸ Xanuntenyaan mi janjɛ habadan. Nabiya falane danguma nɛn, xuine yi jan, fe kolonna yi dangu.

⁹ Amasɔtɔ en fe kolon ndedi, en nabiya falane tima ndedi, ¹⁰ koni a kamalixin na fa waxatin naxan yi, a kamalitaren janma nɛn na yi.

¹¹ N to yi dii jɔrɛyani waxatin naxan yi, n yi falan tima alo dii jɔrɛna, n yi n mirima alo dii jɔrɛna, n yi

feene famuma alo dii jɔrɛna. Koni n to findi fonna ra, n mi fa dii jɔrɛ fe rabama sɔnɔn.

¹² Iki, en sawura yidimixin nan toma alo matoon kiken, koni waxati famatɔni, en toon tima nɛn yɛɛ nun yɛɛ. Iki, danna n ma fe kolonna ma, na waxatini n feene kolonna nɛn alo Ala n kolon kii naxan yi.

¹³ Iki fe saxanni itoe luma nɛn, dɛnkɛleyaan nun yigin nun xanuntenyana, koni xanuntenyaan nan gbo e birin xa.

14

Alaa Nii Sarijanxina kiseene

¹ ɛ yixɔdɔxɔ ɛ lu xanuntenyani. Nii Sarijanxina a kiseene xɔnla xa ɛ suxu, a gbengbenna ɛ yi nabiya falane ti. ² Amasɔtɔ muxun naxan xui gbɛtɛn falama, na mi falan tima muxune xan xa, fɔ Ala, amasɔtɔ muxu yo mi a xuiin mɛma. A wundo feene falama Alaa Nii Sarijanxin barakan nin.

³ Koni naxan nabiya falane tima yamaan xa, na falan tima e sabati feen nan na, a yi e ralimaniya, a yi e bõjɛn xunbeli. ⁴ Koni muxun naxan falan tima xui gbɛtɛni, na a yetɛn nan tun malima, koni naxan nabiya falane tima, na dɛnkɛleya yamaan birin nan malima.

⁵ Xa ɛ birin xui gbɛtɛne falama, na rafan n ma. Koni naxan nafan n ma dangu na ra, ɛ birin xa nabiya falane ti. Amasɔtɔ muxun naxan nabiya falane tima, na dangu

xui gbete falan na, fo xa mux-
una nde na naxan a xuiin
nadanguε alogo denkeleya ya-
maan birin maliye kii naxan
yi. ⁶ Ngaxakedenne, xa n siga
ε fema, n sa falan ti ε xa xui
gbetene yi, n nanfe fanxi ε
ma nayi, xa n mi Alaa fena
nde makenen ε xa, hanma fe
kolonna nde hanma nabiya
falana hanma xaranna?

⁷ Hali maxa seene fan na
kii nin, alo xulenna nun
kondenna. E betin naxan
bama, muxun na kolonma
di xa ε mi e xuine ramini ki
faji? ⁸ Xa xotaan xui fajin mi
mini, a rafixa, nde a yitonje
yenge so xinla ma? ⁹ A na
kii nin ε konni, ε na falan ti
xui gbetene yi, xa a mi findi
fala yigbexin na, na bunna
kolonma di nayi? Fala fuun
nan tun na ra. ¹⁰ Xui wuyaxi
nan dunuja yi, koni ne sese
mi na naxan bun mi na.
¹¹ Koni xuiin naxan falama,
xa n mi na mema, naxan a
falama, xajen nan n tan na
na yeε ra yi. Xajen nan a fan
na n yeε ra yi. ¹² A na kii
nin ε fan xa, ε to waxi Alaa
Nii Sarijanxina a kiseene
xon ma, naxanye denkeleya
yamaan malima, ε yixodxo
ne nan ma.

¹³ Nanara, muxun naxan
falan tima xui gbeteni, a xa
Ala maxandi alogo a xa no
a bunna fale. ¹⁴ Amasoto
xa n na Ala maxandima
xui gbeteni, n niin nan Ala
maxandima nayi, koni n
xaxinla mi walima. ¹⁵ N
nanfe ligama nayi? N xa
Ala maxandi n niini e nun n
xaxinla fan yi. N xa betin ba

n niini e nun n xaxinli. ¹⁶ I
na barikan bira Ala xa i niini,
muxun naxan mi na bunna
kolon, na a falama di fa fala
“Amina?” Amasoto i naxan
falama, a mi na kolon. ¹⁷ Hali
i barikan birama Ala xa ki
faji, muxu gbete mi maliin
sote nayi mumel!

¹⁸ N barikan birama Ala
xa amasoto n tan xui gbetene
falama dangu ε birin na.
¹⁹ Koni en nema denkeleya
yamaan malanni hali n
fala xui suulun nan tun ti,
naxanye bunna kolonje,
alogo n xa muxune xaran,
na fisa benun n xa falan wuli
wuyaxi ti xui gbeteni.

²⁰ Ngaxakedenne, ε
miriyaan nama liga alo
diidine. ε xa liga alo dii
jorene fe jaxine fe yi, koni
ε findi fonne ra ε xaxinli. ²¹ A
sebexi Sariya Kitabun kui:
“Marigin naxa,
‘N falan tima yamani ito xa
ne xon
naxanye xaje xuine falama
e nun xajene de xuiin xon
koni hali na,

e mi e tuli matima n na.’”
²² Na ma, xui gbetene
findixi taxamasenne ra
denkeleyatarene nan xa. A
mi ligama denkeleya muxune
fe ra. Nabiya falane fan
mi findixi taxamasenne
ra denkeleyatarene xa fo
denkeleya muxune.

²³ Nba, xa denkeleya ya-
maan birin e malan, e falan
ti folo xui gbetene yi, xa
muxuna ndee fa, naxanye e
tuli matima gbansan hanma
e mi denkeleyaxi, ne mi a
fale ba, fa fala a seen nan

soxi ε yi? ²⁴ Koni xa ε birin nabiya falane tima, denkeleyatarena nde yi so ε fema, hanma naxan a tuli matima gbansan, na falane birin a sōnne yitama a ra nen, birin yi a kiti. ²⁵ A miriya wundone minima nen kenenni. Nayi, a xinbi sinma nen, a yetagin yi lan bōxōn ma, a yi Ala batu, a yi a fala, a naxa, “Nōndin na a ra, Ala ε tagi.”

Fe yibasanna denkeleya yamani

²⁶ Ngaxakedenne, ε xa nanse liga ε na ε malan waxatin naxan yi? Birin xa fa e nun betina nde, hanma xaranna, hanma Alaa fe makenenna, hanma xui gbetena nde, hanma xui madanguna. Na birin xa findi denkeleya yamaan sōbe so feen na. ²⁷ Xa muxuna ndee falan tima xui gbeteni, muxu firin hanma saxan, ne birin xa falan ti keden keden yeen ma. Koni e naxan falama fō muxu gbetε xa na radangu. ²⁸ Xa muxe mi na naxan a bunna fale, na kanna xa a dundu denkeleya yamani nayi, koni a xa falan ti e nun Ala tagi. ²⁹ Nabine tan, muxu firin hanma saxan naxanye nabiya falane tima, ne xa falan ti, bonne yi e falan fεsεfεsε. ³⁰ Koni xa muxuna nde dōxi ε tagi malanni, Ala yi fena nde makenen a xa, a lan nen, fala ti singen xa a dundu

singen. ³¹ Amasōtō a lan nen, ε xa nabiya falane ti keden keden yeen ma alogo ε birin yi xaranna sōtō, ε yi ralimaniya. ³² Nabine kisena e nōōn nan bun, ³³ bayo Ala mi findixi fe yibasanna Ala ra, koni fō bōje xunbenla.

A ligan kii naxan yi denkeleya yama sarijanxine birin yi, ³⁴ naxanle xa e dundu malanni, amasōtō e mi lan e falan ti, koni e xa e yetε magodo alo sariyana a falaxi kii naxan yi. ³⁵ Xa e waxi a xōn ma, e xa yirena nde yee to, e xa e xemene maxōdin e konni. Naxanla na falan ti malanni, yagi feen nan na ra.†

³⁶ Alaa falan minixi ε konna nin ba? Hanma a faxi ε tan nan keden ma ba? ³⁷ Xa muxu yo a mirima fa fala nabiin nan a tan na hanma Alaa Nii Sarijanxina kisena a yii, n feen naxanye seβema ε ma, a lan nen a xa ne kolon fa fala Marigina yamarine nan ne ra. ³⁸ Xa a mi falani ito yate, a fan mi yatema.

³⁹ Nanara, ngaxakedenne, nabiya falane ti xōnla xa ε suxu. E mōn nama tōnna dōxō xui gbetε fala feen na. ⁴⁰ Koni feen birin xa yeβa ki fajni a kiraan xōn ma.

15

Yesu keli fena sayani

¹ Nba, ngaxakedenne, n xa Yesu a fe Xibaru Fajina fe rabiya ε ma, n naxan nali ε ma, ε

† 14:35: Yanyina nde naxanla ndee yi Korēnti taan denkeleya yamani naxanye yi darixi maxōdinna tiye kawandi ba waxatini, na yi kawandi baani fu yamaan lan e xa e tuli mati waxatin naxan yi. Koni waxati gbetε naxanle lan e falan ti alo a falan kii naxan yi Korēnti Singen 11.5 kui.

yi a rasuxu, ε σοβε soxi naxan yi, ²ε kisixi naxan xɔn, xa ε a suxu alo n na a ralixi ε ma kii naxan yi. Xa na mi a ra, ε bata la a ra fuuni na yi.

³ A singen naxan na, n naxan sɔtɔxi, n bata na rali ε ma: Alaa Muxu Sugandixin faxaxi en yulubine nan ma fe ra, alo Kitabuna a falaxi kii naxan yi. ⁴ A maluxun nen, a sayaan soge saxande lɔxɔni a keli sayani, alo Kitabuna a falaxi kii naxan yi. ⁵ A yi a yete yita Piyeri ra, na xanbi ra a xera fu nun firinne. ⁶ Na xanbi ra, denkeleya muxun kemε suulun e nun nde yi a to waxati kedenni. Na wuyaxi mɔn e nii ra, koni nde bata faxes. ⁷ Na xanbi ra, Yaki yi a to, a xerane birin yi a to mɔn.

⁸ Dɔnxen na a yi a yete yita n tan fan na, n tan naxan luxi alo diin naxan mi bari a waxatini. ⁹ Amasɔtɔ xeraan birin gbo n tan xa. N tan mi sa lan nen, a fala n ma a “xerana,” amasɔtɔ n bata yi Alaa denkeleya yamaan besenxɔnya. ¹⁰ Koni Alaa hinanni, a yi n keɲaan masara iki. A hinanna naxan nagidixi n ma na mi luxi fuuni, bayo n wali nen dangu xeraan bonne birin na. N tan mi a ra koni Alaa hinanna nan yi n bɔɲeni. ¹¹ Nayi, xa a findi n tan na, xa a findi e tan na, nxu ito nan kawandi bama. E fan bata la na nan na.

En keli fena sayani

¹² Nba, nxu to kawandin bama fa fala Alaa Muxu Sugandixin bata keli sayani, nanfera ε tan ndee a falama fa fala faxes muxune mi

kelima sayani? ¹³ Xa faxes muxune mi kelima, na bunna nen fa fala Alaa Muxu Sugandixin yeten mi yi kelixi sayani na yi nun. ¹⁴ Nba, xa Alaa Muxu Sugandixin mi yi kelixi sayani nun, kawandin ba xun mi yi na nxu xɔn ma nayi, ε denkeleyaan fan bata lu fuyan. ¹⁵ Naxan dangu na ra, en bata wule seren ba Alaa fe ma nayi amasɔtɔ en bata a fala a a bata a Muxu Sugandixin nakeli sayani. Koni xa faxes muxune mi kelima sayani, na bunna nen fa fala, Ala mi a fan nakelixi sayani. ¹⁶ Amasɔtɔ xa faxes muxune mi kelima sayani, Alaa Muxu Sugandixin fan mi kelixi sayani na yi. ¹⁷ Nba, xa Alaa Muxu Sugandixin mi yi keli sayani nun, ε denkeleyaan bata findi fe fuun na, ε mɔn ε yulubine yi na yi. ¹⁸ Na bunna nen fa fala, naxan bata yi denkeleya Alaa Muxu Sugandixin ma, e faxes, ne bata lɔ ayi na yi. ¹⁹ Xa en na en yigin saxi Alaa Muxu Sugandixini dunuja yi gidini ito nan tun yi, nayi en tan makininkinin dangu muxune birin na.

²⁰ Koni Alaa Muxu Sugandixin bata keli sayani yati! Muxu singe kelixin na a ra sayani faxes muxune ye. ²¹ Bayo sayaan to faxi muxu kedenna nan xɔn, na kiini mɔn, muxune fan kelima sayani muxu keden peen nan fan xɔn. ²² Muxun birin to faxama nen adamadiyani, na kiini mɔn, e birin mɔn kelima nen sayani Alaa Muxu Sugandixini. ²³ Koni muxun

birin nun a waxati saxin na a ra, Alaa Muxu Sugandixin nan muxu singen na naxan keli sayani. Na xanbi ra, a muxune fan kelima nen sayani a fa waxatini. ²⁴ Na na dangu, a rajanna na a li, Yesu fama mangayane nun nɔyane nun senbene birin kaladeni nen, a yi mangayaan naxete a Fafe Ala ma. ²⁵ Amasoto a fere mi na fo Yesu xa mangayaan liga nen han Ala yi a yaxune birin sa a sanna bun ma. ²⁶ Yaxun naxan halagima donxen na, na nan sayaan na. ²⁷ Amasoto Kitabun bata a fala, a naxa, "A bata seen birin lu a sanna bun."* Koni a to a fala a seen birin bata lu a bun ma, na fixa fa fala Ala mi na ye ma naxan seen birin luxi a tan bun ma. ²⁸ Seen birin na lu a bun ma, nayi a tan yetena, Alaa Dii Xemen fan luma nen Ala bun ma naxan seen birin saxi a bun ma, alogo Ala xa lu seen birin xun na feen birin yi.

²⁹ Xa na kii mi a ra, muxun naxanye rafuxi igeni faxesa muxune fe ra ne nanse fenma? Xa faxesa muxune mi kelima, nanfera muxune rafuma igeni ne fe ra? ³⁰ Nxu tan fan, nanfera nxu tan gbalon de be waxatin birin? ³¹ Ngaxakedenne, n sayaan de lɔxɔ yo lɔxɔ. N binyen naxan sotoxi e to lu Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixini, n bata n kolɔ na nin, jondin nan na ra. ³² Xa n dalise xajene yengexi Efesi taani adamadiine feene nan tun yi, na munanfanna mundun yi

n ma nayi? Xa faxesa muxune mi yi rakele sayani nun, nayi en yi sandani ito suxuma nen nun,

"En na en dege, en yi en min

bayo en faxan nen tila."†

³³ E nama e mayenden amasoto, "Xoyi jaxine son fajin kalama nen." ³⁴ E mon xa xaxili soto alo a daxesa kii naxan yi. E fata yulubi feene ra. E tan nde mi Ala kolon, n na ito falama e yagin nan ma.

Fati benden keli fena sayani

³⁵ Ndee maxodinna tima nen, e naxa, "Faxesa muxune kelima sayani di? E fama fati benden sifan mundun yi?"

³⁶ Xaxilitarena! I na sansiin woli i ya xeen ma waxatin naxan yi, a mi sole fo a lu faxan yiyani singen. ³⁷ I mi sii se binla xan wolima koni fo a sansi kesedin tun, maala hanma sansi gbete. ³⁸ Koni Ala nan sansiin nasolima a binli gbo ayi alo a rafan a ma kii naxan yi. A tan nan sansiin siyaan birin binla kejaan nagidima a ma.

³⁹ Niimaseen birin fatin keden mi a ra. Muxun fatina a danna, suben fatina a danna, xoliin fatina a danna, yexen fatina a danna.

⁴⁰ Kore xonna fatine na yi, dunuja fatine na yi. Kore xonna fatine norona a danna, dunuja fatine norona a danna. ⁴¹ Sogen gbee norona a danna, kiken gbee norona a danna, sarene fan gbee norona e danna, saren keden kedenna birin ma norona a danna.

* 15:27: Yaburin 110.1 † 15:32: Esayi 22.13

42 Faxa muxune na keli, a ligama na kii nin. Fati benden naxan maluxunma, a nõe kale. Koni a na keli faxa muxune tagi, a mi nõe kale. 43 A maluxunma waxatin naxan yi, a mi fan, senbe mi a ra. Koni a na keli, a nõõxi, senbena a yi kati! 44 A maluxunma waxatin naxan yi, fati benden nan yi a ra, a na keli, ariyanna fatin nan na ra. Xa fati bendena en yi be, ariyanna fatin fan na yi. 45 Amasoto a sebexi Kitabun kui iki, a naxa,

“Adama, Alaa Muxu daxi singen yi findi dajõxon na.”

Koni Adama dõnxẽ ra xina,† Yesu, na yi nii rakisin fi yamaan ma. 46 En mi ariyanna fatini ito singe sõtõma fõ fati bendena, na xanbi ra, en ariyanna fatin sõtõma nen na yi. 47 Adama singe ra xina, Ala na daxi bõxonni ito benden nan na. Adaman firindena, na kelixi ariyanna nin. 48 Naxan daxi bendeni ito yi, dunuƚa muxune na nan maliga yi. Muxun naxan sa kelixi ariyanna yi, ariyanna gbee muxune nun na nan maliga. 49 En to bata maliga adama ra naxan minixi bendeni, en mõn fama maligadeni na kiini ariyanna gbee muxun na.

50 Ngaxakedenne, n naxan ma, na ni ito ra fa fala naxan daxi fati benden nun wunla ra, e mi nõe Alaa Mangayaan sote. Seen naxan kunma, na mi luma habadan.

51 E tuli mati, n wundo feen nan falama. En birin mi faxe, koni en birin maxetema nen. 52 Amasoto xõta dõnxen na fe waxatin naxan yi, faxa muxune kelima nen, e habadan nii rakisin soto, en birin yi maxete mafuren benun ye magira. 53 Amasoto en fati benden naxan kalama, a feẽ mi na fõ a xa maxete fatin na naxan mi kale. A faxa daxin yi maxete a faxataren na. 54 Nanara, en fatin naxan kalama, a na maxete fati kalataren na waxatin naxan yi, a faxa daxin yi maxete faxataren na. Na na liga, Kitabuna falan bata kamali nayi, a naxa, “Sayaan bata halagi nõ sõtõn bun.”

55 “Sayana, i ya nõõn minen yi?”

Sayana, i faxa ti senben minen yi?”§

56 Sayaan faxa ti senben nan yulubin na, yulubin fan senben nan sariyan na.

57 Koni barikan xa bira Ala xa naxan nõõn fima en ma a Muxu Sugandixin barakani en Marigi Yesu.

58 Nanara, n nafan ngaxakedenne, e sõbe so ki fajii! E nama yimaxa. E lu wale Marigin xa waxatin birin amasoto e a kolon fa fala e wanla naxan kema Marigin xa, fe fuu mi na ra mumẽ!

16

Yiimalanna Yerusalen denkeleya muxune xa

1 E naxan sebexi yiimalanna fe yi lan yama

† 15:45: Adama singena fe toma Dunuƚa Fõlõn 2.7 kui. Adama dõnxẽ ra xina, na findixi Yesu nan na. § 15:55: A mato Esayi 25.8 nun Hose 13.14 kui.

sarijanxina fe ma Yerusalen taani, en fa na ma. E liga alo n yamarin naxan fi Galati yamanan denkeleya yamaan malanne ma. ² Xati yo xati, e keden kedenna birin xa gbetina nde ramara a danna e konne yi, lan e feren yatēn ma, alogo e nama n faan mame e yii malan feen na. ³ N na fa waxatin naxan yi, e na muxun naxanye sugandi, n ne rasigama nen kedina e yii, e yi e kiseene xali Yerusalen taani. ⁴ Koni xa a lan n tan yetēn xa siga, fō nxu birin xa siga na yi.

Põli a wanle fe

⁵ N na dangu Masedoniya yamanani waxatin naxan yi, n sigama nen e konni, bayo n danguma nen na. ⁶ N waxati dando tima nen e konni, hanma xunbeli waxatin birin. Nayi, e yi n fanda n ma sigatini. ⁷ Amasōtō n mi waxi a xōn ma, n xa e to gbansan, n dangu. N wama nen n xa waxatidi ti e konni, xa Marigin tin. ⁸ Koni n luma nen Efesi taani han Se Xaba Singen Sali lōxōna. ⁹ Bayo deen bata rabi n xa n yi n ma wanla ke, anu n yenge faane wuya.

¹⁰ Xa Timote fa, e a yisuxu alogo xamin yo nama a suxu, amasōtō a walima Marigin nan xa alo n tan. ¹¹ Nayi, muxu yo nama a rajaxu. Koni e a fanda a sigatini bōne xunbenli, alogo a mōn xa xete n fema, amasōtō nxu nun denkeleya muxun bonne a mamema be.

¹² E naxan seβexi en ngaxakedenna Apolosi a fe ra, en fa na ma. N bata a mafan han alogo a xa siga e konni e nun denkeleya muxun bonne, koni a jēnige ma fe mi yi a ra a xa na liga singen. Xa a ferēn sōtō, a sigama nen.

Yamari dōnxene nun xōntōnne

¹³ E lu e yee ra yi, e lu denkeleyani. E wēkile, e senben sōtō. ¹⁴ E feen birin liga xanuntenyaan nin.

¹⁵ E a kolon a Esitefana nun a denbayaan nan singe tubi Yesu ma Akaya yamanani, e yi e yete lu yama sarijanxina wanla ra. Ngaxakedenne, n na e mafanma, ¹⁶ e xuru na muxu sifane ma naxanye birin e yixōdōxōma wanli ito yi.

¹⁷ N bata sewa Esitefana fa feen na, e nun Foritunatusi nun Axayikusu. E to mi yi be, naxan yi dasaxi n ma e na so nen n yii e funfuni. ¹⁸ E bata n nii yifan n ma alo e e nii yifan e ma kii naxan yi. E na muxu sifane wali fajni kolon.

¹⁹ Asi yamanan denkeleya yamane e xōntōn. Akila nun Pirisila nun denkeleya yamaan naxanye e malanma e banxini, ne e xōntōnma Marigin xinli ki fajni! ²⁰ Denkeleya muxun naxanye birin be, ne e xōntōnma. E bode xōntōn ngaxakedenya xōntōn sunbuni.

²¹ N tan Põli nan xōntōn xuini itoe seβema n yiin na.

²² Naxan mi Marigin xanuma, dangatōn nan na ra.

N naxa, “Nxu Marigina, fa xulen!”²³ En Marigi Yesu a hinanna xa lu ε xon.²⁴ N ma xanuntenyana ε birin xa Alaa Muxu Sugandixin Yesu barakani.

Kedi Firindena Kõrenti Kaane Ma Põli Alaa Falan Kedi Firindena Kõrenti Kaane Ma

Kedi firindeni ito xõdexen nan yitama Põli nun Kõrenti denkeleya muxune tagi. Muxuna ndee yi e ye, ne bata yi sike Põli a xerayaan ma e yi a bõte raba. Na feen yi Põli xõlo han! Koni hali na, a mõn yi a xanuntenyaan yitama Kõrenti kaane ra e nun a mõn yi wama e lanna xõn ma kii naxan yi. Nanara, a to e xili fajine me, a feene bata lan fõlo, a yi sewa (sora 7.5-15).

Kedin fõlõna, a tan yeteen mantõro naxine nan yebama, a naxanye sõtõ Efesi yamanani (1.1-11), a fe xõdexegbeteye fan yeba naxanye dangu e nun Kõrenti kaane tagi. A mõn yi xerayaan wanla tõõna fe fala, Marigi Yesu naxan xexi. Nayi, a yi a yeba nanfera a yete findi muxu a fe maxõdexen na a kedi danguxin kui e nun a sewaxi kii naxan yi na fe ra bayo a bata a to fa fala na tõõn bata lu e ma (sora 1.12 han sora 7.16).

A yi yiimalanna fe fala lan Yudaya yamanan denkeleya muxune fe ma (sora 8 han 9). A yi a fala Kõrenti kaane xa a e xa kiin ti fonisireyani.

Kedin najanna fala ti kiin masaraxi ndedi (sora 10 han 13). Põli falan tima muxune ma naxanye a falama a Yesu a xera mi a tan na. Kedin

najanxi xanuntenya falane nan ma (sora 13.11-13).

Kitabun yireni ito kui, Põli nema a xerayaan xun mafalama, a mõn Xibaru Fajin yeteen xun mafalama. Xa a kataxi alogo a xerayaan senben xa kolon, a yi na ligama nen alogo muxune xa tin Yesu a fe Xibaru Fajin na, Alaa Muxu Sugandixin yi kolon Marigin na.

Duban nun xõntõnne

¹ N tan Põli naxan findixi Yesu Alaa Muxu Sugandixina xeraan na Ala sagoni, n tan nan kedini ito sebema e ma, nxu nun en ngaxakendenna Timõte, siga denkeleya yamaan ma Kõrenti taani e nun muxu saripanxine birin Akaya yamanani.

² En Fafe Ala nun en Marigin Yesu Alaa Muxu Sugandixin xa hinanna nun bõje xunbenla fi e ma.

Põli yi barikan bira Ala xa

³ En barikan bira en Marigi Yesu a Alaa Muxu Sugandixin Fafe Ala xa, en Fafe kininkininna kannna, Ala naxan muxune ralimaniyama. ⁴ A en nalimaniyama en ma tõõne birin yi nen alogo en xa nõ tõõ muxune ralimaniye na limaniyaan xõn Ala naxan fixi en ma. ⁵ En nun Alaa Muxu Sugandixin tõõma en bode xõn kii naxan yi, en ma limaniyaan gboma ayi Alaa Muxu Sugandixin barakani na kii nin. ⁶ Xa nxu tõõ, na findixi e ralimaniya feren nun e rakisi feren nan na. Xa nxu limaniyaan sõtõ, e fan

limaniyaan sətoma nən, alogo ε xa senben sətə tərəne bun, en na tərə en bode xən ma waxatin naxan yi.⁷ Nxu mən laxi ε ra ki fajı, bayo nxu a kolon fa fala en to tərəma en bode xən, en limaniyaan sətoma nən en bode xən.

⁸ Nba, ngaxakedenne, nxu tərən naxanye sətə Asi yamanani, nxu waxi ε rakolon feni ne ra. Goronna naxan sa nxu xun ma, na yi binya han! Nxu mi yi a nəe! Nxu yigitege nən, a nxu mi yi kisima sayaan ma.⁹ Nxu yi nxu mirixi nun fa fala sayaan bata ragidi nxu ma. Koni na ligaxi nən alogo nxu nama la nxu yete ra fə Ala naxan faxa muxune rakelima sayani.¹⁰ A bata nxu xunba sayaan gbalon ma, a mən fama nxu xunbadeni nən. Nxu bata nxu yigi ti Ala ra yati fa fala a mən luma nxu xunbe,¹¹ ε nema nxu malima Ala maxandideni. Nayi, Ala hinanma nən nxu ra masətə muxu wuyaxi a Ala maxandin xən, nanara muxu wuyaxi fan mən nəe nən barikan birε Ala xa nxə fe yi.

Pəli yi a waxən feene maxete

¹² Nxə binyen ni ito ra: Nxu xaxinla sereyaan bama, nxu bata sigan ti dunuɣa yi Alaa sariɣanna nun tinxinni, a gbengbenna ε mabinni. Muxune fe kolonna mi yi a ra, koni Alaa hinanni.¹³ Nxu mi sese seβema ε ma ε mi naxan xaranɣe, ε yi a kolon. A xənla n na ε xa a kolon a fajın na,¹⁴ alo ε to a kolonxi ndedi fa fala nxu findixi ε binyen nan

na en Marigi Yesu fa waxatini alo ε fan findixi nxu gbeen na kii naxan yi.

¹⁵ N to laxi ito ra, n yi a miri, fa fala n xa siga ε tan nan fema singen alogo ε xa a tənən sətə sanɣa ma firin.¹⁶ Amasətə n bata yi a miri, n xa dangu ε xəntəɣe n nema sigε Masedoniya yi waxatin naxan yi. Na xanbi ra, n xetematəən mən yi dangu ε konni keli Masedoniya yi, ε yi n mali siga feen na Yudaya yi.¹⁷ N feni ito ragidi waxatin naxan yi, n na ligaxi fuun nin ba? Hanma, n ma feene ligε alo adamadiin bonne ba? N yi “ən” e nun “en-en” falan sanɣa yi kedenni?¹⁸ Koni Ala to tinxin, nxu falan naxan tixi ε xa, na mi findixi wulen nun ɣəndin na sanɣa ma kedenni.¹⁹ Amasətə Yesu Alaa Muxu Sugandixina, Alaa Dii Xemena, Silasi nun Timote nun n tan yeteen naxan ma fe kawandi ba ε tagi, na falan mi findixi fala firinna ra, alo “ən” e nun “en-en.” Fala gbete mi a tan yi, fə “ən!”²⁰ Amasətə Ala bata en tuli sa feen naxan birin na, ne kamalixi Yesu a falani ito xən fa fala “ən.” Nanara, nxu fan a falama Yesu barakani fa fala, “amina,” Ala binya feni.²¹ Amasətə Ala yeteen nan nxu tan nun ε tan senbe soxi a Muxu Sugandixini. A bata en masusan turen na en sugandi feen na,²² a yi a taxamasenna sa en ma, a a Nii Sariɣanxin naso en bəɣeni a lu alo se singen naxan soxi en yii taxamasenna ra alogo en xa la fe famatəne ra.

23 Ala nan n seren na, n bata n kɔlɔ n niini: Xa n mi xetexi Korinti yi na ligaxi nen alogo n nama ε raxɔlɔ. 24 Fa fala nxu nɔn sɔtɔxi ε denkeleyaan xun na, na mi a ra. Koni en walima nen en bode xɔn ma ε sewana fe ra amasɔtɔ ε senbe soxi denkeleyani.

2

1 Nanara, n bata a ragidi fa fala n nama xete ε konni xɔlɔni. 2 Amasɔtɔ xa n na a liga ε xɔlɔ, nde n tan nasewama ba ε tan na, n naxanye raxɔlɔxi? 3 Nanara, n kedindin sebexi ε ma* fa fala n mi yi sigama ε konni, alogo n nama na muxune raxɔlɔ naxanye finde n sewa xunna ra. N yi laxi a ra, a n ma sewan finde en birin ma sewan na. 4 N kedindin sebexi ε ma tɔrɔ gbeen nun bɔɔɔ rafɔrɔn nun yeeɛgen nin. N mi yi waxi ε raxɔlɔ feni, koni n yi ε rakolonma nen, a n na ε xanuxi han!

Feɔaxi rabaan mafelu fena

5 Xa ε tan nde findi yamaan naxɔlɔ ferɛn na, a mi n tan xan naxɔlɔxi, koni fɔ ε tan yamaan birin, anu ɔɔndin naxan na, a nde nan tun naxɔlɔxi. 6 ε wuyaxi to bata a haken saran a ra, na bata a li. 7 Nba, iki, fɔ ε xa na kanna mafelu nen, ε yi a ralimaniya, alogo a bɔɔɔɔn nama fɔrɔ gbeen ti han a yigitεε. 8 Nayi, n bata ε mafan, ε mɔn xa ε xanun-tenyaan yita a ra. 9 Bayo n na a sebexi ε ma nen alogo n xa ε sɔnna kolon, xa

ε xuruxi feen birin yi. 10 ε na muxun naxan mafelu, n fan na mafeluma nen. N tan na naxan mafelu, xa n bata na mafelu, n na ligama ε tan nan ma fe ra Alaa Muxu Sugandixin yee xɔri, 11 alogo Setana nama en mayenden, bayo en na a waxɔn feene kolon.

12 Nba, n siga Tirowasi taani Alaa Muxu Sugandixina fe Xibaru Fajin nalideni waxatin naxan yi, n yi a to fa fala Marigin bata deen nabi n xa menni. 13 Koni n xaxili mi yi saxi, amasɔtɔ n mi ngaxakedenna Tito lixi na. Nanara, n yi n ɔɔɔɔn ɔɔɔɔn kaane ma, n siga Masedoniya yi.

Yesu nan tima en yee ra

14 Koni Ala tantun, amasɔtɔ a Muxu Sugandixina en nasoma a fangan bun ma nen, a ti en yee ra siga yiren birin yi, a kolonna yi xuya ayi en xɔn ma alo se xiri fajin naxan xuyama ayi. 15 Amasɔtɔ en luxi nen alo wusulanna xirina Alaa Muxu Sugandixin naxan ganma, a rali Ala ma yamaan birin tagi, kisi muxune nun kisitarene. 16 A findixi sayaan xirin nan na muxuna ndee xa naxanye xalima sayani. A findi nii rakisin xirin na ndee gbeteɔye xa naxanye xalima nii rakisini. Nde nɔε wanli ito ke? 17 Anu, nxu tan mi luxi alo muxun naxanye Alaa falan findima yulaya seen na. Koni nxu tan falan tima Alaa Muxu Sugandixin barakan nin fata

* 2:3: A kedindin naxan ma fe falama be, yanyina nde na mi ramaraxi muxune yii to.

Ala ra nxu bõje fixen na Ala yetagi.

3

Layiri nenen walikene

¹ Nxu mõn bata nxu yete matõõõ fõõõ ba? Hanma nxu makoon mõn nxu dentegε kedine ma ba naxanye nxu tõõõõ falama ε xa hanma ε naxanye sebema bonne ma nxõ fe yi alo muxuna ndee kii naxan yi? ² E tan yeteen findixi nxu dentegε kedin nan na, naxan sebexi nxu bõjene yi, muxune birin nõe naxan kolonje, e a xaran. ³ E bata findi kedin na Alaa Muxu Sugandixin naxan sebexi nxõ wanla xõõ, naxan mi sebexi duba igen na hanma gεme walaxan fari,* koni habadan Alaa Nii Sarijanxin nan na sebexi fati walaxane ma ε bõjene yi.

⁴ Na yigin nan en yi Ala yetagi a Muxu Sugandixin barakani. ⁵ Anu, na mi na ra fa fala senbena nxu ra nxu na wanla ke, koni nxu senben kelixi Ala nan yii. ⁶ A tan nan senben fixi nxu ma, a nxu xa layiri nenen wanla ke, naxan mi fataxi sariya sebexin na fõ Alaa Nii Sarijanxina. Amasõtõ sariya sebexin sayaan nan nafama, koni Alaa Nii Sarijanxin nii rakisin nan fima.

⁷ Nba, sariyan naxan sayaan nafaxi, naxan yi kerendenxi gεme walaxan ma, xa na faxi binyeni han

Musa yetagin yi mayilen a nõõõni, Isirayila kaane mi nõ e yee tiye a ra hali a yetagin nõõõõ to yi sigama janje, xa na fa na binyen sifani, ⁸ Alaa Nii Sarijanxin wanla binyen mi gboma ayi dangu na ra ba? ⁹ Wanla naxan muxune yalagima, xa na findi binyen na, wanla naxan muxune ratinxinma Ala yee ra yi, na binyen gboma ayi nen han dangu na ra. ¹⁰ Naxan yi findixi binyen na nun, na mi fa a ra iki binye fisamantenni ito a fe ra. ¹¹ Awa, nõõõõ naxan yi janma, xa na faxi binyena nde yi, nayi naxan luma habadan, na tan ma binyen danma minen?

¹² Nanara, na yigin to en yii, en xaxili ragidixi han! ¹³ En tan mi ligaxi alo Musa, naxan yi dugin soma a yetagin xun na alogo Isirayila kaane nama a mayilenna to, naxan yi sigama janje. ¹⁴ Koni e bõjen bata yi xõõõõ ayi. Bayo han to, e nema Layiri Fonna Kitabun xaranje, a luxi alo na dugin mõn na yi, e mi a yee to. A munma ba singen, bayo a mi be fõ Alaa Muxu Sugandixini. ¹⁵ Hali to, e nema Musaa Kitabu yirene xaranje, dugin soxi e bõjen xun na. ¹⁶ Koni muxun na a yee rafindi Marigin ma, dugin bama nen na yi.† ¹⁷ Bayo Marigin nan Nii Sarijanxin na. Marigina Nii Sarijanxin denaxan yi, xõõõyaan nan

* **3:3:** Nabi Musaa sariyan nan yi sebema walaxan fari. A mato Xõõõyaan 24.12 kui. Nabi Yeremi fan a fala nen fa fala sariya nen na fa, na fa sebema muxune bõjen benun a xa sebe walaxan ma. A mato Yeremi 31.33 nun Esekiyeli 11.19 nun 36.26-27 kui. † **3:16:** A mato Xõõõyaan 34.34 kui.

menni. ¹⁸ En tan birin, Alaa binyen nan mayilenma en yetagine ma, anu en mi dugin soma en yetagin xun na. En luma maxete a tan maligan nan na, en ma binyen yi siga gboe ayi, fata Marigin na, naxan findixi Alaa Nii Sarihanxin na.

4

¹ Nanara, wanli ito to en yi Alaa kininkininni, nxu mi tunnaxoloma nxu ma. ² Nxu bata nxu me yagi fe luxunxine birin na, nxu mi fefe ligama yanfani, nxu mi Alaa falan maxetema. Koni nxu jondin nan mayitama, alogo muxune birin xa nxo lannayaan nakorosi e xaxinle yi Ala yetagi. ³ Nxu Yesu a fe Xibaru Fajin naxan nalima, xa na mon luxunxi, a luxunxi muxune nan ma naxanye halagima. ⁴ Dunujani ito mangan Setana bata denkeleyatarene xaxinle yidimi alogo e nama Alaa Muxu Sugandixina fe Xibaru Fajin noron to dege. Alaa Muxu Sugandixin nan Ala sawuran na. ⁵ Nxu mi nxu yete a fe kawandi xan bama, fo nxu a falama Alaa Muxu Sugandixin Yesu nan Marigin na, e nun nxu bata findi e walikene nan na Yesu a fe ra. ⁶ Amasoto Ala naxan a falaxi, a naxa, "Kenenna xa mini dimini,"* na Ala nan a ligaxi kenenna yi lu en bojeni, alogo en xa Alaa binyen kenenna kolon, naxan a Muxu Sugandixin yetagin ma.

⁷ Koni en na nafulu kenden namaraxi bendefene nan kui naxanye findixi en fati bendene ra, naxan a yitama a senbe fisamantenni ito findixi Ala gbeen nan na, a mi kelixi en tan ma. ⁸ Nxu yigbetenxi kiin birin yi, koni nxu mi yilunburunxi! Nxu xaminxi koni nxu mi yigitexi! ⁹ Nxu besenxonyaxi, koni nxu mi rabejinx! Nxu rabiraxi koni nxu mi halagixi! ¹⁰ Nxu Yesu a sayaan toron tongoma nxu fatini waxatin birin, alogo Yesu a dunuja yi gidin fan xa makenen nxu fatin xon. ¹¹ Hali nxu to nxu nii ra, nxu sayaan de waxatin birin Yesu a fe ra, alogo a dunuja yi gidin xa makenen nxu fati benden xon. ¹² Na bunna nen fa fala sayaan walima nxu tan yi koni nii rakisin nan walima e tan yi.

¹³ A sebexi Kitabun kui, a naxa, "N denkeleyaxi, nanara n yi falan ti."† Nxu tan nan fan falan tima denkeleyani na xaxili kedenni amasoto nxu bata denkeleya. ¹⁴ Bayo nxu a kolon fa fala Ala naxan Marigi Yesu rakelixi sayani, na nan en fan nakelima sayani Yesu xon, a yi en birin malan en bode xon a yetagi. ¹⁵ Na birin ligama e tan nan ma fe ra alogo Alaa hinanna xa siga ware, a yi muxu wuyaxi li, e barika biran yi gbo ayi, na yi findi Alaa binyen na.

En yigin saxi se totarene yi

¹⁶ Nanara, nxu mi tunnaxoloma nxu ma. Hali nxu

* 4:6: Dunuja Folon 1.3 † 4:13: Yaburin 116.10

fati bænden to danguma, koni niin naxan nxu yi, na findima nen a nenen na lõxõ yo lõxõ. ¹⁷ Bayo, en tõrõdin naxan yi waxatidini ito bun ma dunuþa yi, na mi gbo xa a sa habadan barayi gbeen ma, en naxan sõtõma e xõn. ¹⁸ Nxu bata nxu yigin sa se totarene fari. Bayo seen naxanye toma, ne mi buma, koni seen naxanye mi toma, ne luma nen habadan!

5

¹ Amasõtõ en na a kolon fa fala en niin fati bænden nin naxan luxi alo en dõxõ bubuna dunuþa yi. Xa na kala, habadan banxina en yii naxan findixi ariyanna fatin na Ala wali xõnna, muxune mi naxan nafalaxi. ² Nba, iki en kutunma bubuni ito yi, en fati bændena, bayo en ma habadan dõxõden xõnla en suxuma ki fajõ, alogo ariyanna fatin xa sa en ma alo dugina. ³ Bayo en na na dugin so en mi fa luma alo en nagenla na a ra. ⁴ Amasõtõ en nẽma bubuni ito kui, en kutunma, en tõrõxi. En mi waxi dugi fonna ba feni en ma, koni a xõnla en na, ariyanna fatin xa sa en ma alo dugina, alogo seen naxan faxama, nii rakisin xa findi na rapanna ra. ⁵ Ala en daxi na feen nan ma. A bata a Nii Sariþanxin fi en ma, a lu alo se singen naxan soxi en yii taxamasenna ra alogo en xa la fe famatõne ra.

⁶ Nanara, en xaxili ragidixi waxatin birin. En mõn a kolon fa fala fanni en na en konni fati bændeni ito yi, en

nun Marigin dõxõden tagi kuya. ⁷ Amasõtõ en sigan tima dẽnkẽleyaan nan xõn ma, koni se toxin mi a ra. ⁸ Anu, en xaxili ragidixi. A rafanþe en ma, en keli fati bændeni ito yi, en sa dõxõ Marigin konni. ⁹ Naxan xunna kenla ra en xa, en yi Ala kenen, xa en lu en fati bændeni hanma en faxa. ¹⁰ Amasõtõ a fere mi na fõ en birin xa ti kẽnenni Alaa Muxu Sugandixina kiti saden yetagi nen. Muxune birin e kewanle saranna sõtõma nen keden keden yeen ma, a naxan nabaxi a dunuþa yi gidini, a fajõna hanma a þaxina.

Ala nun muxune tagini tõnna

¹¹ Nxu to Marigin yeeragaxun kolon, nanara, nxu kataxi, nxu xa muxune sõtõ. Ala nxu kolon ki fajõ. N ma miriyani, e fan nxu kolon e xaxinli. ¹² Nxu mi kataxi nxu mõn xa nxu yete matõxõ e xa. Koni nxu feren nan fima e ma, e yi e kanba nxõ fe yi, alogo e xa nõ na muxune yabe naxanye e kanbama e tofanni benun e xa e kanba e bõþe yi feene yi. ¹³ Xa xaxilitaren nan nxu tan na, na Ala nan ma. Koni xa xaxilimaan nan nxu ra, na e tan nan xa. ¹⁴ Amasõtõ Alaa Muxu Sugandixina xanuntenyaan nan nxu karahanma, nxu tan to laxi a ra fa fala a muxu keden peen nan faxaxi birin xa, nayi, birin bata faxa a tan yi. ¹⁵ A bata faxa muxun birin xa. Nanara, muxun naxanye e nii ra, ne mi fa e nii ra e

yete xa sònòn, koni fò naxan faxaxi, a keli sayani e tan xa.

¹⁶ Nba, iki en mi fa muxu yo yatema adamadiyaan ki-raan xòn. Hali en to yi Alaa Muxu Sugandixin yatema na kiini nun, en mi fa na ligama. ¹⁷ Nayi, xa muxu yo Alaa Muxu Sugandixini, na kanna bata findi dali nenèn na. A kèja fonne bata dangu, a nenène bata fa! ¹⁸ Na birin kelixi Ala nan ma, naxan en nun a tan tagini tònxi a Muxu Sugandixin xòn, a yi wanla so en yii a en fan xa a tan nun bonne tagini tòn. ¹⁹ Bayo, Ala a yeteen nun dunuɲa muxune tagini tònma a Muxu Sugandixin nan xòn, a mi fa e sònna yatema. A mòn bata na tagi tòn feren xibarun taxu nxu ra.

²⁰ Nayi, Alaa Muxu Sugandixina xerane nan en na. Ala yeteen nan muxune rawekilema en ma falan xòn. En naxa, “Nxu bata ε mafan Alaa Muxu Sugandixin xinli, ε a lu ε nun Ala tagin xa yitòn.”

²¹ Naxan mi yulubi yo ligaxi, Ala en yulubin saxi na nan ma alogo Ala gbee tinxinna xa lu en yi Yesu barakani.

6

¹ En to walima en bode xòn, nxu bata ε mafan, ε Alaa hinanna naxan sòtòxi, ε nama na tongo fe fuun na. ² Bayo a falaxi nen, a naxa,

“N bata i yabi n ma marafanna waxatini, n yi i mali marakisi lòxòni.”*

A mato, Ala rafan waxatin ni i ra, marakisi lòxòn ni i ra.

³ Nxu mi sese luye naxan muxun birε tantanni, alogo fe yo nama to nxò wanla ra. ⁴ Koni nxu kataxi kiin birin yi nxu xa findi Alaa walike fajine ra: tunnafan gbeen nun təròn nun fe xòdexene nun kòntòfinle yi. ⁵ Xa e nxu bònbo, nxu nema kasoon na, xa e yamaan nadin nxu ma, xa nxu wali xòdexene nun xixòlitareyaan nun kamèni. ⁶ Nxu kataxi sariɲanna nun fe kolonna nun diɲan nun ɲenige fajin nun Alaa Nii Sariɲanxin nun xanuntenya kèndèni, ⁷ e nun ɲòndi falan nun Ala senbèni. Nxu tinxinna rawali yengε so seen nun nxu makantan seen na. ⁸ Nxu nèn binyeni, hanma yagini, nxu nèn xili kalani hanma xili fajina, nxu tinxin hali nxu to yatexi yanfantenne ra. ⁹ Nxu suxi alo muxun naxanye mi kolonxi, anu nxu kolonxi ki fajni. Nxu yatexi alo nxu faxamatòn nan yi a ra nun, anu ε mato nxu ɲeɲe mi a ra iki ba? Nxu ɲaxankataxi, koni e munma nxu faxa. ¹⁰ Nxu yatexi muxu sunuxine ra, anu nxu sewaxi waxatin birin. Nxu suxi alo yigelitòne koni nxu bata muxu wuyaxi findi se kanne ra. Sese mi nxu yii, koni nxu gbeen nan seen birin na.

¹¹ Kõrenti kaane, nxu bata falan ti ε xa kènenni, nxu yi nxu kui feen birin fala ε xa. ¹² Nxu mi nxò xanuntenyaan luxunxi ε ma, koni ε tan bata ε gbeen luxun nxu ma. ¹³ N bata falan ti ε xa alo n ma diine. A daxa, ε fan xa ε kui

* 6:2: Esayi 49.8

feene yita nxu ra!

*Denkeleyatarene nun
denkeleya muxune nama
malan*

*Kõrenti Singen 10.14-22,
Efesi 5.5-11, Piyeri Singen 2.9-
12*

¹⁴ E nun denkeleyatarene nama xun xidi wudi kedenna tongo ε malan fe kedenna ma. Amasõto tinxinyaan nun tinxintareyaan lanje e bode ma feen mundun yi? Kenenna nun dimin lanje e bode ma ba? ¹⁵ Alaa Muxu Sugandixin nun Setana nõε lanje di? Denkeleya muxun lanxi denkeleyataren ma kiin mundun yi? ¹⁶ Layirin mundun xidixi Ala Batu Banxin nun suxurene tagi? Amasõto habadan Ala Batu Banxin nan en na, alo Ala a falaxi kii naxan yi, a naxa, “N luma nen e ye. N yi n masiga ti e tagi, n findi e Ala ra. E yi findi n ma yamaan na.”

¹⁷ Nanara, Marigin naxa,

“E mini ne ye, ε ε masiga e ra. E nama din se sarijantare yo ra, nayi n tan ε rasuxuma nen.” ¹⁸ Marigina Senben Birin Kanna ito nan falaxi, a naxa, “N findima nen ε fafe ra, ε findi n ma dii xemene nun n ma dii temene ra.”†

7

¹ Bayo Ala to bata en tuli sa feni itoe birin na, ngaxakedenne, en ba feen birin ma naxan fati benden nun niin xõsima, en yi lu en

ma sarijanna rakamale Ala yεεragaxuni.

Põli a sewana

² E bõjeni tõn nxu xa. Nxu mi tinxintareya ligaxi muxe ra, nxu mi e ratantan, nxu mi e yii se kansun. ³ N mi ito falaxi ε yalagi feen xan na, amasõto n bata yi a fala a singeni, n naxa, “E fe nxu bõjeni kii naxan yi, en birin na a ra siimayaan nun sayani.” ⁴ N laxi ε tan na katil! N na n kanbama ε tan nin. E fe n nalimaniyama han n defe. Hali nxu to tõron birin yi, n ma sewan dan mi na!

⁵ Amasõto, nxu Masedoniya li waxatin naxan yi, nxu mi matabu yo sõto. Nxu yi tõrõxi kiin birin yi. Matandi tiine yi nxu rabilinni, gaxun yi nxu yi. ⁶ Koni Ala naxan muxu magodoxine ralimaniyama, na yi nxu ralimaniya Tito a faan xõn ma. ⁷ A fa feen gbansanna xa mi yi a ra, fõ a limaniyaan naxan sõto ε xõn. A yi a fala nxu xa, n xõnla ε suxu kii naxan yi, ε sunu, n ma fe kunfan yi lu ε yi. Nanara, n ma sewan yi gbo ayi.

⁸ Hali n to ε raxõlõxi n ma falan xõn kedin kui,* n tan mi nimisaxi a seben na. N nimisa nen waxatidi, n to a kolon a na kedin bata yi ε raxõlõ. ⁹ Koni iki, n sewaxi, ε to nimisaxi na mi a ra, koni na nimisan to ε fe raba kine masaraxi. Ala nan na nimisan nagidixi. Nanara,

† **6:18:** A mato Saraxaraline 26.12 nun Esekiyeli 37.27 nun Esayi 52.11 nun Yeremi 31.9 nun Esekiyeli 20.34 nun Samuyeli Firinden 7.14 nun Esayi 43.6 nun Hose 2.1 kui. * **7:8:** Yanyina nde Põli kedina nde seboxi e ma naxan mi luxi en yii to.

ε mi tōrō yo sōtōxi nxu yii.
¹⁰ Amasōtō nimisan naxan kelixi Ala ma, na a ligan nen muxune yi e xun xanbi so e hakēni, e kisi. Nanara, mōnē yo mi na yi. Koni nimisan naxan kelixi dunuḡa feene yi, na raḡanma sayaan nan ma.
¹¹ Nimisani ito naxan kelixi Ala ma, ε na mato. A bata ε findi sōbē ralane ra. E kunfaxi ε sōntareyaan mayita feen na. E xōlōxi fe ḡaxin ma, ε bōḡen bata te, fe faḡin xōnla bata ε suxu ken! E fe ḡaxi rabane hakēne saranma e ra. Na bata a yita fa fala fē yo mi ε ra fefe yi.

¹² Xa n na kedin seḡexi, n mi a seḡexi fe kalane xan ma fe ra hanma e muxun naxanye tōrōxi. Koni alogo ε sōbē soxi nxu xa kii naxan yi, na xa mini kenēni ε yetēen xa Ala yetagi. ¹³ Ne nan birin nxu ralimaniyaxi.

E nun mōn, ba nxu ralimaniya feen na, ε Tito rasewaxi kii naxan yi, nxu sewaxi na fan na han! Bayo ε birin bata a nii yifan a ma.

¹⁴ N bata yi ε matōxō Tito xa nun. E mi n nayagixi. Bayo nxu bata ḡōndin fala ε xa waxatin birin, nxu ε matōxōn naxan tixi Tito xa, na fan bata findi ḡōndin na. ¹⁵ A marafanna luma gboē ayi ε tan ma fe yi, a na rabira a ma ε birin xuruxi feen birin yi kii naxan yi, e nun ε a rasēnexi kii naxan yi binye gbeeni han ε xuruxurun. ¹⁶ N sewaxi bayo n laxi ε ra feen birin yi.

8

Yii malanna Yerusalēn

denkeleya muxune xa

¹ Ngaxakedenne, Alaa hinanna walima Masedoniya denkeleya muxune tagi kii naxan yi, nxu waxi a xōn ε xa na kolon. ² Hali e to yi tōrōya ḡaxini, e seḡa gbeen sa nen e yūgelitōya xōdēxen fari, e yi kiin ti fonisireya gbeeni. ³ N na e seren bama fa fala e kiin tixi nen alo e fanga berēna, a mōn yi dangu na ra e ḡenige faḡini. ⁴ E nxu mafan nen kati, a e xa na binyen sōtō, e fan yi yama sariḡanxin mali Yerusalēn taani. ⁵ E dangu nen nxu gbee miriyaan na. E yi e yetē fi Marigin ma singen. Na xanbi ra, e yi e yetē fi nxu fan ma Ala sagoni. ⁶ Nayi, Tito naxan hinan wanli ito fōlōxi ε konni, nxu bata na mafan, a xa sa a rakamali ε tagi. ⁷ Koni ε to ε senḡe soma feen birin yi, denkeleyaan nun falan nun fe kolonna nun wēkilen nun xanuntenyaan na nxu xa, nayi ε senḡe so hinanna fan yi.

⁸ N mi yamarin sama ε ma, koni n nēma bonne wanla a fe fale, n fēren fima ε ma nen alogo ε xa ε xanuntenyaan mayita. ⁹ Amasōtō ε en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixina hinanna kolon. Se kanna nan yi a ra, koni a yi a yetē findi yūgelitōōn na ε fe ra, alogo ε xa findi se kanne ra a yigelitōyaan xōn.

¹⁰ Nayi, n nan n ma miriyaan nan yitama ε ra feni ito yi: ε tan nan singeye ε yii malan yala, ba na ra mōn, ε tan nan singe a ḡenigexi.

11 Awa, ε na wanla rapan alogo ε lanxi ϰenige fajin naxan ma a fɔloni, ε xa na rakamali na kiini, fata ε ferene ra. 12 Amasɔtɔ xa ε ϰenigen fan, Ala ε kiseen yatema nen ε yii seene xasabin ma, seen naxan mi ε yii, na mi a ra.

13 Nxu mi waxi a xɔn ma, nxu xa goronna ba bonne xun ma, a dɔxɔ ε tan xun ma, koni nxu waxi nen birin xa ye lan. 14 Koni bayo se wuyaxi ε yii waxatini ito yi, a lan nen, ε xa ne mali naxanye mako ε yii seene ma iki. Nayi, ε yii seene na dasa waxatin naxan yi, e fan ε malima nen e yii seene ra alogo ε birin yi ye lan. 15 A seβexi Kitabuni, a naxa, "Naxanye a gbege matongo, ne mi a gboxi ayi. Naxanye ndedi matongo, a mi dasa ne fan ma."*

Tito nun a lanfane

16 Nxu barikan birama Ala xa, amasɔtɔ a bata a liga Tito xa a sɔβε so ε xa alo n tan. 17 Nxu naxan maxɔdinxi Tito ra, a bata tin na ma, a mɔn bata a sɔβε so, a yi a ϰenige a xa siga ε fema. 18 Nxu e nun nxu ngaxakedenna nde rasigama ε ma, denkeleya yamane birin naxan matɔxɔma a wanla fe ra Yesu a fe Xibaru Fajin nali feen na. 19 Naxan mɔn danguna ra, denkeleya yamaan birin bata a tan sugandi, a xa siga nxu matideni, nxu nɛma ϰiseni itoe xalɛ waxatin naxan yi, naxanye goron saxi nxu xun ma Marigin yetɛɛn

binya feen na e nun nxu ϰenige fajin seren na.

20 Nxu a ligama nxu yeren ma alogo muxe nama nxu mafala nxu kise gbeeni itoe masuxu kiina fe ra. 21 Naxan daxa Marigin yetagi e nun muxune yetagi, nxu katama na nan ligadeyi.

22 Nxu naxan sama na muxu firinne fari, nxu nxu ngaxakedenna nde rasigama e matideni. Nxu bata a mato sanja ma wuyaxi, nxu yi a kolon, a sɔβε soxi waxatin birin. A mɔn bata na sɔβεɛn yita iki a to laxi ε ra han! 23 Tito tan, na findixi n xɔyin nun n walikɛ boden nan na. Nxu ngaxakedenna naxanye rasigaxi, denkeleya yamana xɛrane nan ne ra Alaa Muxu Sugandixina binyena fe ra. 24 Nanara, ε xa xanuntenyaan yita e ra alogo denkeleya yamane xa nxu kanba xunna kolon ε yi, e yi a to.

9

Denkeleya muxune mali fena

1 ε maliin naxan nabama lan yama sarɔnɔnɔn ma, a tɔnɔ mi na n xa kedɔn seβε ε ma lan na ma. 2 Bayo, n na a kolon fa fala ε ϰenigen fan. N luma ε matɔxɛ Masedoniya kaane xa, n naxa, "Xabu yala, Akaya kaane yitɔnxi mali ti feen na." ε bata muxu wuyaxi rakunfa ε sɔβε soon xɔn. 3 Nayi, n na ngaxakedenna ndee rasigama ε ma alogo nxu ε matɔxɔxi kii naxan yi, na nama findi fe

* 8:15: Xɔɔyaan 16.18

fuun na. Koni a xa a li ε yitɔnxi alo n na a falaxi kii naxan yi. ⁴ Xa Masedoniya kaana nde fa n fɔxɔ ra ε fema, e yi a li ε mi yitɔnxi, nxu yi yagima nɛn nayi nxu to laxi ε ra, koni katarabi ε tan nan ma. ⁵ Nanara, n bata a miri, fa fala, a lan n xa ngaxakedenna ndee mafan, e siga ε fema n yεε ra, ε yi na fonisireya kiseni tɔn, ε bata yi nxu tuli sa naxan na alogo a xa fi fonisireyani benun a xa findi karahanna ra.

⁶ E xaxili lu ito xɔn ma. Naxan na sansina ndedi woli, na ndedi nan xabama. Koni naxan na sansi gbeen woli, na a gbegbe xabama nɛn. ⁷ Birin xa Ala ki alo a bata a ragidi a bɔɲɛni kii naxan yi. A nama findi mɔnɛn na hanma karahanna. Amasɔtɔ naxan kiin tima sɛwani, na kanna rafan Ala ma. ⁸ Ala nɔε ε kiyε nɛn a hinan defexini alogo a xa ε makone fan feen birin yi waxatin birin, nde mɔn yi lu ε yii wali fajine birin kɛdeni. ⁹ A sɛbɛxi Kitabuni, a naxa, "A bata tɔrɔ muxune ki fonisireyani.

A tinxinyaan luma nɛn habadan!"*

¹⁰ Nba, Ala naxan sansiin fima xεε biin ma e nun donsena, na sansiin fima ε ma nɛn, a a rawuya ayi, a yi ε tinxinyaan wali xɔnne ragbo ayi. ¹¹ E findima nɛn se kanne ra kiin birin yi, alogo ε xa lu fonisireyani waxatin birin. Nayi, muxu wuyaxi barikan birama nɛn Ala xa, nxu na ε kiseene xali e xɔn. ¹² Amasɔtɔ ε wanla naxan nabama ito

ra, na mi yama sariɲanxin makone xan gbansan fanma, koni a mɔn wali fajɪ kolonna rayiriwama Ala xa. ¹³ Muxu wuyaxi Ala binyama nɛn ε wanli ito tɔnɔn xɔn, ε to yamari suxun saxi ε tubi feen fari Alaa Muxu Sugandixina fe Xibaru Fajini. E mɔn Ala binyama nɛn ε fonisireyana fe ra ε to e kima ε seene yi e nun muxun bonne. ¹⁴ Nanara, e Ala maxandε ε xa xanuntenyani Alaa hinan gbeena fe ra a naxan nagidixi ε ma. ¹⁵ En barikan bira Ala xa a kiseni fe ra naxan ɲɔxɔn mi na.

10

Pɔli yi a wanla xun mayenge

¹ N tan Pɔli, n bata ε mafan Alaa Muxu Sugandixina limaniyaan nun diɲani, hali ndee to a falama a n falan tima ε yεε xɔri yete magodon nin, koni a n na keli ε fema, n ɲaxu ε ra. ² N bata ε mafan, n na fa ε fema, ε nama n karahan a n xa ɲaxu ε ra sɔbɛɛn na, amasɔtɔ n laxi a ra, n susue nɛn na ligε ndee ra yati, naxanye e mirixi a nxu nxɔ dunuɲa yi gidin ligama adamadiyaan kiraan nan xɔn. ³ Amasɔtɔ, nxu dunuɲa yi gidin ligama adamadiyaan nin, koni nxu mi yengɛn soma adamadiyaan kiraan xɔn. ⁴ Bayo nxɔ yenge so seene mi luxi alo adamadiine gbeene: Alaa yenge so se sɛnbɛmane nan e ra, naxanye nɔε yire makantanxine kale. Nxu wule miriyane kalama

* 9:9: Yaburin 112.9

ne nan na, ⁵ e nun wason naxan birin kelima Alaa kolonna xili ma. Nxu yi xaxinle birin yeε rafindi Ala ma alogo e xa xuru a Muxu Sugandixin ma. ⁶ E na Alaa fala suxun nakamali waxatin naxan yi, nxu tinma nen fala suxutarene hakene saraηe e ra.

⁷ E feene fanna nan tun toma. Xa muxuna ndee bata la a yete ra fa fala a Alaa Muxu Sugandixini, a mon xa a miri ito ma: a Alaa Muxu Sugandixin nan gbee en fan na alo a tan. ⁸ Marigin non soxi n yii e senbe so feen nan na, e kala feen mi a ra. Hali n nan n yete matoxoma na ra naxi ra, n mi yagixi na feen na. ⁹ N mi waxi a xon ma, a xa liga alo n na e magaxuma n ma kedine ra nen. ¹⁰ Bayo, ndee a falama, e naxa, “Poli a kedine xoxo, e senben gbo, koni xa a yetena en fema, senbe mi a ra, sese mi a falan na.” ¹¹ Na kanna xa a miri nen fa fala nxu kii naxan yi nxu nema kedin sebe, nxu kewanle luma na kii nin nxu nema e ye.

¹² Muxuna ndee na yi naxanye e yete matoxoma, anu nxu mi susue nxu yete se ne ma hanma nxu nun ne yi yate nxu bode xon. E na misaala tongo e yete ma, e yi e yete sa e yete ma, xaxilitaren nan ne ra. ¹³ Koni nxu tan mi nxu yete matoxe naxi ra. Ala bata wanla naxan so nxu yii, nxu mi nxu yete matoxoma dangu na ra, naxan a ligama nxu fa han e fema. ¹⁴ Bayo nxo

yetε matoxon mi danguxi nxu danna ra, alo nxu yi naxan ligama nun xa nxu mi yi fa e konni, anu nxu singe nan faxi han e fema Alaa Muxu Sugandixina fe Xibaru Fajin nalideni. ¹⁵ Nxu mi nxu yete matoxe bonne wanla fe ra, nxu a radangu ayi. Koni nxu laxi a ra fa fala e denkeyaan gboma ayi nen, nxu yi no wali kende gbete rakamale e tagi hali nxu mi dangu nxu danne ra* ¹⁶ bayo taan naxanye e konna xanbi ra, nxu noe Yesu a fe Xibaru Fajin naliye nen ne ma, benun nxu xa nxu yete matoxo bonne wanli naxan kexi muxu gbete walideni. ¹⁷ Koni, a sebexi Kitabun kui, a naxa, “Xa naxan a yete matoxoma, a xa a yete matoxo Marigina fe ra.”† ¹⁸ Amasoto muxun naxan a yete matoxoma, Ala mi na rasuxe fo Marigin na naxan matoxo.

11

Poli nun wule xerane

¹ E dije ba, xa n fatoyana ndedi fala e xa? Koni e dijaxi xe! ² Bayo xoxolonyaan nan n yi e fe ra, xoxolonyaan naxan kelixi Ala ma. Amasoto a luxi alo n na e masuxi futun nin xeme keden peen xa, Alaa Muxu Sugandixina, alogo n xa e yita a ra alo sungutun nasoloxina. ³ Koni alo sapina Nmahawa mayenden kii naxan yi, n gaxuxi nen e fan miriyane nama e yifu e yi e masiga e lannaya kenden nun e sarijanna ra

* 10:15: A mato Romi 15.17-21 kui. † 10:17: A mato Korinti Singen 1.31 kui.

Alaa Muxu Sugandixin xa.
 4 Bayo xa muxuna nde fa Yesu gbete a fe kawandi ba ε xa, nxu mi naxan ma fe kawandin ba, hanma xa ε nii gbete soto ε mi naxan soto nxu ra, hanma xa ε Xibaru Fajiri gbete me, ε mi naxan nasuxu a singeni, ε tinma nen na birin ma ki fajiri! 5 Koni muxuni itoe naxanye e yete yatema xera fisamantenne ra, n mi laxi a ra xa ne dangu n tan na kii yo yi. 6 Yanyina nde, n mi fatan falan na, koni n fe kolon. Bayo nxu bata na rafixa ε xa kiin birin yi.

7 N na Alaa fe Xibaru Fajiri nali ε ma waxatin naxan yi, n mi sese rasuxu ε ra, n yi n yete magodo alogo n xa ε tan yite, n haken nan ligaxi ε ra nayi ba? 8 N seen nasuxu nen denkeleya yama gbete ye ra, e yi n saranna fi, alogo n xa wali ε xa. 9 N yi ε fema waxatin naxan yi, n hayu ramaan yi lu, koni n mi muxu yo tɔɔ, bayo denkeleya muxun naxanye keli Masedoniya yi, ne n makone fan nen. N mi tin n xa findi goronna ra ε xun ma, n mon n yete suxuma nen na ma. 10 N bata n kolo Alaa Muxu Sugandixina jondini naxan n yi, muxu yo mi n kume binyeni ito yi Akaya yamanani. 11 N na falaxi nanfera? N to mi ε xanuxi ba? Ala a kolon, a n na ε xanuxi!

12 N naxan ligama, n mon na ligama nen alogo nxu mafala xunna nama taran na naxanye a lige na muxune yi e yete matoxo a nxu nun ne birin lan. 13 Ne

findixi wule xerane nun mafu tiine nan na, naxanye e yete findixi Alaa Muxu Sugandixina xerane maligan na. 14 Nba, kabanako fe mi na ra, bayo hali Setana noe a yete finde nen kenenna malekan maligan na. 15 Nayi, na mi finde terena fe ra xa Setanaa walikene fan e yete findi tinxinyaan walikene maligan na. Ne rajanna lanma nen e kewanle saranna ma.

Poli a tɔɔna xerayani

16 N mon xa a fala, muxu yo nama n yate xaxilitaren na. Hanma xa ε a mirixi na kiini, ε tin n xa findi xaxilitaren maligan na alogo n fan xa n yete matoxo ndedi. 17 N falan naxan tima iki, n mi na falama Marigina kiraan xon, koni n na a falama xaxilitareyaan nin. 18 Bayo muxu wuyaxi to e yete matoxoma adamadiyaan kiraan xon, nana, n fan n yete matoxoma nen. 19 E tan to findixi xaxilimane ra, ε mafura dije xaxilitarene bun ba? 20 E tinxi e xa ε findi konyine ra, e yi ε rawali, e yi ε yii seene kansun, e yi e yete yite ε ma, e yi ε yetagi garin! 21 N xa a fala ε xa, yagin nan na ra, koni nxu mi susue na lige.

Nayi, muxu gbete noe a yete matoxe denaxan yi, n xa falan ti alo xaxilitarena, n fan susue nen n yete matoxe menni. 22 Heburun nan e ra ba? A tan nan n fan na. Isirayila kaan nan e ra ba? A tan nan n fan na. Ibrahima bɔnsanna nan e ra ba? A tan nan n fan na. 23 Alaa Muxu Sugandixina walikene

nan e ra ba? N falan tima alo xaxilitaren yetena, koni n dangu e tan na! N bata tɔɔ walideni dangu e tan na pon! N bata sa kasoon na dangu e tan na pon! Muxune yi n bulan dangu e tan na, n yi lu sayaan de waxati wuyaxi. ²⁴ Yahudiyane yi n bulan dɔɔɔna ma suulun bosaan ye tonge saxan e nun solo-manaanin.* ²⁵ Romi kaane yi n mabɔnbɔ gbelemene ra dɔɔɔna ma saxan. E n magɔlɔn n faxa feen na sanɔna ma keden. Kunkin yi kala n na fɔɔɔ igen tagi dɔɔɔna ma saxan, n lu fufani yanyi keden kɔe keden, na waxatina nde yi. ²⁶ N yi sigatini waxati wuyaxi gbalon de, baane nun mafu tiine nun n kon kaa Yahudiyane nun siya gbetene gbalone. N yi taan nun burunna nun fɔɔɔ igene nun wule denkeleya muxune gbalone de. ²⁷ N tɔɔ nɛn waliden nun waxati xɔdexene yi, n lu xii xɔlitareyani waxati wuyaxi, n lu kamɛn nun min xɔnla ra. Donseen mumɛɛn yi dasa n ma waxati wuyaxi, n lu xunbenla ra marabɛnni. ²⁸ Naxan saxi na birin fari, n goronna naxan tongoma lɔɔɔ yo lɔɔɔ, n kɔntɔfilixi denkeleya yamane birin na. ²⁹ Xa muxuna nde senben xurun, n fan senben xurunna nɛn. Xa muxuna nde bira yulubini, na n bɔɔɛn ganma nɛn.

³⁰ Xa n yi daxa nun n xa n yete matɔɔɔ, n yi

* **11:24:** A mato Sariyane 25.3 kui.

* **12:2:** Muxuni ito findixi Pɔli yetɛɛn na. A mato Korinti Firinden 12.7 kui.

n yete matɔɔɔma n ma senbetareyaan nan na. ³¹ En Marigi Yesu Fafe Ala a kolon fa fala n mi wulen falama. Tantunna xa fi a ma habadan! ³² N yi Damasi taani waxatin naxan yi, Yamana Kanna naxan Manga Aretasi bun ma, na yi muxune ti taan so deɛn na n suxu xinla ma. ³³ Koni muxune yi n dɔɔɔ sagan kui, e yi n nagodo taan nabilin yinna xanbi ra, n nan n futuxulu a yii na kii nin.†

12

Pɔli fe toon naxan ti alo xiyena

¹ A daxa n xa lu n yete matɔɔɔe, hali tɔɔɔ yo mi a yi. Koni fe toon naxanye tixi alo xiyena, e nun Marigin bata feen naxanye makɛnɛn, n xa ne fan fala. ² N muxuna nde* kolon naxan Alaa Muxu Sugandixini. Na rate nɛn han kore xɔnna saxandena. Na jɛɛ fu nun naaninna ni i ra. A gbengbenna, n mi a kolon xa a fatin nan te kore, hanma xa a fe toon nan ti alo xiyena. Ala nan na kolon. ³ N na a kolon xɛmɛni ito te nɛn, koni xa a fatin nan te, hanma xa a fe toon nan ti alo xiyena, n mi na tan kolon. Ala nan na kolon. ⁴ A tongo nɛn a rate ariyanna yi. A yi falane me naxanye mi nɔe fale, e nun muxu yo mi nɔe xete naxanye ma. ⁵ N na muxu sifan matɔɔɔma nɛn, koni n tan, n mi n yete matɔɔɔe fɔ n ma

† **11:33:** A mato Xerane 9.23-25 kui.

senbetareyani. ⁶ Xa n yi waxi n yete matoxo feni nun, n mi yi findin xaxilitaren na nun, bayo n yi jondin nan falama. Koni n na n yete suxuma alogo muxu yo nama n yete dangu n kewanle ra e naxanye toxi e nun e naxanye fe mexi.

⁷ Na ma, Ala toro fena nde ragidi nen n ma alo janla na lu fati bendeni, naxan yi findixi Setana xerana nde ra. Na yi n jaxankata alogo n nama lugo wason na, n to fe makenenxi gbeeni itoe toxi.

⁸ N bata Marigin maxandi sanja ma saxan alogo a xa na toro feen ba n ma. ⁹ A yi n yabi, a naxa, “N ma hinanna bata i wasa. N senben nakamalima muxuna senbetareyaan nin.” Nayi, n mafura n yete matoxe n ma senbetareyani, alogo Alaa Muxu Sugandixin senben xa lu n xon ma. ¹⁰ N na n yete kenenxi senbetareyaan nun konbine nun fe xodexene nun besenxonyaan nun kontofinle yi Alaa Muxu Sugandixina fe ra. Amasoto xa n senben jan waxatin naxan yi, n senben sotoma na waxatin nin.

Poli axamina

¹¹ N falan tima alo xaxilitarena, koni e n karahanxi nen. E tan yi lan nun e yi n xun mafala, bayo naxanye e yete yatema xera fisamantenne ra, ne mi dangu n na sese yi, hali se mi n na. ¹² Taxamasenna naxanye a yitaxi a xeraan nan n tan na, nxu bata ne liga e tagi tunnafanni, e findi

taxamasenne nun kabanako feene nun fe magaxuxine ra. ¹³ Nxu denkeleya yamaan bonne rafisaxi e xa kiin mundun yi? Fo n goronna to mi luxi e xun ma tun. E mi dije na haken ma ba?

¹⁴ N yitonna saxanden ni ito ra siga feen na e konni. N goronna mon mi luma e xun ma. Amasoto n mi e yii seene xan foxo ra, koni fo e yetena. Na ma, diine xa mi gbetin malanma e soto muxune xa, koni denbaya kanne nan gbetin malanma e diine xa. ¹⁵ Nayi, a finde sewan nan na, n yi n yii seene birin fi, n yi n yete fi e niine fe ra. Xa n na n ma xanuntenyaan fari sa e xa, e xanuntenyaan xurunje ayi n tan xa ba?

¹⁶ A xa lu na ki. N mi findixi goron na e xun ma. Koni muxune a falama, a n to findixi yanfantenna ra, n na e suxi koten nan na. ¹⁷ N xeraan naxanye rasiga e ma, n na e rawali nen na nde xon ba? ¹⁸ N Tito mafan nen alogo a xa siga e konni, n yi denkeleya muxuna nde† rasiga a foxo ra. Tito e rawali nen ba? Nxu birin kui fe keden kera keden xa mi yi a ra nxu sigati kiini ba? ¹⁹ Yanyina nde, e mirixi fa fala a to mi na ra a nxu kataxi nxu xun mayenge feen nan na e fema. Enen. Nxu falan tima Ala nan yee xori a Muxu Sugandixin barakani. N xanuntenne, nxu na birin ligama e yee rasiga feen nan ma. ²⁰ N gaxuxi nen, n na fa waxatin

† 12:18: Poli bata yi denkeleya muxuni ito a fe fala Korinti Firinden 8.22 kui.

naxan yi, n na ε liyε kii naxan yi, na mi rafanϋε n ma, e nun ε fan n liyε kii naxan yi, na mi rafanϋε ε ma. N gaxuxi nεn lantareyaan nun xoxɔlɔnyaan nun bɔϋε teen nun yetε yigboon nun fala jaxin nun muxu mafalan nun wason nun fe yibasanna nama lu ε tagi. ²¹ N gaxuxi nεn a n na fa, n ma Ala nama n nayagi ε fe yi, n yi wuga muxu wuyaxi a fe ra naxanye bata yi yulubin liga koni han to e mi e xun xanbi soxi e fe xɔsixine nun e yanga suxun nun e haramu feene yi, e yi naxanye ligama.

13

Maxadi dɔnxεn nun xɔntɔnne

¹ A saxanden ni i ra n fama ε konni. A sebexi Kitabuni, a naxa, “Feen birin makitima sereya firin hanma saxan fala xuiin nan xɔn.”* ² N bata yi ε rakolon n faan firinden i fεma. N to mi ε fεma iki, n mɔn xa a fala na muxune xa naxanye bata yi yulubin liga a fɔlɔni e nun bonne birin, n naxa, n na fa ε fεma sɔnɔn, n mi ε xun mafalama ε yulubine fe ra, ³ bayo ε waxi a xɔn n xa sereyane yita ε ra fa fala n na Alaa Muxu Sugandixina falane nan tima. A tan mi ε masuxε senbetareyani, bayo senbe kannan nan a tan na ε tagi. ⁴ Amasɔtɔ a gbangban nεn wudin ma a senbetareyani, koni a luxi a nii ra Ala senben barakan nin. Nxu fan bata findi senbetarene ra a tan yi,

koni nxu nii rakisin sɔtɔma ε tan ma fe ra, alo a tan kii naxan yi, Ala senben barakani.

⁵ E yetε rakɔrsi, alogo ε xa a kolon xa ε denkeleyaxi. E ε yetε fεsefese. E mi a kolon ba fa fala a Yesu Alaa Muxu Sugandixina ε yi? Fɔ xa a li de, ε bata fula fεsefese n na. ⁶ N laxi a ra, ε a kolonma nεn a nxu mi fulaxi fεsefese ni. ⁷ Nxu Ala maxandima a ε nama fe jaxi yo liga. Nxu mi waxi na xɔn ma alogo yamaan xa a kolon a nxu bata nɔn sɔtɔ fεsefese ni, koni alogo ε xa fe fajin liga, hali a luxi alo nxu fa fulama fεsefese ni. ⁸ Bayo nxu mi nɔe sese ligε Alaa jɔndin xili ma, koni nxu nɔe wale a xa nεn. ⁹ Nxu sewama nεn xa senbe mi nxu ra, ε tan senben yi gbo ayi. Na ma, nxu Ala maxandima nεn a ε xa kamali. ¹⁰ Nanara, n feni itoe sebema ε ma, n to mi ε fεma, alogo n na fa ε fεma, n nama ε suxu a xɔdexen na n ma senbemayani, Marigin senben naxan soxi n yii ε rawekile feen na benun a xa ε halagi.

¹¹ Awa, ngaxakedenne, Ala xa sewan fi ε ma. E kata ε xa defe, ε yi ε bode rali-maniya, ε lu xaxili kedenna nun bɔϋε xunbenli. Nayi, xanuntenyaan kannan nun bɔϋε xunbenla kannan Ala luma nεn ε xɔn.

¹² E bode xɔntɔn ngaxakedenya xɔntɔn sunbuni. Yama sarijanxin birin ε xɔntɔnma.

¹³ Marigi Yesu, Alaa Muxu Sugandixina hinanna nun Alaa xanuntenyaan nun Alaa

* 13:1: A mato Sariyane 19.15 kui.

Nii Sarijanxin lanna xa lu e
birin xon.

Galati Kaane Põli Alaa Falan Naxan Nasiga Galati Kaane Ma

Galati kaana nde Yesu a fe Xibaru Fajin soto nen Xera Põli a xeraya sigatiin firinden nun a saxanden xon (Xerane 16.6 e nun 18.23). Ne yi e malan, e findi denkeleya yamaan na. Men kaane mi yi Yahudiyane ra fo siya gbete. Koni Yahudiya denkeleya muxuna ndee yi siga Galati kaane fema Põli xanbi. Ne yi Galati kaane xaranma wulen nan ma fa fala denkeleya muxun birin lan e xa Yahudiyane sariyan suxu, a gbengbenna e yi banxulan alogo e xa kamali denkeleyani. Ba Yahudiyane ra, men kaane namunne mi yi darixi gaan tiin na. Nayi, Galati kaane sese mi yi banxulanxi. Na yi gbaxi Yahudiyane denkeleya muxune ra naxanye yi wama siyane birin xa liga alo e tan alogo e xa kamali dinani bayo Yahudiyani nan yi Yesu ra. Põli tan naxa, a na mi lan Alaa Muxu Sugandixina fe Xibaru Fajin ma. Amasoto na yi Galati denkeleya muxune findima konyine nan na dinan kiraan xon. Põli naxa, a sariya suxun mi muxu yo nii rakise fo Ala hinanna e na denkeleya Yesu ma. Waxatina nde, Põli yi Efesi taani, a e xibaru me waxatin naxan yi. A yi a me a Galati kaane tinma a yaxune kawandin na. Na

ma, a yi xanuntenya kedini ito sebe e ma alogo e xa Alaa fe famu.

Põli yi Kitabun yireni ito sebe dõxo saxan alogo a xa a ngaxakedenne xili "Xibaru Faji" keden peen jondin ma. Na yire saxanne ni i ra:

A singena, a yi a yetena feene yeba, a folo a yetena tubi kiin ma Yesu ma. A yi a yeba e nun Yerusalen denkeleya muxune lan feen naxan ma fa fala denkeleya muxun naxanye mi findixi Yahudiyane ra, ne mi luma Yahudiyane sariyan bun. A mon yi a fala e nun Piyeri a feene fataxi kii naxan yi lan na feen ma. Põli a xerayaan senben nan xun mayengema, a naxa, a Ala nan a findixi xeraan na naxan mi fata adamadi yo ra, hali Yesu xera boden naxanye dõxi Yerusalen taani. Na bunna nen, Galati kaane mi lan e xa e tuli mati muxu gbete yo ra naxan Põli matandima hali e keli Yerusalen taani (sora 1 han sora 2).

A firindena, Põli yi falan ti fata Layiri Fonna Kitabun na, a naxa, a muxun mi kisima Yahudiyane sariya suxun xan xon, koni fo a xa denkeleya Alaa Muxu Sugandixin Yesu nan ma (sora 3 han sora 4).

A rajanni, a naxa, a Galati kaane lan e xa lu xaroyani Alaa Nii Sarijanxin yamarin bun amasoto Alaa Nii Sarijanxi kewali fajin birin nasoma nen muxuni, katarabi xanuntenyaan ma (sora 5 han sora 6).

Yamaan laxi sariya suxun nan na dinani. E e mirixi a ma fa fala, e sariya suxun na dangu e yulubi ligan na, na e rasoma ariyanna nin. Anu, Kitabun yireni ito naxa, a muxun mi nɔɛ tinxinjɛ Ala yɛɛ ra yi sariya suxun xɔn. I na Ala sariya keden kala, i bata findi yulubi tongon na. Xa na yulubi mi ba i ma, Ala mi tinma i yi so ariyanna yi. Fɔ yulubin xa ba muxun ma singen, a fa so ariyanna kui. Yesu nan findixi na muxun na naxan adamadiine yulubine bama e ma. Naxan na denkeleya Yesu ma, na bata kisin sɔtɔ. Na kui, denkeleyaan nan en nakisima. Sariya suxun mi a ra.

¹ N tan Pɔli, Alaa Muxu Sugandixina xerana, n bata kedini ito sebe Galati denkeleya muxune ma. Adama mi n xexi fɔ Yesu nun Fafe Ala naxan a rakelixi sayani. ² N tan nun ngaxakedenna naxanye birin be, nxu Galati denkeleya yamaan xɔntɔnma:

³ En Fafe Ala nun a Muxu Sugandixin Marigi Yesu xa hinanna nun bɔjɛ xunbenla fi ɛ ma.

⁴ Yesu nan a yɛɛɛ fixi en yulubine fe ra, a yi en xunba waxati jaxini ito yi alo en Fafe Ala waxi a xɔn ma kii naxan yi. ⁵ En xa binyen fi a ma habadan han habadan! Amina.

Xibaru Fajɪ gbetɛ yo mi na yi

⁶ N bata kabɛ ɛ ma amasɔtɔ ɛ bata ɛ xun xanbi so Ala yi mafuren naxan ɛ xilixi a Muxu Sugandixina hinanna xɔn. ɛ yi xibaru gbetɛ suxu. ⁷ Koni Xibaru Fajɪ gbetɛ yo mi na yi mumɛ! Muxune nan tun ɛ tɔrɔma, e waxi Alaa Muxu Sugandixina fe Xibaru Fajɪn maxɛɛ feni. ⁸ Koni hali nxu tan hanma malekana nde yi fa sa keli ariyanna yi, a xibaru gbetɛ kawandin ba ɛ xa, nxu tan mi naxan baxi ɛ xa, Ala xa na kanna halagi habadan! ⁹ Nxu bata yi a fala. Iki, n mɔn xa a fala ɛ xa. Xa muxu yo xibaru gbetɛ kawandin bama ɛ xa, ba Yesu a Fe Xibaru Fajɪn na, ɛ naxan singe suxi, Ala xa na kanna halagi habadan!

¹⁰ Iki n yamaan nan mafanma ba? Hanma Ala? N katama n xa rafan adamadiine nan ma ba? Xa n mɔn yi katama n xa yamaan nan kenɛn nun, nayi n mi finde Alaa Muxu Sugandixina walikɛɛn na!

Pɔli a xerayana

¹¹ Ngaxakedenne, n xa a fala ɛ xa, n Yesu a fe Xibaru Fajɪn naxan nalixi ɛ ma, a mi fataxi adamadiine ra. ¹² N mi a sɔtɔxi muxu yo ra. Muxu yo mi n xaranxi a ma. Yesu Alaa Muxu Sugandixin nan a makɛnɛnxi n xa.*

¹³ Amasɔtɔ ɛ bata n kewanle fe mɛ, n naxan naba n yi Yahudiya dinani waxatin naxan yi. N bata denkeleya yamaan jaxankata han a radangu ayi. N yi a kalama nɛn. ¹⁴ N yi danguma nɛn

* **1:12:** A mato Xerane 9.3-6 kui.

n lanfa wuyaxi ra Yahudiya dinani n siyaan muxune ye. Dinan muxu gbee nan yi n tan na n benbane namunne xɔn.

¹⁵ Koni xabu n bari waxatin naxan yi, Ala yi n sugandi, a n xili a hinanni. Bayo a a kenɛn nɛn ¹⁶ a xa a Dii Xɛmɛn makenɛn n xa, alogo n xa a fe Xibaru Fajin nali siya gbetene ma. Nayi, n mi sigaxi adamadi yo fema, a xa n kawandi. ¹⁷ N mi sigaxi Yerusalɛn taani ne fema naxanye singe yi xɛrane ra. Koni n siga nɛn Arabu yamanani mafuren! N mɔn yi xɛtɛ Damasi yi. ¹⁸ Nɛɛ saxan dangu xanbini, n yi siga Yerusalɛn taani alogo nxu nun Piyɛri xa nxu bode kolon, n xii fu nun suulun ti a fema. ¹⁹ N mi xɛra gbetɛ to na yi fɔ Marigi Yesu xunyɛn Yaki. ²⁰ N naxan sɛbɛxi, Ala nan seren na, jɔndin na a ra.

²¹ Na xanbi ra, n yi siga Siriya yi e nun Silisi yi, ²² koni muxɛ mi yi n kolon Yudaya dɛnkɛleya yamane ye naxanye Alaa Muxu Sugandixin xɔn. ²³ E ito nan gbansan mɛ: “Xɛmɛn naxan yi en jaxankatama a fɔlɔni, na nan fa dɛnkɛleyaan kirana fe kawandin bama iki, a yi naxan kalama.” ²⁴ Nanara, e yi Ala tantun n tan ma fe ra.

2

Pɔli nun xɛraan bonne

¹ Nɛɛ fu nun naanin dangu xanbini, n tan nun Baranabasi yi siga Yerusalɛn taani. N Tito fan xali. ² N siga nɛn

bayo Ala bata a makenɛn n xa. N darixi Yesu a fe Xibaru Fajin naliyɛ siya gbetene ma kii naxan yi, n yi na yɛba e muxu gbeene xa wundoni, alogo n ma wanle birin nama lu fufafu! ³ Koni hali Tito Gireki kaan naxan yi n fema, e mi a karahan a banxulan feen ma. ⁴ Koni nafigina ndee yi basanxi nxu ra alogo e xa nxɔ feene rakɔrɔsi, e yi nxɔ xɔrɔyani gbɛ Yesu Alaa Muxu Sugandixin naxan fixi nxu ma, e yi nxu findi konyin na. ⁵ Nxu mi tin e xa hali ndedi, alogo nxu xa Yesu a fe Xibaru Fajin jɔndin mara ɛ xa.

⁶ Naxanye yi luxi alo e muxu gbeene, e yi findixi naxan yo ra, n ma kolon, bayo Ala mi muxune rafisama e bode xa. Na muxu gbeene mi sese saxi n ma xaranna fari. ⁷ A makuya na ra! E a toxi nɛn a Ala bata Yesu a fe Xibaru Fajin kawandi baan wanla taxu n tan na siya gbetene xa alo a bata a taxu Piyɛri ra kii naxan yi Yahudiyane xa. ⁸ Amasɔtɔ naxan Piyɛri findixi xɛraan na Yahudiyane xa, na nan n fan xɛxi siya gbetene ma. ⁹ Yaki nun Piyɛri nun Yoni, naxanye yi luxi alo e yɛɛratine, e to Alaa maragidin kolon a naxan fixi n ma, e yi n tan nun Baranabasi yisuxu ngaxakedenyani alogo nxu xa wali siya gbetene tagi, e tan yi wali Yahudiyane tagi. ¹⁰ E yi nxu mafan, a nxu xa nxu xaxili lu yiigelitɔne xɔn ma. N fan yi n sɔbɛ soxi na nan ma.

Pali yi Piyeri sanna fe fala a xa

¹¹ Piyeri fa Antiyoki yi waxatin naxan yi, n yi a matandi amasoto a yi tantanxi. ¹² Benun muxuna ndee xa fa keli Yaki fema, Piyeri yi a degema siya gbete denkeleya muxune nan xon ma nun. Koni ne to fa, a yi keli e fema, a a makuya e ra amasoto a gaxuxi Yahudiyane yee ra naxanye yi waxi siya gbete banxulan feni. ¹³ Yahudiya denkeleya muxun bonne fan yi so a tantanni. Hali Baranabasi fan yi so a yi. ¹⁴ N to a to a e mi sigan tima Yesu a fe Xibaru Fajin nondin kira tinxinxin xon ma, n yi a fala Piyeri xa e birin yee xori, n naxa, "Yahudiyannan i tan na koni i ya kewanle ligaxi alo siya gbete, e mi luxi alo Yahudiyane! Nayi, i siya gbete karahanma di, a e xa Yahudiyane namunne suxu?"

¹⁵ En tan naxan barixi Yahudiyayani, siya gbete mi en tan na, naxan findixi yulubi kanne ra. ¹⁶ En na a kolon a muxun mi tinxinma ayi Ala yee ra yi sariya suxun xan xon ma, fo a na denkeleya Yesu Alaa Muxu Sugandixin ma. Nanara, en bata la Alaa Muxu Sugandixin Yesu ra alogo en xa tinxin denkeleyaan xon Alaa Muxu Sugandixin ma. Sariya suxun mi a ra bayo adamadi yo mi nae tinxinje sariya suxun xon.* ¹⁷ Koni en na kata en xa tinxin Alaa Muxu Sugandixin barakani,

xa a li yulubi kanna nan en fan na, nanara ba fa fala Alaa Muxu Sugandixin walima yulubi nan xa nayi? En-en de! ¹⁸ N bata n me sariyan naxanye ra, xa n mon tin ne ma, na bunna neen, n bata findi sariya kalan na. ¹⁹ N luxi nen alo n bata faha sariyan bun, n mi fa sariyan bun sannon. Nanara, Ala nan gbee n ma dunuja yi gidin na. N bata gbangban wudin ma Alaa Muxu Sugandixin xon ma, ²⁰ nanara, n tan mi fa n nii ra sannon koni Alaa Muxu Sugandixin niin nan fa n yi. N dunuja yi gidin naxan nabama n fati bendeni sannon, n na rabama denkeleyaan nin Alaa Dii Xemeni, naxan bata n xanu, a faha n ma fe ra. ²¹ N mi n mema Alaa hinanna ra. Amasoto xa muxun yi tinxinma sariyan nan xon ma nun, Alaa Muxu Sugandixin bata faha nayi fufafu!

3

Sariya suxun nun denkeleyana

¹ Ee! Galati kaa xaxilitarene! Nde e tirinxi? E tan bata yi Yesu Alaa Muxu Sugandixin faha feni gbe wudin ma ki faji! ² E xa maxodin keden yabi n xa: E Alaa Niin sotoxi sariya suxun nan xon ma ba hanma denkeleyaan xon ma e naxan ma fe mexi? ³ E bata yi a folo Alaa Niin barakani, koni iki e xaxilitareyaan bata radangu ayi, han e fa waxi a xon e xa a ranan e yete senben na iki

* **2:16:** A mato Yaburin 143.2 nun Romi 3.20 nun 3.23 kui.

ba? ⁴ Ε τῶρα xi nēn fufafu ba? Fufafu mi yi a ra ba? ⁵ Ala a Nii Sariyanxin fima ε ma, a kabanako feene ligama ε tagi sariya suxun nan xōn ma ba, hanma denkeleyaan xōn ma ba, ε naxan ma fe mexi?

⁶ A luxi nēn alo naxan sebexi: "Ibrahimia yi denkeleya Ala ma, Ala fan yi na yate tinxinna ra a xa."*

⁷ Ε xa a kolon fa fala muxun naxanye denkeleyaxi, Ibrahimia bōnsōnna muxune nan ne ra. ⁸ Kitabun bata yi a fala nun, a Ala siya gbetene ratinxinma nēn a yete yee ra yi denkeleyaan barakani, a yi Yesu a fe Xibaru Fajin nali Ibrahimia ma benun a waxatin xa a li, a naxa, "Dunujā siyane birin duban sōtōma nēn i tan barakani."† ⁹ Naxanye denkeleyaxi, ne duban sōtōma nēn alo denkeleya muxuna Ibrahimia.

¹⁰ Naxanye xaxili tixi sariya suxun na, dangan ne xa. Amasōtō a sebexi, "Feen naxanye birin sebexi Sariya Kitabuni, naxan mi ne suxuma, Ala xa na kanna danga."‡ ¹¹ Nba, a bata yigbe feu, fa fala muxu yo mi tinxinjε Ala yee ra yi sariyan xōn ma. Amasōtō Kitabun naxa, "Naxan na tinxin denkeleyaan xōn, na nii rakisin sōtōma nēn."§ ¹² Koni sariyan mi minixi denkeleyani, bayo a mōn naxa, "Naxan na itoe suxu,

na kanna nii rakisin sōtōma nēn e xōn."*

¹³ Alaa Muxu Sugandixin findixi danga muxun nan na en tan ma fe ra, a en xunba sariyan dangan bun ma, bayo a sebexi, "Naxan yo na singan wudin ma, dangan na kanna xa."† ¹⁴ A na liga nēn en xa alogo Ala duban naxan nagidixi Ibrahimia ma, siya gbetene fan xa na sōtō Yesu Alaa Muxu Sugandixin barakani. En mōn yi Alaa Niin sōtō denkeleyaan xōn ma, a en tuli saxi naxan na.

Ala en tuli saxi naxan na

¹⁵ Ngaxakedenne, n xa misaala yita ε ra fata dunujā yi gidin na. Awa, xa muxu firinna lan fena nde ma, e layirin xidi, muxu yo mi na layirin kale hanma a nde sa a fari. ¹⁶ Na ma, Ala bata Ibrahimia tuli sa e nun a yixetena. Kitabun mi a falaxi fa fala "a yixetene," naxan yi findima muxu wuyaxi ra. Koni a naxa, "i yixetena,"‡ na bunna nēen muxu kedenna na a ra, Alaa Muxu Sugandixina. ¹⁷ N naxan ma, na ni ito ra: Ala bata yi layirin naxan xidi ken, Musaa sariyan mi na kale naxan falaxi jεε kemε naanin jεε tonge saxan dangu xanbini. Na mi Alaa tuli saan kalama. ¹⁸ Amasōtō xa Alaa kēen fima sariyan nan xōn ma, a mi findixi tuli saan na na yi. Koni Ala hinan nēn Ibrahimia ra, a a tuli sa.

* **3:6:** A mato Dunujā Fōlōn 15.6 kui. Sariyane 27.26 § **3:11:** Xabakuki 2.4 Romi Kaane 10.5 kui.

† **3:13:** Sariyane 21.23 ‡ **3:16:** Dunujā Fōlōn 12.7

† **3:8:** Dunujā Fōlōn 12.3 ‡ **3:10:**

* **3:12:** A mato Saraxaraline 18.5 nun

19 Sariyan fa fixi nanfera nayi? A fixi hakene nan ma fe ra han Iburahima yixeten fa waxatin yi a li, Ala en tuli sa naxan na. Sariyan fixi malekane nan xon muxuna nde sabun na. § 20 Sabu wuyaxi na yi, koni Ala keden peen na a ra!

Sariyan bunna

21 Awa, sariyan saxi Alaa tuli saan nan xili ma ba? En-en de! Bayo xa sariyan yi fixi nun naxan yi noe nii rakisin fiye, nayi yamaan yi tinxinma ayi nen Ala yee ra yi sariyan xon. 22 Koni Kitabun naxa, a dunuɓa birin yulubin senben bun ma. Nanara, naxanye denkeleyaxi, ne xa Alaa tuli saan soto Yesu a togondiyaan barakani, Alaa Muxu Sugandixina.

23 Koni benun denkeleyani ito xa fa waxatin naxan yi, sariyan yi en birin maraxi nen alo kaso ra saane han denkeleyaan yi lankenemaya. 24 Nanara, sariyan findixi en xuru seen nan na, a en xali Alaa Muxu Sugandixin ma alogo en xa tinxin Ala yee ra yi denkeleyaan xon ma. 25 Koni denkeleyaan bata fa. Nanara, en mi fa na sariyan bun ma sonon naxan yi findixi en xuru seen na.

26 Amasoto e birin bata findi Alaa diine ra denkeleyaan xon ma Alaa Muxu Sugandixin Yesu yi. 27 Amasoto e bata rafu igeni e tubi xinla ma Alaa Muxu Sugandixin ma.

Nayi, Alaa Muxu Sugandixina muxuyaana bata ragodo e ma alo domana. 28 Nanara, tagi raba mi fa Girɛkine nun Yahudiyane tagi. Tagi raba mi fa konyine nun xarone tagi. Tagi raba mi fa xemɛn nun naxanla tagi, e birin bata findi kedenna ra Alaa Muxu Sugandixin Yesu yi. 29 Xa Alaa Muxu Sugandixin gbeen nan e tan na, e bata findi Iburahima bansonna ra e nun a kee tongone alo Ala a tuli saxi kii naxan yi.

4

1 Koni n na ito nan falama: Fanni kee tongon mon dii joreyani, a mi fisa konyin xa hali seen birin kanna to a ra. 2 E diin taxuma a kantan muxune ra naxanye a feene yebama a xa han na waxatin yi a li a fafe naxan saxi. 3 Na kiini, benun en xa koxo denkeleyani, en fan yi konyiyani dunuɓa gele ma feene yi. 4 Koni a fa waxatin to a li, Ala yi a Dii Xemɛn nafa. Naxanla yi a bari. A barixi sariyan nan bun ma, 5 alogo a xa ne xaroya naxanye sariyan bun ma, a en xa findi Alaa diine ra.

6 Bayo e bata findi a diine ra, Ala bata a Dii Xemɛna Nii Sarijanxin nagodo, a so en bɔɓeni. Na Nii Sarijanxin nan Ala xilima en bɔɓeni, a naxa, "Baba! N fafe!" 7 Nayi, konyi mi fa i tan na fo a diina. Xa i bata findi a diin na, Ala mon i findima kee tongon na nen.

§ 3:19: Yahudiyane namunne kui, e laxi a ra fa fala Musa Alaa sariyane sotoxi malekane nan xon.

Pəli a xaminna Galati kaane fe ra

⁸ A fəloni ε mi yi Ala kolon nun, ε yi batu seene nan ma konyiya yi. Ala mi yi ne ra mumē! ⁹ Koni iki, ε Ala kolon. Ala fan ε kolon. Nanfera ε birama dunuḡa gele ma feene fəxə ra sənən, naxanye senbe mi na? E waxi a xən ma nən ba, ε mən xa findi ne konyine ra? ¹⁰ E sali ləxəne binyama, e nun kikene nun waxatine nun ḡεene! ¹¹ N gaxuxi xa n mi tərəxi ε fe ra fuu!

¹² Ngaxakedenne, n na ε mafanma, ε xa lu alo n tan. Bayo n tan luxi nən alo ε tan. E mi tinxintareya yo dəxi n na. ¹³ E a kolon fa fala n ma furen nan a ligaxi, n Yesu a fe Xibaru Fajin kawandin ba ε xa a fəloni. ¹⁴ Koni hali n ma furen to ε tərəxi, ε mi n naḡaxuxi, ε mi ε mexi n na. Koni ε n yisuxi alo Alaa malekan nan yi n na nun, alo Alaa Muxu Sugandixin Yesu yeṭena. ¹⁵ E yi sewaxi nun kati! Nanfe ligaxi? N sereyaan bama ε fe ra, xa ε yi nəe a lige nun, ε yi ε yeene bama nən nun, ε yi e so n yii! ¹⁶ Koni iki, n mi findixi ε yaxun na ḡəndi falan xən ba?

¹⁷ Muxuni itoe kunfaxi ε xən, koni fe fajī mi a ra! E kataxi ε ba feen nan na nḡu fəma alogo ε fan xa kunfa e xən. ¹⁸ Kunfan fan, xa ε fe fajin nan fəxə ra, e nun xa ε luyε a fari waxatin birin. Hali n ye xənna mi a ra. ¹⁹ N ma diine, n mən tərəni ε fe

ra alo ḡaxanla kuiin na a ramaxa a ma, han Alaa Muxu Sugandixina muxuyaana yi sabati ε bəḡeni. ²⁰ Koni a yi rafanma n ma nun, iki n lu ε fəma, alogo n xa n fala ti kiin maxεε. E fe n yifuxi kati!

Hagara nun Saran ma fe misaala

²¹ E xa a fala n xa, ε tan naxanye waxi a xən ma ε xa lu sariyan bun ma, ε mi na sariyan kolon ba? ²² Bayo a seḡexi a Iburahima dii xεmε firin sətə nən. A keden sətə konyi gilən ma, a bonna sətə xərən gilən ma.*

²³ A naxan sətə konyi gilən xən ma, na sətəxi nən alo adaman birin sətəma kii naxan yi. Koni a diin naxan sətəxi xərə ḡaxanla xən ma, Ala nan a tuli sa na tan na.† ²⁴ Feni itoe luxi nən alo misaala. Layiri firinna misaala nan ḡaxalan firinni itoe ra. Kedenna kelixi Sinayi Geyaan nan fari, naxan diine barima konyiyani. Hagara nan na ra. ²⁵ Sinayi Geyaan naxan Arabu yamanani, na misaala nan Hagara ra. E nun Yerusalən taan naxan na yi iki, ne keden. Bayo, Yerusalən nun mən kaane birin konyiyaan nin.‡ ²⁶ Koni Yerusalən taan naxan kore, xərən nan na ra. En nga nan na ra. ²⁷ Bayo Kitabun naxa, “Gbantana, i xa sewa, i tan naxan mi dii barixi! Naxan, i sənəxə sewani, naxan mi diin sətə xələn kolon.

* **4:22:** A mato Dunuḡa Fəlon 16.15 nun 21.2 kui. † **4:23:** A mato Dunuḡa Fəlon 17.16 kui. ‡ **4:25:** Yerusalən taan findixi Yahudiyane dinana misaala ra be. Mən kaane yi e gbee namunne konyiyaan nin.

Bayo jaxalan nabejinxina diine wuyama ayi nen dangu xeme taa ra dɔxɔn gbeene ra.”§

28 Nba, ngaxakedenne, ε fan bata sa Isiyaga fari, Ala e tuli sa naxan na. 29 Na waxatini diin naxan sɔtɔ alo adaman birin sɔtɔma kii naxan yi, na yi bonna jaxankata naxan sɔtɔxi Alaa Niin barakani. Han iki, a mɔn na kiini. 30 Koni Kitabun nanfe falaxi? A naxa, “Konyi jaxanli ito nun a diin kedi. Amasɔtɔ konyi jaxanla diin nun xɔrɔ jaxanla diin mi keen tonge e bode xɔn ma mume!”*

31 Nanara, ngaxakedenne, konyi gile dii mi en tan na fɔ xɔrɔ diine.

5

ε lu xɔrɔyani

1 Alaa Muxu Sugandixin bata xɔrɔyaan fi en ma alogo en xa xɔrɔya. Nanara, ε kankan na ma, ε nama so konyiyaan bun ma sɔnɔn.

2 ε tuli mati. N tan Pɔli nan ito falama ε xa. Xa ε tin, e yi ε banxulan, Alaa Muxu Sugandixin tɔnɔ mi fa ε ma sɔnɔn. 3 N mɔn ito nan falama muxun birin xa, naxan na tin e xa a banxulan: sariyan birin suxu goronna na xun ma. 4 ε tan naxanye katama ε xa tinxin Ala yeε ra yi sariyan xɔn, ε nun Alaa Muxu

Sugandixin bata taxun. ε bata keli Alaa hinanna bun ma. 5 Bayo en xaxili tixi en ma yigin nan na Alaa Niin barakani denkeleyaan xɔn ma, a en natinxinma nen. 6 Amasɔtɔ xa ε Yesu Alaa Muxu Sugandixini, banxulanna nun banxulantareyaan tɔnɔn mi na, fɔ denkeleyaan naxan walima xanuntenyani.

7 ε yi a ligama ki fajil! Nde ε jɔndin suxuni kalaxi? 8 Ala naxan ε xilixi, a tan mi na ligaxi. 9 “Hali buru rate se* xurudin nɔε burun birin nagboε ayi nen.” 10 Koni n laxi ε ra Marigin barakani fa fala ε mi miriya gbete tonge. Nba, muxun naxan ε yifuma, a findi muxu yo ra, Ala na yalagima nen.

11 Koni, ngaxakedenne, xa n mɔn yi banxulan feen kawandin nan bama nun, nanfera e mɔn n besenxɔnyama? Nayi, Yesu faxa wudin† mi finde e xa tereña feen na. 12 Nayi, naxanye ε yifuma banxulan feen na, ne yi lan e xa e gbeena ngaan ba na!

13 Amasɔtɔ ε tan, ngaxakedenne, ε xilixi xɔrɔyaan nan ma. Anu, ε nama xɔrɔyaan findi fati benden nafan feene ra. Koni ε xa wali ε bode xa xanuntenyani. 14 Amasɔtɔ sariyan birin fala yisoxin ni i ra: “I adamadi boden xanu

§ 4:27: Esayi 54.1 * 4:30: A mato Dunuja Fɔlɔn 21.10 kui. * 5:9: burun nate sena: Lebenna na a ra naxan burun nagboma ayi. Alo lebenna siyadin burun birin natema kii naxan yi, feen naxan Galati kaane ratantanma, na nan e yamaan birin xunna kalama na kiini. † 5:11: Romi kaane yi muxune gbangbanma wudin nan ma, e yi e faxa. Yesu gbangban wudin naxan ma, na findixi kisin sɔtɔ kiin na. Na nan muxuna ndee tereña ma a fe yi. ‡ 5:14: Saraxaraline 19.18

alo i yetena.”[†] ¹⁵ Koni xa ε liga alo subene, ε ε bode yenge, ε yi ε balo ε bode ra, ε xa a liga ε yeren ma, xa na mi a ra, ε ε bode ꝑanma nen feu!

Alaa Nii Sariꝑanxina feyi

¹⁶ Koni n tan naxa, ε xa sigan ti Alaa Niin barakani. Nanara, ε mi fati benden nafan feene rakamale sɔnɔn. ¹⁷ Amasɔɔ fati benden nafan feene mi tinꝑe Alaa Niina feene ma. Alaa Niin fan mi tinꝑe fati benden wanle ma. Ne firinne yaxun nan e bode ra. Nanara, ε mi ε yete waxɔn feene ligama. ¹⁸ Xa ε biraxi Alaa Nii Sariꝑanxin fɔxɔ ra, ε mi fa sariyan bun sɔnɔn.

¹⁹ Fati benden nafan feene kolon mi raxɔlɔ: yanga suxuna, xɔsi fena, haramu feene, ²⁰ suxure batuna, kɛrayana, xɔnnantenyana, lantareyana, xɔxɔlɔnyana, bɔꝑe teena, yete yigbona, mayitaxunna, ²¹ milena, dɔlɔ minna, haramu sumunne, e nun na fe sifane. N na ε rakolonma alo n bata yi a fala kii naxan yi: Naxanye fe sifani itoe ligama, ne mi Alaa Mangayaan toma.

²² Muxun na lugo Alaa Nii Sariꝑanxin na, kewanli itoe nan findima a bogin na: § xanuntenyana, sewana, bɔꝑe xunbenla, diꝑana, ꝑenige fajina, fanna, tɔgɔndiyana, ²³ limaniyana, yete suxuna. Tɔn mi dɔxe na feene ra. ²⁴ Naxanye bata findi Yesu Alaa Muxu Sugandixin gbeen na, ne bata e fati benden

wanle gbangban a faxa wudin ma e nun e waxɔn feene nun e rafan feene. ²⁵ Xa en dunuꝑa yi gidin nabama Alaa Nii Sariꝑanxin xɔn, fɔ en kewanle xa lan Alaa Nii Sariꝑanxin ma. ²⁶ En nama waso, en yi en bode rafen, en yi en bode maxɔxɔlɔn.

6

ε ε bode mali

¹ Ngaxakedenne, xa muxuna nde bira hakeni, ε tan naxanye Alaa Nii Sariꝑanxini, ε xa a matinxin limaniyani. Koni ε ε yete rakɔɔsi alogo Setana nama ε fan natantan. ² ε ε bode goron tongo, nayi ε bata Alaa Muxu Sugandixina sariyan nakamali. ³ Xa muxuna nde a miri a ma a a tan se ra koni sese mi a ra, a a yete nan tun mayendenma. ⁴ Muxun birin xa a yete kewanle rakɔɔsi. Xa ne fan, a kanba xunna taranma nen na nayi, a nama a sa muxu gbete ma. ⁵ Muxun birin xa a yete goronna tongo.

⁶ Naxan xaranma Alaa falan ma, na xa a karamɔxɔ ki a se fajin birin yi.

⁷ ε nama ε yete mayenden bayo Ala mi mayendenꝑe. Muxun sansiin naxan sifa wolima, a na nan sifa xabama. ⁸ Nayi, naxan na a fati benden wanle ke, na halagin sɔtɔma nen ne xɔn. Koni, naxan na Alaa Nii Sariꝑanxin wanle ke, a habadan nii rakisin sɔtɔma nen Alaa Nii Sariꝑanxin xɔn. ⁹ Nanara, en nama xadan

§ 5:22: Wudi fajin bogi fajin nan tima. Adamadi fajin fan kewali fajin nan ligama. Na luxi nen alo wudin nun a bogina.

fe fajni rabadeni. Amasotō xa en lu na fari, en na a tōnōn sōtōma nēn waxati famani. ¹⁰ Nanara, xa a fērena en xa, en xa fe fajin liga muxune birin xa, koni katarabi en ngaxakeden denkeleya muxune nan ma.

Maxadi dōnxene nun xōntōnne

¹¹ E mi a to, n sebeli xungbeen naxanye seβema n yete yiin na iki! ¹² Naxanye waxi a xōn ma, e xa yamaan keNēn fati bēnden kiraan xōn ma, ne nan katama e xa ε karahan a ε xa banxulan. E na ligama nēn alogo yamaan nama e beSeNxōnya Alaa Muxu Sugandixin faxana fe ra wudin ma. ¹³ Hali naxanye banxulanxi, e mi sariyan suxuma. Koni, e waxi a xōn ma nēn, ε xa banxulan alogo e xa e kanba a ε fan bata tin banxulanna ma. ¹⁴ Koni n tan, n na n kanbama en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin faxa wudin nan tun yi. N faxaxi dunuᵝa feene yi na wudin nan xōn, dunuᵝa feene fan bata faxa n yi. ¹⁵ Xa muxun banxulanxi hanma xa a mi banxulanxi, na mi fe ra, fō a xa findi dali nēnēn na. ¹⁶ Nba, naxan na falani ito suxu, Ala xa bōᵝe xunbenla nun kininkininna fi na kanna ma, e nun Ala gbee Isirayila!

¹⁷ Dōnxēn na, muxu yo nama n tōrō, amasotō larun naxanye n fatin ma, ne a yitama a Yesu gbeen nan n na. ¹⁸ Nba, ngaxakedenne, en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixina hinanna xa lu ε niini. Amina.

Efesi Kaane Poli Alaa Falan Naxan Nasiga Efesi Kaane Ma

Poli yi kasoon nan na Romi taani a Kitabun yireni ito sebe waxatin naxan yi, a yi a rasiga Efesi kaane ma. Koni, a mi yi waxi a xon ma Efesi kaane gbansanna xa a xaran. A luxi alo a yi kedini ito rasigama Efesi kaane denkeleya yamaan nun a rabilinna taane denkeleya yamane nan ma Asi yamanani alogo e birin xa a xaran. Nayi, a mi muxu wuyaxi xontonxi a kui, a mon mi Efesi kaane maxadi e sonne fe yi. Kitabun yireni ito sebexi nen alo jee tonge saxan joxon Yesu te xanbini ariyanna yi.

Xera Poli fa nen Efesi taani a xeraya sigatiin saxandeni, a yi jee saxan naba na. (Xerane 19.1 han 20.1) Kitabun yireni ito sora 3.1 nun 4.1 nan a yitama en na a xeraan yi kasoon nan na a yi ito sebema Efesi kaane ma waxatin naxan yi. A mon itoe fan sebe kasoon nan na: Filipi Kaane, Filemon, e nun Kolosi Kaane.

Kitabun yireni ito fala yisoxini ito ra fa fala Ala feen birin nagidixi nen alogo "A xa seen birin malan, naxanye kore xonna nun boxo xonna ma, a yi a Muxu Sugandixin findi ne birin xunna ra." (1.10) Ala a denkeleya yamaan nan findixi Yesu fati benden na dunuƴa yi alogo a xa dunuƴa feene birin

malan Yesu yamarin bun. Nayi, denkeleya yamaan lan nen e sariƴan e dunuƴa yi gidini. Lanna xa lu yamaan ni alogo Yesu a yamaan lanna xa findi a binya xunna ra dunuƴa nun kore xonna ma. Ala to dunuƴa muxune birin malanma alogo a xa binyen soƴo kore xonna ma, en tan sese mi lan en yi na lanna kala en nun muxun bodene tagi fo en na en yete magodo en bode xa, en sariƴan. (5.21)

A Kitabun yireni ito foloxi duban nan ma (1.1-2) a yi a rariƴan duban ma. (6.21-24) Falan naxan tixi Kitabun kui, a yitaxunxi doxo firin: A singena (1.3-3.21), Ala naxan ligaxi en xa a Muxu Sugandixin Yesu xon, Poli yelin xanbini a sewan mayite na fe ra, a yi denkeleya muxune lan feen yeba, a yi a yita en na Ala Yahudiyane nun siya gbetene malanxi kii naxan yi, e findi yama kedenna ra, a yamana. A firindena (4.1-6.20), xerana a falama a Kitabun xaran muxune lan nen a e xa findi kedenna ra nii neneni Alaa Muxu Sugandixin Yesu nin. A yi a yeba lanna luma e nun bonne tagi kii naxan yi denkeleya yamani e nun denbayani.

Poli Alaa yamaan lan feen nan yebama misali saxan xon: fati benden lanna nun banxin ti kiina nun lanna xemene nun a jaxanla tagi. Alaa Muxu Sugandixin Yesu luxi alo fati benden xunna, e nun alo banxin bundoxo gemena. Denkeleya yamaan mon luxi

Alaa Muxu Sugandixin xa nɛn alo ɲaxanla a xɛmɛn xa. Nayi, en na a toma nɛn fa fala lanna mi luyɛ dɛnkeleya muxune tagi xa muxune mi xɛtɛ haken nun yulubin fɔxɔ ra, e la Marigin na.

¹ N tan Pɔli naxan findixi Yesu Alaa Muxu Sugandixina xɛraan na Ala sagoon xɔn ma, n tan nan ito sɛbɛma yama sariɲanxin ma Efesi taani, tɔgɔndiya muxun naxanye Yesu Alaa Muxu Sugandixini. ² En Fafe Ala nun en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin xa hinanna nun bɔɲɛ xunbenla fi ɛ ma.

En barakan naxan sɔtɔma

³ En barikan bira en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin Fafe Ala xa naxan niin duban birin nagidixi en ma ariyanna yi a Muxu Sugandixini. ⁴ Benun dunuɲa xa da waxatin naxan yi, Ala bata yi en sugandi nun alogo en xa sariɲan, en lu fetareyani a yɛɛ ra yi. Ala bata yi a ragidi a xanuntenyani, ⁵ a xa en findi a diine ra Yesu Alaa Muxu Sugandixin barakani alo a rafan a ma a yɛtɛɛn sagoni kii naxan yi. ⁶ Na yi findi Ala hinan gbeen kanna tantun xunna ra a naxan fixi en ma a xanuntenna xɔn.

⁷ Amasɔtɔ en bata xunba Yesu wunla xɔn ma,* en yulubine yi xafari, a yi a hinan dɛfexi gbeen mayita, ⁸ Ala bata naxan nagidi en ma a fajin na a fekolonna nun a

xaxilimayaan birin yi. ⁹ A bata a sagoon wundo feen makɛnɛn en xa, a rafan feen naxan nagidi Yesu barakani ¹⁰ alogo a xa na rakamali a waxatin na a li. Na sagoon ni i ra fa fala a xa seen birin malan, naxanye kore xɔnna nun bɔxɔ xɔnna ma, a yi a Muxu Sugandixin findi ne birin xunna ra.

¹¹ En mɔn sugandixi en xa lu Yesu yi, alo Ala bata yi a ragidi en ma kii naxan yi nun, Ala naxan feen birin nakamalima a yɛtɛ a maragidin nun a sagoon xɔn. ¹² Na ligaxi nɛn alogo en tan naxanye singe bata en yigi sa Alaa Muxu Sugandixini, en xa findi tantun seen na Ala binyen kanna xa.

¹³ ɛ tan fan bata lu Yesu yi, ɛ to ɲɔndin falan mɛxi, ɛ rakisi fe Xibaru Fajina, ɛ yi la Yesu ra, Ala yi a Nii Sariɲanxin lu ɛ yi a taxamasenna ra, a bata yi en tuli sa naxan na. ¹⁴ Alaa Nii Sariɲanxin luxi nɛn alo Ala se singen naxan soxi en yii taxamasenna ra alogo en xa a kolon en sa keɛn sɔtɔma nɛn Alaa yamaan na xunba waxatin naxan yi, en yi Ala tantun a binyeni.

Pɔli a Ala maxandina

¹⁵ Nanara, xabu n na ɛ dɛnkeleyana fe mɛ Marigi Yesu ma e nun ɛ xanuntenyana yama sariɲanxin birin xa, ¹⁶ n barikan birama Ala xa ɛ fe yi waxatin birin, n nɛma Ala maxandɛ ɛ xa. ¹⁷ N Fafe Ala, binyen kanna maxandima ɛ xa,

* 1:7: Yesu wunla xɔn ma: Na bunna nɛɛn, fa fala a sayaan xɔn ma.

en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixina Ala alogo a xa a Nii Sariɗanxin nagodo ε ma naxan fe kolonna fima, a feene makεnen alogo ε Ala kolonna xa fari sa. ¹⁸ Na Ala maxandima ε xa alogo ε xa feene yeε to ε bɔɗeni, a fixa, alogo a ε xilixi yigin naxan ma, ε xa na kolon, a bata keε nɔɔxin binyen naxan lu a yama sariɗanxin xa, ¹⁹ e nun a senbe fisamantenna en tan denkeleya muxune xa. Na findixi a senbe yeteen nan na a naxan nawalixi a fanga gbeeni ²⁰ a to a Muxu Sugandixin nakeli sayani, a yi a lu a yiifanna ma ariyanna yi. ²¹ A yi a lu mangayane nun nɔyane nun senbene nun kuntigiyane birin xun na e nun xinla naxanye birin nɔε fale dunuɗani ito yi e nun waxati famatɔni. ²² Ala bata seen birin lu Yesu sanna bun ma, a yi a findi e xunna ra denkeleya yamaan xa. ²³ Denkeleya yamaan luxi nen alo Yesu fati bendena. Denkeleya yamaan Yesu a feene birin nakamalima, Yesu naxan feen birin nakamalima kiin birin yi.

2

En kisima Alaa hinanna nan xɔn

¹ ε tan fan, ε faxaxin nan yi a ra ε hakene nun ε yulubine fe ra, ² ε yi sigan tima naxanye yi nun ε yi dunuɗa muxune fɔxɔ ra waxatin naxan yi, e nun bɔxɔn nun kuyen lan tagin yinnane mangana, na nii ɗaxin naxan walima Ala

matandi muxune yi iki. ³ A fɔlɔni nun, en fan birin yi en ma dunuɗa yi gidin ligama nen alo ne, en yi biraxi en fati benden sagoon nan fɔxɔ ra, en yi en fati benden nun en yugo ɗaxine natane liga. Nayi, fata en keɗaan na, Alaa xɔlɔn nan yi ragidixi en ma alo bodene.

⁴ Koni Alaa kininkininna gbo, a bata en xanu xanuntenya tilinxin na. ⁵ En tan naxanye yi faxaxi en hakene fe ra, Ala bata en niin bira en yi a Muxu Sugandixin barakani. ε kisixi Alaa hinanna nan xɔn ma. ⁶ Ala bata en tan nun Yesu rakeli en bode xɔn ma sayani, en yi dɔxɔden sɔtɔ Yesu Alaa Muxu Sugandixin fema ariyanna yi, ⁷ alogo a xa a hinan tilinxi fisamantenna mayita waxati famatɔne yi a fanna xɔn a naxan yitaxi en na Yesu Alaa Muxu Sugandixin barakani. ⁸ Amasɔtɔ ε kisixi Alaa hinanna nan xɔn denkeleyaan barakani. Na mi fataxi ε tan xan na, Alaa kiseen na a ra. ⁹ ε katan tɔnɔn xa mi a ra, nayi muxu yo mi nɔε a yete matɔxe. ¹⁰ Ala wali xɔnna nan en na. A bata en da Yesu Alaa Muxu Sugandixin barakani, alogo en xa wali fajine raba, Ala bata yi naxanye yitɔn en yeε ra, alogo en xa sigan ti ne xɔn ma.

Yama kedenna nan denkeleya muxune birin na

¹¹ ε tan naxanye barixi siyaan bonne ye, Yahudiyane naxanye yatexi banxulantarene ra fati benden kiraan xɔn, n xa a rabira ε ma ε yi kii naxan yi a fɔlɔni

nun: ¹² E mi yi Alaa Muxu Sugandixini na waxatini. E mi yi lan nun e Isirayila tɔnɔne sɔtɔ, Alaa yamana. Xɔɲɛne nan yi e ra. Layiri yo mi yi e nun Ala tagi. A mi yi e tuli saxi sese ra. Yigi yo mi yi e ma, Ala mi yi e yi dunuɲa yi. ¹³ Koni iki Yesu Alaa Muxu Sugandixini, e tan naxanye yi makuya nun, iki e bata maso a ra Alaa Muxu Sugandixin wunla xɔn ma. ¹⁴ A tan nan lanna rasoxi en birin tagi. A bata Yahudiyane nun siya gbɛtɛne findi yama kedenna ra, a to a fati bɛndɛn fi, alogo a xa na danna kala naxan yi en tagi taxunxi yaxuyani. ¹⁵ A tan nan sariyan nun a yamarine nun tɔnne ɲan, a yi na yama firinne birin findi muxu nɛnɛ kedenna ra a yɛtɛ xa, a bɔɲɛ xunbenla rafa e tagi, ¹⁶ a e nun Ala tagini tɔn a sayaan xɔn a faxa wudin ma, e yi lan e bode ma alo gbindi kedenna, a e yaxuyaana kala. ¹⁷ Yesu yi fa, a bɔɲɛ xunbenla Xibaru Fajin nali e tan ma, naxanye yi makuya Ala ra nun e nun Yahudiyane naxanye yi maso a ra. ¹⁸ Yesu nan kiraan nabama en tan yama firinna birin xa, siga Fafe Ala yetagi a Nii Sariɲanxin barakani.

¹⁹ Nanara, e tan naxanye mi yi Alaa yamani, xɔɲɛ mi fa e ra. E bata findi dugurenne ra yama sariɲanxini. E bata so Alaa denbayani. ²⁰ E bata lu alo banxin naxan bɛtɛn saxi gɛmɛne ra. Na gɛmɛne findixi xɛrane nun nabine nan na. Yesu Alaa Muxu Sugandixin

yɛtɛn nan banxin tongon gɛmɛ kɛndɛn na. ²¹ Banxin yiren birin tugunxi e bode ra, a te a tan barakani, a yi findi Ala Batu Banxi sariɲanxin na Marigin xa. ²² A e nun bonne tugunma nɛn e bode ra a tan barakani, e lu alo banxina Ala dɔxɔma naxan yi a Nii Sariɲanxini.

3

Pɔli a wanla siya gbɛtɛne xa

¹ Nanara, n tan Pɔli Ala maxandima e tan siya gbɛtɛne xa, n tan kasorasana Yesu Alaa Muxu Sugandixina fe ra. ² N laxi a ra, e bata a mɛ Ala hinanna naxan nagidixi n ma alogo n xa e mali. ³ Ala bata a wundo feen kolonna makenɛn n xa, alo n bata a fena nde sebe e ma kii naxan yi. ⁴ E na n ma sebenla xaran, n xaxinla naxan sɔtɔxi Alaa Muxu Sugandixina wundo feni, e na yɛɛ toma nɛn. ⁵ Wundo feni ito mi makenɛnxi singe ra muxune xa, koni Ala bata a makenɛn a xera sariɲanxine nun nabi sariɲanxine xa a Nii Sariɲanxin barakani. ⁶ Na wundo feen nan ito ra fa fala siya gbɛtɛne nun Yahudiyane kɛɛ kedenna sɔtɔma nɛn Yesu a fe Xibaru Fajin barakani. E birin bata findi yama kedenna ra alo fati bɛndɛ kɛndɛn. Ala en tuli sa naxan na, e firinna birin na sɔtɔma nɛn a Muxu Sugandixin Yesu barakani.

⁷ Ala bata a seɲben nawali, a n ki a hinanni, alogo n xa findi Yesu a walikɛn na naxan a falan Xibaru Fajin nalima. ⁸ Hali n to xurun

muxu sariɲanxine birin xa, anu Ala bata a hinanna ragidi n ma, a n xa Alaa Muxu Sugandixina fe Xibaru Fajin nɔɔ tilinxin nali siya gbetene ma. ⁹ N mɔn xa a makεnen wundo feni ito rakamalima kii naxan yi. Xabu waxati singene, wundoni ito yi luxunxi Daala Mangana Ala xɔn ¹⁰ alogo iki kuntigine nun nɔ kanna naxanye bɔxɔn nun koren lan tagini, denkeleya yamaan xa Alaa fe kolonna keɲaan birin yita ne ra. ¹¹ Na birin findixi a habadan fe ragidixin nan na, a naxan nakamalixi en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin barakani. ¹² Nayi, en nɔε en masoε Ala ra nen en ma denkeleyani Yesu barakani xaxili ragidini, sike yo mi na. ¹³ Nanara, n na ε mafanma, ε nama yigitεε n ma tɔɔne fe ra ε tan xa amasɔtɔ ε binyen nan ne ra.

Yesu bata en xanu kii naxanyi

¹⁴ Na nan a ligaxi, n nan n xinbi sinma n Fafe Ala bun ma ¹⁵ bɔnsɔnna birin xinla fataxi naxan na naxanye kore xɔnna nun bɔxɔ xɔnna ma. ¹⁶ N na a maxandima fa fala a xa tin a binyen nɔɔni, a ε sɔbe so senbeni ε muxuyaana feene yi a Nii Sariɲanxin barakani, ¹⁷ alogo Alaa Muxu Sugandixin xa lu ε bɔɲeni denkeleyaan barakani. N na Ala maxandima ε xa, ε xa sabati, ε bitin xanuntenyani alo salenna ¹⁸ alogo ε nun yama sariɲanxin birin xa senben sɔtɔ ε Alaa Muxu Sugandixina xanuntenyaana

gboon nun a tilinna nun a tiden famu, ¹⁹ ε yi a xanuntenyaana kolon naxan dangu kolonna birin na, alogo ε xa dεfe Alaa fe kamalixin birin na.

²⁰ Nba, senbena Ala naxan na, a feen birin liga en xa fata senben na naxan walima en yi, en na naxan maxɔdin hali en nɔε en mire naxan ma, mɔn hali dangu en ma miriyane ra pon, ²¹ binyen xa fi na ma denkeleya yamani, e nun Yesu Alaa Muxu Sugandixini, waxatin birin habadan han habadan. Amina!

4

Denkeleya yamaan xa lu lanna nin alo fati bendε kedenna

¹ N tan naxan findixi katorasaan na Marigina fe ra, n na ε mafanma, Ala bata ε xili naxan liga fe ma, ε sigati kiin xa lan na ma. ² ε xa ε yete magodo, ε limaniya feen birin yi, ε yi diɲa. ε diɲa ε bode xa xanuntenyani, ³ ε yi kata kiin birin yi alogo Alaa Nii Sariɲanxin lanna naxan fixi ε ma, na xa lu ε tagi, bɔɲε xunbenla yi ε tugun ε bode ra. ⁴ Denkeleya yamaan luxi nen alo fati bendε kedenna. Alaa Nii Sariɲanxi kedenna na a ra alo ε xilixi yigi kedenna ma kii naxan yi. ⁵ Marigi kedenna na a ra e nun denkeleya kedenna e nun marafu kedenna igeni tubi xinla ma. ⁶ Ala kedenna na a ra, muxun birin Fafe naxan seen birin xunna, naxan walima feen birin xɔn, naxan feen birin kui.

⁷ Ala bata kisena nde fi en keden kedenna birin ma alo a Muxu Sugandixina en kixi kiseen sifan naxan na.

⁸ Nanara, Kitabun naxa, "A te kore waxatin naxan yi, a yi siga suxu muxune ra a yii. A yi kiseene fi adamadiine ma."*

⁹ Nba, fa fala, "A bata te kore," na bunna nanse ra? Na bunna nen fa fala a godo nen dunuɲa yi bɔxɔn ma.

¹⁰ Naxan godo dunuɲa yi, na nan mɔn te kore xɔnna ma pon, alogo a xa feen birin nakamali. ¹¹ A tan nan kiseene yitaxunxi, a yi muxuna ndee findi xerane ra, a yi ndee findi nabine ra, a yi ndee findi Xibaru Fajin nali muxune ra, a yi ndee findi yɛɛratine ra, a yi ndee findi karamɔxɔne ra. ¹² A en kixi na kii nin alogo muxu sariɲanxine birin xa nɔ a wanla kɛ, alogo a yamaan xa sabati naxan luxi alo Alaa Muxu Sugandixin fati bendena. ¹³ Na ligama nen han en birin yi findi kedenna ra denkeleyani Alaa Dii Xemen kolonni. En findi muxu kamalixine ra alo Alaa Muxu Sugandixin kamalixi kii naxan yi. ¹⁴ Nayi, en mi finde dii jɔre ne ra sɔnɔn, alo foyen nun ige walanna kunkin xalin kii naxan yi, en yi bira xaranne birin fɔxɔ ra, muxune yi en mayenden e kɔtɛne nun wulene xɔn.

¹⁵ Koni xa en jɔndin fala xanuntenyani, en kɔxɔma nen, en yi findi Alaa Muxu Sugandixin maligane ra feen

birin yi, a tan naxan findixi en xunna ra. ¹⁶ A tan nan a ligaxi denkeleya yamaan xa findi fati bendɛ kedenna ra, a muxune yi lu e bode yi alo fati bendɛn yirene to tugunxi e bode ra fasane xɔn. Nayi, xa fatin yirene birin a wanla kɛ, a gboma nen, a kɔxɔ xanuntenyani.

En muxuya nenen naxan sɔtɔma

¹⁷ Nba, n xa maxadi falani ito ti ε xa Marigin xinli: ε nama fa sigan ti alo denkeleyatarene. E miriyane biraxi fufafu feene nan fɔxɔ ra. ¹⁸ E xaxinle yidimixi. E fe mi Alaa nii rakisina fe yi masɔtɔ e fe kolontareyaan nun e bɔɲɛ xɔdɛxɛyaan xɔn. ¹⁹ E mi fa yagima sɔnɔn. E yi e yɛtɛ findi haramu fe rabane ra alogo e xa fe xɔsixin sifan birin naba han e lu kunfɛ ayi.

²⁰ Koni ε tan mi Alaa Muxu Sugandixina fe xaranxi na kii. ²¹ ε bata a fe mɛ, ε yi xaran Yesu gbee jɔndin ma yati. ²² Fa fala ε xa xɛtɛ ε dari fe fonne fɔxɔ ra, e nun ε muxuya fonna naxan luma ε rakunfɛ a ε ratantan. ²³ Koni ε niin nun ε xaxinla xa findi a nenen na. ²⁴ ε mɔn xa muxuya nenen tongo, Ala muxuya naxan daxi a yɛtɛ maligan na, tinxinna nun sariɲanni.

²⁵ Nanara, ε wulen lu, birin yi jɔndin fala a muxu bodene xa amasɔtɔ en findixi gbindi kedenna yirene nan na. ²⁶ Xa ε xɔlɔ, ε nama haken liga. ε nama lu xɔlɔxi han sogen bira waxatina ²⁷ alogo

* 4:8: Yaburin 68.19

ε nama fεren fi Yinna Manga Setana ma. ²⁸ Xa naxan darixi mujan tiyε, a xa a lu. A xa wali kεndεna nde kε, alogo a xa seen sɔtɔ a yiigelitɔne maliyε naxan na. ²⁹ Ε nama fala kobi yo ti fɔ fala fajin tun naxan muxune maliyε e hayun naxan ma, alogo na xa findi hinanna ra a rame muxune xa. ³⁰ Ε nama Alaa Nii Sarijanxin nasunu, Ala naxan findixi taxamasenna ra ε yi han a sa fama ε xunbadeni lɔxɔn naxan yi. ³¹ Ε ba xɔnnantenyaa nun bɔɔte teen nun xɔlɔn nun sɔnxɔ sɔnxɔn nun muxu mafalan nun jaxuyaan ma ε tagi. ³² Ε fanna nun kininkinina yita ε bode ra. Ε yi ε bode mafelu alo Ala bata ε mafelu Alaa Muxu Sugandixin barakani kii naxan yi.

5

Ε sigan ti kenenni

¹ Nanara, ε to findixi Ala xanuntenne nan na, ε Ala raliga, ² ε sigan ti xanuntenyani alo Alaa Muxu Sugandixina en xanuxi kii naxan yi, a yi a yetε fi en ma fe ra, a liga alo saraxa baxina Ala xa, naxan gan xiri rafan a ma.

³ Koni yanga suxun nun fe xɔsixine nun milan nama lu ε ye, e fe yetεen nama fala mumε, alo a lan yama sarijanxini kii naxan yi. ⁴ Ε mɔn nama fe xɔsixine nun xaxilitareya falane nun yagitareya falane ti. Ne mi daxa koni fɔ barika birana. ⁵ Amasɔtɔ ε xa ito kolon yati, fa fala muxun naxan yanga

suxun nun fe xɔsixine nun milε feene ligama, na sese mi kεen sɔtɔma Ala nun a Muxu Sugandixina mangayani. Amasɔtɔ milen findixi se batun nan na alo suxure kiina.

⁶ Ε nama tin muxu yo xa ε mayenden fala fuune xɔn, amasɔtɔ Alaa xɔlɔn fama fala suxutarene xili ma na fe sifane nan ma fe ra. ⁷ Nanara, ε nama basan ne ra. ⁸ Amasɔtɔ ε tan fan yi luxi nen alo dimina koni iki ε bata lu alo kenenna Marigin barakani. Nayi, ε sigan ti alo kenenna muxune. ⁹ Amasɔtɔ fe fajin sifan birin nun tinxinyaan nun jɔndin fama kenenna nan xɔn. ¹⁰ Ε feene fεsεfεsε ε Marigin nafan feen kolon. ¹¹ Ε fefe nun dimin kewanla fe fuune nama malan, koni fɔ ε xa e ramini kenenna nin. ¹² Amasɔtɔ muxune feen naxanye ligama wundoni, hali ne falan gbansanna mayagi. ¹³ Koni kenenna na sɔnna naxan birinye makenen, ne yigbema nen. ¹⁴ Amasɔtɔ naxan birin na yigbε, na bata lu kenenni. A falaxi na nan ma, a naxa, “Ε tan naxanye xima, ε xulun, ε keli faxa muxune tagi, nayi Alaa Muxu Sugandixina ε luma nen kenenni.”

¹⁵ Nayi, ε a liga ε yeren ma ε sigati kiini, ε nama lu alo fe kolontarene, koni alo fe kolonne. ¹⁶ Ε fεren fen waxatine ma, amasɔtɔ waxatini itoe mi fan. ¹⁷ Nanara, ε nama findi xaxilitarene ra, koni ε kata Marigin sagoon kolon feen na.

18 Ε nama lugo dɔlɔn na, amasɔtɔ xurutareyaan nan na ra, koni ε lugo Alaa Nii Sariɔnanxin na. 19 Nba, ε falan ti ε bode xa Yaburi falane nun βetine nun Ala tantun sigi sariɔnanxine yi, ε βetin ba Marigin xa, ε yi a tantun ε bɔɔn birin na! 20 Ε barikan bira Fafe Ala xa seen birin ma fe yi waxatin birin en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin xinli.

Naxanle nun e xemene fe

21 Ε xuru ε bode ma Alaa Muxu Sugandixin yeεragaxuni. 22 Naxanle, ε xuru ε xemene ma alo ε a ligama Marigin xa kii naxan yi. 23 Amasɔtɔ xemen nan naxanla xunna ra, alo Alaa Muxu Sugandixin denkeleya yamaan xunna ra kii naxan yi, naxan luxi alo a fati bendena, a naxan nakisixi. 24 Naxanle lanma nen e yi xuru e xemene ma feen birin yi alo denkeleya yamaan xuruxi Alaa Muxu Sugandixin ma kii naxan yi.

25 Xemene, ε fan xa ε naxanle xanu alo Alaa Muxu Sugandixin bata denkeleya yamaan xanu kii naxan yi, a yi a yete fi e fe ra, 26 alogo a xa e rasariɔnan, a yi e rafixa igen nun fala xuiin xɔn,* 27 alogo a xa e ti a yetagi yama nɔrɔxin na, alo lɔxɔ yo mi dugin naxan na, a mi yiɔrɔnmɔnxi, fe yo mi a ra koni yama sariɔnanxin na

* 5:26: A muxune rasariɔnanma igeni, a e rafu e tubi xinla ma. A mato Tito 3.5 kui. A mɔn muxune rasariɔnanma Yesu nun a fala xuiin xɔn. A mato Yoni 1.1 nun 15.3 kui. † 5:31: Dunuɔna Fɔlɔn 2.24

a ra fetareyani. 28 Xemene lan e xa e naxanle xanu na kii nin alo e yete gbindina. Xemen naxan a naxanla xanuma, na bata a yete xanu. 29 Muxu yo munma a yete fati benden naxaxu singen. Koni a a degema nen ki fani, a yi a masuxu alo Alaa Muxu Sugandixin denkeleya yamaan masuxuma kii naxan yi 30 amasɔtɔ a fati benden yirene nan en tan na. 31 Kitabun naxa, "Nanara, xemena a nga nun a fafe beɔinma, a yi a maso a naxanla ra, e findi fati benden kedenna ra."† 32 Wundo gbéen nan ito ra, koni n na Alaa Muxu Sugandixin nun denkeleya yamaan nan ma fe falama. 33 Koni ε fan birin xa ε naxanla xanu alo ε yetena, naxanla fan yi a xemen binya.

6

Diine nun e sɔtɔ muxune fe

1 Diine, ε ε sɔtɔ muxune fala xuiin suxu Marigina fe ra, amasɔtɔ na nan tinxin. 2 Yamari singen nan ito ra tuli saan saxi naxan fari, a naxa, "I baba nun i nga binya 3 alogo i xa herin nun siimaya xunkuyen sɔtɔ dunuɔna yi."*

4 Dii fafane, ε nama ε diine raxɔlɔ. Koni ε e xuru, ε yi e maxadi Marigina kiraan xɔn.

Konyine nun e kanne fe

5 Konyine, ε kanne fala xuiin suxu naxanye ε xun na dunuɔna yi, ε yi e binya, ε

* 6:3: A mato Xɔrɔyaan 20.12 nun

gaxu e yεε ra. E e sagoon liga ε bɔɲε fajin na alo ε a ligama Alaa Muxu Sugandixin xa kii naxan yi. ⁶ E nama a liga e yε xonna gbansan xan yi, alogo ε xa rafan e ma, koni alo Alaa Muxu Sugandixin yεtɛna konyine, ε Ala sagoon liga ε bɔɲɛn birin na. ⁷ E wali e xa ɲɛnige fajini, alo ε walima Marigin nan xa, muxune mi a ra. ⁸ Bayo ε a kolon fa fala Marigin muxun birin saranma nɛn a wali fajin na, xa a findi konyin na hanma xɔrɔna.

⁹ Konyi kanne, ε fan xa a liga ε konyine xa na kiini. E nama ε kɔnkɔ e ma. E xa a kolon, a ε nun ε konyine birin kari keden peen sa ariyanna yi, naxan mi muxune rafisama a bode xa.

Alaa yengε so seene

¹⁰ Falani soxin naxan na, ε sɔbε so Marigina fe yi a senben barakaxini. ¹¹ E Alaa yengε so seene birin tongo alogo ε xa nɔ tiyε Yinna Manga Setanaa kɔtɛne birin yεε ra. ¹² Amasɔtɔ en mi adamadiine xan yengema, koni kuntigine nun nɔ kanne nun senbε kanna naxanye dunuɲa yidimixini ito xun na, e nun yinna ɲaxin naxanye koren nun bɔxɔn lan tagini. ¹³ Nanara, iki ε xa Alaa yengε so seene birin tongo alogo waxati ɲaxin na a li, ε xa nɔ tiyε na yaxune yεε ra, ε yi nɔɔn ti feen birin yi, ε yi lu ε funfuni ken!

¹⁴ Nanara, ε xa ti ken! Nɔndin yi findi ε tagi xidin

na, tinxinyaan yi findi ε kanke yε masansanna ra. ¹⁵ E mayitɔnna nun ε wɛkilɛn xa lu alo ε sankidina ε sanni Yesu a fe Xibaru Fajin nalideni naxan bɔɲε xunbenla fima. ¹⁶ E denkelɛyaan xa lu ε yi alo ε yε masansan wure lefana ε yii e Fe Naxin Kanna xalimakuli radεgɛxine birin natuun naxan na. ¹⁷ E xa kisi feen nasuxu alo xunna makantan wure kɔmɔtina, ε Alaa falan lu ε yii Alaa Nii Sariɲanxina silanfanna ra.† ¹⁸ E Ala maxandi waxatin birin Alaa Nii Sariɲanxin barakani Ala maxandin sifan birin yi. E lu ε yεε ra yi na ma, ε tunnafan Ala maxandin ma yama sariɲanxin birin ma fe ra waxatin birin. ¹⁹ E Ala maxandi n fan xa, alogo n na keli fala tideni waxatin naxan yi, Ala xa falan so n yii, n yi n wɛkilɛ Xibaru Fajin wundo feen makɛnɛndeni yamaan xa, ²⁰ n findixi xeraan na naxan ma fe ra hali n to xidixi yɔlɔnxɔnna ra iki. E Ala maxandi, alogo n xa n wɛkilɛ falan tideni alo n daxa kii naxan yi.

Xɔntɔn dɔnxɛne

²¹ En nafan ngaxakendenna nun en walikε bode tɔgɔndiyaxin Tikiko naxan walima Marigin xa, na n ma fe birin yebama nɛn ε xa, alogo ε fan xa n ma fe xibarune kolon e nun n feen naxanye ligama. ²² N na a rasigama ε ma na nan ma alogo ε xa nxɔ fe kolon, a yi ε ralimaniya.

† 6:17: Silanfanna: Sofane yengεso degemana.

²³ Fafe Ala nun Marigi Yesu a Muxu Sugandixin xa bɔɔɛ xunbenla nun xanun-tenyaan nun denkelɛyaan fi en ngaxakedenne birin ma.

²⁴ Naxanye xanuntenyaan mi ɲanma en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin xa, Ala xa hinan ne ra.

Filipi Kaane Poli Alaa Falan Naxan Nasiga Filipi Kaane Ma

Yesu a Xera Poli nan Alaa falani ito sebexi Yesu a muxune ma naxanye yi dɔxi Filipi taani. Waxati danguxini, Poli bata yi kawandin ba na. E denkeleyaan yi sabati ki fajni, han e yi Poli mali a wanla ra yire gbete yi. Na birin yebaxi Xerane Kewanle kitabu yiren kui a sora 16.

Poli to sa Romi kasoon na a denkeleyana fe ra, Ala yi a liga a xa kedine sebe denkeleya yamane ma. Poli yi kedi keden sebe Filipi kaane ma. A yi e ralimaniya alogo e xa lu Ala sagoon kui, e mon xa findi misali fajin na naxan nae a lige muxu gbete yi bira Yesu foxo ra. Poli yi a rabira e ma a e mi nae e yete rakise e wali fajine xon, fo Yesu barakani naxan a yete baxi saraxan na dunupa birin xa.

Xera Poli Yesu a fe Xibaru Fajin kawandin ba nen Filipi taani Gireki kaane yamanani, a yi denkeleya yamaan malan folo menni a xeraya sigati firinden ni (Xerane Kewanle 16.12-24 mato). Nee dando danguxina, a yi kasoon na waxatin naxan yi (Filipi kaane 1.7 mato), Xera Poli yi ngaxakedenya kedin sebe Filipi kaane ma. A yi wama e nuwali sa feni se fixine fe ra e bata yi naxanye rafa a ma so Epaforodite yii, a tan yeteen yi toroni waxatin naxan yi.

A mon yi wama nen a xa a fala e xa a e xa e senbe so e tinxin Alaa Muxu Sugandixin yee ra yi. E mon nama kunfa wule dinane xon ma naxanye e yamaan ye.

Kitabun yireni ito foloni (1.1-11), Poli a sewan nun a wali fajni kolonna nan mayitama Filipi denkeleya muxune ra. Na xanbi ra, a yi a yete kiin yeba. A boje xunbenla naxan sotoma Yesu barakani, a yi na mayita hali a to mi a kolon Romi kaane yi naxan ligama a ra kasoon na. (Filipi Kaane 1.12-26) A yi e kawandi a e xa lu denkeleya kendeni, e yi lanna raso e tagi, e yi xuru e bode ma, nii fajin yi lu e yi naxan kelixi Yesu ma (1.27-2.18). Benun e mon xa e bode to, Poli naxa, a Filipi kaane xera Epaforodite nun Poli foxorabira Timote xa lu e nun Filipi kaane tagi. (2.19-30)

Na xanbi ra, Poli mon yi e rakolon muxune fe ma naxanye mi tinxinxi Yesu a fe Xibaru Fajin xa. A yi a fala Filipi kaane xa a e xa lu alo a tan, e yi e senbe so denkeleyani, e yi lu alo Yesu (Filipi Kaane sora 3). Kitabun yireni ito rananxi kawandi wuyaxi nan ma e nun nuwali saane nun xontonne (Filipi Kaane sora 4). To, Yesu a muxune mon noma limaniyaan sotodeni Kitabun yireni ito xon.

Xontonne

¹ N tan Poli nun Timote, Alaa Muxu Sugandixin Yesu a walikene, nxu bata e tan Alaa Muxu Sugandixina

yama sarijanxin xontɔn naxanye sa Filipi taani e nun denkeleya yamaan xunmatone nun mali tiine. ² En Fafe Ala nun en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin xa hinanna nun bɔɲe xunbenla fi ε ma.

Pɔli Ala maxandina Filipi denkeleya muxune xa

³ E fe na rabira n ma waxati yo yi, n barikan birama nen Ala xa. ⁴ N na Ala maxandima ε xa sewan nin waxatin birin! ⁵ Amasɔtɔ ε bata n mali Yesu a fe Xibaru Fajin nalideni keli lɔxɔ singen ma han to. ⁶ N laxi a ra yati, Ala naxan wali fajini ito fɔlɔxi ε tagi, a a rakamalima nen han a Muxu Sugandixin Yesu fa lɔxɔni. ⁷ A lan xaxinli ito xa lu n ma ε fe yi, amasɔtɔ ε fe ramaraxi n bɔɲeni. Bayo xa n xidixi yɔlɔnxɔnna ra, hanma xa n Yesu a fe Xibaru Fajin xun mayengema, n yi a yeɓa, en birin Alaa hinanni. ⁸ Ala nan n seren na a ε rafan n ma xanuntenya kendeni naxan kelixi Yesu Alaa Muxu Sugandixin yeteen ma.

⁹ N ma Ala maxandin ni ito ra: Ala xa lu ε xanuntenyaan fari se fe kolonna nun famun kenden na han, ¹⁰ alogo ε xa nɔ fe fajin kolonɲe, ε yi lu fetareyaan nun sɔntareyani han Alaa Muxu Sugandixin fa lɔxɔna. ¹¹ E xa de fe kewali tinxinxine yi naxanye kelima Yesu Alaa Muxu Sugandixin ma, Ala binye feen nun a batu feen na.

Pɔli kasoon na

¹² Ngaxakedenne, n waxi a xɔn ma nen, ε xa a kolon feen

naxanye liga n na, ne bata Yesu a fe Xibaru Fajin mali, a siga yeen na. ¹³ Amasɔtɔ a bata makenen mangana so-fane birin nun muxune birin xa, fa fala a n kasoon na Alaa Muxu Sugandixin nan ma fe ra. ¹⁴ Ngaxakedenna naxanye e lannayaan saxi Marigini, n to saxi kasoon na, ne bata wekilɛn sɔtɔ Alaa falan nalideni ki fajin, e mi gaxu.

¹⁵ Nɔndin na a ra, e tan ndee Alaa Muxu Sugandixina fe kawandi bama milɛn nun lantareyaan nin, koni ndee a ligama ɲenige fajiyaan nin. ¹⁶ Ne a ligama xanuntenyaan nin, amasɔtɔ e a kolon a n ma wanla findixi Yesu a fe Xibaru Fajin xun mayenge feen nan na. ¹⁷ Bodene tan Alaa Muxu Sugandixina fe kawandin bama yete yigboon nin. E miriyane mi fan. E waxi nde sa feni n ma tɔrɔn fari kasoon na.

¹⁸ Fefe mi na ra. Xa e miriyaan findi a fajin na, xa a findi a ɲaxin na, Alaa Muxu Sugandixina fe bata rali kiin birin yi. Na bata n sewa, n mɔn luma nen sewani. ¹⁹ Amasɔtɔ n na a kolon fa fala na birin findima n ma kisin nan na ε Ala maxandine nun Yesu Alaa Muxu Sugandixina Niin barakan nin. ²⁰ Bayo n naxan mamema e nun naxan xɔli n ma, n nama yagi fe yo yi mumε. Koni n xa limaniya iki alo waxati danguxine yi alogo yamaan xa Alaa Muxu Sugandixin binya n fati bendena fe ra, xa n lu n nii ra, hanma xa n faxa. ²¹ Amasɔtɔ Alaa Muxu Sugandixin nan findixi n

tan ma dunuḡa yi gidin na, sayaan yi findi tɔnɔn na n xa.

²² Koni xa n lu dunuḡa yi, n nɔɛ wali fajina nde ke nen. N lan n xa nanse liga? N mi a kolon. ²³ Fe firinni itoe birin xɔnla n ma: N waxi keli feni dunuḡani ito yi, n sa lu Alaa Muxu Sugandixin fema, na nan fan ki fajɪ. ²⁴ Koni ε tan ma fe ra, a lan n lu n nii ra fati bendeni. ²⁵ N to laxi na ra, n bata a kolon a n luma nen ε ye alogo ε xa siga yeɛn na, ε sewa ε denkeleyani. ²⁶ N mɔn na xeε ε fema, ε Alaa Muxu Sugandixin Yesu matɔxɔn xun masama nen n ma fe ra.

²⁷ Koni, ε siga ti kiin xa lan Alaa Muxu Sugandixina Xibaru Fajin ma, alogo xa n fa ε fema, hanma xa n be, n xa a mε nen fa fala ε xaxili kedenni, ε sɔbε soxi ε bode xɔn ma denkeleyani Xibaru Fajina fe ra kii kedenni. ²⁸ E nama gaxu ε yengefane yeε ra mumε! Na a yitama e ra nen fa fala e halagima nen, a ε tan kisin kiraan nan xɔn Ala barakani. ²⁹ Bayo a bata a ragidi a hinanni a ε xa la Alaa Muxu Sugandixin na, ε mɔn yi tɔrɔ a fe ra, ³⁰ ε lu na yenge kedenna soε, ε n to naxan soε, alo ε mɔn bata a mε kii naxan yi, han iki n na fari.

2

Yesu raliga fena

¹ Xa Alaa Muxu Sugandixin senbe yo fima ε ma, xa a xanuntenyaan limaniya yo fi ε ma, xa lanbodeya yo ε nun Alaa Nii Sariḡanxin tagi, xa xanuntenyaan nun

kininkinin yo ε yi, ² nba, ε xa n ma sewan nakamali, ε yi lan ε bode ma, xanuntenya kedenna yi lu ε tagi, e nun xaxili keden. ³ E nama fefe liga yeε yigboni hanma wasoni, koni ε yeε magodo, ε yi bonne yate dangu ε yeεen na. ⁴ E nama ε miri ε makone gbansanna ma fɔ bonne fan gbeena.

⁵ E keḡaan xa lu ε bode tagi alo Alaa Muxu Sugandixina, Yesu.

⁶ Alayaan yi a tan naxan yi a mi na ramara a yeε yi.

⁷ Koni a yi a mε a yeε ra, a yi a yeε findi konyin na, a lu adamadiyaan kiini.

A to adamadiyaan sɔtɔ,

⁸ a yi xuru Alaa falan bun han a tin sayaan ma a faxa wudin ma.

⁹ Na nan a ligaxi, Ala a ratexi binyeni kore xɔnna ma,

a yi xinla fi a ma naxan gbo xinla birin xa,

¹⁰ alogo naxanye birin kore xɔnna ma

naxanye bɔxɔ xɔnna ma e nun a bun ma,

e na Yesu xinla mε waxatin naxan yi,

xinbin birin sinma nen a bun ma,

¹¹ lenna birin yi a fala fa fala Alaa Muxu Sugandixin

Yesu nan Marigin na,

Fafe Ala binya feen na.

E dege alo kenenna dunuḡa yi

¹² Nayi, n xanuntenne, ε darixi n ma falan suxe kii naxan yi n yeε xɔri, ε mɔn xa a suxu n xanbi dangu na ra iki, ε yi lu ε kisi feen

nakamale gaxun nun xurux-urunni. ¹³ Amasotō Ala nan walima ε yi, alogo ε jɛnigen nun ε kewanle xa lan a waxon feen ma.

¹⁴ Ε feen birin liga hali ε nama a findi mawugan nun fe matandin na, ¹⁵ alogo ε xa findi sɔntarene ra, ε sarijan. Ε findi Alaa diine ra, fe mi naxanye ra naxanye degema alo sarene kore xonna ma waxatini ito muxu tinxintare sarijantarene ye, ¹⁶ ε nema nii rakisin falan naliye. Xa ε na liga, n nan n kanbama ε yi nɛn Alaa Muxu Sugandixin fa lɔxoni fa fala n ma dunuja yi gidin nun n ma wanla mi findixi fe fuun na.

¹⁷ Hali n faxa ε xa, n lu alo minse saraxan naxan naboxonma ε fe ra, sa ε denkeleyaan fari Ala yetagi naxan fan luxi alo saraxana, na n nasewama nɛn, en birin yi sewa. ¹⁸ Ε fan xa sewa na kiini, en lu en bode yi sewani.

Timote nun Epafrodite a fe

¹⁹ N xaxili tixi Marigi Yesu ra, a xa n mali Timote rasige ε ma xulen, alogo n tan yeteen boje xunbele kii naxan yi ε xibarune fe yi. ²⁰ Muxu gbete mi n dexon naxan xaminxi ε fe ra alo a tan. ²¹ Bonne tonon nan tun fenma e yete xa. E mi Yesu Alaa Muxu Sugandixin gbeen fenma. ²² Koni ε yetena a kolon a Timote bata a kepaan mayita toroni, a yi a yete findi Xibaru Fajina walikeen na n dexon alo diin nun a fafe. ²³ N waxi a rasiga feni ε ma, n na n ma feene to fixaxi waxatin

naxan yi. ²⁴ N laxi a ra Marigin barakani fa fala n fan yeteen sigama nen ε fema.

²⁵ N bata a miri fa fala a fere mi na fo n mon xa ngaxakedenna Epafrodite raxete ε ma, n wali ke boden nun n yenge so bodena, ε naxan nafa n ma, ε seene so a yii n mali feen na. ²⁶ Ε birin to xonla a ma ki faji! A bata kontofili bayo ε bata a furena fe me. ²⁷ Nondin nan a ra, a fura nen yati! A yi luxi ndedi a xa faxa. Koni Ala yi kininkinini a ma. A mi kininkinixi a kedenna xan ma, koni n tan fan, alogo na sunun nama sa n ma toron fari. ²⁸ Nanara, n waxi a rasiga feni ε ma mafuren alogo ε na a to waxatin naxan yi, ε mon yi sewa, n bojen yi sa ndedi. ²⁹ Ε a rasene sewa gbeeni Marigin xinli. Ε na muxu sifan binya, ³⁰ bayo a yi faxama nen nun Alaa Muxu Sugandixina wanla fe ra. A yi tinxi a niin fi feen ma alogo a xa n mali ε tan yeteen mi yi noe naxan lige.

3

Kisin sotō fena

¹ Iki, ngaxakedenne, ε sewa Marigini. Na mi n tere xa n xete na feene ma n bata yi naxanye sebe ε ma nun alogo na xa ε ratanga. ² Ε ε masiga fe xosixi rabane nun fe jaxi rabane ra, e nun muxun naxanye a falama fa fala xa muxun mi banxulan a mi kisima. ³ Anu, jondin naxan na, en tan nan muxu banxulanxine yeteen na, en tan naxanye Ala batuma a Nii

Sarijanxin barakani, en tan naxanye en kanbama Alaa Muxu Sugandixin Yesu a fe yi, en tan naxanye mi laxi en yete ra.

⁴ Xa n wa, n fan nœ le n yete ra nen. Xa bonne e mirixi nen a e nœ e yete rakise nen, n dangu ne ra pon! ⁵ Amasoto n banxulan n barin xii solomasexede loxon nin. Isirayila kaan nan n na, keli Bunyamin bœnsœnni, Heburune Heburu nan n tan na. N yi biraxi sariyan foxo ra Farisi muxune* kiin ma nun. ⁶ Yahudiya dina xœnxœnna nan yi n na nun han n yi denkeleya yamaan jaxankatama. Fe yo mi yi n ma tinxinna ra sariyan mabinni. ⁷ Koni n yi seen naxanye yatema tœnœn na, iki n bata ne yate bœnœn na Alaa Muxu Sugandixina fe ra. ⁸ Koni n feene birin yatexi bœnœn nan na fe fisaman-tenni ito a fe ra naxan findixi Alaa Muxu Sugandixin kolon feen na, Yesu n Marigina. Amasoto n bata bœno feen birin yi a fe ra. N bata seen birin yate fe fuune ra alogo n xa Alaa Muxu Sugandixin soto, ⁹ n yi lu a tan xa. N mi n yete findima tinxin muxun na n ma sariya suxun xœn, koni fo denkeleyaan barakani Alaa Muxu Sugandixin ma. Tinxinyaan na a ra naxan kelixi Ala ma a soto denkeleyaan barakani. ¹⁰ N fa waxi Yesu kolon feni, e nun senben

naxan a rakelixi sayani, nxu nun a tan yi tœroya kedenna kolon, n yi lu alo a tan a sayani ¹¹ alogo n fan xa keli sayani.

Giina han a danna

¹² N munma yelin na birin sote singen, hanma n yi kamali. Koni n yixœdœxœxi a fendeni alogo n xa n kœntœnna rasuxu bayo Alaa Muxu Sugandixin Yesu nan n fan nasuxi. ¹³ Nba, ngaxakedenne, n na a kolon, n munma a soto singen. Koni n fe keden nan nabama iki: feen naxanye n xanbi ra, n bata jinan ne xœn. Naxan n yeε ra, n kataxi na nan li fe ra iki. ¹⁴ N na n gima, alogo n xa sa a danna li, n yi ariyanna soto, Ala n xilixi naxan ma a Muxu Sugandixin barakani, Yesu.

¹⁵ Nanara, en tan naxanye bata kœxo denkeleyani, a lan en birin xa na to na kii nin. Koni xa fe gbete ε tan nde kui, Ala na fan nafxama nen na kanna xa. ¹⁶ Na ma, en xun tixi denaxan na, en xa siga yeεn na na kii nin.

¹⁷ Ngaxakedenne, ε birin xa n tan naliga. Muxun naxanye sigati ki luxi alo nxu gbeena, ne nan xa findi misaala ra ε xa. ¹⁸ N bata yi ito fala ε xa nun sanja ma wuyaxi, n wugamatœn mœn xa a fala ε xa iki. Muxu wuyaxi sigati kiina e findixi Alaa Muxu Sugandixin faxa

* **3:5:** Farisi muxune: Yahudiyane nan yi muxuni itoe ra naxanye lan ma fe yi a ra, e xa dinan suxu kii kedenni. E tan nan e sœbe so Nabi Musaa sariyan suxun ma dangu Yahudiyane bonne ra. E mœn yi e benbane namunne suxuma kii xœdexeni. E tan yi laxi malekane ra. E mœn yi laxi a ra a muxune kelima nen sayani.

wudin† xaranna fe yaxune ra. ¹⁹ Na muxune e rajanma yahannama nin. E ala nan e fati benden sagone ra. E rafeya feene nan nafan e ma. Dunuja feene nan tun nafan e ma. ²⁰ Koni ariyanna dugurenne nan en tan na. En na en nakisimaan nan mamema keli ariyanna yi, en Marigina Yesu Alaa Muxu Sugandixina. ²¹ A en fati benden senbetaren maxetema nen, a lu noroni alo a gbeena, a yi a liga senben na naxan feen birin saxi a non bun ma.

4

Poli a maxadina

¹ Nanara, ngaxakedenne, n xanuntenne nun n nafan muxune, naxanye findixi sewan nun xunnayerenna ra n xa, e lu Marigini gben gben, n xanuntenne.

² Ewodi nun Sintiki, n na e mafanma, e lan e bode ma Marigini. ³ I tan, n lanfana, lannaya muxuna, n bata i maxandi, i xa na jaxanle mali amasoto e bata wali n dexon Yesu a fe Xibaru Fajina fe ra, e nun Kilementi e nun n lanfane birin naxanye xinle sebexi Nii Rakisin Kitabun kui.

⁴ E sewa Marigini waxatin birin. N mon xa a fala, e sewa.

⁵ Muxun birin xa a kolon fa fala e dijaxi. Marigin famatnon ni i ra!

⁶ E nama xamin fefe ra, koni e makone fala Ala maxandideni e nun barika birani waxatin birin.

⁷ Nba, Ala baje xunbenla naxan fima, xaxinla mi noe

naxan famunje, na e baje nun e xaxinla kantanma nen Marigini, Alaa Muxu Sugandixina Yesu.

⁸ Nba, donxen na, ngaxakedenne, feen naxan yo finde jondin na, fe kenden, tinxinna, sarijanna, marafanna, binyen feen naxan yo yi, xa son fajin na a ra, naxan finde tantunna ra, ne xa findi e miriyane ra. ⁹ E bata xaranna naxanye soto n na, e bata naxan me e nun n kewanle, e xa ne liga. Nayi, baje xunbenla Ala luma nen e xon ma.

Poli a barika birana

¹⁰ N sewaxi Marigini ki fajin bayo e mon bata e joxo lu n xon. E xaxili yi n xon nun yati koni e mi fere soto e xa a yita n na. ¹¹ N mi ito falama e xa n makoon xan ma fe ra, bayo n bata dari a ra n xa n wasa so n kini. ¹² N yigelitoyaan kolon, n nafulu kanyaan kolon. N bata wundo feeni ito kolon fa fala xa n lugoxi hanma xa n kamexi, xa se gbegbe n yii hanma ndedi, n wasa soxi na yi yiren birin e nun waxatin birin bayo ¹³ n noe feen birin lige nen Yesu barakani naxan senben fima n ma.

¹⁴ Koni hali na, e bata fe fajin liga e n mali n ma tone yi. ¹⁵ E tan Filipi kaane fan yatina a kolon, e Yesu a fe Xibaru Fajina fe me waxatin naxan yi, n kelimatona Masedoniya yi, e tan nan tun n mali denkeleya yamane ye, e se fajina ndee

† 3:18: Romi kaane yi muxune gbangbanma wudin nan ma, e yi e faxes. Yesu sayaan nan habadan nii rakisin fima muxune ma. A faxes wudin yi findi kisin taxamasenna ra.

fi, ε ndee rasuxu. ¹⁶ N yi
 Tesaloniki taani waxatin
 naxan yi, sanja ma firin, ε
 seene rafama n ma n makoon
 yi naxanye ma. ¹⁷ N mi
 kiseene xan fenma n yetε xa,
 koni n waxi nen ε xa barayin
 nan sɔtɔ. ¹⁸ E seen naxanye
 birin soxi Epaforodite yii,
 n bata e birin masɔtɔ, ne
 bata n makone birin li, e
 n wasa. A ligaxi nen alo
 wusulanna naxan ganma
 saraxa fajin na, naxan Ala
 kenɛnxi. ¹⁹ Nba, n ma Ala ε
 malima ε makoon birin na
 nen a nafulu kanyaan xɔn
 Alaa Muxu Sugandixin Yesu
 barakani. ²⁰ En xa binyen fi
 en Fafe Ala ma habadan han
 habadan. Amina.

Xɔntɔn dɔnxɛna

²¹ E yama sarijanxin birin
 xɔntɔn naxanye Yesu Alaa
 Muxu Sugandixini. En ngax-
 akedenna naxanye n fɛma be,
 ne fan ε xɔntɔnma. ²² Yama
 sarijanxin naxan birin be,
 ne ε xɔntɔnma, katarabi Romi
 Manga Gbeena muxune ma.

²³ Marigi Yesu Alaa Muxu
 Sugandixina hinanna xa lu ε
 yi.

Kòlòsi Kaane Pòli Alaa Falan Naxan Nasiga Kòlòsi Kaane Ma

Yesu a xeraan Pòli kitabu yireni ito rasiga denkeleya muxune nan ma naxanye yi dɔxi Kòlòsi taani. Pòli singe xa mi kawandin ba e xa, koni a e fe kolon nɛn Romi taani, a yi kasoon na denaxan yi. Alaa Nii Sarijanxin yi kawandina nde fi Pòli ma Kòlòsi kaane xa e nun denkeleya muxune birin xa naxanye dunuɓa yi.

Kòlòsi taan yi Efesi taan sogeteden binna nin fɔ kilo kemɛ firin yate. A luxi alo Pòli mi siga na mumɛ. A fɔxɔrabirana nde, Epafirasi nan siga na, Kòlòsi kaan nan yi Epafirasi ra, naxan singe sa Yesu a fe Xibaru Fajin nali na taani (Kòlòsi kaane sora 1.7 nun sora 4.12).

Pòli yi kasoon na waxatin naxan yi, yanyina nde Romi taani, Epafirasi yi fa a fala a xa a Kòlòsi kaane bata kunfa dina gbetɛ xaranna xɔn. Muxu gbetene bata sa xaranna ti Kòlòsi kaane xa, e naxa fa fala a xa i wama Ala kolon feni, xa i wama kisi feni, fɔ i xa senbɛ gbetene nan batu, i yi so namun fena nde yi, alo banxulanna nun donse donna tɔnne nun minseene tɔnne. E to Pòli rakolon na feene ma, mafuren a yi Kitabun yireni ito sebɛ Kòlòsi kaane ma, alogo a xa a fala e xa fa fala Ala kisin naxan fima, na sɔtɔ a Muxu Sugandixin Yesu nan

xɔn naxan kamalixi. A yi kɛdin so Tikiko nun Onesimo yii siga e ma (sora 4.7,9).

A yelin xanbini xɔntɔnna tiyɛ e nun wali fajɪ kolonna Ala xa (sora 1.1-14), Kitabun yire singen Yesu a man-gayaan nan ma fe falama. A naxa, fa fala Yesu senben gbo jinanne birin xa, a Yesu nan keden findixi Alaa falan Xibaru Fajin kanna ra (sora 1.15 han sora 2.3). Pòli yi falan ti Kòlòsi kaane xa lan tantanna fe ma muxuna ndee naxan ligama e konni (sora 2.4-25). Dɔnxɛn na, a e kawandi lan e kewanle ma e lan e xa naxan liga Alaa Muxu Sugandixin xɔn, denkeleya kɛndɛni (sora 3.1 han sora 4.6).

A rajanni, a falana nde sebɛ a kolon muxune ma a yi a rajanna sebɛ a yetɛ yiin na, a falani so (sora 4.7-18). Kitabun yireni ito Alaa Muxu Sugandixin tiden yɛbama nxu xa ki fajɪ.

1 N tan Pòli, naxan findixi Yesu Alaa Muxu Sugandixina xeraan na Ala sagoon xɔn ma, n tan nun en ngaxakedenna Timɔte nan kɛdini ito sebɛxi, 2 siga ngaxakeden sarijanxine ma naxanye tɔgɔndiyaxi Alaa Muxu Sugandixin ma Kòlòsi taani.

En Fafe Ala xa hinanna nun bɔjɛ xunbenla fi ε ma.

Barika birana Ala maxandideni

3 Nxu nɛma Ala maxandima ε xa, nxu barikan birama Ala xa ε fe ra waxatin birin, en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin fafe. 4 Amasɔtɔ

nxu bata ε denkeleyana fe me lan Alaa Muxu Sugandixina Yesu a fe ma e nun ε a yama sarijanxin xanuxi kii naxan yi. ⁵ Nanara, ε denkeleyaan nun ε xanuntenyaan xunna tixi na yigin nan na naxan namaraxi ε xa ariyanna yi. E bata na yigin kolon Xibaru Fajin gbee jɔndi falana ε li waxatin naxan yi. ⁶ Xibaru Fajini ito bata fa ε ma alo a fama dunuɲa birin ma kii naxan yi. A fama nen barakan na, a yiriwa. A na kiin fan yi ε tagi xabu ε jɔndin me lɔxɔni, ε yi Ala hinanna kolon. ⁷ Epafirasi nan ε tan xaranxi, en nafan walike bodena, naxan findixi ε tan xa Alaa Muxu Sugandixina xera tɔgɔndiyaxin na. ⁸ A tan nan a falaxi nxu xa, Alaa Nii Sarijanxin xanuntenyaan fixi ε ma kii naxan yi.

⁹ Na nan a toxi, xabu nxu na me lɔxɔni, nxu Ala maxandima ε xa tun! Nxu mafanna tima alogo ε xa kamali Ala sagoon kolonni e nun fekolonna nun xaxilimayaan birin Alaa Nii Sarijanxin naxan fima. ¹⁰ Nayi, ε nɔε sigan tiye nen alo Marigin waxi a xɔn ma kii naxan yi, ε yi a kenɛn kiin birin yi. E sabati ε kewali fajine xɔn ε yiriwa Ala kolonni. ¹¹ Nxu mɔn Ala maxandima alogo ε xa senbe gbeen sɔtɔ Ala gbee senbe nɔrɔxin xɔn ma, ε nɔ ε tunnafanɲe, ε mɔn yi limaniya. ¹² E xa barikan bira Fafe Ala xa sewani bayo a tan nan a ligaxi ε yi ε gbee keɛn sɔtɔ naxan

kenenna mangayani yama sarijanxin xa. ¹³ A tan bata en xunba dimin nɔɔn bun ma, a en xali a rafan dii xemena mangayani ¹⁴ naxan en xunba, a yi en yulubine xafari.

Alaa Muxu Sugandixina

¹⁵ Ala totaren maligan nan a Muxu Sugandixin na. A tan nan dii singen na daala birin ye. ¹⁶ Amasɔtɔ Ala bata seen birin da a tan barakani kore xɔnna nun bɔxɔn ma, seen naxanye toma e nun naxanye mi toma, mangayane, kuntigine, nɔ kanne, e nun senbe kanne. Seen birin daxi a tan nan baraka yi a tan xa. ¹⁷ A yi na benun seen birin xa da. Sena ngaan masuxi a tan nan xɔn. ¹⁸ A tan nan denkeleya yamaan xunna ra naxan luxi alo a fatina. A tan nan habadan muxu singe kelixin na sayani, alogo a xa findi yeeratiin na feen birin yi. ¹⁹ Amasɔtɔ a bata rafan Ala ma a xa a keɲa kamalixin birin lu Yesu yi. ²⁰ A mɔn bata tin, a xa e nun seen birin tagini tɔn naxan bɔxɔn nun kore xɔnna ma a Muxu Sugandixin barakani. A wunla yi mini a faxa wudin ma alogo a xa bɔɲe xunbenla fi en ma.

²¹ A fɔlɔni nun, ε yi makuya Ala ra pon! E yi ε yete findi a yaxune ra ε miriyane nun ε kewali jaxine xɔn. ²² Koni iki, a bata ε tagini tɔn a fati bendena sayaan xɔn ma, alogo a xa fa ε rasarijanxin na a yetagi. Fe mi fa ε tan yi, a mi fa ε magima. ²³ Koni, fɔ ε xa lu denkeleyaan fari ken,

alogo ε nama makuya Xibaru Fajin yigin na ε naxan mexi naxan nalixi daala birin ma e nun n tan Pòli findi naxan wali muxu ra.

Pòli a wanla

²⁴ Iki, n sɛwaxi n ma tɔrɔne yi ε fe ra, bayo na tɔrɔya dɔnxɛn naxanye luxi Alaa Muxu Sugandixina tɔrɔn na, n na dɛfema nɛn n fati bɛndɛni dɛnkɛleya yamaan xa naxan findixi a fatin na. ²⁵ Ala nan n findixi dɛnkɛleya yamana walikɛɛn na, a n xa Alaa fala kamalixin nali ε ma, ²⁶ Wundon na a ra naxan yi luxunxi waxati danguxine yi muxun birin ma, koni iki a bata a yɛ makɛnɛn a yama sarijanxin xa. ²⁷ Ala bata tin a siyane birin yi a wundo fe tilinxi mamirinxin kolon. Na wundon ni i ra: Alaa Muxu Sugandixin luma ε tan yi. Yigin na a ra, a ε xa nɔrɔ.

²⁸ Nxu Muxu Sugandixina fe ralima muxun birin ma, nxu e kawandi, nxu yi e xaran fekolonna birin na alogo nxu xa fa muxun birin dɛfexin na Alaa Muxu Sugandixin ma. ²⁹ N walima a xɔdɛxɛn na na feen nan ma. N na n sɔbɛ so a sɛnbɛ gbeeni naxan walima n yi fangan na.

2

¹ N wama nɛn ε xa a kolon a n yɛngɛ gbee sifan naxan yi ε xa e nun Layodise kaane e nun naxanye birin munma n gbɛndin to. ² N yɛngɛn soma e xa nɛn alogo e bɔjɛn xa limaniya, e findi gbɛndi kedenna ra xanuntenyani, e yi fekolonna kamalixin sɔtɔ xaxilimayani alogo e

yi Alaa wundo feen kolon, Alaa Muxu Sugandixina, ³ dahamun fekolonna nun xaxinla birin luxunxi naxan yi.

⁴ Nba, n na a falama ε xa, alogo muxu yo nama ε mayɛnden fala jaxumɛne ra. ⁵ Bayo hali n gbɛndin mi ε fɛma koni n xaxili ε xɔn. N sɛwaxi, n na a to sariyan naxan ε tagi e nun ε dɛnkɛleya kɛndɛna Alaa Muxu Sugandixin ma!

Nii nɛnɛn dɛfexina Yesu yi

⁶ Nayi, bayo ε bata Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin sɔtɔ, ε lu a tan yi. ⁷ E xa ε salenna bitin, ε sabati a tan yi. E sɛnbɛ so dɛnkɛleyani alo e ε xaranxi kii naxan yi. E xa barikan bira Ala xa waxatin birin.

⁸ E a liga ε yeren ma. Nanara, muxu yo nama ε findi konyin na dunuɓa fala jaxumɛne nun mayanfa feene xɔn, fata adamane namunne nun dunuɓa gele ma feene ra, naxanye mi kelixi Alaa Muxu Sugandixini. ⁹ Amasɔtɔ alaya kamalixin birin luxi Yesu fati bɛndɛn nin. ¹⁰ E fan bata kamali a tan yi. A tan nan sɛnbɛne nun nɔɔne birin xunna ra.

¹¹ E bata banxulan Yesu xɔn, muxune banxulan tiin mi naxan na, koni naxan muxune xɔrɔyama fati bɛndɛn nafan feene sɛnbɛn bun, Alaa Muxu Sugandixin naxan ligama. ¹² Amasɔtɔ ε rafu igeni waxatin naxan yi, ε nun Yesu bata maluxun ε bode xɔn ma. E mɔn bata keli sayani ε bode xɔn ma dɛnkɛleyaan barakani Ala

senben ma naxan a rakelixa sayani. ¹³ E faxaxin nan yi a ra nun e hakene fe ra e nun e fati benden banxulantareyaan ma. Koni iki, Ala bata en hakene mafelu, a e nun Yesu niin bira e yi e bode xon ma. ¹⁴ Doli kedin naxan yitoxi en xili ma e nun tonna naxanye yi en halagima, a bata ne ba, a e jan, a e gbangban a faxa wudin fari. ¹⁵ Na kiini, Ala bata no kanne nun senbe kanne yenge so seene ba e yii, a ti e ye ra dunya yetagi alo muxu suxine yengeni, a non soto e ma a sayaan barakani a faxa wudin ma.

¹⁶ Nanara, e nama tin muxu yo xa e kiti e donsena fe ra hanma e minsena hanma sali loxona nde, hanma kike nen malanne, hanma Matabu Loxona fe ra. ¹⁷ Ne birin findixi fe famatone nininna nan na naxanye yi fama, koni jandin yeten findixi Alaa Muxu Sugandixin nan na. ¹⁸ E nama tin, muxu yo xa e yalagi wulen yete magodoni e nun maleka batun xon. Na muxu sifana a kanbama a xiye toxine nan ma fe ra. A lugoxi waso fuun nan na a munadabayaan miriyani, ¹⁹ a ba Yesu yi. Anu, a tan nan luxi alo fati benden xunna. Yesu barakani fatin birin baloxi, a findi kedenna ra salen seene nun fasane xon, a yi gbo alo Ala waxi a xon ma kii naxan yi.

Xoraya Yesu yi

²⁰ Xa e nun Alaa Muxu Sugandixin bata faxa e bode xon, a yi e xoraya dunya

gele ma feene ma, nanfera nayi e sigan tima alo dunya gbee muxun nan e tan na? Nanfera e tinma e xa ton sifani itoe sa e ma? ²¹ E nama a tongo! E nama a mato e lenna ra! Yiin nama din a ra! ²² Ne findixi seene nan na naxanye loma ayi e na rawali waxatin naxan yi. Ne findixi yamarine nun xaranne nan na fata muxune ra. ²³ Na yamarine maligaxi fekolonna nan na, fata e karahan batu kiin ma, e nun e yete magodona, e nun e fati benden suxu kii xodexena, koni senbe mi ne yi, e yi fati benden natane xuru.

3

Alaa kirana

¹ Bayo e nun Alaa Muxu Sugandixin bata rakeli sayani, nayi e xa ariyanna feene fen, Alaa Muxu Sugandixin doxi Ala yiifanna ma denaxan yi. ² E xa e miri ariyanna feene ma, e nama e miri dunya feene ma. ³ Amasoto e bata faxa, e dunya yi gidin luxunxi Alaa Muxu Sugandixini Ala xon. ⁴ Alaa Muxu Sugandixin na mini kenenni, a tan naxan e rakisixi, e fan minima nen a fema a binyeni.

⁵ Nanara, dunya fe kobin naxanye e yi, e xa ne yiiba: yanga suxuna, xosi feene, kunfa jaxine, waxon fe jaxine, e nun milentenyana, naxan findixi se batun na. ⁶ Sonna sifani itoe nan Ala xolon nafama fala suxutarene ma. ⁷ E tan fan yeten yi sigan tima na kii nin

nun ε to yi ε dunuḡa yi gidin ligama e yi.

⁸ Koni iki, ε xa na feene birin yiiba: xòlòna, bḡḡe teena, ḡaxuna, konbina, e nun fala ḡaxin naxan minima ε de. ⁹ Ε nama wulen fala ε bode xa amasòtò ε bata muxuya fonna yiiba e nun a kewanle. ¹⁰ Ε mən bata muxuya nenen sòtò naxan luma yitḡḡe Ala kolonni han a findi a da muxun maligan na. ¹¹ Na dali nenen, Girekine nun Yahudiyane, banxulanne nun banxulantarene, xḡḡene nun xuluntarene, konyine nun xḡḡone, ne birin keden Alaa Muxu Sugandixini, fangan naxan yi feen birin yi.

¹² Nanara, bayo Ala bata ε yeḡa, a ε findi a rafan yama sariḡanxin na, ε xa kinink-ininna nun fanna nun yeḡe magodon nun limaniyaan nun diḡan tongo. ¹³ Ε xa diḡa ε bode xa, ε ε bode mafelu. Xa nde feen liga a lanfaan na, ε xa ε bode mafelu alo Marigin bata ε mafelu kii naxan yi. ¹⁴ Ε xa xanuntenyaan sa ne fari, naxan e birin defema. ¹⁵ Alaa Muxu Sugandixina bḡḡe xunbenla xa yiriwa ε bḡḡeni. Bayo Ala ε xilixi na nan xən, ε findi fati bendε kedenna ra. Ε findi wali fajḡ kolonna ra. ¹⁶ Alaa Muxu Sugandixina falan xa lu ε yi, a ḡaxunna birin yi, ε yi ε bode xaran, ε yi ε bode kawandi fekolonna birin yi, e nun Yaburi falane nun bεtine nun Ala tantun sigi sariḡanxine ra. Ε barikan bira Ala xa

ε bḡḡeni. ¹⁷ Ε naxan birin ligama hanma ε a fala, ε xa na birin liga Marigi Yesu xinli ε yi barikan bira Fafe Ala xa a barakani.

Denbaya sariyana

¹⁸ Naxanle, ε xuru ε xemene ma alo a lan ḡaxanle ma kii naxan yi Marigin yeḡagi.

¹⁹ Xemene, ε ḡaxanle xanu, ε nama ḡaxu e ra.

²⁰ Diine, ε sòtò muxune fala xuiin suxu feen birin yi, amasòtò na nan nafan Marigin ma.

²¹ Dii fafane, ε nama ε diine raxòlò alogo e nama tun-naxòlò.

²² Konyine, ε kanne fala xuiin suxu feen birin yi naxanye ε xun na dunuḡa yi. Ε nama wali e ye xonna gbansan xan yi, alogo ε xa rafan e ma, koni ε wali bḡḡe fajḡin na Marigin binya feen na. ²³ Ε nema fefe ligε, ε xa a liga ε bḡḡen birin na alo ε a ligama Marigin xa kii naxan yi koni muxune mi a ra. ²⁴ Bayo ε a kolon, fa fala ε ε saranna sòtòma nen Marigin yii, a keεn naxan namaraxi a yamaan xa. Ε kanna nan Alaa Muxu Sugandixin na ε walin naxan xa. ²⁵ Naxan na wali tinxintareyani, a tinxintareyaan saranna sòtòma nen, bayo Ala mi muxune rafisama e bode xa.

4

¹ Konyi kanne, feen naxan lan, naxan tinxin, ε xa na liga ε konyine xa. Ε a kolon fa fala ε fan kanna ariyanna yi.

Maxadine

² Ε xa lu Ala maxande waxatin birin, ε yi lu ε yεε ra yi, ε barikan bira a xa. ³ Ε mōn xa Ala maxandi nxu xa. Nanara, Ala xa nxō falan nasōnyā alogo n xa nō Alaa Muxu Sugandixina wundo feen nalideni, n kasoon na naxan ma fe ra. ⁴ Ε xa a mafan, n xa a fala a fixen na alo n lan kii naxan yi.

⁵ Ε sigan ti xaxilimayani denkeleyatarene mabinni, ε fεε fen waxatine ma. ⁶ Ε falan xa findi hinan fala kenden nan na. Ε xa a kolon ε muxun birin yabima a fajin na kii naxan yi.

Xōntōn dōnxene

⁷ Nxu rafan ngaxakedenna Tikiko nan n ma feen birin fale ε xa. Marigina walike tōgōndiyaxin na a ra naxan walima Marigin xa alo n tan. ⁸ N na a rasigama ε ma alogo ε xa nxu kiin kolon, a yi ε ralimaniya. ⁹ En nafan ngaxakedenna, tōgōndiya muxuna, Onesimo sigama a fōxō ra. Ε muxuna nde na a ra. Feen naxan danguxi be yi, e na birin yebama ε xa nen.

¹⁰ N kasorasa bodena Arisitaraki ε xōntōnma e nun Maraka, Baranabasi dunbode. Ε bata yi yamarine me naxan ma fe ra, xa a fa ε konni, ε xa a rasene ki fajī. ¹¹ Yisa, naxan xili sa Yusutu, na fan ε xōntōnma. Yahudiyane tagi ne nan tun walima n xōn ma Alaa Mangayana fe ra, ne nan findixi n niini fan muxune ra.

¹² Epafirasi, ε muxuna nde ε xōntōn Yesu a walikena, Alaa Muxu Sugandixina.

A yengen soma ε xa Ala maxandini waxatin birin, alogo ε xa defe, ε yi ε yixōdōxō, ε kamali Ala sagoon birin yi. ¹³ N na seren bama a xa, a tōrōxi ε fe ra ki fajī e nun Layodise kaane nun Herapolisi kaane. ¹⁴ En nafan muxuna, Luka dandan tiina, e nun Demasi ε xōntōn.

¹⁵ Ε ngaxakedenne xōntōn nxu xa naxanye Layodise yi, e nun Nimifa nun denkeleya yamaan naxan malanna tima a banxini. ¹⁶ Ε na kedini ito xaran ε konni, ε a liga a xa xaran Layodise kaane denkeleya yamaan xa. Naxan fan kelima Layodise yi, ε na fan xaran. ¹⁷ Ε xa a fala Arikipe xa, ε naxa, “I wanla naxan sōtōxi Marigin na, a liga i yeren ma, i yi a rakamali.”

¹⁸ N tan Pōli nan xōntōn dōnxeni ito sebexi n yiin na: Ε nama jinan n ma kasorasaan xōn ma.

Ala hinanna xa lu ε xōn.

Kedi Singen Tesaloniki Kaane Ma Poli Alaa Falan Kedi Singen Tesaloniki Kaane Ma

Tesaloniki yi findixi Romi manga taan nan na Masedoniya yamanani, Giriiki yamanan kōmen fōxōni. Xera Poli fa nen na taani a xerayaan sigatiin firindeni, a keli xanbini Filipi taani. A yi denkeleya muxuna ndee soto mēnni, koni a mi bu na, bayo Yahudiyana ndee yi na, naxanye mi yi tinxi a fe ma. Nayi, fō a xa yi keli nen Tesaloniki taani mafuren. Nanara, a yi siga Beere taani (Xerane 17.1-10). Dōnxen na, a yi fa Kōrenti taani, a fōxōrabiran Timote yi sa a li na, a yi Tesaloniki kaane feene yēba a xa. Nayi, Poli yi kedi singen nasiga Tesaloniki kaane ma. Waxatina nde, a sebe Kōrenti taan nin. Fe kolonne a falama fa fala Kitabun yireni ito nan singe sebe benun Ningila Yesu kitabu yire gbeteeye, a a sebe nen fō jee fu nun solofere jōxōn Yesu te xanbini kore xōnna ma.

Xibarun naxanye fa sa keli Tesaloniki taani, xeraan yi sewa ne fe ra. A barikan birama Ala xa lan na misali fajin nan ma Tesaloniki kaane naxan yitama yamanan muxun bonne ra. A mōn a falama a waxi e to feni han (1.1-3.13). Nayi, a e kawandima a e xa e

tunnafan, e mōn yi yanfan denkeleyani Yesu ma (4.1-12). Na xanbi ra, e bata maxōdinna naxanye ti lan faxa muxune keli feen ma sayani e nun Alaa Muxu Sugandixin fa feen ma, a yi ne yabi (4.13-5.11). A a kedin najanxi sariyane nun xōntōnne nan ma (5.12-28).

Kitabun yireni ito feene nan yēbama lan waxati rajanne fe ma. A falama denkeleya muxune xa nen fa fala e xa seren ba, a e xa a kolon a waxatina nde fama, “e sa luma nen Marigin fema habadan!” (4.17)

¹ Poli nun Silasi nun Timote nan ito sebe xi siga Fafe Ala nun a Muxu Sugandixin Marigi Yesu a denkeleya yamaan ma Tesaloniki taani.

Ala xa hinanna nun bōje xunbenla fi ε ma.

Barika birana

² Nxu barikan birama Ala xa ε birin ma fe yi waxatin birin, nxu nēma Ala maxandε ε xa. ³ Nxu nēma Ala maxandε, nxu xaxili ε feene xōn: ε denkeleyaan wanle nun ε xanuntenya wanle nun ε tunnafanna nun ε yigina Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixini en Fafe Ala yetagi. ⁴ Ngaxakedenne, ε tan Ala xanuntenne, nxu a kolon fa fala Ala bata ε sugandi. ⁵ Amasoto nxu to Yesu a fe Xibaru Fajin nali ε ma, na mi findi falan xan tun na, koni fō senben nun Alaa Nii Sarijanxin nun xaxili ragidi kamalixina. Nxu yi sigan tima ε fe ra kii naxan yi ε tagi, ε na kolon. ⁶ ε findi

nɛn nxu tan nun Marigin naliga muxune ra. Hali ε to tɔrɔ gbeen sɔtɔ, ε falan nasuxu nɛn sɛwani Alaa Nii Sarijanxin naxan fixi ε ma. ⁷ Na kui, ε bata findi misaala ra dɛnkɛleya muxune birin xa Masedoniya yamanan nun Akaya yamanani. ⁸ Amasɔtɔ Marigina falan xuyaxi ayi ε barakan nin, a mi dan Masedoniya yamanan nun Akaya yamanan xan gbansan yi. Koni ε dɛnkɛleyana Ala ma, na feen bata kolon yiren birin yi. Nayi, nxu tan mako mi fa a fala feen ma. ⁹ ε nxu yisuxu kii naxan yi, muxune na falama e nun ε xɛtɛ suxurene fɔxɔ ra kii naxan yi, ε tubi Ala ma, ε habadan Ala jɔndin kanna batu. ¹⁰ ε yi a Dii Xɛmɛn fa feen mamɛ keli kore, Ala bata naxan nakeli sayani, Yesu naxan en xunbama Ala xɔlɔ famatɔɔn ma.

2

Pɔli a xɛrayana Tesaloniki yi

¹ Ngaxakedenne, ε yɛtɛna a kolon fa fala nxu fa fena ε konni, na mi luxi fuu. ² Nxu bata yi tɔrɔn nun jaxankatan sɔtɔ Filipi taani, alo ε a kolon kii naxan yi, nxu yi nxu wɛkile Ala yi, nxu yi Yesu a fe Xibaru Fajin nali ε ma hali muxu wuyaxin to nxu yɛngɛ ε konni. ³ Amasɔtɔ nxɔ kawandi xuine mi fataxi tantanna ra hanma jɛnige sarijantarena hanma yantanyana. ⁴ Koni Ala to bata nxu kɛjaan fɛsɛfɛsɛ, a yi a falan Xibaru Fajin taxu nxu

ra. Nxu falan tima na kii nin. Nxu mi waxi muxune xan kɛnɛn fe yi, koni Ala naxan muxune bɔjɛn fɛsɛfɛsɛma. ⁵ Bayo ε a kolon yati, fa fala nxu mi ε rawalixi wulen matɔxɔ xuin xɔn hanma nxu mila ε seene xɔn luxunni. Ala nan nxu seren na. ⁶ Nxu mi binyen fenma muxu yo ra, ε tan hanma ndee gbɛtɛye. ⁷ Alaa Muxu Sugandixina xɛrane to nxu ra, nxu yi nɔɛ nxɔ goronna sɛ nɛn ε xun ma nun. Koni, nxu findi nɛn muxu sabarixine ra ε yɛ, alo dii ngana a diin masuxuma kii naxan yi. ⁸ Nayi, nxu yi tinxi nxɔ sabarini nxu xa Alaa falan Xibaru Fajin nali ε ma, nxu yi nxu yɛtɛ niin fi ε fe ra amasɔtɔ nxu yi ε xanuxi han! ⁹ Nxu ngaxakedenne, ε xaxili lu nxɔ yanyin nun nxɔ kɔɛɛn wanla nun yɛgbaan xɔn. Nxu na wanla kɛ nɛn alogo goronna nama lu muxu yo xun ma, nxu nɛma Yesu a fe Xibaru Fajin nalima ε ma waxatin naxan yi.

¹⁰ Nxu seren nan ε ra, e nun Ala fa fala nxu yi sarijanna nun tinxinna nun fɛtareyaan nin ε tan dɛnkɛleya muxune tagi. ¹¹ ε a kolon fa fala nxu luxi ε keden kedenna birin xa nɛn alo fafan nun a diine kii naxan yi. ¹² Nxu yi ε ralimaniya, nxu yi ε masabari, nxu yi ε mafan a ε sigati kiin xa lan Ala ma, a tan naxan ε xilixi alogo ε xa so a man-gayaan nun a binyeni.

¹³ Na nan a ligaxi, nxu luma barikan birɛ Ala xa waxatin birin. Bayo ε to Alaa falan mɛ nxu ra, ε a rasuxu nɛn Alaa jɔndi

falan yeteen na, alo a lan kii naxan yi, naxan walima e tan denkeleya muxune tagi. E mi a suxu alo muxune falana. ¹⁴ Ngaxakedenne, e bata Alaa denkeleya yamane raliga, naxanye Yudaya yamanani, Yesu Alaa Muxu Sugandixina muxune. E kon kaane e tɔrɔ kii naxan yi, Yahudiyane ne fan tɔrɔ nen na kiini. ¹⁵ E tan Yahudiyane nan Marigi Yesu faxa e nun nabine, e yi nxu fan kedi. E mi Ala kenɛnɛnɛ mumɛ! E muxune birin matandima. ¹⁶ E mi tinma nxu xa falan ti siya gbɛtɛne xa, alogo e xa kisi. Nayi, e luma e yulubin nan tun fari se han a defe. Koni Alaa xɔlɔn bata yelin e liye.

Pɔli mɔn waxi e xɔntɔn feni

¹⁷ Nxu ngaxakedenne, wulana nxu masigaxi e ra waxatidi, koni nxu bɔɲɛn mi masigaxi e ra. Nxu katan birin tima alogo nxu xa fa e fema bayo e to xɔnla bata nxu suxu han! ¹⁸ Nxu waxi fa feni e fema, a gbengbenna n tan Pɔli bata kata sanɲa ma firin. Koni Setana yi nxu yikala. ¹⁹ Amasɔtɔ nde finde nxu yigin nun nxu sewa xunna nun nxɔ xunna kenla ra alogo nxu xa matɔxɔn sɔtɔ en Marigi Yesu yetagi a na fa waxatin naxan yi, xa e tan mi a ra? ²⁰ E tan nan nxɔ binyen nun nxu sewa xunna ra yati!

3

¹ Nxu to mi yi fa nɔɛ legedenna tiye sɔnɔn, nayi, nxu yi lan a ma a nxu xa lu Atena taani, ² nxu yi

en ngaxakedenna Timote rasiga e ma, naxan walima Ala xa a Muxu Sugandixina fe Xibaru Fajin nalideni alogo a xa sa e senbe so, a e ralimaniya e denkeleyani. ³ Nayi, e tan muxu yo nama kuisanɲaxankatani itoe fe ra. Bayo e tan a kolon a na nan nagidixi en ma. ⁴ Amasɔtɔ nxu yi e fema waxatin naxan yi, nxu yi a falama e xa fa fala a en ɲaxankatama nen. E na kolon, na nan ligaxi. ⁵ Nanara, n to mi yi fa mame tiye, n yi Timote rasiga e ma alogo a xa sa xibarun sɔtɔ lan e denkeleyaan ma. Bayo n yi gaxuxi fa fala maratantan tiin nama e ratantan, nxɔ wanla yi lu e ma fuuni.

⁶ Koni Timote baxi fadeni nxu fema, sa keli e fema. A bata e denkeleyaan nun e xanuntenyana fe xibarun nali nxu ma. A naxa, a e mirixi nxɔ a fe ma sewani waxatin birin, a nxu to xɔnla e ma ki fajin alo e fan to xɔnla nxu ma kii naxan yi. ⁷ Nanara, nxu ngaxakedenne, hali nxu to tɔrɔn nun ɲaxankatani, e denkeleyana nxu ralimaniyaxi. ⁸ Iki e bata nxu nii yifan nxu ma, bayo e mɔn Marigina kiraan xɔn gben! ⁹ Nba, nxu lan nxu xa barika biran dan minen yi Ala xa e fe ra, naxan lanɲe na sewan yaten ma naxan nxu yi e fe ra Ala yetagi? ¹⁰ Nxu Ala maxandima kɔɛen nun yanyin na han a gbo ayi fa fala a nxu xa e to, alogo naxan dasaxi e denkeleyani, nxu yi na rakamali.

¹¹ En Fafe Ala yeteen nun

en Marigi Yesu xa kirani tɔn nxu xa, siga ε fεma. ¹²Xanuntenyaan naxan ε tagi e nun naxan ε nun muxun birin tagi, Marigin xa na fari sa, a ragbo ayi alo nxu gbeen kii naxan yi ε tan xa. ¹³A xa ε bɔɲen sɛnbε so alogo fε yo nama lu ε sariɲanni en Fafe Ala yetagi, en Marigi Yesu nun a sariɲantɔne birin fa waxatini.

4

Sigati kii naxan Ala kenɛnxi

¹ Dɔnxɛn na, ngaxakedenne, nxu ε mafanma, nxu yi ε kawandi Marigi Yesu barakani. E bata a kolon nxu xɔn ma ε lan ε xa sigan ti kii naxan yi, ε yi Ala kenɛn, ε yetɛɛn na ligama koni ε mɔn xa yanfan na kui. ² Bayo ε a kolon nxu yamarin naxan soxi ε yii Marigi Yesu xinli. ³ Ala sagoon ni i ra, ε xa sariɲan, ε fata yanga suxun ma. ⁴ E keden kedenna birin xa ε yetɛ fati bɛnden suxu kiin kolon sariɲanna nun xunna kenli. ⁵ E nama kunfa fe yalunxine xɔn alo dɛnkɛleyatarene, naxanye mi Ala kolon. ⁶ Muxu yo nama haken liga, a yi a dɛnkɛleya adamadi boden yanfa feni ito nde yi. Nxu bata yi a fala ε xa nun, nxu yi a makɔxɔ ε xa ken, naxan na ito ndee liga, Marigin na feen saranma na kanna ra nɛn. ⁷ Amasɔtɔ, Ala mi en xilixi a en xa fe sariɲantaren liga, koni a en xa sariɲan. ⁸ Nanara, naxan na tondi falani itoe suxε, na mi tondixi muxune xan xa,

koni a tondixi Ala nan xa naxan a Nii Sariɲanxin fixi ε ma.

⁹ Hali nxu mi se sɛbɛ ε ma dɛnkɛleya muxun bonne xanu feen ma, amasɔtɔ ε ε bode xanuma kii naxan yi, Ala bata ε xaran na ma. ¹⁰ E na nan ligama ngaxakedenne birin xa Masedoniya yamanan yiren birin yi. Koni nxu ε mafanma ngaxakedenne, fa fala ε siga yɛɛn na na kui. ¹¹ Na xa findi xunna kenla ra ε xa ε lu sabarini, ε yi ε xaxili lu ε feene xɔn, ε wali, alo nxu ε yamarixi kii naxan yi, ¹² alogo ε sigati kiin xa findi binyen na dɛnkɛleyatarene yε, ε goronna nama lu muxu yo xun ma.

Yesu fa fena

¹³ Ngaxakedenne, nxu mi waxi ε lu feni kolontareyani muxune fe ra naxanye bata laxiraya, alogo ε nama lu sunuxi alo bonne, yigi mi naxanye ma. ¹⁴ En laxi a ra a Yesu bata faxa, a mɔn yi keli sayani. Na ma, en mɔn laxi a ra, a Ala faxa muxune rake-lima nɛn Yesu xɔn, naxanye yi dɛnkɛleyaxi a ma.

¹⁵ Awa, nxu Marigina falani ito nan tima ε xa: Marigin fa waxatina en tan naxanye lima en nii ra, en tan singe mi tema faxa muxune yɛɛ ra. ¹⁶ Amasɔtɔ, yamarin na fi xui yitexi gbeeni, maleka kuntigin xuiin na mini, Alaa xɔtaan na fe, Marigin yetɛɛn godoma nɛn keli kore. Nayi, muxun naxanye faxaxi e biraxi Alaa Muxu Sugandixin fɔxɔ

ra, ne nan singe kelima sayani. ¹⁷ Na xanbi ra, en tan naxanye na lu en nii ra na waxatini, en birin natema nen ne fema kundani kore mafuren, en sa Marigin nalan kore. En mon yi lu Marigin fema habadan. ¹⁸ Nayi, ε bode ralimaniya falani itoe ra.

5

ε yitōn Yesu fa waxatin yee ra

¹ Nba, ngaxakedenne, hali nxu mi se seβε ε ma feni itoe liga waxatine fe ra, ² amasoto ε yetena a kolon yati, Marigin Fa Loxon ligama nen alo mujaden fama kōeen na kii naxan yi. ³ Muxune bōje xunbenla nun maratangana fe falama waxatin naxan yi, halagin godoma e xun ma na waxatin yeteen nin, e raterena alo jaxanla dii bari kuiin na keli a ra. E mi tangε na ma mume! ⁴ Koni ngaxakedenne, ε mi fa dimin xan yi sōnōn, na lōxon yi ε raterena alo mujadena. ⁵ ε birin findixi kenenna nun yanyin muxune nan na. Kōeen nun dimin gbee mi en tan na. ⁶ Nayi, en nama xi alo bonne, koni en lu en yee ra yi, en yi en yete suxu! ⁷ Xi xalitōne xima kōeen nan na, dōlo minne fan e minma kōeen nan na. ⁸ Koni en tan naxanye findixi yanyin muxune ra, en na en yete suxu, en yi xanuntenyaan nun denkeleyaan findi en kanke ye masansanna ra, en yi en kisi feen yigin findi en xunna makantan yenge so kōmōtin na. ⁹ Ala mi en sugandixi a xōlōn xan xili

yi, koni a en xa kisin soto en Marigi Yesu barakani, Alaa Muxu Sugandixina. ¹⁰ A faxaxi en xa nen, alogo xa en faxa, xa en lu en nii ra, en xa lu a fema. ¹¹ Nayi, ε lu ε bode ralimaniye, ε lu ε bode senβε soε, alo ε a ligama kii naxan yi iki.

Kawandin nun xōntōn dōnxena

¹² Nba, ngaxakedenne, nxu ε mafanma ε xa ne binya naxanye walima a xōdexen na ε tagi, naxanye tixi ε yee ra Marigini naxanye ε rakolonma feene ma. ¹³ ε e yate muxu binyene ra xanuntenyani e wanla fe ra. Lanna xa lu ε tagi.

¹⁴ Ngaxakedenne, nxu ε mafanma ε salantenne maxadi, naxanye tun-naxōlōxi e ma, ε yi ne ralimaniya, ε senbetarene mali, ε dija muxun birin xa. ¹⁵ ε a liga ε yeren ma muxu yo nama fe jaxin saran fe jaxin na, koni ε kata fe fajin ligadeni ε bode xa e nun muxun birin xa waxatin birin yi.

¹⁶ ε lu sewaxi waxatin birin. ¹⁷ ε Ala maxandi waxatin birin. ¹⁸ ε barikan bira Ala xa feen birin yi. Ala sagoon nan na ra ε xa, ε to Alaa Muxu Sugandixin Yesu yi.

¹⁹ ε nama Alaa Nii Sarijanxini kala a wanli. ²⁰ ε nama nabiya falane rajaxu. ²¹ Koni ε feen birin fesefese, ε a fajin namara. ²² ε makuya fe jaxin sifan birin na.

²³ Bōje xunbenla Ala xa ε rasarijan ε kejaan birin

yi. Ala xa ε xaxinla nun
 ε niin nun ε fati benden lu
 fetareyani en Marigi Yesu
 fa waxatini, Alaa Muxu
 Sugandixina. ²⁴ Ala naxan ε
 xilixi, na tinxin, a tan nan na
 ligama.

²⁵ Ngaxakedenne, ε Ala
 maxandi nxu fan xa.

²⁶ Ε ngaxakedenne birin
 xontɔn mɛnni ngaxake-
 denyaan xontɔnna sunbuni.

²⁷ N bata ε yamari Mari-
 gin xinli, ε kedini ito xaran
 denkeleya muxune birin xa.

²⁸ En Marigi Yesu Alaa
 Muxu Sugandixina hinanna
 xa lu ε birin xɔn ma.

Kedi Firindena Tesaloniki Kaane Ma Poli Alaa Falan Kedi Firinden Tesaloniki Kaane Ma

Kedin firinden kui naxan sebe Tesaloniki kaane ma, Xera Poli xetema feene ma a bata yi naxan fala a kedi singen kui: Maxadinna naxan lanxi Yesu fa feen ma. Na feen mon Tesaloniki denkeleya muxune yimaxama. Muxuna ndee a falama e ye a na loxon bata a li (2.2), nde tondima wale na waxati rajanna fe ra, a to yiso, e goronna yi lu se bonne xun ma (3.6-12). Nayi, Kitabun yireni ito sebexi nen alogo a xa xaxili naxin ba muxune xunni naxan Tesaloniki denkeleya muxune toroma.

Xera Poli falan foloma Ala tantunna nan ma denkeleyaan nun xanuntenyana fe ra, Tesaloniki denkeleya muxune naxan yitaxi, a mon Ala maxandima alogo a xa e senbe so wanli e xilixi naxan ma (1.1-12). Na danguxina, a yi fa Kitabun yireni ito a fala xonna ma, naxan lanxi Alaa Muxu Sugandixin fa feen ma binyeni. Na mi ligama fo muxu makabexina nde mini kenenni, "Muxu naxina," naxan kelima Ala xili ma a murute Alaa Muxu Sugandixin xili ma (2.1-12). Naxuyaana waran senbena fe ra, a lan denkeleya muxune xa e senbe so e denkeleyani

Yesu a fe Xibaru Fajini, e yi lu Ala maxandeyeyo ye (2.13-3.5). Xera Poli xoloxin nan falan tima salantenne ma, a yi a yita e ra bonne walima kii naxan yi alogo e goronna nama lu muxe xun ma (3.6-15). A a falan najanma duban nun xontonna nan ma (3.16-18).

Kitabun yirena nde naxa, "Xa naxan mi waxi wali feni, hali na kanna fan nama donse don." (3.10) Na falan tima Kitabu xaranne nan xa a e xa a liga e yeren ma a denkeleyaan mi findixi salayaan na, fo wanla xa ken en Ala e tixi naxanye ra loxo yo loxo.

¹ Poli nun Silasi nun Timote nan ito sebexi Tesaloniki denkeleya yamaan ma naxanye bata findi en Fafe Ala nun Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin gbeen na.

² Fafe Ala nun Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin xa hinanna nun boje xunbenla fi ema.

Kitina fe Marigin fa waxatini

³ Ngaxakedenne, a lan nen nxu xa barikan bira Ala xa e fe ra waxatin birin. Na nan daxa amasoto e birin ma denkeleyaan gboma ayi kati, e nun e xanuntenyaan fan e bode xa. ⁴ Nanara, nxu yetena e matoxoma Alaa denkeleya yamane tagi e tunnafanna nun e denkeleyana fe ra hali e to toroxi besenxonyani.

⁵ Na feene a yitama nen a Alaa kiti sa kiin tinxin naxan a ligama e xa yate

muxu kamalixine ra nax-
 anye soma Alaa Mangayani,
 ε naxankatani naxan ma fe
 ra. ⁶ Ala to tinxin, naxanye
 ε naxankatama, a ne saren
 fima naxankatan na nen, ⁷ ε
 tan naxanye naxankataxi, a
 yi matabun fi ε ma e nun
 nxu fan. Na ligama nen
 Marigi Yesu na makenen
 waxatin naxan yi, keli kore
 e nun a maleka senbenane
⁸ tee dege gbeeni. A yi Ala
 kolontarene saran e fe naxine
 ra naxanye mi Marigin Yesu
 a fe Xibaru Fajin falan
 suxi. ⁹ Ne naxankatama
 habadan halagin nan na, e ba
 Marigin yetagi e nun a binye
 magaxuxina. ¹⁰ Na ligama
 nen a na fa loxon naxan yi e
 tagi, a yama saripaxin birin
 yi a binya, e yi kabε a ma
 naxanye birin denkeleyaxi.
 E fan taranma nen ne ye
 amasoto nxu seren naxan ba
 e xa, e la nen na ra.

¹¹ Na kui, nxu Ala
 maxandima ε xa waxatin
 birin, alogo, a bata ε xili
 feen naxan ma, ε xa kamali,
 ε yi lan na ma. Nxu mon
 a xandima alogo, ε bata fe
 fajin naxan birin jenige,
 e nun ε na wanla naxan
 ke ε denkeleyani, Ala xa na
 birin nakamali a senben xon
 ma. ¹² Nxu na maxandin
 tima alogo en Marigi Yesu
 xinla xa binya ε xon, ε fan
 yi binyen soto a tan yi, en
 ma Ala nun Marigi Yesu Alaa
 Muxu Sugandixina hinanna
 barakani.

2

Fe naxi rabana fe

¹ Ngaxakedenne, en faan
 Marigi Yesu Alaa Muxu
 Sugandixin fa feen nan ma
 iki e nun en malan fena
 a fema. Nxu ε mafanma,
² xa ε nabiya falana ndee fe
 me hanma xibaruna hanma
 kedina naxan a falama Mari-
 gin fa loxon bata a li, ε xaxinla
 nama mafura yifuye, ε bojen
 yi mini, hali e naxa a fataxi
 nxu tan nan na. ³ E nama tin
 muxu yo xa ε mayenden kii
 yo yi, amasoto na loxon mi a
 liye fo na murute donxena a
 li singen, Xeme Sariyataren
 yi makenen, halagin nagidixi
 naxan ma. ⁴ Muxune seen
 naxanye birin yatexi "alane"
 ra, e yi e batu, a a yete yitema
 nen, a yi keli ne xili ma. Na
 kui, a doxoma nen Ala Batu
 Banxini, a yi a yete findi ala
 ra.*

⁵ Nyi ε fema waxatin naxan
 yi, n yi naxan falama ε xa,
 ε mi ε yengi doxi ne xon
 ba? ⁶ Anu, iki ε a kolon
 ki faji, naxan na xemen
 makankanxi, alogo a nama
 mini han a waxatin yi a li.
⁷ Amasoto iki, sariyatareyaan
 bata wali folo wundoni. A
 luma na kii nin han naxan
 a makankanxi, na yi ba na
 singen. ⁸ Na waxatini, Xeme
 Sariyataren makenenma nen,
 Marigi Yesu naxan halagima
 a de foyen na, a yi a jan
 a fa feen noron na. ⁹ Xeme
 Sariyataren fama Setana
 senben barakan nin e nun
 wule kabanako feene nun
 wule taxamasenne nun wule

* 2:4: A mato Daniyel 11.36 nun Esekiyel 28.2 kui.

fe magaxuxin sifan birin,¹⁰ e nun tinxintareyaan sifan birin naxanye halagi mux-
une mayendenma, amasotō e mi tinxijōndin nasuxε, a yi rafaan e ma, e kisi.¹¹ Nanara, Ala tantanna senben nafama nen, naxan a lige e la wulen na.¹² Na birin ligama nen alogo naxanye mi denkeleyaxi jōndin ma, tinxintareyaan nafanxi naxanye ma, ne xa makiti.

ε sugandixi ε kisi feen nan ma

¹³ Koni ngaxakedenne, Marigin xanuntenne, fō nxu xa barikan bira Ala xa ε fe ra waxatin birin, amasotō xabu a fōlōni Ala ε sugandixi ε kisi feen na nen a Nii Sarijanxin xōn naxan ε rasarijanma e nun denkeleyaan xōn jōndin ma.¹⁴ A mōn ε xilixi na nan ma Yesu a fe Xibaru Fajin barakani, nxu naxan nalixi ε ma, alogo ε xa binyen sotō naxan kelima en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixini.¹⁵ Nayi, ngaxakedenne, nxu xaranna naxanye radanguxi ε ma, a na findi kawandi xuiin na hanma sebenla, ε ne suxu, ε lu e yi ken!

¹⁶ En Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin yeteen nun en Fafe Ala naxan en xanuxi, a habadan bōje xunbenla nun yigi fajin fi en ma a hinanni,¹⁷ na Ala xa ε ralimaniya ε bōjēni, a ε senbe so wali fajin nun fala fajini.

3

ε Ala maxandi nxu xa

¹ Dōnxen na, nxu ngaxakedenne, ε Ala maxandi nxu

xa alogo Marigina falan xa xuya ayi, a yi binya alo a ε konni kii naxan yi,² alogo nxu xa xunba muxu kobine nun muxu jaxine ma, bayo e birin mi denkeleyaxi.

³ Koni Marigin tinxin, a ε senbe soma nen, a yi ε ratanga Fe Jaxin Kanna ma.⁴ Nxu laxi ε ra Marigini, fa fala nxu ε yamarixi naxan na, ε na ligama iki, ε mōn luma nen a lige.⁵ Marigin xa ε bōjēn ti Alaa xanuntenyaan nun a Muxu Sugandixina tunnafanna ra.

Wanla tōnōna

⁶ Ngaxakedenne, nxu ε yamarima Marigi Yesu xinli, Alaa Muxu Sugandixina, ε makuya ε ngaxakedenne birin na naxanye bata e yete lu salayani, e mi sigan tima xaranne xōn ε naxanye sotōxi nxu yii.⁷ E yetena a kolon a lan ε xa nxu raliga kii naxan yi. Amasotō nxu mi yi salayaan xan yi ε konni.⁸ Nxu mi muxu yo a donse don nxu mi a saren fi, koni nxu tin nen tōrōn nun xadanna ma, nxu wali kōeen nun yanyin na, alogo nxu goronna nama lu ndenden xun ma.⁹ Na mi na ra fa fala nxu mi nōe na sote ε yii, koni alogo ε xa misaala tongo nxu ma.¹⁰ Amasotō, nxu yi ε fema waxatin naxan yi, nxu ε yamari nen fa fala naxan yo mi tinje wale, na nama a dege.

¹¹ Anu, nxu bata a me a muxuna ndee ε ye, salantenne nan ne ra, e mi walima fō e to fe yibasanni.¹² Nxu bata na muxune yamari, nxu yi e ralimaniya

Marigi Yesu xinli, Alaa Muxu Sugandixina, a e xa e raxara, e wali alogo e xa e balon sɔtɔ.

¹³ Ɛ tan, ngaxakedenne, Ɛ nama tagan fe fajin nabe.

¹⁴ Xa muxuna nde mi tin falani itoe suxe nxu naxanye sebexi, Ɛ na kanna rakɔɔsi, fefe nama lu Ɛ tan nun na kanna tagi, alogo a xa yagi.

¹⁵ Koni Ɛ nama a yate Ɛ yaxun na, koni Ɛ a rakolon alo Ɛ ngaxakedenna.

Xɔntɔn xuine

¹⁶ Ala xa Marigin bɔɲe xunbenla kanna xa bɔɲe xunbenla fi Ɛ ma waxatin birin nun kiin birin yi. Marigin yi lu Ɛ birin xɔn. ¹⁷ N tan Pɔli yetɛɛn nan xɔntɔn xuini itoe sebexi. N ma taxamasenna nan ito ra n ma kɛdine birin yi, n yii funfun ni ito ra.

¹⁸ En Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixina hinanna xa lu Ɛ birin xɔn.

Kedi Singen Timote Ma Poli Alaa Falan Kedi Singen Timote Ma

Yahudiyān nan yi Timote nga ra, a findi nen denkeleya muxun na, Gireki kaan nan yi a fafe ra. Poli Timote kolon a xerayaan sigatiin firinden nin, a to Lisitire taan li, Asi yamana fonni denaxan xili iki a Turiki (Xerane 16.1-3). Falo na laxon ma, Timote yi findi Xera Poli foxorabira kendēn na. A tan nan yi biraxi a foxo ra a xerayaan sigatiin wuyaxi yi. Na nan yi a ra, Poli yi Timote rasigama taane yi fena nde ra sanja ma wuyaxi a xa sa yamaan mali denkeleyani. Nanara, sanja ma wuyaxi a xinla toma Xerane Kewanle Kitabun yiren kui. Na misaala ndee nan itoe ra: Xerane 17.14-15, 18.5, 19.22. A xinla mon toma Poli a kitabune kui. Na misaala ndee nan itoe ra: Korenti Singen 4.17 nun 16.10-11 e nun Filipi Kaane 2.19-24 nun Tesaloniki Singen 3.2-6 e nun gbeteeye fan na. Kedi firinna naxanye sebexi Timote ma e nun naxanye sebe Tito ma, muxune e xili bama fa fala: "Yeeratine Kitabu Yirene" amasoto e kiraan nan yitama denkeleya yamaan yeeratine ra.

Kedi singen naxan sebe Timote ma, na fe dexo saxan kendē nan yitama: A singena a denkeleya yamaan nakolonma lan wule dinane ma naxanye Yahudiyane

dinan nun suxure feene xaxinle basanma. Na wule dinane yi muxune xaranma nen a dunuɲa yi seene birin jaxu. E mon naxa a muxun kisin sotama wundo kolonna nan xon ma, naxan namaraxi e xarandii dando xa. E mon tonne dɔxoma futu xidin na e nun dɔnsena ndee. Kitabun yireni ito mon yamarine fima lan Ala Batun malanne ma, e nun denkeleya yamaan yeba kiin nun a kuntigine kewanle fe. Dɔnxen na a maxadi xuine nan tima Timote xa lan a wanla kii ma, a mon yi a yengi dɔxo denkeleya muxune xon, alogo a xa "findi Alaa Muxu Sugandixina walike fajin na." (4.6)

¹ N tan Poli, Yesu, Alaa Muxu Sugandixina xeraan nan ito sebexi, fata en nakisimana Alaa yamarin na, e nun Yesu, Alaa Muxu Sugandixina, en yigina.

² N na a sebema Timote ma, n ma diin yetena denkeleyani.

Fafe Ala nun en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin xa hinanna nun kininkininna nun boje xunbenla fi i ma.

Wule dinane fe

³ N yi i mafanma kii naxan yi, n kelimatona siga Masedoniya yamanani, n mon waxi a xon, i xa lu Efesi taani alogo i xa men kaana ndee yamari e nama fa xaran gbeteeye ti yamaan xa. ⁴ A e xa ba kankanje taline ma, e nun e benbane xinle fese fesen naxan mi janma. Na fe matandine nan nakelima. E mi Alaa wanla kema denkeleyani. ⁵ N yamarini ito

fi nɛn alogo xanuntenyaan xa gbo ayi naxan kelima bɔɲɛ sarijanxin nun nii fajin nun denkeleya kendeni. ⁶ Muxuna ndee bata masara, kiraan yi lo ayi e ma e bira fala fuune foxo ra. ⁷ E waxi a xon ma, e xa findi sariya karamoxone ra, koni e naxan falama, e a rali e sɔbɛɛn yetɛɛn na, e mi na kolon mumɛ!

⁸ En na a kolon fa fala sariyan fan, xa a rawalima a sariya kiin ma. ⁹ En mon a kolon fa fala sariyan mi saxi tinxin muxune xan ma fe ra, koni sariya kalane nun muxu muruxine nun Ala kolontarene nun yulubi kanne nun sarijantarene nun dina suxutarene nun fafa faxane nun nga faxane nun faxa tiine ¹⁰ e nun yanga suxune nun xɛmɛn naxanye kafuma xɛmɛne xon e nun konyi matine nun wule falane nun wule sere baane e nun feen naxanye birin xaran kendɛn matandima. ¹¹ Xaranni ito lanxi Ala barakan kanna falan Xibaru Fajin nɔɔn nan ma, a naxan taxu n na.

Pɔli a barika birana

¹² N barikan birama en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin xa naxan n senbe soxi amasoto a bata n yate tinxin muxun na, a yi n tongo a walikɛɛn na. ¹³ Hali n to bata yi a rayelefu, n yi a jaxankata, n yi a rafeya. Koni a bata kininkinin n ma amasoto n ne ligaxi kolontareyaan nun denkeleyatareyaan nin.

¹⁴ En Marigin yi a hinan gbeen nagodo n ma han a yi denkeleyaan nun xanuntenyaan fi n ma, naxan kelixi Yesu Alaa Muxu Sugandixin ma. ¹⁵ Nɔndin nan falani ito ra, en birin xa la naxan na, fa fala Yesu Alaa Muxu Sugandixin faxi dunuja yi yulubi kanne nan nakisi fe ra. N tan jaxu dangu e birin na. ¹⁶ Koni a yi kininkinin n ma, alogo Alaa Muxu Sugandixin Yesu xa a dija gbeen yita n tan yulubi kan jaxin xon, a findi misaala ra denkeleya muxune xa, naxanye habadan nii rakisin sotoma. ¹⁷ Nba, habadan mangana, niin kanna nun totarena, Ala keden peena, gboon nun binyen xa fi na ma habadan han habadan! Amina.

¹⁸ N ma diin Timote, n bata na yamarin fi i ma, naxan fataxi nabiyi falane ra naxanye fala lan i ya fe ma, alogo i xa na suxu, i yi no yenge fajin soɛ. ¹⁹ I xa lu denkeleyaan nun nii fajiyani. Muxuna ndee bata ne rabɛnin, e denkeleyaan yi jan alo kunkin na godo igen bun. ²⁰ Humeneyo nun Alesandire na muxune ye. N bata ne lu Setana xa,* alogo e xa xaran fa fala e nama Ala rayelefu.

2

Tagi yitonna ε nun Ala tagi

¹ N na ε mafanma fe singen naxan ma, ε Ala mafan, ε yi

* **1:20:** Yanyina nde, na bunna nɛɛn fa fala a ne kedi nɛn keli denkeleya yamaan ye.

a maxandi, ε Ala maxandi muxune xa, ε barikan bira a xa muxun birin ma fe ra, ² mangane nun yεerate birin, alogo en ma dunuηa yi gidin xa findi bɔηε xunbenla nun xaxili saan na en xa, Ala kolonna nun binyeni. ³ Fe fajin nan na ra naxan lan Ala yεε ra yi, en nakisimana, ⁴ naxan waxi a xɔn ma muxune birin xa kisi, e yi ηɔndin kolon. ⁵ Bayo Ala keden peen na a ra, e nun tagi yitɔn keden peena Ala nun muxune tagi, naxan findixi adamadiin na Yesu Alaa Muxu Sugandixina, ⁶ naxan a yetε fi muxune birin xunba seen na, naxan findi sere ηɔxɔyaan na a waxatini. ⁷ Nanara, n tan yetεen findixi xeraan nun kawandi baan na e nun karamɔxɔn naxan siyane xaranma denkeleyaan nun ηɔndin ma. N ηɔndin nan falama, wulen mi naxan na.

⁸ Nanara, n waxi a xɔn ma muxune xa Ala maxandi yiren birin yi, e yi e yii sarijannxine ti Ala xa. Xɔlɔn nun matandin yi ba e tagi.

Naxanle lan e xa naxan liga

⁹ Na kiini, ηaxanle xa e maxidi ki fajini xurun nun yetε suturani. E nama e yetε rayabu e xunna denβexin nun xεmaan nun gεmε tofajine nun dugi sare xɔdεxene ra. ¹⁰ Koni e xa rayabu e kεwali fajine nan xɔn, alo a lan ηaxanle ma kii naxan yi naxanye a falama e Ala binyaxi. ¹¹ Naxanle

xa xaran sabarin nun xuru kendeni. ¹² N mi tinηε ηaxanla xa xaranna ti, a yi nɔɔn sɔtɔ xεmεn fari. A xa sabari. ¹³ Amasɔtɔ N Benba Adama nan singe daxi, na xanbi ra Nmahawa. ¹⁴ Setana mi n benba Adama xan nakunfa, fɔ a ηaxanla, a yi findi yulubitɔɔn na. ¹⁵ Koni Ala ηaxanle ratangama e dii barini, xa e lu denkeleyaan nun xanuntenyaan nun sarijanna nun xuruni.*

3

Denkeleya yamane yεerate fe

¹ Nɔndin nan falani ito ra: Xa muxuna nde waxi findi feni denkeleya yamaan xunmatoon na, a waxi wali fajin nan xɔn. ² Nayi, denkeleya yamaan xunmatoon xa findi sɔntaren na, ηaxalan keden kannna, a xa findi yetε suxun nun muxu xuruxin nun muxu suturaxin nun xɔηε yisuxun nun xaran tiin na. ³ A nama findi dɔlɔ minna ra, hanma naxan bɔηε mafura te, koni a xa findi muxu dijaxin nun fe yitɔnna ra, a nama findi gbeti xɔnxɔnna ra. ⁴ A xa a yengi dɔxɔ a denbayaan xɔn ki fajni, a yi a diine suxu xurun nun binyen birin yi. ⁵ Bayo xa muxun mi fatan a yetena denbayaan suxε a fajin na, na a yengi dɔxɔma Alaa denkeleya yamaan xɔn ma di? ⁶ A nama findi muxu tubixi nenεn na, alogo a nama a waso ayi, e nun Yinna

* **2:15:** Yireni ito bunna mɔn nɔε finde ito nan na: Koni Nmahawa rakisima nen a to bata diine bari, xa e lu denkeleyaan nun xanuntenyaan nun sarijanna nun xuruni.

Manga Setana yi yalagi na fe kedenna ra. ⁷ A mən xa findi xili fajı kanna ra denkeleyatarene tagi alogo muxune nama a mafala, a suxu Yinna Manga Setana luti ratixin na.

Denkeleya yamaan mali ti-ine

⁸ Muxun naxanye findima denkeleya yamaan mali tiine ra, ne fan lan na kiini. E xa findi muxu binyen na. E nama findi nafigine ra hanma dɔɔ minne. E nama tənən fen mayifuni. ⁹ E xa denkeleyaan wundon namara e sɔndɔmɛ fixeni. ¹⁰ Fɔ e keɲaan xa fɛsɛfɛsɛ nən singen. Na xanbi ra, xa fɛ mi e ra, e nɔɛ finde nən denkeleya yamaan mali tiine ra. ¹¹ Mali ti jaxanle fan lan na kiini. E xa findi jaxalan binyaxine ra, e nama dari fala jaxine tiyɛ, e xa e yetɛ suxu, e tɔgɔndiya feen birin yi. ¹² Denkeleya yamaan mali tiine xa findi jaxalan keden kanne ra, e yi e yengi dɔxɔ e diine nun e tanden xən a fajın na. ¹³ Amasɔtɔ naxanye denkeleya yamaan malima ki fajı, ne nan xunna kenla tiden sɔtɔma, e nun yigi gbeena denkeleyani Yesu Alaa Muxu Sugandixin ma.

¹⁴ N kedini ito seɓɛxi i ma xaxili ragidin nin fa fala a mi fa buma n fa i konni. ¹⁵ Koni xa n bu, i mən a kolonɲɛ nən i lan i xa sigan ti kii naxan yi Alaa denbayani, naxan findixi habadan Ala denkeleya yamaan na, naxan findixi jɔndin senbetenna nun a betɛn saxin na. ¹⁶ Nɔndin

naxan na, Ala kolonna wundo feen gbo, na ni i ra: A bata makɛnɛn fati bɛndɛni, Alaa Nii Sarijanxin yi a tinxinyaan mayita, malekane yi a to, a fe kawandin yi ba siyane tagi muxune yi denkeleya a ma dunuɲa yi, a yi rate binyeni.

4

Wule karamɔxɔne fe

Yoni Firinden 4.1-3 Kɔɔsi 2.16-23 Timote Firinden 2.4-6

¹ Alaa Nii Sarijanxin bata a fala a fixɛn na, a muxuna ndee xɛtɛma nən denkeleyaan fɔxɔ ra waxati raɲanne yi, e bira Setanaa jınan yanfantenne nun e xaranne fɔxɔ ra. ² E tinma nən e yi mayenden wulen kawandi baane filankafuyaan xən, naxanye sɔndɔmɛ xɔdɔxɔ alo tɛɛ laruna. ³ Na muxu sifane tɔnna dɔxɔma futu xidi feen na nən e nun donseen sifana ndee, Ala naxanye da alogo denkeleya muxune xa e ra-suxu barika birani, naxanye jɔndin kolon. ⁴ Amasɔtɔ Ala seen naxanye birin daxi, e birin fan. A mi lan muxu yo xa a mɛ ne ra, xa e birin nasuxu barika birani. ⁵ Amasɔtɔ Alaa falan nun en ma Ala maxandin ne rasarijanma nən.

Yesu a walikɛ fajına fe

⁶ Xa i ngaxakedenne kawandi na feene ma, i findima nən Yesu Alaa Muxu Sugandixina walikɛ fajın na, denkeleya falan nun xaran fajın yi findi i balon na

i biraxi naxanye fɔxɔ ra.
 7 Koni xετε dina suxutare falane nun ɲaxalan fonne taline fɔxɔ ra, i yi i xaran Ala kolonna ma. 8 Fati maxɔdɔxɔn tɔnɔn na ndedi, koni Ala kolonna tɔnɔn gbo waxatin birin. Amasɔɔ a iki nun habadan nii rakisin sɔtɔma nɛn. 9 Nɔndin nan falani ito ra, en birin xa la naxan na: 10 En tɔrɔma, en yi en yixɔdɔxɔ, bayo en to bata en yigin sa habadan Ala yi, adamadiine birin nakisimana, a gbengbenna denkeleya muxune.

11 I lan i xa yamaan yamari na feene nan ma, i yi e xaran ne ma. 12 I nama tin muxu yo yi yo i ma i ya foningeyani, koni findi misali fajin na denkeleya muxune xa i fala ti kiin nun i fe raba kiini xanun-tenyaan nun denkeleyaan nun sariɲanni. 13 I lu Alaa falan xaranɲe muxune xa, i kawandin ba, i xaranna ti han n fa. 14 Ala i kixi kiseen naxan yi fata nabiya falana nde ra, denkeleya yamaan fonne to e yiine sa i xunni, i nama i tunnaxɔɔ na bun ma.* 15 I yengi dɔxɔ feni itoe xɔn, i lu e fari alogo birin xa i sigati kiin to. 16 I yete rakɔrɔsi, e nun i ya xaranna. I tunnafan feni itoe yi amasɔɔ xa i na liga, i kisin sɔtɔma nɛn i yeteen xa e nun naxanye na e tuli mati i ra.

5

Denkeleya muxune masuxu

* 4:14: E e yiine sa a xunni Ala maxandini alogo e xa a ti wanla nde ra. * 5:10: Mɛn kaane xɔɲe yisuxu kiina nde nan ito ra.

kiina

1 I nama xεμε fonna maxadi a xɔdεxen na, koni a ralimaniya alo i baba na a ra, e nun banxulanne fan alo i xunyene nan e ra. 2 E nun ɲaxalan fonne fan alo i nga. E nun sungutunne fan alo i xunyene sariɲanna birin yi.

3 I xa kaɲa gilene binya a gbengbenna naxanye luma kedenyani. 4 Koni xa diine hanma mamandenne kaɲa gilɛn naxanye yii, fɔ ne xa e Ala kolonna yita na kaɲa gilene nan singe ra, e yi e ɲɔxɔ lu e xɔn, e yi e fonne saran e wali fajin fonne ra, bayo na nan nafan Ala ma. 5 Kaɲa gilɛn naxan keden a ra, a yigin saxi Ala yi, na luma Ala maxandε nɛn kɔεεn nun yanyin na. 6 Koni kaɲa gilɛn naxan biraxi a yete rafan feene fɔxɔ ra, hali a to a nii ra, a faxaxin na a ra. 7 I xa e yamari na ra alogo e xa findi sɔntarene ra. 8 Xa muxun mi a kon kaane mali katarabi a denbayaan ma, na bata a mε denkeleyaan na. Na kanna ɲaxu denkeleyataren xa.

9 Kaɲa gilɛn naxan xinla lan a sɛbe denkeleya yamaan kaɲa gilene xinle ye fɔ naxan bata ɲεε tonge senninna sɔtɔ, e nun naxan yi dɔxi xεμε kedenna xɔn 10 naxan kolonxi a wali fajine xɔn dii xuru feen kui hanma xɔɲe yigiyana a konni hanma yama sariɲanxin sanne maxa fena* hanma tɔrɔ muxune mali fena hanma bira fena wali fajin birin fɔxɔ ra.

11 Koni kaja gilɛn naxanye munma fori i nama ne xinle seβε bayo e waxɔn feene nɔe e raxete nen Alaa Muxu Sugandixin fɔxɔ ra, futu xɔnla yi e suxu. 12 Nayi, e finde yulubi tongon na nen bayo e bata e layiri tongoxi singen kala. 13 Na mɔn xanbi ra, bayo wali mi e ma, e luma nen sige banxine de ra. E nafiyaan sa walitarefaan fari, e lu muxune mafale, e feen fala naxanye mi daxa. 14 Nanara, a xɔli n ma kaja gile sungutunne mɔn xa dɔxɔ xeme taa yi, e diine bari, e yi e yengi dɔxɔ e denbayaan xɔn, alogo e nama fere yo fi en yaxun ma a fala jaxin ti. 15 Amasɔtɔ kaja gilena ndee bata kiraan fata, e bira Setana fɔxɔ ra. 16 Koni xa kaja gilena ndee denkeleya jaxanla nde a denbayani, a xa ne goronna tongo. E nama findi denkeleya yamaan goronna ra, alogo denkeleya yamaan xa nɔ kaja gilene maliye naxanye luxi kedenyani.

17 Denkeleya yamaan fonna naxanye tixi yamaan ye ra ki faji, ne lan e xa xunna kenla dɔxɔde firin nan sɔtɔ, a gbengbenna naxanye kawandin bama, e nun naxanye xaranna tima. 18 Amasɔtɔ Kitabun naxa, “I na jingen ti malo bodonna ra, i nama a deen xidi.” A mɔn naxa, “Walikɛn lan nen a yi a saranna sɔtɔ.”† 19 Xa muxune denkeleya yamaan fonna nde tɔjɛgema, i nama

i tuli mati fɔ xa sereya firin hanma saxan bata mini a ma. 20 Naxanye bata yulubin liga, ne sɔnna xa fala birin yetagi, alogo bonne fan xa gaxu. 21 N bata i yamari Ala nun Yesu a Muxu Sugandixin nun maleka sugandixine yetagi, a i xa kawandini itoe suxu. I nama muxu yo rafisa e bode xa i kewanle yi. 22 I nama kejen i yiin se muxune xunna ma Ala maxandini e ti feen na Alaa wanla ra, i yi i yete findi yulubi tongo feren na muxune xa. Lu i ya sarijanni.

23 I nama lu igen gbansanna minje, koni i xa manpana ndedi basan a ra alogo i kuiin xa bɔrɔxɔ, bayo i furama waxatin birin.

24 Muxuna ndee yulubine makenɛnma nen benun e xa kiti yiren li. Ndee gbeene kolonma e xanbi nen. 25 A na kii nin, wali fajine makenɛnma nen hali naxanye mi ligaxi kenenna ma, ne mi nɔe luxunje.

6

Sariyana denkeleya muxune xa

1 Denkeleya muxun naxanye konyiyaan bun ma, ne lan e xa e kanne binya kiin birin yi alogo Ala xinla nama rayelefu e nun nxɔ xaranna. 2 Konyin naxanye kariye findixi denkeleya muxune ra, na konyine nama e kanne rayelefu e to findixi denkeleya muxune ra. Koni fɔ e xa wali nen e xa dangu

† 5:18: A mato Sariyane 25.4 nun Kɔrenti Singen 9.9 nun Matiyu 10.10 kui.

bonne ra bayo denkēleya
muxune nan e wanla tōnōn
sōtōma, e xanuntenne.

*Wule dinane nun nafulu
xōnxōnne*

I xa muxune xaran feni
itoe ma, i yi e ralimaniya.
³ Xa muxu yo xaran gbete
tima, a mi bira en Marigi
Yesu Alaa Muxu Sugandixina
fala kēndene fōxō ra, e nun
Ala kolonna xaranna, ⁴ na
kanna rafexi wason nan
na, a mi sese kolon. Fe
matandine rafa a ma jaxi
ra e nun sōnxō sōnxōne falane
bunne ma. Na nan fama
milēn nun lantareyaan nun
marayelefun nun sike jaxine
ra, ⁵ e nun yēngē jantarene
muxu xaxili yifuxine tagi,
jōndin mi naxanye yi, nax-
anye yengi a ma fa fala a Ala
kolonna findixi nafulu sōtō
fēren nan na.

⁶ Anu, tōnō gbeen nan Ala
kolonna ra, xa en na en wasa
so en yii seene yi. ⁷ Amasōtō
en mi faxi sese ra en yii
dunujani ito yi, en mōn mi
sigan sese ra en yii. ⁸ Nayi, xa
donseen nun dugina en yii,
en na en wasa so ne yi. ⁹ Koni
naxanye waxi findi feni na-
fulu kanne ra, ne birama
nēn tantan feene yi, e suxu
luti ratixin na e nun kunfa
xaxilitare jaxi wuyaxin nax-
anye muxune rasinma hala-
gin nun bōnōni. ¹⁰ Amasōtō
gbeti xōnxōnna nan fe jaxine
birin binla ra. Nde bata
mila gbetin xōn, e masiga
denkēleyaan na, e kōntōfli fe
wuyaxi ti e yete ma.

¹¹ Koni i tan Alaa mux-
una, i gi na feene ma. I

tininna nun Ala kolonna
nun denkēleyaan nun xa-
nuntenyaan nun tunnafanna
nun limaniyaan fen. ¹² I
denkēleyaan geren fajin so.
I habadan nii rakisın suxu,
i xilixi naxan ma, i i tixi
sereya fajin naxan na sere
wuyaxi yetagi. ¹³ N na i
yamarima Ala yetagi naxan
niin fima niimaseen birin
ma, e nun Yesu Alaa Muxu
Sugandixin yetagi naxan sere
fajin ba Pōnsi Pilati yetagi,
¹⁴ i xa yamarini ito suxu
sōntareyaan nun fetareyani,
han en Marigi Yesu Alaa
Muxu Sugandixin yi mini
kēnenni waxatin naxan yi.
¹⁵ Na rabama a waxatin nin
Ala naxan saxi,

Ala Barakan Kanna,
Kuntigi Keden Pena,
Mangane Mangana,
Marigine Marigina.

¹⁶ Niin Kan Keden Pena
naxan konna kēnen gbeeni
muxe mi e masōe kēnenna
naxan na,
muxe munma naxan to,
a mōn mi nōe tōe.
Binyen nun senben xa fi a ma
habadan! Amina.

¹⁷ Yamarini ito fi waxatini
ito nafulu kanne ma, a e
nama waso ayi, a e mōn
nama e yigi sa nafunli naxan
janma, koni e xa a sa Ala yi
naxan en kima seen birin
yi fonisireyani alogo en xa
lu sēwani. ¹⁸ E xa fe fajin
naba, e kēwali fajine yi findi
e nafunla ra, e bodene ki
fonisireyani. ¹⁹ Na kiini, e
nafulu kēnden namarama
nēn e yete xa yēen na, e nii
rakisi yeteen sōtō.

20 Timote, seen naxan taxuxi i ra, na kantan ki faji. Fala fuune nun dina suxutare falane, i ne lu na, e nun wulen naxan yatexi fe kolonna ra naxan en matandima. 21 Ndee bata tubi na ma, e masiga denkeleyaan na.

Alaa hinanna xa lu ε xon.

Kedi Firindena Timote Ma Poli Alaa Falan Kedi Firinden Timote Ma

Kedi firinden naxan sebe Timote ma, na sebe Romi taan nin (1.17). Poli suxu nen a sa kasoon na kii xodezeni (2.9) a yi lu a danna (4.10,16), a yi kawandi falani itoe sebe a foxorabira kenden ma xanuntenyani (1.2).

Xerana a falan foloma Ala tantunna nan ma lan Timote a xanuntenyaan nun a denkeyaayan ma. Hali toro gbeen nun matandin to xun tixi Yesu a fe Xibaru Fajin nali muxune ma, a Timote yamarima a xa a senbe so, a yi yengen so wekileni “alo Alaa Muxu Sugandixina sofa tinxinxina” (1.3 han 2.13). A a rakolonma a a xa a liga a yeren ma muxune fe yi naxanye fala fuune tima a findi matandin na e nun sonxo sonxon naxanye ton mi na, naxanye denkeyaayan makuyama muxune ra. A yi a fala a xa, a a xa lu alo a tan yetena, a yi lu tinxinni alo Kitabuna a falaxi kii naxan yi, Timote naxan xaranxi xabu a banxulan jore waxatini (2.14 han 4.5). A kedin najanna ra, xerana a yetena mantorone nan ma fe falama, a yi Ala tantun naxan yi a malima (4.6 han 22).

Xera Poli gerenna so nen Yesu a fe Xibaru Fajin nalideni han a siimayaan

najanna (4.7). Kitabun xaran muxune fan lan nen, e yi na gerenna so, denkeyaayan nun diban nun xanuntenyaan nun senbe soni, hali e mi gaxu Setana yera.

¹ N tan Poli, naxan findixi Yesu Alaa Muxu Sugandixina xeraan na Ala sagoon xon ma alogo Ala en tuli saxi nii rakisin naxan na Yesu Alaa Muxu Sugandixini, n xa na rali, n tan nan ito sebexi, ² n yi a rasiga n nafan dii xemen Timote ma.

Fafe Ala nun en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin xa hinanna nun kininkininna nun bore xunbenla fi i ma.

Barika biran nun kawandina

³ N walima Ala naxan xa bore rafixeni alo n benbane a liga kii naxan yi, n barikan birama na xa, n nema a maxande i xa kosen nun yanyin na waxatin birin. ⁴ Amasoto, n nan n miri i ya wugan ma, a xonla n suxuma nen n xa i to alogo n xa lugo sewan na. ⁵ N xaxili mon i ya denkeya kenden xon, naxan yi i mame Lowisi nun i nga Ewunise yi. N laxi a ra, fa fala a i fan yi. ⁶ Nanara, n na a rabirama i ma, Ala kiseen naxan fixi i ma, i xa na rawali i sobeen na, i naxan sotoxi n na n yiin sa i xunni waxatin naxan yi Ala maxandini. ⁷ Amasoto Ala mi Nii gaxuxin xan fixi en ma koni a Nii Sarijanxina naxan

* **1:4:** Timote wuga nen Poli keli Efesi taani waxatin naxan yi. A mato Timote Singen 1.3 kui.

senben nun xanuntenyaan nun son fajin fima en ma.

⁸Nba, i nama yagi sereyaan be en Marigin xa, hanma i yagi n tan ma fe ra hali n to kasoon na a fe ra. Koni en firinna xa tin toro yaan ma en bode xon lan Yesu a fe Xibaru Fajina fe ma Ala senben barakani. ⁹A tan nan en nakisixi, a yi en xili a en xa sarijan. En kewanle fe mi a ra de, koni a yetena fe ragidixina, e nun a hinanna, a naxan fi en ma Yesu Alaa Muxu Sugandixin barakani benun dunu ja xa da. ¹⁰Koni iki a bata a yita en na en nakisimaan Yesu Alaa Muxu Sugandixin minin xon ma kenenni, naxan faxan senben noxi, a yi nii rakisin nun faxatareyaan make nen Yesu a fe Xibaru Fajin xon ma.

¹¹Ala bata n findi kawandi baan nun xeraan nun karamoxon na Yesu a fe Xibaru Fajina fe ra. ¹²Nanara, n toroma feni itoe ra, koni n mi yagixi e fe ra amasoto n denkeleyaxi naxan ma, n na kolon. N laxi a ra, a noe n gbeen namar e nen han na loxoni. ¹³I fala kenden naxanye mexi n yii, ne ramara misaala ra xanuntenyaan nun denkeleyani Alaa Muxu Sugandixin Yesu xon. ¹⁴Se fajin naxanye taxuxi i ra, ne mara Alaa Nii Sarijanxin senben barakani naxan en yi.

¹⁵I a kolon fa fala naxanye birin Asi yamanani, ne bata n nabepin, hali Figelo nun Heremogene. ¹⁶Ala xa Marigin kininkinin Onesiforo a

denbayaan ma amasoto a n nii yifan nen n ma sanja ma wuyaxi. A mi yagi n ma fe ra hali n to kasoon na. ¹⁷A Romi taan li waxatin naxan yi, a yi a tunnafan n fenje han a yi n to. ¹⁸Ala xa Marigin kininkinin a ma na loxoni. A feen naxanye liga n xa Efesi taani, i ne kolon yati!

2

Yesu a walike fajine

¹Nba, i tan n ma diina, i senbe so na hinanni naxan Yesu Alaa Muxu Sugandixini. ²I feen naxanye mexi, n naxanye rali sereya wuyaxi yee xori, ne taxu lannaya muxune ra, naxanye fan noe muxu gbete ye xaranje.

³En na en wekile toroni en bode xon ma bayo en luxi nen alo Yesu Alaa Muxu Sugandixina sofa fajine. ⁴Muxun naxan sofa wanli, na mi basanje dunu ja fe gbete ra xa a waxi a kuntigin ken en feni. ⁵Muxun naxan fan a gima xatajoxoyani, xa na mi a yixodoxo a gideni giin sariyani, a mi noon tiye mum e. ⁶Xee biin naxan wali xodexen kema, na singe xa a gbee xee ma seen soto. ⁷N naxan falama i xa, i miri na ma, amasoto Marigin famun fima nen i ma ne birin yi.

⁸I xaxili lu Yesu Alaa Muxu Sugandixin xon ma naxan keli Dawuda bomsenni, naxan keli sayani, alo n na a ralima kii naxan yi Yesu a fe Xibaru Fajini, ⁹n toroma naxan ma fe ra han n xidi alo fe paxi rabana. Koni Alaa falan tan mi xide mum e. ¹⁰Nanara, n

dijaxi tərone birin bun ma yama sugandixina fe ra, al-
ogo e fan xa kisin sətə naxan
Yesu Alaa Muxu Sugandix-
ini, e yi lu habadan binyeni.

11 Nəndin nan falani ito ra:

Xa en nun a tan bata faxa en
bode xən,

en nun a tan nii rakisin
sətəma nən.

12 Xa en na en tunnafan,
en nun a tan luma nən man-
gayani.

Xa en na en mε a ra,
a fan a mεma nən en na.

13 Xa en mi tinxin_{ne} ayi,
a tan tinxinma nən ayi,
amasətə a mi nəe a mε a yete
ra.

14 Na feene rabira muxune
ma, i yi e yamari Ala yetagi, a
e xa e yete ratanga matandine
ma lan falane bunne ma,
matandin naxanye tənə yo
mi na. A e rame muxune
nan halagima tun! ¹⁵ I

kata, i yi i yete yita Ala ra
walike kenden na, naxan
wali xənne mi mayagi, naxan
Alaa nəndi falan nalima a
kiini. ¹⁶ Xete dina suxutare
fala fuune fəxə ra, amasətə
naxanye e falama, ne luma
e masige Ala kolonna ra nən
tun. ¹⁷ E falan luxi nən alo
furen naxan de gboma ayi
fatin ma. Humeneyo nun
Fileto na muxune nan ye,

¹⁸ naxanye bata e masiga
nəndin na. E naxa, a muxune
rakelima sayani waxatin
naxan yi, na bata dangu. E
muxuna ndee denkeleyaan
kala. ¹⁹ Anu, Alaa banxin
beten saxi sandəxə kenden
naxan fari, na dəxi ken,
falani itoe kerendenxi a ma, a

naxa, “Marigin gbeen muxun
naxanye ra, a ne kolon.
Xa naxan yo Marigin xinla
falama, na xa a xun xanbi so
tinxintareyani.”*

²⁰ Waliseen sifa wuyaxi
nan banxi gbeeni, gbeti
daxin nun xema daxin na
koni a wudi daxin nun a
bende ganxin fan na. Ndee
rawalima binya feene yi,
ndee rawalima binyatare
feene yi. ²¹ Xa muxu yo a yete
rasarijan na binyatareya
feene ma, a luma nən alo
walise binyaxina. A to
sarijan, a kanna nəe a rawale
wali fajin birin yi. ²² I gi
foningeyaan waxatin kunfa
feene ma. E nun naxanye
Marigin batuma bəne fixen
na, ε bira tinxinyaan nun
denkeleyaan nun xanun-
tenyaan nun bəne xunbenla
nan fəxə ra ε bode xən.
²³ I mε xaxilitareyaan nun
daxuyaan fe matandine ra,
i yi a kolon fa fala a ne
fama yengen nan na. ²⁴ Anu,
Marigina walikeen mi lan a
yengen so. Koni a lan nən a
fan birin na, a findi karaməxə
fajin nun muxu dijaxin na.
²⁵ A lan nən a xa fe matandine
matinxin limaniyani alogo
Ala xa a liga e yi e kewanle
maxete, e yinəndin kolon. ²⁶ E
yi xaxili sətə, e e yete ba Yinna
Manga Setanaa luti ratixine
ra, e suxi naxanye ra alogo e
xa lu a sagoni.

3

Dunuḡa raḡanna fe

* 2:19: Yatene 16.5

¹ A kolon fa fala a waxati dɔnxene xɔdɔxɔma ayi nen.
² Amasɔtɔ muxune findima nen wasodene nun gbeti xɔnxɔnne nun yete matɔxɔne nun yandadene nun konbi tiine ra. E murute e sɔtɔ muxune ma, e findi wali fapi kolontarene nun dina kolontarene ra, ³ e nun hinantarene nun kinink-intarene nun muxu xili kalane nun yete suxutarene nun muxu yeɛ xɔdɛxene nun fe fapi rabane yaxune ⁴ e nun yanfantenne nun kunfadene nun yete yigboon naxanye waxɔn feene rafan e ma dangu Ala ra. ⁵ E e yete findi Ala kolonne ra, koni e e mema nen a senben na. I makuya na muxune ra. ⁶ Ndee ε ye, ne e yete rasoma nen banxine kui muxu rakunfa feen na, jaxanla naxanye senbe mi gbo dinani, e yi ne masɔtɔ yulubin goron binyen naxanye xun ma naxanye mabandunxi kunfan sifan birin xɔn. ⁷ Na jaxanle katama nen e xa xaran, koni e mi jɔndin kolonje mumε!
⁸ Na xemene luxi nen alo Yannesɔ nun Yanberesi naxanye Musa matandi.* Xemeni itoe fan jɔndin matandima na kii nin. E xaxinli fuxi, e denkeleyaan bata findi bɔnɔn na. ⁹ Koni ne mi sigε yeɛn na mumε amasɔtɔ muxun birin e xaxilitareyaan kolonma nen, alo Yannesɔ nun Yanberesi liga kii naxan yi.

Kawandi dɔnxene

¹⁰ Koni i tan bata n ma xaranna kolon, e nun n

kewanle nun n jɛnigen nun n ma denkeleyaan nun n ma dijan nun n ma xanuntenyaan nun n ma tunnafanna ¹¹ e nun n ma besɛnxɔnyaan nun n ma tɔrɔyana. Tɔrɔn sifan mundun na, n mi naxan toxi Antiyɔki nun Ikoniyon nun Lisitire taane yi? Besɛnxɔnyaan sifan mundun na n mi naxan to? Koni Marigin yi n xunba ne birin yi. ¹² Naxanye birin waxi a xɔn ma, e xa sigan ti Ala kolonni Yesu Alaa Muxu Sugandixin barakani, ne besɛnxɔnyama nen. ¹³ Koni muxu jaxine nun naxanye e yete findima dina muxune ra, ne yanfanma jaxuyaannin tun, e bonne mayenden, e fan yi mayenden. ¹⁴ Koni i tan, i xaranxi feen naxan ma, i denkeleyaxi naxan ma yati, lu na yi amasɔtɔ i i karamɔxɔne kolon. ¹⁵ Xabu i dii jɔrε waxatini, i Kitabu Sarijanxin yire sebexine kolon naxan nɔε xaxinla fiye i ma lan kisi feen ma denkeleyaan xɔn Yesu Alaa Muxu Sugandixin ma. ¹⁶ Amasɔtɔ Kitabun sebenla birin fataxi Ala nan na. A fan xaran ti seen nun tantanna yabi seen nun fe matinxin seen nun muxu xuru seen na tinxinna ma ¹⁷ alogo Alaa muxun xa kamali, waliseen yi lu a yii wali fapi birin ke xinla ma.

4

¹ N na i yamarima Ala yetagi e nun Yesu Alaa Muxu

* **3:8:** Yahudiyane namunne xaranna kui, woyimeɛn naxanye Musa matandi Misiran yamanani, ne yi xili na kiini. A mato Xɔrɔyaan 7.11 nun 7.22 kui.

Sugandixin naxan faxa muxune nun muxu niirama mane birin makitima, naxan makenenna a mangayani.

² Alaa falana fe kawandin ba, xa a fala waxatin fan, xa a mi fan, i wekile. I muxune sonna fala, i e maxadi, i e ralimaniya, i yi e xaran dijan birin yi. ³ Amasoto waxatin fama nen, muxune mi tinma xaran kenden ma. E birama e yete waxon feene nan foxo ra, e lu karamoxone malanje e yete xa, naxanye e xaranma e tunla rafan feene ma. ⁴ E yi e tunla ba jondi falane ra, e yi e tuli mati taline ra. ⁵ Koni i tan, i xa i yete suxu feen birin yi, i tunnafan torone bun ma, i Yesu a fe Xibaru Fajin nali, i yi i ya wanla birin nakamali.

⁶ Amasoto, n tan bata lu alo minse saraxa boxonxina, n siga waxatin bata maso.

⁷ N bata yenge fajin so, n nan n ma giin danna li, n lu denkeleyani. ⁸ To xanbi ra, n tinxinyaan no soton kontonna sotoma nen Marigin naxan namaraxi n xa, a naxan fima n ma na boxoni, a tan naxan findixi kiti sa tinxin na. N tan kedenna mi a ra koni a fa feen xonla naxanye birin ma.

⁹ Kata, i fa n fema mafuren! ¹⁰ Dunujani ito to rafan Demasi ma, a bata n nabegin a siga Tesaloniki taani. Kiresen yi siga Galati yamanani. Tito yi siga Dalamatiya yamanani. ¹¹ Luka nan keden pe fa n fema. E nun Maraka birin xa fa amasoto a noe n maliye nen walideni. ¹² N bata Tikiko rasiga Efesi taani. ¹³ I nema fe waxatin naxan yi, n bata n ma gubaan nun

n ma kedine lu Karapo konni Tirowasi taani, i fa e xelexe n xa a gbengbenna naxanye sebexi kidine ma.

¹⁴ Siyakin Alesandire bata fe xolen liga n na han! Marigina a saranje a wanla ra. ¹⁵ I fan xa a fe liga i yeren ma, amasoto a nox falane matandinen a jaxin na!

¹⁶ N nan n yete xun mafala singen naxan ti kitisadeni, muxu yo mi n mali, birin yi n nabegin. Koni Ala nama e suxu na ra. ¹⁷ Marigin nan n mali, a yi n senbe so alogo n xa kawandi kamalixin ba, siyane birin yi a me, n yi xunba yatane de. ¹⁸ Marigina n xunbama nen fe jaxin wanle birin ma, a yi n nakisi alogo n xa so a mangayani ariyanna yi. Binyen xa fi a tan ma habadan han habadan, amina.

Xonton donxene

¹⁹ N xa Pirisila nun Akila xonton e nun Onesiforo a denbayana. ²⁰ Erasite bata lu Korenti taani, n bata Tirofime furaxin fan lu Mileti taani. ²¹ Kata, i xa fa benun xunbeli waxatin xa a li.

Ewubulo i xonton, e nun Pudon nun Linosi nun Kelodiya e nun en ngaxakedenne birin.

²² Marigin xa lu i niini. Ala xa hinan e ra.

Tito Poli Alaa Falan Naxan Nasiga Tito Ma

Tito findi denkeleya muxun nan na. Yahudiya mi yi a ra (Galati Kaane 2.1-3). Poli fəxərabira fajin nan yi a ra, bayo a tan nan yi Kərənti Kaane nun xeraan tagini tənma (Kərənti Kaane Kedi Firindena 7.6-16). Kitabun yireni ito sebe Tito ma waxatin naxan yi, a yi Kireti fəxə ige tagi bəxəni. Xera Poli bata yi a yamari a a xa denkeleya muxune xun mato a ra menni, a yi denkeleya yamane yeba ki fajı (1.5).

Xerana falan xun soxi a falan fələdeni (1.4). Sora singen napanxi denkeleya yamaan kuntigine fe nan ma (1.5-16). Sora firindeni, Tito kawandi xuine nan sətəma lan denkeleya muxune masuxu kiin ma denkeleya yamani: Xeme fonne nun jaxalan fonne nun banxulanne nun konyine masuxu kiina (2.1-15). Denkeleya muxune lan e xa naxan liga, sora saxanden na nan yitama en na, e lu e bode yi bəje xunbenli, e mayitaxunna matanga (3.1-11). Kedin yi rapan Poli a yamarine nun xəntən xuine ma (3.12-15).

Kitabun yireni ito xaran muxune lanma nen e yi a famu fa fala maxadi xuiin naxan a kui, na mi sebexi Tito xan keden xa. Kəntəfili feen naxanye e kui, ne nan

denkeleya yamaan ma waxatin birin.

Xəntənna

¹ N tan Poli nan ito sebexi naxan findixi Alaa walikēen na, e nun Yesu a Muxu Sugandixina xerana alogo a muxu sugandixine xa denkeleya, e jəndin kolon, e lu Ala kolonni. ² Na denkeleyaan nun na jəndin fataxi habadan nii rakisin sətən yigin nan na, Ala en tuli sa naxan na xabu waxatine fələni, Ala naxan mi nəe wulen fale. ³ A bata a falan makenen a waxatini kawandin xən ma a naxan taxu n na Alaa yamarin xən ma, en nakisimana.

⁴ N ni ito sebexi Tito nan ma, n ma diin yetena en ma denkeleyani.

Fafe Ala nun Yesu Alaa Muxu Sugandixina en nakisiya maan xa hinanna nun bəje xunbenla fi i ma.

Tito a wanla fe

⁵ N bata i lu Kireti yamanani alogo feen naxan yitən daxi luxi, i xa na yebe, i yi denkeleya yamaan fonne dəxə taan birin yi fata n ma yamarine ra.

⁶ Denkeleya yamaan fonne xa findi muxune ra fe mi naxanye ra, jaxalan keden kanne, e diine denkeleyaxi, muxune nama e diine yate yete suxutarene ra hanma xurutarene.

⁷ Denkeleya yamaan xunmatoon xa findi muxun na fe mi naxan na, amasətə Alaa wanla taxuxi a tan nan na, a nama findi yete yigboon na, hanma bəje maxələna, hanma dələ

minna, hanma naxan bɔɔɛn mafura tɛ, hanma gbeti xɔnxɔnna tinxintareyani. ⁸ Koni a xa xɔɔɛne yisuxu ki fajɪ, fe fajɪn xa rafan a ma, a xuruxi, a tinxin, a sarijan, a yetɛ suxi. ⁹ A xa a sɔbɛ so jɔndin falan ma alo a xaranxi a ma kii naxan yi, alogo a xa nɔ bonne ralimaniyɛ xaran kɛndɛni, a yi fe matandine tantanna yita e ra.

¹⁰ Muxu wuyaxi na, a gbengbenna Yahudiya dɛnkɛleya muxun naxanye banxulanyaan falan tima, naxanye findixi murutɛdene ra naxanye fala fuune tima, e bodene rakunfa. ¹¹ I xa ne dɛɛne suxu, amasɔtɔ denbaya kalane nan ne ra, fata e xaranne ra naxanye mi daxa, e na ligama yagitareyaan nin nafulu feen na. ¹² E yetɛɛn kon kaa nabina nde nan a fala, a naxa, “Wule falan nan Kireti kaane ra waxatin birin, alo sube xarɛne, fudi jaxinten salayaxine.” ¹³ Nɔndin nan na falan na. Nanara, e sɔnna fala e xa kati alogo e xa dɛnkɛleya kɛndɛn sɔtɔ, ¹⁴ e yi ba e tuli matiyɛ Yahudiyane taline ra, e nun yamarin naxanye fata na muxune ra naxanye e mɛxi jɔndin na. ¹⁵ Seen birin sarijan muxu sarijanxine yii, koni sese mi sarijan muxu xɔsixine nun dɛnkɛleyatarene yii. E xaxinla nun e sɔndɔmɛn birin xɔsixi. ¹⁶ Ne a falama nɛn a e Ala kolon, koni e e mɛxi Ala ra e kɛwanle yi. E haramuxi, e mi fala suxɛ, e mi nɔɛ wali

fajɪ yo rabɛ.

2

Dɛnkɛleya muxune xa xaran feen naxanye ma

¹ Koni i tan ma falane xa lan xaran kɛndɛn nan ma. ² A fala xɛmɛ fonne xa, a e xa e yetɛ suxu, e findi muxu binyene ra, e nun muxu xuruxine. E yi e sɔbɛ so dɛnkɛleyaan nun xanuntenyaan nun tunnafanna ma.

³ A fala jaxalan fonne fan xa, a e kɛɔaan xa lan Ala batun ma. E nama findi muxu xili kalane nun dɔlɔ minne ra. E xa muxune xaran fe fajɪn ma ⁴ alogo e xa nɔ sungutunne maxaranjɛ e xɛmɛne nun e diine xanun kiin ma, ⁵ e findi jaxalan xuruxine ra, naxanye luma sarijanni, naxanye walima denbayani, e jɛnigen fan, e xuru e xɛmɛne ma alogo muxu yo nama Alaa falan nayeleftu.

⁶ I mɔn xa banxulanne fan nalimaniya na kiini, a e xa xuru feen birin yi. ⁷ I tan yetɛɛn xa findi misali fajɪn na i kɛwali fajɪne yi. I ya xaranna xa findi jɔndin na binyeni. ⁸ I fala kɛndɛne ti, yalagi mi naxanye yi, alogo i yɛngɛfane xa yagi amasɔtɔ e mi fɛ yo toxi en tan na e naxan falɛ.

⁹ A fala konyine xa, a e xa xuru e kanne ma, e yi e kɛnɛn feen birin yi. E nama e tandi, ¹⁰ e nama e muja, koni e xa e lannayaan yita e ra waxatin birin alogo en nakisimana Alaa xaranna xa

xunnayerenna sɔtɔ feen birin yi.

¹¹ Ala bata a hinanna makɛnɛn muxun birin xa kisin sɔtɔma naxan xɔn. ¹² Na en xaranma nɛn, a en xa xɛtɛ Ala kolontareyaan fɔxɔ ra e nun dunuɲa rafan feene, en yi en xuru tinxinna nun Ala kolonna ma dunuɲani ito yi, ¹³ en nɛma herin mamɛ en yengi naxan ma, en ma Ala sɛnbɛ kanna nun en nakisimaan Yesu a Muxu Sugandixina binyen makɛnɛnma lɔxɔn naxan yi. ¹⁴ A bata a yetɛ fi en ma fe ra alogo a xa en xunba en ma sariya suxutareyaan birin yi, a yi yama rasariɲanxin sɔtɔ a yetɛ xa, naxanye sɔbɛ soxi wali fajine rabaan ma.

¹⁵ I lan i xa falan ti muxune xa na kii nin, i yi e ralimaniya, i yi e sɔnna fala i sɛnbɛn birin na. Muxu yo nama i rajaxu.

3

Denkeleya muxun lan a xa feen naxanye liga

¹ A fala denkeleya muxune xa a e xa xuru mangane nun kuntigine ma, e yi e falane suxu. E xa e yitɔn kɛwali fajin sifan birin xili ma. ² E nama muxu yo rayelefu, e xa findi fe yitɔnne nun muxu diɲaxine ra, e limaniya muxune birin xa. ³ Amasɔtɔ a fɔlɔni, xaxilitarene nun murutɛde tununxine nan yi en na. En yi en ma kunfan nun en waxɔn feene birin ma konyiyaan nan bun. En yi en ma dunuɲa yi gidin nabama ɲaxun nun xɔxɔlɔnyaan nin.

Xɔnnantenyaan yi lu en nun bodene tagi. ⁴ Koni en nakisimana Ala to a fanna nun a xanuntenyaan makɛnɛn en xa, ⁵ a yi en nakisi. Anu, a mi yi na ligaxi nun a en bata fe tinxinxine liga, koni fɔ a kininkininna fe ra. A bata en nakisi fata en ma marafuna igeni, en yi xɛtɛ, en bari. En yi dunuɲa yi gidi nɛnɛn sɔtɔ Alaa Nii Sariɲanxin barakani, ⁶ a naxan defexin nagodo en ma, en nakisimaan Yesu Alaa Muxu Sugandixin barakani, ⁷ alogo en xa tinxin a yeɛ ra yi a hinanna barakani, en yengi yi lu habadan nii rakisin sɔtɔ feen ma en kɛen na.

⁸ Nɔndin nan na falan na. A xɔli n ma i xa kankan a falan ma, alogo naxanye na la Ala ra, ne xa e sɔbɛ so wali fajin ma. Na feene nan lan, ne nan tɔnɔ gbo muxune birin ma. ⁹ Koni i yetɛ ratanga fe matandi xaxilitarene ma e nun muxune benbane xinle fɛsɛfɛsɛn nun lantareyaan nun sɔnxɔ sɔnxɔn naxanye fataxi sariyan na, amasɔtɔ ne tɔnɔ mi na, e ligama fuyan. ¹⁰ Muxun naxan mayitaxunna rasoma yamani, i na a rakolon waxatin naxan yi sanɲa ma keden han firin, i masiga na ra. ¹¹ A kolon a na kanna xaxinli fuxi. A nɛma yulubin ligama, a yetɛ yalagima.

Yamari dɔnxɛne

¹² N na Aritema rasiga i fɛma waxatin naxan yi hanma Tikiko, kata i fa n fɛma Nikopoli taani, bayo n waxi a xɔn ma, n xa xunbeli

waxatin ti mɛnni. ¹³ I xa sariya karamɔxɔ Senasi nun Apolosi mali e fanda feen na e sigatini alogo sese nama dasa e ma. ¹⁴ Fɔ en ma muxune fan xa e xaran nɛn fe faji rabaan ma e yi e tunnafan, alogo e xa nɔ e mako xɔdɛxɛne gasɛ, e mɔn nama lu dɔxi fuu.

¹⁵ N fɔxɔ ra muxune birin i xɔntɔn. Nxu dɛnkɛleya muxune xɔyine birin xɔntɔn.

Ala xa hinan ɛ birin na.

Filemōn Pōli Alaa Falan Naxan Nasiga Filemōn Ma

Filemōn yi findixi denkeleya muxu kenden nan na. Yanyina nde, a yi Kōlōsi taan denkeleya yamaan nin. Xera Pōli xōyin nan yi a ra (fala tide 1). Konyina nde yi a yii, naxan yi xili Onesimo, naxan a gi a kanna ma. En mi a kolon Onesimo nun Pōli e bode kolon kii naxan yi, bayo Pōli yi kasoon na. Koni Onesimo fan findixi denkeleya muxun na. Pōli yi a ragidi a xa a raxete a kanna ma, a kedini ito sebe naxan ma, a xa a rasuxu a konni, koni a nama a suxu konyi gixin na, koni alo a ngaxakedenna denkeleyani. Konyin naxan a gi a kanna ma, na yi paxankatama nen a xōdexen na.

A yelin xanbini Filemōn nun a fōxōrabirane xōntōnye (1-3), Pōli yi barika bira Ala xa Filemōn ma denkeleyaan nun a wēkilena fe ra (4-7). A mōn yi mayandin ti Onesimo a fe ra, naxan sigama a kanna fema (8-22). Kitabun yireni ito rajanxi xōntōne nan ma, en mōn muxu wuyaxi xili toma a kui, naxanye Pōli kedi sebexin kui a naxan nasiga Kōlōsi kaane ma (Kōlōsi Kaane 4.10,12,14 Arikipe fan xinla sebexi fala tide firindenit Kitabun yireni ito yi e nun Kōlōsi Kaane 4.17). Yanyina nde Onesimo siga nen kedi firinne ra Kōlōsi

taani Kōlōsi kaane ma e nun Filemōn ma.

En Pōli a fanna toma nen Kitabun yireni ito kui. A ito sebexi a xōyin Filemōn ma, koni a mi yamari yo fixi a ma, a mi a karahanxi sese ma, a mi a sariyane baxi a yii Onesimo xun ma. Koni a a rabirama a ma nen, e nun naxanye birin Kitabun yireni ito xaranma, fa fala a Alaa xanuntenyaan muxune kejaan maxetema nen.

Xōntōne

¹ N tan Pōli naxan findixi kasorasaan na Yesu Alaa Muxu Sugandixina fe ra, nxu nun ngaxakedenna Timote nan ito sebexi nxu xanuntenna nun nxu walike boden Filemōn ma, ² e nun Apiya nxu magilena e nun Arikipe nxu yenge so bodena e nun denkeleya yamaan naxanye e malanma i konni.

³ En Fafe Ala nun Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin xa hinanna nun bōje xunbenla fi e ma.

Filemōn ma xanuntenyaan nun a denkeleyana fe

⁴ Filemōn, n nēma n ma Ala maxandε waxati yo yi, n barikan birama a xa nen i ya fe ra, ⁵ amasōtō n bata a mε i denkeleyaxi Marigi Yesu ma kii naxan yi, i mōn a yama sarijanxin birin xanuxi. ⁶ N na Ala maxandima alogo ngaxakedenyaan naxan fataxi i ya denkeleyaan na, na xa a liga i fe fajin birin kolon ki fajin, en naxanye sōtōxi Alaa Muxu Sugandixin barakani. ⁷ Ngaxakedenna,

i ya xanuntenyaan bata sɛwa gbeen fi n ma, a yi n nalimaniya, bayo i bata yama sarijanxin birin nii yifan e ma.

Pɔli yi Filemōn mafan

⁸ Nanara, hali n to nɔɛ susue i yamarɛ Alaa Muxu Sugandixini fa fala a i xa feen naba naxan daxa, ⁹ koni n ni i mafanma xanuntenyaan nin, n tan Pɔli xɛmɛ fonna, e nun iki kasorasana Yesu Alaa Muxu Sugandixina fe ra. ¹⁰ Nayi, n na i mafanma n ma dii Onesimo a fe ra, n findixi naxan baba ra kasoni. ¹¹ A tɔnɔ mi yi i ma waxati danguxini, koni iki, a tɔnɔn luma en birin ma nɛn.

¹² N bata a raxetɛ i ma iki, a tan naxan nafan n ma alo n niina. ¹³ A yi rafan n ma nun, a lu n fɛma be, alogo a xa wali n xa i funfuni, n kasoon na waxatin naxan yi Yesu a fe Xibaru Fajina fe ra. ¹⁴ Koni n mi waxi fefe liga feni, ba i sagoon na, alogo i ya wali fajin nama findi karahanna ra, koni a xa findi i jɛnige ma feen na.

¹⁵ Yanyina nde, Onesimo masigaxi i ra nɛn waxatidi tun, alogo i mɔn xa a sɔtɔ habadan, ¹⁶ anu konyi gbansan mi fa a ra sɔnɔn, koni a bata dangu konyin na, a bata findi i rafan ngaxakedenna ra. A rafan n tan ma, koni a xa rafan i tan ma dangu n tan na adamadiyani e nun Marigini.

¹⁷ Nayi, xa i n yatɛxi i xɔyin nan na, i xa Onesimo fan yisuxu alo i n yisuxuma

kii naxan yi. ¹⁸ Xa a tinxintareyaan ligaxi i ra, hanma xa a lan a xa sena nde raxetɛ i ma, na goronna sa n tan xun ma. ¹⁹ N tan yetɛɛn nan ito sɛbɛxi n yiin na, n tan Pɔli. N na i yii raxetɛma nɛn, koni n mi waxi a fala feni i xa fa fala i tan lan i xa i niin so n yii. ²⁰ Ngaxakedenna, yandi na fe fajin liga n xa Marigina fe ra, n nii yifan n ma Alaa Muxu Sugandixin barakani.

²¹ N to laxi i ra a i n xuiin suxuma nɛn, n xa ito sɛbɛ i ma. N na a kolon i nde ligama nɛn dangu n ma falan na. ²² I mɔn xa yigiya banxina nde yitɔn n yɛɛ ra amasɔtɔ n laxi a ra, n mɔn xetɛma nɛn ɛ ma ɛ Ala maxandin barakani.

Xɔntɔn dɔnxɛne

²³ Epafirasi naxan n fɛma kasoon na Yesu Alaa Muxu Sugandixina fe ra, na i xɔntɔnma. ²⁴ N walikɛ bodene Maraka nun Arisitaraki nun Demasi nun Luka, ne birin i xɔntɔn.

²⁵ Ala xa Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixina hinanna xa lu ɛ niini.

Heburune Alaa Falan Naxan Nasiga Heburune Ma

Naxan yo na Kitabun yireni ito xaran a yeren ma, a luma nen na kanna xa alo a kawandi ramεεn nin. Kitabun yireni ito sebexi nen alo kawandi ba daxin na. Kitabun yireni ito rapanna a yitama a sebexi muxune nan ma. A mōn mi a sebe muxun fan mayitaxi. Yanyina nde, Kitabun yireni ito sebexi Romi kaane nan ma (13.24). Feen naxan kolonxi Kitabun yireni ito sebe muxuna fe yi, Yahudiyan na a ra naxan denkeleyaxi Marigi Yesu ma. Muxun naxan a sebexi, a Tawureta nun Yaburi Kitabun yirene kolonxi ki faji. A Kitabun yireni ito sebexi Yahudiya gbeteeye ma naxanye fan bata yi denkeleya Yesu ma alo a tan. Koni, e to paxankataxi Yesu xinla fe ra, e xetematōn na a ra Yahudiya dinan ma. E yi e mema nen denkeleyaan na Yesu ma. Kitabun sebe muxuna e kawandima nen a e xa e senbe so e denkeleyani, a yi Alaa Muxu Sugandixin fisamantenyaa mayita alogo e nama xete e namun fonne ma. Yanyina nde Kitabun yireni ito sebe nen jεε tonge saxan Yesu keli xanbi sayani.

Kitabun yireni ito yitaxunxi yire dōxō firin nan na. A yire singena (1.1-10.18) Alaa Muxu Sugandixin fisaman-

tenyana feen nan falama. Fa fala a dangu nabine ra (1.1-3), a mōn dangu malekane ra (1.4-2.18), a dangu Nabi Musa nun Yosuwe ra (3.1-4.13); a tan nan keden findixi habadan saraxan na, a gbo dangu Layiri Fonne saraxarali gbeene ra (4.14-7.28); a saraxa kamalixin baxi nen naxan ba sanja ma keden pe a muxune rakisi han habadan, a dangu Layiri Fonna saraxa wuyaxine birin na (8.1-10.18).

Kitabun yire firindena (10.19-13.19) na muxune senbe soma alogo e xa lu denkeleyani (10.19-39) e nama xete dina gbete ma. En misali kendene toma menna nin lan Layiri Fonna denkeleya muxune ma (Sora 11), a mōn a falama denkeleya muxune yeen xa lu tixi Alaa Muxu Sugandixin na, e yi nōn soto alo a tan (12.1-11). A yelin xanbini yamarina nde fiye e ma e nun a yi e kawandi (12.12-13.19), Kitabun sebe muxun a rapanna duba tiin nan ma e nun xōntōne (13.20-25).

Kitabun sebe muxun mi danma fala paxumene xan tun ma alogo a xa a Kitabun xaran muxune mali e tun-naxōleni. A a yebama e xa a denkeleya muxune tōrōma dunuḡa ayi, a mōn yi Alaa Muxu Sugandixin wanla xunna fala. Fa fala a faxan bata kisi feen nakamali saraxa yo mi yi nōe naxan nakamale. Nayi, a muxune mafanma e xa lu Alaa Muxu Sugandixin fōxō ra. En fan lan en Habadan Alaa Muxu

Sugandixi fisamantenna
xuiin suxu.

Yesu gbo malekane xa

1 Waxati danguxini, Ala falan ti nen en benbane xa nabine xon sanja ma wuyaxi nun ki wuyaxi yi. 2 Koni a falan tixi en tan xa waxati rajanni ito nin a Dii Xemen xon. A bata daala birin sa a Dii Xemen sagoni alo a keena. A dunuja daxi a tan nan baraka yi. 3 Alaa Dii Xemen findixi a binyen noron nan na. Ala maligan yeteen nan a ra. A dunuja yisuxi a falan senben nan na. A to yelin yulubi xafarin nakamale, a yi doxo Ala Senben Birin Kanna yiifanna ma ariyanna yi.

4 Alaa Dii Xemen tiden yi gbo ayi dangu malekane ra, a yi xinla fi a ma naxan dangu e xinle ra. 5 Bayo, Ala mi a falaxi a maleka yo xa, a naxa, “N ma dii xemen nan i tan na, n bata findi i fafe ra to.*” A mon mi a fala maleka yo xa, a naxa, “N findima nen i fafe ra, i fan yi findi n ma dii xemen na.†”

6 Ala to a diin nafa dunuja yi alo dii singena, a mon naxa, “Alaa malekane birin xa a batu.‡”

7 A mon yi a fala malekane fe yi, a naxa, “Alaa malekane luma nen alo foyena, a walikene yi lu alo tee degena.§”

8 Koni a mon yi a fala a dii xemena fe yi, a naxa, “Ala, i luma nen i ya mangaya gbedeni habadan!

I ya manga dunganna yi findi tinxinyaan taxamasenna ra.

9 Tinxinna rafan i ma, fe jaxin mi rafan i ma. Nanara, Ala, i ya Ala bata i rafisa i bodene xa a sewa turen sa i xunni i sugandi feen na.”*

10 A mon naxa, “Marigina, i boxo xonna da nen xabu a foloni.

I yii foxon nan kore xonna ra.

11 Ne birin danguma nen, koni i tan luma nen na. Ne birin forima nen e kala alo dugina.

12 I yi e yisa alo domana, e yi masara alo dugina, koni i tan luma nen i kiini, i siin fan dan mi na mumε!†

13 Ala mon mi a fala a maleka yo xa, a naxa, “Doxo n yiifanna ma, han n yi i yaxune sa i sanna bun.”‡

14 Malekane mi findixi Alaa walike totarene xan na ba, a naxanye rasigama kisi muxune malideni?

2

Ejoxo lu kisi feen xon

1 Nanara, en bata feen naxanye me, fo en xa en joxo lu nen ne xon alogo en nama kiraan bejin. 2 Amasoto, malekane* fa xerayaan naxanye rali en benbane

* 1:5: Yaburin 2.7 † 1:5: Samuyeli Firinden 7.14 ‡ 1:6: Sariyane 32.43

§ 1:7: Yaburin 104.4 * 1:9: Yaburin 45.7-8 † 1:12: Yaburin 102.26-28

‡ 1:13: Yaburin 110.1 * 2:2: Yahudiyane namunne xaranna kui, Nabi Musa Alaa sariyane sotaxi malekane nan xon ma.

ma lan sariyan ma, ne birin suxutareyaan saranma nen a kala muxune ra alo a daxa kii naxan yi. ³ Nayi, en fa ratangama di, xa en na en me kisi gbee sifani ito ra, Marigin yeteen singe naxan nali, na xanbi ra, a rame muxune fan yi a jondin yita en na? ⁴ Ala fan e sereya baan fari sa nen taxamasenne nun kabanako feene nun senbe fe sifa wuyaxi ra, a yi a Nii Sarijanxin kewanle yitaxun e ra a sagoni.

Yesu en nakisimana

⁵ Awa, en yire famatoon naxan ma fe falama, Ala mi na luma malekane xan sago yi. ⁶ Koni sereyani ito sebexi Kitabun yirena nde yi, a naxa,

“Nanse dajoxon na,
i to i yengi dxi a xon.

Nanfera ijoxo luxi adamadiin
xon?

⁷ I a daxi nen,

a noron yi maso malekane ra.
I binyen nun xunnayerenna
fi a ma.

⁸ I bata seen birin lu a bun.”†
A to seen birin luxi adamadi-
ina noon bun, Ala mi sese lu
naxan mi xuru a noon bun.
Hali na, iki en mi a toma
fa fala seen birin muxuna
noon bun ma. ⁹ Koni en
na a toma fa fala, Ala Yesu
magodo nen waxati dungidi
dangu malekane ra, alogo a
xa faxa masoto Alaa hinanna
xon muxune birin xa. Iki en
na a mangayaan binyen nun
a xunna kenla toma a faxana
fe ra a tin naxan ma. ¹⁰ Ala
naxan seen birin da a yete
xa, a yi waxi adamadi wuyaxi

raso feni a binyeni. Na yi
lanxi, a to en nakisimana fe
rakamali a toron xon.

¹¹ Bayo Yesu naxan mux-
une rasarijanma e nun a
naxanye rasarijanxi, ne
birin fafe keden. Nanara,
Yesu mi yagima a fale ne ma,
“Ngaxakedenne.” ¹² A naxa
Kitabuni,

“N na i xinla ralima nen ngax-
akedenne ma.

N ni i matoxoma nen yamaan
ye.”‡

¹³ Kitabun mon naxa, “N nan
n yigi sama Ala nin.” A mon
naxa, “Nxu nun n ma diine
nan ito ra, Ala naxanye fixi n
ma.”§

¹⁴ Nayi, bayo Yesu a mux-
une findixi adamadiine nan
na fati benden nun wunli,
Yesu fan yeteen bata lu alo
e tan. Na ma, a yi Yinna
Manga Setana halagi a yetena
sayaan xon ma senben yi
naxan yii sayaan xun na.

¹⁵ A na ligaxi nen alogo
naxanye yi sayaan gaxun
konyiyani e dunuja yi gidini,
a xa ne xoroya. ¹⁶ Amasoto
a mi faxi malekane xan
malideyi, koni fo Iburahima
bonsonne. ¹⁷ Na nan a liga,
a yi lu alo a ngaxakedenne
feen birin yi, alogo a xa
no saraxarali kuntigiyaan
wanla ke Ala xa kininkininna
nun togondiyani, a yi Ala
solona yamaan yulubine
xafari feen na. ¹⁸ Bayo Setana
kataxi a xa a fan natantan, a
tan yeteen yi toro na feni, nayi,
a ferena a xa, a yi muxune

mali e nεma e ratantan feene
de waxatin naxan yi.

3

Yesu dangu Nabi Musa ra

¹ Nanara, ngaxakeden muxu rasariɲanxine, Ala bata ε tan naxanye xili, ε xaxili lu Yesu a fe xɔn, Alaa Xεraan nun Saraxarali Kuntigi Singena, en naxan ma fe falama yamani. ² Muxu tɔgɔndiyaxin nan yi a ra Ala xa, naxan a sugandixi alo Musa yi kii naxan yi Alaa banxin birin yi.* ³ Banxi tiina xunna kenla gbo dangu banxin yetεen na. Nanara, Yesu a xunna kenla gbo Musaa xunna kenla xa. ⁴ Awa, muxune nan banxine tima, koni Ala nan seen birin daxi. ⁵ Musa tan tɔgɔndiya nεn wali kεdeni Ala xa a banxin mumεni, a sereyaan ba lan na feene ma Ala yi fama naxanye ligadeni. ⁶ Koni Alaa Muxu Sugandixin tan luxi na alo Alaa Dii Xεmεn naxan a banxin xun na. En findixi a banxin nan na, xa en na en wεkile, en yi en ma yigin namara en naxan matɔxɔma.

Matabuna Alaa yamaan xa

⁷ Nayi, alo Alaa Nii Sariɲanxina a falaxi kii naxan yi, a naxa, “Xa ε Ala fala xuiin mε to, ⁸ ε nama ε bɔɲeni xɔdɔxɔ alo ε yi murutεxi Ala ma wax-atin naxan yi, ε yi matoon xun ti Ala ra tonbonni.

⁹ ε benbane n bunba nεn mεnni, e yi n matandi, hali e to n kεwanle birin to ɲεε tonge naanin.

¹⁰ Nayi, n xɔlɔ nεn na waxatin muxune ma, n naxa, ‘E bɔɲen makuya n na wax-atin birin, e mi n ma kiraan xɔn.’

¹¹ N yi n kɔlɔ n ma xɔlɔni, n naxa, ‘E mi soε n ma matabudeni mumε!’ †

¹² Ngaxakedenne, ε a liga ε yeren ma, bɔɲε ɲaxin nun denkeleyatareyaan nama lu ε sese yi naxan a ligε ε xεte habadan Ala fɔxɔ ra. ¹³ Koni ε bode ralimaniya lɔxɔ yo lɔxɔ, fanni en mɔn na waxatini Kitabun naxan ma fa fala “To” alogo ε tan nde nama tantan yulubin xɔn, ε tengbesenɲε ayi. ¹⁴ Amasɔtɔ en bata findi Alaa Muxu Sugandixin gbeene ra, xa en lu en ma tɔgɔndiyaan singeni, han a rajanna.

¹⁵ Kitabun naxa, “Xa ε Ala fala xuiin mε to, ε nama ε bɔɲeni xɔdɔxɔ alo ε yi murutεxi Ala ma wax-atin naxan yi.” ‡

¹⁶ Awa, ndee yi ne ra, naxanye Alaa falan mε, e murutε a xili ma? Ne findixi muxune nan na Musa naxanye ramini Misiran yamanani. ¹⁷ Ala xɔlɔ ndee ma ɲεε tonge naanin? Naxanye yulubin liga, e faxa tonbonni. ¹⁸ Ala a kɔlɔ ndee a fe ra, a e mi soε a matabu yireni? Naxanye tondi a falan suxε, a yi falan tima ne nan ma fe yi. § ¹⁹ En

* 3:2: A mato Yatene 12.7 kui. † 3:11: Yaburin 95.7-11 ‡ 3:15: Yaburin 95.7-8 § 3:18: A mato Yatene 14.1-35 nun Yaburin 95.11 kui.

bata a to nayi, fa fala e mi yi nɔɛ soɛ matabudeni lan e denkeleyatareyaan ma.

4

Matabudena Alaa muxune xa

¹ Nayi, Ala to en tuli sa, a en nɔɛ soɛ nɛn a matabudeni, en na a liga en yeren ma nayi alogo ε tan nde nama lu alo ε fulaxi na ra. ² Bayo Alaa falan Xibaru Fajin nali nɛn en fan ma alo na waxati danguxin muxune. Koni e falan naxan mɛ, na tɔnɔ yo mi lu e tan ma, amasɔtɔ naɔanye a rame, ne mi a suxu denkeleyani. ³ En tan naxanye denkeleyaxi, en tan soma nɛn na matabudeni alo Ala a fala kii naxan yi, a naxa,

“N bata n kɔlɔ n ma xɔlɔni, n naxa,

‘E mi soɛ n ma matabudeni mumɛ!’”*

Anu, Alaa wanla bata yi kamali xabu dunuɓa da waxatini. ⁴ Amasɔtɔ ito falaxi Kitabun yirena nde yi xii soloferedena fe yi, a naxa, “Ala yi a matabu a wali keɛn xii soloferede lɔxɔni.”† ⁵ A mɔn naxa Kitabun yireni ito yi, “E mi soɛ n ma matabudeni mumɛ!” ⁶ Na bunna nɛn fa fala ndee gbɛɛye soɛ nɛn, ba muxune ra naxanye singe Alaa falan Xibaru Fajin mɛ, e mi so lan e fala suxutareyaan ma. ⁷ Nanara, waxati xunkuye to dangu, Ala mɔn yi lɔxɔ nɛnɛn sa, a yi na feen fala Dawuda a Kitabun kui, a yi na lɔxɔ

nɛnɛn xili sa fa fala “To.” A naxa, “Xa ε Ala fala xuiin mɛ to, ε nama ε bɔɓɛni xɔdɔxɔ.”

⁸ Awa, xa Yosuwe bata yi yamaan naso Alaa matabudeni nun, Ala mi yi lɔxɔ gbɛɛ a fe falɛ na xanbi ra. ⁹ Na bunna nɛn fa fala matabudeni mɔn Alaa yamaan xa yɛɛn na. ¹⁰ Amasɔtɔ muxu yo so Alaa matabudeni, na fan a matabuma nɛn alo Ala a matabuxi kii naxan yi. ¹¹ Na ma, en kata en so matabudeni, alogo muxu yo nama findi fala suxutaren na alo en benbane.

¹² Amasɔtɔ Alaa falana, ni-iramaan na a ra, a sɛnben gbo, a deɛn xanxan dangu silanfanna de firin kannu ra.‡ A soma nɛn han a sɔndɔmɛn nun niin yɛɛɛn fata, e nun fatin nadɔxɔdene nun fasane. A muxun miriyane nun a natane makitima nɛn. ¹³ Ala dali se yo mi luxunxi a ma. Ala feen birin toma. En birin en dentɛgɛma nɛn a xa.

Saraxarali kuntigin nan Yesu ra

¹⁴ Nanara, bayo saraxarali kuntigi gbeena en yii naxan kelixi kore, Yesu Alaa Dii Xɛmɛna, nayi en na en sɔbɛ so en ma denkeleyani, en naxan ma fe falama yamani. ¹⁵ Amasɔtɔ en ma saraxarali kuntigina en ma fangatareyaan kolon, bayo Setana kata nɛn a fan natantandeni kiin birin yi alo en tan, anu, a mi yulubi yo liga. ¹⁶ Nanara, en na en maso Ala hinantenna manga

* 4:3: Yaburin 95.11 † 4:4: Dunuɓa Fɔlɔn 2.2 ‡ 4:12: Silanfanna: Sofane yengɛso degɛmana.

gbɛdɛn na xaxili ragidini alogo en xa kininkininna nun hinanna sɔtɔ en makoon naxanye ma.

5

Yesu nan en ma saraxarali kuntigin na

¹ Saraxarali kuntigine birin sugandima nɛn adamadiine ye, alogo e xa wali Ala xa, e yi kise ralixine nun saraxane ba yulubi xafarin na. ² E nɔɛ xaxilitarene nun muxu tantanxine famunɣe nɛn, bayo e tan fan yetɛn tantanma. ³ E yulubi xafari saraxane bama e tan yetena fe ra na nan ma, e nun yamaan xa. ⁴ Muxu yo mi saraxarali kuntigiyaan xunna kenla fenɣe a yete xa. Ala nan a xilixi alo a Haruna xili kii naxan yi.

⁵ A na kii nin, Alaa Muxu Sugandixin mi saraxarali kuntigi binyen sɔtɔ a yete ra, koni Ala a fala nɛn a xa, a naxa,

“N ma dii xɛmɛn nan i tan na, n bata findi i fafe ra to.”*

⁶ A mɔn yi a fala Kitabun yire gbete yi, a naxa,

“Saraxaraliin nan i ra habadan, alo Melikisedeki yi kii naxan yi.”†

⁷ Yesu yi dunuɣa yi waxatin naxan yi, a yi Ala maxandima, a xuini te, a yeegen yi mini, a yi Ala mafan naxan yi nɔɛ a rakise sayaan ma. Ala yi a xuiin name bayo a yi xuruxi a ma. ⁸ Koni hali Alaa Dii Xɛmɛn to a ra, a a xaran nɛn fala suxun ma a

tɔrɔne yi. ⁹ Yesu a fe kamali waxatin naxan yi, a yi findi habadan Marakisi Tiin na muxune xa naxanye birin a xuiin suxuma. ¹⁰ Ala yi a findi saraxarali kuntigin na alo Melikisedeki yi kii naxan yi.

Senbe soon denkeleyani

¹¹ Fe wuyaxi nxu kui a fala daxin na ε xa lan feni ito ma, koni a yeba raxɔlɔ ε xa, bayo ε mi a famuma xulɛn. ¹² A yi lan nun ε yi findi karamɔxɔne ra waxatini ito yi, anu han iki ε makoon mɔn ε xaran muxun ma lan Alaa falan fe singene ma. E luxi alo dii ɣɔrɛn naxan mɔn xijɛn na bayo ε mi donse xɔdɛxɛn donɣe singen. ¹³ Muxun naxan mɔn xijɛ minni, dii ɣɔrɛn nan na ra. A mi xaranna kolon lan tinxinyaan ma. ¹⁴ Koni fonne nan gbee donse xɔdɛxɛn na. Naxanye denkeleya bata kɔxɔ, ne bata e yete xaran fe fajin nun a ɣaxin tagi rabaan ma.

6

¹ Nanara, en dangu Alaa Muxu Sugandixina xaranna fe singene ra, en siga yeɛn na, hali en nama fa xete fe fɔlɔne ma sɔnɔn alo itoe: en na en xun xanbi so fena wali ɣaxine yi naxanye muxun xalima yahannama, e nun denkeleyana Ala ma, ² e nun xaranna muxu rafu feene ma igeni e tubi xinla ma e nun yii saan muxune ma Ala maxandini e nun faxa muxune rak-enla sayani e nun habadan

* 5:5: Yaburin 2.7 † 5:6: Yaburin 110.4

kitina. ³Xa Ala tin, en sigε nen yεεn na.

⁴ Amasōtō naxanye bata yi kenenna sōtō sanja ma keden, e Ala kisin sōtō, e yi Alaa Nii Sarijanxin sōtō, ⁵naxanye bata yi Alaa falan naxunna kolon e nun waxati famatōon senbene, ⁶ne na ba denkeleyani, e mi fa nōe raxete sōnōn, e mōn yi tubi. Amasōtō ne luxi nen alo e mōn Alaa Dii Xemen nan gbangbanma wudin ma, e yi a rayarabi yamaan yetagi.

⁷ A misaala, bōxōn naxan tule igen sōtōma waxatin birin, a si seene sabati a kanna xa, Alaa barakan nan na ra. ⁸Koni bōxōn naxan janle nun tansinne tunna raminima, na tōnō mi na, a masoxi Alaa dangan nan na. A rajanni, tēen yi a gan.

⁹ Koni n xanuntenne, hali nxu falan tima na kiini, nxu laxi a ra, a fe gbete nan ε tan yεε ra lan ε kisi feen ma. ¹⁰Bayo tinxintare mi Ala ra. A mi jinanma ε wanle xōn, e nun ε xanuntenyaan naxan yitaxi a ra ε to a yama sarijanxin malima han iki. ¹¹Nxu waxi a xōn ma, ε keden kedenna birin xa lu na tunnafanni han a rajanna alogo ε yengi seen naxanye ma, ε ne sōtō. ¹²Nxu mi waxi, ε xa tunnaxōlō ayi. Koni fō ε xa na denkeleya muxune raliga naxanye dija alogo Ala ε tuli saxi naxan na, ε na sōtō.

Alaa layirina

¹³ Ala Iburahima tuli sa waxatin naxan yi, a yi a kōlō a yete yi, bayo muxe mi na a kōlōe naxan yi naxan gbo a tan xa. ¹⁴A yi a fala, a naxa, “N na i barakama nen han! I bōnsōnna wuyama ayi nen.”* ¹⁵Iburahima yi dija, a yi a legeden, Ala a tuli sa naxan na, a yi na sōtō. ¹⁶Adamadiine e kōlōma fena nde yi naxan gbo e tan xa, e kōlōn yi e falan senbe so alogo muxune nama e matandi. ¹⁷Nanara, Ala yi Iburahima tuli sa, a yi a kōlō alogo naxanye yi lan e na feen sōtō, ne xa a kolon a na fe rigidixin mi masarama. ¹⁸Ala na liga nen alogo en tan naxanye a falan findixi en yigin na en xaxili tixi naxan na, en xa limaniya ki faji, a to na yitaxi en na fe firinna xōn, naxanye mi maxete, Ala mōn mi wulen fale. ¹⁹Na yigina en yii alo kunkin balana a rati seen na igen bun ma† naxan sigama han yire sarijanxin ye masansan dugin xanbi ra en niin nasuxu seen na barakani ²⁰Yesu singe soxi en xa denaxan yi, bayo a bata findi habadan saraxarali kuntigin na, a lu alo Melikisedeki.

7

*Melikisedeki saraxar-
aliyani*

* **6:14:** A mato Dunuja Fōlōn 22.16-17 kui. † **6:19:** Kunkin balani ito findixi wure gbee kōnkōrōnxina nde nan na naxan xidima kunkin ma yōlōnxōnna ra. A wolima igeni alogo a xa sa digi gemena nde ra igen bun ma, a kunkin naxara. Yireni ito niin gbee maraxara seen misalixi na kunki raxara seen nan ma. * **7:1:** Melikisedeki a feen mato Dunuja Fōlōn 14.17-20 kui.

1 Melikisedeki* nan yi Salemi mangan na e nun Kore Xonna Alaa saraxaralinala. Iburahima yi kelima yengeni waxatin naxan yi, a mangane nɔ naxan yi, Melikisedeki yi siga a ralandeni, a yi duba a xa. 2 Iburahima yi a se tongoxine birin yaganna so a yii. Melikisedeki xinla bunna neen “Tinxin Mangana.” Salemi mangan nan mɔn yi a ra nun, na fan bunna neen “Bɔɛ Xunbeli Mangana.” 3 A baba mi kolon, a nga mi kolon, a xabila mi kolon, a siimayaan fɔlɔn nun a rapanna mi kolon. A luxi neen alo Alaa Dii Xemena naxan luma saraxaraliyani habadan.

4 Ɛ a gbo kii mato, hali en benba Iburahima yeteen seen naxanye tongo yengeni, a ne yaganna so a tan nan yii. 5 Sariyan naxa, a Isirayila yamaan bɔnsɔnne lan e xa yaganna so Lewi bɔnsɔnna muxune nan yii, saraxaralinaline.† Anu, ngaxakedenmane nan e ra, e birin minixi Iburahima bɔnsɔnna nin. 6 Melikisedeki tan mi yi findixi Lewi bɔnsɔnna muxu ra, koni a yaganna sɔtɔ neen Iburahima ra, Ala naxan tuli sa. Melikisedeki yi duba a xa. 7 Anu, matandi mi naxan na, naxan duban tima, na dangu duba sɔtɔn na. 8 Lewi muxun naxanye yaganne rasuxu, ne faxama neen, koni Melikisedeki tan mabinni, Kitabun naxa a na

mi faxaxi. 9 Na kui a luxi alo Lewi bɔnsɔnna muxun naxanye yaganna rasuxuma, hali ne fan yaganna ba neen Melikisedeki xa Iburahima sabun na. 10 Bayo Lewi bɔnsɔnna muxune mɔn yi e benba Iburahima fatini, a naralan Melikisedeki ra waxatin naxan yi.

11 Xa feene yi nɔɛ rakamale Lewi bɔnsɔnna saraxaraliyaan barakani nun, yamaan sariyan sɔtɔ naxan xɔn, e makoon mi yi birama saraxaraliya gbetɛ ma na xanbi ra nun naxan luxi alo Melikisedeki hali ba Haruna bɔnsɔnne ra. 12 Bayo saraxaraliyaan na masara, fɔ sariyan fan xa masara. 13 Feni itoe fala Yesu naxan ma fe ra, na barixi bɔnsɔn gbetɛni, saraxaraliin munma yi mini bɔnsɔnna naxan yi. 14 A kolonxi nayi fa fala en Marigin barixi Yuda bɔnsɔnna nin. Awa, Musa saraxarali feen fala waxatin naxan yi, a mi na bɔnsɔnna fe fala.

Saraxarali gbetɛ alo Melikisedeki

15 Feni ito fixama neen dangu na ra xa saraxarali gbetɛ fa naxan luxi alo Melikisedeki 16 naxan mi findixi saraxaraliin na sariyan xɔn a benbane fe ra, koni a findixi saraxaraliin na a faxatareyaan nan senbe xɔn. 17 Amasɔtɔ Kitabun bata a fala, a naxa, “Saraxaraliin nan i ra habadan, alo Melikisedeki yi kii naxan yi.‡” 18 Awa, yamari fonna bata ba na a senbetareyana fe ra,

† 7:5: A mato Yatene 18.21 kui. ‡ 7:17: Yaburin 110.4

a tənə to mi yi na. ¹⁹ Bayo sariyan mi sese rakamalixi. Koni yigi fisamantenna bata mini, en na en masoma Ala ra naxan baraka yi.

²⁰ Na fe nenen mi tixi kələn xanbi. Bonne findi saraxaraline ra waxatin naxan yi, na kələ sifan mi ti. ²¹ Koni Yesu findixi saraxaraliin na kələn nan xən, Ala a fala a xa waxatin naxan yi, a naxa, “Marigin bata a kələ,

a mi a xuiin maxetema, a naxa,

‘Saraxaraliin nan i ra habadan.’”[§]

²² Kələni ito bata Yesu findi layirin xui kenden na en tan xa.

²³ Saraxarali singene yi wuya bayo e yi faxama, ²⁴ koni Yesu tan luun nen habadan. A saraxaraliyaan fan luma nen habadan. ²⁵ Nayi, a nəe muxune rakise nen yati naxanye fama Ala ma Yesu barakani amasətə a tan luma nen habadan Ala solona fe nan na.

²⁶ En makoon yi na saraxarali kuntigi sifan nan ma: naxan sarijan, a mi fe jaxi rabama, fe mi naxan na, naxan mi yulubi kanne ye, naxan yitexi kore xənna ma. ²⁷ A tan mi ligaxi alo saraxarali kuntigin bonne, amasətə ne saraxan bama ləxə yo ləxə e yete yulubine fe ra e nun yamaan yulubine fe ra. Koni Yesu tan a yete ba nen saraxan na yamaan yulubine fe ra sanja ma keden pe han habadan. ²⁸ Musaa sariyan yi adamadi senbetarene nan

dəxəma saraxarali kuntigine ra, koni Ala a kələ falan naxan ma sariyan xanbi ra, na a Dii Xemen nan dəxəma naxan bata yelin kamale han habadan.

8

Yesu nan en ma saraxarali kuntigin na

¹ En ma falan birin xunna nan ito ra: En ma Saraxarali Kuntigin dəxi Alaa Mangaya gbeden yiifanna ma ariyanna yi. ² A walima yire sarijanxin yeteni, Marigina a yete batuden naxan tixi, adamadiine mi naxan ti.

³ Saraxarali kuntigin birin dəxi nen alogo e xa kiseene nun saraxane rali Ala ma, nayi fə sena nde xa lu a fan yii a naxan be saraxan na.

⁴ Xa a yi dunujani nun, a mi yi findima saraxaraliin na nun, amasətə gbete ye na naxanye Ala kiseene ralima alo sariyana a falaxi kii naxan yi. ⁵ Na saraxaraline walima yire sarijanxin naxan yi, men findixi ariyanna fe misaala nun a nininna nan na. Nanara, Ala Musa rakolon na ki, a to yi Ala Batu Bubun tima, a naxa, “A liga i yeren ma, i yi e rafala alo n na a misaala yitaxi i ra geyaan fari kii naxan yi.”*

⁶ Koni iki, Yesu bata wanla sətə naxan fisa saraxaraliin bonne wanla xa bayo a bata fa layirin na naxan fan Layiri Fonna xa, bayo na en tuli sa feen naxanye ra, ne fan a fonna xa.

§ 7:21: Yaburin 110.4 * 8:5: Xəryaan 25.40 † 8:7: Layiri singena fe mato Xəryaan 24.3-8 kui.

⁷ Xa fe yo mi yi layiri singen na nun,[†] en mako mi yi fa a firinden ma nun. ⁸ Koni Ala yi feen to a muxune ra, a yi a fala, a naxa,

“Marigin naxa, ‘Na waxatin fama,

n layiri nen^{en} xidima nxu nun Isirayila nun Yuda yamane tagi waxatin naxan yi.

⁹ A mi ligama alo n layirin naxan xidi nxu nun e benbane tagi,

n to e yii rasuxu n yi e ramini Misiran yamanani.

Amasoto e mi n ma layirin suxu,

n fan yi e rabepin.’

Marigin naxa na kiini.

¹⁰ Layirin ni i ra, n naxan xidima nxu nun Isirayila yamaan tagi.

Marigin naxa iki:

Na waxatin na dangu, n na n ma sariyane sama nen e xaxinli,

n yi e sebe e bojeni.

N findima nen e Ala ra, e yi findi n ma yamaan na.

¹¹ Muxu yo mi fa a boden maxaranma, muxu yo mi a fale a ngaxakendenna xa,

a naxa, ‘I xa Marigin kolon,’ bayo e birin n kolonma nen, keli muxudin ma han muxu gbeena.

¹² N dijama nen e tinxintareyaan ma,

n yi e yulubine xafari.”[‡]

¹³ Ala to na layirin xili sa a nenena, na bunna nen a nen bata lu a fonna noxi. Seen naxan bata fori, na tununma nen.

9

Yesu saraxana

¹ Layiri singen kui, yamarina ndee yi na nun lan Ala batu feen nun a yire sarijanxina fe ma dunuja muxune naxan tixi a xa. ² E Ala batu bubun ti nen nayi.

Na bubun kui singen yi xili Yire Sarijanxina. Lenpune doxi seen yi na, e nun tabanla

nun burun naxanye ralixi Ala ma. ³ Ye masansan dugin firinden xanbi ra, bubu kui gbete yi na naxan yi xili Yire Sarijanxi

Fisamantenna, ⁴ e nun a wusulan saraxa gande xema daxina, e nun a

Layiri Kankirana.* Xemaan yi saxi na kankiraan birin ma. Xema kundidin yi na kui,

Manna donseen[†] fan yi na kui. Haruna dunganna fan yi kankiraan kui naxan bata yi

a majingi e nun geme walaxane layirin yi sebexi naxanye ma. ⁵ Na Layiri Kankiraan

xun ma, maleka gubugubu kan noxi sawuran yi na. E gubugubune yi bandunxi

kankiraan deraanla xun ma, Ala solonaden na. Koni en nama na feene birin yeba iki.

⁶ Feene birin to yiton na kiini, saraxaraline yi soma

nen na yire singeni waxatin

[‡] 8:12: Yeremi 31.31-34 * 9:4: 9.4Layiri Kankirana fe man sebexi Xoroyaan

25.10-22 kui. [†] 9:4: Manna donsena a fe mato Xoroyaan 16.13-15 nun 16.31 kui. Donseen nan yi a ra Ala yi naxan fima a yamaan ma tonbonni.

birin alogo e xa e wanla raka-mali. ⁷ Koni yiren firindeni, saraxarali kuntigin nan tun keden yi soma na sanja ma keden jεεn bun ma. Anu, fɔ a saraxan wunla xali, a yi a rali a yetε yulubine nun yamaan yulubine xafari seen na.

⁸ Alaa Nii Sarijanxin munma yi a kiraan makenen yamaan yi soma yire sarijanxi fisamantenni naxan xɔn Ala batu bubu singen yi tixi waxatin naxan yi. ⁹ Misaala nan na ra waxatini ito xa. Nanara, kiseene nun saraxan naxanye yi ralima Ala ma, ne mi yi nɔε Ala batu muxune sɔndɔmene sarijanje. ¹⁰ Tɔnna nan tun yi ne ra lan donseene nun min seene ma e nun fati maxana e dinan kiine ma, naxanye yi daxa han waxati nenεn yi a li.

¹¹ Koni Alaa Muxu Sugandixin to fa alo saraxarali kuntigin naxan fe fajine rafa, a danguxi Ala Batu Banxi fisamantenna nin naxan kamalixi, muxune mi naxan tixi, dunuja gbee mi naxan na. ¹² Yesu to so Yire Sarijanxi Fisamantenni, a mi kɔtɔn wunla xan ba saraxan na de hanma tura dina, a yetε wunla nan ba sanja ma keden pe, a yi en xunba habadan. ¹³ Amasɔtɔ kɔtɔn wunla hanma turana, e nun jinge gilε ganxin xubena, xa ne xuya muxu xɔsixine ma, na yi e fati benden nasarijan, ¹⁴ nayi, Alaa Muxu Sugandixin wunla senben gbo dangu na ra!

Amasɔtɔ, a bata a yetε ba saraxa fetaren na Ala xa, Alaa habadan Nii Sarijanxin barakani. Na wunla en sɔndɔmene sarijanma nen kewali jaxine ma naxanye en faxama, en yi nɔ habadan Ala batuε.

¹⁵ Na nan a ligaxi Yesu findixi layiri nenεn sabun na alogo Ala naxanye xilixi, ne xa nɔ habadan keεn sɔte, a e tuli sa naxan na. A faxa na nan ma, a findi e xunba seen na yulubine yi naxanye ligaxi na layiri singen waxatini. ¹⁶ Amasɔtɔ xa layirin xidixi lan muxuna nde keε yitaxunna ma, na mi kamalε fɔ na kanna na faxa. ¹⁷ Keεn mi taxunma fanni a kanna mɔn jεjε fɔ a na faxa, a layirin yi rakamali. ¹⁸ Nanara, hali layiri singen yetεna, a mi fɔlɔ benun wunla xa mini. ¹⁹ Musa to yelin yamarine birin fale yamaan birin xa fata sariyan na, a yi turadine nun kɔtɔne wunla tongo, e nun igena, e nun yetεεε xabe gbeela, a yi wunla xuya Sariya Kitabun nun yamaan birin ma jɔxɔnden na naxan xili hisopina.† ²⁰ A yi a fala, a naxa, “Wunli ito nan layiri xidi seen na, Ala ε yamarixi naxan suxu feen ma.‡” ²¹ Musa mɔn yi wunla xuya Ala Batu Bubun nun a rawali seene birin ma. ²² Sariyan kui, fayida seen birin nasarijanxi wunla nan xɔn, anu, xa wunla mi mini, yulubin mi xafare.

† 9:19: Hisopi findixi sansi bili xurudin nan na e yulubi xafari wunla xuyama naxan na saraxabadeni. Na feen seβexi Xɔrɔyaan 12.22 kui. § 9:20: Xɔrɔyaan 24.3-8

Yesu saraxan nan yulubin xafarima

²³ A yi daxa na seene xa rasariɗan na kii nin, bayo e findixi ariyanna seene misaale nan na. Koni ariyanna seene yeɗeɗe yi daxa e rasariɗan saraxan na naxan dangu ne ra. ²⁴ Amasɔɓɓo Alaa Muxu Sugandixin mi soxi yire sariɗanxini, muxune naxan tixi, denaxan findixi ariyanna misaala gbansanna ra, koni a soxi ariyanna yeɗeɗe nin, alogo a xa ti Ala yetagi en xa iki. ²⁵ A mi soxi a yete badeni saraxan na sanja ma wuyaxi alo saraxarali kuntigin soma kii naxan yi yire sariɗanxi fisamantenni jee yo jee sube wunla ra a yii. ²⁶ Bayo xa na nan yi a ra nun, Yesu yi taroma nen nun sanja ma wuyaxi xabu dunuja da waxatina. Koni iki, waxati rajanni, a bata mini kenenni sanja ma keden han habadan, a a yete ba saraxan na, a yi yulubine birin jan. ²⁷ Adamadiine birin faxan nen sanja ma keden pe, na xanbi ra kitin yi a li. ²⁸ Alaa Muxu Sugandixin fan findixi saraxan na na kii nin sanja ma keden pe, a muxu wuyaxi yulubin jan. A mon fama nen, koni a mi fama yulubi xafari feen na. A fama a legeden muxune nan nakisideyi.

10

Yesu saraxana

* 10:7: Yaburin 40.7-9

¹ Musaa sariyan findixi fe famatone maligan nan na, e tan yeɗeɗe mi a ra. Nanara, saraxan naxanye bama waxatin birin jee yo jee, ne mi nae Ala batu muxune rakamale. ² Xa e yi nae na ra nun, muxune mi yi luye e be waxatin birin. Bayo Ala batu muxune yi sariɗanma nen nun sanja ma keden han habadan, e mi yi fa e yete kolonje yulubi tongon na nun. ³ Koni na jee yo jee saraxane muxune yulubine rabirama e ma nen. ⁴ Amasɔɓɓo turaan wunla nun siin wunla mi nae yulubin janje mumel!

⁵ Na nan a ligaxi, Yesu fa dunuja yi waxatin naxan yi, a yi a fala Ala xa, a naxa, “I mi waxi saraxane nun kiseene xon, koni i bata n fati bendeni ton xa.

⁶ Saraxa gan daxine nun yulubi xafari saraxane mi rafan i ma.

⁷ Nayi, n yi a fala, n naxa, “N tan ni i ra. N ma fe sebexi Kitabuni. Ala, n bata fa i tan sagoon ligadeni.*,”

⁸ Awa, a naxan singe fala, a naxa, “Saraxane nun kiseene nun saraxa gan daxine nun yulubi xafari saraxane mi rafan i ma.” Anu, sariyana e ba feen yamarixi. ⁹ Na xanbi ra, a mon yi a fala, a naxa, “N tan ni i ra, n bata fa i sagoon ligadeni.” Nayi, a yi saraxa singene ba na, a yi a masara a nen na. ¹⁰ Yesu Alaa Muxu Sugandixina a sagoon naxan ligaxi, a yi a fati benden ba

saraxan na, na en sarijanma nen sanja ma keden pe han habadan.

¹¹ Saraxaraline birin e wanla kema lɔxɔ yo lɔxɔ. E saraxane bama yeyɛ, naxanye mi nɔɛ yulubin xafare mumɛ! ¹² Koni Yesu tan, na saraxa keden peen nan ba yulubine fe ra, a yi dɔxɔ Ala yiifanna ma han habadan.

¹³ Iki a Ala mamɛma alogo a xa a yaxune lu a sanna bun ma. ¹⁴ Amasɔtɔ muxun naxanye rasarijanma, a bata ne rakamali saraxa keden peen xɔn han habadan.

¹⁵ Alaa Nii Sarijanxin fan na feen seren bama en xa. A fala singen naxan ti, a naxa,

¹⁶ “Layirin ni i ra nxu nun Isirayila kaane naxan xidima:

Na waxatin na dangu,
n nan n ma sariyane sama
nen e bɔɓɛni,

n yi e sebe e xaxinla ma.†”

Margin naxa na kiini.

¹⁷ A mɔn naxa,

“N mi fa n xaxili luma e yulubine

nun e sariya kala feene xɔn sɔnɔn.”

¹⁸ Anu, ne na mafelu, saraxa mi fa bama yulubina fe ra.

En na en tunnafan

¹⁹ Nayi, ngaxakedenne, en xaxili ragidixi so feen na yire sarijanxi fisamantenna nin Yesu wunla barakani.

²⁰ A so deen naxan nabixi en xa, kira nenɛn nan na ra naxan tixi nii rakisin ma, en nɔɛ sigɛ ye masansan dugin xanbi ra naxan xɔn, kiraan

naxan findixi a fati bendɛn na. ²¹ En ma saraxarali kuntigin nan Ala Batu Banxin

xunna, ²² nayi, en xa en maso Ala ra bɔɓɛ sarijanxin nun denkeleya defexini, en bɔɓɛn to sarijanxi feene birin ma, en xaxinla en yalagima naxanye ma, en fati bendɛn to maxaxi ige sarijanxin na.

²³ En lu en tiyɛ en yigina fe ra yamani, amasɔtɔ naxan en tuli saxi, na tinxin. ²⁴ En na en jɔxɔ lu en bode xɔn ma, en yi en bode rawɛkile

xanuntenyaan nun wali faɓi rabaan ma. ²⁵ En nama en mɛ en ma malanne ra alo muxuna ndee darixi a ligɛ kii

naxan yi. Koni en na en bode ralimaniya waxatin birin, alo en to Marigina lɔxɔn toon masoɛ.

²⁶ En yelin xanbini jɔndin kolonna sɔtɛ, xa en na a rakeli a ma, en lu yulubin ligɛ, saraxa mi fa en yii

sɔnɔn yulubin mafelu feen na, ²⁷ fɔ kiti famatɔn nun tɛɛ gbeen gaxuna naxan Ala matandi muxune halagima.

²⁸ Ala sariyan naxan so Musa yii, naxan yo na yi na kala, na kanna yi faxama

kininkinintareyaan nin, xa muxu keden hanma firin bata sereyaan ba.‡ ²⁹ Awa,

na kanna mi saranɓɛ a kewanle ra ba, naxan na Alaa Dii Xɛmɛna fe rayelefu,

hanma naxan na Alaa layirin xidi wunla rafɛya naxan a sarijanma, hanma naxan na Ala hinantenna Nii

Sarijanxin nasɔtɔ? ³⁰ Bayo

† 10:16: Yeremi 31.33-34 naxan bata yi sebe nun Heburune 8.8-12 kui. ‡ 10:28: A mato Sariyane 19.15 kui.

en tan a kolon naxan a falaxi, a naxa, “N tan nan gbeeᵐᵒᵗᵒ tiin na, n tan nan donle saranma e yatene ra.” E nun mᵒn, a naxa, “Marigina a yamaan makitima nen.ᵑ”

³¹ Gbalon na a ra xa muxun bira habadan Ala ra.

³² Na lᵒᵗᵒ singene fe xa ra-bira ε ma, ε Alaa kenenna sᵒᵗᵒ waxatin naxan yi. ε tun-nafan nen yenge xᵒᵔexen nun tᵒᵗᵒyani na waxatini. ³³ E yi ε konbima yamaan yetagi waxatina nde yi, e ε tᵒᵗᵒ. Waxati gbete, naxanye na fe sifan sᵒᵗᵒ, ε kafu nen ne ma. ³⁴ E yi kininkinin kasorasane ma, ε yi tin sewani muxune yi ε yii seene tongo, bayo ε yi a kolon fa fala ε yii se fisamantenne ramaraxi habadan. ³⁵ Nayi, ε xaxili ragidixi naxan ma, ε nama na rabejin, bayo a findima nen kᵒntᵒn gbeen na ε xa. ³⁶ E makoon tunnafanna ma, alogo ε na Ala sagoon liga, a ε tuli sa naxan na, ε yi na sᵒᵗᵒ. ³⁷ Amasᵒᵗᵒ Kitabuna a falaxi kii naxan yi, a naxa, “A bata lu ndedi, siya di, naxan fama, na yi fa, a mi fa buma.

³⁸ Koni n ma tinxin muxun nii rakisin sᵒᵗᵒma nen a denkeleyaan xᵒn.*

Anu, xa naxan xete a xanbi ra, na kanna mi n kenenje.”

³⁹ En tan mi xetema en xanbi ra, en yi halagi, koni en luma denkeleyani nen, en niin yi kisi.

11

Denkeleyana fe

¹ En na la en yigin na, en yi xaxili ragidi feen ma en mi naxan toma, na nan denkeleyaan na. ² A singe ra muxune sereya fajin sᵒᵗᵒ e denkeleyaan nan xᵒn.

³ Denkeleyaan xᵒn, en na a kolon fa fala dunuᵓa daxi Ala fala xuiin nan ma. Nanara, en seen naxanye toma ne mi fataxi fe toxine ra.

⁴ Denkeleyaan xᵒn, Habila yi saraxan ba Ala xa naxan yi fisa Kayini gbeen xa. Ala yeteen yi sereyaan ba a saraxana fe ma, fa fala, a tinxin muxun nan a ra. Denkeleyaan xᵒn, hali Habila to bata faxa, koni a mᵒn falan tima.*

⁵ Denkeleyaan xᵒn, Xenᵒki yi te kore xᵒnna ma, a mi faxa, a mi fa to sᵒnᵒn. Amasᵒᵗᵒ Ala bata yi a xali. Benun a xa xali kore, a bata yi na sereᵓᵒᵗᵒyaan sᵒᵗᵒ nun fa fala a bata Ala kenen.† ⁶ Muxu yo mi Ala kenenje denkeleyaan xanbi, bayo naxan fama Ala ma, fᵒ na xa la a ra nen fa fala Ala na yi, e nun muxun naxanye a fenma, Ala ne kᵒntᵒnna fima nen.

⁷ Denkeleyaan xᵒn, Nuhan to rakolon fe famatᵒne fe yi, a munma yi naxanye to, a yi kunkin nafala Ala yeeragaxun ma a tan nun a denbayaan nakise naxan kui. A denkeleyaan yi findi dunuᵓa muxun bonne yalagi xunna ra, a tan yi tinxinyaan sᵒᵗᵒ a keen na denkeleyaan xᵒn.

ᵑ 10:30: Sariyane 32.35-36 * 10:38: Xabakuki 2.3-4 * 11:4: Amato Dunuᵓa Fᵒlᵒn 4.3-10 kui. † 11:5: A mato Dunuᵓa Fᵒlᵒn 5.18-24 kui.

⁸ Denkeleyaan xɔn, Ala to Iburahima xili, a yi a falan suxu, a siga na yamanani, a yi naxan sɔtɔma a keɛn na, hali a to mi yi a kolon a sigan denaxan yi. ⁹ Denkeleyaan xɔn, Ala a tuli sa yamanan naxan na, a dɔxɔ mɛnni xɔɲeyani. A yi lu bubune kui, alo Isiyaga nun Yaxuba fan a liga kii naxan yi, Ala naxanye fan tuli sa na keɛ kedenna ra. ¹⁰ Amasɔtɔ Iburahima yi taan nan mamɛma nun naxan bɛtɛn sa kii kɛndɛ, Ala naxan ma fe yitɔn, a yi a ti. †

¹¹ Denkeleyaan xɔn, Iburahima fan yi sɛnbɛn sɔtɔ a nɔ diin sɔtɛ hali a to bata yi fori, hali gbantan to yi Saran fan na, amasɔtɔ naxan bata yi a tuli sa, a yi laxi na kannna tinxinyaan na. ¹² Nanara, hali faxan to bata yi maso a ra, a bɔnsɔn wuyaxi bari nɛn, naxanye yi wuya alo sarene hanma baan xɔn ɲɛmɛnsinna naxanye xasabin mi nɔɛ yatɛ.

¹³ Na muxune birin faxa denkeleyaan nin. Ala e tuli sa naxanye ra, e mi ne sɔtɔ, koni e e to nɛn wulani, e sɛwa e fe ra. E yi e ti a ra fa fala a xɔɲɛn nun sigatiin nan tun e tan na dunɲani ito yi. § ¹⁴ Naxanye falan tima na kiini, ne a yitama nɛn fa fala a e dɔxɔden nan fenma e yɛtɛ xa. ¹⁵ E keli yamanan naxan yi, xa na xɔnla yi e suxu nun, waxatina nde e yi fɛrɛn sɔtɔma nɛn e xɛtɛ na. ¹⁶ Koni e yi taa fisamantenna nan fenma,

naxan findixi ariyanna ra. Nanara, na yagin mi Ala ma, e na a xili a e Ala, amasɔtɔ a bata taani tɔn e xa.

¹⁷ Denkeleyaan xɔn, Ala to wa Iburahima keɲaan fɛsɛfɛsɛ feni, Iburahima mi tondi Isiyaga bɛ saraxan na a xa. Ala naxan tuli saxi, na yi tin a dii xɛmɛ kedenna bɛ saraxan na, ¹⁸ hali Ala to bata yi a fala a xa nun, a naxa, “Naxanye yatɛma i bɔnsɔnna ra, ne minima Isiyaga bɔnsɔnna nin.”* ¹⁹ Iburahima yi laxi a ra nun fa fala a Ala nɔɛ Isiyaga rakeɛ nɛn sayani. A dii xɛmɛn mɔn yi raxɛtɛ a ma, na feen yi findi taxamasenna ra.

²⁰ Denkeleyaan xɔn, Isiyaga yi duba Yaxuba nun Esayu xa lan waxati famatɔne ma.

²¹ Denkeleyaan xɔn, benun Yaxuba xa faxa, a duba nɛn Yusufu a dii xɛmɛ keden kedenne birin xa. A yi a tingilimati a dunganna xunna, a yi Ala batu.

²² Denkeleyaan xɔn, benun Yusufu xa faxa waxatin naxan yi a Isirayila kaane ramini feen fala nɛn Misiran yamanani, a yamarin fi lan a binbina fe ma.

²³ Denkeleyaan xɔn, Musa bari waxatin naxan yi, a sɔtɔ muxune yi a luxun kike saxan, bayo e bata yi a to, a dii fajin nan yi a ra, e mi gaxu mangana tɔnna yɛɛ ra.

²⁴ Denkeleyaan xɔn, Musa to gbo, a mi tin e xa a xili fa fala Misiran Mangana dii tɛmɛna dii xɛmɛna. ²⁵ A yi tin

† 11:10: A findixi Yerusalɛn nɛnɛn nan na naxan ariyanna yi. A mato Heburune 11.16 nun 12.22 kui. § 11:13: A mato Dunuɲa Fɔlɔn 23.4 kui. * 11:18: A mato Dunuɲa Fɔlɔn 21.12 nun 22.1-14 kui.

a ma a e nun Alaa yamaan xa naxankata e bode xɔn, be-nun a xa lu yulubini naxunni naxan mi buma. ²⁶ A yi rafan a ma, a xa naxankata Alaa Muxu Sugandixina fe ra be-nun a xa Misiran yamanan nafunle sɔtɔ bayo a yeen yi tixi a kɔntɔn famatɔn na.

²⁷ Denkeleyaan xɔn, Musa yi keli Misiran yamanani, a mi gaxu mangan xɔlɔ feen na. A yi a tunnafan alo a yi Ala totaren toma nun.

²⁸ Denkeleyaan xɔn, a yi Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla† yamarine suxu, a wunla xuya banxine deene ma alogo Halagi Ti Malekan nama Isirayila dii singene faxes.

²⁹ Denkeleyaan xɔn, Isirayila kaane yi Baa Gbeela gidi, alo e yi xaren nan na, koni Misiran kaane to kata gidideni e birin yi mamin igeni.

³⁰ Denkeleyaan xɔn, Yeriko taan nabilinna yinna yi bira, e yelin xanbini a rabilinje xii solofere. ³¹ Denkeleyaan xɔn, yalunde naxanla Raxabi mi halagi denkeleyatarene xɔn, amasɔtɔ a xerane yisuxu nen ki fajni naxanye yi taan nakɔrsima wundoni.‡

³² N mɔn nanse fale? Waxati mi n yii, n Gedeyɔn ma fe fala, hanma Baraki hanma Samisɔn hanma Yefite hanma Dawuda

hanma Samuyeli hanma nabine. ³³ Ne yamanane nɔ denkeleyaan nan xɔn. E tinxinyaan liga. Ala e tuli sa naxan na, e yi na sɔtɔ. E yi yatane de xidi.

³⁴ E teen senben natu. E tanga silanfanna ma,§ e senbetareyaan yi masara senben na, e fangan sɔtɔ yengeni, e sofa xɔne kedi.

³⁵ Naxanla ndee faxes muxune yi xete e ma keli sayani.* Muxu gbete yi naxankataxi, koni e tondi e xunbe alogo e xa marakeli fisamantenna sɔtɔ sayani. ³⁶ E yi ndee magele, e yi ndee bulan. E yi ndee xidi, e yi e sa kasoon na.

³⁷ E yi e magɔɔn. E yi ndee yixaba seraan na. E yi ndee faxes silanfanna ra. Ndee yi maraberi baxi yexee xabe dugine nun sii xabe dugine nan na, e yii gelixi, e besenxonyaxi, e naxankataxi.

³⁸ E yi xuyaxi ayi burunna xun xɔn geyane fari. E dɔxɔ faranne nun yinle ra. Anu, e tan nɔrɔn mi lan dunuja muxune ye.

³⁹ Na muxune birin sereya fajin sɔtɔ e denkeleyaan nan xɔn, anu, Ala e tuli sa naxan na, e mi na sɔtɔ. ⁴⁰ Koni Ala bata a ragidi a xa fe fajini tɔn en xa alogo na muxune fe nama kamali en xanbi.

12

† **11:28:** Halagi Tiin Dangu Lɔxɔn Sanla: Musaa waxatini, Ala fitina feen nafa nen Firawona yamaan ma, malekan yi fa e dii singene birin faxes kɔe kedenna ra. Koni, Isirayila kaane yi saraxa wunla xuya e banxine de wudine ma, saya malekan yi dangu e xun ma. Na feen sanla ni ito ra. A mato Xɔrɔyaan 12.1-13 kui. ‡ **11:31:**

A mato Yosuwe 6.12-21 kui. § **11:34:** Silanfanna: Sofane yengeso degemana.

* **11:35:** A mato Mangane Singen 17.17-24 kui.

Ala nan en xuruma

¹ Bayo en nabilinxi yama gbee sifani ito nan na en serene ra, nayi, en na en me en yulubine nun en hake goronne ra naxanye en madiganma, en yi en tunnafan xatajoxoya giini naxan nagidixi en ma. ² En na en yeen ti Yesu ra, naxan denkeleyaan kiraan nabixi en xa e nun naxan mon a rakamalima. A tan naxan a me sewan na naxan yi finde a gbeen na, a yi a wekile faxan ma wudin fari, a mi na yagin yate. Na xanbi ra, a yi dexo Alaa manga gbeden yiifanna ma.

³ E miri Yesu ma naxan dija yulubi kanne besenxonya gbee sifani ito bun ma alogo e niin nama raforo, e yigitege.

⁴ Amasoto e munma yulubin yenge singe han e wunla yi mini. ⁵ E bata jinan na falan na, Ala e ralimaniya naxan na, a e xili fa fala "A diine." A naxa,

"N ma diina,
Marigin nema i xure,
i nama yo na ma.

A nema i sanna yite i ra,
i boren nama kala.

⁶ Amasoto Marigina a xanun-
tenne xuruma nen.

A naxanye birin yatexi a di-
ine ra
a ne fe jaxine saranma e ra
nen.*"

⁷ E torone yisuxu e yi, bayo Ala e xuruma nen alo a diine. Diin mundun na naxan fafe mi a xuruma? ⁸ Xa Ala mi e xuruma alo a lan birin ma kii naxan yi, na luxi nen alo e mi findixi a diine ra fo muxu

gbetena diine. ⁹ En birin fafane en xuruma dunu ya yi, en yi e binya. A mi lanje nayi ba, en xuru en niin kannama dangu ne ra, en yi nii rakisin soto? ¹⁰ En fafane en xuruma waxatidi tun, alo a lanxi e miriyani kii naxan yi. Koni Ala en xuruma en munanfanna nan ma, alogo en xa a sarijanna soto. ¹¹ Muxun nema xure, a mi sewe na ra bayo a xolo. Koni donxen na, naxanye xuruxi, ne a tonon sotoma nen bore xunbenla nun tinxinyani.

Xaranna nun maxadina fe

¹² Nanara, e xa e xadan yine yixodexo, e yi e xinbine senbe so ken! ¹³ E sigan ti kira tinxinxine nan xon, alogo naxanye godoma e sanna ma, ne sanna nama kala, fo e kendeya.

¹⁴ E yixodexo, lanna xa lu e nun muxune birin tagi, e mon yi sarijan. Amasoto muxu yo mi Marigin toe sarijanna xanbi. ¹⁵ E a liga e yeren ma, muxu yo nama fula Alaa hinanna ra. E sese nama liga alo sansi salen xolen naxan solima, a yengene rakeli e tagi, a e wuyaxi dabari. ¹⁶ E a liga e yeren ma, muxu yo nama findi yanga suxun na hanma dina rabatutarena alo Esayu naxan a foriya tiden masara donseen na. ¹⁷ E a kolon fa fala donxen na, a wa nen keen duban xon a baba yii, koni a mi a soto. A yi feen birin liga, koni na mi feene maxete mumε, hali a to wuga.

* 12:6: Sandane 3.11-12

18 ϵ mi luxi alo Isirayila kaan naxanye e maso geyaan na yiin diŋŋe naxan na e nun tɛɛn nun dimin nun kunda yidimixin nun foyena. 19 ϵ mi xɔta xuiin nun Ala fala xui magaxuxin mexi alo ne. E fala xuiin mɛ waxatin naxan yi, e yi Musa mafan, a e nama fa fala gbete mɛ sɔnɔn. 20 Amasɔtɔ e yi gaxuxi Ala yamarin yɛɛ ra, naxan a fala, a naxa, “Naxan na a sanna ti geyaan ma, a xa magɔlɔn han a faxa hali subena.†” 21 Na feen yi magaxu ayi han Musa yi a fala, a naxa, “N bata gaxu han n xuruxurunma.”

22 Koni ϵ ϵ masoxi Siyon geyaan nan na, habadan Alaa taana, Yerusalɛn ariyanna yi. A maleka wuli wuli wuyaxi malanxi ŋaxaŋaxani. 23 ϵ bata maso denkeleya yamaan na, Alaa dii singene, naxanye xili sɛbɛxi ariyanna yi. ϵ bata maso Ala ra, muxune birin ma kitisana. ϵ bata maso tinxin muxune ra naxanye niin sariŋan. 24 ϵ bata maso Yesu ra naxan layiri neneni tɔnxi, a wunla yi mini, a fala ti kiin yi fisa Habila wunla gbeen xa.

25 ϵ a liga ϵ yeren ma naxan falan tima ϵ xa, ϵ nama tondi na xuiin name. Amasɔtɔ Ala to Isirayila kaane rakolon dunuŋa yi, e tondi nen, e yi ŋaxankata. Nba, en tan kisima nayi di, xa en tondi na falan mɛ naxan fataxi ariyanna ra? 26 Na waxatini, a fala xuiin bɔxɔn naxuruxurun nen, koni iki a

bata en tuli sa, a naxa, “N mɔn bɔxɔni maxama nen sanŋa ma keden e nun kore xɔnna fan.‡” 27 Fa fala, “sanŋa ma keden” na bunna nen, naxan yo yimaxama dunuŋa yi, a na bama nen alo dali seene. Naxanye mi mamaxe, ne yi lu.

28 Nanara, en to mangayaan sɔtɔma naxan mi mamaxe, en barikan bira Ala xa, en na Ala batu a tinna kui binyen nun gaxuni. 29 Amasɔtɔ en ma Ala mɔn luxi nen alo halagi ti tɛɛna.

13

En na Ala kenɛnma kii naxanyi

1 ϵ lu ngaxakedenyaan xanuntenyani. 2 ϵ nama ŋinan xɔŋe yisuxun xɔn ma amasɔtɔ ndee malekane yisuxu na kii nin, hali e to mi yi a kolon. 3 ϵ ŋɔxɔ lu kasorasane xɔn, a xa liga alo ϵ birin nan kason na. ϵ ŋɔxɔ lu muxu ŋaxankataxine xɔn, a xa liga alo ϵ birin nan tɔrɔxi.

4 Muxun birin xa futun binya, yalunyaan nama a xɔsi. Ala yanga suxune nun yalundene kitima nen.

5 ϵ dunuŋa yi gidin nama findi gbete xɔnxɔnna ra. Seen naxan ϵ yii, na xa ϵ wasa amasɔtɔ Ala bata a fala, a naxa, “N mi kele i dexɔn mumɛ, n mi ϵ rabeŋinŋe fefe ma.”* 6 Nayi, en xa xaxili ragidi fa fala,

“Marigin nan n mali muxun na,
n mi gaxun sese yɛɛ ra!

† 12:20: A mato Xɔrɔyaan 19.12-13 nun Sariyane 9.19 kui. ‡ 12:26: Xage 2.6

* 13:5: A mato Sariyane 31.6 nun 31.8 nun Yosuwe 1.5 kui.

Adamadiin nɔɛ nanfe ligɛ n
na?"†

7 Ɛ xaxililu ɛ yɛɛratine singene
xɔn, naxanye Alaa falan
ti ɛ xa. Ɛ miri e dunuɲa
raɲanna kiin ma, ɛ yi e
raliga e denkeleyani. 8 Yesu
Alaa Muxu Sugandixin yi
kii naxan yi xoro, a mɔn
na kii nin to, a luma na kii
nin habadan. 9 Ɛ nama tin
xaran xɔɲe sifa yo ma naxan
ɛ ratantanma. Amasɔtɔ a
lan en niin xa senben sɔtɔ
Alaa hinanni, koni don seene
yamarine fe mi a ra, naxanye
tɔnɔ mi na.

10 Saraxa gandena nde en
tan yii, Ala Batu Bubuna
saraxaraline mi daxa e
yi na saraxa seen don.‡

11 Amasɔtɔ saraxarali kunti-
gin suben naxan ba yulubi
xafari saraxan na, a ne
wunla xalima yire sariɲanxi
fisamantenna nin. Koni e
gbindin tan ganma yamaan
daaxaden fari ma nɛn.§

12 Nanara, Yesu fan faxa
taan xanbi ra, alogo a xa
yamaan nasariɲan a yetɛɛn
wunla xɔn.* 13 Nayi, en siga a
fɔxɔ ra yamaan dɔxɔden fari
ma, en sa a yagin ɲɔxɔnna
sɔtɔ. 14 Amasɔtɔ taɗ mi en
yii dunuɲani ito yi naxan
buyɛ. Taan naxan fama, en
na nan fenma. 15 Nayi, en ma
tantunna xa findi saraxan
na naxan nalima Ala ma
waxatin birin, en yi lu en tiyɛ
a xinla ra. 16 Ɛ nama ɲinan ɛ
fe fajin naba, ɛ yi ɛ bode mali
ngaxakedenyani, amasɔtɔ na

saraxa sifan nan nafan Ala
ma.

17 Ɛ ɛ yɛɛratine fala xuiin
suxu ɛ xuru e sariyan
bun. Amasɔtɔ e ɛ niin
nakantanma, bayo e fan e
dentegema nɛn. Nayi, ɛ liga
e xa wanla ke sewani benun
a xa e tɔrɔ, bayo na tɔnɔ mi ɛ
tan ma.

18 Ɛ lu Ala maxandɛ nxu
xa. Amasɔtɔ nxu laxi a ra
a nxu bata xaxili sɔtɔ, e nun
nxu waxi a xɔn ma nxu xa
sigan ti fe fajin nin. 19 N na
ɛ mafanma ɛ Ala maxandi al-
ogo n xa xɛtɛ ɛ ma mafuren!

Dubana

20 Bɔɲɛ xunbenla Ala,
naxan en Marigi Yesu rakeli
sayani habadan layirin xidi
wunla barakani, Yesu naxan
a ɲɔxɔ luma en xɔn alo xuruse
rabana, 21 na Ala xa fe fajin
birin fi ɛ ma, alogo ɛ nɔ a
sagoon ligɛ, naxan a kenɛɲɲɛ.
Ala xa na liga Alaa Muxu
Sugandixin Yesu xɔn, binyen
fiin naxan ma habadan.
Amina.

Fala dɔnxɛne

22 Ngaxakedenne, n na ɛ
mafanma, ɛ tuli mati maxadi
falani ito ra diɲani amasɔtɔ n
kedin naxan seɓɛxi ɛ ma ito
ra, a mi gbo. 23 Ɛ xa a kolon
a en ngaxakedenna Timɔte
bata mini kasoon na. Xa a fa
sinma, nxu birin fe ɛ fema.

24 Nxu xa ɛ yɛɛratine nun
ɛ yama sariɲanxin birin
xɔntɔn. Itali kaane fan ɛ
xɔntɔn.

25 Ala xa hinan ɛ birin na.

† 13:6: Yaburin 118.6 ‡ 13:10: Na findixi ariyanna gbeen nan na, Yesu soxi
denaxan yi. A mato Heburune 9.11-14 kui. § 13:11: A mato Saraxaraline 16.27
kui. * 13:12: A mato Yoni 19.17-20 kui.

Yaki Yaki Alaa Falan Naxan Sebε

Denkεleya muxune lan e xa bira kiraan naxanye fɔxɔ ra e dunuɗa yi gidini, ne nan sebεxi Yaki a kitabu yiren kui a naxan sebεxi Alaa yamaan birin ma naxanye xuyaxi ayi dunuɗa xun xɔn ma (1.1). Muxu wuyaxi laxi a ra, Yaki ito nan findixi Yesu xunyεna nde ra. A tan ma fe falaxi Kitabun yireni itoe yi: Xεrane 15.13, 21.18, Kɔrɛnti Singen 15.7, Galati 1.19, 2.9, 2.12, Yudi 1.1. Na nan Kitabun yireni ito sebεxi denkεleya muxune ma alogo a xa e sigati kiin yita e ra e bode tagi e nun lan denkεleyatarene ma. Yesu xunyε Yaki findixi Yerusalɛn denkεleya yamaan yεeratina nde nan na. Yaki naxan findixi Yesu a xarandiin na, na mi findε Kitabun yireni ito sebε muxun na bayo Manga Herode bata na Yaki faxa nun sinma naxan findixi Yesu a xarandiin na (a mato Xεrane Kεwanle 12.2 kui).

A sebε kiin maligaxi Sandane kitabu yiren nan na Layiri Fonna Kitabu yiren kui naxan yi Alaa fe kolonna mayitama a yamaan na. Kitabun yireni ito fan Alaa fe kolonna mayitama Yesu a kiraan xɔn. Yaki fe kolonna nan ma fe singe falama fa fala a a kelixi Ala nan ma e nun muxun lan a Ala maxɔdin a ma denkεleyani (1.2-8). Na na dangu, falane xunna

tixi yiigelitɔyaan nun nafulu kanyaan nan ma, e nun tantan feene nun mantɔrɔne e nun dina kɛndɛna, naxan lan a xa wali fajine kε (1.9-27). Yaki mɔn a falama a e nama muxune rafisa e bode xa lan e yii seene ma (2.1-13). Na danguxina a yi fa a fala kɛndɛn ma, denkεleyaan nun kεwanle tagiin kii naxan yi (2.14-26). A yi a fala a yεtε suxun xɔdɔxɔ lɛnna nun fala xuiin mabinni. (3.1-12). Na danguxina, a fa fe kolon kɛndɛna fe ma (3.13-18). A yi na muxune maxadi naxanye yɛngɛn nakelima e nun naxanye findixi dunuɗa muxune xɔyine ra, a yi falan ti nafulu kanne xili ma naxanye ɗaxu e walikene ra (4.1-5.6). Falan naɗandeni, a yi a fala a muxune xa diɗa, e Ala maxandi waxatin birin yi, e yi e bode mali denkεleyani (5.7-20).

Kitabun yireni ito kankanma falan naxan ma naxan sebεxi denkεleya muxune ma a fixa: I nama la Yesu a fe Xibaru Fajin na i xaxili gbansanni tun, fɔ denkεleyaan xa lu i kεwanle yi, bayo xa “denkεleyaan naxan mi findi kεwanle ra, na faxaxi na a ra.” (2.26).

¹N tan Yaki, Ala nun Marigi Yesu a Muxu Sugandixina walikɛna, n ni ito sebεxi Isirayila bɔnsɔn fu nun firinne nan ma naxanye xuyaxi ayi siyane tagi. N bata ε xɔntɔn.

Denkεleyaan nun fe kolonna

² Ngaxakedenne, mantōrōn sifa wuyaxi na ε li, ε xa na yate sēwan dēfexin na, ³ bayo ε a kolon, ε denkeleyaan na tōroyane raxan, na a ligama nēn ε tunnafanna sōtō. ⁴ Koni fō tunnafanna xa wali kamalixin nan kε, alogo ε xa kamali ε yi dēfe. Sese nama dasa ε ma. ⁵ Xa fe kolonna dasaxi ε tan nde ma, a xa a maxōdin Ala ma, naxan muxune birin kima a fonisireyani, a mōn mi na kanna yalagima. A soma nēn a yii. ⁶ Koni a xa a maxōdin denkeleyaan nin, a nama sike. Bayo naxan na sike, na luxi nēn alo fōxō igen walanna, foyen naxan nasigama, a a raxete. ⁷ Na muxu sifan nama a miri fa fala a seen sōte Margin yii nēn. ⁸ Amasōtō xaxili firin kanna nan na ra, a mi raxaraxi a feene yi.

Yüigelitōon nun nafulu kanna fe

⁹ Denkeleya muxu yigelitōon xa sēwa amasōtō Ala bata a yite. ¹⁰ Nafulu kanna fan xa sēwa amasōtō Ala bata a ragodo, bayo nafulu kanna fe danguma nēn alo seXe fuge fajina. ¹¹ Sogen na xōlō, a wuyenna yi seXen xara, a jingine yi lisi a ra, a fugene yi yolon, a tofanna yi dangu. Nafulu kanna fan ma binyen lōma ayi na kii nin a nēma a feene rawalima.

Maratantan feene

¹² Sēwan na kanna xa naxan a tunnafanna tōrōni, amasōtō Ala na yelin a kejaan fese fese, a nii rakisin taxamaseri kōmōtin soma

nēn a xun na, Ala bata a xanu muxune tuli sa naxan na, ¹³ Naxan na bira tantan feni waxatin naxan yi, na kanna nama a fala, a naxa, “Ala nan n natantanma.” Amasōtō Ala mi ratantanje fe jaxini, a fan mi muxu ratantanma. ¹⁴ Koni muxun birin tantanma a yetena kunfa feene nan xōn ma naxanye a mabandunma, e yi a kenēn. ¹⁵ Na xanbi ra, kunfa jaxin sa findima yulubin nan na. Yulubin na kōxō waxatin naxan yi, a rajanma sayaan nan ma.

¹⁶ Ngaxakeden xanuntenne, ε nama ε yete mayenden. ¹⁷ Kise fajin birin, fe mi naxan na, na fataxi kore xōnna nan na, keli Fafe Ala yii naxan kore xōnna yanban seene daxi. A mi maxetema alo nininna! ¹⁸ A bata a ragidi a en xa balo a jōndi falan xōn ma alogo en xa findi a dali fisamantenne ra.

Fe mēen nun a ligana

¹⁹ Ngaxakeden xanuntenne, ε xa a kolon, fa fala muxun birin xa mafura falan name, koni ε nama mafura falan tiye. E nama xōlō sinma. ²⁰ Amasōtō muxu xōlōxin mi fe Alaa tinxinyaan na. ²¹ Nayi, ε xa fe xōsixine birin yiba e nun fe jaxin naxanye waraxi ayi. E yi na falan suxu limaniyani, a naxan saxi ε bōjēni, naxan nōe ε niin nakise.

²² E nama ε tuli mati Alaa falan na tun, ε yi ε yete mayenden, fō ε xa a liga nēn. ²³ Amasōtō naxan a tuli matima Alaa falan na, a mi a liga, na luxi nēn alo muxun naxan a yete matoma

kikeni, ²⁴ a na yelin a yete matoe, a siga, a jinan a yetagin kiin xon sa! ²⁵ Koni naxan na sariya kamalixin tilinna fesefese, sariyan naxan muxun xoroyama, a lu a fari, a mi a tuli mati a ra tun a yi jinan a xon, koni a yi a liga, na kanna sewan sotoma nen a kewanla xon.

²⁶ Xa muxuna nde a yete yatexi dina muxun na, koni a mi a lenna mara, a bata a yete mayenden, a dinan findima fe fuun nan na. ²⁷ Dinan naxan sarijan, fe mi naxan na Fafe Ala yee ra yi, na ni ito ra: E joxo lu kiridine nun kaja gilene xon e torone yi. E yi e yete ratanga dunuɲa fe xosixine ma.

2

E nama muxune rafisa e bode xa

¹ Ngaxakedenne, e to denkeleyaxi en Marigin binyen kanna Yesu ma, Alaa Muxu Sugandixina, e nama muxune rafisa e bode xa. ² Xa muxuna nde so e malanni xemaan yisolirasoon soxi a yiin na, doma fajin nagodoxi a ma, na xanbi ra yiigelitxon fan yi so, dunkobine rago-doxi a ma, ³ e yi e yengi dexo dugi fajin kanna xon, e yi a fala a xa, e naxa, "Fa i magodo gbede fajini," koni e a fala yiigelitxon ma fa fala "Ti menni," hanma "Dexo n sanna dexon ma bexoni," ⁴ xa e na liga, e mi muxune rafisaxi e bode xa ba? E mi tagi rabaan xan tima e miriya naxine yi nayi ba?

⁵ Ngaxakeden xanuntenne, e tuli mati. Ala mi yiigelitxone xan sugandi dunuɲa yi, al-ogo e denkeleyaan xa findi e bannayaan na, e yi mangayaan soto e keen na, Ala bata a xanu muxune tuli sa naxan na? ⁶ Koni e tan yiigelitxone rafeyama! Nafulu kanne xa mi e rawalima ba, e yi e xali kitisadeni? ⁷ Ne xa mi e kanna xili fajin kalama ba?

⁸ Xa e Manga Alaa sariyan nakamalima yati, naxan Kitabun kui, e bata fe fajin liga nayi, a naxa, "I adamadi boden xanu alo i yetena." ⁹ Koni xa e muxune rafisa e bode xa, nayi e bata yulubin liga. Na ma, sariyan fan e sonna yitama e ra nen bayo e mi a suxi. ¹⁰ Bayo xa muxun sariyan birin suxu, a yi keden peen kala, a bata e birin kala na yi. ¹¹ Bayo naxan a falaxi fa fala i nama yalunyaan liga, na nan mon a falaxi, a i nama faxan ti. Nayi, xa i mi yalunyaan liga koni i muxun faxesa, i bata findi sariya kalan na na yi. ¹² E sigati kiin nun e falati kiin xa lan na sariyan ma naxan xoroyaan fima bayo e makitima na nan xon. ¹³ Amasoto Ala kininkinintarene makitima kininkinintareyaan nin. Anu, kininkininna nan kitin noma.

Denkeleyaan nun kewanle fe

¹⁴ Ngaxakedenne, tonon mundun na ra xa muxuna nde a fala a denkeleyaxi, xa a kewanle mi a yitama? Na denkeleyana a rakise ba?

15 A luxi nen alo marabenna nema ngaxakedenna nde ma, xemena hanma jaxanla, a balon mi a yii. 16 Awa, xa e tan nde a fala na nde ma, e naxa, “E siga boje xunbenli. E sa e maxara, e yi lugo.” Xa e mi e ki e fatin mako ma seene yi, na tonon nanse ra? 17 Denkeleyaan fan na kii nin, xa wali faji mi denkeleyani a faxaxin na ra na yi.

18 Koni muxuna nde a falama nen, a naxa, “Denkeleyana i tan yi, koni kewanle nan n tan yi.” N na a yabima nen, n naxa, i ya denkeleyaan yitama n na di, ba i kewanle ra? N tan xa denkeleyaan yita i ra n kewanle xon. 19 E laxi a ra ba fa fala Ala keden peen na a ra? Na lanxi. Hali jinanne fan laxi na ra, e xuruxurun gaxuni. 20 I tan xaxilitarena, i mi a kolon ba, fa fala kewali faji mi denkeleyaan naxan yi, na neen fuu? 21 En benba Ibrahima mi yate tinxin muxun na Ala yee ra yi a kewanle xan xon ba, a to a dii xemena Isiyaga ba saraxan na saraxa ganden fari? 22 I bata a to? A denkeleyaan nun a kewanle nan walixi e bode xon ma. A kewanla nan a denkeleyaan nakamalixi. 23 Kitabuna falan nakamali na nin, a naxa, “Ibrahima yi denkeleya Ala ma, Ala fan yi na yate tinxinna ra a xa.”* Nanara, e yi a fala a ma fa fala “Ala xoyina.” 24 Awa, e bata a to, fa fala muxun natinxinma Ala yee ra yi

a kewanle nan fan xon, a denkeleyaan gbansan mi a ra.

25 Na kiini, hali yalunde jaxanla, Raxabi fan tinxin nen Ala yee ra yi a kewanle xon ma, a to Yahudiyane xerane yisuxu ki faji, a yi kira gbete yita e ra.† 26 Fati benden nun niin na fata, fatin bata faxa na yi. Na kiini, denkeleyaan fan faxaxi na a ra xa kewanle mi a yi.

3

Lenna fe

1 Ngaxakedenne, e wuyaxi nama findi karamoxone ra, amasoto e a kolon fa fala nxu tan karamoxone gbee kitin xodoxoma ayi nen bonne gbeen xa. 2 En birin tantanma kii wuyaxi. Muxun naxan mi tantanma fala tideni mumε, muxu kamalixin nan na ra, a noe a yete xure nen. 3 A luxi nen alo en na karafen bira soon deen ma, a a xa en sagoon liga. Nayi, a gbindin birin birama na nan foxo ra. 4 Kunkin fan na kii nin. Hali a to gbo, foye gbeen mon a rasigama, koni se xurudin nan a matinxinna kunki ragiin sagoon ma. 5 Lenna fan na kii nin, a xurun fatin yirene ye koni a kanba fala gbeene nan tima. Tedin fan noe burun gbeen ganje nen. 6 Awa, lenna fan luxi nen alo teena. En fati yirene ye, tinxintareyaan birin en lenna nin. A tan nan muxun gbindin birin birama xosini, alo a yi teen nan soma a

* 2:23: A mato Dunuja Folon 15.6 kui.

† 2:25: Yosuwe 2.1-21

dunuḡa yi gidin mumεen na! Na tεen yetεen kelixi yahan-nama nin. ⁷ Adamadiine nεε burunna suben sifane birin xurε nen, xoline nun bubu seene nun yεxεne. ⁸ Koni muxu yo munma lenna xuru. Se ḡaxin nan a ra naxan mi raxaraxi. A rafexi dabarin nan na, muxu faxa xinla ma. ⁹ En barikan birama en Marigin nun en Fafe Ala xa lenna nan na, en mōn muxune dangama a ra Ala naxanye daxi a maligan na. ¹⁰ Barika biran nun dangan minima dε kedenna nin. Ngaxakedenne, na mi daxa nume! ¹¹ Ige bεxin nun fōxō igen nεε minε tigin mundun kedenna? ¹² Ngaxakedenne, xōdε binla nεε oliwi bogin naminε nen ba? Manpa bogi binla nεε xōdε bogin naminε ba? Ige bεxin mōn mi sōtōma fōxō igen dε.

Fe kolonna fata Ala ra

¹³ Xaxilimaan nun fekolonna nde ra ε ye? A xa na mayita fata a sigati ki fajin na, e nun a kewanla naxanye fataxi limaniyaan nun xaxilimayaan na. ¹⁴ Koni xa xōxōlonna nun yete yigboon nan ε bōḡeni, ε ba ε yete matōxe, ε nama wulen fala ḡōndin fari. ¹⁵ Na xaxili sifan mi kelixi ariyanna xan yi. Na fataxi dunuḡa nun fati bēnden nun Yinna Manga Setana nan na. ¹⁶ Amasōtō xōxōlōnyaan nun yete yigboon dēnaxan yi, fe yibasanna nun fe ḡaxin sifan

birin nan mēnni. ¹⁷ Koni fe kolonna naxan sa kelixi ariyanna yi, a singen naxan na, a sariḡan, a mōn bōḡe xunbenla fima, a diḡaxi, a mafan mi raxōlō, a lugoxi kininkininna nun kewali fajin nan na. A mi muxune rafisama e bode xa. A mi nafigiyaan ligama. ¹⁸ Fe yitōnna naxanye walima bōḡe xunbenli, ne tinxinna nan sōtōma.

4

Exuru Ala ma

¹ Yengene nun matandin naxanye ε tagi, ne kelixi minen yi? Ne mi kelixi ε rafan fe ḡaxine xan yi ba naxanye ε fati bēnden nakunfama? ² Sena nde xōnla ε ma, koni ε mi a sōtōma. Nanara, ε faxan tima, ε mila, koni ε mi nōε a sōtε. E yengene so, ε matandine ti. Se mi ε yii bayo ε mi Ala maxandima. ³ E na Ala xandi seen naxan yi, ε mi a sōtōma, bayo ε Ala maxandi xunna kobi, amasōtō ε yete rafan feene nan tun fōxō ra. ⁴ E tan tinxintarene! E mi a kolon ba, fa fala a dunuḡa xanuntenyaan findixi Alaa fe xōnnantenyaan nan na? Muxun naxan na a yete findi dunuḡa xōyin na, na bata a yete findi Ala yaxun na. ⁵ E laxi a ra ba, a Kitabun falan tixi nen tun? A naxa, “Ala bata Niin naxan sa en yi, na rafan a ma han!”* ⁶ Koni Alaa hinanna luma fari sε nen en xa, amasōtō a mōn a falaxi, a naxa, “Ala wasodene yikalama e feene

* **4:5:** Ala waxi a xōn ma nen, a niin naxan saxi muxune yi, e nama na sa se gbete sagoni, e yi na seen batu. † **4:6:** Sandane 3.34

yi, koni a hinanma nen yete magodone ra.†” 7 Nanara, ε xuru Ala ma, ε ε kankan Yinna Manga Setana yee ra, a gima nen ε bun. 8 ε maso Ala ra, a masoma ε ra nen. Yulubitone, ε ε yulubi yiine raxa. ε tan nafigine, ε bɔɔene rasarijan! 9 ε nimisa ε hakene fe ra, ε sunu, ε wuga! ε gelen xa maxete wugan na. ε sewan yi findi nii yiforen na. 10 ε magodo Marigin xa, a ε yitema nen.

ε nama ε bode yalagi

11 Ngaxakedenne, ε nama ε bode mafala. Muxu yo a ngaxakedenna mafala hanma a yi a yalagi, na kanna bata Alaa sariyan mafala, a yi a yalagi. Xa i sariyan yalagi, sariya suxu mi fa i ra nayi sɔnɔn, i to a yalagima. 12 Sariyasa keden peen nun kitisa keden peen nan na, naxan nɔε marakisın nun halagin tiye. Koni i tan, nde i tan na, i to i adamadi boden yalagima?

I nama findi wasoden na

13 ε tuli mati, ε tan naxanye a falama, ε naxa, “To hanma tila nxu sigama taana nde yi, nxu sa jeen nadangu na, nxu sa yulayaan naba na, nxu tɔnɔna nde sɔtɔ.” 14 Anu, ε mi a kolon naxan ligama ε dunɔɔa yi gidini tila! Amasɔtɔ ε luxi nen alo kundaan naxan godoma, a waxatidi ti, na xanbi ra a tunun. 15 A lanma nen ε xa ito nan fala, ε naxa, “Xa Marigin tin, nxu luma nxu nii ra nen, nxu feni ito liga hanma na.”

16 Koni iki ε wasoma, ε yete matɔxɔma. Na yete matɔxɔn sifan birin jaxu. 17 Nanara, xa muxun mi fe fajin liga, anu a kolon a lanma a xa naxan liga, na kanna bata yulubin sɔtɔ.

5

Nafulu kanna fe falana

1 ε tan nafulu kanne, ε tuli mati. ε wuga, ε gbelegbele tɔɔyana fe ra naxan fama ε lideni. 2 ε nafunle bata kala. Xiine bata ε dugine don. 3 Xɔrinxɔrinna bata ε xemane nun gbeti gbananne suxu. Xɔrinxɔrinni ito findima nen sereyaan na ε xili ma. A yi ε fati benden don alo teena, bayo ε nafunla malanxi waxati dɔnxen nin. 4 Walikeen naxanye ε xee ma seene xabaxi, ε mi naxanye saranna fixi, ε mi ne mawuga xuiin mema ε xili ma ba? Naxanye ε se xabaxine malanxi, ne wuga xuiin bata Marigin li, Senben Birin Kanna. 5 ε bata lu dunɔɔa yi jaxunna nun yete rafan feene yi. ε bata ε yete rajaxun alo xuruse faxa daxine. 6 ε bata tinxin muxune yalagi, ε yi e faxa, naxanye mi yi tixi ε kanke.

Dijan nun maxandina fe

7 Nanara, ngaxakedenne, ε dija han Marigin yi fa. ε miri xee biina dijan ma, a a xeen mamema waxatin naxan yi, a yi a tɔnɔne sɔtɔ. A dijama nen han tule singene nun a rajanne yi fa. 8 ε fan xa dija na kiini, ε yi ε wekile

amasotɔ Marigin fa waxatin bata maso.

⁹ Ngaxakedenne, ε nama ε bode mafala, xanamu Ala ε makitima nen. Kitisaan famatɔɔn ni i ra. ¹⁰ Ngaxakedenne, nabiin naxanye falan ti Marigina fe yi, naxanye diɲa tɔrɔni, ne fe xa findi misaala ra ε xa. ¹¹ En na a falama ne ma nen a sɛwana e xa amasotɔ e e tunnafan nen. E bata Yuba a tunnafanna fe mε, ε mɔn bata a mε Marigin naxan liga a xa a rajanni. Amasotɔ kininkininna nun fanna kanna nan Marigin na.

¹² Ngaxakedenne, na birin yi, ε nama ε kɔlɔ ariyanna yi hanma dunuɲa bɔxɔ xɔnna hanma sese. Koni i ya “ɔn” xa findi ɔnna ra, i ya “en-en,” na yi findi en-enna ra alogo i nama bira Alaa kitini.

¹³ Tɔrɔ muxuna nde ε yε ba? Na kanna xa Ala maxandi. Muxuna nde sɛwaxi ε yε ba? Na kanna xa betin ba. ¹⁴ Furetɔna nde ε yε ba? A xa denkeleya yamaan fonne xili, e yi Ala maxandi a xa, e a masusan turen na Marigin xinli. ¹⁵ Ala maxandina denkeleyani, na furetɔni yalanma nen. Marigin furetɔɔn nakelima nen. Xa a bata yulubin naxanye liga, Ala a mafeluma nen ne ra. ¹⁶ Nanara, ε ti ε yulubine ra ε bode xa, ε yi Ala maxandi ε bode xa, alogo ε xa yiyalan. Tinxin muxuna Ala maxandin senben gbo, a feene gasama. ¹⁷ Adamadiin nan yi Nabi Eli ra alo en

tan. A yi Ala maxandi han, a tulen nama fa. Tulen mi fa yamanani han ɲεε saxan e nun a tagi. ¹⁸ A mɔn yi Ala maxandi, tulen yi fa, bogi seene yi bogi.*

¹⁹ Ngaxakedenne, xa muxuna nde a mε ɲɔndin na ε yε, muxu gbete yi a raxete ɲɔndin kiraan xɔn, ²⁰ ε xa a kolon a muxun naxan yulubi kanna bama a tantanna kiraan xɔn, na bata a niin nakisi faxan ma, a yulubi wuyaxi xafarin sotɔ.

* 5:18: Na feen sɛbexi Mangane Singen 17.1 kui.

Piyeri a Kedi Singena Piyeri Alaa Falan Kedi Singena

Piyeri a kedi singen sebe denkeleya muxune nan ma naxanye yi xuyaxi ayi yamana suulunne ma naxanye yi Asi xurin yamanan kōmen fōxōn nun sogeteden binna. To, Asi xurin yamanan xili nen “Turiki,” Arabune bōxōni. Piyeri a sebexi e ma Romi taan nin a denaxan xili saxi a “Babilōn” (sora 5.13). A feen naxanye falama lan e ma, ne a yitama nen a e yi tōrōxi, fe wuyaxi yi sama e xun ma. Nanara, xeraan katama a xa e senbe so, e la Alaa Muxu Sugandixin na, hali e to tōrōni.

Xa a bata fala kedini ito xaran muxune xa a e xa lu denkeleyani hali e tōrōxi, a gbengbenna, na rakelixi e sereyaan nan ma fe ma e lan e xa naxan ba dunuɓa yi. Fō e dunuɓa yi gidin birin nun e sigati kiin birin xa “Alaa wanle nun binyen nan mayita” (2.9), alogo denkeleyatarene xa “e fe fajine kolon e yi Ala tantun a na fa lōxō naxan yi.” (2.12)

¹ N tan Piyeri, Yesu Alaa Muxu Sugandixina xerana, n tan nan ito sebema Alaa muxu sugandixine ma, naxanye xuyaxi ayi xōneyani Pontu nun Galati nun Kapadose nun Asi nun Bitini yamanane yi. ² E sugandixi

nen alo Fafe Ala xaxinla yi a ma kii naxan yi nun. A bata e rasariɓan a Nii Sariɓanxin barakani alogo e xa xuru a Muxu Sugandixin Yesu ma, a wunla yi xuya e ma e rasariɓandeni. Ala xa hinanna nun bōɓe xunbenla fi e ma han!

Habadan yigina

³ En barikan bira Alaa Muxu Sugandixina en Marigi Yesu Fafe Ala xa. A bata a liga a kininkinin gbeeni, en yi xete, en yi bari a nenen na, en so nii rakisin yigini Yesu a Muxu Sugandixin nakenla xōn sayani. ⁴ Keen naxan mi kalama, a mi xōrinxōrinma, a mi lōma ayi, na nan namaraxi e xa ariyanna yi, ⁵ e tan naxanye kantanxi a senbeni denkeleyaan xōn alogo e xa kisin sōtō, naxan minima kenenni waxati rajanne yi.

⁶ Na ma, e sewa, hali e to tōrōxi e bunba feen sifan birin yi waxatidini ito yi ⁷ alogo e denkeleyaan xa rasensen. Hali xemaan naxan nōe kale, na raxulunma teen nan na, a rasensen. Nayi, e denkeleyaan naxan tōnōn gbo xemaan xa, na fan lan a rasensen bunbaan xōn, e yi tantunna nun binyen nun xunna kenla sōtō Yesu Alaa Muxu Sugandixin mini waxatini kenenni. ⁸ E munma Marigin to singen koni e a xanuxi. E mi a toma iki, koni e denkeleyaxi a ma, e lu sewa gbeeni naxan mi nōe yebe. ⁹ Amasōtō e e denkeleyaan xunna sōtōma nen, naxan findixi e niin kisi feen na.

¹⁰ Nabiin naxanye hinanna fe fala, naxan yi ragidixi ε ma, naxan findixi kisi feen na, na findi nen ne fe ye fenna nun fe fεsεfεε xunna ra. ¹¹ E yi katama waxatine nun taxamasenne kolon feen na Yesu a Nii Sarijanxin yi naxanye makenenna e xa, a to yi e yi, a yi Alaa Muxu Sugandixina tōrōn nun a binye famatōna fe fala benun a waxatin xa a li. ¹² Ala a makenenna nen nabine xa, a e mi yi walima e yete xa koni ε tan, e to yi feene falama ε naxanye fe mexi na muxune ra naxanye Yesu a fe Xibaru Fajin nali ε ma Nii Sarijanxin barakani naxan kelixi ariyanna yi. Hali malekane fan kunfaxi na feen fεsεfεε feni.

En lu Alaa Nii Sarijanxini

¹³ Nanara, ε xaxinli tōn wanla fe ra, ε yete suxu, ε yi ε yigi sa na hinanni ε naxan sōtōma Yesu Alaa Muxu Sugandixin mini lōxōni kēnenni. ¹⁴ E lu alo Alaa dii xuruxine, ε nama tin luyε ε kunfa jaxine yi, ε yi naxanye yi nun ε to yi xaxilitareyani. ¹⁵ Koni Ala sarijanxi to ε xilixi, ε fan xa sarijan ε kewanle birin yi alo a tan. ¹⁶ Amasōtō a sebexi, “E xa sarijan, amasōtō n tan sarijan.*”

¹⁷ E to ε Fafe Ala maxandima, naxan muxune birin kewanle makitima kii kedenni, ε lu alo xōpene dunujani ito yi waxatidi, ε gaxu Ala yεε ra. ¹⁸ E a

kolon a ε mi xunbaxi ε fafane namun fe fuune ma se kala daxine xan na alo gbetina hanma xεmana, ¹⁹ koni ε xunbaxi Alaa Muxu Sugandixin wuli fisamantenna nan xōn, naxan baxi saraxan na alo yεxεε diina, fe mi naxan na. ²⁰ Ala bata yi na sugandi benun dunuja xa da, a yi a ramini kēnenni ε tan ma fe ra waxati dōnxēni itoe yi. ²¹ E denkeleyaxi Ala ma a tan nan baraka yi, Ala naxan a rakelixi sayani, a binyen fi na ma, alogo ε denkeleyaan nun yigin xa lu Ala yi.

²² Bayo ε bata ε yete niin nasarijan jōndi suxun xōn ma, ε yi xanuntenya kēnden sōtō ε ngaxakedenne xa, nayi, ε bode xanu ε senben birin na sarijanni. ²³ Amasōtō ε bata xete, ε mōn yi bari a nenen na, naxan mi fata adamadiin na naxan faxama, koni fata Alaa falan na naxan niima, a luma habadan. ²⁴ Bayo a sebexi Kitabuni, a naxa, “Adamadiine birin luxi nen alo se xena, e binyen birin yi lu alo se fugena. Sεxene xarama nen, e fugene yi yolon.

²⁵ Koni Marigina falan luma nen habadan.”† Na falan findixi Yesu a fe Xibaru Fajin nan na naxan nalixi ε ma.

2

Yama sarijanxina

¹ Na ma, ε ba fe jaxin sifan birin ma e nun yanfan-tenyaan nun nafiyaan nun

* 1:16: Saraxaraline 19.2 † 1:25: Esayi 40.6-8

milɛn nun fala ɲaxin birin.
² Niin balo kɛndɛn xɔnla xa ɛ
 suxu alo xɪɲɛ xɔnla dii futen
 suxuma kii naxan yi, alogo ɛ
 fan xa sabati ɛ kisi feni a xɔn,
³ ɛ to bata a mato, ɛ yi a kolon
 a Marigin fan.*

⁴ ɛ maso a ra, naxan findixi
 siimaya gɛmɛn na, adamadi-
 ine e mɛxi naxan na, koni Ala
 naxan sugandixi, a mɔn yi a
 xunna keli. ⁵ ɛ tan fan bata
 findi Alaa banxin ti seene ra
 alo gɛmɛ niiramane, ɛ yi findi
 saraxarali yama sariɲanxin
 na, ɛ yi siimaya saraxane
 ba Ala tinxi naxanye ra fata
 a Muxu Sugandixin Yesu ra.
⁶ Amasɔtɔ Kitabuni ito nan
 falaxi, a naxa,

“N bata gɛmɛna nde dɔxɔ
 Siyon taani
 alo banxin tongon gɛmɛ faɲi
 yɛbaxina.

Naxan na dɛnkɛleya a ma,
 yagin mi na kanna liyɛ.”†

⁷ Gɛmɛni ito xunna kenla ɛ
 tan dɛnkɛleya muxune nan
 xa, koni Kitabun yireni ito
 nan lanxi dɛnkɛleyatarene
 tan ma, a naxa,

“Banxi tiine e mɛ gɛmɛn
 naxan na,
 na bata findi banxi gɛmɛ
 fisamantenna ra.”

⁸ A mɔn sɛbɛxi Kitabun kui, a
 naxa,

“Yamana e sanna radinma
 gɛmɛn naxan na,
 a findi e rabira gɛmɛn na.”‡

E e dinma a ra nɛn amasɔtɔ
 e mi tinxi falan suxɛ, anu
 na nan yi ragidixi e ma.

⁹ Koni ɛ tan bata findi yama
 sugandixin na. Mangane
 nun saraxaraline nan ɛ tan

na, siya sariɲanxina, Ala
 gbeen yamaan naxan na,
 alogo ɛ xa a wali faɲi gbeene
 fe rali, a tan naxan ɛ xilixi, a yi
 ɛ ba dimini, siga a kabanako
 kɛnɛnyani. ¹⁰ A fɔlɔni, Alaa
 yama mi yi ɛ ra nun koni
 iki, ɛ bata findi a yamaan
 na. ɛ tan naxan mi yi Alaa
 kininkininna sɔtɔxi, koni iki,
 ɛ bata a kininkininna sɔtɔ.

Dɛnkɛleya muxune xa xuru

¹¹ Nba, ngaxakedenne, ɛ
 tan naxanye luxi alo xɔɲɛne
 nun sigatine dunuɲa yi, n
 na ɛ mafanma, ɛ yɛtɛ suxu
 fati bɛndɛn kunfa feene ma
 naxanye ɛ niin yɛngɛma. ¹² ɛ
 kɛwanle xa fanɲɛ ayi nɛn
 dɛnkɛleyatarene yɛ, alogo, e
 na ɛ mafala fe ɲaxi rabaan
 na, e xa ɛ kɛwali faɲine to, e
 yi Ala binya a fa lɔxɔni.

¹³ ɛ xuru adamadiyaan
 mangayane birin bun Marig-
 ina fe ra, a na findi manga
 gbeen na ¹⁴ hanma yamana
 kanne, a naxanye rasigaxi
 wali kobine sarandeni fe
 ɲaxi rabane ra, e yi fe faɲi
 rabane tantun e wali faɲine
 ra. ¹⁵ Amasɔtɔ Ala sagoon
 na a ra, a ɛ fe faɲi rabaan
 xa xaxilitarene radundun
 e xaxilitareyani. ¹⁶ ɛ findi
 muxu xɔrɔyaxine ra, koni
 ɛ nama ɛ xɔrɔyaan findi fe
 ɲaxin luxun seen na, ɛ findi
 Alaa konyi faɲine ra. ¹⁷ ɛ
 muxun birin binya, ɛ yi
 ɛ dɛnkɛleya muxun bonne
 xanu, ɛ yi gaxu Ala yɛɛ ra, ɛ
 yamana kanna binya.

* 2:3: Yaburin 34.9 † 2:6: Esayi 28.16 ‡ 2:8: A mato Yaburin 118.22 nun
 Esayi 8.14 kui.

Yesu a tərəne misaala

18 Walikene, ε xuru ε kuntigine ma, ε yi kuntigi jaxine binya feen birin yi alo a fajine nun a dijaxine. 19 Amasotə, na findixi fe fajin nan na, xa muxun limaniya jaxankatan bun ma Ala kolonna fe ra, a a li na jaxankatan mi lanxi a kewanle ma. 20 Koni na finde binyen na ε xa di, xa ε jaxankata ε kala tixine fe ra, ε yi limaniya? Anu, xa ε tərə ε kəwali fajine fe ra, ε yi limaniya, fe fajin nan na ra Ala yee ra yi. 21 Ala ε xilixi na nan ma, bayo Alaa Muxu Sugandixin yeteen tərə nen ε xa, a yi misaala lu ε yii alogo ε xa bira a fəxə ra. 22 Kitabun naxa, “A mi yulubi yo liga, a mi yanfa fala yo ti.”§

23 E a konbi waxatin naxan yi, a tan mi konbi ti. A tərə waxatin naxan yi, a mi xaje e ma koni a a yete lu kitisa tinxinxina Ala nan yii.

24 Yesu yeteen bata en yulubine goronna tongo a fati bendeni, a to gbangban wudin ma, alogo en xa lu alo faxa muxune yulubine mabinni, en yi lu en nii ra tinxinni. E kendeyaan sətəxi a maxəlone nan xən. 25 E yi luxi nen alo yeteen naxanye ləxi ayi, koni iki ε mən bata xete xuruse rabaan fəma naxan ε niin kantanma.

3*Naxanle nun e xemene fe*

1 E tan jaxanle, ε xuru ε xemene ma, alogo xa e

tan ndee mi laxi Alaa falan na, e xa findi denkeleya muxune ra, fata e jaxanle sigati kiin na, hali ba falan na, 2 e na fa ε sigati kiin nakərəsi waxatin naxan yi ε sarijanna nun binyen naxan yi. 3 E marayabun nama fata ε maxidi kii yo ra, alo ε yi ε xunna denbe, hanma ε yi xemaaan so hanma ε yi dugi de xədəxene so, 4 koni ε bəje yi feen xa fanje ayi naxan luxunxi, a mi forima, a xa findi nii limaniyaxin nun nii sabarixin nan na, Ala naxan yatema han! 5 Na nan yi findixi a fələn jaxalan sarijanxine rayabu seen na, naxanye yi e yigi saxi Ala yi. E yi xuruxi e xemene ma 6 alo Ibrahima jaxanla Saran yi xuruxi a ma kii naxan yi, a yi a xilima nen, a naxa, “N kanna.” Na dii temene nan ε ra, xa ε fe fajin liga, ε mi gaxun sese yee ra.

7 E fan xemene na kii nin, ε a liga xaxinla ra ε nun ε jaxanla nema ε dunuja yi gidin ligama ε bode xən ma, ε yi e binya e fati benden senben to mi ε gbeen lixi, bayo ε nun ne birin nii rakisin hinanna sətəma ε keen na nen. Na ma, sese mi ε Ala maxandini kale.

Tərən tinxinni

8 Nba, ε birin xa lu xaxili kedenni, ε kininkinin, ε yi ε bode xanu ngaxakedenyani, ε fan ε bode ra, ε yete magodo. 9 E nama fe jaxin jəxə fe jaxin na, ε yi konbin jəxə konbin na, koni ε xa duban ti, amasotə Ala ε xilixi na nan ma

alogo ε xa barakan soto ε keen na. ¹⁰ Bayo Kitabun naxa,

“Siimayaan nafan naxan ma, naxan waxi siimaya fajin xon,

na kanna xa a lenna suxu fala jaxine ma,

a deen suxu wulen ma.

¹¹ A yi a xun xanbi so fe jaxini,

a fe fajin liga.

A boje xunbenla fen,

a bira a foxo ra.

¹² Marigin yeen tinxin muxune ra,

a tuli matixi e maxandi xuiin na.

Koni Marigin xun xanbi soxi fe jaxi rabane yi.”*

¹³ Xa fe fajin kunfana ε yi, nde noe fe jaxin lige ε ra?

¹⁴ Koni hali ε toro ε wali fajine fe ra, sewan nan na ra ε xa. E gaxu naxan yee ra, ε nama gaxu na yee ra, ε nama kuisan. ¹⁵ Koni ε Alaa Muxu Sugandixin binya ε Marigin na ε bojeni. E lu yitoxi ε xun mafala feen na lan ε yigin ma, e na ε maxodin waxatin naxan yi. ¹⁶ Koni ε a liga limaniyaan nun binyeni. E bojen xa sarijan waxatin birin alogo ε nema wali fajine kema Alaa Muxu Sugandixina fe ra, muxun naxanye ε mafalama, ne xa yagi e falane ra. ¹⁷ Amasoto xa Ala sagoon na a ra, a fisa muxun yi toro fe fajin nabadeni benun a xa toro a jaxin nabadeni. ¹⁸ Bayo Alaa Muxu Sugandixin faxa nen en yulubine fe ra sanja ma keden han habadan, a tan tinxin muxuna tinxintarene

xa, alogo a xa fa ε ra Ala ma. A faxa nen fati bendeni, koni Alaa Nii Sarijanxin yi a niin naxete a yi. ¹⁹ Na Nii Sarijanxin xon, a yi siga kawandi badeni niin kaso-

rasane xa, ²⁰ naxanye bata yi murute Ala ma a foloni,

Ala yi Nuhan legedenma a dijani, a yi kunkin nafalama waxatin naxan yi. Muxu dando nan tun kisi igen ma

na kui, muxu solomasexe gbansan. ²¹ Na igen findixi marafuun misaala nan na igeni ε tubi xinla ma naxan ε fan nakisima iki. A mi findixi fati benden xosine ba seen xan na, koni de xui tongona Ala xa xaxili sarijanxini. Na marafuun nan ε rakisima iki

Yesu, Alaa Muxu Sugandixin nakenla xon sayani, ²² naxan sigaxi ariyanna yi, a dexo Ala yiifanna ma malekane nun noyane nun senbe kanne birin xun na.

4

Dununa yi gidi nenena fe

¹ Nanara, Alaa Muxu Sugandixin to toroxi a fati bendeni, ε fan xa ε yitox na xaxili kedenni, amasoto naxan bata toro fati bendeni, na nun yulubin bata fata.

² Na kanna mi fa a siimayaan ligama adamadiine kunfa feene xon fo Ala sagona.

³ Amasoto ε bata yi bu denkeleyatarene rafan feene lige waxati danguxini, ε yi ε sobe so haramu feene nun kunfa jaxine nun dalɔ minna nun haramu sumunne nun

* 3:12: Yaburin 34.13-17

dɔlɔ min sumunne nun sux-
ure batu xɔsixin ma. ⁴Na ma,
a bata findi e raterena feen
na ε to mi fa ε gima e fɔxɔ ra
xaxilitare fe tilinxi wuyaxini
itoe yi, e yi ε rayelefu. ⁵Koni
e e dentegema nen Ala xa
na feen ma, naxan yitɔnxi
faxa muxune nun niiramine
makiti feen na. ⁶Nanara,
Alaa falan Xibaru Fajin nali
nen hali faxa muxune ma,
alogo hali e fati bendena
feene to bata yelin makite
alo adamadiine birin, e xa lu
nii rakisini Ala xɔn ma a Nii
Sarijanxin barakani.

*En xa Ala kiseene rawali ki
fajni*

⁷Feene birin najanna bata
maso. Nayi, ε a liga xaxinla
ra, ε yi ε yete suxu alogo ε xa
nɔ Ala maxande. ⁸Na birin
yi, ε sɔbe so xanuntenyaan
ma ε bode xa, amasɔtɔ xanun-
tenyaan nan yulubi wuyaxi
janma.* ⁹ε bode yigiya
hali ε mi ε mawuga. ¹⁰Ala
kiseen naxan fixi ε keden ke-
denna birin ma, ε bode mali
na ra. Nayi, ε findima nen
Alaa walike fajine ra nax-
anye a hinanna sifane birin
nawalima. ¹¹Xa naxan falan
tongo, na xa falan ti alo a
Alaa falane nan yete tima. Xa
muxuna nde walima bonne
xa, a xa wali alo Ala a kixi
senbeni kii naxan yi, alogo
binyen xa fi Ala ma feen birin
yi a Muxu Sugandixin Yesu
barakani. Binyen nun senben
xa fi a tan nan ma habadan
han habadan. Amina.

Tɔrɔna Yesu xɔn

¹²Ngaxakedenne, ε tɔrɔ
xɔdexen nama ε raterena
naxan ε lima ε mato feen na,
alo fe daxatarena nde na ε li.
¹³Koni xa ε nun Alaa Muxu
Sugandixin tɔrɔ ε bode xɔn,
ε xa sewa na ra han, alogo
a binyen na mini kenenni ε
sewan xa gbo ayi. ¹⁴Xa e ε
konbi Alaa Muxu Sugandixin
xinla fe ra, sewana ε xa nayi,
amasɔtɔ Alaa Nii Sarijanxi
binyaxina ε yi. ¹⁵Anu, ε
tan nde yo nama tɔrɔ bayo
ε bata findi muxu faxan na
hanma mujadena, hanma fe
jaxi rabana, hanma nafigina.
¹⁶Koni xa ε tɔrɔ bayo Yesu
mantonne nan ε ra, yagi mi
na ra, fɔ ε Ala binya, bayo a
xinla bata lu ε xun ma.

¹⁷Amasɔtɔ kiti sa waxatin
bata a li, a fɔlɔma Alaa
yamaan nan ma. Anu,
xa a fɔlɔma en tan nan
ma, naxanye tondima Alaa
falan Xibaru Fajin suxe ne
tan najanna di? ¹⁸“Xa
tinxin muxun kisi raxɔlɔ,
Ala kolontarene nun yulubi
kanne tan luma di?”† ¹⁹Nayi,
naxanye tɔrɔma Ala sagoni,
ne xa e yete lu e Dali Marigin
yii naxan tinxin, e yi lu fe
fajin ligε.

5

Fonne wanla yamani

¹N xa denkeleya yamaan
fonne fan nalimaniya ε
ye amasɔtɔ n fan findixi
yamaan fonna nde nan na
alo e tan, e nun Alaa Muxu
Sugandixina tɔrɔn serena
nde. Binyen naxan fama

* 4:8: A mato Sandane 10.12 nun Yaki 5.20 kui. † 4:18: Sandane 11.31

minideni kenenni, n fan na nde sɔtɔma nɛn. ² E yengi dɔxɔ Alaa xuruse kurun xɔn, a naxan taxuxi ε ra. E karahanxin nama ε xun maɔ a ra de, koni jɛnige fajini Ala sagoni. E nama a liga yagitareya feene tɔnɔ sɔtɔn ma koni fɔ ε sɔbeni. ³ Naxanye taxuxi ε ra, ε nama nɔyaan liga ne xunna alo kuntigine, koni ε findi misaala ra kurun xa. ⁴ Xuruse Raba Kuntigin na mini kenenni waxatin naxan yi, ε mangayaan taxamasenna kɔmɔtin sɔtɔma nɛn binyeni naxan mi kale mum!

⁵ Banxulanne, ε fan xa xuru fonne ma. E birin xa yete magodon lu ε ma alo dugina ε nɛma ε bode xɔn ma. Amasɔtɔ Kitabun naxa, “Ala wasodene yikalama e feene yi, koni a hinanma nɛn yete magodone ra.”* ⁶ E ε magodo Ala sɛnben bun, alogo a xa ε yite a waxɔn waxatini. ⁷ E ε xaminna feene birin lu a ma, amasɔtɔ a yengi ε xɔn.

⁸ E yete suxu, ε lu ε yee ra yi, amasɔtɔ ε yaxun Yinna Manga Setana sigan tima alo yatan naxan wurundunma. A muxune fenma a naxanye donma. ⁹ E kankan a yee ra denkeleyani ken! E xa a kolon a na tɔrɔ sifane ε ngaxakedenne fan fari dunuɔna yiren birin yi. ¹⁰ E na tɔrɔ waxatina nde yi, Ala hinanna birin kanna naxan ε xilixi a habadan binyeni a Muxu Sugandixini, na yetena ε rake-

lima nɛn, a yi ε sɛnbɛ so, a ε maxɔdɔxɔ, ε mi mamaxe. ¹¹ Sɛnben xa lu a tan nan xa habadan! Amina.

Fala rajanna nun dubana

¹² Silasi, n naxan yate ngaxakeden tɔgɔndiyaxin na, na nan n malixi n kedi dungini ito sɛbe ε ma, alogo n xa ε ralimaniya, n yi sereyaan ba ε xa, a Alaa hinanna jɔndin nan ito ra, ε naxan yi ken! ¹³ Denkeleya yamaan naxan Babilɔn taani,† Ala naxanye sugandixi alo ε tan, ne ε xɔntɔnma. N ma dii xɛmɛn Maraka fan ε xɔntɔnma. ¹⁴ E bode xɔntɔn ngaxakedenya sunbuni.

Ala xa bɔje xunbenla fi ε birin ma ε tan naxanye a Muxu Sugandixini.

* 5:5: Sandane 3.34 † 5:13: Babilɔn taan findixi wundo falan nan na naxan bunna nɛn “Romɔ Taana.” N ma dii xɛmɛn Maraka: na bunna nɛn Piyeri Maraka xanuxi alo a diina. Yanyina nde Piyeri nan Maraka xaranxi denkeleyaan ma.

Piyeri a Kedi Firindena Piyeri Alaa Falan Kedi Firindena

Kitabun yireni ito sebexi denkeleya muxune nan ma. A sebe xunna findixi muxune nan yenge fe ra naxanye dina fe xaranna tima naxan mi findixi Yesu a fe Xibaru Fajin kedenna ra. Na wule karamoxone bata yi basan denkeleya muxune ra Piyeri a waxatini.

Wule dinane rali muxune mi janye dunuja yi mumε. Nayi, kawandin naxan sebexi Piyeri a Kitabun firinden kui, na feene mon ligamato. A denkeleya muxune kawandima a e xa senbe so Marigina fe kolonni, alogo e nama e yete mayenden wule karamoxone tantan fala fuune xon.

¹ N tan Simon Piyeri Yesu Alaa Muxu Sugandixina walikeen nun a xerana, n tan nan ito sebexi, siga ε ma, ε tan naxanye fan bata denkeleyaan soto naxan nun nxu gbee binyen lan ε naxan soto nxo Ala nun nxu rakisimana tinxinyaan xon ma, Yesu Alaa Muxu Sugandixina. ² Ala xa hinanna nun boje xunbenla fi ε ma, a gbo ayi Ala kolonna nun en Marigi Yesu kolonna xon ma.

Denkeleya muxune yugona

³ Ala senben naxan Yesu yi, na bata feren birin fi en ma alogo en xa en ma dunuja yi gidin naba Ala

kolonni naxan en xilixi a binyen nun a fanni. ⁴ Na ma, a bata en tuli sa feene ra, naxanye xunnayerenna nun e gboyaan dangu a birin na, alogo ε xa ε yete soto xosi feene ra kunfan naxanye tima muxune ma dunujani ito yi, ε fan yi Ala kejaan soto. ⁵ Na ma, ε kata ε senben birin na, ε son fajin sa ε denkeleyaan fari, ε kolonna sa son fajin fari. ⁶ E yete suxun sa ε kolonna fari. E tunnafanna sa yete suxun fari. E Ala kolonna sa tunnafanna fari. ⁷ E ngaxakedenyaan marafanna sa Ala kolonna fari. E xanuntenyaan sa ngaxakedenyaan marafanna fari. ⁸ Xa kepani itoe lu ε yi, e yi sabati, e mi ε luyε tunnaxolen nun walitareyani en Marigi Yesu kolonni mumε, Alaa Muxu Sugandixina. ⁹ Koni xa ne mi muxun naxan yi, na kanna yeen mi feni gbema, a luma nen alo danxutona, a jinan fa fala a Ala bata a yulubi fonne xafari.

¹⁰ Nanara, ngaxakedenne, ε mon xa ε yixodoxo dangu iki ra Alaa xinla ratinden e nun a ε sugandi naxan tixi, amasoto xa ε na liga, ε mi bire mumε! ¹¹ Nayi, Yesu Alaa Muxu Sugandixin habadan mangayani so fere gbeen fima ε ma nen en Marigin nun en nakisimana.

¹² Na nan a ligaxi, n feni itoe rabirama ε ma waxatin birin, hali ε to e kolon, ε mon yi na jondi feen suxu ken ε naxan sotoxi. ¹³ N ma miriyani, fanni n na n niini

fati bændeni, n lan n na feene rabira ε ma alogo ε xa lu ε yeε ra yi. ¹⁴ Amasotō n na a kolon, n niin bamatōn ni i ra fati bændeni, alo en Marigina Alaa Muxu Sugandixin Yesu yetena n nakolon kii naxan yi. ¹⁵ Nayi, n katama nēn fēren birin na, alogo n na faxa, feni itoe xa nō rabire ε ma waxatin birin.

Piyeri bata yi Yesu a binyen to

¹⁶ Nba, Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixin fa feen senbeni, nxu mi muxune tali yitōnxine xan falaxi ε xa lan na feene ma, bayo nxu tan yetēen nan a binyen toxi nxu yeεne ra. ¹⁷ Amasotō a xunnayerenna nun binyen sotōxi nēn Fafe Ala yii, a to na xuiin mē fata binye gbee yiren na, a naxa, “N nafan Dii Xēmēni ito ra, a bata n kēnēn ki fajil!”* ¹⁸ Nxu yetēen yi na fala xuiin mē, sa keli kore, nxu yi a fēma geya sarijanxin fari waxatin naxan yi.

¹⁹ Nxu laxi nabine fala tixine ra iki dangu waxati danguxine ra. E lan ε xa ε xaxilli ti ne ra alo lēnpun naxan dēgema dimini han kuye yi yiba, tagalan saren fan yi dēgē fōlō ε bōjēni. ²⁰ Naxan dangu a birin na, ε na kolon, a Kitabun nabiya fala yo mi fataxi nabina fe yeba kiin na. ²¹ Amasotō nabiya fala yo mi yi kelima adamadiine sagoon ma, koni Alaa Nii Sarijanxin

nan yi adamadiine malima, e yi falan ti fata Ala ra.

2

Wule karamōxone fe

¹ Koni wule nabine yi yaamaan ye a fōlōni. A mōn na kii nin to, wule karamōxone fan ε ye iki. E wule xaranne rasoma ε tagi naxanye muxune halagima han e yi e mē e kanna ra naxan e xunbaxi. Ne halagin nan xilima e yete ma xulēn! ² Muxu wuyaxi birama nēn e haramu feene fōxō ra, na muxune yi a liga jōndi dinan kiraan yi rayelefu. ³ Karamōxōni itoe ε rawalima nēn mayendenni e fala yitōnxine xōn e milani. Koni e makiti feen bata fōlō to mi na ra, e halagi feen mi fa buma.

⁴ Malekan naxanye yulubin liga a fōlōni, Ala mi ne ratanga, koni a e rawoli ayi nēn yahannama yi. E maraxi yōlōnxōnna ra dimini e kiti sa lōxōn yeε ra. ⁵ Muxu singene dunuḡa yi, a mi ne fan natanga, a yi fufa gbeen nafa Ala kolontarene ma, koni a muxu solofere nan tun nakisi e nun Nuhan naxan yi tinxinyana fe kawandin bama.* ⁶ Ala mōn Sodoma nun Gomora taane fan halagi nēn tēen na, e findi xuben na. A yi e findi misaala ra Ala kolontarene xa, feen naxan fama ligadeni e ra.† ⁷ Ala mōn Loti tinxiḡ muxun xunba nēn, naxan bōjē tōrō na sariyatare kanne haramu

* **1:17:** A mato Matiyu 17.1-5 nun Maraka 9.2-7 nun Luka 9.28-35 kui. * **2:5:**

A mato Dunuḡa Fōlōn 6.1 han 7.24 kui.

† **2:6:** A mato Dunuḡa Fōlōn 19.24 kui.

feene fe ra. ⁸ Bayo na tinxin muxun to yi dɔxi e tagi, a niin yi lu tɔrɛ lɔxɔ yo lɔxɔ e fe ɲaxine fe ra, a yi naxanye toma, a e mɛ. ⁹ Na feene birin nan a yitama fa fala Marigin nɔɛ dina muxune xunbɛ nɛn maratantan feene yi, a yi tinxintarene mara ɲaxankatan yɛɛ ra kiti sa lɔxɔni, ¹⁰ katarabi na muxune ma, naxanye biraxi fe xɔsixine fɔxɔ ra, e fati bɛndɛn nafan feene, e yi murutɛ Marigina nɔɔn bun.

Wule karamɔxɔni itoe wɛkilexi, e wasoxi. E mi gaxuma binye kanne rayelefuɛ. ¹¹ Hali malekan naxanye sɛnbɛn nun fangan gbo wule karamɔxɔni itoe xa, ne mi na sifane rayelefuma kitini Marigin yɛtagi. ¹² Koni muxuni itoe feene rayelefuma e mi naxanye kolon, e lu alo sube xaxilitare suxu daxin naxanye halagima. Na muxune halagima nɛn alo subene, ¹³ e tinxintareyaan birin yi saran e ra. A rafan e ma, e yi wasa e waxɔn fe kobine birin na yanyin na. E nɛma e dɛge ɛ fema, yagin nun xunnagodon nan a ra, e sɛwa e to ɛ yanfama. ¹⁴ E yalunyaan fenma e yɛɛn na. E mi wasan yulubin na mumɛ! E fangatarene mabandunma. E darixi mile feene nan na. Dangatɔne nan e ra. ¹⁵ E bata kira tinxinxin yiba, e yi bira Beyori a dii xɛmɛ Balami a kiraan fɔxɔ ra tantanni naxan ma tinxintareyaan saranna

yi rafan a ma. ¹⁶ Koni a sofanla naxan mi nɔɛ falan tiyɛ, na a muxu xuiin namini nɛn, a yi nabiin danna sa a xaxilitareya wanli. †

¹⁷ Wule karamɔxɔni itoe luxi nɛn alo tigi yili raxarena, alo foyen kundaan naxan tuntunma kore, dimi tilinxi gbeen nan namaraxi e yɛɛ ra. ¹⁸ E waso fala fuune tima, e yi muxune rakunfa fati bɛndɛn nafan haramu feene xɔn, naxanye baxi e sɔtɔdeni muxu tantanxine ra. ¹⁹ E muxune tuli sama xɔrɔyaan na, anu, e tan yɛtɛɛn xɔsi feene konyiyani. Amasɔtɔ sese muxun nɔ, a bata findi na konyin na. ²⁰ Xa e bata futuxulu dunuɲa xɔsi feene ma en Marigin nun en nakisimaan Yesu Alaa Muxu Sugandixin kolon feen xɔn, e mɔn yi tin na feene yi e nɔ, e rapanna ɲaxuma ayi nɛn dangu e fɔlɔn na. ²¹ Bayo a yi fisa nun na kanne nama tinxinyaan kiraan kolon, benun e xa a kolon e mɔn yi e xun xanbi so yamari sariɲanxini e naxan sɔtɔxi. ²² Naxan ligaxi e ra, na bata sandani itoe ɲɔndin yita fa fala, “Baren xɛtɛma a baxunna ma.” § E nun “I nɛɛn fa xɔsɛn maxa tun, a mɔn bata sa a makutukutu boroni.”

3

Marigin fa lɔxɔna fe

¹ Ngaxakedenne, n ma kɛdin firinden ni ito ra, n bata naxan sebe ɛ ma. N na e firinna sebeɛxi ɛ ma nɛn alogo n xa feene rabira ɛ

† 2:16: A mato Yatene 31.16 kui. § 2:22: Sandane 26.11

ma, ε yi xaxili sariɲanxin sɔtɔ,² alogo, nabi sariɲanxine bata yi falan naxanye ti, ne xa rabira ε ma e nun en Marigin nun en nakisimana yamarine, xεrane naxanye rali ε ma.³ Ε xa a kolon singen fa fala waxati raɲanne yi, magele tiine fama nεn ε mageledeni naxanye birama e kunfa fe ɲaxine fɔxɔ ra.⁴ E a falama nεn, e naxa, “Yesu ε tuli sa a fa feen naxan na, na minen? Xabu en benbane faxa waxatin naxan yi feene birin mɔn kii kedenni keli dunuɲa da waxatin ma han to.”⁵ Amasɔtɔ, e a rakelima a ma nεn e ɲinan ito ra fa fala, to mi na ra Ala yi kore xɔnna da a fala xuiin na, a bɔxɔn ba igen na a lu igen tagi.⁶ Na igen nan na waxatin dunuɲa birin halagi fufaan na.*⁷ Koni to kore xɔnna nun bɔxɔ xɔnna ramaraxi tεεn nan xili yi na fala kedenna xɔn, kiti sa lɔxɔn nun Ala kolontarene halagin yεε ra.

⁸ Koni, ngaxakedenne, ε nama ɲinan fe kedenni ito xɔn ma, soge kedenna luxi nεn Marigin yεε ra yi alo ɲεε wuli kedenna, ɲεε wuli kedenna fan alo soge kedenna.⁹ Marigin mi buma a tuli saan nakamalideni, alo muxuna ndee a mirima kii naxan yi. Koni a diɲaxi ε xa nεn amasɔtɔ a mi waxi muxe xa halagi, koni fɔ muxune birin xa e xun xanbi so nεn e hakene yi.

¹⁰ Anu, Marigin fa lɔxɔna a lima nεn, a muxune raterena alo muɲadana. Na lɔxɔni,

kore xɔnna danguma nεn halagi xui gbeeni, a yi seene fan yi gan. Bɔxɔn nun a feene birin yi make nεn kitin xili yi.¹¹ Ne birin to halagima na kii nin, ε lan ε xa findi muxun sifan mundunye ra? Ε dunuɲa yi gidin xa sariɲan Ala kolonni,¹² ε yi gbεtεn Ala fa lɔxɔn na, ε kewanle yi a faani fura, dunuɲa nun a yi seene halagima tεεn na lɔxɔn naxan yi.¹³ Anu, Ala bata en tuli sa kore xɔri nεnεn nun bɔxɔ xɔri nεnεn na, tinxinyaan luma de naxan yi. En na nan mamεma.†

¹⁴ Nanara, ngaxakedenne, ε to na feen mamεma, ε fεren birin naba alogo a xa ε li fetareyaan nun sɔntareyani, bɔɲε xunbenla yi lu ε nun Ala tagi.¹⁵ Ε xa a kolon a en Marigina diɲan nan muxune rakisima alo en nafan ngaxakedenna Pɔli a seβexi ε ma kii naxan yi fe kolonna xɔn Ala naxan fixi a ma.¹⁶ A na nan seβexi a kedine birin kui lan feni itoe ma. A kedine yirena ndee famu raxɔlɔ, xaxilitarene nun xarantarene yi ne bunne yifu, alo e Kitabun yire gbεtεne fan ligama kii naxan yi, e yi e yεtε rahalagi.

¹⁷ Nanara, ngaxakedenne, ε tan to rakolonxi, ε a liga ε yeren ma, alogo sariyatare kanne tantanna nama ε li, ε yi bɔnɔ ε tide barakaxini.¹⁸ Koni ε lu sigε yεεn na en Marigin nun en nakisimaan Yesu Alaa Muxu Sugandixina hinanna nun a kolonni. Binyen xa fi a tan nan ma iki

* **3:6:** A mato Dunuɲa Fɔlɔn 1.6-9 nun 7.11 kui. † **3:13:** A mato Esayi 65.17 nun 66.22 kui.

han habadan. Amina.

Yoni a Kedi Singena Yoni Alaa Falan Kedi Singen Naxan Sebe

Kedi saxan nan xili saxi Yoni xun ma hali a xinla to mi sebexi e kui. Denkeleya yamaan singe ra muxune nan a falaxi na kiini, a yi findi namunna ra. A singen mi xibaru yo fixi en ma lan a sebe muxun ma, a mon mi a falaxi a sebexi naxanye ma. Kedini ito sebexi nen alogo a xaran muxune xa e senbe so, e xa lu Alaa yamani, nanara e lu xanuntenya kendeni. A mon sebexi alogo e xa e makuya wule dinane ra naxanye yi Yesu a fe Xibaru Fajini fuma.

Kitabun yireni ito foloni a sebe xunna nan yebama (1.1-4). A yi yamaan senbe so naxanye lan e lu Ala nun a Muxu Sugandixin Yesu xon, e nun lanna xa lu e tagi. Nayi, e lan nen e yi muxune sereyaan suxu naxanye Yesu to. Kitabun yireni ito sebe muxuna a xaran muxune senbe soma a e xa lu kenenni, bayo kenenna nan Ala ra. Na feen ma, e lan nen e xanuntenyaan yamarin suxu (1.5-2.17). Na xanbi ra, Kitabun sebe muxuna Yesu a dinan matandi muxune nan ma fe falama en xa, wule falan naxanye a falama a Marigin mi Yesu ra (2.18-29). Na xanbi ra, a mon yi Alaa diine kii kenden yita en na: E tinxinna, e mon e bode xanuxi kii naxan yi (3.1-24). A yelin

xanbini tantanna nun mondin tagi rase (4.1-6), Kitabun yireni ito sebe muxun mon yi xete xanuntenyana fe ma: Findi fena Ala gbeen na, i xanuntenyaan liga, bayo Ala nan xanuntenyaan na (4.7-21). A a falan napanma denkeleyaan senben nan ma, a mon yi a Kitabun fala xonne makenen (5.1-21).

Kitabun yireni ito denkeleyaan kii yeteen nan yitama. A denkeleya muxune xaxinla nan yigboma, a yi e mali e xete fe jaxin foxo ra, a yi e senbe so Yesu yi, e nun a xanuntenyana lan bonne ma.

*Habadan nii rakisinalana
fe*

¹ Siimaya falan naxan yi na nun xabu dunuja foloni, nxu bata na me, nxu yi a to, nxu yi a yigbe, nxu bata nxu yiin din a ra, nxu na nan ma fe ralima e ma. ² Na siimayaan bata mini kenenni, nxu yi a to. Nxu na nan ma fe sere bama. Nxu yi habadan nii rakisina fe rali e ma naxan yi Fafe Ala fema, naxan minixi kenenni nxu xa. ³ Nxu naxan mexi, nxu yi a to, nxu na nan ma fe falama e fan xa, alogo e xa sa nxu fari ngaxakedenyani, naxan Fafe Ala nun a Dii Xemena Yesu Alaa Muxu Sugandixini. ⁴ Nxu ito sebexi e ma nen alogo en ma sewan xa defe.

Ala nan kenenna ra

⁵ Nxu falan naxan mexi Yesu ra, nxu na nan nalima e ma fa fala kenenna nan Ala ra, dimi yo mi a yi! ⁶ Xa en na a fala a en ngaxakedenyaaan ligama a tan xon ma,

koni en sigan tima dimini, en bata wulen fala na yi. Nɔndin mi en kɛwanle yi. ⁷ Xa en sigan ti kenɛnni alo a tan yetɛɛn kenɛnni kii naxan yi, en bata lu en bode xɔn ngaxakedenyani nayi, Alaa diin Yesu wunla yi en sariɲan en yulubine birin ma.

⁸ Xa en na a fala fa fala yulubi mi en ma, en bata en yetɛɛ mayenden nayi, ɲɔndi mi en xa nayi! ⁹ Koni xa en na en ti en yulubin na, a tan lannayaan nabama nɛn, a tinxin, a en mafeluma nɛn en yulubine birin na, a yi en sariɲan tinxintareyaan birin ma. ¹⁰ Xa en na a fala fa fala en mi yulubi ligaxi, en bata Ala findi wule falan na nayi. Nayi, a falan mi en yi mumɛ!

2

Ala solona muxun nan Yesu ra

¹ N ma diine, n ni ito seɓɛma ɛ ma nɛn alogo ɛ nama yulubin liga. Koni xa muxuna nde yulubin liga, Fafe Ala solona tiina en yii naxan findixi Alaa Muxu Sugandixin Yesu ra, Tinxindena. ² Amasɔɔ Yesu bata findi en yulubine xafari saraxan na. En tan gbansanna mi a ra, koni en nun dunuɲa muxune birin.

³ En na a kolonma ito nan xɔn a en bata Ala kolon, xa en bata a yamarine suxu.

⁴ Naxan na a fala, a naxa, “N bata Ala kolon” koni a mi a yamarine suxi, wule falan nan na kanna ra, ɲɔndi mi a tan yi. ⁵ Koni naxan Alaa

falan suxuma, Alaa xanun-tenyaan kamalixi na kanni. En na a kolonma na kii nin fa fala en na Ala yi: ⁶ Naxan na a fala a a tan Ala nin, fɔ na kanna xa sigan ti nɛn alo Yesu.

Yamari nɛnɛna fe

⁷ N xanuntenne, n mi yamari nɛnɛn xan seɓɛma ɛ ma fɔ a fonna naxan yi ɛ yii xabu a fɔlɔni. Yamari fonni ito, falan na a ra, ɛ bata yi naxan mɛ. ⁸ Anu, n yamari nɛnɛn seɓɛma ɛ ma, naxan ɲɔndin makɛnɛnxi fata Yesu ra e nun ɛ tan.* Amasɔɔ dimin danguma. Nɔndin kenɛnna nan bata deɣɛ fɔlɔ.

⁹ Muxun naxan a falama a a tan kenɛnna nin, koni a a ngaxakedenna rapaxuxi, na kanna mɔn dimini singen. ¹⁰ Naxan a ngaxakedenna xanuma, na kanna kenɛnna nin. Muxu ratantan ferɛ yo mi na kanni. ¹¹ Koni naxan a ngaxakedenna rapaxuma, na kanna dimin nin, a sigan tima dimin nin. A mi a sigaden kolon amasɔɔ dimin bata a yetɛn danxu.

¹² N ma diine, n na a seɓɛma ɛ ma fa fala ɛ bata mafelu ɛ yulubine ra Yesu xinla fe ra.

¹³ Fafane, n na a seɓɛma ɛ ma fa fala naxan yi na xabu a fɔlɔni, ɛ bata na kolon.

Banxulanne, n na a seɓɛma ɛ ma fa fala ɛ bata Fe Naxin Kanna nɔ.

¹⁴ N ma diine, n na a seɓɛma ɛ ma fa fala ɛ bata Fafe Ala kolon.

* **2:8:** A mato Yoni 13.34 kui.

Fafane, n na a sebema ε ma
fa fala naxan yi na nun
xabu a fɔlɔni, ε na kolon.

Banxulanne, n na a sebema ε
ma
fa fala, ε senben gbo.

Alaa falana ε yi,
ε mɔn bata Fe Naxin Kanna nɔ.

¹⁵ Ε nama dunuɔa nun
a yi seene xanu. Naxan
na dunuɔa xanu, Fafe Alaa
xanuntenyaan mi na kanni.

¹⁶ Amasɔtɔ feen naxan birin
dunuɔa yi, alo fati bendena
kunfa ɲaxine e nun yεen
kunfama seen naxanye xɔn
e nun nafunla naxan muxun
wasoma ayi, ne mi fataxi

Ala xan na, fɔ dunuɔa.
¹⁷ Dunuɔa nun a kunfane
birin danguma nen. Koni
naxan Ala sagoon ligama,
na kanna luma nen han
habadan.

Yesu yaxune fe

¹⁸ N ma diine, waxati
raɲanna bata a li. Ε bata
yi a mε nun fa fala Alaa
Muxu Sugandixin yaxun
fama.† Nba, iki Alaa Muxu
Sugandixin yaxu wuyaxi

bata mini kenenni. Nanara,
en na a kolonxi fa fala a
waxati raɲanna bata a li.

¹⁹ Na muxune minixi en tan
nan ye, koni en gbee mi yi e
ra, bayo xa en gbeen nan yi
e ra nun e yi luma nen en ye.
Koni e bata keli en ye. Na nan
a yitaxi fa fala en gbee mi yi
ne sese ra nun.

²⁰ Koni Sariɲantɔɔn bata a
Niin nagodo ε xun ma, ε birin
a fe kolon. ²¹ N mi ito sebexi
ε ma nayi fa fala a ε mi
ɲɔndin kolon, koni bayo ε a

kolon, e nun wule yo mi kelixi
ɲɔndini.

²² Wule falana nde ra?
Naxan a falama, a naxa, Alaa
Muxu Sugandixin mi Yesu
ra. Alaa Muxu Sugandixin
yaxun nan na ra. Na kanna
bata a mε Alaa Diin nun Fafe
Ala ra sanɲa ma kedenni.

²³ Bayo naxan yo na a mε Alaa
Diin na, Fafe Ala fan mi na
kanni. Naxan na a ti Alaa
Diina fe ra, Fafe Ala fan na
kanni.

²⁴ Ε a liga ε yeren ma ε falan
naxan mε a singeni, na xa lu
ε yi ken! Xa na liga, ε fan
luma nen Dii Xemen nun Fafe
Ala yi. ²⁵ Yesu yetεen bata en
tuli sa naxan na, habadan nii
rakisin nan na ra.

²⁶ N feni itoe sebexi ε
ma muxune nan ma fe ra
naxanye kataxi ε mayenden
feen na. ²⁷ Ε tan fan, ε Nii
Sariɲanxin naxan sɔtɔxi a
ra, fanni na ε yi ε mako mi
fa xaranna ma sɔnɔn. A Nii
Sariɲanxina ε xaranma nen
feen birin ma. Na to findixi
ɲɔndin nan na wule mi naxan
yi, nayi ε lu a tan nin alo a ε
xaranxi kii naxan yi.

²⁸ N ma diine, iki, ε xa lu
a tan yi, alogo a na mini
kenenni waxatin naxan yi, en
yi lu xaxili ragidini, alogo
en nama yagi a yεε ra a fa
lɔxɔni. ²⁹ Xa ε a kolon fa
fala Yesu tinxin, ε mɔn xa a
kolon fa fala muxun naxan
tinxinyaan ligama, na bata
bari Ala yi.

3

Alaa Diine

† 2:18: A mato Tesaloniki Firinden 2.3-4 kui.

¹ A mato Fafe Ala xanun-tenya sifa gbeen naxan fixi en ma a yi a fala en ma a a diine. Na nan en na yati! Na nan a ligaxi dunuḡa mi en kolon amasṵṵ e mi Ala kolon. ² N xanuntenne, Alaa diine nan en na iki, koni en sa findima naxan na, na munma mini kenenni singen, koni en na a kolon fa fala a Yesu na mini kenenni waxatin naxan yi, en ligama nen alo a tan amasṵṵ en na a toma nen alo a kii naxan yi. ³ Muxu yo a yigin saxi Yesu yi, na a yete rasariḡanma nen alo Yesu sariḡan kii naxan yi.

⁴ Naxan yo yulubin ligama, na bata sariyan kala. Yulubin nan sariya kalan na. ⁵ Anu, ε a kolon fa fala a Yesu bata mini kenenni alogo a xa en ma yulubine xafari. Yulubi yo mi a tan yi. ⁶ Muxu yo luma Yesu yi, na kannna mi luyε yulubin lige. Naxan luma yulubin lige, na mi Yesu toxi singen, a mōn munma a kolon. ⁷ N ma diine, muxu yo nama ε mayenden. Naxan fe tinxinxin ligama, tinxin muxun nan na ra alo Yesu tinxixi kii naxan yi. ⁸ Naxan luma yulubin lige, na fataxi Yinna Manga Setana nan na amasṵṵ Yinna Manga Setana bata yulubin liga xabu a fōlōni. Alaa Dii Xemen minixi kenenni ito nan ma fe ra yati, a Yinna Manga Setana wanle kala.

⁹ Naxan barixi Ala yi, na mi luyε yulubin lige amasṵṵ Ala senben bata lu a tan yi, a mi nōe luyε yulubin lige, bayo a barixi Ala nin. ¹⁰ Alaa Diine nun Yinna Manga Se-

tana a diine tagi rabaan na kii nin. Naxan mi fe tinxinxin ligama na mi fataxi Ala ra hanma naxan mi a ngaxakedenna xanuxi.

ε ε bode xanu

¹¹ E falani ito nan mexi xabu a fōlōni, a en xa en bode xanu. ¹² En nama liga alo Kayini naxan yi fataxi Fe Naxin Kanna ra, a a xunyēn faxes. Kayini a xunyēn faxes nanfera? Amasṵṵ a tan kewanle yi ḡaxu, koni a xunyēn yi tinxin.

¹³ Ngaxakedenne, na nama findi ε tereḡa feen na, xa dunuḡa muxune ε rapaxu.

¹⁴ En tan a kolon, a en bata keli sayani, en so nii rakisini bayo en bata en ngaxakedenne xanu. Xanuntenyaan mi muxun naxan yi, na mōn sayani singen. ¹⁵ Muxun naxan a ngaxakedenna rapaxuma, faxes tiin nan na kannna ra. E a kolon fa fala habadan nii rakisin mi luxi faxes ti yo yi! ¹⁶ En xanuntenyaan kolonma ito nan xōn ma fa fala Yesu bata a niin fi en ma fe ra. En fan daxa en yi en niin fi en ngaxakedenne fe ra. ¹⁷ Xa dunuḡa nafunla muxuna nde yii, a yi a ngaxakedenna to, a makoon sena nde ma, koni a mi kininkinin na kannna ma, Alaa xanuntenyaan luxi a yi di nayi? ¹⁸ N ma diine, en ma xanuntenyaan nama findi de yi falan na tun, fō en kewanle xa a yita ḡōndini.

Xaxili ragidina Ala yetagi

¹⁹ En na a kolonma na nan ma, fa fala en ḡōndini, en bōḡen yi sa Ala yetagi.

²⁰ Amasotō xa en bōpēna en yalagi, en na a kolon fa fala Ala gbo en bōpēn xa, a feen birin kolon. ²¹ Nanara, n xanuntenne, xa en bōpēn mi en yalagi, en xaxili ragidini Ala yetagi. ²² En na sese maxōdin a ra, en na sōtōma nēn bayo en na a yamarine suxuma, en yi a kēnēn feene liga. ²³ A yamarin nan ito ra, a en xa dēnkeleya a Dii Xēmēn xinla ma, Yesu Alaa Muxu Sugandixina, en yi en bode xanu alo a en yamarixi kii naxan yi. ²⁴ Muxu yo a yamarine suxu, na kanna Ala yi, Ala fan na kanni. En na a kolon fa fala Ala en yi, a to bata a Nii Sarijanxin fi en ma.

4

Wule nabine fe

¹ N xanuntenne, ε nama la muxune birin na a Alaa Nii Sarijanxina e yi, koni ε e kēpāan fēsefēse singen, ε yi a kolon, niin naxan e tan yi, xa na kelixi Ala nan ma. Amasotō wule nabi wuyaxi bata mini dunuḡa xun xōn. ² E Alaa Niin kolonma ikii nin: Nii yo a ti a ra fa fala Yesu Alaa Muxu Sugandixin bata fa fati bēndēni, ne kelixi Ala nan ma. ³ Koni nii yo mi a ti Yesu a fe ra, na mi kelixi Ala ma. Alaa Muxu Sugandixin yaxun niin nan na ra, ε naxan fa fe mēxi, anu, a dunuḡa yi iki.

⁴ E tan, n ma diine, ε fa-taxi Ala nan na, ε bata ne nō. Amasotō senben naxan ε tan yi, na gbo dunuḡa gbeen xa.

⁵ Dunuḡa muxune nan e tan

na. Nanara, e dunuḡa feene falama, dunuḡa muxune yi e tuli mati e ra. ⁶ Koni en fataxi Ala nan na. Naxan Ala kolon, na a tuli matima en xuiin na nēn. Koni naxan mi fataxi Ala ra, na mi a tuli matima en xuiin na. En na a kolonma na kii nin, niin naxan findixi ḡōndin kanna ra e nun tantanna niina.

Ala nan xanuntenyaan na

⁷ N xanuntenne, en na en bode xanu, amasotō xanuntenyaan kelixi Ala nan ma, anu naxan yo muxun xanu, na barixi Ala nin, na kanna mōn Ala kolon. ⁸ Naxan mi a boden xanuma, na mi Ala kolon, amasotō Ala nan xanuntenyaan na. ⁹ Ala a xanuntenyaan yitaxi en na ikii nin: Ala bata a Dii Xēmē ke-den peen nafa dunuḡa yi, al-ogo en xa nii rakisin sōtō a xōn ma. ¹⁰ Xanuntenyani ito, fa fala en bata Ala xanu, na xa mi a ra, koni a tan bata en xanu, a yi a Dii Xēmēn nafa en yulubi xafari saraxan na.

¹¹ N xanuntenne, xa Ala bata en xanu na kiini, a lan nēn en fan xa en bode xanu. ¹² Muxu yo munma Ala to singen. Koni, xa en na en bode xanu, nayi Ala bata lu en yi, a xanuntenyaan fan bata kamali en yi nayi.

¹³ En na a kolonma ito nan xōn ma fa fala en Ala yi, a fan en yi: a to bata a Nii Sarijanxin fi en ma. ¹⁴ Nxu bata a to, nxu yi a seren ba bonne xa, nxu naxa, “Fafe Ala bata a Dii Xēmēn nafa, a findi dunuḡa rakisimaan na.”

¹⁵ Naxan na a tiyē a ra fa fala Yesu Alaa Dii Xēmēn nan a

ra, na kanna bata lu Ala yi, Ala fan na kanni. ¹⁶ Alaa xanuntenyana en xa, en bata na kolon, en mɔn bata dɛnkɛɛya a ma.

Ala nan xanuntenyaan na. Muxu yo lu xanuntenyani, na kanna bata lu Ala yi, Ala fan na kanni. ¹⁷ Xanuntenyaan kamalixi en tan yi na nan ma, alogo en xa xaxili ragidin sɔtɔ lan Kiti Sa Lɔxɔna fe ma. Amasɔtɔ en fan luxi nɛn alo a tan dunuɲani ito yi. ¹⁸ Gaxu mi xanuntenyani. Xanuntenya defexin gaxun kedima nɛn, bayo muxun gaxuma a fe ɲaxin saranna nan yɛɛ ra. Nayi, naxan gaxuma, na mi kamalixi xanuntenyani.

¹⁹ En bata Ala xanu bayo a singe en xanuxi. ²⁰ Xa muxuna a fala, a naxa, “N bata Ala xanu,” koni a ngaxakedenna rapaxu a ma, wule falan nan na kanna ra. Amasɔtɔ a a ngaxakedenna naxan toma, xa a mi na xanu, a mi nɔɛ Ala xanuɛ nayi a mi naxan toma. ²¹ Anu, a bata yamarini ito so en yii, a naxa, “Naxan Ala xanuxi, a lan nɛn na kanna xa a ngaxakedenna fan xanu.”

5

En bata dunuɲa fe ɲaxine nɔ

¹ Naxan yo dɛnkɛɛyaxi a ma, a Alaa Muxu Sugandixin nan Yesu ra, a Alaa Diin nan a ra, na barixi Ala nin. Naxan na Fafe Ala xanu, na bata a Diin fan xanu. ² En na a kolonma ikii nin a en bata Alaa diine xanu:

en na Ala xanu, en yi a yamarine suxu. ³ Amasɔtɔ Ala xanu feen findixi a yamarine suxu feen nan na. Anu, a yamarine mi goron xan na en tan xa, ⁴ amasɔtɔ naxanye birin barixi Ala yi, ne bata dunuɲa feene nɔ, anu dunuɲa feene nɔ fɛrɛn findixi en ma dɛnkɛɛyaan nan na. ⁵ Nde dunuɲa feene nɔɛ? Fɔ naxan na dɛnkɛɛya Yesu ma fa fala a Alaa Dii Xɛmɛn nan a ra.

Sereyaan naxan ba Yesu fe yi

⁶ Yesu Alaa Muxu Sugandixin nan faxi igen nun wunla ra.* A mi faxi igen xan gbansan na, koni e nun a wunla. Alaa Nii Sariɲanxin nan na sereyaan bama bayo Nii Sariɲanxin nan ɲɔndin na. ⁷ Amasɔtɔ sere saxan na Yesu a fe yi: ⁸ Alaa Nii Sariɲanxina, igena, e nun wunla, ne birin sereya kedenna nan bama. ⁹ Xa en muxune sereyaan name, Ala sereyaan gbo na xa, amasɔtɔ Ala sereyaan bama a Dii Xɛmɛn nan ma fe yi. ¹⁰ Naxan na dɛnkɛɛya Alaa Dii Xɛmɛn ma, sereyani ito nan na kanna bɔɲɛni. Koni xa naxan mi dɛnkɛɛya Ala ma, na bata Ala yate wule falan na amasɔtɔ a mi dɛnkɛɛyaxi Alaa sereya baxin ma a Dii Xɛmɛna fe yi. ¹¹ Awa, na sereyaan ni ito ra fa fala Ala bata habadan nii rakisin fi en ma. Habadan nii rakisini ito a Dii Xɛmɛn nin. ¹² Dii

* 5:6: A faxi igen naxan na, na findixi marafuun misaala ra. Yesu fan nafu nɛn igeni. Wunla findixi Yesu a faxes feen nan misaala ra.

Xemēni ito nēma muxu yo yi, nii rakisīn fan na kanni. Alaa Dii Xēmēn mi muxun naxan yi, nii rakisīn mi na kanna fan yi.

Habadan Niina fe

¹³ E tan naxanye bata denkēleya Alaa Dii Xēmēn xinla ma, n feni itoe sebēxi ε ma nēn alogo ε xa a kolon fa fala habadan nii rakisina ε xa. ¹⁴ Xaxili ragidini ito en yi Ala yetagi fa fala xa en na a maxōdin fefe ra lan a sagoon ma, a en xuiin namēma nēn. ¹⁵ Xa en na a kolon a a en xuiin namēma nēn, nayi en mōn a kolon a en na a maxōdin fefe ra, en bata na sōtō.

¹⁶ Xa muxu yo a ngaxakedenna to yulubin ligē naxan mi rajanma sayaan ma, a xa Ala maxandi a xa, a nii rakisīn fima a ma nēn. N naxan ma, naxan yulubin mi rajanma sayaan ma. Koni yulubina nde na naxan rajanma sayaan ma, n mi a fale ε xa fa fala ε xa Ala maxandi na feen na. ¹⁷ Tinxintareyaan birin findixi yulubin nan na, koni yulubin birin mi rajanma sayaan ma.

¹⁸ En na a kolon fa fala naxan yo bata bari Ala yi, na mi luyē yulubin nabe. Amasōtō Alaa Dii Xēmēna a kantanma. Nanara, Fe Naxin Kanna mi nōē sese ra a xili ma.

¹⁹ En na a kolon fa fala en fataxi Ala nan na, en mōn a kolon a dunuḡa birin Fe Naxin Kanna senbēn nan bun ma.

²⁰ En na a kolon fa fala Alaa Dii Xēmēn bata fa, a yi xaxinla fi en ma alogo en xa

Nōndin Kanna kolon. En fan luxi Nōndin Kanna Ala yi a Dii Xēmēn Yesu Alaa Muxu Sugandixin barakan nin. A tan nan Nōndin Kanna Ala ra, e nun habadan nii rakisina.

²¹ N ma diine, ε masiga suxure feene ra.

Yoni a Kedin Firindena Yoni Alaa Falan Kedin Firinden Naxan Sebε

Kitabun yireni ito sebε muxun finde Xera Yoni nan na. A mɔn a sebεxi muxun naxanye ma, a naxa, “Naxalan sugandixina Ala xɔn e nun a diine.” Ne findixi denkeleya muxuna ndee nan na. A naxanye ma fa fala “Naxalan sugandixina,” na nɔε finde wundo falan nan na naxan bunna nɛn “denkeleya yamana.” Kitabun yireni ito sebεxi nɛn yanyina nde jεε tonge suulun yatε, Yesu te xanbini kore xɔnna ma. A muxune senbε soma alogo e xa lu jɔndin nun xanuntenyani. A mɔn e rakolonma wule xεrane fe ma.

¹ N tan denkeleya yamaan fonna nan kedini ito sebεxi jaxalan sugandixin ma e nun a diine,* n xanuntenne jɔndini. Naxanye birin jɔndin kolon, ne fan e xanuxi ² jɔndina fe ra naxan luma en yi a mɔn luma en xɔn nɛn habadan.

³ Fafe Ala e nun Yesu Alaa Muxu Sugandixina, Fafe Alaa Dii Xεmena, na xa hinan en na, a kininkinin en ma, a bɔjε xunbenla fi en ma jɔndin nun xanuntenyani.

*Nɔndin nun xanuntenyana
fe*

⁴ N sεwa nɛn kati, n to ε diina ndee to sigan tiyε jɔndin kiraan xɔn ma alo Fafe Ala a yamari en ma kii naxan yi. ⁵ Iki, i tan jaxalan† sɔn fajina, n naxan maxɔdinma i ma sebεni ito yi, na mi findixi yamari nɛnɛn xan na fɔ naxan yi en yi xabu a fɔlɔni fa fala en xa en bode xanu. ⁶ Xanuntenyaan ni ito ra fa fala en xa sigan ti a yamarine bun. A yamarin ni ito ra a en xa sigan ti xanuntenyani alo ε bata a mε kii naxan yi xabu a fɔlɔni.

⁷ Muxu mayenden wuyaxiye bata mini dunujɔa yi, naxanye mi e tima a ra fa fala a Yesu, Alaa Muxu Sugandixin fa nɛn fati benden kiini. Muxu mayendenne nun Alaa Muxu Sugandixin yaxune nan na muxu sifane ra. ⁸ Ε a liga ε yeren ma, ε nama en ma wanla tɔnɔn kala, alogo ε xa ε kɔntɔn kamalixin sɔtɔ. ⁹ Naxan mi luma Alaa Muxu Sugandixina xaranni fɔ a dangu a ra, Ala mi na kanni. Naxan na lu Yesu a xaranni, Fafe Ala nun a Dii Xεmen fan luma nɛn na kanni. ¹⁰ Xa muxu yo fa xaranna ra ε konni naxan mi findixi xaranni ito ra, ε nama a yigiya ε konni, ε nama a xɔntɔn. ¹¹ Amasɔtɔ naxan a xɔntɔnma, na bata kafu a ma a wali jaxine yi.

Fala dɔnxεna

¹² Fe wuyaxi n kui n naxan fale ε xa, koni n mi waxi a sebε feni kedini. Koni a xɔnla n

* **1:1:** Naxalan sugandixin findixi denkeleya yamana nde nan na. Wundo falan na a ra. A diine findixi denkeleya muxune nan na na yamaan yε. † **1:5:** ito findixi wundo falan nan na lan denkeleya yamana nde ma.

ma, n xa sa falan ti ε xa yεε
 nun yεε alogo en ma sεwan xa
 dεfe.

¹³ Ala i magilεn naxan
 sugandixi, na diine i xɔntɔn.‡

‡ **1:13:** Na findixi wundo falan nan na lan sorani ito falatide singen ma. Yoni yi denkeleya yamaan naxan kui, na nan yamaan boden magilεn na. A diine findixi denkeleya muxun bodene nan na.

Yoni a Kedin Saxandena Yoni Alaa Falan Kedin Saxanden Naxan Sebε

Xεra Yoni Kitabun yireni ito sebεxi muxuna nde nan ma naxan xili Gayosi. A na muxun nakolon muxu gbεte a fe ma naxan xili Diyotirefi. En na a rakεrεsima Kitabun yireni ito xεn ma, a denkeleya muxune yisuxi kii naxan yi, na findixi xanuntenyaan nun tinxinyaan nan na.

¹ N tan denkeleya yamaan fonna nan ito sebεxi n xanuntenna Gayi ma, naxan nafan n ma jεndini.

² N xanuntenna, n na Ala maxandima alogo feen birin xa siga yeεn na i tan xa, i fatin yi kendεya alo i niin fan kii naxan yi. ³ N sewaxi kati, amasεtε ngaxakedenna ndee bata fa, e yi sereyaan ba lan i ya jεndi suxun ma, a i sigan tima jεndini. ⁴ Naxan findixi n ma sewa gbeen na, n to a mε fa fala a n ma diine sigan tima jεndin nin.

Gayi tantun fena

⁵ N xanuntenna, i wanla kεma en ngaxakedenne xa lannayani hali i to mi yi e kolon. ⁶ E bata i ya xanuntenyana fe fala denkeleya yamani be. Nayi, i lan i xa e mali fanda feen na e xεraya sigatini alo Ala wama a xεn kii naxan yi. ⁷ Amasεtε e sigatiin dε suxuma Yesu xinla nan ma fe ra. E mi sese sεtεma

denkeleyatarene yii. ⁸ Nayi, en lan en yi muxu sifani itoe mali alogo en xa wali en bode xεn jεndini.

Diyotirefi nun Demetiri

⁹ N fena nde sebε nen denkeleya yamaan ma, koni a xεnla Diyotirefi ra a xa findi e yeεratiin na, na mi n ma falan yatεxi sese ra. ¹⁰ Nanara, xa n fa, a feen naxanye birin ligama, a yi fala jaxine raxuya ayi nxe fe yi, nxu ne birin falama nen. A mi a luxi na ma fε a tondi en ngaxakedenne yisuxε. Naxanye fan yi waxi e yisuxu feni, a yi tεnna sa ne fan na, a yi ne kedi denkeleya yamani.

¹¹ N xanuntenna, i nama fe jaxin naliga fε fe fajina. Naxan fe fajin ligama, na fataxi Ala nan na. Naxan na fe jaxin liga, na mi Ala kolon.

¹² Muxun birin Demetiri xili fajin falama alo a lan jεndin ma kii naxan yi. Nxu fan a fe fajin sereyaan bama. Anu, ε a kolon a jεndin nan nxe sereyaan na.

Xεntεn dεnxεna

¹³ Fe wuyaxi n kui, n xa a fala i xa, koni n mi waxi a sebε feni. ¹⁴ Koni a xεnla n ma n xa i to sinma alogo en xa falan ti yeε nun yeε. ¹⁵ Ala xa bεjε xunbenla fi i ma. I xεyine birin i xεntεn. En xεyine birin xεntεn nxu xa mεnni ki fajni.

Yudi a Kεdina Yudi Alaa Falan Naxan Σεβε

Yudi Kitabun yiren naxan σεβεχι, na kawandin masoxi Piyeri a kedin firinden nan na, a gbengbenna a sora firindena. E firinna birin muxune nan matandima naxanye dina fuune ralima naxanye mi findixi xaxili fafin na.

Xontonne

¹ N tan Yudi nan ito σεβεχι, Yesu Alaa Muxu Sugandixina walikεna, Yaki ngaxakedenna. N yi a rasiga Fafe Alaa muxu xilixine ma, a naxanye xanuxi, Yesu Alaa Muxu Sugandixin naxanye kantanma.

² Ala xa kininkininna nun bεpe xunbenla nun xanun-tenyaan sabati ε yi.

Wule karamεxone fe

³ Ngaxakedenne, a xonla yi n ma nun ki faji n xa ito σεβε ε ma lan en kisi feen ma, koni n na a toxi nen fε n xa a σεβε nen lan ε senβε so feen ma denkeleyaan xun mayengedeni Ala bata naxan fi a yama saripanxin ma sanpa ma keden han habadan. ⁴ Amasεtε muxuna ndee bata so ε ye wundoni naxanye yalagi feen bata yi σεβε nun xabu a rakuya. Ala kolontarene nan ne ra, naxanye Alaa hinanna findima haramu feene liga xunna ra, e yi e mε Yesu

ra, Alaa Muxu Sugandixina, en kari keden peena, en Marigina.

⁵ Koni hali ε to feni ito kolon, n mεn waxi a rabira feen nin ε ma fa fala Marigina Isirayila yamaan nakisi nen Misiran yamanani, koni a mεn yi denkeleyatarene fan halagi na xanbi ra. ⁶ Malekana ndee fan to e yeε lu binyetareyani, e e mε e tiden na, Ala yi ne balan dimi tilinxin xεre ra, e xidixi habadan yεlonxonne ra han kiti sa bεxε gbeena. ⁷ A mεn na kii nin, Sodoma nun Gomora nun e rabilinna taane fan yi yalunyaan ligama e kafu e bode ma kiina nde yi naxan mi lan adamadiine ye. Ala ne fan findi nen misaala ra, a yi e ηaxankata habadan tεeni.*

⁸ Na muxun naxanye soxi ε tagi, ne fan xiyene sama naxanye a ligama e haramu feene raba e fatine yi, e murute sariya kanne ma, e malekane rayelefu. ⁹ Bayo, hali maleka kuntigin Mikeli mi susu Yinna Manga Setana yalagi konbin tiye. E yi fe matandini waxatin naxan yi lan Musa binbina fe ma, a fala nen gbansan, a naxa, "Marigina Ala xa falan ti i xili ma."† ¹⁰ Koni muxuni itoe tan senβε kanna naxanye rayelefuma, e mi ne kolon. E na ndee kolon e xaxilitareyani alo subene xaxili mi naxanye ma, anu, na nan yati e birama halagini. ¹¹ Gbalona e xa bayo e bata

* **1:7:** A mato Dunuja Fεlon 19.1-29 kui. be, na mi toma Kitabun kui yire gbete.

† **1:9:** Taruxun naxan ma fe falaxi

bira Kayini misaala fɔxɔ ra. E bata e gi tɔnɔne fɔxɔ ra tantanni alo Balami. E bata halagi amasɔtɔ e bata murutɛ alo Kora.†¹² Na muxune bata ε ngaxakedenyaan malanne raharamu, e e dεge ε xɔn han! E mi yagima, e e yεte nan tun katama. E luxi nɛn alo tulen na te ayi, foyen yi a tuntun, a dangu. E mɔn luxi nɛn alo wudin naxanye mi bogima e waxatini, e yi tala, e raxɔri.¹³ E luxi nɛn alo fɔxɔ igen mɔrɔn gbeene,§ e yagitareya feene raxuyama ayi alo baan xunfanna, alo sare tununxin naxanye sa sinma habadan tilin dimi gbeen xɔre ra.

¹⁴ N benba Adama bɔnsɔnna yixetɛn solofere-den Xenoki nabiya falane ti e tan nan ma fe ra, a naxa, “Marigin fama nɛn e nun a maleka sariɲanxi wuli wuli wuyaxi,¹⁵ alogo a xa fa birin makiti, a yi Ala kolontarene birin sɔnna yita e ra e Ala kolontare wanle fe ra, e nun Ala kolontare yulubi kanne fala xɔdɛxɛn naxanye birin tixi Ala ma.”¹⁶ Na muxune luma e mawuge, e mi wasama. E biraxi e kunfa feene nan tun fɔxɔ ra, e lu waso falane tiyε, e muxune matɔxɔ se feen na.

Kawandina

¹⁷ Koni ngaxakedenne, en Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixina xεrane fe famatɔn naxanye fe falaxi, na xa rabira ε ma.¹⁸ E a fala nɛn ε xa, e naxa, “Muxu

magelene fama nɛn waxati rajanne yi, naxanye biraxi e kunfa feene fɔxɔ ra Ala kolontareyani.”¹⁹ Na fe ɲaxi rabane nan ε yitaxunma, naxanye luxi alo subene, Alaa Nii Sariɲanxin mi naxanye yi.²⁰ Koni ε tan, n xanuntenne, ε lu sabate ε denkeleya sariɲanxini. E Ala maxandi a Nii Sariɲanxini.²¹ E lu Alaa xanuntenyani, ε nɛma Marigi Yesu Alaa Muxu Sugandixina hinanna mame waxatin naxan yi, a xa ε xali habadan nii rakisini.

²² Siken naxanye yi, ε kininkinin ne ma.²³ E e xasun tɛeni, ε yi e rakisi. E kininkinin bonne fan ma Alaa yεeragaxuni, hali e dugin naxanye xɔsixi e fati bɛnden nafan feene xɔn, ε yi ε masiga ne ra.

Ala maxandin nun Ala tantunna

²⁴ Naxan nɔε ε ratange tantan feene birin ma, a yi ε ti fetareyani a binyeni a yεtagi sɛwani,²⁵ binyen nun mangayaan nun sɛnbɛn nun nɔn xa fi na Ala keden peen ma, en nakisimana, Yesu Alaa Muxu Sugandixin barakani en Marigina, xabu a fɔlɔni han to han habadan. Amina.

† **1:11:** Kayini a fe mato Dunuɲa Fɔlɔn 4.3-8 kui. Balami a fe mato Yatene 31.16 kui. Kora a fe mato Yatene 16.1-35 kui. § **1:13:** Igen mɔrɔnne: alo foyen na so igeni.

Lankenemayana Fe Toon Naxan Makenen Yoni Xa

Yoni naxan Ningila Yesu a fe yirena nde sebe, na taxamasenne nun misaale nan yebama en xa Alaa Muxu Sugandixin Yesu naxanye yita a ra. A itoe sebexi nen alogo denkeleya yamaan xa e tunnafan e nema besenxonyani waxatin naxan yi. A yi Kitabun yireni ito sebema waxatin naxan yi, a yi kedixi Patimosi baxodin nin foxo igen tagi, a lu ramaraxi menni alo a kason nan na. Yamana kanna yi denkeleya muxune jaxankatama na waxatini. Kitabun yireni ito yi sebexi Asi baxon denkeleya yama soloferen nan ma.

Fe toone nun misaala naxanye sebexi be, ne yebaxi sanda daxin nin alo xiyena, koni e birin fe kedenna nan falama: a Yesu fe jaxin nun Setana senbene noma nen. A nabiyi falane tima be naxanye bata kamali Romi baxon mangaya waxatini. A nabiyi falana ndee fan ti naxanye sa kamalima dunuja rajanna waxatini. Yesu to senbe jaxine birin kalama dunuja rajanni, en na en tunnafan en ma denkeleyani.

*Yesu feen naxanye yita
Yoni ra*

¹ Yesu Alaa Muxu Sugandixin nan fe famatoni itoe makenenxi a walikene xa fata Ala ra. A a malekan nan xe a walikenen Yoni ma a rakolondeni. ² Na Yoni nan na feene seren bama fa fala a a feen naxanye birin toxi, Alaa falan nan ne ra e nun Yesu Alaa Muxu Sugandixin sereyana. ³ Sewan na kanna xa naxan na nabiyi falani itoe xaran e nun naxanye na e tuli mati e ra, e yi a falane suxu naxanye sebexi a kui, amasoto waxatin bata maso.

Xonton xuiin nun Ala tantunna

⁴ N tan Yoni nan bata ito sebe denkeleya yama soloferene ma Asi yamanani.

Ala naxan na, naxan yi na, naxan fama, na Ala xa hinanna nun baje xunbenla fi e ma, fata nii soloferene ra* naxanye a manga gbeden yetagi, ⁵ e nun fata Yesu Alaa Muxu Sugandixin na, sere tinxinxin nun habadan muxu singe kelixin sayani e nun dunuja mangane mangana.

Naxan bata en xanu, a yi en xoroya en yulubine ma a wunla xon,† ⁶ a mon yi en findi a mangayaan muxune nun saraxaline ra a Fafe Ala xa, binyen nun senben xa lu na nan xa habadan han habadan. Amina.

⁷ E a mato, a fama kundani!
Muxune birin a toma nen
hali naxanye a saxonxi.‡

* **1:4:** Soloferene bunna neen fa fala “Se defexina.” Yanyina nde nii soloferene bunna neen fa fala, “Alaa Nii Sarijanxin defexin birin.” † **1:5:** Na bunna neen fa fala a wunla minixi, na yi findi saraxan na en xa a en xoroya. ‡ **1:7:** A mato Sakari 12.10 nun Yoni 19.37 kui.

Bəxən bənsənnə birin
wugama nən a fe ra.
A xa liga na kiini yati! Amina.
8 Marigina Ala naxa, “N
tan nan a fələn na e nun a
rajananna, naxan na, naxan yi
na e nun naxan fama, Sənben
Birin Kanna.”

Yoni a fe toona alo xiyena

9 N tan Yoni, ε ngaxake-
denna, naxan findixi ε bo-
den na en ma tərəyaan nun
mangayaan nun tunnafanni
Yesu yi, e bata yi n nasiga
Patiməsi bəxən ma fəxə igen
tagi Alaa falana fe ra, n to yi
Yesu seren bama. 10 Marigin
batu ləxəna nde yi, n yi Alaa
Nii Sarijanxini, n fala xui
gbeena nde mε n xanbi ra, a
gbo alo xəta xuina. 11 A naxa,
“I feen naxanye toma, e sebe,
i yi e rasiga denkeleya yama
soloferene ma Efesi taan nun
Simirini taan nun Peragama
taan nun Tiyatire taan nun
Saridesi taan nun Filadelifi
taan nun Layodise taani.”

12 N yi n yeε raxete na
kanni gbədeni. N to n yeε
raxete, n yi xema lenpun
dəxə se solofere to na. 13 Na
lenpu dəxə seene tagi, n yi
adamadi maligana nde to.
Doma gbeen nagodoxi a ma,
xema tagi xidin yi xidixi
a kanken ma. 14 A xunna
nun a xun seXene yi fixa alo
yeXee xabe dugi fixena hanma
balabalan kesena, a yeene
luxi alo tee degena, 15 a sanne
mayilenma alo sulan teen

na, a xuiin yi gbo alo walan
gbeen xuina. 16 Sare solofere
yi a yiifanni, silanfan xənXen
de firin kanna yi minima a
de, § a yetagin yi mayilenma
alo soge xələna yanyi tagini.
17 N to a to, n yi bira a san
bun ma alo faxa muxuna.
A yi a yiifanna sa n fari, a
naxa, “I nama gaxu. N tan
nan a fələn nun a rajanna
ra. 18 Nii rakisina n tan nan
yii. N bata yi faxa nun, koni
iki n na n niini han habadan.
Sayaan nun laxira dejinna n
tan nan yii. 19 Awa, i naxan
toxi, na sebe, naxan ligama iki
e nun naxan fama ligadeni.
20 I sare soloferen naxanye
toxi n yiifanni, e nun xema
lenpu dəxə se soloferene,
ne bunna ni ito ra: Sare
soloferene findixi denkeleya
yama soloferene malekane
nan na, xema lenpu dəxə se
soloferene, denkeleya yama
soloferene nan yi ne ra.”

2

*Falan naxan ti Efesi
denkeleya yamaan xa*

1 “A sebe Efesi denkeleya ya-
maan malekan ma, i naxa:
Sare soloferene suxi naxan
yiifanni, naxan sigan tima
xema lenpu dəxə se solofer-
ene tagi, na ito nan falaxi. 2 N
na i kewanle kolon, i ya wanla
nun i ya tunnafanna. N na
a kolon yati, a muxu jaxine
mi rafan i ma. I bata mux-
une kejaan feseFese naxanye

§ 1:16: Silanfan xənXen de firin kanna a fe mato Heburune 4.12 kui. Alaa falan sama silanfanna ma bayo a senben gbo a səndəmen nun niin yeteen fatama e bode ra, a e kejaan feseFese. Efesi 6.17 fan mato. Alaa falan findixi silanfanna ra a Nii Sarijanxin xa. Silanfanna, sofane yenge so degemaan na a ra.

a falaxi a xeraan nan e tan na, koni jɔndi mi a ra, i yi e kolon wule falane ra. ³ I tunnafanxi, i bata tɔrɔ n ma fe ra, koni i mi tunnaxɔlɔxi i ma. ⁴ Koni mawugana nde n yii ε xili ma, i bata i mε i ya xanuntenya singen na. ⁵ Nayi, i biraxi sa keli yire matexin naxan yi, na yirena fe xa rabira i ma, i yi i keɣnaan maxete, i mɔn yi i ya wali singene de suxu. Xa i mi tin xete, n fama nen i ma, n yi i ya lenpu xema dɔxɔ seen ba na. ⁶ Koni i fe fajini ito ligama: na Nikolayiti muxune* kewanle rapaxu i ma, naxanye rapaxu n fan ma.”

⁷ “Nba, xa naxan tuli na, Alaa Nii Sarijanxin naxan falama denkeleya yamane xa, a xa na mε. Naxan na nɔɔn sɔtɔ, n tinma nen a yi siimaya wudi bogin don naxan tixi Alaa nakɔni ariyanna yi.” †

Falan naxan sebe Simirini denkeleya yamaan ma

⁸ “A sebe Simirini denkeleya yamaan malekan ma, i naxa: Naxan a fɔlɔn nun a rapanna ra, naxan faxa, a mɔn yi keli sayani, na ito nan falaxi. ⁹ N na i ya tɔrɔn nun i ya yigelitɔyaan kolon, anu nafulu kanna nan yati ε ra. Naxanye a falama a Yahudiyan nan e ra, koni a tan mi e ra, n na a kolon ne ε rayelefuma kii naxan yi. E findixi Setana salide banxin yamaan nan na. ¹⁰ I nama gaxu i tɔrɔ fe famatɔne ra sese ma. Yinna

Manga Setana ε tan nde se nen kasoon na, alogo a xa ε mato, ε yi xi fu tɔrɔn sɔtɔ. E tɔgɔndiya han ε sayana, n yi nii rakisin mangaya taxamaseri kɔmɔtin so ε xun na.”

¹¹ “Nba, xa naxan tuli na, Alaa Nii Sarijanxin naxan falama denkeleya yamane xa, a xa na mε. Naxan na nɔɔn sɔtɔ, sayaan firinden mi na kanna liyε mumε.”

Falan naxan sebe Peragama denkeleya yamaan ma

¹² “A sebe Peragama denkeleya yamaan malekan ma, i naxa: Silanfan xɛnɛn de firin kanna naxan yii, na naxa iki: ¹³ N na i dɔxɔden kolon, Setanaa manga gbɛden denaxan yi. I kankanxi n xinla ma, i mi i mexi n ma denkeleyaan na, hali e n ma sere tɔgɔndiyaxi Antipasi faxa lɔxɔn naxan yi ε konni Setana dɔxɔdeni. ¹⁴ Koni mawugana ndee n yii ε xili ma, muxuna ndee i konni naxanye Balami a xaranna suxi, naxan Balaki xaranxi Isirayila kaane rabira kiin ma yulubini sube donna xɔn naxan bata ba saraxan na suxurene xa e nun yalunyaan xɔn. ‡ ¹⁵ Na kiini, muxuna ndee i konna fan yi naxanye fan Nikolayiti muxune xaranna suxi. ¹⁶ Nayi, i xun xanbi so i hakeni, xanamu, n fama nen i ma sasa, n yi na muxune yengε n de silanfanna § ra.”

* 2:6: Nikolayiti muxune yi xaranna nde tima na waxatini naxan findixi wulen na, koni e fe mi fa kolonxi iki. † 2:7: A mato Dunuja Fɔlɔn 2.8-9 kui. ‡ 2:14: A mato Yatene 31.16 kui. § 2:16: A de silanfanna findixi Alaa falan nan na.

17 “Nba, xa naxan tuli na, Alaa Nii Sarijanxin naxan falama denkeleya yamane xa, a xa na me. Naxan na noon soto, n Manna donse* luxunxina nde soma nen a yii e nun geme fixena xili nenen sebexi naxan ma, muxu yo mi naxan kolon, fo naxan a soto ma.”

Falan naxan sebe Tiyatire denkeleya yamaan ma

18 “A sebe Tiyatire denkeleya yamaan malekan ma, i naxa: Alaa Dii Xemen naxan yeen luxi alo tee degena, a sanne mayilenma alo sula xuruxina, a tan naxa: 19 N na i kewanle nun i ya xanuntanyaan nun i ya denkeleyaan kolon i walima muxune xa kii naxan yi e nun i ya tunnafanna. N na a kolon i ya wali donxene wuya dangu a singene ra. 20 Koni mawugani ito n yii i xili ma, Yesabele,† jaxanla naxan a falama a nabiin nan a tan na, i bata tin na xa n ma walikene mayenden, a yi e xaran yalunyaan nun suben donna ma naxan baxi saraxan na suxurene xa. 21 N bata waxatin fi a ma alogo a xa a xun xanbi so a hakeni, koni a mi tin xete a yalunyaan foxo ra. 22 Nanara, n na a rasama nen jaxankatani. E nun naxanye yalunyaan ligama e bode xon, e toro kati, xa e mi xete e wali jaxine foxo ra. 23 N na a diine faxama

nen. Denkeleya yamaan birin yi a kolon a n tan nan muxune miriyane nun boje yi feene fesefesema. N na e tan birin saranma nen e kewanle ra.”

24 “Koni e tan muxu donxen naxanye birin Tiyatire taani, e tan naxanye mi biraxi xaran jaxini ito foxo ra, naxanye mi Setana ‘wundo fe tilinxine’ kolonxi, e naxan ma fe falama, n mi goron gbete doxoma e xun ma. 25 Naxan e yii, e na suxu tun, han n yi fa. 26 Naxan na noon soto, a n sagoon liga han a rajanna, n senben fima nen na ma siyane xun na. Kitabun naxa,

27 a mangaya xodexen ligama nen e xun na a mangaya wure dunganna ra, a yi e rayensenje ayi alo fejena.‡

28 N senben fima a ma nen alo n na a sotoxi n Fafe ra kii naxan yi, n yi tagalan saren fan so a yii.”

29 “Nba, xa naxan tuli na, Alaa Nii Sarijanxin naxan falama denkeleya yamane xa, a xa na me.”

3

Falan naxan sebe Saridesi denkeleya yamaan ma

1 “A sebe Saridesi denkeleya yamaan malekan ma, i naxa: Alaa Nii soloferene nun a sare soloferene naxan yii, na ito nan falaxi: N na i kewanle

* 2:17: Manna donseen findixi donseen nan na Ala yi naxan fima a yamaan ma tonbonni loxo yo loxo Nabi Musaa waxatini. Na fe mato Xoroyaan 16.13-15 nun 16.31 kui. † 2:20: Yesabele findixi jaxanla nde ra naxan yi Alaa muxune yengema. A fe mato Mangane Singen 16.31 nun 19.1-2 nun Mangane Firinden 9.22 nun 9.30 kui. ‡ 2:27: Yaburin 2.9

kolon, yamaan laxi a ra a i bata nii rakisin sɔtɔ, koni faxa muxun nan i ra. ² Xulun! Senbe dɔnxɛn naxan luxi i yi, i na masuxu benun a xa ɲan, amasɔtɔ n mi i kɛwali defexin toxi n ma Ala yetagi. ³ Nba, i xaranna naxan mɛxi, i yi a sɔtɔ, na feen xa rabira i ma, i yi a suxu, i yi i xun xanbi so i hakeni. Xa i mi lu i yɛɛ ra yi, n na i ratɛɛnama nɛn alo muɲadena, i mi n fa waxatin kolonɲɛ. ⁴ Anu, muxuna ndee i konni Saridesi taani naxanye mi e dugine raxɔsɔxi. Ne sigan tima nɛn n xɔn dugi fixɛne yi, amasɔtɔ e sarɲan. ⁵ Naxan na nɔɔn sɔtɔ, na dugi fixɛn soma nɛn, n mi a xinla be Nii Rakisin Kitabun kui mumɛ. N na n tima a xinla ra nɛn n Fafe Ala nun a malekane yetagi.”

⁶ “Nba, xa naxan tuli na, Alaa Nii Sariɲanxin naxan falama denkeleya yamane xa, a xa na mɛ.”

Falan naxan sebe Filadelifi taan denkeleya yamaan ma

⁷ “A sebe Filadelifi denkeleya yamaan malekan ma, i naxa: Sariɲanna nun ɲɔndin Kanna nan ito falaxi, Dawudaa deɲinna naxan yii, naxan deɛn nabima, muxu yo mi nɔɛ a ragale, naxan deɛn nagalima, muxu yo mi nɔɛ a rabiye, na naxa: ⁸ N na i kɛwanle kolon. A mato, n bata deɛn nabi i yɛɛ ra, muxu yo mi nɔɛ a ragale, bayo n na a kolon a i senben mi gbo, anu i n ma falan suxu nɛn, i mi i mɛ n xinla ra. ⁹ Nba, a

mato n naxan ligama Setana salide yamaan muxune ra, na wule falan naxanye e yete yatexi Yahudiyane ra, koni a tan mi e ra. N ne rafama nɛn e yi e xinbi sin i bun ma, e yi a kolon a n bata i xanu. ¹⁰ Amasɔtɔ i to bata n ma yamari falan suxu i yi i tunnafan, n fan yetena i kantanma nɛn maratantan waxatini, naxan fama dunuɲa muxune birin keɲaan feseɛɛɛdeni bɔxɔn yiren birin yi. ¹¹ N famatɔɔn ni i ra! Naxan i yii, na suxu ken alogo muxu yo nama i ya nɔ sɔtɔn taxamaseri kɔmɔtin ba i xunna ma. ¹² Naxan na nɔɔn sɔtɔ, n na kanna findima nɛn senbetenna ra Ala Batu Banxini. A mi fa mine na mumɛ! N yi n ma Ala nun a taan xinla sebe a ma, Yerusalɛn nɛnɛn naxan godoma keli ariyanna yi n ma Ala fema. N na n xili nɛnɛn fan sebeta nɛn a ma.”

¹³ “Nba, xa naxan tuli na, Alaa Nii Sariɲanxin naxan falama denkeleya yamane xa, a xa na mɛ.”

Falan naxan sebe Layodise taan denkeleya yamaan ma

¹⁴ “A sebe Layodise denkeleya yamaan malekan ma, i naxa: N tan nan xili ‘Amina,’* sere tinxinxin nun ɲɔndina, Alaa daala birin xun na, n naxa: ¹⁵ N na i kɛwanle kolon. I mi xunbeli, i mi wolon. A yi lan nun, i wolon hanma i xunbeli. ¹⁶ Koni bayo i tɔxɔfilɔxin nan a ra, i mi wolonxi, i mi xunbelixi, n na i ya fe

* **3:14:** Na bunna nɛn Yesu nan Alaa falane birin nakamalima.

baxunma nen! ¹⁷ Bayo i a falama, i naxa, 'Nafulu kanna nan n na, n ma nafunla bata gbo ayi, n mako mi fa sese ma.' Koni i mi a kolon a i tɔrɔxi, a i makininkinin, se mi i yii, danxutɔɔn nan i ra, marabenna i ma. ¹⁸ Nba, n na i kawandima, i xa xema fajin sara n ma naxan nasensenxi teen na, alogo i xa findi nafulu kanna ra jɔndini. E nun dugi fixene alogo i ragenla nama lu, i yagi. E nun i yeen dandan senna alogo i xa seen to. ¹⁹ N na n xanuntenne sɔnna yitama e ra, n yi e xuru. Nayi, i sɔbe so, i yi i xun xanbi so i hakene yi. ²⁰ I tuli mati, n tixi deen na, n na a makɔnkɔnma, naxan na n xuiin me, a yi na rabi, n soma nen na kanna konni, nxu yi nxu dege nxu bode xɔn. ²¹ Naxan na nɔɔn sɔtɔ, n tinma nen na yi dɔxɔ n fema n ma mangaya gbɛdeni alo n tan fan nɔɔn tixi kii naxan yi, n dɔxɔ n Fafe Ala fema a mangaya gbɛdeni."

²² "Nba, xa naxan tuli na, Alaa Nii Sarijanxin naxan falama denkeleya yamane xa, a xa na me."

4

Alaa manga gbɛdena ariyannayi

¹ Na xanbi ra, n yi fe gbete to, n yi dena nde to rabixi ariyanna yi. N fala xui singen naxan me, naxan yi gbo alo xɔta xuina, na yi a fala, a naxa, "Te be, feen naxanye fama ligadeni to xanbi ra, n xa ne yita i ra." ² Alaa Nii Sarijanxin yi so n yi mafuren! N yi

muxuna nde to dɔxi manga gbɛdeni ariyanna yi. ³ A yetagin yi mayilenma alo yasipi gemen nun karineliya gemena. Manga gbɛden yi rabilinxi sengunna ra naxan yi mayilenma alo emerodi gemena. ⁴ Manga gbɛde mɔxɔjen nun naanin gbete ye yi manga gbɛden nabilinni, fori muxu mɔxɔjen nun naanin yi dɔxi naxanye ma e maxidixi dugi fixene yi, xema mangaya kɔmɔti taxamasenne soxi e xun na. ⁵ Kuyen jin masɔxonna nun xuine nun galan xuiin yi minima manga gbɛdeni. Lenpu dege gbeen solofere yi degema mangaya gbɛden yetagi. Alaa Nii soloferene nan yi ne ra. ⁶ Lonna nde yi mangaya gbɛden yetagi naxan gbo alo fɔxɔ igena, a fixa alo mato kikena alo kilasina.

Dalise naanin yi mangaya gbɛden yireni, e nun a rabilinni, naxanye yeeye yi e yetagi nun e xun xanbin ma. ⁷ Dalise singen yi maliga yatan nan na. A firinden tan yi luxi alo turana. Muxun yetagin yi a saxanden ma. A naaninden yi luxi alo singbinna tukanmatona.

⁸ Gubugubu sennin nan yi na daliseene keden kedenna birin ma, e yeene yi e fatin yiren birin ma, e yi betin bama kɔeen nun yanyin birin na, e naxa,

"Marigina Ala Senben Birin
Kanna sarijan,

a sarijan, a sarijan,
naxan yi na, naxan na,

e nun naxan fama.”

⁹ Naxan dɔxi mangaya gbɛɛni naxan luma habadan, dalise naaninne nɛma yi binyen nun xunna kenla nun barikan birɛ na xa waxatin naxan yi, ¹⁰ na fori muxu mɔxɔɛn nun naaninne yi e xinbi sinma nɛn a yɛtagi, e yi a batu, e yi e manga kɔmɔtine woli mangaya gbɛɛn yɛtagi, e yi a fala na kanna xa naxan dɔxi manga gbɛɛn ma naxan luma habadan, e naxa, ¹¹ “Nxu Marigina, nxɔ Ala, binyen nun xunna kenla nun senben daxa a fi ma, amasɔtɔ i tan nan seen birin daxi, e taranxi na i sagoon nin, e daxi i sagoon nin.”

5

Kedin nun Yɛxɛɛ Diina fe

¹ Naxan yi dɔxi mangaya gbɛɛni, n yi kedi mafilinxina nde to suxi na yiifanni sebenla yi tixi naxan fɔxɔ firinna birin ma. A yi balanxi taxamaseri solofere nan na. ² N yi maleka senbɛmana nde to naxan yi falan tima a xuini texin na, a naxa, “Nde daxa a kedin ito taxamasenne kala alogo a xa kedi mafilinxin nabi?” ³ Koni muxu yo mi sɔtɔ ariyanna nun bɔxɔ xɔnna ma, hanma bɔxɔn bun ma naxan yi nɔɛ a kedin nabiye, hanma a yi a mato. ⁴ N yi wuga kati, amasɔtɔ muxu yo mi sɔtɔ naxan yi daxa a na kedin nabi, hanma a yi a mato. ⁵ Nayi, na fonna nde yi a fala n xa, a naxa, “I nama wuga. A mato! Yuda

bɔnsɔnna yatan naxan luxi alo salenna naxan maɲingi kelixi Dawuda xabilani, na bata senben sɔtɔ a xa kedin nabi e nun a taxamaseri soloferene.”

⁶ Nba, n yi yɛxɛɛ diina nde to tixi manga gbɛɛn nun dalise naaninne nun fonne tagi. Na Yɛxɛɛ Diin yi luxi alo a kɔɛ raxabaxin nan yi a ra nun. Feri solofere, yɛɛ solofere nan yi a ma, naxanye yi findixi Alaa Nii soloferene ra a naxanye rafa dunɔɲa yiren birin yi. ⁷ Naxan yi dɔxi manga gbɛɛni, Yɛxɛɛ Diin yi sa kedi mafilinxin nasuxu na yiifanni. ⁸ A to na rasuxu, dalise naaninne nun fori mɔxɔɛn nun naaninne yi e xinbi sin Yɛxɛɛ Diin bun, kondenna yi e keden kedenna birin yii e nun xɛma wuren naxanye yi rafexi wusulanna ra naxan yi findixi yama sariɲanxina Ala maxandi xuine ra. ⁹ E yi bɛti nɛnɛn ba, e naxa, “I daxa i yi kedi mafilinxin tongo, i yi a taxamasenne ba a ma, alogo a xa rabi. Amasɔtɔ i bata yi faxa nun, i yi muxune xunba Ala xa i wunla xɔn ma, keli bɔnsɔnne birin nun xuine birin nun yamane birin nun siyane birin yi. ¹⁰ I yi e findi en ma Alaa mangayaan muxune nun a saraxaraline ra, e mangayaan ligama nɛn bɔxɔn xun na.” ¹¹ N yi a matoma waxatin naxan yi, n maleka wuyaxi

xuiin mε daliseene nun fonne
 nun manga gbεdeɛn nabilinni,
 e xasabin yi sigε han wuli
 wuli wuyaxi naxan mi yi
 yate. ¹² E yi βetin bama, e yi
 e xuini te, e naxa,
 “Yεxεε Diin naxan bata yi
 faxa nun,
 na daxa a xa senben nun na-
 funla
 nun xaxinla nun fangan nun
 xunna kenla
 nun binyen nun tantunna
 sɔtɔ!”

¹³ Daliseene birin kore xɔnna
 nun bɔxɔ xɔnna ma e nun
 bɔxɔn bunni, e nun naxanye
 birin fɔxɔ igeni, n yi daala
 birin xuiin mεma, e βetin
 bama, e naxa,
 “Naxan dɔxi manga gbεdeɛni
 e nun Yεxεε Diina,
 tantunna nun xunna kenla
 nun binyen nun senben xa fi
 ne nan ma habadan!”

¹⁴ Dalise naaninne yi a fala,
 e naxa, “Amina.” Fonne yi e
 xinbi sin, e yi Ala batu.

6

Taxamasenne fe

¹ Na xanbi ra, n yi Yεxεε
 Diin to na taxamaseri
 soloferena nde keden nabiye,
 n yi dalise naaninna nde
 keden xuiin mε, a xuiin luxi
 alo kuye sarinna, a naxa, “Fa
 be!” ² N yi soo fixen to. Naxan
 yii dɔxi a fari, xanla yi suxi
 na yii. E yi mangaya kɔmɔti
 taxamasenna so a xun na.
 A siga nɔ sɔtɔn xunna kenli,
 alogo a xa sa nɔn ti.

³ A to taxamasenna
 firinden nabi, n yi daliseen
 firinden xuiin mε, a naxa, “Fa
 be!” ⁴ Soo gbεte yi mini naxan
 yi gbeeli alo tεena. Naxan yi

dɔxi a fari, dunuɲa muxune
 bɔɲε xunbenla kala senben yi
 so na yii alogo muxune xa
 e bode faxa, silanfan kuye
 gbeen yi so a yii.

⁵ A to taxamaseri saxan-
 den nabi, n yi daliseen saxan-
 den xuiin mε a fale, a naxa,
 “Fa be!” N yi soo fɔren to.
 Naxan yi dɔxi a fari, sikeela
 yi suxi na yii. ⁶ N yi xuina
 nde mε dalise naaninne tagi
 alo fala xuina, a naxa, “Lig-
 aseene ye keden maala ra soge
 keden saranna ra. Ligaseen
 ye saxan fundenna ra soge
 keden saranna ra. Koni i
 nama turen nun manpaan
 tan kala.”

⁷ A to a taxamaseri naanin-
 den nabi, n yi dalise naanin-
 den xuiin mε a fale, a naxa,
 “Fa be!” ⁸ N yi soo fati
 ɲɔxɔndede ramaan to. Naxan
 yi dɔxi a fari, na yi xili nen
 sayana. Laxira yi biraxi a
 fɔxɔ ra. Bɔxɔni taxunxin
 dɔxɔde naaninna ra, na
 kedenna halagi senben yi so
 e yii silanfanna nun fitina
 kamɛn nun fitina furen nun
 burunna sube xarɛne xɔn.

⁹ A to taxamasenna suulun-
 den nabi, muxun naxanye
 bata yi faxa Alaa falan nun
 a sereyana fe ra, n yi ne ni-
 ine yeɛenne to saraxa ganden
 bun ma. ¹⁰ E yi gbelegbele,
 e naxa, “Marigi sariɲanxina,
 ɲɔndin kannna, i mɔn buma
 han waxatin mundun yi be-
 nun i xa kitin sa, i yi nxu faxa
 feen saran dunuɲa muxune
 ra?” ¹¹ Doma fixen yi so e
 keden kedenna birin yii. A
 yi fala e xa, a e xa e matabu
 waxatidi singen han e walike

bodene nun e ngaxakedenne birin xasabin yi dɛfe naxanye faxama alo e tan.

¹² A to taxamasenna senninden nabi, n ni ito nan to: Bɔxɔn yi xuruxurun kati! Sogen yi fɔrɔ alo kasa dugina. Kiken fan yi gbeeli alo wunla, ¹³ kore xɔnna sarene yi yolɔn bɔxɔni, alo foye gbeen na xɔdɛn binla yigisan a bogine yi yolɔn. ¹⁴ Kore xɔnna yi tunun alo kɛdin na mafile, geyane nun fɔxɔ ige tagi bɔxɔne birin yi ba e funfuni. ¹⁵ Na xanbi ra, dunuja mangane nun a kuntigine nun sofa kuntigine nun nafulu kanne nun sɛnbɛ kanne nun muxun birin, konyine nun xɔrɔne birin, ne yi sa e luxun faranne nun geya yinle ra. ¹⁶ E lu a fale geyane nun gɛmɛne xa, e naxa, “E bira nxu fari! Naxan manga gbɛdɛni, ɛ nxu luxun na nun Yɛxɛɛ Diina xɔlɔn bun. ¹⁷ Amasɔtɔ e xɔlɔ lɔxɔ gbeen bata a li, nde nɔɛ tiyɛ a yɛtagi?”

7

Taxamasenna yi sa denkeleya yamaan ma

¹ Na xanbi ra, n yi maleka naanin to tixi dunuja tongon naaninne ma. Bɔxɔ xɔnna foye naaninne yi suxi e yii, alogo foye yo nama mini bɔxɔ xɔnna xun ma, hanma fɔxɔ igena hanma wudine xun ma. ² N yi maleka gbɛtɛ to fɛ, keli sogeteden binni, habadan Alaa taxamasenna yi suxi naxan yii. Bɔxɔ xɔnna nun fɔxɔ igen tɔrɔ sɛnbɛn so maleka naaninna naxanye

yii, a yi sɔnxɔ ne ma, a naxa, ³ “E nama fe jaxin liga bɔxɔ xɔnna ra singen hanma fɔxɔ igena hanma wudine han en yi taxamasenna sa en ma Alaa walikene tigi ra.”

⁴ Nba, Alaa taxamasenna sa naxanye tigi ra, n yi na xasabin mɛ, muxu wuli kɛmɛ muxu wuli tonge naanin e nun naanin keli Isirayila bɔnsɔnne birin yi:

⁵ Taxamasenna yi sa muxu
wuli fu nun firin ma
Yuda bɔnsɔnni,

Rubɛn bɔnsɔnna,
muxu wuli fu nun firin,
Gadi bɔnsɔnna,

muxu wuli fu nun firin,
⁶ Aseri bɔnsɔnna,
muxu wuli fu nun firin,
Nafatali bɔnsɔnna,

muxu wuli fu nun firin,
Manase bɔnsɔnna,
muxu wuli fu nun firin,
⁷ Simeyɔn bɔnsɔnna,
muxu wuli fu nun firin,
Lewi bɔnsɔnna,

muxu wuli fu nun firin,
Isakari bɔnsɔnna,
muxu wuli fu nun firin,
⁸ Sabulon bɔnsɔnna,
muxu wuli fu nun firin,
Yusufu bɔnsɔnna,
muxu wuli fu nun firin,
Bunyamin bɔnsɔnna,
muxu wuli fu nun firin taxa-
masenna yi naxanye
ma.

Yama gbeena Ala yɛtagi

⁹ Na xanbi ra, n yi yama gbeen to naxan xasabin mi yi yate, sa keli siyane birin nun bɔnsɔnne birin nun yamane birin nun xuine birin yi. E yi tixi manga gbɛdɛn nun Yɛxɛɛ

Diin yetagi, doma fixen nagodoxi e ma, tugu deene suxi e yii. ¹⁰ E yi e xuini te, e naxa, “Kisina en ma Ala nan yii naxan d̄oxi manga gb̄edeni e nun Yex̄ee Diina.”

¹¹ Malekane birin yi tixi manga gb̄eden nun fonne nun dalise naaninne rabilinni, ne yi bira manga gb̄eden yetagi, e yetagine yi lan b̄ox̄on ma, e yi Ala batu, ¹² e naxa,

“Amina! Tantunna nun binyen nun fe kolonna nun barika biran nun xunna kenla nun senben nun fangan xa lu en ma Ala xa habadan han habadan! Amina.”

¹³ Na fonna nde yi n max̄odin, a naxa, “Doma fixen nagodoxi ndee ma itoe ra? E kelixi minen yi?” ¹⁴ N yi a yabi, n naxa, “N fafe, i tan nan na kolon.” A yi a fala n xa, a naxa, “Muxune nan e ra naxanye bata dangu jaxankata waxati gbeeni. E bata e domane xa, e yi e rafixa Yex̄ee Diin wunli.”

¹⁵ Nanara, e tixi Alaa manga gb̄eden yetagi, e a batu yanyin nun k̄ōeen na a Batu Banxini.

Naxan d̄oxi manga gb̄edeni, na e yigiyama nen a konni.

¹⁶ Kam̄en mi fa e sux̄e s̄on̄on, min x̄onla mi fa e sux̄e s̄on̄on, sogen mi fa e gan̄je s̄on̄on, kuye wolon yo mi min̄e e ma,

¹⁷ amas̄ot̄o Yex̄ee Diin naxan manga gb̄edeni, na e masuxuma nen alo xuruse rabana, a yi ti e yēe ra, siga siimaya tigi igene yi,

Ala yi e yēegene birin fitan e yēe ra yi.

8

Taxamasenna soloferedena fe

¹ Yex̄ee Diin to taxamasenna solofereden nabi, kore x̄onna yi madundu han waxatidi. ² N yi maleka solofere to tixi Ala yetagi, x̄ota solofere yi so ne yii.

³ Maleka gb̄ete yi fa saraxa ganden yetagi, wusulan gan se x̄ema daxin suxi a yii. E wusulan gb̄egbe so a yii a gan daxin na, sa yama sarijanxine birin ma maxandi xuine fari, a yi ne gan saraxa ganden x̄ema daxin fari manga gb̄eden yetagi. ⁴ Wusulanna tutin nun yama sarijanxina Ala maxandi xuine yi te, keli malekan yii siga Ala yetagi.

⁵ Na xanbi ra, malekan yi wusulan gan seen tongo, a yi a rafe saraxa ganden t̄een na, a yi a woli b̄ox̄oni. Galan xuiin nun xuine nun kuyen jin mas̄ox̄onna yi mini, b̄ox̄on yi xuruxurun.

X̄ota naanin singene yi fe

⁶ Nayi, x̄ota soloferene yi maleka soloferen naxanye yii, ne yi keli x̄otane fedeni. ⁷ Maleka singen yi a gbee x̄otaan fe. Balabalan kes̄en nun t̄een nun wunla basanxin yi fa b̄ox̄o x̄onna fari. B̄ox̄oni taxunxin d̄ox̄ode saxanna ra, na kedenna yi gan, e nun a wudine nun a sēxe xindene birin.

⁸ Malekan firinden yi a xɔtaan fe. Gεμε gbeena nde yi sin fɔxɔ igeni naxan yi gbo alo geyaan ganmatɔna. Fɔxɔ igene yitaxunxin dɔxɔde saxanna ra, na kedenna yi findi wunla ra, ⁹ daliseen naxanye birin yi ɲεɲε na fɔxɔ igeni, ne yi faxa, mɛnna kunkine fan yi kala.

¹⁰ Malekan saxanden yi a gbee xɔtaan fe. Sare gbeen ganmatɔɔn yi keli kore, a ganma alo xaye raxidi dεgεna. Baane nun ticine birin yitaxunxin dɔxɔde saxanna ra, saren yi bira na keden yi. ¹¹ Na saren yi xili nɛn, “Se Xɔlɛna.” Na igene yi xɔlɔ ayi, muxu wuyaxi yi faxa na iɛe xɔlɛn mindeni.

¹² Malekan naaninden yi a gbee xɔtaan fe. Sogen nun kiken nun sarene yitaxunxin dɔxɔde saxanna ra, na kedenna yi yidimi, alogo na yaten ɲɔxɔn xa ba e dεgɛn na. Na kɛnɛnna ɲɔxɔn yi ba yanyin nun kɔɛɛn kɛnɛnna ra.

¹³ Nba, n yi fe gbɛtɛ to, n singbinna nde fala ti xuiin mɛ, a yi foyeni kore, a naxa, “Gbalona, gbalona, gbalon bɔxɔ xɔnna muxune xa, maleka saxanna bonne na e xɔtane fe waxatin naxan yi.”

9

Xɔtaan suulunden yi fe

¹ Malekan suulunden yi a xɔtaan fe. N yi saren* to keke kore, a bira bɔxɔni, yili ɲaxi tilinxin dɛɲinna yi so a yii. ² A yi yili ɲaxin dɛɛn nabi, tutin

yi te a kui alo sulun gbeen tɛɛn tutina. Na yi sogen nun kuyeni fɔrɔ. ³ Tuguminne yi mini tɛɛn tutini e xuya ayi bɔxɔn ma, sɛnben yi so ne yii alo tanle bɔxɔn ma. ⁴ A yi fala e xa a e nama sɛxɛne halagi bɔxɔn ma, hanma se xinde yo hanma wudine fɔ adamadiine tun, Alaa taxamasenna mi naxanye tigi ra. ⁵ E mi yi daxa e muxune faxa koni e xa e ɲaxankata kike suulun. E yi sɔxɔlɛn naxan tima muxune ma, na yi luxi nɛn alo tanla na muxun xin. ⁶ Na lɔxɔne yi, muxune sayaan fenma nɛn koni emi a toma. Sayaan xɔnla e suxuma nɛn han, koni sayana a gima nɛn e ma.

⁷ Na tuguminne yi luxi nɛn alo soon naxanye yitɔnxi yɛngɛ so xinla ma. Mangaya kɔmɔti taxamasenna e xunna alo xɛmana, e yɛtagine luxi alo muxun yɛtagina. ⁸ E xun sɛxɛne luxi alo ɲaxanle xun sɛxɛna. E ɲinne luxi alo yatan ɲinna. ⁹ E xanle yi e kanken ma alo yɛngɛ so seen kanke masaan wure daxina. E gabutɛne xuiin luxi alo soo wuyaxin na xidi wontorone ra, e yi e gi siga yɛngɛni. ¹⁰ E xunle luxi alo tali xunla. Xirinna yi e xunla nan na naxan muxune sɔxɔlɛma han kike suulun. ¹¹ Yili ɲaxin Malekan nan yi e xun na e mangan na, naxan xili Heburu xuini, Abadɔn. Gireki xuiin tan yi, a xili nɛn, Apoliyon. Na bunna nɛɛn, “Halagi Tiina.”

¹² Gbalo singen bata dangu.

* **9:1:** Sareni ito findixi malekana nde taxamasenna ra alo Lankenemayaan 12.4.

Gbalo firin mən luxi.

Xɔtaan senninden yi fe

¹³ Malekan senninden yi a xɔtaan fe. N yi xuina nde mε keli saraxa gande xεma daxin feri naaninne binni naxan yi Ala yetagi. ¹⁴ Xɔtaan senninden yi malekan naxan yii, a yi a fala na xa, a naxa, “Malekan naaninna naxanye xidixi Yufareti baa gbeen dε, ne fulun.” ¹⁵ Na maleka naaninna naxanye yi yitɔnxi na waxatin nun lɔxɔn nun kiken nun jεεn ma, ne yi fulun alogo dunuɲa muxune yitaxunxin dɔxɔde saxanna ra, e xa na kedenna faxa. ¹⁶ Yεngε soon naxanye yi soone fari, muxu wuli mɔxɔɲen dɔxɔde wuli fu. N na xasabin nan mεxi. ¹⁷ Na fe toon kui, n soone nun soo ragine to na kiini: E kanke masane yi gbeeli alo tεena, e mamiloxi alo safiri gεmεna, e neri fujiramana alo dole tεε fujina. Soone xunne luxi alo yata xunna, tεen nun tutin nun dole tεen yi minima e dε. ¹⁸ Dunuɲa muxune birin yitaxunxin dɔxɔde saxanna ra, na kedenna yi faxa na jaxankata saxanne xɔn, tεen nun tutin nun dole tεen naxanye yi minima e dε. ¹⁹ Amasɔtɔ soone sɛnbɛn yi e dεen nun e xunla nin. E xunle yi luxi alo saɲine. E xunne na, e muxune maxɔlɔma naxanye ra.

²⁰ Na gbalone mi muxun naxanye faxa, ne mi xεtε e yii fɔxɔn batu feen fɔxɔ ra e mi jinanne kiin yiba hanma suxure xεma daxina hanma a sula daxina hanma a gεmε

daxina hanma a wudi daxina naxanye mi seen toma, e mi fe mεma, e mi nɔε sigan tiye. ²¹ E mi xεtε e muxu faxan nun e kɔɛrayaan nun e yanga suxun nun e muɲan fɔxɔ ra.

10

Malekan nun kedi xurina fe

¹ N yi maleka sɛnbɛma gbεtε to gode keli ariyanna yi, kundaan filinxi a ma alo dugina, sengunna rabilinxi a xunna ma. A yetagin mayilenma alo sogena, a sanne yi tεen yiyani alo tεε sɛnbɛtεenne. ² Kedi mafilinxi xuridin nabixin yi suxi a yii. A yi a yiifari ma sanna ti fɔxɔ igeni, a kɔmenna xaren na. ³ A sɔnxɔ xuini te alo yatan wurundun xuina. A to a xuini te, kuye sarin soloferene yi e xui ramini. ⁴ E yi naxan falama, n yi nɔε na sɛbε nɛn nun, koni n yi fala xuina nde mε keli kore, a naxa, “Kuye sarin soloferene naxan falama, na ramara wundoni, i nama a sɛbε!”

⁵ Na xanbi ra, n malekan naxan to tixi fɔxɔ igen nun xaren ma, na yi a yiifanni te kore xɔnna ma. ⁶ A yi a kɔlɔ habadan Ala xinli, naxan kore xɔnna nun bɔxɔ xɔnna nun fɔxɔ igen daxi e nun e yi seene birin. Malekan yi a fala, a naxa, “A mi fa buma sɔnɔn! ⁷ Koni maleka solofereden na a xɔtaan fe waxatin naxan yi, Alaa wundo fe ragidixin kamalima nɛn nayi alo a rali a nabine ma kii naxan yi, a walikene.”

⁸ Nba, n fala xuiin naxan me a singeni keli kore, na mon yi falan ti n xa, a naxa, "Siga, i sa keddi rabixin tongo na malekan yii naxan tixi foxo igen nun xaren ma." ⁹ N yi n maso malekan na, n yi a fala a xa, a xa keddi mafilinxi xuridin so n yii. A yi a fala n xa, a naxa, "A tongo, i yi a ragerun, a jaxunma ayi nen i de alo kumina, koni a i kuiin nafema nen xolen na." ¹⁰ N yi keddi mafilinxi xuridin tongo malekan yii, n to a raso n dee, a yi jaxun n dee alo kumina, koni n to a ragodo n kuini, n kuiin yi rafe xolen na. ¹¹ Na xanbi ra, e yi a fala n xa, a n mon xa nabiya falane ti lan yamane nun siyane nun xuine nun mangane ma.

11

Sere firinne

¹ Awa, e yi xayen so n yii naxan yi luxi alo tamina se maliga seen na, a naxa, "Keli, i yi Ala Batu Banxin nun saraxa ganden maliga e nun muxun naxanye Ala batuma a kui. ² Koni hali i mi Ala Batu Banxin sansan kuiin tan maliga, na lu na. Amasoto na bata so siyane yii naxanye Taa Sarijanxini bodonma han kike tonge naanin e nun firin. ³ N nan n sere firinne rasigama nen nabiya falane ralideni kasa dugine ragodoxi naxanye ma sununa fe ra, xi wuli keden xi kem firin xi tonge sennin."

⁴ Na sere firinne findixi oliwi wudi firinne nun lenpune dexo se firinne nan

na naxanye tixi boxon birin Marigin yetagi. ⁵ Muxu yo wa fe jaxin naba feni e ra, teen minima nen e de, a yi e yaxune halagi. Muxu yo wa fe jaxin naba feni e ra, fo na kanna xa faxa na kii nin. ⁶ Kore xonna balan senbena e ra alogo tulen nama fa e nema nabiya falane tiye waxatin naxan yi. Igene maxete senben fan e ra wunla ra, e mon yi fitinan sifan birin nadin dunuja muxune ma, e na wa a xon waxati yo yi.

⁷ E nema yelin e sereyaan be waxatin naxan yi, sube magaxuxin naxan tema yili jaxin kui, na e yengema nen, a yi e no, a yi e faxa. ⁸ E binbine yi lu saxi taa gbeen yama malandeni, muxune e Marigin gbangban wudin ma taan naxan yi. Na taan luxi nen alo Sodoma hanma Misiran. ⁹ Yamane nun bonsonne nun xuine nun siyane birin e binbine toma nen han soge saxan e nun a tagi. E mi tinje ne xa maluxun. ¹⁰ Dunuja muxune sewama nen muxu firinni itoe faxa feen na, e jaxan, e sanbane rasiga e bode ma amasoto na nabi firinne bata yi muxune jaxankata boxo xonna fari. ¹¹ Koni na soge saxan e nun a tagiin na dangu, niin soma nen e yi fata Ala ra, e yi keli. Naxanye birin e toma, ne gaxuma nen kati. ¹² E yi xui gbeena nde me kore naxan yi a falama, a naxa, "E te be." E yi te kore kundani, e yaxune yee xori. ¹³ Na waxatin yeteni, boxon yi xuruxurun gbeen

ti. Taani taxunxin dɔxɔde fuun na, na keden yi kala. Muxu wuli solofere yi faxa na bɔxɔ xuruxurunni. Muxun dɔnxene yi gaxu, e yi Ala tantun naxan kore.

¹⁴ Gbalon firinden bata dangu, koni a saxanden famatɔɔn ni i ra.

Xɔtaan soloferedena

¹⁵ Maleka solofereden yi a xɔtaan fe. Fala xui gbeene yi keli kore, e naxa,

“Dunuya mangayaan bata findi

en Margin nun a Muxu Sugandixin gbeen na, a mangayaan ligama a xun na nen

habadan han habadan!”

¹⁶ Fori mɔxɔɲen nun naaninna naxanye yi dɔxi e manga gbɛdene yi Ala yetagi, ne yi e xinbi sin a bun ma, e yetagine yi lan bɔxɔn ma, e yi a batu. ¹⁷ E naxa,

“Marigina Ala Senben Birin Kanna,

naxan na, naxan yi na a fɔlɔni!

Nxu bata barikan bira i xa bayo i bata i senbe gbeen nawali,

i ya mangayaan tixi naxan na.

¹⁸ Siyane bata yi xɔɔ,

koni i ya xɔɔn yi fa, faxa muxune makiti waxatin yi a li,

i yi i ya walikene saranna fi, i ya nabine, muxu sarijanxine,

e nun naxanye gaxuxi i xinla yee ra,

muxudin nun muxu gbeena, i yi ne halagi

naxanye bɔxɔn halagima.”

¹⁹ Ala Batu Banxin naxan ariyanna yi, na yi rabi. N yi a Layiri Kankiraan* to Ala Batu Banxini. Na xanbi ra, kuyen jin masɔxɔnna nun xuine nun galan xuiin yi mini, bɔxɔn yi xuruxurun, balabalan kesene yi yolon han!

12

Naxanla nun ninginangana fe

¹ Taxamaseri gbeena nde yi mini kore: jaxanla* maxidixin sogeni, kikena a sanna bun ma, mangaya kɔmɔti taxamasenna soxi a xun na sare fu nun firin yi naxan ma. ² A fudikanna nan yi a ra, a gbelegbelema dii barin sɔxɔleni.

³ Taxamaseri gbete yi mini kore: Ninginanga gbeeli gbeen† nan yi na ra, xun solofere yi a ma e nun feri fu, mangaya kɔmɔti taxamasenna yi soxi a xun soloferene birin na. ⁴ Sarene† yitaxunxin dɔxɔde saxanna ra, a yi na keden bandun kore a xunla ra, a yi e rayolon bɔxɔni. Naxanla naxan yi diin barima, ninginangan yi sa ti na yetagi alogo a xa a diin don

* **11:19:** 11.19 Layiri Kankirana fe mɔn sɛbɛxi Xɔɔyaaan 25.10-22 kui. * **12:1:**

Fe tooni ito fɔlɔxina, jaxanli ito findixi Yesu nga nan na. Koni falatide 12,17 kui, a bonsɔnna yi findi denkeleya yamaan na. Yanyina nde, a findixi denkeleya yamaan maligan na fe toon kui. † **12:3:** Ninginangan findixi Setana misaala nan na.

† **12:4:** Sareni itoe findixi malekane taxamasenne ra. Setana bata malekana ndee ramurutɛ Ala ma, e yi godo bɔxɔni e findi jinanne nun yinnane ra.

a na a bari waxatin naxan yi.
⁵ Naxanla yi dii xεmεn bari,
 naxan mangaya xɔdεxεn
 ligama siyane birin xun na
 a manga wure dunganna
 ra. Koni a dii xεmεn yi rate
 kore Ala nun a manga gbεdεn
 fεma. ⁶ Naxanla yi a gi, a siga
 tonbonni Ala dεnaxan yitɔnxi
 a xa, alogo a xa sa balo na han
 xi wuli keden kεmε firin xi
 tonge sennin.

⁷ Nayi, yεngε gbeen yi keli
 kore xɔnna ma. Malekan
 Mikeli nun a malekane yi na
 ninginangan yεngε. Ning-
 inangan nun a malekane
 fan yi yεngεn soma. ⁸ Koni
 a mi nɔ sɔtɔ, dɔxɔde mi fa
 lu e xa kore xɔnna ma. ⁹ E
 yi ninginanga gbeen woli
 bɔxɔni, saji fonna, naxan xili
 Yinna Mangana hanma Se-
 tana, naxan dunuɲa muxune
 birin mayendenma. E nun a
 malekane birin yi rawoli ayi
 bɔxɔ xɔnna ma. ¹⁰ Nayi, n yi
 fala xui gbeena nde mε keli
 kore, a naxa,

“Iki, en ma Alaa kisin nun a
 senben
 nun a mangayaan waxatin
 bata a li,
 e nun a Muxu Sugandixina
 senbena.

Amasɔtɔ en ngaxakedenne
 kansun muxun bata
 woli bɔxɔni,
 naxan yi e kansunma kɔεεn
 nun yanyin na

en ma Ala xa.

¹¹ E yi a nɔ Yεxεε Diin wunla
 nun e sereya falan xɔn,
 e mi e yetε niin natanga,

e tin sayaan ma.

¹² Nanara, ε tan naxanye kore
 xɔnna ma,
 ε sεwa.

Koni gbalon bɔxɔ xɔnna nun
 fɔxɔ igen xa,

bayo Yinna Manga Setana
 xajεxin bata godo ε
 fεma,

amasɔtɔ a kolon a waxati
 xunkuye mi a xa.”

¹³ Ninginangan to a to, a
 bata rawoli ayi bɔxɔn ma,
 ɲaxanla naxan dii xεmεn
 bari, a yi na sagatan fɔlɔ.

¹⁴ Nayi, gubugubune yi so
 ɲaxanla yii alo singbin gbeen
 gubugubune alogo a xa tukan
 a siga han dεnaxan sa yitɔnxi
 a xa tonbonni, a sa baloma
 dεnaxan yi ɲεε saxan e nun
 a tagi, a yi tanga saɲin ma.

¹⁵ Nayi, saɲin yi igen baxun
 ɲaxanla fɔxɔ ra alo baana,
 alogo baan walanna xa a
 xali. ¹⁶ Koni bɔxɔ xɔnna
 yi ɲaxanla mali, a yi rabi,
 a yi igen min ninginangan
 naxan baxun ɲaxanla fɔxɔ

ra. ¹⁷ Ninginangan yi xɔlɔ
 ɲaxanla ma kati! A yi siga
 ɲaxanla bɔnsɔn dɔnxene
 yεngεdeni, naxanye Alaa
 yamarine suxuma, e nun
 naxanye Yesu a fe sereyaan
 bama. ¹⁸ Ninginangan yi sa ti
 fɔxɔ igen dε.

13

Sube magaxuxi firinne fe

¹ Nba, n yi sube magaxux-
 ina* nde to tε fɔxɔ igen xɔrε
 ra, xun solofere, feri fu a

* **13:1:** Sube magaxuxin findixi yamanan manga gbeen senben misaala ra na waxatini. Yamanan manga gbeen yi denkeleya muxune ɲaxankatama. A mon finde to dunuɲa mangane senbe ɲaxin misaala ra.

ma. Mangaya kəmōti taxamasenne soxi a feri fune ra, Ala rayelefu xinla nde sebexi a xunne birin ma. ² N sube magaxuxin naxan to, na yi maliga burunna jarin nan na, a sanne yi luxi alo kanko gbeen sanne. A deen luxi alo yatan dena. Ninginangan yi a senben nun a manga gbeden nun nō gbeen so a yii. ³ N yi a xunna nde to, na yi luxi alo e na a maxolo gbeen ti naxan a faxe, koni na yiren bata yi bari. Dunuja muxune birin yi kabε gbeen ti sube magaxuxini ito ma, e bira a foxo ra. ⁴ Muxun birin yi ninginangan batu amasoto a bata yi senben so sube magaxuxin yii. E yi sube magaxuxin batu, e naxa, “Nde luxi alo sube magaxuxini ito, nde nōe a yenge?”

⁵ Waso falan nun marayelefu falan ti fena Ala ma, na senben yi sa sube magaxuxin de, fe jaxin naba senben yi so a yii kike tonge naanin e nun firin. ⁶ A yi Ala rayelefu folo, a lu a xili kale e nun Ala daxodena e nun naxanye birin ariyanna yi. ⁷ Yama sarijanxin yenge senben yi so a yii, alogo a xa e nō. Senben yi so a yii bōnsanna birin nun yamane birin nun xuine birin nun siyane birin xun na. ⁸ Dunuja muxune birin e xinbi sinma nen a bun

ma, naxanye birin xili mi sebexi Yexee Diina Nii Rakisin Kitabun kui xabu dunuja da waxatini, naxan bata yi faxa nun e fe ra. ⁹ Nba, xa naxan tuli na, a xa a tuli mati.

¹⁰ Xa kasorasaan nagidixi naxan ma, na sama nen kasoon na yati. Xa sayaan nagidixi naxan ma silanfanna ra, na faxama nen silanfanna ra yati.

Nanara, yama sarijanxin lan e xa e tunnafan e togondiya.

¹¹ Nba, n yi sube magaxuxi gbete† to mine bōxoni. Feri firin yi a ma, ne luxi alo Yexee Diin fenne, koni a yi falan tima alo ninginangana.

¹² A yi sube magaxuxi singena nōon birin nawalima a jōxoni, a yi a liga bōxon nun a muxune birin yi e xinbi sin na sube magaxuxi singen bun ma, naxan maxolode jaxin bata yi bari. ¹³ Sube magaxuxi firindenit ito yi kabanako taxamasenne ligama, a yi teen nagodo bōxon ma muxune yetagi keli kore. ¹⁴ Senben naxan so a yii a xa kabanako taxamasenne raba sube magaxuxi singen jōxoni, na yi dunuja muxune mayenden, a yi a fala dunuja muxune xa a e xa sube magaxuxi singen sawuran nafala e suxuren na suben naxan bata yi maxolo silanfanna ra, a yi bari. ¹⁵ Senben yi so

† 13:11: Sube magaxuxi gbete findixi mangane seri batune misaala ra. Na waxatini, yamanan manga gbeen yi batuma alo alana nde. Naxanye findixi yamanan manga gbeen sawurane ki muxune ra, ne senben misaala nan sube magaxuxi firindenit ito ra. Ne nan yi katama yamanan muxune birin xa mangan batu alo ala, anu, denkeleya muxune mi yi nōe na lige. A finde to dunuja mangane seri batune fan misaala ra.

sube magaxuxi firinden yii alogo a xa niin bira sawurani, alogo na sawuran xa falan ti, a mən xa muxune faxa naxanye mi e xinbi sinma sawuran bun ma. ¹⁶ A yi a liga a muxune birin xa karahan taxamasenna yi lu e birin yiifanna ma hanma e tigi ra, muxudin nun muxu gbeena, nafulu kanna nun yiigelitona, xərən nun konyina. ¹⁷ Muxu yo mi nɔɛ seen sarɛ hanma e seen mati xa na taxamasenna mi a ma, sube magaxuxin xinla hanma a xinla taxamasenna xasabina.

¹⁸ Fɔ xaxinla xa sɔtɔ nɛn feni ito yi. Xa naxan xaxili na, na kanna xa sube magaxuxin xinla taxamasenna xasabini ito yatɛ ki fajni, a yi a bunna fala, amasɔtɔ xɛmɛna nde xinla nan a bunna ra, a tan ni i ra: kɛmɛ sennin tonge sennin e nun sennin. †

14

Muxu xunbaxine betina

¹ Nba, n mən yi Yɛxɛɛ Diin to tixi Siyon Geyaan fari, e nun muxu wuli kɛmɛ wuli tonge naanin wuli naanin nan yi a ra a xinla nun a Fafe xinla yi sebɛxi naxanye tigi ra.*

² N yi fala xuina nde mɛ keli kore, naxan yi luxi alo ige walan gbeen xuina alo kuyen sarin xui gbeena. N fala xuiin naxan mɛ, na yi

luxi nɛn alo konden maxane nan yi konden maxani. ³ E yi bɛti nɛnɛn bama manga gbɛdɛn nun dalise naaninne nun fonne yɛtagi. Muxu yo mi yi nɔɛ a maxaranjɛ na bɛtin ma fɔ na muxu wuli kɛmɛ wuli tonge naanin wuli naaninna naxanye yi xunbaxi bɔxɔ xɔnna fari. ⁴ Ne nan mi e yɛtɛ raxɔsi jaxanle xɔn, e sarijan. E yi biraxi Yɛxɛɛ Diin fɔxɔ ra a na yi siga dɛdɛ. E bata yi xunba muxune tagi e lu alo bɔxɔn bogise singe fajin naxanye fima Ala nun Yɛxɛɛ Diin ma. ⁵ Wule falan mi yi minima e dɛ mumɛ! Fɛ yo mi yi e ra.

Maleka saxanne fe

⁶ Nba, n yi maleka gbɛtɛ to tujanjɛ kore xɔnna ma. Habadan Xibaru Fajin falana a yii, a a ralima dunujɔ muxune ma, e nun siyane nun bɔnsɔnne nun xuine nun yamane birin. ⁷ A yi a falama a xuini texin na, a naxa, “E gaxu Ala yɛɛ ra, ɛ yi binyen fi a ma, amasɔtɔ a kiti sa waxatin bata a li. E a batu, a tan naxan kore xɔnna nun bɔxɔ xɔnna nun fɔxɔ igen nun tigne daxi.”

⁸ Malekan firinden yi fa a fɔxɔ ra, a naxa, “Babilɔn taa

† **13:18:** 666: Ndee laxi a ra fa fala na yatɛn findixi wundo taxamasenna nan na lan Romi taan manga gbeen xinla ma naxan xili Nero. Heburu xuiin nun Gireki xuiin sebelidine keden kedenna birin yi lanxi yatɛna nde ma mɛn kaane gbee wundo kiini. Muxun na mangan xinla tongo, a yi a xinla sebelidine yatɛne sa e bode ma, na malanxin lanma kɛmɛ sennin tonge sennin e nun sennin nan ma. Mɛn kaane miriyani, solofere nan yatɛ kamalixin na. Sennin fan yi a yita fa fala, na muxuna fe mi kamalixi. * **14:1:** A mato Lankenemayaan 7.4-8 kui.

gbeen† bata kala! A bata kala, a tan naxan a tinx-intareyaan dɔlɔn fixi siyane birin ma.”

⁹ Malekan saxanden yi fa e fɔxɔ ra, a yi a xuini te, a naxa, “Xa muxu yo sube magaxuxin nun a sawuran batu, a yi tin a taxamasenna xa sa a tigi ra hanma a yiin ma, ¹⁰ na kanna fan Alaa xɔlɔn manpaan minma nɛn naxan saxi xɔlɔ igelengenna kui, a yi ɲaxankata tɛn nun dole tɛni maleka sariɲanxine nun Yɛxɛ Diin yɛtagi. ¹¹ E ɲaxankata tɛn tutin tema nɛn habadan han habadan, matabu mi e xa kɔɛn nun yanyin na e tan naxanye sube magaxuxin nun a sawuran batuma e tan naxanye tinma a xinla taxamasenna yi sa e ma.” ¹² Nanara, yama sariɲanxin lanma nɛn e yi e tunnafan, naxanye Ala yamarine suxuma e denkeleya Yesu ma.

¹³ Na danguxina, n yi fala xuini mɛ keli kore, a naxa, “Ito seɓe: Sɛwan na kanne xa naxanye faxama Marigini fɔlɔ iki ma.” Alaa Nii Sariɲanxin naxa, “Nɔndin nan na ra, e e matabuma nɛn e wanli, amasɔtɔ e wanle biraxi e fɔxɔ ra.”

Se xabana bɔxɔni

¹⁴ Nba, n yi kunda fixɛn to. Adamadi maligana nde yi dɔxi na kundaan fari, mangaya taxamaseri kɔmɔtin xɛma daxin soxi a xun na, wɔlite xɛnxɛna a

yii. ¹⁵ Maleka gbɛtɛ yi keli Ala Batu Banxini, naxan yi dɔxi kundaan fari, a yi a xui ramini na ma, a naxa, “I ya wɔlitɛn tongo, i seen xaba, amasɔtɔ se xaba waxatin bata a li bɔxɔni, a bata mɔ.” ¹⁶ Nayi, naxan yi dɔxi kundaan fari, na yi a wɔlitɛn nadangu bɔxɔ xɔnna fari, a bɔxɔ xɔnna se xaba daxin ɲan fefe!

¹⁷ Awa, n yi maleka gbɛtɛ to keɛ Ala Batu Banxini ariyanna yi, wɔlite xɛnxɛna nde na fan yii.

¹⁸ N mɔn yi maleka gbɛtɛ to mine ariyanna saraxa badeni, naxan yi tɛn xun na. Wɔlite xɛnxɛn yi suxi naxan yii, a yi falan ti na xa a xuini texin na, a naxa, “I ya wɔlite xɛnxɛn naso bɔxɔ xɔnna manpa bogine ra, i yi e xaba amasɔtɔ e bata mɔ!” ¹⁹ Malekan yi a wɔlitɛn nadangu bɔxɔn fari, a manpa bogine xaba. A yi e rawoli Alaa xɔlɔ gbeen manpa igen badeni. ²⁰ E sa manpa bogine bodon manpa bogi ige badeni taa xanbin na. Wunla yi mini manpa bogi ige badeni, a te han soone dɛni lanna, a bɔxɔn manpa ige baden ma han fayida kilo kɛmɛ saxan ɲɔxɔn.

15

Malekane nun fitina dɔnxɛne fe

¹ Nba, n mɔn yi taxamaseri gbee magaxuxi gbɛtɛ to kore

† 14:8: Babilɔn taan findixi wundo falan nan na naxan bunna nɛn fa fala Romi taana. Romi kaane yi Alaa yamaan ɲaxankatama Yoni waxatini alo Babilɔn taan yi Alaa yamaan ɲaxankatama Daniyɛli waxatini.

xonna ma, maleka solofere nan yi a ra fitina fe solofere yi naxanye yii. Fitina fe dɔnxene nan ne ra, amasɔɔ Alaa xɔlɔn kamalima ne nan xɔn ma.

² Na xanbi ra, n yi lonna nde to, a gbo alo fɔxɔ igena naxan mayilenma alo kilasi fixena, a basanxi tɛɛn na. N yi muxuna ndee fan to tixi na lonna ma naxanye sube magaxuxin nɔ e nun a sawuran nun a xinla xasabina, Alaa kondenne yi suxi e yii.

³ E yi Alaa walikɛɛn Musaa bɛtin bama e nun Yɛxɛɛ Diina bɛtina, e naxa,

“Marigina, Ala Sɛnbɛn Birin Kanna,

I ya wanle gbo, e magaxu!

Siyane birin ma mangana,

i ya kiraan tinxin. Nɔndin nan a ra.

⁴ Marigina, nde mi gaxuɛ i tan yɛɛ ra,

a tondi i xinla binye?

Amasɔɔ i tan nan keden pe sarijan.

Siyane birin fama nɛn,

e yi i batu.

Amasɔɔ i ya tinxinyaan bata makenɛn.”

⁵ Na xanbi ra, n yi Ala Batu Banxin dɛɛn nabixin to kore, Alaa sereya bubuna.

⁶ Fitina fe soloferene yi maleka soloferen naxanye yii, ne yi mini Ala Batu Banxini, e maxidixi taa dugi sarijanxine yi naxanye yi mayilenma, e kanke yi xidixi xɛma tagi xidine ra. ⁷ Awa, na dalise naaninna nde keden yi xɛma lenge solofere so maleka soloferene yii naxanye yi rafexi habadan

Alaa xɔlɔn na. ⁸ Ala Batu Banxin yi rafe tɛɛ tutin na fata Alaa binyen nun a sɛnbɛn na. Muxu yo mi yi nɛe soɛ Ala Batu Banxini han maleka soloferene fitina fe soloferene yi kamali.

16

Alaa xɔlɔ lengenne fe

¹ Nba, n yi fala xui gbeen mɛ keli Ala Batu Banxini. A yi a falama maleka soloferene xa, a naxa, “E siga, e sa Alaa xɔlɔ lengen solofereni itoe yixɛɛ bɔxɔ xonna ma!”

² Maleka singen yi siga, a sa a gbee lengenni xɛɛ bɔxɔn ma. Sube magaxuxin taxamasenna yi muxun naxanye ma, e nun naxanye yi a sawuran batuma, fure jaxin yi mini ne fatin ma.

³ Malekan firinden yi a gbee lengenni xɛɛ fɔxɔ igeni. Igen yi liga alo muxu faxaxin wunla. Daliseen naxanye birin yi fɔxɔ igeni, ne birin yi faxa. ⁴ Malekan saxanden yi a gbee lengenni xɛɛ baane nun tigne yi, e birin yi findi wunla ra. ⁵ Malekan naxan yi igene xun na, n yi na xuiin mɛ, a naxa,

“I tinxin, i tan naxan na,

i tan naxan yi na a fɔlɔni,

i tan sarijanadena,

i bata kitin sa tinxinni,

⁶ bayo e bata i ya yama sarijanxin nun nabine wunla ramini.

Nayi, i bata wunla so e yii,

e yi a min.

Na nan lan e ma.”

⁷ Awa, n yi fala xuiin mɛ keli saraxa gandeni, a naxa, “Nɔndin na a ra,

Marigina, Ala Senbe Birin
Kanna,
i kitine sama tinxinna nun
ɲɔndin nin.”

⁸ Malekan naaninden yi a
gbee lengenni xεε soken fari.
Ala yi tin, soken xa yamaan
magan a yilinga gbeen na. ⁹ A
yilinga gbeen yi muxune ma-
gan, e yi Ala xinla rayelefu,
senben naxan yii a fitina feni
itoe rafa. E mi e xun xanbi so
e yulubine yi, e yi Ala binya.

¹⁰ Malekan suulunden yi a
gbee lengenni xεε na sube
magaxuxina manga gbɛden
ma, a yamanan yi lu dimini,
muxune yi lu e lenne xinɲε
xɔleni. ¹¹ Ala Naxan Kore, e yi
na rayelefu e xɔlen nun e fure
de ɲaxine fe ra. Koni e mi xεε
e kɛwali ɲaxine fɔxɔ ra.

¹² Malekan senninden yi a
gbee lengenni xεε Yufareti
baa gbeeni. Baan yi xara al-
ogo mangan naxanye fama
sa keli sogeteden binni, ne
xa kiraan sɔtɔ. ¹³ Nba, n yi
yinna saxan to minε ningi-
nangan nun sube magaxuxin
nun wule nabiin de, e luxi
alo xunɲεne. ¹⁴ Yinnane nan
yi ne ra naxanye kabanako
feene ligama. E siga dunuɲa
mangane birin fɛma alogo e
xa e malan yengε so xinla ma
Senbe Birin Kanna, Alaa lɔxɔ
gbeena fe ra.

¹⁵ Marigin naxa, “A mato,
n fa feen muxune ratεrenama
nen alo muɲadena. Sɛwan na
kanna xa naxan luma a yεε ra

yi, a yi a dugine kantan alogo
a ragenla nama mini, a yagi.”

¹⁶ Nba, yinnane yi man-
gane malan yirena nde yi
denaxan xili Heburu xuini
Haramagedon.

¹⁷ Malekan solofereden yi
a gbee lengenni xεε foyeni.
Fala xui gbeen yi keli manga
gbɛdeni Ala Batu Banxini, a yi
a fala, a naxa, “A bata ɲan!”

¹⁸ Kuyen ɲin masɔxɔnna
nun xuine nun galan xuiin
yi mini, bɔxɔn yi xuruxu-
run gbeen ti naxan ɲɔxɔn
munma yi liga xabu muxune
da! ¹⁹ Taa gbeen yi taxun
saxanna ra. Siyane taane
yi kala. Ala mi ɲinan Taa
gbeen Babilɔn* xɔn, a yi a xɔlɔ
gbeen manpa lengenna so
men kaane yii, alogo e xa Alaa
xɔlɔn min. ²⁰ Ige tagi bɔxɔne
birin yi tunun. Geyane fan
mi yi fa toma. ²¹ Balabalan
kεεε binyene yi lu yolonɲε
muxune ma naxanye yi
kilo tonge naaninna liye.
Muxune yi Ala rayelefu na
fitina balabalan kεsena fe ra,
amasɔtɔ na yi magaxu kati!

17

Yalunde ɲaxalan gbeena fe

¹ Na xanbi ra, lenge solofer-
ene yi suxi maleka soloferen
naxanye yii, na nde keden
yi fa n fɛma, a naxa, “Fa
be, yalunde ɲaxalan gbeena*
fe kitin sama kii naxan yi,
n xa na yita i ra, naxan

* **16:19:** Babilɔn taan findixi wundo falan nan na naxan bunna nen fa fala Romi taana. Romi kaane yi Alaa yamaan ɲaxankatama Yoni waxatini alo Babilɔn taan yi Alaa yamaan ɲaxankatama Daniyeli waxatini.

* **17:1:** Yalunde ɲaxalan

gbeeni ito findixi Romi taan misaala ra.

findixi taa gbeen misaala ra naxan tixi baa wuyaxi longonna ra. ² Dunuᵓa mangane yalunyaan liga a tan nan xən, dunuᵓa muxune birin yi e min a yalunyaan dɔlɔn na han e xunne yi keli.”

³ Alaa Nii Sariᵓanxin yi so n yi, malekan yi n tongo, a siga n na tonbonni. N yi sa ᵓaxanla nde to, a dɔxi sube magaxuxi gbeela nde fari, Ala rayelefu falane yi seᵓexi naxan yiren birin ma a xinle ra. Xun solofere nun feri fu nan yi a ma. ⁴ Na ᵓaxanla yi maxidixi dugi mamiloxin nun a gbeela nan na e nun xɛmaan nun bɔxɔ bun nafunle nun gɛmɛ tofapine.† Xɛma igelengenna a yii, na rafexi fe haramuxine nun a yalunya fe xɔsixine birin na. ⁵ Xinla nde yi seᵓexi a tigi ra, wundo feen nan yi na ra, a naxa,

“Babilɔn Taa Gbeena, †
Yalunde ᵓaxanle nun dunuᵓa
fe haramuxine birin
nga.”

⁶ Awa, n yi na ᵓaxanla to, a minxin nan yi a ra yama sariᵓanxin wunla nun Yesu a sere tɔgɔndiyaxine wunla ra. N to a to, n yi kabɛ kati.

⁷ Malekan yi n maxɔdin, a naxa, “I kabɛn nanfera? N ᵓaxanla fe wundo feen bunna falama i xa nɛn e nun sube magaxuxin naxan a xalima, xun solofere nun feri fu naxan ma. ⁸ I sube magaxuxin naxan toxi, na

yi na nun, koni iki, a mi fa na. Anu, a mɔn tema nɛn yili ᵓaxin na, a sa halagi. Dunuᵓa muxun naxanye birin xili mi seᵓexi habadan Nii Rakisin Kitabun kui benun dunuᵓa xa da waxatin naxan yi, ne na sube magaxuxin to waxatin naxan yi, e kabɛma nɛn, amasɔtɔ a yi na nun, koni a mi fa na iki, anu a mɔn fama nɛn.”

⁹ “Na ma, fɔ xaxinla nun fe kolonna nan xa lu en yi: Xun soloferene findixi na taan geyaan soloferene nan na, ᵓaxanla dɔxi naxanye fari. E mɔn findixi manga soloferene nan na. ¹⁰ Suulun bata kala. Keden mangayani iki, boden munma fa singen. A na fa waxatin naxan yi, a waxatidi nan tun nabama. ¹¹ Sube magaxuxin naxan yi na nun, koni a mi fa na, na yɛtɛɛn findixi mangan solomasɛxɛden nan na, a mɔn manga soloferene yɛ, a sigan halagin nan ma.”

¹² “I feri fuun naxanye toxi, ne findixi manga fuuna ndee nan na, naxanye munma mangayaan fɔlɔ singen, koni e mangayaan ligama nɛn waxatidi bun ma sube magaxuxin waxatini. ¹³ E birin miriyaan keden: e e sɛnbɛn nun e fangan birin soma nɛn sube magaxuxin yii. ¹⁴ E Yɛxɛɛ Diin yɛngɛma nɛn, koni Yɛxɛɛ Diina e nɔma nɛn, amasɔtɔ Marigine Marigin nan a ra, e nun Mangane Mangana. E nun a

† 17:4: bɔxɔ bun nafunla: Gɛmɛn siyana nde nan ma fe falaxi be naxan toma fɔxɔ ige yi xaxunna ndee kui. Na gɛmɛn xili nɛn “perili.” † 17:5: Babilɔn Taa Gbeena: Wundo falan na a ra naxan Romi taan nan ma fe falama.

muxu xilixine nun a muxu sugandixine nun a muxu tɔgɔndiyaxine fan yi nɔɔn sɔtɔ.”

15 Malekan yi a fala n xa, a naxa, “I igen naxanye toxi, yalunde ɲaxanla yi dɔxi dɛnaxan yi, bɔnsɔnne nun yamane nun siyane nun xuine nan ne ra. 16 I feri fuune nun sube magaxuxin naxanye toxi, ne yalunde ɲaxanla rapaxuma nɛn, e yi a yii seene birin ba a yii, e yi a rageli. E yi a fati bɛndɛn don, e yi a gan. 17 Amasɔtɔ Ala nan na saxi e bɔɲɛni, e xa a sagoon liga. E birin yi lan a ma, e yi e sɛnbɛn nawali sube magaxuxina mangayani han Alaa falan yi kamali.”

18 “I ɲaxanla naxan toxi, na findixi taa gbeen nan na naxan mangayaan ligama dunuɲa mangane birin xun na.”

18

Babilɔn kala fena

1 Na danguxina, n mɔn yi maleka gbɛtɛ to godɛ keli kore naxan sɛnbɛ yi gbo, a nɔrɔn dɛgɛn yi bɔxɔn birin yiyalan.

2 A yi a xuini te, a naxa,

“Babilɔn taa gbeen* bata bira,
a bata kala!

A bata findi ɲinanne nun yinna ɲaxine birin dɔxɔden na
e nun xɔli ɲaxin nun sube haramuxi xɔsixin sifan birin konna.

3 Amasɔtɔ siyane birin bata a yalunyaan dɔlɔ xɔlɛn min.

Dunuɲa mangane birin bata yalunyaan liga a xɔn.

Dunuɲa yulane bata findi nafulu kanne ra a nafulu kanya gbeen xɔn.”

4 Na xanbi ra, n yi fala xui gbɛtɛ mɛ keli kore, a naxa, “N ma yamana, ɛ keli a yi, alogo ɛ nama basan a yulubine ra,
ɛ nun ne yi fitina fena ndee sɔtɔ ɛ bode xɔn.

5 Amasɔtɔ a yulubine bata e malan e bode fari te han kore xɔnna.
Ala mi ɲinanxi a fe ɲaxine xɔn ma.

6 ɛ a saranna fi alo a bonne saranxi kii naxan yi,
ɛ a saranna fi a kɛwanle ra dɔxɔde firin.

A dɔlɔn saxi igelengenna naxan kui,
ɛ na rafe dɔxɔde firin.

7 A binyen nun yetɛ yijaxunna naxan nagidi a yetɛ ma,

ɛ na tɔrɔn nun a sɔxɔlɛn ɲɔxɔnna ragidi a ma.

Amasɔtɔ a fala nɛn a yetɛ ma, a naxa,

‘A mato,
n bata findi ɲaxalan mangan na,

kaya gile mi n na,
n mi sunɛ mumɛ!’

8 Na ma, fitina feni itoe birin fama a ma nɛn lɔxɔ kedenni:

furen nun sunun nun fitina kamɛna,

a mɔn yi woli tɛɛni, a gan.

Amasɔtɔ Marigina Ala sɛnbɛn gbo

* 18:2: Babilɔn taa gbeen: Wundo falan na a ra naxan bunna nɛn fa fala Romi taana.

naxan a kitin saxi.”

⁹ Dunuḡa mangan naxanye luxi yalunyaan nun yete yijaxunni a xɔn, ne na a ganmatɔɔn tutin to te waxatin naxan yi, e sunuma nen, e wuga a fe ra. ¹⁰ E gaxuxin yi sa ti wulani a jaxankatana fe ra, e yi a fala, e naxa, “Gbalona, gbalona, Babilɔn taa gbeena, taa senbe kana, i ya kitin bata fa i ma sanja ma kedenni!”

¹¹ Dunuḡa yulane fan sunuma nen, e wuga a fe ra, amasɔɔ muxu yo mi fa e sare seene sarama sɔnɔn: ¹² naxanye findixi xemaan nun gbeti fixen nun bɔxɔ bun nafunle nun perili gemε tofajin nun taa dugi fajine nun dugi mamiloxine nun dugi faji gbetε nun dugi gbeele nun wudi faji sifane birin na e nun se fajin sifan birin naxanye rafalaxi sama jinna ra, e nun wudi fajine nun sulan nun wuren nun gemε faji fixene, ¹³ e nun sinamon wudi xiri jaxumen nun se xiri jaxumene nun latikɔnɔnna nun mirihi latikɔnɔnna nun wusulanna nun dɔlɔn nun turen nun murutu fujin nun murutun nun jingene nun yexεene nun soone nun wontorone nun konyine nun muxune niine. ¹⁴ Yulane yi a fala taan muxune xa, e naxa, “Sare seen naxanye birin xɔli i ma, ne bata tunun, i ya nafunle nun i ya nɔrɔn bata jan. E mi fa toma sɔnɔn!”

¹⁵ Yulan naxanye nafunla sɔɔ na taani yulayani, ne sa tima nen wulani, amasɔɔ e bata gaxu a jaxankatan yeε ra, e wugama nen, e sunu. ¹⁶ E yi a fala, e naxa, “Gbalona.

Gbalon taa gbeeni ito xa.

Na kaane yi maxidixi taa dugi fajin nin, e nun dugi mamiloxin nun a gbeela e nun xemaan nun gemε tofajine.

¹⁷ Nafulu gbee sifani ito bata raxɔri sanja ma kedenni!”

Kunki ragine nun kunki kui muxune nun kunkin walikene birin yi sa ti wulani. ¹⁸ E gbelegbelema, e yeεn tixi a ganmatɔɔn tutin tematɔɔn na, e naxa, “Taa mundun yi maliga taa gbeeni ito ra?” ¹⁹ E lu gbangbanna se e xunne yi sununi, e yi lu wuge, e sunu, e naxa,

“Gbalona, gbalon taa gbeeni ito xa!

Kunki kanne birin findixi nafulu kanne ra taani ito nin.

A bata raxɔri sanja ma kedenni!”

²⁰ E sewa a halagi feen na, e tan naxanye kore xɔnna ma, e tan yama sarijanxin nun a nabine nun a xerane, e fan xa sewa.

Amasɔɔ Ala bata a makiti, a yi ε xun mafala kitin bolon.

²¹ Nba, maleka senbεmana nde yi gemε gbeen tongo alo se din gemεna a yi a woli fɔxɔ igeni, a naxa,

“Babilon taa gbeen nawolima
ayi kala senbe sifani ito
nin,

a mi fa to sonon.

²² Konden xuiin nun yenla
xuiin nun xulen xuiin
nun

xota xuiin mi fa mema ayi
sonon!

Walike kesuxi sifa yo mi fa
toma ayi sonon.

Se din xuiin mi fa mema ayi
sonon!

²³ Lenpu degen mi fa toma ayi
sonon.

Naxalandin nun naxalandi
kanna xuiin mi fa
mema ayi sonon.

Na birin bayo e yulane yi
findixi dunuɲa senbe
kanne nan na.

Na birin bayo e dunuɲa mux-
une birin mayenden
nen e woyimeya feene
xon.

²⁴ Alaa nabine nun a yama
sariɲanxin wunla
minixi Babilon taan
nin

muxun naxanye birin faxa
boxoni,

ne wunla goronna a tan nan
ma.”

19

¹ Na danguxina, n yi fala
xui gbeen me kore naxan yi
luxi alo gali gbeen xuina, a
naxa,

“Tantunna Ala xa!

Kisin nun binyen nun
senbena en ma Ala nan
yii!

² Amasoto a kitine sama
ɲonɲin nun tinxinna
nin.

A bata naxalan yalunxi gbeen
makiti

naxan yi dunuɲa kalama a
yalunyaan na.*

A mon yi a walikene faxa feen
saran a ra.”

³ E mon yi a fala, e naxa,

“Tantunna Ala xa!

Taan gan tutin luma nen te
habadan.”

⁴ Fori moxojen nun naaninne
nun dalise naaninne yi e
xinbi sin, e yi Ala batu, a dɔxi
a manga gbedeni, e naxa,

“Amina! Tantunna Ala xa!”

*Yexee Diina naxalandi tiin
naxanaxana*

⁵ Na xanbi ra, fala xuiin yi
keli manga gbedeni naxan a
fala, a naxa,

“E en ma Ala tantun,

e tan a walikene birin,

e tan naxanye gaxuxi a yee ra,
muxudin nun muxu gbeena.”

⁶ Nba, n yi fala xuiin me,
naxan yi luxi alo gali gbeen
xuina, a mon yi luxi alo ige
walan gbeen xuina, e nun
kuye sarin gbeen xuina. A

naxa,
“Tantunna Ala xa!

Amasoto en Marigina,

Ala senben birin kanna nan
mangayaan nabama!

⁷ En sewa, en naxan.

En yi binyen fi a ma!

Bayo Yexee Diina naxalandi
tiin waxatin bata a li,
a naxalandin bata a yiton.

⁸ Dugi faji sariɲanxin may-
ilenxin bata so a yii a
maxidi seen na.”

Dugi fajin findixi yama
sariɲanxina tinxinyaan mis-
aala nan na.

⁹ Na xanbi ra, malekan yi
a fala n xa, a naxa, “Ito sebe:
‘Sewan na kanne xa naxanye

* 19:2: Naxalan yalunxin findixi wundo falan na lan Romi taan ma.

xilixi YεXεε Diina jaxalandi tiin sεwa bande donni.' ” A mɔn yi a fala n xa, a naxa, “Alaa jɔndi falane nan itoe ra.”

¹⁰ N yi n xinbi sin a bun ma a batu feen na, koni a yi a fala n xa, a naxa, “I nama na liga! I walikε boden nan n tan na e nun i ngaxakedenna naxanye birin na Yesu a fe seren ba. Ala nan xa batu!” Bayo Yesu a fe sereya falan findixi Alaa Nii Sarijanxin nabiya falane nan na.

Soo ragiin nun soo fixena fe

¹¹ Nba, n yi kore xɔnna to rabixi, n yi soo fixen to. Naxan yi dɔxi a fari, na yi xili nen Tinxinna nun jɔndina. A kitin nun yengɛn nabama tinxinna nin. ¹² A yεene yi luxi alo tεε dεgena. Mangaya taxamaseri wuyaxi yi soxi a xun na. Xinla yi sebexi a ma, muxu yo mi naxan kolon, fɔ a tan. ¹³ Domaan naxan yi ragodoxi a ma, na bata yi sin wunli. A xili nen, “Alaa Falana.” ¹⁴ Ariyanna ganle yi biraxi a fɔxɔ ra, e yi dɔxi soo fixene fari. E maxidixi taa dugi fixe sarijanxini. ¹⁵ Silanfan xɛnɛn yi minima a dε, a yi siyane nɔma naxan na. A tan nan mangaya xɔdɛxɛn ligama siyane birin xun na a manga wure dunganna ra. † A tan nan manpa bogine bodonma Ala sɛnbɛn Birin Kanna xɔlɔ gbeen manpa ige badeni. ¹⁶ Xinla sebexi a domaan nun a danban ma,

a naxa, “Mangane Mangana, Marigine Marigina.”

¹⁷ Nba, n yi malekan to tixi sogen tagi. Xɔnla naxanye birin yi kore foyeni, a yi falan ti ne xa a xuini texin na, a naxa, “E fa be, ε fa ε malan Alaa donse donna malan gbeena fe ra, ¹⁸ alogo ε xa fa mangane suben don e nun sofa kuntigine nun sɛnbɛmane nun soone nun soo ragine e nun muxune birin, xɔrɔne nun konyine, muxu gbeen nun muxudina.”

¹⁹ N yi na sube magaxuxin to, e nun dunuɔa mangane nun e ganle. E yi malanxi alogo e xa na kanna yengε naxan dɔxi soo fixen fari, e nun a ganla. ²⁰ E yi sube magaxuxin suxu, e nun wule nabiin naxan yi kabanako feene ligama a yetagi a muxune mayenden naxanye xɔn e yi tin sube magaxuxin taxamasenna xa sa e ma, e yi a sawuran batu. E firinna birin jɛjɛn yi woli ayi tεε darani naxan dεgema dole tɛen na. ²¹ Naxan yi dɔxi soo fixen fari, silanfanna naxan yi minima na dε, na yi a dɔnxene faxa, xɔline yi lugo e binbine ra.

20

Jεε wuli kedenna mangayana fe

¹ Nba, n yi malekan to gode keli kore, yili jaxin dɛjinna a yii e nun yɔlɔnxɔn kuye gbeena. ² A yi ninginangan suxu, sari fonna, Yinna Mangana, Setana, a yi a xidi, a lu na han jεε wuli keden.

³ Malekan yi a woli yili jaxin na, a yi na sɔxɔn a ma, a taxamasenna sa a ma, alogo a nama fa siyane mayenden han jɛɛ wuli kedenna yi kamali. Na na dangu, fɔ a mɔn xa fulun nɛn han waxatidi.

⁴ N yi manga gbɛdɛne to. Naxanye yi dɔxi e yi, kiti sa sɛnbɛn yi so ne yii. Naxanye xunne bata yi sɛgɛ e dɛ Yesu a fe sereyaan nun Alaa falana fe ra, naxanye mi sube magaxuxin nun a sawuran batu, naxanye mi tin a taxamasenna xa sa e tigi ra hanma e yiin ma, n yi ne niine to. E niin mɔn yi bira e yi e nun Alaa Muxu Sugandixin yi mangayaan liga han jɛɛ wuli keden.

⁵ Faxa muxun dɔnxɛne niin mi birama e yi han jɛɛ wuli kedenna yi dɛfe. Faxa muxune kenla sayani, a fɔlɔn nan na ra. ⁶ Sɛwan muxune xa naxanye na lu na keli singeni sayani. Sayaan firinden mi sɛnbɛ sɔtɔma e tan ma, e findima nɛn Ala nun a Muxu Sugandixina saraxaraline ra, e yi mangayaan liga a xɔn han jɛɛ wuli keden.

Setana nɔ fena

⁷ Na jɛɛ wuli kedenna na dangu waxatin naxan yi, Setana raminima nɛn kasoon na. ⁸ A minima nɛn a siyane birin mayenden bɔxɔn tongon naaninne birin yi alogo a xa e malan yɛngɛn xili ma, na yi xili sa “Gogo nun Magogo.”* E wuya ayi alo fɔxɔ igen mɛjɛnsinna.

* **20:8:** Alaa yamaan yaxune xili na kiini Nabi Esekiyeli kitabun yiren kui. A mato Esekiyeli sora 38 han 39 kui.

⁹ E fama nɛn e bɔxɔn yiren birin li, e sa yama sarijanxin daaxaden nabilin e nun Alaa taa rafanxina. Koni tɛɛn yi godo keli kore, a yi e halagi.

¹⁰ Na Yinna Mangana, Setana naxan e mayenden, na yi woli tɛɛ darani naxan dɛgɛma dole tɛɛn na, sube magaxuxin nun wule nabiin dɛnaxan yi. E lu jaxankataxi yanyin nun kɔɛɛn na habadan han habadan.

Kiti dɔnxɛna fe

¹¹ Nba, n yi manga gbɛdɛ fixɛ gbeen to, e nun naxan yi dɔxi a yi. Bɔxɔ xɔnna nun kore xɔnna e gima a yɛɛ ra, e mi fa to sɔnɔn. ¹² Na xanbi ra, n yi faxa muxune to, muxu gbeene nun muxudine, e tixi manga gbɛdɛn yɛtagi. Kitabune yi rabi, Kitabu gbɛtɛ fan yi rabi. Nii Rakisin Kitabun nan yi na ra. Faxa muxune yi makiti alo a yi sɛbɛxi kii naxan yi kitabune kui, lan e kɛwanle ma. ¹³ Fɔxɔ igen yi a gbee faxa muxune ramini, sayaan nun laxira fan yi e gbee faxa muxune ramini, e birin yi makiti e kɛwanle ma. ¹⁴ Nayi, sayaan nun laxira yi woli tɛɛ darani. Na findin sayaan firinden nan na, tɛɛ darani. ¹⁵ Naxan yo xili mi to sɛbɛxi Nii Rakisin Kitabun kui, na wolima ayi nɛn tɛɛ darani.

21

Kore xɔri nɛnɛn nun bɔxɔ xɔri nɛnɛna fe

¹ Na xanbi ra, n yi kore x̄ori n̄en̄en nun b̄ox̄o x̄ori n̄en̄en to. Amas̄ot̄o kore x̄ori singen nun b̄ox̄o x̄ori singen bata yi tunun, f̄ox̄o igen mi yi fa na s̄on̄on. ² Awa, n yi Alaa Taa Sarijanxin to gode keli ariyanna yi Ala f̄ema, Yerusal̄en n̄en̄ena, a yit̄on̄xi alo j̄axalandin naxan a yit̄on̄xi siga a x̄emen nalandeni. ³ N yi fala xui gbeen m̄e manga gb̄ed̄eni, a naxa, “Ala d̄ox̄oden bata lu adamadiine tagi! A luma n̄en e f̄ema, e findi a yamaan na. Ala yet̄een luma n̄en e f̄ema, a findi e Ala ra. ⁴ A yi e yeegen birin fitan e ye ra yi, sayaan mi fa luma na s̄on̄on hanma sununa hanma wugana hanma x̄ol̄ena.” Amas̄ot̄o fe fonne bata jan.”

⁵ Na xanbi ra, naxan yi d̄ox̄i manga gb̄ed̄eni, na yi a fala, a naxa, “N bata feen birin findi a n̄en̄en na!” A m̄on yi a fala, a naxa, “Ito sebe, amas̄ot̄o fe ragidixin nun j̄on̄din nan falani itoe ra.” ⁶ A m̄on yi a fala n xa, a naxa, “N tan nan Alifa nun Omega ra.* Na nan na ra, a f̄ol̄on nun a rajanna. Xa min x̄onla naxan ma, n siimaya tigi igena nde soma n̄en a yii, a sare mi na. ⁷ Na nan findima n̄o s̄ot̄o muxun k̄een na. N findima n̄en a Ala ra, a yi findi n ma diin na. ⁸ Koni nafigine nun den̄kel̄eyatarene nun muxu x̄osixine nun faxa tiine nun yanga suxune nun k̄eramuxune nun suxure batune nun wule falane

birin, ne tan gbeen t̄ee daraan nan na naxan d̄egema dole t̄een na. Sayaan firinden nan na ra.”

Yerusal̄en n̄en̄ena fe

⁹ Lenge soloferen yi suxi maleka soloferen naxanye yii, naxanye yi rafexi fitina fe d̄on̄xe soloferene ra, na nde keden yi fa n f̄ema, a naxa, “Fa be, n xa j̄axalandin yita i ra, Ye x̄ee Diina j̄axanla.” ¹⁰ Alaa Nii Sarijanxin yi so n yi, malekan yi siga n na geya gbeen fari pon, a sa Taa Sarijanxin yita n na, Yerusal̄en naxan godo keli ariyanna yi Ala f̄ema. ¹¹ Alaa n̄or̄on yi a ma, a mayilenma alo yasipi ḡem̄ena alo ḡeme fix̄ena. ¹² Yinna yi taan nabilinxi, a mate, a gbo. So d̄e fu nun firin yi a ma. Maleka fu nun firin tixi na d̄eene ra. Isirayila b̄ons̄on fu nun firinne xinle seb̄exi d̄eene ma. ¹³ Sogeteden binni d̄e saxan, k̄om̄enna ma d̄e saxan, yiifanna ma d̄e saxan, sogegododen binni d̄e saxan. ¹⁴ Bet̄en sade fu nun firin nan yi taan yinna bun, Ye x̄ee Diina x̄era fu nun firinne xinle seb̄exi e ma.

¹⁵ Malekan naxan yi falan tima n xa, se maliga tamin yi suxi na yii naxan yi rafalaxi x̄emaan na, alogo a xa taan maliga e nun a d̄eene nun a yinna. ¹⁶ Tongon naanin nan yi taan ma. A kuyan nun a yigboon yi lan. Malekan yi taan maliga se maliga tamin na: kilo wuli firin. A kuyan

* **21:6:** Gireki xuiin gbee sebelidine f̄ol̄on nan Alifa ra, a rajanna yi findi Omega ra. Na nan na ra, a f̄ol̄on nun a rajanna.

nun a yigboon nun a yiteen birin yi lan. ¹⁷ Malekan yi yinna maliga adamadiine se maliga kiini, nongonna ye keme tonge naanin e nun naanin. ¹⁸ Na yinna yi tixi yasipi gemen nan na, taan yi tixi xema fajin nan na. A fixa alo kilasina. ¹⁹ Taan nabilinna yinna beten sadene yi rayabuxi gema fajin sifan birin na: yasipi gemen nan yi a beten sade singen ma, a firindena safiri gemena, a saxandena agati gemena, a naanindena emerodi gemena, ²⁰ a suulundena onixi gemena, a sennindena karineliya gemena, a soloferedena kirisoliti gemena, a solomasedena berili gemena, a solomanaanindena topasi gemena, a fudena kirisopirasi gemena, a fu nun kedendena yasinti gemena, a fu nun firindena ametisi gemena. ²¹ A so de fu nun firinne birin yi rafalaxi gema fajine nan na. De keden kedenna birin yi rafalaxi perili gema tofaji keden nan na. Taan kira gbeen yi rafalaxi xema fajin nan na, a fixa alo kilasina.

²² Koni n mi Ala Batu Banxin se to na taani, amasoto Marigina, Ala Senben Birin Kanna nun Yexee Diin nan findixi Ala Batu Banxin na. ²³ Taan mako mi yi sogen nun kike degen ma, amasoto Alaa noron yi a yiyalanma. Yexee Diin nan a lenpun na. ²⁴ Dunuja siyane sigan tima a degen nan ma, dunuja mangane fama nen e binyen na a xon.

²⁵ Taan deene mi ragalin mumε, amasoto kosen mi soma na yi mumε! ²⁶ Siyane birin fama nen e binyene nun e xunnayerenne ra a xon. ²⁷ Koni se sarijantare yo mi soe na taani, hanma fe xosixi rabana hanma wule falana, koni fo naxanye xili sebexi Yexee Diina Nii Rakisin Kitabun kui.

22

Ariyanna

¹ Malekan yi siimaya baa igen fan yita n na. A fixa alo kilasina, keli Ala nun Yexee Diina manga gbedeni. ² Siimaya wudin yi tixi taan yama malanden tagi, e nun baan foxo firinne ra, naxan yi bogima sanja ma fu nun firin jeen bun ma. A yi bogima nen kike yo kike. Siyane rakendeya seen nan yi a deene ra. ³ Danga mi fa na sonon.

Ala nun Yexee Diina manga gbeden luma nen na taani. A walikene yi a batu. ⁴ E yi a yetagin to, a xinla yi lu e tigi ra. ⁵ Kosen mi fa soe mumε, e mako mi fa luma lenpu degen ma hanma sogena, amasoto Marigina, Ala nan e luma kenenni. E luma nen mangayani habadan han habadan.

Yesu fa fena fe

⁶ Na xanbi ra, malekan yi a fala n xa, a naxa, "Fe ragidixin nun jondin nan falani itoe ra. Marigina, Ala naxan xaxinla fima nabine ma, na nan a malekan nafaxi alogo a xa sa a yita a walikene ra naxan fama ligadeni."

⁷ Yesu naxa, “N famatɔɔn ni i ra. Sɛwan na kanna xa naxan na nabiya fala sɛbɛxini itoe suxu.”

⁸ N tan Yoni nan feni itoe mɛxi, n yi e to. Nba, n to e mɛ, n yi e to, malekan naxan yi e yitama n na, n yi bira na san bun ma, alogo n xa a batu.

⁹ Koni a yi a fala n xa, a naxa, “I nama na liga de! I walikɛ boden nan n na, e nun i ngaxakeden nabine e nun naxanye birin fala sɛbɛxini itoe suxuma. Ala nan batu!” ¹⁰ A yi a fala n xa, a naxa, “I nama nabiya fala sɛbɛxini itoe findi wundo feene ra de. Amasɔɔ waxatin bata maso. ¹¹ Xa tinxintaren naxan na, na xa lu tinxintareyani. Xa xɔsiden naxan na, na xa lu xɔsi fe rabani. Xa naxan tinxin, na xa lu tinxinyaan fari. Xa naxan sarijan, na xa lu sarijanni.”

¹² Yesu naxa, “N famaannii ra. N fama nɛn birin kɛwanla saranna ra n yii. ¹³ N tan nan Alifa nun Omega ra, na bunna nɛn fa fala a singen nun a dɔnxɛna, a fɔlɔn nun a rajanna.”

¹⁴ “Sɛwan na kanne xa naxanye e domane xama alogo e xa siimayaan wudin sɔɔ, e so taan so dɛɛne ra. ¹⁵ Koni fe xɔsixi rabane nun kɛeramuxune nun yalun-

dene nun faxa tiine nun suxure batune nun wule falan nafan naxanye birin ma, ne luma nɛn taan fari ma.”

¹⁶ “N tan Yesu bata n ma malekan xɛ ɛ ma alogo a xa sa sereyani ito ba denkelɛya yamane xa. Dawuda bɔnsɔnna nan n na, keli a denbayani. Tagalan saren nan n tan na, naxan tema xɔtɔnni.”

¹⁷ Awa, Alaa Nii Sarijanxin nun jaxalandin yi a fala, e naxa, “Fa be!” Naxan yo na a mɛ, na fan xa a fala, a naxa, “Fa be!” Xa min xɔnla naxan ma, na xa fa. Xa naxan wama siimaya igen xɔn, na xa a rasuxu, a mi sarama.

Fala Dɔnxɛna

¹⁸ N muxune nan maxadima naxanye birin nabiya fala sɛbɛxini itoe mɛma, xa naxan nde sa e fari, Ala fitina feene sama nɛn na kanna fari naxanye sɛbɛxi kitabuni ito kui. ¹⁹ Xa naxan yo nde ba nabiya fala sɛbɛxini itoe ra, Ala na kanna gbee bama nɛn siimaya wudin nun taa sarijanxina fe yi, naxanye fe falaxi kitabuni ito kui.

²⁰ Naxan feni itoe seren bama, na naxa, “Nɔndin na a ra, n famaannii ra.” Amina! Marigi Yesu fa! ²¹ Marigi Yesu xa hinan ɛ birin na.